

La sederia a Barcelona al segle XV

Ivana Stojak

ADVERTIMENT. La consulta d'aquesta tesi queda condicionada a l'acceptació de les següents condicions d'ús: La difusió d'aquesta tesi per mitjà del servei TDX (www.tdx.cat) i a través del Dipòsit Digital de la UB (diposit.ub.edu) ha estat autoritzada pels titulars dels drets de propietat intel·lectual únicament per a usos privats emmarcats en activitats d'investigació i docència. No s'autoritza la seva reproducció amb finalitats de lucre ni la seva difusió i posada a disposició des d'un lloc aliè al servei TDX ni al Dipòsit Digital de la UB. No s'autoritza la presentació del seu contingut en una finestra o marc aliè a TDX o al Dipòsit Digital de la UB (framing). Aquesta reserva de drets afecta tant al resum de presentació de la tesi com als seus continguts. En la utilització o cita de parts de la tesi és obligat indicar el nom de la persona autora.

ADVERTENCIA. La consulta de esta tesis queda condicionada a la aceptación de las siguientes condiciones de uso: La difusión de esta tesis por medio del servicio TDR (www.tdx.cat) y a través del Repositorio Digital de la UB (diposit.ub.edu) ha sido autorizada por los titulares de los derechos de propiedad intelectual únicamente para usos privados enmarcados en actividades de investigación y docencia. No se autoriza su reproducción con finalidades de lucro ni su difusión y puesta a disposición desde un sitio ajeno al servicio TDR o al Repositorio Digital de la UB. No se autoriza la presentación de su contenido en una ventana o marco ajeno a TDR o al Repositorio Digital de la UB (framing). Esta reserva de derechos afecta tanto al resumen de presentación de la tesis como a sus contenidos. En la utilización o cita de partes de la tesis es obligado indicar el nombre de la persona autora.

WARNING. On having consulted this thesis you're accepting the following use conditions: Spreading this thesis by the TDX (www.tdx.cat) service and by the UB Digital Repository (diposit.ub.edu) has been authorized by the titular of the intellectual property rights only for private uses placed in investigation and teaching activities. Reproduction with lucrative aims is not authorized nor its spreading and availability from a site foreign to the TDX service or to the UB Digital Repository. Introducing its content in a window or frame foreign to the TDX service or to the UB Digital Repository is not authorized (framing). Those rights affect to the presentation summary of the thesis as well as to its contents. In the using or citation of parts of the thesis it's obliged to indicate the name of the author.

LA SEDERIA A BARCELONA AL SEGLE XV

Juliol de 2013

Ivana Stojak
Directora: dra. Teresa Vinyoles i Vidal

Tesi presentada per optar al títol de doctora en Història

Departament d'Història Medieval, Paleografia i Diplomàtica. Facultat de Geografia i Història.
Universitat de Barcelona
Programa de doctorat: Història Medieval i Moderna. Últimes línies de recerca (2005-2007).
Doctoranda: Ivana Stojak
Directora: dra. Teresa Vinyoles i Vidal

AGRAÏMENTS

Voldria dedicar un agraïment especial a la meva tutora, la dra. Teresa Vinyoles, en primer lloc per acceptar dirigir la meva tesi doctoral. La mateixa idea d'aprofundir en la recerca sobre aquest tema me la va suggerir ella, mentre encara estava realitzant el treball del DEA.

Li agraeixo tot el temps que m'ha dedicat, els seus consells, correccions, i les nombroses idees i suggeriments que m'ha ofert. També voldria destacar l'amabilitat i la paciència amb que m'ha tractat i els ànims i el recolzament que m'ha donat durant tots aquests anys.

Índex

I. INTRODUCCIÓ	16
I.1 ESTAT DE LA QÜESTIÓ	18
I.2 OBJECTIUS	22
I.3 METODOLOGIA I FONTS	23
II. LA MANUFACTURA SEDERA	27
II.1 ORIGENS DE LA MANUFACTURA SEDERA	27
II.2 EL PROCÉS DE FABRICACIÓ DE LA SEDA	31
II.2.1 LA CRIA DEL CUC DE SEDA	31
II.2.2 EL DEBANAT	34
II.2.3 LA FILATURA	35
II.2.4 LA TORCEDURA	35
II.2.5 EL TENYIT	39
II.2.6 L'ORDISSATGE	42
II.2.7 ELS TIPUS DE TELERS	42
II.2.8 VARIETATS DE SEDES	43
II.2.9 TIPUS DE TEIXITS DE SEDA	43
II.3 LA SEDERIA A BARCELONA A FINALS DEL SEGLE XIV	49
II.4. PROCEDÈNCIA DE LA MATÈRIA PRIMERA	53
III- ELS TREBALLADORS DE LA SEDA	60
III.1 MESTRES I APRENENTS	60
III.1.1 ELS MESTRES	61
III.1.2 CARACTERÍSTIQUES DELS APRENETATGES	68
III.1.3 LES OBLIGACIONS DELS APRENENTS I APRENETES	71
III.1.4 EDAT I DURADA DELS APRENETATGES	73

III.1.5 TÈCNIQUES DEL TREBALL DE LA SEDA	79
III.1.6 REMUNERACIONS	82
III.1.7 ENTORN FAMILIAR DELS APRENENTS I LES APRENENTES	92
III.1.8 PROCEDÈNCIA DELS APRENTS/ES	98
III.2 ELS OFICIALS	105
III.3 EL TREBALL FEMENÍ	109
III.3.1 PRIMERES REFERÈNCIES AL TREBALL DE LES DONES EN LA SEDERIA A BARCELONA	116
III.3.2 TRANSMISSIÓ DE CONEIXEMENTS PER PART DE MESTRES SEDERES	123
III.3.2.1 LES MESTRES	123
III.3.2.2 EDATS I DURADES DELS APRENTATGES	129
III.3.2.3 CARACTERÍSTIQUES DELS APRENTATGES	132
III.3.2.4 TÈCNIQUES QUE LES MESTRES ENSENYARIEN ALS SEUS APRENENTS/ES	133
III.3.2.5 REMUNERACIONS	135
III.3.2.6 ENTORN FAMILIAR DE LES APRENENTES I DELS APRENTS CONTRACTATS PER MESTRES DONES	139
III.3.3 TREBALL DE LES DONES EN LA SEDERIA ALS TALLERS FAMILIARS	144
III.4 ELS TREBALLADORS ASSALARIATS	146
III.5 TREBALLADORS PER DEUTES	150
III.6 ELS TREBALLADORS ESCLAUS	152
IV. LA SEDERIA A BARCELONA A INICIS DEL SEGLE XV	157
IV.1 VELERS, SEDERS I BOTIGUERS A INICIS DEL SEGLE XV	157
IV.1.1. LA PARTICIPACIÓ DELS SEDERS I SEDERES BARCELONINS	

EN LA CORONACIÓ DEL REI FERRAN D'ANTEQUERA	158
IV.1.2. ALGUNS SEDERS DESTACATS	166
IV.1.2.1 MIQUEL DE RODA I LA SEVA FAMILIA	166
IV.1.2.1.1 SEDERS QUE VIVIEN I TREBALLAVEN A CASA DE MIQUEL DE RODA	178
IV.1.2.2 BERENGUER DE RODA	180
IV.1.2.3 GASPAR DOMÈNEC	182
IV.1.2.4 FERNANDO RODRÍGUEZ	185
IV.1.2.5 MIQUEL GRALLA I FAMÍLIA	190
IV.1.2.6 JAUME DE VILADECANS I LA SEVA FAMÍLIA	193
IV.1.3. L'OBRADOR , LES EINES I LA CASA DE JAUME DE VILADECANS	198
IV.1.4. INVENTARI DEL TEIXIDOR DE VELLS DE SEDA GASPAR BALLESTER	220
IV.1.5 ALTRES SEDERS DE PRINCIPIS DEL SEGLE XV	223
IV.1.5.1 ELS BALLESTER I BERENGUER SOLER	223
IV.2 EMPRESSES SEDERES BARCELONINES A INICIS DEL SEGLE XV	228
IV.2.1 PRIMERS EMPRESARIS SEDERS	228
IV.2.1.1 CONTRACTES DE TREBALL A PREU FET	228
IV.2.1.2 MERCADERS – SEDERS DE LA PRIMERA MEITAT DEL SEGLE	232
IV.2.2 ALGUNS EMPRESARIS SEDERS	234
V.2.2.1 BERNAT DE MONTLLOR	234
V.2.2.2 ARNAU SALA	236
IV.2.3 PRIMERES SOCIETATS SEDERES	239
IV.2.4 LA COMPANYIA DE LEONARD GOMIS I SIMÓ LLOR	245
V. EL DESENVOLUPAMENT D'UNA SEDERIA ESPECIALITZADA A MITJANS DEL SEGLE XV	248

V.1. LA IMPORTACIÓ DE TEIXITS DE SEDA	248
V.1.1 IMPORTACIONS DE TELES DE SEDA D'ITÀLIA	251
V.1.1.1 BOLONYA	252
V.1.1.2 GÈNOVA	252
V.1.1.3 POLÍTICA MUNICIPAL RESPECTE LA IMPORTACIÓ DE TELES DE SEDA ITALIANES	254
V.1.1.4 REEXPORTACIÓ DE TEIXITS DE SEDA ITALIANS	256
V.1.1.5 IMPORTACIONS DE TELES DE SEDA DE FLORÈNCIA	257
V.1.1.6 ELS PRINCIPALS MERCADERS FLORENTINS IMPORTADORS DE TEIXITS DE SEDA A BARCELONA	259
V.2. INICIATIVES MUNICIPALS PER AL DESENVOLUPAMENT DE LA MANUFACTURA SEDERA LOCAL	266
V.3. L'ESTABLIMENT A LA CIUTAT DE MESTRES SEDERS ESTRANGERS	273
V.3.1 CONTRACTES D'APRENENTATGE AMB MESTRES SEDERS ESTRANGERS	278
V.4. ALGUNS MESTRES FORANS	291
V.4.1 LEONARD DONAT	292
V.4.2 JOAN DE BERGAMO	294
V.4.3 DOMENICO DE LUCCA I BALTASAR DE MAIOLINO	299
V.4.4 URBANO TANQUERIO	301
V.4.5 FRANCESC DE JACOBO	302
V.4.6 JAUME DE LUCCA	309
V.4.7 ALTRES MESTRES	310
VI. ORGANITZACIÓ DE LES EMPRESES SEDERES	314
VI.1. MERCADERS – EMPRESARIS I COMPANYIES SEDERES	321
VI.1.1 EL MERCADER I EMPRESARI SEDER JOAN D'AGUILAR	321
VI.2 LES COMPANYIES SEDERES	330
VI.2.1 "LA SOCIETAT DE LES SEDES"	330

VI.2.2 LA COMPANYIA DE BARTOMEU MIRÓ	341
VI.1.3. LA CASA I L'OBRA DOR DE BARTOMEU MIRÓ	348
VII. OFICIS ESPECIALITZATS DELS SEDERS	363
VII.1. ELS BRODADORS D'OR I DE SEDA	363
VII.1.1 JAUME COPÍ	364
VII.1.2 ANTONI SADURNÍ I LA SEVA FAMÍLIA	365
VII.1.3 ALTRES BRODADORS	367
VII.2. ELS MERCERS	370
VII.2.1 L' INVENTARI DEL MERCER JOAN FRANCESC	373
VII.2.2 L' INVENTARI DEL MERCER JOAN DE CASADEVALL	375
VII.3. ELS CINTERS	377
VII.4. ELS PERXERS	380
VII.5. ELS BATIFULLERS	383
VII.6. ELS TEIXIDORS DE DRAPS DE RAS I DE SENYALS	388
VIII. SEDERS ESPECIALISTES BARCELONINS. ELS VELLUTERS	390
IX. CONCLUSIONS	397
X. FONTS DOCUMENTALS I BIBLIOGRAFIA	409
X.1. FONTS DOCUMENTALS	409
X.2. BIBLIOGRAFIA	415
XI. APÈNDIX	423
X.1 GRÀFICS	424
X.2 REGESTOS	429
X.3 TRANSCRIPCIONS	531
X.4 ALTRES SEDERS NO CITATS AL TEXT	569
ÍNDIX ANTROPONÍMIC	578

Índex de quadres i gràfics

Quadre número 1 : Els oficis dels mestres	pàg.63
Quadre número 2: Edat dels aprenents i durada dels contractes	pàg.74
Quadre número 3: Tècniques del treball de la seda	pàg.80
Quadre número 4 : Remuneracions en espècie	pàg.83
Quadre número 5: Remuneracions en metàl·lic	pàg.86
Quadre número 6: Entorn familiar dels aprenents	pàg.94
Quadre número 7: Aprenents procedents de Barcelona ciutat	pàg.98
Quadre número 8: Aprenents procedents de la diòcesi de Barcelona, de Vic i del seu entorn	pàg.101
Quadre número 9: Aprenents procedents de les diòcesis de Lleida, d'Urgell i del seu entorn	pàg.101
Quadre número 10: Aprenents procedents de Tarragona, Tortosa, i dels seus voltants	pàg.102
Quadre número 11: Aprenents procedents de Girona, del Rosselló i dels seus voltants	pàg.103
Quadre número 12: Aprenents procedents d'altres llocs de la Corona d'Aragó	pàg.103
Quadre número 13: Aprenents procedents de la corona de Castella i de Navarra	pàg.104
Quadre número 14: Aprenents procedents d'altres llocs	pàg.104
Quadre número 15: Contractes d'oficials	pàg.105
Quadre número 16: Les mestres sederes	pàg.123
Quadre número 17: Edats i durades dels contractes d'aprenentatge amb mestres sederes dones	pàg.129
Quadre número 18: Remuneracions per part de mestres sederes	pàg.135
Quadre número 19: Entorn familiar dels aprenents i aprenentes que havien assistit mestres sederes	pàg.140
Quadre número 20: Comandes fetes per Leonard de Sos a artesans seders barcelonins amb motiu de la coronació del rei	pàg.160
Quadre número 21: Compres de seda fetes per Leonard de Sos	

a mercaders barcelonins amb motiu de la celebració	pàg.163
Quadre número 22: Arbre genealògic de Miquel de Roda i de la seva família	pàg.177
Quadre número 23: Arbre genealògic de la família Gralla	pàg.192
Quadre número 24: Arbre genealògic de la família Viladecans	pàg.196
Quadre número 25: Arbre genealògic dels Ballester i Berenguer Soler	pàg.226
Quadre número 26: Arbre genealògic dels Castanyer	pàg.238
Quadre número 27: Nom, procedència i ofici dels mestres seders italians que havien contractat aprenents	pàg.278
Quadre número 28: Remuneracions pagades pels mestres seders estrangers	pàg.279
Quadre número 29: Oficis dels mestres seders estrangers i les tècniques que es comprometien a ensenyar als seus aprenents	pàg.283
Quadre número 30: Edats dels aprenents i durades de les seves estades amb mestres seders estrangers	pàg.285
Quadre número 31: Entorn i procedència dels aprenents que assistien a mestres seders estrangers	pàg.288
Quadre número 32: Arbre genealògic de la família d'Aguilar	pàg.322
Gràfic n°1: Artesans seders, homes i dones, al llarg de tot el segle XV	pàg. 424
Gràfic n°2: Artesans seders, homes i dones de la primera meitat del segle XV	pàg. 424
Gràfic n°3: Artesans seders, homes i dones de la segona meitat del segle XV	pàg.425
Gràfic n°4: Artesans seders, homes al llarg de la primera meitat del segle XV	pàg.425
Gràfic n°5: Artesans seders, homes al llarg de la segona meitat del segle XV	pàg.426
Gràfic n°6: Evolució del nombre d'artesans seders, homes al llarg de tot el segle XV	pàg.426
Gràfic n°7: Evolució del nombre de dones sederes al llarg del segle XV	pàg.427
Gràfic n°8: Diferents oficis de les sederes barcelonines al llarg de tot el segle XV	pàg.427

I. INTRODUCCIÓ

El tema de la tesi, la sederia a la Barcelona del segle XV, va tenir com a punt de partida el treball del DEA, en el que es va fer un estudi de la figura d'un mercader seder. Donat que en el citat treball, el tema de la sederia no havia estat l'objectiu inicial, sinó que va anar sorgint a mesura que s'anava avançant en la recerca, aquest tema només va quedar apuntat, sense que se n'hagués fet un estudi aprofundit. Amb l'anàlisi del personatge que havia estat objecte del treball del DEA, Miquel de Roda, la seva doble professió de mercader - seder va semblar-nos especialment interessant. Es va comparar amb altres mercaders - seders coetanis, com Bartomeu Miró, que a casa seva tenia un taller per a la confecció de teixits de seda, i que al mateix temps tenia un altre ofici, el de mercader, i en aquesta tasca, la seda no era el producte principal del seu negoci, i encara menys el més lucratiu (el mercader es dedicava al comerç del gra a gran escala).

L'estudi d'un personatge concret que tenia l'ofici de seder ens va portar a intentar fer un estudi general i aprofundit sobre el tema de la sederia a la Barcelona de l'època.

Ja durant l'elaboració del treball del DEA el grup professional dels mercaders - seders va plantejar-nos preguntes, com el perquè del seu doble ofici. Quin paper tenia la seda en el marc dels seus negocis i si era un negoci prou lucratiu com per proporcionar-los-hi prou excedents per a permetre'ls diversificar les seves inversions. Ens qüestionàvem si aquests mercaders havien iniciat la seva activitat professional amb el negoci de la sederia o, si per contra, s'hi van dedicar havent adquirit ja una capacitat econòmica important a través d'altres negocis.

També volíem veure quins eren els orígens dels mercaders seders, si la sederia era un més entre els seus negocis o si entre el conjunt dels seders formaven un grup especial, de més poder adquisitiu i especialitzat en la comercialització de teixits de seda. Ens proposàvem comprovar si el grup dels mercaders seders eren una categoria de mercaders, com ho eren els mercaders drapers. Si com en el cas dels drapers, aquesta denominació els diferenciava dels altres mercaders, atorgant-los major prestigi, i en el cas de teixits de luxe, com la seda, podrien gaudir d'una posició social encara més benestant.

Des de les preguntes inicials, ens hem anat endinsant en la tècnica de la sederia, les diverses tasques que es desenvolupaven en la indústria sedera i ens hem interessat pels artesans que

s'hi dedicaven a la Barcelona medieval, ens hem plantejat quina havia estat la situació i el desenvolupament de la sederia a Barcelona durant el segle XV. A part d'aquest estudi de conjunt, també hem analitzat l'evolució d'algunes famílies que es van dedicar al treball de la seda al llarg de generacions i de les societats i empreses sederes que hem pogut documentar.

I.1 ESTAT DE LA QÜESTIÓ

El plantejament del tema dels mercaders seders va portar a un tema de major abast, la sederia, la seva manufactura, i comercialització a la Barcelona del segle XV.

La bibliografia publicada sobre la sederia a la Barcelona de la baixa edat mitjana inclou només articles sobre el tema, però donat que són articles tots publicats fa anys, caldria actualitzar la informació que ofereixen. Hem considerat que calia fer un estudi més complet sobre el tema, ampliant la recerca, abastant un espai cronològic més gran, com és tot el segle XV, i també fent un estudi que englobés tots els aspectes relacionats amb la sederia.

Sobre la temàtica destaquen alguns articles de Pere Voltes i Bou, sobretot centrats a l'etapa formativa de sederia a Barcelona, als primers anys del segle XV¹. Aquests articles, alguns molt breus, ens han servit de punt de partida per al treball, pel fet d'oferir una visió general sobre el tema. Especialment ens ha semblat interessant l'article referent a les associacions de seders medievals barcelonins. Aquest article, centrat en la vessant comercial del negoci de la seda, fa una anàlisi sobre algunes de les companyies sederes barcelonines del segle XV. A l'article es fa fonamentalment un estudi de les companyies més destacades de l'època, com podrien ser la "Societat de les Sedes" o la companyia de Bartomeu Miró. En el cas de la "Societat de les Sedes", el mateix autor reconeix que malauradament aquesta agrupació sedera no havia estat tractada en cap investigació anterior i destaca que l'interès del tema faria recomanable que se'n fes una recerca més profunda. Aquest article cita documents interessants relacionats amb la Societat de les Sedes, però la informació que ofereix sobre aquesta societat és incompleta.

L'article "El establecimiento y el utillaje de los antiguos sederos barceloneses" ens ha estat d'utilitat per oferir una aproximació a l'etapa formativa de la sederia barcelonina, ja que es centra en els orígens de la sederia a Barcelona al segle XIV i als primers anys del XV.

De data anterior són dos articles de Lluís Camós Cabruja que ofereixen notícies sobre les

¹ VOLTES BOU, P: "El establecimiento y el utillaje de los antiguos sederos barceloneses" a *Cuadernos de Historia Económica de Cataluña*, 1968-1969.; "Les associacions de seders medievals barcelonins" a *Anuario de Estudios Medievales*, V, Barcelona, 1968., pàg. 490-492. ; *Notas sobre el personal de los talleres sederos de Barcelona (siglos XIV-XVIII)*, Bilbao, 1971. Més breus són els articles del mateix autor publicats a *Barcelona, divulgación histórica* : "Orígenes del Colegio Mayor del Arte de la Seda" i "La cofradía de terciopeleros". volum 14, 1974 .

figures d'alguns seders en concret². Són articles breus, però tanmateix resumeixen dos documents interessants de l'Arxiu Històric de Barcelona.

També l'article de Josep Maria Madurell i Marimón³ sobre la sederia a Barcelona entre els jueus i conversos ens ha aproximat a la situació de la sederia a Barcelona en la seva etapa de formació.

Altres referències al tema de la sederia a la Barcelona baix medieval es poden trobar a l'obra general de Claude Carrère sobre l'economia barcelonina entre 1380 i 1460⁴. A l'apartat que dedica a la sederia té el paper més rellevant l'etapa situada als anys de 1450 i 1460, de la que daten gairebé tots els documents relacionats amb la sederia que cita. Aquesta obra també inclou un quadre amb els mestres seders italians que operen a Barcelona en el període de 1455 a 1460⁵.

També l'obra sobre la història de Barcelona d'Agustí Duran i Sanpere⁶ té uns capítols dedicats als teixits de luxe (els brodats, els tapissos, la seda i els brocats). D'aquests capítols ens han estat d'utilitat sobretot els apartats referents als teixits de luxe relacionats amb la sederia, però no tant el capítol dedicat a la seda. Aquest capítol està fonamentalment basat en fonts secundàries, concretament els articles abans esmentats i l'obra de Carrère.

En tot el que s'ha publicat sobre la matèria s'observa una tendència a analitzar la sederia barcelonina als anys de 1450 i 1460, donant especial rellevància a les companyies importants i el seu entorn.

Una obra de publicació més recent, *El món de la seda i Catalunya*, recull diversos articles relacionats amb la seda a Barcelona a diferents èpoques⁷. Dins d'aquesta publicació, l'article de Manuel Sánchez⁸, que fa un anàlisi detallat i crític de l'estat de la qüestió ens ha servit com a punt de partida per a iniciar la recerca. Cap al final l'article fa una crítica de les publicacions sobre aquest tema⁹.

² CAMÓS CABRUJA, L: "Los fosos de la ciudad al servicio de la producción sedera barcelonesa a mediados del siglo XV" ; i "Dos genoveses maestros de brocados cautivos en Barcelona" a *Divulgación Histórica de Barcelona*, nº. 5, 1947.

³ MADURELL MARIMON, J.M: "El arte de la seda en Barcelona entre judíos y conversos" a *Sefarad*, XXV, Madrid, 1965.

⁴ CARRÈRE, C: *Barcelona entre 1380 i 1462. Un gran centre econòmic en època de crisi*, Barcelona, 1978., pàg. 393-399.

⁵ CARRÈRE, C: *Barcelona...*, pàg. 418-419.

⁶ DURAN I SANPERE, A: *Barcelona i la seva història*, 3 volums, Barcelona, 1973.

⁷ *El món de la seda i Catalunya*, Terrassa, Museu Tèxtil-Diputació de Barcelona, 1999.

⁸ SÁNCHEZ MARTÍNEZ, M: "La seda a la Catalunya medieval" a *El món de la seda i Catalunya*, Terrassa, Museu Tèxtil-Diputació de Barcelona, 1999.

⁹ SÁNCHEZ MARTÍNEZ, M: *O. Cit.*, pàg. 185. En referir-se a estudis publicats fins ara sobre el tema indica: "En resum, es tracta de documents aïllats, sense continuïtat, i més donats a conèixer per curiositat que no pas

El capítol d'aquest llibre que tracta la seda a l'Edat Mitjana¹⁰ barcelonina recull la informació continguda als articles ja publicats sobre la temàtica, els articles de Voltes i Bou, Camós Cabruja i Madurell Marimón. Del mateix volum també ens han estat d'utilitat altres articles per la informació que ens han ofert per als capítols que tracten la fabricació de la seda¹¹.

Per a l'elaboració de l'apartat de la tecnologia de la seda ens han estat d'utilitat també obres recents sobre la matèria, com la d'Antoni Segura i Mas i Eulàlia Moral i Romeu¹², que ens ha servit per ajudar a explicar el procés d'obtenció de la seda.

També per a l'apartat de la tecnologia s'ha consultat un llibre de text per estudiants de sericultura, que explica diferents tècniques d'elaboració del teixit de seda. Pel seu caràcter didàctic, aquesta obra ens ha ajudat a entendre millor les diferents fases i els procediments del treball de la seda¹³.

La última publicació fins a la data relacionada amb la temàtica tractada és una publicació de l'inventari del Col·legi de l'Art Major de la Seda de Barcelona¹⁴. En fer referència a èpoques posteriors, a partir del segle XVI, els fons d'aquest arxiu no ens han pogut servir per a l'elaboració del treball, com tampoc per al mateix motiu, la major part d'aquest llibre. No obstant, per al tema tractat ens ha estat especialment d'interès el capítol dedicat a l'estat de la qüestió sobre la història de les corporacions sederes a l'Europa occidental, que fa una síntesi de la situació de la sederia en aquest territori des de que va començar a treballar-s'hi la seda, fins a l'actualitat.

La sederia a la baixa edat mitjana ha estat àmpliament tractada en el cas d'altres ciutats mediterrànies. Sobre la sederia a altres ciutats de la Península Ibèrica destaquen les obres de Navarro Espinach sobre el cas de València, tot i que l'autor també ha tractat el tema de la seda en un context més ampli del Mediterrani¹⁵.

dins l'àmbit d'una recerca sistemàtica i profunda sobre la possible introducció d'una manufactura tèxtil sedera de qualitat a la Barcelona de mitjans del segle XV. Aquesta investigació, com en general l'anàlisi rigorosa i ben documentada del consum, el comerç i l'artesania de la seda a la Catalunya medieval, encara està pendent".

¹⁰ SÁNCHEZ MARTÍNEZ, M: *O. Cit.*, pàg. 168-188.

¹¹ GONZÁLEZ MARÍN, F: "El cuc de la seda i el cultiu de la morera" i LÓPEZ AMO, F: "Productes derivats del capoll de seda".

¹² MORRAL i ROMEU, E; SEGURA i MAS, A: *La seda a Espanya. Llegenda, poder i realitat*, Barcelona, 1991.

¹³ *Escuela Tèxtil del Colegio del Arte Mayor de la Seda.*, Valencia, 1998.

¹⁴ *Els fons documentals de l'arxiu del Col·legi de l'Art Major de la Seda de Barcelona: els Gremis de Velers, Velluters, Perxers i el Col·legi de l'Art Major de la Seda de Barcelona (1533-1999)*, Barcelona, 2007.

¹⁵ Entre d'altres obres publicades per l'autor sobre la sederia a València, amb el període tractat es relacionen en particular NAVARRO ESPINACH, G: *El despegue de la industria sedera en la Valencia del siglo XV i Los orígenes de la sederia valenciana, siglos XV-XVI*, València, 1999, també "El arte de la seda en el Mediterráneo medieval" al seminari *Técnicas y ritmos del trabajo en el Mediterráneo Medieval*, 2001.

També sobre la sederia a diferents ciutats d'Itàlia, com Milà, Bolonya, Florència, Gènova, Verona, Venècia, Siena, o Lucca, s'han publicat diversos estudis detallats¹⁶.

Als anys 90 es van celebrar uns congressos internacionals dedicats a la seda en general i se'n van publicar les actes. Els articles d'aquests congressos en especial del celebrat a Itàlia el 1992, ens han servit de referència per aproximar-nos a la situació de la sederia a altres ciutats mediterrànies de l'època¹⁷.

Considerem que el tema de la sederia a Barcelona no ha estat suficientment estudiat, que la bibliografia que ha treballat parcialment la temàtica és antiga i que no s'ha fet un estudi de conjunt aprofundit i englobant els diferents aspectes que ens planteja la recerca d'aquest tema. Un estudi que observés les diferents categories de treballadors que intervenien en la producció, els diferents tipus d'empreses, analitzant la sederia a Barcelona al segle XV des d'un punt de vista tecnològic, com a manufactura, com a negoci, i en el marc de relacions laborals, econòmiques, socials, i fins i tot familiars. Per aquests motius ens ha semblat un tema prou interessant per dedicar-hi la tesi doctoral.

¹⁶ EDLER DE ROOVER, F: *L'Arte della seta a Firenze nei secoli XIV e XV.*; MOLÀ, L: *The silk industry of Renaissance Venice*; DEMO, E: *"L'anima della città. L'industria tessile a Verona e Vicenza (1400-1550)*, Milano, 2001.;

¹⁷ "La seta in Europa secoli XIII-XX atti della XXIV Settimana di Studi", 1992. Prato.

I.2 OBJECTIUS

En aquest treball ens hem proposat fer un estudi de conjunt sobre la manufactura i la comercialització de la seda a la Barcelona al segle XV. Es tracta d'abordar les qüestions següents:

1. Investigar sobre la importància que havia tingut la sederia a Barcelona al segle XV, en quant al seu abast, el nombre d'artesans que s'hi havia dedicat, i el seu desenvolupament, comprovant si realment es tractava d'una manufactura marginal en comparació amb altres ciutats.
2. Analitzar l'evolució de la sederia a Barcelona al segle XV, i si aquesta va anar adquirint progressivament més importància, arribant a tenir un desenvolupament que permetés satisfer les demandes de la població local.
3. Observar quines fases del treball de la seda s'havien fet a Barcelona durant aquest segle.
4. Estudiar la transmissió dels coneixements i els diferents tipus de treballadors que hi intervenien, i les formes i les condicions del seu treball, així com quina havia estat la participació de la mà d'obra femenina en el treball de la sederia i la seva evolució al llarg del segle.
5. Observar l'evolució dels tipus d'empreses sederes i el seu funcionament, com també les progressives diferències que es van originant entre els diferents professionals dedicats al negoci de la seda.
6. Veure quins tipus de teixits de seda es treballaven a Barcelona durant el segle XV i els diferents oficis relacionats amb el treball de la seda.
8. Conèixer quina havia estat la repercussió de l'establiment a la ciutat de mestres seders estrangers especialistes, si aquesta havia estimulat la manufactura local i la creació d'empreses sederes i si el seu efecte va ser durador.

En definitiva aquesta tesi pretén fer un estudi de conjunt sobre l'art de la seda, i sobre els treballadors que es dedicaven als diferents oficis relacionats amb producció derivada d'aquesta fibra tèxtil. Es tracta especialment d'una recerca sobre història del treball i de les relacions socials i econòmiques que s'estableixen en el marc laboral, d'un ofici molt especialitzat: la sederia, i en el marc concret de Barcelona al segle XV.

I.3 METODOLOGIA I FONTS

Després de l'estudi de la documentació sobre Miquel de Roda, seder i mercader, (mort el 1446), del que hem parlat abans, la recerca ha continuat a partir de referències bibliogràfiques en dos línies diferents, per un costat la bibliografia referent a la sericultura i les tècniques de la sederia, per altra banda cercant el que s'havia publicat sobre alguns seders barcelonins de mitjans del segle XV (el cas de la companyia sedera de Bartomeu Miró i del notari Nicolau de Mediona)¹⁸. A partir de la localització a l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona dels protocols que contenen la documentació citada, al mateix arxiu s'han trobat una quantitat important de documents inèdits, tant referents a l'assentada companyia, com a altres seders i societats sederes, desconegudes fins ara, que estudiem en aquesta tesi.

Partint dels anys 50 en els que trobem documentada l'esmentada companyia de Bartomeu Miró, s'han començat a consultar els protocols cronològicament anteriors, per veure l'evolució que havia tingut l'activitat sedera des de la seva etapa de formació, al segle XIV. Després hem continuat la recerca avançant des de mitjans fins a finals del segle XV.

En el cas dels protocols del notari Nicolau de Mediona, per la seva proximitat amb el negoci seder, en el que personalment participava, s'ha trobat abundant documentació fent referència a diferents seders i a altres companyies sederes. Del notari Nicolau de Mediona s'han consultat tots els protocols relatius a documentació de caràcter comercial, manuals i llibres de vendes (18 en total) situats entre 1432 i 1461, anys que corresponen al seu exercici com a notari. D'aquests ens han aportat documentació referent al tema analitzat els manuals dels anys 30, 40 i 60. S'observa que malgrat que hi ha una certa continuïtat cronològica sobre la sederia en els protocols del notari, els corresponents als anys de 1450 i 1460 concentren la major part de la documentació relacionada amb la temàtica tractada.

D'altres notaris, que no semblen haver tingut relació comercial directa amb la sederia també s'ha trobat bastant documentació sobre el tema. D'aquests destaca especialment Bartomeu Costa, del qual s'ha trobat una important quantitat de documents concentrada en determinats anys, abundància que fa pensar que molts treballadors relacionats amb la sederia es comptaven entre la seva clientela habitual. La llarga trajectòria en actiu d'aquest notari, des

¹⁸ CARRÈRE, C: *Barcelona...*, vol. II, pàg. 396-397.

del 1438 fins al 1498, també facilitaria a que entre els seus protocols es concentri un nombre de documents important referent al tema. D'aquest notari ens han estat d'interès per a l'elaboració del treball els manuals dels anys de 30, 40, 50 i 60 del segle XV.

Tot i que, menys que en el cas de Bartomeu Costa, també s'ha detectat una important presència documental relacionada amb la sederia als llibres notariais de Bernat Montserrat. Els manuals d'aquest notari que contenen documentació relacionada amb la sederia corresponen, així mateix, als anys 30, 40 i 50 d'aquell segle.

Dels protocols del notari Antoni Vilanova ens han estat d'utilitat per al treball els manuals dels anys 30 i 40. En el cas del notari Honorat Saconamina, també s'ha començat la recerca a partir dels protocols dels anys centrals del segle XV, anys de 1450 i 1460. Finalment s'han consultat tots els manuals del notari des del primer, datat en 1434, fins al últim, del 1468. Els protocols d'aquest notari han estat de gran importància per a la investigació, ja que han aportat nombrosos documents inèdits relacionats amb la temàtica tractada. Entre tots aquests protocols, en total, 21, han estat especialment significatius per a la recerca, els corresponents als anys de 1451 al 1459, per tant a l'igual que en el cas dels protocols dels altres notaris són els anys de 1450 els que concentren la major quantitat de documentació relacionada amb la sederia a Barcelona, però a diferència d'aquests altres protocols, cap dels documents trobats en els fons del notari Honorat Saconamina havia estat citat a la bibliografia existent sobre la temàtica.

Del notari Vicenç Bofill s'han consultat tots els manuals de què el notari disposa, des del 1413 fins al 1458, trobant documentació inèdita relacionada amb el tema d'estudi en els protocols a partir del 1440, contenint una major quantitat de documentació els protocols corresponents als anys de 1448 al 1458, igual que en el cas del notari Narcís Bru, de qui també s'ha trobat força documentació inèdita.

Partint dels anys centrals del segle (als quals s'han dedicat més estudis sobre el tema que tractem), s'han consultat els protocols del mateix arxiu corresponents a les primeres dècades del segle i a la segona meitat. En definitiva, s'han consultat un total de 1042 protocols corresponents a 172 notaris en un ventall cronològic entre 1400 i 1500. De la dècada de 1400 s'han consultat 103 protocols de diferents notaris; de la dècada de 1410: 98 protocols; dels anys 20: 114 protocols, dels anys 30: 99 protocols; dels anys 40: 118 protocols; dels anys 50: 139 ; dels anys 60 : 93 protocols; dels 70 : 89; dels 80: 97 ; i dels 90 : també 108 protocols.

Pel que fa al tipus de documentació consultada, aquesta ha estat molt variada, inventaris, testaments, contractes de compra – venda, contractes de treball, d'aprenentatge, comandes, societats.

També hem utilitzat el fitxer informàtic de testaments de l'Arxiu de Protocols, per localitzar alguns testaments de seders i de les seves dones, però no ens ha ofert informació rellevant sobre el treball de la seda, tot i que ens ha permès documentar alguns testaments de seders que no apareixien citats a altres llocs. Per al mateix motiu ens han servit les fitxes manuscrites del mateix arxiu amb cites de documents en que apareixen diferents oficis. Només hem trobat alguns broadors, però la documentació a la que es refereixen no ha servit per analitzar el tema tractat, únicament per documentar alguns d'aquests artesans que no havíem trobat a altres documents.

De l'Arxiu Històric Municipal de Barcelona s'ha consultat el plec de documentació relacionada amb la sederia de la sèrie de documentació comercial de la secció notarial de l'arxiu (IX.6). De la mateixa secció notarial s'ha consultat també la sèrie de documents mercantils, IX.13, entre els quals s'ha trobat alguns documents relacionats amb el tema estudiat.

El plec d'inventaris del fons notarial de l'Arxiu Municipal no ens ha pogut ser de gaire utilitat, ja que per al segle estudiat no s'hi recull cap inventari de cap seder. Per al segle XV, en aquest recull documental únicament es conserven uns poc inventaris d'artesans els oficis dels quals estaven relacionats amb la sederia, com el d'un cinter, d'un mercer o de la vídua d'un seder.

També ens ha estat d'utilitat un inventari del Fons documental del gremi de cinters¹⁹, a través del qual hem pogut localitzar alguns documents conservats a l'Arxiu Històric Municipal.

D'una altra secció del mateix arxiu, la de Consellers, s'ha consultat tot el fons corresponent a l'època tractada, dels inventaris dels béns dels deutors al Consell. Només un d'aquests inventaris és dels béns d'un seder, Bartomeu Miró.

Del mateix arxiu s'ha consultat el Fons Gremial General referent als oficis de mercers, i de tintorers, velers i velluters, però no han estat de gaire utilitat ja que aquests corresponen als segles posteriors. La caixa que conté la informació sobre el gremi de velers conté un llistat

¹⁹*Fondo documental del gremio de cinteros*, Gremio de Cinteros, 2002.

d'efemèrides²⁰ amb referències al treball de la seda, però malauradament només conté notes breus, sense indicar l'origen de la font.

Tota aquesta informació s'ha sistematitzat per mitjà d'una base de dades, i a l'apèndix es pot veure el llistat amb les signatures corresponents. Així mateix a l'apèndix es poden trobar els registres dels documents consultats i la transcripció d'alguns d'ells.

²⁰AHCB: Fons Gremial General, Caixa S-V, 8.

II. LA MANUFACTURA SEDERA

II.1. ORIGENS DE LA MANUFACTURA SEDERA

Tot i que la seda existia a la Xina com a mínim des del tercer mil·lenni abans de Crist, les primeres referències escrites a la cria del cuc de seda daten aproximadament del segon mil·lenni abans de Crist, es tracta d'escrits recollint la tradició sobre l'art d'aprofitar el filat i el teixit de seda²¹. Però segons altres llegendes l'origen de la seda es situa a l'Índia dos mil anys abans que a la Xina, de principis del quart mil·lenni abans de Crist²².

Sembla ser que a algunes regions de l'Imperi Bizantí, com Síria, el conreu de la morera i del cuc de seda daten entre els segles V i VII. A Europa la introducció de la morera i de la sericultura es van introduir en 552d.C per dos monjos, que a la tornada del seu pelegrinatge per l'Àsia Central, van portar llavors de morera blanca (*Morus alba*) i ous de cuc de seda amagats en bastons. La varietat de morera blanca que van portar era desconeguda a Europa, on fins aquell moment només creixia la negra. Aquests monjos van regalar a l'emperador Justinià la llavor de la morera. Aviat el conreu d'aquest arbre es va estendre per les zones d'Atenes, Tebes i Corint. Però el conreu de la morera sobretot va ser important a diferents indrets de l'imperi Bizantí, especialment a Alexandria, on entre els segles VII i IX va rebre un fort impuls i es va expandir a altres territoris de l'Imperi, tant a Grècia com al nord d'Àfrica²³.

Després de la conquesta dels territoris de l'Imperi Bizantí al pròxim orient, els àrabs van difondre els coneixements sobre la cria del cuc de seda a través dels seus territoris. A més, amb la conquesta de Persia a mitjans del segle VII, els àrabs van aconseguir el control de la ruta de la seda. Els àrabs van difondre la cria del cuc de seda a través dels territoris dels nord d'Àfrica i a la Península Ibèrica, on la sericultura va arribar al segle VIII. Des del Àndalus els coneixements de la sericultura es difondrien a altres zones del continent

²¹GONZÁLEZ MARÍN, F: "El cuc de la seda i el cultiu de la morera" a *El món de la seda i Catalunya*, Terrassa, Museu Tèxtil-Diputació de Barcelona, 1999,pàg. 35. Es tracta de tradicions xineses recollides en escrits de Confuci. Però el llibre més antic que parla de la seda és l'obra de Tsuxu-King, el *Llibre per excel·lència*. En tractar l'art i la manufactura de la seda l'obra remet a la dinastia Kin-gin-txa, cap al 2357 a.C.

²² LÓPEZ AMO, F: "Productes derivats del capoll de seda" a *El món de la seda i Catalunya*, Barcelona, 1991, pàg. 57.

²³ GONZÁLEZ MARÍN, F: *O. Cit.*, pàg. 35. La història d'aquests dos monjos de l'ordre de sant Basili la recull Procopi a l'obra *De Bello Gothico*, IV.

europèu. Al Al-Àndalus ja al segle X es documenten referències a la cria dels cucs de seda²⁴.

La presència dels àrabs a Sicília, des de 827, va suposar la introducció de la sederia a l'illa. El treball de la seda a Sicília va ser anterior fins i tot al Al-Àndalus. Entre els segles IX i mitjans del XII, Sicília va tenir un paper molt destacat en la fabricació de teixits de seda. Fins i tot després de caure en mans normandes el 1072 l'artesania de la seda a Sicília va seguir sent important. A l'antic artesanat seder àrab es va afegir la tradició bizantina, tant de tipus tècnic com organitzatiu²⁵.

Al-Àndalus era al segle IX la primera regió d'Europa on es practicava la cria del cuc de seda i un segle més tard la producció de capolls de seda hi era molt important amb una indústria especialitzada i exportadora cap a les ciutats de Còrdova, Almeria i Granada²⁶. A les ciutats andalusines el conreu de la seda sembla ser que es va introduir per part dels siris al segle VIII. Des dels inicis del desenvolupament de la manufactura sedera a les ciutats de la Península Ibèrica es confeccionaven teles sumptuoses, de velluts, brodades amb or²⁷.

A aquestes ciutats aviat se'ls afegirien Sevilla, Múrcia i sobretot València i Toledo. Donada la gran productivitat dels tallers andalusins, sembla molt probable que la filatura, tot i ser manual, requerís l'ajuda d'algun torn de diferents fusos. Segurament aquest mecanisme va ser el que posteriorment es va difondre per la Península Ibèrica i Sicília i que més endavant derivarien en els torns més desenvolupats de les ciutats del nord d'Itàlia²⁸.

A tota la Península Ibèrica l'ús de teles islàmiques al segle X va ser tant generalitzat que fins i tot els bisbes i els sacerdots portaven constantment vestits de factura musulmana.

Això sobta encara més tenint en compte la creixent presència a les sedes d'inscripcions coràniques en grafia àrab, però la seva excel·lent factura i la preciositat de la matèria feien que fins i tot els eclesiàstics fessin servir aquestes teles²⁹.

Cap al segle XII la sederia es va difondre a Itàlia a través de Sicília i des d'allà al sud de

²⁴ NAVARRO ESPINACH, G: "El arte de la seda en el Mediterráneo medieval" al seminari *Técnicas y ritmos del trabajo en el Mediterráneo Medieval*, 2001, pàg. 11-12. Al *Calendario de Córdoba* de l'any 961 ja s'explica el cicle anual de la cria del cuc de seda.

²⁵ BUSSAGLI, M: *La seta in Italia*, Roma, 1986., pàg. 69-86.

²⁶ SEGURA I MAS, A: "La ruta de la seda" a *El món de la seda i Catalunya*, Barcelona, 1991, pàg. 142.

²⁷ *Els fons documentals de l'arxiu del Col·legi de l'Art Major de la Seda de Barcelona: els Gremis de Velers, Velluters, Perxers i el Col·legi de l'Art Major de la Seda de Barcelona (1533-1999)*, Barcelona, 2007, pàg. 32.

²⁸ SALADRIGAS CHENG, S: "Los tejidos en Al-Andalus: siglos IX-XVI. Aproximación técnica" a *España y Portugal en las rutas de la seda. Diez siglos de producción y comercio entre Oriente y Occidente*, Barcelona, 1996, pàg.78.

²⁹ BUSSAGLI, M: *O. Cit.*, pàg. 77-78.

França³⁰. A la Península Ibèrica i arreu d'Europa, fins al segle XIV, els cucs de seda s'alimentaven de la morera negra (*Morus nigra*), més endavant va ser progressivament substituïda per la morera blanca. La fulla d'aquesta varietat de morera és bona en la primera fase del desenvolupament dels cucs, però la seda que s'obté dels cucs alimentats amb aquesta varietat és de qualitat inferior a l'obtinguda a partir dels cucs alimentats amb morera blanca³¹.

El gran desenvolupament del treball de la seda a les ciutats hispàniques de la Mediterrània va tenir lloc a la baixa edat mitjana. En el desenvolupament de la sericultura autòctona a la Península Ibèrica va contribuir la substitució del morera negra per la blanca, més resistent a les condicions climàtiques, i també a partir de la conquesta dels regnes musulmans va tenir lloc una emigració d'artesans especialitzats³².

Pel que fa a Catalunya, les primeres notícies sobre el consum de teixits de seda daten del segle X. Són teixits de seda procedents del Al-Àndalus citats en testaments, inventaris i llegats fets per membres de la noblesa catalana. Sovint es tractava de teixits destinats a la litúrgia o bé la seda ornava vestits fabricats amb altres materials. Però és a partir del segle XI quan Barcelona esdevé un centre de comercialització de les sedes de procedència andalusí. Els teixits de seda no només s'havien difós entre l'aristocràcia i els eclesiàstics, sinó també entre les noves classes benestants de la ciutat³³.

El desenvolupament de indústries sederes a les ciutats europees va tenir lloc a partir del segle XIII. En aquesta època la producció de teixits de seda s'havia establert a Sicília, però els conflictes que es van desenvolupar per les Vespres Sicilianes van fer que molts artesans marxessin de l'illa cap a diferents centres urbans d'Itàlia, com Amalfi, Lucca, Pisa, Gènova, Florència o Venècia³⁴.

Al mateix temps la creixent demanda de teixits luxosos per part de les classes burgeses benestants dels centres urbans mediterranis fomentava la creació de noves indústries autòctones. El desenvolupament de la indústria sedera va tenir lloc a la major part de les ciutats comercials mediterrànies més actives. La nova indústria de la seda va anar

³⁰ LÓPEZ AMO, F: "Productes derivats del capoll de seda" a *El món de la seda i Catalunya*, Barcelona, 1991, pàg. 57.

³¹ GONZÁLEZ MARÍN, F: *O. Cit.*, pàg. 35-36.

³² *Els fons documentals de l'arxiu del Col·legi de l'Art Major de la Seda de Barcelona: els Gremis de Velers, Velluters, Perxers i el Col·legi de l'Art Major de la Seda de Barcelona (1533-1999)*, Barcelona, 2007, pàg. 32.

³³ SEGURA I MAS, A: "La seda a Catalunya" a *El món de la seda i Catalunya*, Barcelona, 1991, pàg. 151.

³⁴ DURAN I SANPERE, A: *Barcelona i la seva història*, 3 volums, Barcelona, 1973., volum III, pàg. 341.

transformant completament l'economia d'algunes ciutats italianes, principalment, arribant a ser en alguns casos l'activitat protagonista d'algunes, com en el cas de Lucca, Florència, Venècia o Gènova³⁵.

El sistema de la manufactura de la seda es definia per la seva inserció en els cercles rurals - urbans de la proto-industrialització. Aquest sistema es basava en el domini dels grans centres urbans sobre les zones rurals i així les ciutats utilitzaven mà d'obra camperola per a la realització de les fases menys complexes del procés productiu³⁶.

Al segle XII es va afermar a Lucca el treball de la seda i la ciutat va esdevenir el centre principal de la producció sedera, posició que mantindria durant un llarg període de temps. A mitjans del segle XII un grup d'obriers grecs es van traslladar a la ciutat, probablement atrets per la pròspera situació de la que gaudia la ciutat que podia competir amb avantatge amb Florència pel que feia a la seva riquesa i activitat. Durant algunes dècades Lucca, junt amb Palerm, va ser l'únic centre de producció i manufactura sedera a tota Itàlia. Aviat els teixits de seda de Lucca van tenir difusió internacional gràcies a les xarxes comercials dels mercaders de la ciutat que ja al segle XII feien arribar els teixits que s'hi produïen a ciutats allunyades com París, Londres o Bruixes. Lucca era famosa sobretot per l'especial brillantor de les seves sedes.

El treball de la sederia a Venècia es va veure molt afavorit per la conquesta de Constantinoble (1204). Van traslladar les fàbriques bizantines a Venècia iniciant d'aquesta manera una manufactura sedera que assoliria fama a tota Europa. Al segle XIII Venècia i Lucca tenien el paper protagonista en la fabricació de teixits de seda a tota Itàlia i, exceptuant el sud de la Península Ibèrica, a tota Europa, on no es coneixia la manufactura de la seda limitant-se a comprar el producte ja confeccionat³⁷. En quant a Florència, "l'Arte de la Seta" ja hi operava el 1193, però no va ser fins al segle XV quan les sederies florentines van assolir el prestigi que les va fer famoses a tota Europa³⁸.

³⁵ HEERS, J: *El trabajo en la Edad Media*, Buenos Aires, 1967, pàg. 63-64. A Gènova la indústria de la seda es va convertir a finals del segle XV a ser, junt amb la banca, la principal activitat econòmica de la ciutat.

³⁶ *Els fons documentals de l'arxiu del Col·legi de l'Art Major de la Seda de Barcelona...*, pàg. 31.

³⁷ BUSSAGLI, M: *O. Cit.*, pàg. 101-102.

³⁸ BUSSAGLI, M: *O. Cit.*, pàg. 93-96.

II.2. EL PROCÉS DE FABRICACIÓ DE LA SEDA

II.2.1 LA CRIA DEL CUC DE SEDA

Més de 400 espècies de papallones poden produir seda, però cap arriba a la qualitat que produeix el cuc de seda asiàtic (*Bombyx mori*). El fil de seda s'obté a partir del tractament dels filaments de seda extrets del capoll del cuc de seda. La sericultura, la cria del cuc de seda, està estretament lligada al conreu de la morera, ja que la fulla d'aquest arbre és l'aliment dels cucs de seda³⁹. El cuc que s'alimenta de les fulles de morera és l'únic insecte, la vida del qual depèn de l'home, ja que la seva domesticació és molt antiga i aquest cuc no existeix en estat salvatge⁴⁰.

Existeixen dues espècies de moreres, la blanca (*Morus alba*) i la negra (*Morus nigra*). L'espècie de la *Morus nigra* és autòctona del Mediterrani, en canvi la *Morus alba* és originària d'orient i a occident no es coneixia fins al segle V d.C. Durant tota l'Edat Mitjana, les dues espècies van conviure al Mediterrani Occidental, fins que al segle XV la *Morus alba* va desbancar a la morera negra. La *Morus nigra* s'adaptava millor a zones més fredes, era menys delicada i adaptable que la blanca. En canvi, la morera blanca resultava més adient per a les zones temprades i càlides. Era menys forta i duradora que la negra, però creixia més ràpid i les seves fulles, tendres i sucoses s'agafen més fàcilment⁴¹.

Segons el *Calendario de Córdoba* del 961, la cria del cuc de seda seguia un calendari anual, dividint per estacions de l'any les diferents fases de la producció de seda⁴². Després de l'apariament, a començaments de l'estiu, la papallona femella posa uns 500 petits ous, totalment rodons, de color groc pàl·lid, anomenats *labores*. Una setmana després la papallona femella mor i la papallona mascle també triga poc en morir. Pocs dies després els petits ous adquireixen un to gris i entren en diapausa, que es divideix en cinc mesos de calor (entre 22 i 24°C), seguits de cinc mesos freds, però sense arribar a congelar-se, a 5°C; després d'aquests deu mesos, l'eruga pot néixer. Inicialment la mida d'aquests ous és

³⁹ GONZÁLEZ MARÍN, F: *O. Cit.*, pàg. 9.

⁴⁰ MORRAL i ROMEU, E; SEGURA i MAS, A: *La seda a Espanya. Llegenda, poder i realitat*, Barcelona, 1991, pàg. 11.

⁴¹ NAVARRO ESPINACH, G: "El arte de la seda...", pàg. 12-14.

⁴² NAVARRO ESPINACH, G: "El arte de la seda", pàg. 11-12. L'autor assenyala que generalment la practica de la sericultura a el Al-Àndalus tenia lloc a les llars dels camperols.

aproximadament com el cap d'una agulla de cap i el seu pes d'un mil·ligram. En aquest moment, se li ajuda portant-lo de manera progressiva cap a una temperatura de 24° i en una atmosfera humida. Durant la diapausa l'embrió deixa de desenvolupar-se fins que arriba la primavera⁴³, coincidint amb l'aparició de les fulles de morera. Els ous del cuc de seda s'han d'introduir en un bany d'aigua salada que s'ha de conservar a una temperatura adequada i constant. Les erugues que surten de la fase anterior s'alimenten amb fulles fresques de morera blanca, que cal canviar cada mitja hora. És convenient dosificar la nutrició i cal estar pendent del moment en que les erugues estan a punt. Llavors s'han de col·locar sobre safates de palla d'arròs i cal escalfar-les lentament, per estimular la producció dels capolls. Cal separar les erugues l'evolució de les quals s'anuncia defectuosa. Després de 3 o 4 setmanes el cuc surt i trenca el cabdell format per filaments de seda⁴⁴.

Un cuc de seda només viu sis setmanes, durant les quals rep entre tres i cinc àpats diaris, compostos per fulles de morera fresques recol·lectades com a molt un dia abans⁴⁵. Durant la darrera setmana el cuc no para de menjar i es converteix en un cuc 8000 vegades més gran que en el moment de néixer i el pes del qual s'ha multiplicat per 10.000. Durant el seu creixement el cuc canvia de pell quatre vegades, la primera cap al quart dia; la segona cap al onzè dia; la tercera cap al dissetè dia i la darrera vegada cap al vintè dia. El cos del cuc és ara transparent i ja és adult. Llavors deixa de menjar i pot començar a teixir el capoll.

Per a la cria dels cucs de seda cal disposar d'una habitació amb uns encanyissats per a distribuir-hi els cucs⁴⁶. Els cucs s'instal·laven en unes branques sense fulles, generalment de bruguera que el criador col·locava sobre unes canyes. L'habitació ha de tenir unes determinades condicions de temperatura i humitat per facilitar el desenvolupament de les larves. La temperatura ha de ser uniforme a tots els encanyissats per permetre una maduració

⁴³ PERNOT, François: *La ruta de la seda*, Barcelona, 2007, pàg. 10: El procés de fabricació de la seda s'accelerava de forma artificial ja des de l'antiguitat, incubant les *labores*, les dones les portaven a bosses que es posaven sota la roba i que de nit deixaven sota les mantes dels llits o seguien escalfant amb bosses d'aigua calenta.

⁴⁴ WOLFF, P; MAURO, F: *La época del artesanado (siglos V-XVIII)*, vol. II, *a Historia general del trabajo*, dirigida per Louis-Henri Parias, Madrid, 1965.

⁴⁵ PERNOT, F.: *O. Cit.*, pàg. 13 : per a alimentar 20.000 labores el primer dia caldran 250g de fulles picades, però durant la cinquena setmana caldran 750g.

⁴⁶ GONZÁLEZ MARÍN, F: *O. Cit.*, pàg. 10: "(Els encanyissats) es construeixen amb diferents materials, però els més recomanables per la seva fàcil desinfecció són els de canya pelada teixits amb filferro galvanitzat prim i els de bastidor de fusta amb fons de tela metàl·lica amb forats d'1cm. Per aprofitar al màxim el local, aquests encanyissats es munten damunt uns peus de fusta, com si fossin prestatges, formant el que s'anomenen "andanes". La separació convenient entre encanyissats d'una mateixa andana pot ser de 30 o 40cm. Generalment, una "andana" té 5 o 6 encanyissats".

homogènia entre els cucs⁴⁷.

Finalment es trenca l'ou i surt una larva minúscula que inicialment pesa mig mil·ligram i que multiplicarà el seu pes per 10.000 devorant únicament fulles de morera. Després d'unes 5 setmanes, durant les quals l'eruga teixeix el capoll amb la seva bava, és a dir, el fil segregat per les seves glàndules sericígenes, fent, durant uns quatre dies, moviments en forma de 8 sobre sí mateixa. La matèria que emet està formada principalment per fibroïna envoltada en una sericina anomenada "gres". Això serà el fil de seda⁴⁸.

Quan el cuc arriba al seu màxim desenvolupament, d'uns 7 o 8 cm comença a secretar la seda per fer el capoll. Aquestes secrecions surten de la mandíbula del cuc i s'uneixen i es solidifiquen en un sol filament. El filament de seda que forma l'habitable del cuc durant la seva etapa de desenvolupament pot arribar a tenir uns 1000m, però no tota es pot aprofitar⁴⁹. El color natural de la seda varia segons la procedència de la llavor, l'alimentació de l'eruga i el grau de pigmentació que li dona la sericina. Pot ser blanc, rogenc, ataronjat, verdós i el més freqüent de tots, d'un to groguenc.

Un cop filat el capoll, el cuc es muda en crisàlide i dorm al llarg de 10 o 12 dies. Després per poder sortir l'insecte, que s'ha convertit en papallona, segrega un líquid alcalí que reblaneix el gres i li permet, apartant els fils, sortir del capoll; trencat ja el capoll, emergeix a l'exterior. De manera gairebé immediata, les papallones s'acoblen i la posta comença un dia més tard. Però aquest final natural només té lloc en els capolls reservats per la reproducció, els altres són escaldats o ofegats abans que la crisàlide hagi pogut transformar-se en papallona i foradar el capoll per sortir. En quant als capolls guardats per la reproducció, és necessari comptar dos mesos entre l'aparició d'una generació d'ous i el moment en que la papallona, després d'haver estat ou, eruga, crisàlide i de nou papallona, posa els ous dels que naixeran noves erugues deu mesos més tard⁵⁰.

Durant molt de temps els capolls s'escaldaven. Amb això es matava la crisàlide, i al mateix temps s'ablania la goma que envolta el capoll, operació indispensable per al debanat. Actualment la crisàlide s'ofega exposant els capolls a l'aire calent, al forn i després d'això calia esperar (eventualment diversos mesos) per començar el debanat.

Els procediments utilitzats a l'Edat Mitjana per al procés de l'"ofegament" del cuc consistien en escalfar els cucs al sol durant tot un dia, fins que morien. L'altre procediment d'

⁴⁷ GONZÁLEZ MARÍN, F: *O. Cit.*, pàg. 10-11. El grau òptim d'humitat relativa és de 75°.

⁴⁸ BOULNOIS, L.: *La ruta de la seda. Dioses, guerreros y mercaderes*, Barcelona, 2004, pàg. 32, 33.

⁴⁹ MORRAL ROMEU, E; SEGURA MAS, A: *O. Cit.*, pàg. 11, 14.

⁵⁰ BOULNOIS, L.: *O. Cit.*, pàg. 33.

"ofegament" domèstic era mitjançant vapor d'aigua⁵¹.

Amb l'obtenció del capoll de seda s'acaba la fase de la "sericultura" i s'inicia el procés de la producció de la seda. Els antics seders, després de la collita del capoll, l'ofegaven mitjançant un forn de tovot, damunt del qual es col·locava la caldera de coure, ampla i poc profunda, la perola. Amb pals de morera, tiges de gira-sol i cordes d'espart formaven la "tramoia". A través d'unes agulles clavades a la guia, l'enfilada de seda passava dels rodets a l'aspi per formar les madeixes. Els nusos del fil resultant eren abundants i aquest era de llargada i amplària irregular. En aquest procés era molt important l'habilitat de la filadora⁵².

En el procés de la producció de la seda estaven incloses les fases del debanat, filatura, torciment, tintura i tissatge. El fil de seda està format per dos filaments units per una substància aglutinant, la sericina. Per tenyir la seda cal primer passar per la fase del descruatge per eliminar la sericina, ja que aquesta substància enganxosa impediria la penetració del tint a la tela.

II.2.2 EL DEBANAT

Un cop ofegada la crisàlide, ja es pot realitzar el debanat del capoll intacte, és a dir, obtenir un fil continu entre 600 i 2000 metres. Després d'haver ablanit en aigua bullent la sericina que l'aglutina, es debana l'extrem del fil (mitjançant el raspallat), després es treuen junts els fils de diversos capolls i s'obté així el fil de seda bruta o de seda crua, que s'enrotllarà en boles. Submergits en aigua bullint se'ls treu la goma i els cabdells són remoguts amb palets, a l'extrem dels quals s'adhereixen els filaments sedosos. Aquests filaments són enrotllats en bobines: com que són massa fràgils cal debanar-ne uns quants a la vegada. Aquesta

⁵¹ GONZÁLEZ MARÍN, F: *O. Cit.*, pàg. 17: "Per a l'ofegament domèstic mitjançant vapor d'aigua, s'utilitza una perola gran, proveïda de dos garbells fets amb cercols de zinc i fons de tela metàl·lica, que es posen l'un damunt l'altre a sobre d'un trespeus col·locat dins la caldera. Aquesta es cobreix amb una tapadora de fusta folrada per dintre amb xapa galvanitzada i amb nansa de fusta. Per realitzar l'operació es posa al foc la caldera amb uns quants litres d'aigua, de manera que el líquid quedi uns 10 cm per sota del trespeus. Quan l'aigua bull, s'hi posen els garbells carregats de capolls, l'un damunt de l'altre. D'aquesta manera, l'aigua no esquitxa els capolls, i s'evita que es facin malbé. Es tapa la caldera i, al cap de cinc minuts, se'n trauen els garbells i se'n aboca el contingut en un canyís, a l'ombra. Cal tenir cura de no tocar els capolls per no deformar-los. Durant uns quants dies els anirem tombant per aconseguir-ne un assecat complet. Quan els capolls són ben eixuts, els podem envasar per conservar-los o emmagatzemar-los."

⁵² GONZÁLEZ MARÍN, F: *O. Cit.*, pàg. 31.

operació és molt delicada, cal unir pels extrems els filaments trencats, cal vigilar que es mantingui la uniformitat del fil, tot i que els filaments acostumen a aprimar-se cap al centre del capoll. Un treballador o treballadora amb experiència pot debanar fins a una lliura de seda al dia. La seda està preparada per al torçat, el teixit, el tint i les altres operacions de la indústria tèxtil⁵³.

II.2.3 LA FILATURA

El filament de seda és tan prim que per formar el fil cal ajuntar uns quants filets, entre quatre i deu per a obtenir un fil més sòlid. Per al filament cal submergir de tres a vint capolls en un segon recipient (perola) a 50°-60° tot torçant-los i plegant-los en un aspi⁵⁴. El filament s'ha de fer en un ambient calent, perquè la sericina que encara contenen els fils no faci que s'enganxin els uns amb els altres. Reunint diversos caps com els que s'han anat formant, cada un constituït per diversos filaments, i donant-los el grau de torsió desitjat, formen el fil que s'utilitza per teixir. La combinació d'aquests dos factors, gruix i grau de torsió donarà diversos tipus de fil que, al seu torn, influiran decisivament en les característiques del teixit, caient, lluentor⁵⁵.

La creació del fil s'obté per mitjà del torçat dels filaments del capoll bullit. El torçat consistia en reunir diverses madeixes de seda crua en una sola amb l'objectiu de torçar tots els fils reunits. Així es donava brillantor al material i es deixava preparat per a ser tenyit⁵⁶.

II.2.4 LA TORCEDURA

Aquesta fase del treball de la seda no era imprescindible, el fil que resultava del debanat i el filat ja era apte per ser teixit. Durant molts anys l'operació del filat de la seda donava pas directe al teixit, però, l'exigència de produir teixits cada vegada més fins i amb dibuixos més

⁵³ WOLFF, P; MAURO, F: *O. Cit.*, pàg. 23.

⁵⁴ *Escuela Tèxtil del Colegio del Arte Mayor de la Seda.*, Valencia, 1998. pàg. 159-160.

⁵⁵ MORRAL i ROMEU, E; SEGURA i MAS, A: *O. Cit.*, pàg. 19.

⁵⁶ *Els fons documentals de l'arxiu del Col·legi de l'Art Major de la Seda de Barcelona...*, pàg. 37.

complicats i també el tenyit dels fils (que permetia una major varietat cromàtica), va ser clau en la introducció del torçat de la seda.

Segons el grau de torsió de la seda es podien distingir tres tipus de fils de seda: l'organdí, fet servir per fer l'ordit dels teixits; el fil fet servir per la trama, més fluix, i finalment el pèl de la seda, fet servir per les teles fines i lleugeres⁵⁷.

El procés de tòrcer la seda es practicava generalment sobre seda crua o greja (el fil de seda a un cap i sense torsió), però de vegades també sobre seda descruada (seda rentada, sense la sericina que manté unides les fibres de seda)⁵⁸.

Els artesans torçaven un sol fil, l'ajuntaven amb altres fils ja torts, el retorçaven de nou, per obtenir així nous efectes en el teixit que els que s'obtenien només amb el fil filat. Inicialment el filat era fet a mà, amb l'ajuda d'una roda simple (*branqua*) com a complement del filat manual tradicional. Però la roda simple, introduïda a Europa cap a l'any 1000 i d'origen oriental, no corregia les irregularitats del filat manual, perquè en barrejar fibres de llana, cotó i seda, el fil resultant sortia amb diferents densitats⁵⁹.

Aquesta roda simple va ser progressivament substituïda pel torn. Ja abans del segle XV la torcedura de la seda s'havia convertit en un procés mecanitzat, que es feia a través d'una complexa màquina anomenada "torcitoio" o "filatoio". Aquesta màquina estava formada per dues parts circulars, l'exterior era fixa i la interior girava al voltant d'un eix vertical. Cada marc estava dividit en muntants en un mateix nombre de compartiments, generalment 10 o 12. El marc extern generalment tenia diverses fileres o trames amb carrets. A cada filera hi havia una filera per compartiment i diversos fusos en cada carret. El marc interior, quan estava en moviment, feia girar els carrets a poc a poc i girar els eixos més ràpid⁶⁰.

Amb la incorporació del torn hidràulic el treball del torcedura de seda es va simplificar i va permetre obtenir millors resultats. La torcedura, que fins llavors havia estat manual, va mecanitzar-se. Tot i que el torn permetia obtenir una major cohesió, el fil resultant era menys brillant, i tenia menys elasticitat, fluïdesa i longitud que l'obtingut amb un filat manual. El torn hidràulic per tòrcer la seda era una màquina complexa que havia permès economitza el treball de molts centenars d'obriers a partir de la baixa edat mitjana i donar un

⁵⁷HEERS, J: *Gènes au XV siècle. Activité économique et problèmes sociaux*, Paris, 1961, pàg. 245.

⁵⁸LÓPEZ AMO, F: *O. Cit.*, pàg. 79.

⁵⁹NAVARRO ESPINACH, G: *El despegue de la industria sedera en la Valencia del siglo XV*, València, 1992, pàg. 88.

⁶⁰DE ROOVER, R: *The Rise and Decline of The Medici Bank (1397 – 1494)*, Cambridge (Ma), 1968., pàg. 186-187.

alt grau de perfeccionament al treball de la seda. El primer es va inventar a Bolonya. Francesco Borghesano de Lucca va inventar dues màquines el 1272, una era un torn hidràulic i l'altra una màquina per filar seda que també funcionava amb propulsió hidràulica. Gràcies a la seva important aportació a Borghesano li va ser concedida la ciutadania bolonyesa i va rebre el nom de "Francesco Borghesan della Seta"⁶¹.

A partir d'aquesta idea a Lucca trobem documentada, com a mínim des del segle XIV, l'existència d'una màquina més complexa, consistent en un torn que permetia reunir i torçar simultàniament desenes o centenars de fils. Aquests torns eren moguts a sang i funcionaven dins l'àmbit domèstic. Tenien una capacitat mitjana al voltant d'un centenar de fusos, però progressivament la mida del radi de la circumferència d'aquests torns va anar augmentant i també la seva capacitat, arribant fins a 192 fusos⁶².

Ja des de principis del segle XIV es va afegir un pedal als torns que va accelerar el treball disminuint l'esforç. El molí mecànic per al debanat de la seda permetia als fils retorçats adquirir resistència.

Aquest torn va suposar la mecanització del treball de la seda, iniciant el seu procés d'industrialització. Al voltant de la ciutat de Bolonya es va crear una xarxa especialitzada en el treball de la seda, un precursor del sistema de les fàbriques, que va permetre la creació d'una indústria sedera a gran escala a la regió. Aquestes màquines per a torçar la seda es van anar perfeccionant fins a arribar a tenir 240 i fins i tot 480 fusos⁶³. La seda era torta i a mesura que l'operació es va automatitzar, va requerir el treball de només un o dos treballadors i la seva principal tasca era tornar a ajuntar els fils trencats. El torn va permetre l'estalvi de mà d'obra, que va reemplaçar centenars de torcedors fent el treball manualment. Mitjançant la mecanització en la torcedura de seda es va aconseguir accelerar la producció del filat i es van obtenir millors resultats ja que els torns de seda van facilitar una major uniformitat en els fils. La torcedura donava una major resistència al fil, la tela teixida amb fils torçats tenia menys brillantor, la superfície reflectia menys llum i així s'obtenien efectes de gradacions de llums i ombres. La cohesió del fil resultant també era major, el teixit tenia més volum i l'elasticitat del fil disminuïa amb la torsió⁶⁴. Aquest procediment reforçava la

⁶¹ BUSSAGLI, M: *O. Cit.*, pàg. 161.

⁶² NAVARRO, G: *El despegue*, pàg. 90. 192 fusos era la capacitat del torn que formava part dels bens del seder llombard Bernabeu Tafoya.

⁶³ HEERS: *El Trabajo*..., pàg. 72.

⁶⁴ CRIPPA, F: "Il torcitoio circolare da seta: evoluzione, machine, superstiti, restauri" en *Quaderni Storici*, 73 (1990), pàg. 172 - 173.

filatura i la feia més resistent per a teixits més pesats i també abaratia el cost de la producció, i si la torcedura era doble o triple, es reduïa encara més el cost resultant⁶⁵.

Ja des de mitjans del segle XIII Bolonya es va especialitzar en els vels anomenats "d'obra blanca" que arribaven a la perfecció només si es teixien amb seda bolonyesa. Aquestes teles de seda eren diferents de les altres i per això els vels bolonyesos van tenir fama internacional. Era degut a un conjunt de secrets tècnics i un instrumental adaptat al treball de la sederia i eficient dels que Bolonya va conservar el secret durant molts anys protegint-lo fins i tot amb cruels condemnes⁶⁶.

Altres zones, com València i Gènova, no van adoptar aquests molins hidràulics i els torns moguts amb energia humana o animal van persistir durant tota l'Edat Mitjana.

A les ciutats de la Península Ibèrica aquests avenços tecnològics no arribarien fins a l'Edat moderna, promoguts per mercantilistes. Fins a la fi del segle XV els instruments utilitzats per la manufactura sedera espanyola anaven des de la roda simple per elaborar madeixes de fil fins al torn destinat a produir fils més fins. No hi ha constància de la implantació a gran escala de molins hidràulics de seda com a Bolonya, però a finals del segle XV a València hi havia més de 200 torns⁶⁷.

A Barcelona també trobem torns per tòrcer fils de seda però en una escala molt inferior. A finals del segle el mercader i empresari seder Gaspar Miró havia venut un torn "apte per filar i tòrcer seda" al teixidor de seda, Joan Sòcies⁶⁸. El seder Pere Bonivern també tenia un torn "de filar seda", que havia comprat a un ciutadà barceloní, Joan de Guixar, el mateix any, 1473⁶⁹. El preu dels dos torns era similar, el comprat per Joan Sòcies li havia costat 8 lliures i el de Pere Bonivern, 6 lliures.

Possiblement fos aquest mateix torn el que havia venut en 1488 el sastre Bernat Bonivern (no sabem si tenia algun parentiu amb el seder Pere Bonivern), al seder Miquel Ivanyes d'origen valencià i habitant de Barcelona. Aquest contracte feia una descripció bastant detallada de com eren els torns per filar seda i dels components que tenien. Aquest torn tenia tots els arreu necessaris per filar, amb fusos quadrats, botonets, postetes i rodets i totes les eines. El torn

⁶⁵ NAVARRO ESPINACH, G: *El despegue ...*, pàg. 96-97.

⁶⁶ NAVARRO ESPINACH, G: *El despegue ...*, pàg. 161.

⁶⁷ *Els fons documentals de l'arxiu del Col·legi de l'Art Major de la Seda de Barcelona...*, pàg. 37. ; NAVARRO ESPINACH: "El arte de la seda...", pàg. 18.

⁶⁸ AHPB: Esteve Soley, *Manual*, 222/4. 5 de maig de 1473.

⁶⁹ AHPB: Joan Miravet, *Manual*, 228/1. 4 de gener de 1473. Igual que Joan Sòcies, Pere Bonivern s'havia compromès a pagar la suma convinguda sota pena de 50 sous. Pere Bonivern pagaria el preu del torn en mensualitats de 10 sous.

estava situat en un banc i clavilla, i tenia martell i tenalles. El preu havia estat 15 lliures⁷⁰. Però Miquel Ivanyes finalment no es va quedar amb el torn⁷¹ i un mes després Bernat Bonivern el va vendre al calceter Jaume Rull, però per un preu inferior, 11 lliures i 10 sous⁷². A més a més Bernat Bonivern havia cedit a Jaume Rull un aprenent que tenia a casa per que treballés a l'obra de Jaume Rull amb el dit torn. El 1504 trobem una altra referència a un torn per tòrcer seda⁷³.

II.2.5 EL TENYIT

Finalment, un cop torçat el fil, es procedia al tenyit, abans de teixir-lo. A diferència de la llana, que era tenyida després de ser teixida, la seda es tenyia abans. Per a tenyir teixits de llana i de seda no s'usaven les mateixes substàncies colorants.

El color de la seda pot procedir dels fils que formen la tela o se li pot afegir posteriorment amb un bany. La seda filada, com també la torçada, és aspre al tacte i abans de tenyir-la cal descruar-la en aigua bullent amb sabó, a uns 90°C. L'objectiu de bullir, és treure la goma natural de la seda, que fins aquesta fase era un avantatge, però que no permetria tenyir la seda⁷⁴. Després d'aquesta operació la seda queda llustrosa i suau. Per obtenir un blanc pur es blanquejava, exposant-la a fums de sulfat. Els altres colors s'obtenien mitjançant el tint.

Després d'aquest procediment, la seda adquiria un color blanc lluent i un cop eixuta, una textura suau, flexible i brillant. Un cop passada per aquest procediment, la seda podia ser tenyida i teixida. La seda descruada també anomenada cuita perd un 25% del seu pes respecte a quan era crua i per tal de suplir aquesta pèrdua, als tints se'ls acostumen a afegir altres substàncies. Aquestes substàncies afegien volum al fil de seda i podien ser aplicades abans o després del tint, en troca o en teixit. Els aglutinants afegits podien ser d'origen

⁷⁰ AHPB: Antoni Joan, Manual, 187/49. 10 d'octubre de 1488.

⁷¹ El 26 de novembre de 1488 Miquel Ivanyes va pagar a Bernat Bonivern 2 monedes barcelonines per la cancel·lació de la venda del torn per filar seda.

⁷² Jaume Rull havia pagat 7 lliures al moment i les restants 4 lliures i 10 sous prometia pagar-les el proper Nadal.

⁷³ El 22 de juny de 1504, el seder valencià resident a Barcelona, Francesc Pago, havia promès retornar a Joana, vídua de Llorenç Costa, un torn per tòrcer seda amb 42 fusos i altres utilitatges, que el seu difunt marit li havia prestat poc abans. És tracta d'un compromís de devolució del 22 de juny de 1504. (VOLTES BOU, P: "El establecimiento y el utillaje...", pàg. 46-47).

⁷⁴ DE ROOVER, R: *O. Cit.*, pàg. 187. A Lucca el bullit el feia un cocitore (bullidor de la seda), mentre que a Florència es combinava amb el tint.

vegetal (taní) o mineral (sals metàl·liques) o mixtes⁷⁵. Si el descruatge de la seda és parcial, amb menys sabó i temperatura inferior, la pèrdua del pes de la seda és entre un 10 i un 15 % (seda suau o *souplé*)⁷⁶.

Igual que els torcedors, també els tintorers tenien un laboratori propi i tenien tots els mitjans necessaris. Es podien considerar mestres menors. Els tintorers de seda formaven un grup separat dels tintorers de fil i de teixits de llana, que es dividien en tres categories segons les matèries colorants que usaven, mentre que els tintorers de seda podien usar qualsevol tint apropiat per la seda⁷⁷.

Les operacions dels tintorers de seda eren tres, bullit de la seda per treure la goma, el blanquejat amb el sulfat i el tint. La goma era útil per enrotllar el fil als rodets i el torçat, però s'havia de treure de la seda abans de tenyir.

Les madeixes de seda eren ficades a sacs abans de bullir-les en aigua ensabonada. Per la seda s'usava un sabó especial. Per bullir la seda per treure'n la goma s'usava gairebé una lliura de sabó per cada lliura de fil de seda. En el cas de Florència, els seders donaven gratuïtament el sabó als tintorers, però el preu que els pagaven pel bullit era baix. Això ho feien per assegurar-se que es feia servir un determinat tipus de sabó. Petites quantitats de sabó es feien servir també per a tenyir.

Després de bullir-les, les madeixes de seda eren ficades a sacs, aclarides en aigua neta i eixugades. Quan s'eixugaven els fils de seda estaven lluent i d'un blanc perla. La seda que s'usaria com a fil blanc es blanquejava a la tintoreria en una habitació tancada, exposant-la als fums de l'àcid sulfúric⁷⁸.

Les matèries colorants que es feien servir per tenyir la seda a Florència al segle XV eren: el brasil (o "verzino"), la nou d'agalla, l'indi, el quermes, la rúbia, l'orquídia", la cotxinilla, el safrà, la galda. El brasil i la rúbia s'usaven pel vermell, l'indi i galda per al blau, el safrà i la galda⁷⁹ pel groc, la morada pel porpra, la nou d'agalla pel negre i el verd s'obtenia barrejant galda i gavarró⁸⁰. De vegades es barrejaven fins a tres colors per obtenir un to particular. L'alum era l'únic mordent que es feia servir per la seda. El colorant més car era el quermes, importat d'Orient, que era usat pel carmesí i altres vermells vius. Els cossos eixugats de

⁷⁵ MORRAL i ROMEU, E; SEGURA i MAS, A: *O. Cit.*, pàg. 28.

⁷⁶ LÓPEZ AMO, F: *O. Cit.*, pàg. 79.

⁷⁷ EDLER DE ROOVER, F.: *O. Cit.*, pàg. 31.

⁷⁸ EDLER DE ROOVER, F.: *O. Cit.*, pàg. 42-44.

⁷⁹ Planta resedàcia de l'espècie *Reseda luteola*, que fa floretes grogues en forma d'espiga i s'empra en tintoreria per a tenyir de groc (Alcover Moll).

⁸⁰ Planta que pertany a la mateixa espècie de *Reseda luteola* (Alcover Moll).

l'insecte quermes que vivia a la conca Mediterrània també s'importaven d'Espanya i s'anomenaven grana o vermell de grana⁸¹. El brasil i l'indi eren més costosos perquè eren importats de l'Índia a través de Venècia (tot i així només costaven un quart del preu del quermes).

Els procediments de tintura de la seda requerien la preparació de la matèria colorant (per trituració o polvorització). Aquesta matèria calia deixar-la en repòs o a macerar i normalment es coïa. Calien unes tines on es submergien les matèries per tenyir-les. Abans d'aquesta operació es podia fer un bany preparatori, i finalment, un cop tenyides, s'assecaven⁸². El preu dels tints usats per als luxosos teixits de seda era molt elevat.

Depenent del tint amb el que era tenyida, la seda adquiria major valor. La seda tenyida amb grana resultava el doble de cara que la que es tenyia amb qualsevol altra coloració. El procés del tint usava diversos colorants com la grana, el brasil, el safrà, el pastís (cultivat a àmplies zones de la Toscana i la Llombardia), o la cotxinilla. D'aquesta darrera s'usava una varietat, procedent d'Anatòlia i de qualitat superior. Les substàncies colorants usades per a tenyir la seda generalment procedien d'Orient i eren molt cares. En el procés de la tintura també es feien servir fixadors de tonalitats, com l'agalla, el tàrtar (depòsit format a les bótes de vi), calç, potassi, cendra i sobretot alum. Les teles fins i tot es brunyien per a dotar-les d'una major consistència (goma aràbiga). La qualitat dels tints usats era molt important i en alguns llocs, com en el cas de Florència, s'exigia que la qualitat de la tintura es marqués sobre cada peça amb fils de colors diferents⁸³.

Aquestes fases del treball eren bastant complicades i requerien una gran habilitat per part dels tintorers. El grau d'especialització dels tintorers feia que n'hi hagués alguns que s'especialitzaven en un sol producte colorant.

A finals del segle XV el color més usat per tenyir la seda havia estat ser el negre, tant a València com a Gènova, la gran majoria de les teles de seda es tenyien d'aquest color. Això va ser degut a la moda per aquest color degut a les seves connotacions reals i socials⁸⁴.

⁸¹ EDLER DE ROOVER, F.: *O. Cit.* pàg. 44-45. Encara que aquest colorant donava brillantor i un vermell durador, el quermes d'Armènia i altres llocs del Llevant era més costós que l'espanyol.

⁸² MORRAL i ROMEU, E; SEGURA i MAS, A: *O. Cit.*, pàg. 29.

⁸³ NAVARRO ESPINACH, G: *El despegue*, pàg. 97. ; HEERS: *El trabajo en la Edad Media*, Buenos Aires, 1967, pàg. 74. A Florència els còsuls del Arte della Seta aplicaven severes multes a qui no respectés aquestes disposicions.

⁸⁴ NAVARRO ESPINACH: "El arte de la seda...", citat, pàg. 22. A València un 85% i a Gènova un 60% de les teles declarades eren de color negre.

II.2.6 L'ORDISSATGE

Ordre consisteix en muntar l'ordit (fils longitudinals d'una tela) en un teler. Un cop tenyida, els fils de la trama⁸⁵ de seda eren enrotllats als canons que es col·locaven a la taula de l'ordit i eren enviats a un ordidor o una ordidora. La taula de l'ordit era llarga, baixa, rectangular, amb forats on s'introduïen els rodets del fil enrotllat. Un teler de fusta aixecat verticalment sobre la taula a cada costat tenia anells horitzontalment col·locats a través dels quals els fils eren estirats dels rodets.

L'ordidora s'usava per mesurar grans quantitats de fil. Al voltant de la taula hi havia un entelat de fusta més llarga i pesada amb dos muntants aixecats al paviment i amb una travessa horitzontal a dalt que mantenia les parets laterals rectes i fermes. Algunes vegades aquest entelat estava fixat a la paret en lloc del paviment. A cada muntant es fixaven molts rodets grans i dos més al centre de la travessa. La distància entre les dues fileres de rodets era de cinc braços. L'ordidora reunia diversos fils als anells i els embolicava al voltant dels rodets, encreuant els fils sobre dos rodets fixats a l'extremitat horitzontal de l'entelat. L'ordidora mesurava el número just de braços per cada ordit en particular⁸⁶.

II.2.7 ELS TIPUS DE TELERS

No tots els teixits de seda es teixien en el mateix tipus de teler, els telers que s'utilitzaven depenien de la classe de teixit que s'hi havia d'elaborar.

Els telers per confeccionar teixits de tafetà (tela de seda fina llisa i llustrosa)⁸⁷ eren els més senzills i barats, en el cas de Florència durant tot el segle XV costaven entre 6 i 7 florins.

Però el problema era teixir teles amb dibuixos, moltes vegades complicats. Calia millorar els telers, proveir-los amb pedals i incorporar fils de color. Aquestes investigacions van fer aparèixer nous tipus de telers cada vegada més complexos, que també van beneficiar al teixit de teles d'altres tipus⁸⁸.

El teler horitzontal tenia un pedal per pujar i baixar els fils que servien de guies per la trama

⁸⁵ Fils transversals d'una tela.

⁸⁶ EDLER DE ROOVER, F.: *O. Cit.*, pàg. 49.

⁸⁷ Més endavant, en parlar dels tipus de teixits de seda definirem més detalladament el tafetà.

⁸⁸ WOLFF, P; MAURO, F: *O. Cit.*, pàg. 140-141.

(lliços). Permetia produir peces de tela molt més llargues, amb ordits molt més estrets i d'aquesta manera va augmentar la producció aproximadament en un 352%⁸⁹

II.2.8 LES VARIETATS DE SEDES

Una de les varietats més usades per la fabricació de teixits de seda era la seda procedent del mar Caspi. La seda "stravai" venia d'Asterabad, a l'extrem sud - oriental del mar Caspi, la seda "leggi" era de Lahidjan a la costa occidental, la "talani", de Talich, també a la costa occidental d'aquell mar.

La seda de la Península Ibèrica també era molt important. La de millor qualitat venia d'Almeria, però tota la procedent del regne de Granada trobava un bon mercat. La seda procedent de l' Andalus costava més que la majoria de les sedes procedents d'altres llocs. Era molt lluada, bonica, forta i podia ser utilitzada per a qualsevol tipus de teixit. La "stravai" era més opaca i grossa, però també s'adaptava a qualsevol tipus de teixit. Sobretot s'usava per a l'ordit del vellut i dels setins vellutats. La "leggi" era usada per l'ordit i la trama, del pèl del vellut i l'ordit dels domassos. La seda procedent de Quios era semblant a la de la Península Ibèrica pel que feia al color, l'elasticitat i el pes, però tenia tendència a formar nusos i protuberàncies⁹⁰.

II.2.9 ELS TIPUS DE TEIXITS DE SEDA

En quant al tissatge, amb la introducció de la moda de nous teixits es produïren també les millores tecnològiques en els telers⁹¹. El teixit de les teles de seda era molt més complex que el de les teles de llana i presentava una gran varietat de tipologies i de dissenys.

Com els molins per filar i tòrcer la seda, també es va inventar un tipus de molí que preparava automàticament els fils als telers per a teixir seda⁹². La necessitat de fabricar teles més fines,

⁸⁹ MOKYR, J: *La palanca de la riquesa. Creatividad tecnológica y progreso económico*, Madrid, 1993, pàg. 76.

⁹⁰ EDLER DE ROOVER, F.: *O. Cit.*, pàg. 25-27.

⁹¹ NAVARRO ESPINACH, G: *El despegue ...*, pàg. 90.

⁹² HEERS: *El trabajo....*, pàg. 72.

amb dissenys més complexos i la combinació de diferents colors en el teixit, va exigir la incorporació de màquines cada cop més complexes en el treball de la seda. Aquests avenços tecnològics i el creixement progressiu de la demanda de teixits de seda per part del mercat, van facilitar la obtenció de fils cada cop més fins i regulars, torçats més ràpidament i en grans quantitats⁹³.

Aquestes noves varietats de teixits més sumptuoses, per a la seva elaboració requerien mecanismes especials. Entre els teixits sumptuaris, per la seva presència a la documentació medieval destaquen el brocat, el domàs, el setí, i el vellut, entre d'altres.

El tipus de tela de seda més comú i senzill era el *tafetà*. Aquesta paraula ve de la persa "tafta" que significa teixit en general. Es tracta d'un teixit de seda salvatge lleugerament irregular⁹⁴. És una tela de seda prima, llisa, molt atapeïda i llustrosa formada per un encreuament dels fils parells de l'ordit i un fil de la trama, i un encreuament dels fils imparells de l'ordit per un altre fil de la trama. L'ordit era d'organdí (fil de seda més fluix), i la trama de seda tenyida en madeixa. El tafetà de seda podia estar molt setinat, sovint se li afegia pes amb sals metàl·liques i tenia un so cruixent⁹⁵.

El *setí*, és una tela de seda (també pot ser de cotó o llana), molt fina i llustrosa, semblant al ras en la brillantor i d'aspecte llis i uniforme, però de qualitat inferior i que era molt usat per als folres⁹⁶.

El *brocat*, una varietat del setí, és un teixit molt esplendorós, que intercala en la trama del teixit fils d'or i de plata. Amb aquest nom es coneixen els teixits que combinen la seda amb els fils metàl·lics que acaben els motius que ha dibuixat la trama. A l'Edat Mitjana eren anomenats draps d'or. Aquesta varietat de teixits de seda sumptuosos aviat van adquirir predomini en els mercats de les ciutats occidentals, imposant-se també per sobre dels teixits orientals. Eren usats sobretot com a ornament en esglésies⁹⁷. Sembla que la producció de

⁹³ NAVARRO ESPINACH, G: "El arte de la seda en el Mediterráneo medieval", pàg. 17-18.

⁹⁴ BUSSAGLI, M: *O. Cit.*, pàg. 96.

⁹⁵ També podia tenir un acabat sense lluïssor, com la més suau de les textures de seda. El tafetà antic de superfície aspra s'obtenia mitjançant una trama desigual i el tafetà amb canviants es fabricava amb trama i ordit de color diferent. (DÁVILA, R.M; DURAN, M; GARCÍA, M: *O. Cit.*, pàg. 183-184).

⁹⁶ El seu nom deriva de l'àrab "zaytouni", nom que designava la ciutat xinesa de Tsia-Toun, d'on procediria el nom d'"aceituni", i al segle XIV "zatín" o "satin". (DÁVILA, R.M; DURAN, M; GARCÍA, M: *O. Cit.*, pàg. 175).

⁹⁷ *Escuela Tèxtil del Colegio...*pàg. 143. El tipus de brocat més preuat era el de tres alts. Els primitius brocats estaven teixits només amb or i plata o amb els dos, tant a l'ordit com a la trama. A finals de l'Edat Mitjana es van anomenar brocats els teixits que barrejaven seda per perfilar flors d'or i plata i també teles de seda amb arabescs i sense fils metàl·lics. (DÁVILA, R.M; DURAN, M; GARCÍA, M: *O. Cit.* pàg. 45.)

teixits de brocat va introduir-se a Espanya amb la cultura àrab. Els primers brocats eren de fil d'or i després van començar a fer-se de plata i d'altres metalls. Hi havia diferents varietats: el *brocat ras* tenia el motiu del relleu llis, en el *brocat de pèl* el motiu del relleu estava treballat com el vellut de pèl i el *brocat de pèl ric* tenia el motiu en relleu com el vellut ric. Els brocats més preuats eren els de les dues darreres varietats⁹⁸.

El **crepó** és un tipus de teixit ondulat, rep aquest nom el teixit que obté la seva ondulació de la torsió elevada dels fils d'ordit o de la trama. Quan la llum s'hi reflecteix es dispersa i dona lloc a teixits mats⁹⁹.

El **domàs** és una varietat de setí amb dibuixos formats per la trama del propi teixit. Conté només una trama i un ordit formats per fils del mateix gruix, color i qualitat amb dibuixos entreteixits. Tenia 24 lligadures. Era usat habitualment com a ornament en esglésies i en cerimònies solemnes. L'efecte del dibuix es fa amb dos lligadures¹⁰⁰ iguals, però un és lleuger i l'altre pesat. Unes zones de la tela presenten el lligat lleuger i les altres el pesat. El dibuix és el mateix per les dues cares, però una cara és el negatiu de l'altra. Els dibuixos solen ser florals o cúbics. Es teixeix en cru i es tenyeix en colors vius. La diferència en la base d'evolucions hi fa ressaltar el dibuix. Es fabrica amb les mateixes densitats i gruixos que els setins. Els domassos fets amb matèries diferents de seda s'anomenen adomassats¹⁰¹.

El domàs tenia varietats, una d'elles era el **domàs brocat**, el més preuat i que requeria un temps de teixit el doble que el necessari per teixir domàs monocrom¹⁰².

El **tiraz** era un tipus de brocat format per una llarga tira amb orles amb escriptures cal·ligràfiques també en brocat.

El **tabí** és un tafetà de seda premsat, que s'usava antigament. Els obratges sobresortien fent aigües i ondes com el mouré. Es fabricava a Florència, Venècia, Nàpols, Lucca i Verona.

⁹⁸ BERNIS, C: *Trajes y modes en la España de los Reyes Católicos, volum I, Las mujeres*, Madrid, 1978, pàg. 21.

⁹⁹ Gasa o tela de seda granulosa per tenir l'ordit més retorçat que la trama.(SANTOS VAQUERO, A.: *La industria tèxtil sedera de Toledo*, Cuenca, 2010, pàg. 585).

¹⁰⁰ La lligadura és la forma de creuar els fils de l'ordit i de la trama donant un aspecte de tela o setí o bé formant un dibuix visible a la cara del teixit. L'ornament el formen els fils de l'ordit disposats sobre la cara i no és reversible. (DÁVILA CORONA, R.M; DURAN PUJOL, M; GARCÍA FERNÁNDEZ, M: *O. Cit.*, pàg. 30.

¹⁰¹ COMPANYS, J.V: "El procés de teixir la seda" a *El món de la seda i Catalunya*, Barcelona, 1991, pàg. 98-101.L'adomassat és una tela de seda o de llana pentinada que a imitació del domàs forma pel seu anvers un teixit de punt de ras al fons, però el seu revers no forma més que un teixit amb aparença de tafetà. (DÁVILA, R.M; DURAN, M; GARCÍA, M: *O. Cit.*, pàg. 22.)

¹⁰² EDLER DE ROOVER, F: *O. Cit.*, pàg. 59.

També era un tipus de teixit de seda o seda i cotó¹⁰³. El seu nom prové d'Attabi, barri de Bagdad, d'on era originari¹⁰⁴

L'**atzeituní** era un teixit de seda procedent de la ciutat xinesa de Tseu-Hung, Zaitún. Era un tipus de tela preciosa i exòtica que es va utilitzar molt durant l'Edat Mitjana. Tenia molts colors i motius decoratius. La majoria d'atzeitunins eren vellutats. A partir del segle XIV es va fabricar a la Península Ibèrica i es va fer famosa. Posteriorment el seu nom va derivar en satí¹⁰⁵.

El **sendal** era un tipus de tafetà de seda, era un teixit de seda més preuat i de tram creuat. Era una tela antiga de lli o de seda molt prima, lleugera, sotil i transparent, molt semblant al tafetà fi¹⁰⁶.

El **samit** és una tela de seda preciosa molt preuada a l'Edat Mitjana. La seva trama de seda gruixuda estava gairebé totalment coberta per l'ordit de fil fi i brillant i de vegades entreteixida amb fils d'or¹⁰⁷. El **paile** era un ric drap d'or o de seda¹⁰⁸.

El "**drap de ras**", en forma de domassos, de cels de llit o sobrebanes era un tipus de teixit molt freqüent entre els barcelonins rics del segle XV. El tipus més característic de tapís de ras era el procedent de la ciutat francesa d' Arràs i acostumava a tenir el fons de color blau i verd, tenyit amb pastell, però també eren freqüents els tapissos de ras moriscos, aquests amb el fons color vermell, de tint de grana, com a tret característic¹⁰⁹. En el ras els punts de les lligadures estan molt distanciades deixant veure d'un costat el teixit la trama que és llisa, i de l'altre, l'ordit¹¹⁰.

El **vellut**, teixit de superfície coberta per fibres soltes tallades a una altura uniforme o a diferents nivells, podia estar format per dibuixos o constituir una superfície uniforme i llisa. Hi ha diferents varietats de vellut, com el vellut per trama, compost per un lligament de cos (ordit i trama), d'una trama de pèl. Un cop teixida aquesta trama, es talla longitudinalment al teler o fora d'ell. L'altra varietat, el vellut per ordit, requereix com a mínim un ordit de

¹⁰³ DÁVILA, R.M; DURAN, M; GARCÍA, M: *O. Cit.*, p. 183.

¹⁰⁴ SANTOS VAQUERO, A: *O. Cit.*, pàg. 621. El nom d'Attabi també corresponia a un tipus de teixit de seda, originari del mateix barri, fet d'una barreja de seda i cotó de diversos colors. Era molt resistent i va ser molt popular durant els segles XII i XIII.

¹⁰⁵ SANTOS VAQUERO, A: *O. Cit.*, pàg. 568.

¹⁰⁶ DÁVILA, R.M; DURAN, M; GARCÍA, M: *Op. Cit.*, pàg. 59.

¹⁰⁷ El samit va ser molt popular al segle XIII i va tenir moltes aplicacions, i una de les més comuns era per les mortalles i draps mortuoris, per la seva resistència. (DÁVILA, R.M; DURAN, M; GARCÍA, M: *Op. Cit.*, pàg. 109.)

¹⁰⁸ BOULNOIS, L.: *Op. Cit.*, pàg. 265.

¹⁰⁹ CARRÈRE, C: *O. Cit.*, volum II, pàg. 299.

¹¹⁰ BERNIS, C: *O. Cit.*, pàg. 22.

pèl, un altre de basament i una trama¹¹¹. *L'Art de Velluters* de València fabricava quatre varietats de velluts, *vellut senar* (22 lligadures), *vellut comú* (de 21 lligadures), *vellut doble* (20 lligadures) i *vellut vellutat*, qualsevol vellut no tallat al telar, aspre al tacte i que formava una espècie de cordonet¹¹².

La composició complexa del vellut, format per més d'una trama o ordit i múltiples lligaments derivats de la combinació principal, requeria telers amb pintes de major llargària, subdividits en lligadures, i aquestes en pues per les que passaven diversos fils¹¹³.

El treball del vellut va adquirir una gran importància a la ciutat de Venècia, que en va arribar a ser un gran centre productor, concretament del vellut tallat o "vellutat". Amb aquesta tècnica es substituïen altres produccions més costoses, com els brocats. Els dissenys dels velluts venecians dels segles XIV i XV tenien una gran riquesa decorativa, amb motius vegetals com grans fulles o flors de tiges verticals, que van prenent contorsions i enllaçaments per a sustentar pinyes i carxofes de fulles arrissades, de gran sumptuositat, imitant els motius decoratius dels brocats¹¹⁴.

Els teixits que estaven treballats acostumaven a tenir dibuixos de temes vegetals. A principis del segle XV els velluts havien adquirit molta importància, a tota Europa eren el material de moda. En un inici, probablement s'importaven d'Itàlia per passar a fabricar-se localment més endavant. Entre els tipus de teixits de seda al segle XV els més apreciats eren els velluts tallats o vellutats, en especial els "ferronerie" monocromàtics, on el dibuix estava a la part no peluda del teixit i els velluts amb dibuix fet per la part peluda i amb trames metàl·liques d'or i argent formant anellats¹¹⁵.

Els temes decoratius habituals dels teixits de vellut eren grans fulles lobulades que omplien completament tot el teixit, motius que per la seva distribució irregular i asimètrica, per la seva falta de mètode i de criteri en el dibuix, contenen el punt de partida dels velluts retallats que, una vegada perfeccionats amb els mateixos motius repartits discretament, van donar en evolucionar les composicions lobulades, temes alternatius, amb els quals es formaren els

¹¹¹ *Escuela Téxtil del Colegio del Arte Mayor de la Seda...* (*Op. Cit.*), pàg. 143-144.

¹¹² Teixit com el vellut que té un fons de ras o arrissat. (DÁVILA, R.M; DURAN, M; GARCÍA, M: *Op. Cit.*, pàg. 191).

¹¹³ NAVARRO ESPINACH, G: *El despegue* ..., pàg. 100-101.

¹¹⁴ DURAN I SANPERE, A: *Op. Cit.*, volum III, pàg. 341. Aquests dibuixos que imitaven les decoracions de teixits més cars ja havien estat treballats a Pèrsia amb la mateixa finalitat, i eren aquests motius decoratius fets a Pèrsia els imitats per part dels mestres venecians.

¹¹⁵ MARTÍN i ROS, R.M: "Peces artístiques tèxtils a la Catalunya del segle XV" a *Catalunya a l'època de Colom (1450-1506)*. Textos de l'exposició celebrada al Saló del Tinell i del cicle de conferències, Barcelona, tardor de 1992, pàg. 91-92.

primers grans temes d'espais romboïdals, i tots els forniments que es desenvoluparan al segle següent. El tema de la magrana o de la carxofa sola també era molt freqüent. A més a més de les formes de fulles lobulades amb velluts retallats també es feien servir temes asimètrics amb l'ús de la pinya de grans dimensions, en el qual el motiu primerament de vellut i després d'or anellat, s'ampliava en una gran orla decorativa que arriba a tot l'ample de la tela. Els temes s'unien a través d'una tija ondulada situada asimètricament.

A mitjans del segle XV es van multiplicar les varietats i les tècniques, amb una gran importància de l'or. El tema de les pinyes també es va estendre als brocatells¹¹⁶, en aquest cas simètricament, però mantenint el format gran.

Els domassos i els setins a finals del segle XV tenien dues variants decoratives, la geomètrica, en la que predominava el motiu de la pinya en cercles (que es van reduint més endavant), i omplia l'espai central amb motius geomètrics derivats de composicions florals, i l'altra línia temàtica la constituïen els motius lanceolats, amb línies ondulades de temes florals. Es detecta una influència creixent de la moda italiana, inspirades en els grotescs del Renaixement amb grans romboides, que algunes vegades recordaven les cordes.

A finals del segle XV a través dels contactes comercials i els intercanvis de mercaderies, nous motius ornamentals es van anar incorporant a la indústria de la seda. Es van incorporar nous estils, el gòtic i el renaixentista, que tenien la seva representació estilística en forma d'espitals i de flors que contrastaven amb els elements geomètrics habituals en la decoració àrab¹¹⁷.

¹¹⁶ Teixit de seda amb ordit de cànem o lli. A la cara noble té un relleu molt pronunciat i la seda destaca sobre la base més burda de lli o borra. És un teixit similar al domàs, més barat que aquest, però molt decoratiu per l'efecte de relleu que produeix la combinació de colors usats, motiu pel qual s'usa per entapissar mobles. (SANTOS VAQUERO, A: *O. Cit.*, pàg. 576).

¹¹⁷ PIN i PLANELLS, M.: "En la història" a *El món de la seda i Catalunya*, Barcelona, 1991, pàg. 299-300.

II.3. LA SEDERIA A BARCELONA A FINALS DEL SEGLE XIV

Encara que durant els segles XI i XII el consum de la seda a Catalunya va seguir augmentant, no va ser fins al segle XIII quan apareixerien els primers indicis d'elaboració de teixits de seda autòctons, però amb importació de la matèria primera. Es tractaria d'una producció menor, tant en quantitat com en importància. En aquesta època es detecta també un increment del consum i del comerç dels teixits de seda¹¹⁸.

En el cas de Barcelona, les primeres referències documentals a una manufactura de la seda autòctona daten del segle XIII. Es tractava de comandes comercials fetes a seders de la ciutat. En aquesta època la manufactura de teixits de seda estava majoritàriament en mans dels jueus del Call. Un dels factors que explica que durant aquests anys els artesans seders de la ciutat no s'organitzessin corporativament ni formessin part de les institucions de la ciutat¹¹⁹.

Es treballaven fonamentalment teixits menors, com vels, destinats al consum intern. Els artesans seders barcelonins dels segles XIII i XIV importaven la majoria dels teixits més elaborats de seda (velluts, vellutats, domassos, i brocats)¹²⁰.

Una de les notícies més antigues sobre el treball de la seda a Barcelona, és una ordre de Jaume II de 1294¹²¹. El rei va manar a Guillem Escrivà de València que enviés a Barcelona tres esclaus sarraïns que eren mestres de draps de seda¹²². Aquests seders sembla ser que es van establir durant anys a la ciutat treballant al servei de la casa reial, ja que més tard el

¹¹⁸ SEGURA i MAS, A: "La seda a Catalunya" a *El món de la seda i Catalunya*, Terrassa, Museu Tèxtil-Diputació de Barcelona, 1999., pàg.152.

¹¹⁹ SEGURA i MAS, A: *O. Cit.*, pàg. 152.

¹²⁰ SÁNCHEZ MARTÍNEZ, M: *O. Cit.*, pàg. 177.

¹²¹ Mentre que de la manufactura sedera barcelonina trobem referències aïllades als segles XIII i XIV, la manufactura de la llana ja a inicis del segle XIV havia tingut un desenvolupament important (L'inici del desenvolupament de la manufactura llanera a Barcelona data de mitjans del segle XIII. En 1304 El batlle de Barcelona Romeu de Marimon havia escrit una carta al rei Jaume II en la que l'informava que a la ciutat de Barcelona es començaven a fabricar draps de llana en molts sectors i per part de moltes i grans companyies, i que per elaborar dits draps s'havien construït edificis apropiats . A més afegia que a la ciutat hi havia molts mestres, homes i dones que havien arribat de l'estranger. (RIU RIU, M : "Aportación a la organización gremial de la industria téxtil catalana en el siglo XIV" a *VII Congreso de Historia de la Corona d'Aragón* , vol. II, pàg. 547-548).

¹²² 10 de novembre de 1294: AHCB: Fons Gremial General, Caixa S-V, 8. Gremi de velers. Llistat d'efemèrides del gremi. (La caixa conté un llistat d'efemèrides des de les primeres notícies al treball de la seda, però malauradament només conté referències breus, sense indicar l'origen de la font).

1298¹²³, 1300¹²⁴ i en 1302¹²⁵ el rei va promulgar noves ordres per al pagament de la manutenció i vestits per als tres esclaus sarraïns teixidors de seda.

Els rics teixits de seda que consumien la Casa Reial, l'Església, la noblesa i la burgesia encara s'importaven majoritàriament d'Itàlia i del sud de la Península Ibèrica¹²⁶. En la compra d'aquestes teles luxoses, els seders barcelonins probablement havien actuat com a intermediaris. Seria el cas del seder barceloní Guillem Serra que el 1332 havia venut set pams de vellut carmesí a la casa reial per a la confecció dels vestits del rei Alfons el Benigne i de l'infant. No sabem si el mateix Serra havia teixit aquesta tela de vellut però probablement només actuava com a intermediari de la venda. Aquest havia estat el cas d'Isaac Obredor, jueu venedor de teixits d'or i de seda, que havia venut el 1335 al mateix monarca un *marromat*, teixit de seda preciosa, amb motiu de la celebració d'un aniversari del rei Jaume II¹²⁷.

En els orígens de la sederia a Barcelona, la major part de la seva activitat s'havia localitzat al Call. Les botigues que s'hi concentraven en els inicis estaven en mans de seders jueus i posteriorment tindrien continuïtat per part dels conversos i dels seus successors¹²⁸.

Al segle XIV trobem diversos establiments de seders en aquesta zona. En 1399 el teixidor de vels convers, Berenguer Soler es va establir al Call d'En Sanatüja, comprant una casa al ciutadà Garcia d'Estela per un preu de 106 lliures i 5 sous¹²⁹. El mateix any 1399, un altre seder convers, Ramon Bovet havia llogat per 19 lliures i 5 sous una casa que pertanyia a Pere de Monterols. La casa, situada al carrer de la Boqueria, també estava al Call i no gaire allunyada de la comprada per Berenguer Soler¹³⁰.

Aquests artesans dels anys inicials de la manufactura sedera a Barcelona tenien ells mateixos la seda que compraven a mercaders estrangers, a continuació teixien els vels i una gran varietat d'ornaments per a vestits amb aquesta matèria primera, i també s'encarregaven de la seva venda.

Però les persecucions a jueus que van tenir lloc a finals del segle XIV van suposar una

¹²³ 25 de maig de 1298. (AHCB: Fons Gremial General, Caixa S-V, 8. Gremi de velers).

¹²⁴ 23 d'abril de 1300. (AHCB: Fons Gremial General, Caixa S-V, 8. Gremi de velers).

¹²⁵ 13 de juny de 1302. (AHCB: Fons Gremial General, Caixa S-V, 8. Gremi de velers).

¹²⁶ SEGURA i MAS, A: *O. Cit.*, pàg. 152.

¹²⁷ MUTGÉ I VIVES, J : *La ciudad de Barcelona durante el reinado de Alfonso el Benigno (1327-1336)*, CSIC, Barcelona-Madrid, 1987, pàg. 120. : El rei havia pagat a G. Serra 106 sous i 9 diners per la tela de vellut. A Isaac Obredor li havia pagat 300 sous.

¹²⁸ VOLTES, P: "El establecimiento y el utillaje de los antiguos sederos barceloneses" a *Cuadernos de Historia Económica de Cataluña*, 1968-1969., pàg. 43-44.

¹²⁹ AHPB: Guillem Andreu, *Manual*, 74/1. Citat a VOLTES, P: "El establecimiento...", pàg. 44.

¹³⁰ VOLTES, P: "El establecimiento...", pàg. 44.

important crisi per a la sederia barcelonina. Molts seders enriquits van convertir-se i alguns d'ells fins i tot van aconseguir obrir-se pas entre la oligarquia ciutadana¹³¹.

De tota manera, en aquests primers anys de la sederia a Barcelona, els professionals que es dedicaven a aquesta pràctica no estaven tots concentrats al Call, i tot i que sembla que els jueus i els conversos tindrien el paper predominant en el desenvolupament de la sederia a Barcelona, no en tenien l'exclusivitat. El treball la sederia es va anar estenent i ja al segle XIV hi havia altres col·lectius d'artesans i artesanes que també es dedicaven a aquesta activitat¹³². Caldria destacar que al segle XIV la presència de dones en el treball de la seda (com a sederes, teixidores de vels, merceres, brodadores, etc.), havia estat molt important, com veurem més endavant.

Al llarg del segle XIV es van promulgar diferents ordenances regulant la venda de seda. El 1321 s'havia promulgat un ban prohibint tot frau a l'hora de fer pesar seda. La seda s'hauria de fer pesar com s'acostumava a fer i no es podria introduir cap novetat, com per exemple, "demanar el quart d'unça a la lliura", sota pena de 20 sous¹³³. Ja a finals de segle, es va introduir una modificació a aquesta normativa, el 1394 per manament del veguer, els consellers i prohoms van ordenar que tothom que vengués tafetans o draps de seda a Barcelona, que solia vendre a pes de lliura de Montpeller¹³⁴, en endavant els hauria de vendre a pes de lliura de Barcelona¹³⁵, i no podria usar cap altra mesura, sota pena de 500 sous¹³⁶.

Respecte a l'impost que s'hauria de pagar per la compra-venda de seda, en 1330 es va establir que qualsevol persona que comprés draps d'or i de seda, de qualsevol tipus (tant cuita com crua, i teles de seda de qualsevol tipus), hauria de pagar un impost de 4 diners per lliura al venedor, i aquest, altres 4 diners per lliura, tant si es venien per mans de corredor o d'alguna altra manera. El clergat estava exempt d'aquesta mesura, sempre i quan no utilitzessin les teles de seda per mercadejar¹³⁷.

En 1436 es va establir la manera com s'havien de mesurar els draps de seda¹³⁸. El

¹³¹ *Els fons documentals de l'arxiu del Col·legi de l'Art Major de la Seda...* (O. Cit.), pàg. 38-39.

¹³² VOLTES, P: "El establecimiento...", pàg. 44. Es citen altres contractes d'adquisicions d'immobles per part de seders a llocs diferents, com a les proximitats de la porta de Santa Anna, on el 1404, el fill d'un seder cedeix una casa per un censal mort a un flequer.

¹³³ AHCB: *Consell de Cent, Llibre del Consell*, 1B. I-7. Foli 18v-21.

¹³⁴ Lliura de Montpeller equivalia a 401,39g.

¹³⁵ La lliura de Barcelona equivalia a uns 400g o 12 unces de pes.

¹³⁶ AHCB: *Consell de Cent, Registre d' Ordenacions*, 1B. IV-2. 18 de març de 1394. D'aquesta suma un terç seria per al veguer, un altre terç per a l'acusador i el terç restant per a les obres dels murs i de les valls de la ciutat.

¹³⁷ AHCB: *Consell de Cent, Llibre del Consell*, 1B. I-11. Foli 92.

¹³⁸ AHCB: *Consell de Cent, Registre d' Ordinacions*, 1B. IV-5. 18 d'abril de 1436.

mostassaf¹³⁹ havia manat que els draps d'or i de seda, i enumerava els tafetans, els terçanells, els xamellots¹⁴⁰ i altres draps, que s'havien de mesurar amb la cana de Barcelona¹⁴¹, es mesuressin sobre el taulell, amb una cana cairada¹⁴² i posant la cana al mig dels draps, i no per les vores, sota una pena de 10 lliures barcelonines¹⁴³.

Més enllà d'aquestes disposicions, no es van promulgar ordenances relatives a les característiques tècniques del treball de la seda, sobre com havien de ser les eines i quines característiques havien de tenir els teixits manufacturats. Al segle XVI es van promulgar diferents ordenances que van establir com havien de ser les eines per teixir seda¹⁴⁴.

¹³⁹ Funcionari municipal encarregat de contrastar els pesos i mesures, de comprovar la bona qualitat dels queviures i altres coses vendibles i de vetllar per l'observança dels preus assignats oficialment a aquelles (cast. Almotacén). De l'àrab: muhtasib. (Alcover Moll)

¹⁴⁰ Teixits de seda amb 17 lligadures. Inicialment s'havia tractat d'un teixit de llana, però a partir del segle XIII va passar a convertir-se en una tela amb pels de seda (NAVARRO, G: "El arte de la seda...", citat, pàg. 26.)

¹⁴¹ La cana de Barcelona equivalia a 1,55m. (Alcover Moll)

¹⁴² Cana: taulell proveït de ganxos en els extrems usat per a plegar i amidar la roba a la sortida del teler. Cairada: Biga de fusta escairada relativament petita. (Alcover Moll)

¹⁴³ En canvi, les mateixes ordenacions establien que les teles de lli, canemàs, els fustanis, les cotonines i altres, s'havien de mesurar posant la cana a les vores de la tela amb agulles de cap.

¹⁴⁴ Considerant l'abús que es feia amb els tafetans senars estrets i amples amb els que es feien grans frauds, es va establir que ningú que no fos mestre examinat pogués teixir ni fer teixir a casa ni fora de casa ni directa ni indirectament tafetans senars amples ni estrets sota pena de 6 lliures. Tenint en compte que els tafetans no tenien el necessari nombre de fils, ni eren teixits amb pintes degudes, i que no tenien les amplades necessàries es va ordenar que els tafetans tinguessin 4 pams de cana de Barcelona d'amplària ordits a dos fils i de seda doble incloses les vores per a la dita amplària, 2640 fils a dos en pua, i els estrets havien de tenir dos pams d'ample de dita cana ordits a dos fils i de seda doble i que hi hagin d'entrar 600 fils compreses les vores. També es va establir que als tafetans no es pogués afegir goma. Els prohoms de l'ofici havien de reconèixer la roba. Si algun tafetà no complia aquests requisits, s'havia de vendre en encant públic de dos en dos pams i que constés que es tractava de tafetà fals (AHCB: *Fons Notarial*, Contractes, IX.6).

II.4. LA PROCEDÈNCIA DE LA MATÈRIA PRIMERA

Malgrat algunes iniciatives municipals que van tenir lloc a mitjans del segle XV per intentar implantar el conreu de la morera a Barcelona, la sericultura local no va tenir gaire importància al llarg de tot aquell segle.

Quan als documents es feia referència a l'origen de la matèria primera, observem que aquesta, com als segles anteriors, generalment procedia de l'estranger. Els seders barcelonins s'ocuparien de les fases posteriors del treball de la seda, el filat, torçat, tint i tissatge. Encara que possiblement una part de la seda treballada a Barcelona fos de producció local, no hem trobat cap seder que es dediqués al conreu de cucs. Hem observat que durant tot el segle XV la major part de la seda en brut era importada.

Els seders barcelonins compraven el fil de seda en brut a mercaders¹⁴⁵, empresaris i corredors de la ciutat que la importaven de diferents llocs : el Regne de Granada, l'Imperi Bizantí, (Romania)¹⁴⁶, les costes del mar Caspi, com ara Ghilan, al sud del mar Caspi¹⁴⁷(que havia estat un dels proveïdors principals de seda en brut), o fins i tot Catai (Xina¹⁴⁸).

Tenint en compte que la fibra de seda del sud de la Península Ibèrica també era molt demandada per la seva qualitat, sorprèn comprovar que seders barcelonins busquessin la matèria prima a llocs tant allunyats com el mar Caspi. O que fins i tot comprassin seda d'origen xinès, seda "cathahuyla", de Catai¹⁴⁹ (Xina). Aquest tipus de seda, tot i la seva llunyana procedència no tenia competència degut a la seva alta qualitat i es comprava greja per produir teixits de seda finíssims.

L'interès per la seda del mar Caspi pot ser degut a que, malgrat venir de molt lluny, era més

¹⁴⁵ Altres artesans relacionats amb el treball tèxtil també compraven seda a través de mercaders i corredors. Així el sastre Bernat Bonyer havia comprat 2 lliures de seda neta de tota tara al mercader Jeroni Rajola per 3 lliures i 8 sous. (9 de setembre de 1488: AHPB: Bartomeu Masons, *menor, Manual*, 214/13).

¹⁴⁶MADURELL MARIMON, J.M: "El arte de la seda entre judíos y conversos (notas para su historia)", pàg. 250: El 18 de desembre de 1380 el mercader jueu Isaac Bisbal havia comprat seda de Romania al cirurgià barceloní Francesc Soler per un preu de 46 lliures i 4 sous a pagar en 6 mesos i amb la finalitat de comerciar amb ella.

¹⁴⁷MADURELL MARIMON, J.M: *O. Cit.*, pàg. 250-251: El 7 d'agost de 1337 el mercader jueu de Barcelona, Estruch Samuel havia venut una partida de seda gella, del mercat de Ghilan per un valor de 14 lliures i 3 unces de pes per un preu d'11 lliures i 10 diners al mercader de Montpeller Bernat de Roders.

¹⁴⁸ La seda xinesa arribava a Europa a través de les colònies genoveses a Caffa i Tana al mar Negre. (DE ROOVER, R: *O. Cit.*, pàg. 186).

¹⁴⁹ MADURELL MARIMON, J.M: *O. Cit.*, pàg. 249: El 1336 Salomó Mardufay havia venut 13 lliures i 7 unces de "seda cathahuyla" als mercaders Arnau de Bastida i Bernat Baster per 16 sous la lliura. També era d'aquest tipus el lot venut pel seder Bonhuja Xehan, també a Bernat Baster el 1337.

econòmica que la procedent de la Península Ibèrica, i no tenia pitjor qualitat¹⁵⁰.

Una bona part de la seda importada de Gènova era redistribuïda allà, però procedia d'altres regions, com el mar Caspi, l'Imperi Bizantí o d'algunes zones d'Itàlia, i fins i tot del regne de Granada, amb el qual els genovesos havien tingut relacions comercials molt importants al llarg dels segles XIV i XV. Probablement d'origen granadí era també una partida de seda exportada el 1458 per Jaume Litta, mercader de Milà. Eren dos fardells de seda i una bala de grana carregats als Alfacs de Tortosa per portar-los a Gènova, a Saona o a qualsevol lloc de la ribera de Gènova¹⁵¹.

L'altre gran centre d'exportació i redistribució de la seda en brut havia estat València. Molta de la seda que es treballava a Barcelona, procedia d'allà, tant la que s'hi fabricava, com la seda d'origen granadí que es redistribuïa a través d'aquest regne¹⁵². València era un dels centres productors de seda en brut més importants. La seda crua s'importava de València i sobretot de Xàtiva¹⁵³. Per exemple, de València procedia una partida de seda comprada el 1416 pel teixidor de vels convers barceloní Burguès Castanyer al valencià Bonanat de Pulcropodio¹⁵⁴. A finals del segle, el 1491, el teixidor de draps de seda Joan Sòcies havia venut 20 madeixes de seda valenciana crua de pes de 7 lliures i 2 unces a Isabel, de qui el contracte no especifica l'ofici, però era vídua d'un mercader, Antoni Elies. Les madeixes havien costat 12 lliures¹⁵⁵. Un any després Isabel havia comprat de nou seda a Joan Sòcies. Les 3 lliures de seda, de la que no s'indicava la procedència, li havien costat 6 lliures i Isabel prometia pagar-ho en 6 mesos¹⁵⁶.

València també havia tingut un paper molt destacat com a centre re-distribuïdor de seda procedent del regne de Granada. Un exemple d'aquest paper intermediari el mostra una assegurança marítima de 1429. En aquest contracte, els mercaders barcelonins Pere i Nicolau Gual havien assegurat una partida que incloïa un fardell de seda i un altre fardell de

¹⁵⁰ EDLER DE ROOVER, F.: *O. Cit.*, pàg. 25-27.

¹⁵¹ El risc començaria en ser carregades les mercaderies a la nau i duraria fins que la nau hagués arribat al port de Gènova, Saona o qualsevol altre lloc de la ribera de Gènova. La partida estava assegurada en 200 lliures (50 per part de Nicolau Viastrosa, 50 per Pere Viastrosa, 50 per Bernat Oliver i 50 per Cebrià Falcó). (Antoni Vilanova, *Manual d'assegurances marítimes*, 165/93. 27 de març de 1458).

¹⁵² SÁNCHEZ MARTÍNEZ, M: *O. Cit.*, pàg. 174. València també era destinació final de la seda procedent d'Almeria. En un contracte de 1429 el mercader valencià Jaume Castellar havia fet assegurar dos fardells de seda assegurats per 250 lliures per portar-los d'Almeria a València. (Antoni Vilanova, *Manual d'assegurances marítimes*, 165/93. 23 de juny de 1458).

¹⁵³ CARRÈRE: *O. Cit.*, vol. II, pàg. 25. De Xàtiva s'importaven sobretot els capolls de seda amb els que es teixien vels lleugers de seda.

¹⁵⁴ AHPB: Francesc Fuster, *Manual*, 59/2. 26 de febrer de 1416.

¹⁵⁵ AHPB: Antoni Joan, *Manual*, 187/51. 13 de juny de 1491.

¹⁵⁶ AHPB: Antoni Joan, *Manual*, 187/54. 10 d'octubre de 1492.

fil d'Almeria i també robes de vestir per portar-les cap a Barcelona¹⁵⁷.

Un altre exemple de la trajectòria de la seda d'Almeria el trobem a un contracte de 1477. En ell, un mercader barceloní participa en la importació de seda d'aquesta ciutat per portar-la cap a València. El mercader, Mateu Capell, havia fet assegurar una partida de “qualsevol sorts de sedes e o or, així en moneda com en massa” que el mercader Rafael Oliver carregaria al port d'Almeria per a portar-la cap a València¹⁵⁸.

La seda d'Almeria era la més preuada i de major qualitat entre totes les fibres de seda que es produïen a la Península Ibèrica. El nom d'Almeria designava per extensió el tipus de teixit fet amb seda morisca sense barreja d'altres sedes de qualitat inferior, un bon exemple del prestigi que tenia la seda procedent d'aquesta ciutat degut a la seva qualitat¹⁵⁹. Els seders barcelonins també tenien preferència per la seda en brut procedent d'aquesta ciutat. Almeria s'havia especialitzat en la producció de seda en brut, exportava madeixes fluixes i torçades, crues i també tenyides, però la producció i exportació de teixits era molt inferior. En aquest negoci d'exportació de seda en brut d'Almeria, els genovesos tenien un paper molt destacat. Controlaven el comerç del port de la ciutat i ja des del darrer terç del segle XV havien intervingut decisivament en el mercat i la renda de la seda. Sembla ser que hi havia un desordre general en la compra - venda de seda, els mercaders pactaven abans entre ells el preu que pagarien als productors i es veïen obligats a vendre-la al preu que decidissin els mercaders¹⁶⁰. A més a més els mercaders també decidien amb antelació la quantitat de seda que cadascú obtindria i feien la repartició després de la compra. Després de la compra la seda s'embarcava en vaixells i s'enviava als diferents llocs de destí.

El teixidor de vels convers Joan Soler havia comprat el 1403 tres lliures i una unça de fil d'Almeria per 112 sous pel seu ofici al corredor d'orella convers Jaume Alós¹⁶¹. Un altre

¹⁵⁷ Els fardells formaven part d'un conjunt de 300 pells de boquines (pells de boc adobades) i 3 mig cofins, dins els quals estaven els fardells. La partida seria carregada per Nicolau de Cervelló o altre per ell al Grau de València. El risc començaria en sortir les barques del Grau de València i duraria fins 24 hores després de baixar la primera ancora al port de Barcelona. La partida estava valorada aproximadament en 150 lliures. Assegurada per Bernat Proa per 100 lliures. (AHPB: Bartomeu Masons, *major, Manual d'assegurances marítimes*, 150/3. 1 de juliol de 1429).

¹⁵⁸ No s'indica la quantitat total de la seda, però la suma per al qual s'assegurava la partida era molt quantiosa, 775 lliures. (AHPB: Ciprià Boadella, *Manual d'assegurances*, 242/2. 6 de juny de 1477.)

¹⁵⁹ DÁVILA, R.M; DURAN, M; GARCÍA, M: *O. Cit.*, pàg. 27.

¹⁶⁰ Per fer front a aquestes irregularitats el consell de la ciutat va promulgar una ordenança en 1545 establint que cada mercader que comprés la seda l'havia de conservar per a ell i no podia compartir-la amb altres en secret sota pena de 15.000 maravedís. (MARTÍN RODRÍGUEZ, F. P: "La industria de la seda en Almería (siglos XV y XVI)" a *Las Actas del Coloquio Almería entre Culturas*, siglos XIII-XVI, Almería, 1990, vol. I, pàgs. 385-397.)

¹⁶¹ AHPB: Bartomeu Eiximeno, *Manual*, 43/9. 29 de desembre de 1403. El teixidor de vels prometia pagar l'import el proper mes de febrer.

teixidor de vels de la ciutat, també convers, Joan de Sant Joan, havia adquirit el 1406 una partida de fil de seda també d'Almeria, el mercader Bernat Anglès li havia venut certa quantitat de fil d'Almeria per 17 lliures i 12 sous¹⁶².

Progressivament les exportacions de la seda en brut del regne de Granada van anar decaient a causa d'impostos excessius i de la massiva aparició de seda de pitjor qualitat procedent de Múrcia i València, que passava per Granada i es feia passar per granadina, que com a conseqüència es va veure afectada per la seva qualitat inferior i el seu preu.

Ja des de l'època musulmana un altre important centre productor de seda havia estat Jaén¹⁶³, que sobretot destacava per la seva producció de seda en brut¹⁶⁴.

A mitjans i al llarg de la segona meitat del segle XV, alguns seders barcelonins encara seguien treballant seda importada. Bartomeu Miró també importava la matèria prima de seda. Al seu obrador hem vist que hi havia seda crua i ja torçada i filada de Llevant i també seda torçada i filada procedent d'Almeria.

Els seders barcelonins també treballaven fibra de seda procedent de Calàbria¹⁶⁵ i Sicília. En un contracte de 1451, els seders Jaume Jofre i la seva dona, Isabel havien comprat 22 lliures de seda calabresa al mercader Joan Bach per 15 lliures i 8 sous per (a raó de 14 sous per lliura de seda)¹⁶⁶. D'origen calabrès era també la seda comprada pel seder Pere Bonivern al mercader Francesc Falcó el 1478¹⁶⁷. Pere Bonivern havia comprat 5 lliures i 6 unces i mitja de "seda manganella" de Calàbria neta de tara, per 8 lliures i 6 sous, a raó de 30 sous per lliura. Al contracte s'afegia que el seder havia comprat la matèria prima per usar-la en el seu ofici de seder (teixir-la) i també per mercadejar amb ella (revendre-la).

El canviador barceloní Sebastià Pons també havia venut seda de varietat manganella a seders de la ciutat. El 1483 el seder i velluter Simó Botell li havia comprat, per usar en el seu ofici,

¹⁶² AHPB: Joan Ferrer, *Manual*, 104/1. 19 d'abril de 1406.

¹⁶³ MADURELL MARIMON, J.M: *O. Cit.*, pàg: 251: En dos documents es refereix a seda procedent de Jaén . La partida de seda venuda el 4 de setembre de 1395 pel seder jueu Maimón Bonjuc al seu company d'ofici Samuel Bonastruch era seda crua de Jaén. La quantitat , 2 lliures i 8 unces, va ser venuda per 8 lliures i 2 sous. En un altre document del 27 de setembre de 1389 el mercader barceloní Berenguer Andreu va vendre 5 lliures, 2 unces i un quart de seda de Jaén al seder jueu barceloní Jacob Jassia per 19 sous i 4 diners.

¹⁶⁴ Al segle XIII hi ha referències a seda importada de Jaén. En un document de 1271 s'importa una partida de "seda prima" d'aquesta ciutat, p. 115-116. (GUAL CAMARENA,M.: "Para un mapa de la indústria tèxtil hispana en la Edad Media" a *Anuario de Estudios Medievales*, Instituto de Historia Medieval de España, pàgs. 109-168, 1967).

¹⁶⁵ Junt amb zones com la Romagna, els Abruzzos, les Marques, la Calàbria era un dels centres que proveïen als seders florentins de la fibra de seda.(TOGNETTI, S: *O. Cit.*, pàg. 35).

¹⁶⁶ AHPB: Miquel Ferran, *Manual*, 177/5. 17 de desembre de 1451.

¹⁶⁷ AHPB: Narcís Gerard Gili, *Manual*, 235/2. 7 d'abril de 1478. Pere Bonivern prometia pagar al llarg del proper mes de maig.

20 lliures de seda per 35 lliures¹⁶⁸. Dos mesos després el canviador havia venut una altra partida de seda manganella crua als seders Jaume Lledó i el seu fill Vicenç Lledó. Les 23 lliures i 11 unces de la seda els hi havien costat 43 lliures i un sou¹⁶⁹. La seda calabresa era la més barata de les sedes italianes, i era bastant usada pels seders florentins. Normalment es feia servir per als fils de la trama del vellut¹⁷⁰.

En menor quantitat Barcelona també importava seda crua de Sicília¹⁷¹. La seda siciliana també era de varietat “manganella”. De Sicília havia arribat una partida de seda, que el mercader barceloní Pere Marquet havia fet assegurar el 1429 per portar de Messina cap a Barcelona junt amb cotons i altres robes amb la nau de Nicolau Salvador. La mercaderia estava valorada en 250 lliures¹⁷².

Els seders barcelonins habitualment obtenien la matèria primera de seda a través de mercaders i corredors. El 1406 seder Francesc d'Orto havia comprat certa quantitat de seda (el contracte no precisa la seva procedència) per al seu ofici al corredor d'orella Arnau Roger per 6 lliures i 7 sous¹⁷³. Els mercaders barcelonins Pere Gorsó i Melcior Mallet que el 1493 havien venut 3 lliures i 11 unces i mitja de seda en canó neta de tara (sense precisar-ne l'origen) als teixidors de vels Antoni Mas i la seva dona Elionor per 13 lliures i 17 sous¹⁷⁴. També el teixidor de vels Jaume Guardiola i la seva dona havien adquirit la matèria primera de seda per al seu ofici a uns mercaders. El matrimoni de velers prometia a Eufrasina, que actuava en nom del seu marit Francesc Des Peres, que pagarien l'import que els devien, 14 lliures, 10 sous i 4 diners, pel preu de certa quantitat de fils de seda i fils d'or¹⁷⁵.

Però també hem vist algun cas en que els seders venien fibra de seda a paraires de la ciutat. Com el seder Antoni Mateu que el 1488 havia venut 7 lliures, una unça i mitja de seda negra al pareire Pere Ponç i a la seva dona Margarida, per 18 lliures, 7 sous i 6 diners, a raó de 3

¹⁶⁸ AHPB: Pere Triter, *Manual*, 239/1. 25 d'octubre de 1483. Simó Botell es comprometia a pagar la meitat del preu de la seda en quatre mesos i la part restant en els sis propers mesos.

¹⁶⁹ AHPB: Pere Triter, *Manual*, 239/1. 22 de desembre de 1483. Els dos seders prometien pagar la meitat del preu de la seda en els propers quatre mesos i l'altra meitat en els propers vuit mesos.

¹⁷⁰ EDLER DE ROOVER, F.: *O. Cit.*, pàg. 27.

¹⁷¹ CARRÈRE: *O. Cit.*, vol. II, pàg. 122

¹⁷² La partida la carregaria Pere Marquet, fill, o altre designat per ell i el risc començaria en fer escala la nau a Palerm i duraria fins i fins 24 hores després de baixar la primera ancora i descarregar a Barcelona. Els asseguradors eren Gabriel Diumer amb 100 lliures, Pere Ferrer amb 50 lliures i Bernat Proa amb 50 lliures. (AHPB: Bartomeu Masons, *major, Manual d'assegurances marítimes*, 150/3. 4 de setembre de 1429).

¹⁷³ El seder prometia pagar el preu total abans del 27 d'abril del any 1406. El 7 d'agost del mateix any el contracte va ser cancel·lat per voluntat d'Arnau Roger (AHPB: Pere Brines, *Manual*, 78/1. 27 de març de 1406).

¹⁷⁴ AHPB: Lluís Carles Mir, *Manual*, 261/4. 25 de febrer de 1493. Els velers prometien, sota pena de 50 sous, pagar tot l'import, en sumes repartides. Al mes de març pagar 3 lliures i 10 sous, al mes de maig altres 3 lliures i 10 sous, i les restants 3 lliures i 7 sous al mes de juny.

¹⁷⁵ AHCB: Fons Notarial, *Contractes*, IX.6. Document del 21 de gener de 1515.

lliures per cada lliura de seda¹⁷⁶. Es tractava de seda ja tenyida, però no es feia referència al tipus de teixit, per tant es tractaria de fil de seda. Dos anys després, Antoni Mateu havia venut una altra partida de matèria primera de seda als mateixos paraires. Pere Ponç i la seva dona li havien comprat 30 canes i mitja de seda cuita, a raó de 8 sous per cana, en total, 13 lliures i 8 sous¹⁷⁷.

La matèria prima i la distribució dels productes de seda a principis del segle sovint eren controlades per mercaders i empresaris autòctons, però en aquesta activitat també havien participat mercaders forans. Normalment la importació de matèries primeres es feia a través mercaders i corredors barcelonins i en canvi, els mercaders estrangers s'ocupaven de la importació de teixits ja manufacturats. Com el mercader de Lucca, Joan Canyolli, establert a Barcelona, que en 1428 havia venut fil de seda al teixidor de vels Joan Pere¹⁷⁸ i a la seva dona Joaneta¹⁷⁹. Els havia venut 38 canons de seda d'escuma per 13 lliures, 3 sous i 9 diners. Aquest mercader també s'havia dedicat al comerç de teixits de seda¹⁸⁰.

A més de la seda en brut que importava per al treball autòcton, Barcelona també feia d'escala per la reexportació de seda en brut. Tant de la procedent de Sicília per reexportar-la cap a València o altres ciutats, com de la seda valenciana (o com ja hem indicat seda d'origen granadí que estava present al mercat valencià) que s'exportava cap als principals centres de manufactura sedera del centre i nord d'Itàlia.

Els mercaders barcelonins també havien intervingut en el negoci d'importació de seda en brut siciliana que era exportada cap a València o cap a altres ciutats. Un exemple va ser la partida de seda manganella assegurada pel mercader barceloní Baltasar Romaguera el 1479 per a portar-la cap a València. El valor de la seda era 22 sous barcelonins per cada lliura de

¹⁷⁶ AHPB: Miquel Fortuny, *Manual*, 249/3. 12 de desembre de 1488. El matrimoni prometia pagar la suma total el proper mes d'abril sota pensa de 50 sous. Finalment el 29 de novembre de 1489 el document va ser cancel·lat per Antoni Mateu.

¹⁷⁷ Prometien pagar 4 lliures al llarg dels propers dos mesos i les restants 8 lliures i 8 sous durant el proper mes de setembre (AHPB: Miquel Fortuny, *Manual*, 249/5. 1 d'abril de 1490).

¹⁷⁸ En 1415 el teixidor de vels de seda Joan Pere havia rebut una comanda per 64 lliures i 10 sous del mercader Jaume Amargós. (Pere de Folgueres, *Manual*, 69/9. 23 de juliol de 1415). Un any després, el veler havia rebut una altra comanda de Jaume Amargós, 77 lliures. (AHPB: Pere de Folgueres, *Manual*, 69/9. 31 de gener de 1416).

¹⁷⁹ AHPB: Bernat Pi, *Manual*, 113/30. 22 de novembre de 1428.

¹⁸⁰ El mateix any, 1428, Joan Canyolli havia rebut d'un altre mercader de Lucca establert a Londres, Pau Melià, una peça de drap de seda atzeituní vellutada carmesina brocada d'or de 14 canes i mitja de llarg amb l'encàrrec de fer uns obratges sobre la peça. (AHPB: Bernat Pi, *Manual*, 113/29. 17 de juliol de 1428).

Uns anys abans Joan Canyolli havia venut un drap de seda, un baldaquí, brocat d'or al brodatador reial de draps d'or i de seda Joan Bertran, per raó del seu ofici. El preu de la tela havia estat 14 lliures i 6 sous. Joan Bertran prometia pagar l'import abans del proper mes d'agost. (AHPB: Bernat Pi, *Manual*, 113/20. 27 de juny de 1422).

seda¹⁸¹. En 1477 una partida de seda manganella carregada al port de Messina i amb destinació a Flandes, havia estat assegurada per dos mercaders barcelonins, Antoni Cornet i Nicolau Pujades. Aquesta matèria primera, que va ser carregada a galeres venecianes es dirigia cap a Flandes¹⁸².

Exemple del trajecte contrari, d'exportació de matèria primera de seda des la Península Ibèrica cap a Itàlia havia estat l'activitat de la companyia florentina Salviati -Ventura establerta a Barcelona. Entre altres negocis, aquesta companyia es dedicava a la reexportació de matèria primera de seda. Compraven seda en brut i grana a València i a Màlaga i a través de Barcelona l'expedien cap a Pisa i Saona¹⁸³. Un cas d'aquesta activitat havia estat el contracte de 1429 en que Galvano de Salviati i Giovanni Ventura havien assegurat una partida de seda sense especificar-ne la quantitat, que Manoto de Bardi i Jaume Ventura carregarien a la platja de Grau de València a la nau de Nicolau Marí per portar cap a Pisa¹⁸⁴. A través dels casos citats podem deduir que la major part de la seda en brut treballada a Barcelona era importada. Com hem vist, podem donar exemples puntuals de l'activitat d'importació, exportació i redistribució de seda en brut i de peces elaborades, però ens manquen dades per poder donar xifres sobre el volum del negoci vinculat al comerç de la seda, tant sobre la importació de matèria primera de seda com sobre la importació de teixits de seda manufacturats.

¹⁸¹ La partida estava assegurada en 175 lliures (150 lliures per Joan de Pugessola i 25 lliures per part de Jaume Volart). 30 de setembre de 1479. AHPB: Narcís Gerard Gili, *Manual d'assegurances*, 235/13).

¹⁸² La partida seria carregada en unes galeres venecianes per Dalmau Ferrer. Al contracte s'establia a més a més, que en cas que la galera o galeres no carreguessin la quantitat de seda equivalent al valor assegurat, els assegurats haurien de restituir el preu ja que no haurien corregut cap risc. El valor assegurat era 650 lliures (400 lliures pel mercader Joan de Pugessola i 250 per part del mercader Joan Ferrer de Busquets). (AHPB: Ciprià Boadella, *Manual d'assegurances*, 242/2. 11 d'octubre de 1477).

¹⁸³ DEL TREPPO, M: *Els mercaders catalans i l'expansió catalano-aragonesa del 400*, Barcelona, 1976, pàg. 383.

¹⁸⁴ La partida estava assegurada en 200 lliures (100 lliures per part de Joan de Torralba i altres 100 per part de Gabriel Diumer). Però els asseguradors no se'n farien càrrec del risc de barataria, que el patró se n'anés amb la seda. (AHPB: Bartomeu Masons, *major*, *Manual d'assegurances marítimes*, 150/3. 7 de juliol de 1429).

III. ELS TREBALLADORS DE LA SEDA

III.1 MESTRES I APRENENTS

En tots els contractes que hem analitzat en aquest apartat els mestres havien estat artesans independents. Eren propietaris dels tallers on treballaven i de les eines que feien servir i alguns d'ells tenien el doble ofici de seders-botiguers, o mercers-botiguers i ells mateixos venien els productes que elaboraven a les seves botigues - tallers.

Hem observat que els contractes d'aprenentatge amb mestres barcelonins eren molt diferents dels signats amb mestres seders estrangers, els quals analitzarem més endavant¹⁸⁵. Tot i que en alguns casos als contractes s'acordava que els aprenents rebrien salaris prorratejats durant la seva estada al taller del mestre, la diferència principal respecte als contractes amb seders especialistes estrangers, era que les condicions dels aprenents que assistien a mestres especialistes, normalment forans, s'assemblaven més a les dels treballadors assalariats, ja que en molts d'aquests contractes es determinava que els aprenents rebrien un sou periòdicament. A més a més es detallava clarament quina seria la feina que realitzaran al taller del mestre i com es distribuïria aquesta, alguns s'assemblarien més oficials que no a aprenents, encara que no tinguessin coneixements de l'ofici del mestre. També cal tenir en compte que els aprenents contractats per part de mestres barcelonins eren generalment més joves i la durada del seu aprenentatge més llarga. Entre els aprenents que assistien mestres seders no observem cap limitació en el nombre d'aprenents que assistien al mateix temps a un mateix mestre. Un mateix mestre podia tenir fins a 3, 4 o 5 aprenents simultàniament.

En aquest apartat hem inclòs els contractes d'aprenentatge de nois i noies que havien assistit a mestres seders homes, en un altre apartat analitzarem els contractes amb mestres dones¹⁸⁶. Del total de 207 contractes d'aprenentatge amb mestres seders barcelonins que hem estudiat, només hem trobat 15 eren nenes o noies que aprenien al costat de mestres, homes o matrimonis de seders. Caldria afegir-hi les 31 nenes i noies que aprenien al costat de mestres, dones, tema del que parlarem després.

¹⁸⁵Veure apartat "Mestres seders estrangers", pàg.273.

¹⁸⁶A l'apartat dedicat al treball femení tractarem les mestres dones i les aprenentes i aprenents que les assistien, pàg. 102.

III.1.1 ELS MESTRES

Hauríem de destacar el fet que la majoria dels artesans barcelonins que es dedicaven al treball de la seda a l'època eren velers. Entre els contractes d'aprenentatge que hem analitzat, gairebé un terç dels mestres eren velers o teixidors de vels (un 27% del conjunt). En canvi els mestres que es definien com a seders eren una minoria, només eren seders, 11 dels 122 mestres amb diferents oficis relacionats amb la sederia que hem trobat. La resta dels mestres estaven dedicats a altres oficis del treball de la seda (mercers, cinters, brodadors, batifillers, perxers i mestres de draps de ras i de senyals). D'aquests els més nombrosos eren els mercers (un 20,5% del total dels mestres) i els cinters (un 15,6% del total). També hem trobat bastants brodadors, un 13,1% dels contractes que hem estudiat era per a aprendre aquest ofici. En quant a la resta d'oficis, 10 dels mestres eren batifillers, 3 perxers i 5 eren teixidors de draps de ras o de senyals. Mentre a inicis del segle trobem una gran majoria de velers, i en canvi molt pocs perxers, mercers, cinters o brodadors, a la segona meitat són l'àmplia majoria en els contractes d'aprenentatge que hem trobat.

A través dels mateixos contractes d'aprenentatge que hem analitzat hem pogut veure que gairebé tots els mestres seders que hem trobat havien treballat a la segona meitat del segle, d'un total d'11 mestres seders, 8 havien treballat a la segona meitat del segle. En canvi, pel que feia als velers, la majoria eren de la primera meitat del segle (23 d'un total de 33). A la primera meitat del segle no hem trobat cap contracte d'aprenentatge signat per un cinter, i a la segona meitat del segle n' hem trobat 19. El nombre de mercers també augmentava significativament a mesura que avança el segle (mentre que a la primera meitat hem vist 7 mestres d'aquest ofici, a la segona, 18). Tanmateix pel que fa al nombre de batifillers no trobem gaires diferències, a la primera meitat del segle trobem 6 mestres batifillers i a la segona 4. Per contra, hem trobat més mestres brodadors de la primera meitat del segle, 10, que de la segona, 6. A inicis del segle hem trobat 3 mestres perxers i a la segona meitat cap, i els únics 5 mestres de draps de senyals que hem trobat daten de la primera meitat del segle.

Uns quants mestres, 10 del conjunt analitzat, tenien més d'un ofici, així per exemple, Joan Ferrer que era corredor d'orella de professió, però alhora també es dedicava a teixir vels de seda i cotó¹⁸⁷. Aquest doble ofici probablement es deuria a que Ferrer era teixidor de vels,

¹⁸⁷ AHPB: Joan Pedrol, *Manual*, 139/1. 10 de novembre de 1422.

però també es dedicaria a la seva distribució, de manera similar com alguns artesans seders també eren botiguers i mercaders que s'ocupaven de la comercialització dels teixits que elaboraven. Més endavant aquests dobles oficis de mercaders - botiguers - seders havien estat més habituals. Entre d'altres, també tenien doble ofici Gabriel d' Arqués, que havia estat seder i tintorer¹⁸⁸ o Miquel de Roda (botiguer i seder) o Joan de Viladecans (seder, mercader, i corredor de la Llotja¹⁸⁹). No eren un cas aïllat que persones vinculades a la sederia fossin designades amb diferents oficis, era un fenomen bastant freqüent, com també ho havia estat a València¹⁹⁰.

El grau de mestre generalment l'assolien treballadors adults després de passar per uns anys d'aprenentatge, i un altre període treballant a sou per un mestre abans de passar la prova per obtenir aquest grau. Una excepció havia estat Miquel Gralla, qui era menor de 25 anys quan en 1441 va contractar com a aprenent a Manuel, fill del corredor d'orella Joan Faiol¹⁹¹. Potser els seus lligams familiars (era fill de Gabriel i nét de Miquel Gralla, tots dos velers) el van ajudar a convertir-se en mestre més ràpidament.

També devia ser jove el teixidor Joan d'Avinyó¹⁹². En un contracte bastant atípic, el seu pare, Ramon d'Avinyó, corredor d'orella, havia signat un contracte amb un altre corredor d'orella, Jaume Sala, per que Joan d'Avinyó li ensenyés l'ofici de teixidor al fill de Sala, que també es deia Jaume. El pare de l'aprenent en tot moment es dirigeix al pare del mestre i a aquest darrer només es fa referència indirectament. Fins i tot a l'hora d'indicar el salari que rebria l'aprenent, era el pare del mestre qui figurava com a pagador i qui es comprometia que el seu fill, el mestre teixidor, ensenyaria a l'aprenent el seu ofici de teixidor de vels. És l'únic contracte d'aquestes característiques que hem trobat, perquè el mestre depèn del seu pare que el representa i actua en nom seu¹⁹³. Probablement, com Miquel Gralla, també era menor d'edat i vivia a casa del pare.

Els contractes es signaven generalment entre un mestre i un aprenent o el pare, la mare o un

¹⁸⁸ AHPB: Joan Ubac, *Manual*, 145/2. 2 d'agost de 1425.

¹⁸⁹ Amb aquest darrer ofici apareix designat al contracte d'aprenentatge de Jeroni Vila, a qui Joan de Viladecans i la seva dona Blanquina prometen ensenyar l'ofici de fer vels. (17 de març de 1460. AHPB: Jaume Mas, *Manual*, 196/1).

¹⁹⁰ NAVARRO ESPINACH, G: "Los protagonistas del comercio: oficios e identidades sociales en la España Bajomedieval" a XVI Semana de Estudios Medievales de Nájera y Tricio (1-5 de agosto de 2005), El comercio en la Edad Media, Logroño, 2006, pàg. 163. : Una dotzena d'artesans enriquits es definien a sí mateixos de vegades com a seders, mercaders o botiguers. Alguns eren seders, velluters i mercaders, altres velluters, torcedors i mercaders, altres velluters i mercaders, o teixidors, velluters i botiguers.

¹⁹¹ AHPB: Narcís Bru, *Manual*, 141/3. 9 de març de 1441.

¹⁹² El 1427 el seder havia llogat per dos anys un esclau anomenat Jaffuda de 20 anys, que pertanyia al coraler ciutadà de Barcelona, Bonanant Ça Badia. (AHPB: Narcís Bru, *Manual*, 141/1. 8 de desembre de 1427).

¹⁹³ AHPB: Tomàs de Bellmunt, *Manual*, 79/2. 16 de febrer de 1400.

parent de l'aprenent, si era menor d'edat. No obstant, hem trobat alguns contractes en els que dos mestres signaven junts el contracte amb un mateix aprenent. Els dos mestres no eren familiars, però devia tractar-se de socis que compartien taller. Els cinters Domènec Abella i Lluís Garcia havien signat el 1461 un contracte amb la mare de l'aprenent Francesc Arnau per ensenyar-li el seu ofici durant 4 anys¹⁹⁴. El mateix dia els dos cinters havien contractat un altre aprenent, Antoni Serena, procedent de Monistrol de Montserrat, també per 4 anys¹⁹⁵. Els dos contractes tenien idèntiques condicions i els dos aprenents només rebrien la manutenció i el vestit durant la seva estada al taller dels mestres.

Quadre número 1 : Els oficis dels mestres

NOM, I ORIGEN DEL MESTRE	OFICI DEL MESTRE	DATA I SIGNATURA
Isaac Mahir, Barcelona, jueu	teixidor de vels	27/04/1385 ¹⁹⁶
Abraham Isaac Ardit, Barcelona, jueu	teixidor de vels	25/06/1387 ¹⁹⁷
Joan i Jaume Ça Cot, Barcelona, pare i fill conversos	teixidors de vels	03/09/1392 ¹⁹⁸
Joan Castell ¹⁹⁹ , ciutadà de Barcelona	teixidor de vels de seda	04/06/1398 (53/4) ²⁰⁰
Joan d'Avinyó, ciutadà de Barcelona	teixidor de vels	16/2/1400 (79/2)
Domingo Aznar, ciutadà de Barcelona	brodador	10/6/1401 (56/7) ²⁰¹
Berenguer de Soler, ciutadà de Barcelona	teixidor de vels	14/4/1403 (87/2)
Miquel de Roda, ciutadà de Barcelona, originari de València	botiguer i seder	21/10/1404 (54/15)// 08/06/1437 (163/1)
Joan Bertran, ciutadà de Barcelona	brodador	22/4/1405 (58/33)
Miquel Sadurní, ciutadà de Barcelona	brodador	14/11/1405 (58/35)
Guerau de Maçanet, convers, ciutadà de Barcelona	teixidor de vels	28/7/1406 (104/1)
Pere Bonet, ciutadà de Barcelona	mercer	12/12/1408 (63/1)
Bernat Castellar, ciutadà de Barcelona	batifuller	10/9/1409 (76/4)
Martí de Vallès, habitant de Barcelona	brodador	19/7/1410 (76/4)

¹⁹⁴ AHPB: Antoni Joan, *Manual*, 187/20. 8 de juny de 1461.

¹⁹⁵ AHPB: Antoni Joan, *Manual*, 187/20. 8 de juny de 1461.

¹⁹⁶ MADURELL MARIMON, J.M.: *O. Cit.*, pàg. 257.

¹⁹⁷ MADURELL MARIMON, J.M.: *O. Cit.*, pàg. 257-258.

¹⁹⁸ MADURELL MARIMON, J.M.: *O. Cit.*, pàg. 260.

¹⁹⁹ Pocs anys després trobem una altra notícia referent a aquest mestre, en 1403, Eulàlia, la germana de Joan Castell, va haver de signar un contracte en el que per voluntat del seu germà, es comprometia a abandonar la ciutat. Eulàlia, que era vídua d'un altre teixidor de vels de seda, Antoni Fuster, i el seu fill, Bernat de Mirambell, de 18 anys, van haver de prometre a Joan que marxarien cap al regne de Mallorca i que no retornarien al Principat ni al comtat de Rosselló durant 5 anys, sota pena de 50 lliures. El document no especifica el motiu d'aquesta disposició. (AHPB: Pere de Pou, *Manual*, 61/1. 9 de març de 1403).

²⁰⁰ Contracte citat a MADURELL MARIMON, J.M.: *O. Cit.*, pàg. 262.

Pere Bonet, ciutadà de Barcelona	mestre de draps de senyals	8/3/1411 (58/46)
Francesc Clar, ciutadà de Barcelona	brodador	24/1/1413 (93/3)
Gabriel d'Arqués, Barcelona, convers	seder i tintorer	15/09/1413 (100/3) ²⁰² // 2/8/1425 (145/2)// 15/3/1428(145/4)
Joan Figuera, ciutadà de Barcelona	brodador	20/11/1413 (56/15)
Gonzalo Alfonso, ciutadà de Barcelona	brodador	30/6/1414 (111/2)
Bernat Huguet, ciutadà de Barcelona	teixidor de vels de seda	27/1/1415 (53/5)
Galceran Sestrada, ciutadà de Barcelona	mercer	31/1/1415 (53/5)
Berenguer Soler, ciutadà de Barcelona	teixidor de vels de seda	20/2/1415 (53/5)
Salvador Garau, ciutadà de Barcelona	brodador	03/02/1415 (107/5)
Miquel Gralla (avi), ciutadà de Barcelona	teixidor de vels de seda	4/4/1415(53/5)
Bernat Campins, ciutadà de Barcelona	mestre de draps de senyals	13/8/1415 (123/1)
Gabriel d'Eixerica, ciutadà de Barcelona	mestre de perxes	7/9/1415 (53/5)
Auric Eumini, ciutadà de Barcelona	brodador	22/10/1415 (90/5)
Pere Ça Grau, ciutadà de Barcelona	mercer	19/01/1401 (56/7)// 19/12/1415 (66/4)(5)// 27/8/1416 (66/4)
Joan Goteris, ciutadà de Barcelona	batifuller d'or i de plata	16/7/1416 (112/2)
Miquel Domènech, ciutadà de Barcelona	teixidor de vels de seda	9/10/1416(59/2)
Jaume Busquets, ciutadà de Barcelona	mestre de draps de senyals	11/2/1417 (69/10)// 10/11/1418 (69/11)// 27/7/1419(69/11)// 30/9/1419 (69/11)(6)// 4/12/1419 (69/11)
Sancho García, ciutadà de Barcelona	mercer	4/2/1419 (122/4)
Berenguer Castanyer, ciutadà de Barcelona	teixidor de vels	7/3/1419 (53/6)// 24/4/1419 (53/6)(7)
Bernat Domènech, ciutadà de Barcelona	mestre de draps de senyals	25/8/1419 (69/11)// 30/3/1424 (123/3)
Guillem Badorch, Barcelona, convers	teixidor de vels	22/01/1420 (133/1) ²⁰³
Joan Ferrer, àlies Cabrit	teixidor de vels i corredor d'orella	21/3/1419 (53/6)// 10/11/1422 (139/1)// 9/8/1417 (124/1)
Berenguer Martorell, ciutadà de Barcelona	batifuller i oripeller	4/10/1424 (145/2)// 17/12/1429 (145/5)
Pere Feixes, ciutadà de Barcelona	batifuller	22/11/1424 (140/1)
Antoni Espunya, ciutadà de Barcelona	perxer o mestre de perxes	8/4/1426 ²⁰⁴ (148/1)
Guillem Baldrich, ciutadà de Barcelona	mestre de draps de senyals	9/8/1426 (123/5)
Joan Díez, ciutadà de Barcelona	batifuller	7/8/1425 (145/2)//31/7/1430 (145/5)
Antoni Corts, ciutadà de Barcelona	seder	14/8/1426 (146/2)
Joan Soler, ciutadà de Barcelona	brodador	10/7/1427 (95/1)
Gabriel Sagrau, ciutadà de Barcelona	mercer	15/1/1428 (66/7)

²⁰² Document citat a MADURELL MARIMON, J M^a: *O. Cit.*, pàg. 254.

²⁰³ Document citat a MADURELL MARIMON, J.M.: *O. Cit.*, pàg. 267.

Diego d'Àvila, ciutadà de Barcelona	mestre de perxes de seda	19/1/1435 (93/8)
Joan Eiximeno, ciutadà de Barcelona	mercer i bosser	21/2/1435 (93/8)
Antoni Corts, ciutadà de Barcelona	perxer	13/2/1438 (171/1)// 30/6/1440 (155/3)
Ferrer de Vilamajor, ciutadà de Barcelona	teixidor de vels	13/11/1424 (139/2)
Joan Castanyer, ciutadà de Barcelona	teixidor de vels	31/10/1427 (141/1)
Bernat Ça Cot, Barcelona, convers	teixidor de vels de seda i sedassos	20/01/1428 (141/1) ²⁰⁵ // 03/02/1430 (141/1) ²⁰⁶ // 01/12/1439 (141/3)
Antoni Sala, ciutadà de Barcelona	mercer	14/6/1428 (105/6)// 31/3/1445 (155/4)// 30/8/1456 (187/13)
Joan Prats	teixidor de vels	09/02/1439 (141/3)
Jaume de Viladecans, ciutadà de Barcelona	teixidor de vels	18/09/1439 (141/3)// 19/12/1443 (141/4)// 4/3/1451 (187/7)// 13/3/1452(175/6)(9)// 26/1/1450(175/5)
Jaume Costa, Ciutadà de Barcelona	teixidor de vels	11/01/1440 (141/3)
Joan des Pla, ciutadà de Barcelona	teixidor de vels	05/09/1440 (141/3)
Simó Castell, ciutadà de Barcelona i la seva dona Clara	teixidor de vels	11/11/1440 (139/3)
Miquel Gralla, menor d'edat	teixidor de vels	09/03/1441 (141/3)// 02/10/1442 (141/4)
Francesc Molins, ciutadà de Barcelona	batifuller	19/03/1442 (141/4)
Francesc Ballester, ciutadà de Barcelona	teixidor de vels	16/05/1443 (141/4)
Pere Barut, ciutadà de Barcelona	mercer	13/9/1451 (187/7)
Jaume Oromir, ciutadà de Barcelona	brodador d'or i de seda	18/10/1453 (159/24)
Antoni Borges, ciutadà de Barcelona	mercer	1/8/1455 (205/1)
Antoni Sadurní, ciutadà de Barcelona	brodador	13/06/1449 (141/5)// 31/5/1462 (214/6)//28/1/1463 (241/6)// 17/11/1467 (222/3)// 24/2/1468 (222/3)// 13/5/1480 (210/5)// 1/7/1478 (222/5)// 5/4/1494 (222/9)// 16/10/1494 (222/10)
Simó Llor, Barcelona	teixidor de vels	29/10/1454 (175/9)// 3/3/1460 (175/13)
Joan Pere, ciutadà de Barcelona	brodador	3/9/1454 (165/26)
Manuel d'Estol, ciutadà de Barcelona	veler	28/10/1455 (187/11)
Guillem Bunyola, ciutadà de Barcelona	seder	26/6/1456 (187/13)
Gaspar d'Arqués, ciutadà de Barcelona	seder	3/9/1456 (163/9)
Guillem Ballester, ciutadà de Barcelona	teixidor de vels	29/10/1456 (161/2)
Pere Ferrer, ciutadà de Barcelona	mestre de draps de seda domàs i setí	21/8/1459 (159/33)
Gabriel Costa, Barcelona	teixidor de vels de seda	23/3/1481 (175/30)
Gabriel Franc, ciutadà de Barcelona	teixidor de vels	19/1/1456 (159/28)
Joan Batlle, ciutadà de Barcelona	teixidor de vels	10/7/1458 (161/3)// 15/10/1479

²⁰⁵ Document citat a MADURELL MARIMON, J.M.: *O. Cit.*, pàg. 261.

²⁰⁶ Document citat a MADURELL MARIMON, J.M.: *O. Cit.*, pàg. 261.

		(207/13)
Gabriel Galter, ciutadà de Barcelona	mercer	9/5/1463 (204/4)
Gabriel Picó, Barcelona	teixidor de draps de seda	28/2/1456 (175/18)// 11/5/1472 (175/23)
Joan García, Barcelona	veler	10/3/1461 (163/11)
Gabriel Brunet, Barcelona	brodador d'or i de seda	03/03/1460 (159/35)
Joan de Viladecans, i Blanquina, la seva dona	seder i "corredor de la Llotja"	13/2/1460 (196/1)// 17/3/1460 (196/1)
Martí Lobat, ciutadà de Barcelona	cinter	3/3/1460 (176/6)
Joan Ganyador, ciutadà de Barcelona	seder	22/5/1461 (187/20)
Domènec Abella i Lluís García, ciutadans de Barcelona	cinters	8/6/1461 (187/20)// 8/6/1461 (187/20)
Daniel Jordà, ciutadà de Barcelona	seder	9/12/1465 (225/1)
Fernando Alfonso, ciutadà de Barcelona	mercer	3/8/1467 (225/1)// 24/11/1488 (225/4)// 1/4/1479 (225/3)
Pere Grasset, ciutadà de Barcelona	mercer	8/10/1466 (187/26)// 4/11/1478 (187/36)
Alfons Sanchis, ciutadà de Barcelona	cinter	14/10/1469 (187/29)
Joan Grasset, ciutadà de Barcelona	mercer	4/9/1470 (187/30)// 28/10/1474 (187/33)// 7/11/1477 (187/35)
Joan Silleró, ciutadà de Barcelona	cinter	23/8/1471 (199/17)
Jaume Costa, ciutadà de Barcelona	mercer	3/7/1455 (187/11)// 11/1/1467 (225/1)// 16/7/1468(187/27)// 31/12/1478 (187/36)
García d'Espinosa, ciutadà de Barcelona	cinter	5/8/1475 (187/34)
Jaume Aguilar, ciutadà de Barcelona	batifuller	12/6/1476 (207/12)
Francesc Vilanova, ciutadà de València	teixidor de vels	25/4/1473 (222/4)
Joan Vibrant, ciutadà de Barcelona	mercer	18/11/1473 (187/32)// 13/10/1477(187/35)// 9/12/1483 (187/42)
Jaume Ric, ciutadà de Barcelona	batifuller	17/4/1477 (187/35)
Pau Fort, ciutadà de Barcelona	cinter	27/8/1477 (187/35)
Joan de Salamanca, ciutadà de Barcelona	cinter	13/10/1477 (187/35)
Martí Bondia, ciutadà de Barcelona	cinter	22/11/1477 (187/35)
Alfons Crespo, ciutadà de Barcelona	cinter	29/3/1477 (225/3)// 23/7/1477(225/3)// 27/8/1478(225/3)// 11/10/1479 (225/3)// 16/8/1480 (225/3)// 6/10/1480 (225/3)
Alonso Gutiérrez, ciutadà de Barcelona	cinter	1/12/1481 (219/14)// 4/2/1483 (187/41)
Bernat Sala, ciutadà de Barcelona i Paula, la seva dona	mercer	25/7/1484 (187/43)
Galceran de Tagamanent, ciutadà de Barcelona	teixidor de vels de seda	8/6/1485 (238/1)// 14/10/1485 (238/1)
Joan Ferrer, ciutadà de Barcelona	mercer	3/10/1485 (187/45)
Pere Taroya, ciutadà de Barcelona	cinter i corretger	14/1/1480 (187/37)// 2/5/1483 (187/41)
Antoni Braquet, ciutadà de Barcelona	mercer	30/5/1481 (187/39)// 30/9/1483 (187/42)
Berenguer Rius, ciutadà de	batifuller d'or	11/10/1481 (203/25)

Barcelona		
Guillem Navarro, ciutadà de Barcelona	cinter	9/2/1487 (225/4)// 9/2/1488 (225/4)// 30/11/1495 (225/5)// 27/1/1496 (225/6)
Joan Armanys, ciutadà de Barcelona	cinter	17/10/1489 (225/4)// 19/2/1494 (225/5)// 11/4/1494 (225/5)// 16/3/1495 (225/5)// 10/11/1496 (225/6)// 13/9/1497(225/6)// 1/10/1499(225/6)
Miquel Guillem, àlies Sadurní, ciutadà de Barcelona	brodador	27/3/1478 (235/2)(10)// 28/2/1480 (235/3)// 20/3/1480 (235/3)
Pere Borges, ciutadà de Barcelona	mercer	20/9/1479 (241/4)
Pere Joan de Morros, ciutadà de Barcelona	cinter	6/7/1480 (216/18)// 16/9/1480(216/18)//7/12/1480(241/5)// 29/5/1481 (241/6)// 16/6/1481(241/6)// 5/8/1482 (241/8)// 9/1/1483 (241/9)// 15/3/1485(214/14)// 15/6/1484 AHCB: IX.3// 15/3/1485 (241/14)// 15/5/1487 (187/47)
Miquel Dies, ciutadà de Barcelona	batifuller	18/3/1486 (249/1)
Joan Rossell, ciutadà de Barcelona	mercer	2/4/1487 (187/47 ²⁰⁷)
Pere Bou, ciutadà de Barcelona	mercer i botiguer	15/1/1490 (207/17)
Rafael Bages, ciutadà de Barcelona	teixidor de seda, lli i cotó	22/4/1490(249/5)// 9/9/1493 (249/9)
Martí Desterall, ciutadà de Barcelona	cinter	13/5/1491 (187/51)
Martí Ruiz, ciutadà de Barcelona	cinter	17/10/1491 (207/18) 24/4/1492 (207/18)
Pere de Morales, ciutadà de Barcelona	batifuller	6/4/1492 (187/53)
Antoni Salamanca, ciutadà de Barcelona	cinter	14/1/1494 (259/36)
Andreu Rigolet, ciutadà de Barcelona	cinter	3/4/1494 (259/36)
Joan Carrió, ciutadà de Barcelona	cinter	2/5/1495 (225/5)// 8/11/1499 (225/6)
Joan Çaquanell, ciutadà de Barcelona	mercer	11/10/1496 (259/38)
Llorenç Folgueres, ciutadà de Barcelona	cinter	3/8/1478 (241/3)// 3/9/1481 (187/39)// 30/3/1487(187/47)// 7/5/1488 (187/48)// 15/5/1495 (225/5)
Joan Ayna, ciutadà de Barcelona	mercer i guanter	13/2/1492 (187/54)
Miquel Sadurní, ciutadà de Barcelona	brodador	18/8/1496 (239/17)// 2/9/1499 (235/10)// 16/10/1494 (239/14)// 18/3/1500 (235/11)// 11/5/1500 (235/11)
Rafael Trinxer ²⁰⁸ , ciutadà de Barcelona	teixidor de vels	30/1/1497 (259/38)
Llorenç Rabeix, ciutadà de Barcelona	mercer	18/6/1499 (259/40)
Miquel Riera, ciutadà de Barcelona	mercer	12/3/1499 (222/11)

²⁰⁸ En 1494 Rafael Trinxer, que al mateix document era designat teixidor de vels de seda, havia contractat una aprenenta de 13 anys, Joana, per que l'assistís en "el seu ofici de foradar corall".

III.1.2 CARACTERÍSTIQUES DELS APRENTATGES

Des del moment en que es signava el contracte i l'aprenent arribava al taller del mestre, quedava subjecte a una obediència total respecte aquest. Començava a treballar en tasques auxiliars al taller i en tot tipus de treballs domèstics. Els aprenents i aprenentes més joves que es posaven al servei de mestres durant llargs períodes de temps buscarien aprendre els fonaments d'un ofici que en el futur els permetés mantenir-se. Progressivament es començava a introduir en els coneixements de l'ofici i a poc a poc es podia anar dedicant a certes activitats artesanies segons el grau de complexitat de la producció. Durant la resta de l'aprenentatge, el mestre, que generalment només havia de pagar les despeses de la manutenció de l'aprenent, disposava d'un obrer ja capaç de treballar al seu taller. Per l'escassa protecció que oferien a l'aprenent, podien generar arbitriats, situats com estaven dins d'estructures de treball familiar. A més al cap d'un any o poc més l'aprenent ja havia adquirit els fonaments de l'ofici i el mestre ja podia treure ple profit del seu treball en disposar d'un artesà capaç de treballar al seu taller. La tendència a contractar aprenents de curta edat també es devia a que un aprenent molt jove podria assimilar més ràpidament les tècniques de l'ofici i el mestre es podria beneficiar durant més temps del seu treball²⁰⁹.

Teòricament a partir del moment en que l'aprenent havia assimilat els fonaments de l'ofici progressivament se l'alliberava de certes tasques auxiliars, com diferents encàrrecs o treballs domèstics. Llavors el mestre podia contractar un nou aprenent perquè el primer ja havia de dedicar cada vegada més temps a l'ofici pròpiament dit treballant en tasques més complexes²¹⁰.

A partir dels contractes que hem observat, veiem que els aprenents rebien aliment, vestit i calçat per part del mestre i si rebien alguna compensació en metàl·lic generalment eren quantitats modestes. Aquestes quantitats simbòliques, eren donades en finalitzar el servei i en el cas de les aprenentes molts cops s'especificava que es tractava d'ajuts per al dot.

En la majoria dels casos els mestres alimentaven, vestien i calçaven als aprenents mentre aquests els assistien, però en alguns casos els pares o tutors de l'aprenent també se n'havien de fer càrrec d'aquestes despeses. Les obligacions dels mestres i dels pares amb els aprenents

²⁰⁹GEREMEK, B: *L'artisanat parisien aux XIIIè- XVè siècles. Étude sur le marché de la main-d'oeuvre au moyen âge*, Paris, 1968, pàgs. 54, 55.

²¹⁰GEREMEK, B: *O. Cit.*, pàgs. 33,34.

es detallaven als contractes perquè quedessin clares les responsabilitats de cadascun d'ells. Així en el contracte d'Isabel per part del teixidor de vels Joan Prats, el pare de la nena, Gabriel des Puig, es comprometia a pagar totes les medicines i els metges dels que la nena tingués necessitat²¹¹.

A gairebé tots els contractes que hem analitzat estava present la clàusula per la qual els mestres es comprometien a ensenyar el seu ofici el més bé possible. A més a més en alguns contractes hem trobat una altra fórmula en la que es fa referència a que el mestre ensenyaria el seu ofici el millor possible i tant bé com l'aprenent pogués aprendre'l. El cinter i corretger Pere Taroya prometia al seu aprenent Joan Julià ensenyar-li el seu ofici "bene et legaliter tantum quantum capacitas vestra addiscere poterit"²¹². La mateixa fórmula apareixia al contracte de l'aprenent Joan Fuster amb el mercer Joan Vibrant²¹³.

En un dels contractes que hem analitzat les clàusules presenten algunes diferències respecte les habituals en els contractes d'aprenentatge. Es tracta del contracte de Guillem Julià amb el perxer Antoni Espunya. A part de les clàssiques clàusules en que l'aprenent prometia fidelitat i diligència al mestre i aquest es comprometia a ensenyar-li el seu ofici el més bé possible, el mestre perxer prometia tractar bé a l'aprenent. No hem trobat cap altre contracte en que el mestre expressés amb claredat el seu compromís a tractar amb benevolència a l'aprenent²¹⁴.

No obstant, alguns dels contractes que hem analitzat es diferencien de la resta per l'atenció que en ells es prestava a la formació dels aprenents. Es tracta d'uns contractes en els que s'establia que a més a més d'ensenyar el seu ofici a l'aprenent el mestre els hauria d'ensenyar també a llegir i a escriure. El teixidor de vels Miquel Gralla es comprometia a ensenyar a l'aprenent Berenguer, fill d'un altre teixidor de vels (Joan Castanyer) la seva tècnica de teixir vels i a més a més a llegir i a escriure durant els quatre anys que durés l'aprenentatge²¹⁵.

Joan Ferrer també li hauria d'ensenyar lletres a l'aprenent Dalmau des Pla²¹⁶, que tenia 10 anys en signar el contracte. Però a diferència del cas de Berenguer, el seu pare volia que el mestre també l'enviés a l'escola. S'establia que el pare seria qui durant el temps de

²¹¹ AHPB: Narcís Bru, *Manual*, 141/3. 9 de febrer de 1439.

²¹² AHPB: Antoni Joan, *Manual*, 187/41. 2 de maig de 1483.

²¹³ AHPB: Antoni Joan, *Manual*, 187/41. 9 de desembre de 1483.

²¹⁴ El mestre prometia "quod per totum dictum tempus/ incenseam vos cum omni diligencia et amore in dicto meo officio [...] et quod non male tractabo/ vos aliquo modo [...] vobiscum me habeo cum caritate et benivolencia singulari...". (AHPB: Antoni de Banyaloca, *Manual*, 148/1. 8 d'abril de 1426).

²¹⁵ AHPB: Narcís Bru, *Manual*, 141/4. 2 d'octubre de 1442.

²¹⁶ AHPB: Joan Pedrol, *Manual*, 139/3. 16 de gener de 1441.

l'aprenentatge (10 anys), proporcionaria i pagaria els llibres i els mestres per al seu fill, però no es detallava el temps total que dedicaria a l'aprenentatge de les lletres. D'aquesta manera s'asseguraria que rebria una formació més acurada.

El mercer Pere Borges també es comprometia a ensenyar a llegir i a escriure al seu aprenent Bartomeu, de 9 anys que l'assistiria durant 8 anys. A més a més, es fixava el temps que duraria l'aprenentatge de llegir i escriure en només tres mesos i el propi mestre pagaria el sou del mestre que l'instruïria²¹⁷.

Al contracte de l'aprenent Francesc Andreu, el mestre, Joan Grasset, mercer, també es comprometia a ensenyar-li o fer que li ensenyessin lletres²¹⁸. En signar el contracte Francesc Andreu tenia 11 anys.

Pere Bages, pare de Joan, aprenent amb el perxer Antoni Corts, també volia que el seu fill de 13 anys aprengués a llegir i a escriure durant els 5 anys que passaria al costat del mestre, però no es detallava si seria el propi mestre perxer qui li ensenyaria o si contractaria una altra persona²¹⁹. Bernat, de 8 anys també aprendria lletres durant la seva estada de nou anys amb el mestre perxer Antoni Corts²²⁰.

El mercer Antoni Borges es comprometia a ensenyar a llegir i a escriure al seu aprenent Pere Domínguez, però s'afegia que en cas que l'aprenent no volgués o no pogués aprendre a llegir i escriure, retornaria al mestre tot el temps que perdés a causa de l'estudi²²¹.

En tots els casos en que els pares imposaven la condició que els seus fills aprenguessin lletres, els aprenents eren nens de 9 a 11 anys que passarien bastants anys al càrrec dels mestres, i alguns sortirien ja adults, com Dalmau des Pla que després de passar 10 anys assistint al mestre Joan Ferrer "Cabrit" i a la seva dona Caterina, ja tindria 20 anys²²².

Encara més detallat és el contracte entre el mercer Joan Ferrer i l'aprenent Joan Font de 12 anys. El mestre li ensenyaria a llegir i a escriure i també a comptar, sumar i restar²²³.

Aquests exemples són molt interessants perquè destaquen de la majoria de contractes que prestaven molt poca atenció a la formació de l'aprenent i en canvi insistien en les obligacions d'aquest. Tenint en compte que molts aprenents iniciaven la seva estada al taller del mestre

²¹⁷ AHPB: Galceran Balaguer, *Manual*, 241/4. 20 de setembre de 1479.

²¹⁸ AHPB: Antoni Joan, *Manual*, 187/33. 28 d'octubre de 1474.

²¹⁹ AHPB: Joan Brujó, *Manual*, 171/1. 13 de febrer de 1438.

²²⁰ AHPB: Pere Devesa, *Manual*, 155/3. 30 de juny de 1440.

²²¹ AHPB: Miquel Reig, *Manual*, 205/1. 1 d'agost de 1455.

²²² AHPB: Joan Pedrol, *Manual*, 139/3. 16 de gener de 1441.

²²³ Al contracte s'acordava que Joan Ferrer "habeatis docere officium vestrum et docere litteras et scribere et / de compoti sumar e restar" a l'aprenent. (Document del 3 d'octubre de 1485. AHPB: Antoni Joan, *Manual*, 187/45).

sent nens petits, era important que la lletra l'apreguessin durant la seva etapa de formació i abans d'incorporar-se plenament al món del treball, perquè més endavant segurament tindrien menys oportunitats de dedicar-hi temps. La voluntat dels pares que els seus fills apreguessin a llegir i a escriure denota també una preocupació pel futur dels seus fills i perquè aquests poguessin optar a una millor posició. En uns contractes seria el mateix mestre qui ensenyaria a llegir i escriure a l'aprenent i en altres li buscaria algú per que ho fes. En aquests dos contractes s'indica que els pares pagarien alguna suma als mestres per que ensenyessin als seus fills a més a més a llegir i escriure.

III.1.3 LES OBLIGACIONS DELS APRENENTS I LES APRENTES

En la majoria de contractes d'aquests aprenents es trobaven clàusules que establien la necessitat de que els aprenents servissin als mestres en tots els seus manaments lícits i honestos i els situaven en unes condicions semblants a les dels servents domèstics.

Fins i tot les formules d'aquests contractes s'equiparaven els contractes amb formes de servitud domèstica, com la clàusula comuna que obligava l'aprenent a servir al mestre en tot allò lícit i honest que aquest li manés tant de dia com de nit²²⁴. Aquesta clàusula que prometia obediència i bona conducta de l'aprenent amb el mestre, amb petites variants, era comuna a tots els contractes d'aprenentatge, afegint alguns documents més clàusules de fidelitat per part de l'aprenent. Com per exemple va ser el cas de l'aprenenta Aldonça, la mare de la qual, Sibil·la, en signar el contracte amb el veler Joan Garcia es comprometia a més a més a que la seva filla tindria una bona conducta, seria pacient, humil, i útil²²⁵. La relació amb la servitud domèstica també es mostra molt clara al contracte de l'aprenent Joan Fonts amb el mestre brodador Miquel Sadurní qui indicava en una clàusula que l'acceptava com a servidor i deixeble²²⁶.

Aquestes formes d'aprenentatge havien estat les més comunes en un inici. Generalment la situació de l'aprenent o de l'aprenenta, la tasca del qual era servir al mestre, era similar, si no

²²⁴ La fórmula usada en aquests contractes per establir les competències dels aprenents era amb algunes variants: "[...]sirvendi vobis in omnibus mandatis vestris licitis et honestis die noctuque".

²²⁵ AHPB: Nicolau de Mediona, *Manual*, 163/11. 10 de març del 1461.: "[...]addistendi officium vestrum de texir vels et aliter sirvendi vobis et domini vostre in omnibus mandatis vestris licitis et honestis die noctuque iuxta suum posse promitteris vobis quod durante dicto tempore erit vobis bona, paciens, humilis et legalis utilia vobis querendo et in utilia".

²²⁶ AHPB: Pere Triter, *Manual*, 239/14. 16 d'octubre de 1494.

equiparable a la de la servitud domèstica, i només lleugerament per sobre de la dels esclaus²²⁷. Els aprenents que complien les funcions de servitud domèstica eren criatures, en la majoria de casos menors de 12 anys, contractats per períodes de llarga durada, de fins a vuit o deu anys, i en molts casos es tractava de nenes.

A gairebé tots els contractes els aprenents es comprometien a servir el mestre evitant tot dany als seus béns, a no faltar al servei sense permís del mestre. En cas de fer-ho es donava permís al mestre de capturar o fer capturar l'aprenent i de fer-lo tornar a la feina. L'aprenent hauria de recuperar totes les hores que hagués faltat a la feina tant per raó de fuga, malaltia o per qualsevol altre motiu.

Per garantir el compliment de totes les clàusules del contracte generalment els aprenents, els seus pares o fiadors, comprometien tots els seus béns, però en algun cas els contractes detallaven la penalització en cas d'incompliment. El pare de l'aprenent Jaume Damià es comprometia sota pena de 25 lliures que el seu fill serviria bé al mestre teixidor de seda, cotó i lli, Rafael Bages²²⁸. Joana, la mare de Bernat Bertran de 12 anys, signava contracte amb el cinter Pere Joan de Morros per dos anys i mig sota pena de 10 lliures si el seu fill l'incomplia²²⁹. A idèntica penalització s'enfrontava Constança en cas que el seu fill Joan Balaguer, d'11 anys, incomplís el seu contracte de 6 anys amb el mateix cinter²³⁰. Alguns aprenents es comprometien a no canviar d'ofici durant la seva estada. Per exemple Gabriel Coll, prometia al mestre Bernat Cot, teixidor de vels, que durant els 6 anys que l'assistiria no canviaria d'ofici sota pena de 100 sous²³¹, també Bonanant Bosch, prometia al mestre teixidor de vels Jaume Costa, sota pena de 50 sous, que no canviaria d'ofici mentre durés el seu aprenentatge²³². D'aquesta manera els mestres procurarien evitar l'abandó per part dels aprenents i assegurar que es comprometessin en el compliment de les seves obligacions.

Un dels aprenents, Pere Vilar, fill d'un assaonador de Lleida, havia assistit dos mestres diferents en poc temps, sense haver completat el primer contracte. El mateix any, 1424 hem trobat dos contractes de l'aprenent amb només un mes de diferència. En octubre d'aquell any, Pere Vilar s'havia posat al servei del mestre Berenguer Martorell, batifuller i oripeller per sis anys²³³. Però al novembre ja signava un nou contracte amb Pere Feixes, també

²²⁷ NAVARRO ESPINACH, G: *Los orígenes...*, pàg. 131.

²²⁸ AHPB: Miquel Fortuny, *Manual*, 249/5. 22 d'abril de 1490.

²²⁹ AHPB: Galceran Balaguer, *Manual*, 241/6. 29 de maig de 1481.

²³⁰ AHPB: Galceran Balaguer, *Manual*, 241/8. 5 d'agost de 1482.

²³¹ AHPB: Narcís Bru, *Manual*, 141/3. 1 de desembre de 1439.

²³² AHPB: Narcís Bru, *Manual*, 141/3. 11 de gener de 1440.

²³³ AHPB: Joan Ubac, *Manual*, 145/2. 4 d'octubre de 1424.

batifuller, per a assistir-lo durant quatre anys²³⁴. Desconeixem el motiu de la cancel·lació del contracte de Pere Vilar amb el mestre Berenguer Martorell i si finalment va completar el seu aprenentatge amb Pere Feixes. També Joan, fill del tapiner Bartomeu Mir havia fet dues estades amb dos mestres diferents, sense que hagués completat la primera estada. El primer contracte l'havia signat el 1453, quan tenia 8 anys, amb el brodador Jaume Oromir per 8 anys²³⁵. Deu anys després, Joan havia signat un altre contracte d'aprenentatge amb el mestre brodador Antoni Sadurní per 2 anys²³⁶. En el seu cas havia passat bastant de temps entre un contracte i un altre i Joan, podria haver completat l'aprenentatge amb Jaume Oromir abans de posar-se al servei d'Antoni Sadurní. Mentre al primer contracte que havia signat, Joan només rebria la manutenció i el vestit, deu anys després el nou mestre li donaria 12 lliures i 2 sous²³⁷.

III.1.4 EDAT I DURADA DELS APRENTATGES

Als contractes d'aprenentatge dels diferents oficis a Barcelona durant el segle XV normalment l'edat de l'aprenent era inversament proporcional a la durada del seu contracte i s'observa una tendència a allargar la durada dels contractes respecte a la durada fixada per als estatuts²³⁸. Pel que fa als aprenents d'oficis relacionats amb la sederia, en no disposar de gremi ni ordenances durant el segle XV veiem una gran disparitat en edats i durades dels contractes, i en general una gran varietat de tipus de contractes en els diferents oficis relacionats amb la sederia. Més endavant, a les ordenances dels teixidors de vels de seda el 1533 es fixaria la durada de l'aprenentatge en 3 anys²³⁹. No obstant, observem que com en els diferents oficis també hi

²³⁴ AHPB: Pere Creixell, *Manual*, 140/1. 22 de novembre de 1424.

²³⁵ AHPB: Bernat Montserrat, *Manual*, 159/24. 18 d'octubre de 1453.

²³⁶ AHPB: Bartomeu Masons *menor*, *Manual*, 214/7. 28 de gener de 1463.

²³⁷ CAPMANY, A.: *Memorias históricas sobre la Marina, el Comercio y Artes de la antigua ciudad de Barcelona*, Barcelona, 2001, Tom I, tercera part, (reedició, obra editada originalment entre 1779-1792), pàg. 73-75. Més endavant quan es van promulgar les ordenances per a l'ofici de velers en 1533 es va establir que els mestres no podien rebre cap oficial o aprenent que hagués començat treballant amb un altre mestre (com també s'establí en les ordenances dels perxers), sota pena de 5 florins, i haver d'acomiar als admesos. Tampoc els oficials que haguessin ordit una tela en una botiga, podien treballar en una altra botiga sense haver acabat la feina amb el primer mestre.

²³⁸ BONASSIE, P: *La organización del trabajo en Barcelona a fines del siglo XV*, CSIC, Barcelona, 1975, pàg. 81.

²³⁹ CAPMANY, A.: *O. Cit.*, Tom I, tercera part, pàgs. 73-75. Les ordenances estableixen que després de

havia una relació entre l'edat de l'aprenent i la durada del contracte, quant més jove era l'aprenent més llarg era el seu contracte.

Quadre número 2: Edat dels aprenents i durada dels contractes²⁴⁰:

MESTRE I OFICI	APRESENT	EDAT	DURADA	DATA I SIGNATURA
Abraham Isaac Ardit teixidor de vels jueu	Taroç Abraham	9 anys	6 anys	25/06/1387 ²⁴¹
Joan d'Avinyó, teixidor de vels	Jaume	13 anys	4 anys	16/2/1400 (79/2)
Pere Ça Grau, mercer	Joanet	14 anys	4 anys	19/1/1401 (56/7)
Domingo Aznar, brodador	Antoni	10 anys	8 anys	10/6/1401 (56/7)
Miquel de Roda, botiguer i seder	Bernardó	13 anys	4 anys	21/10/1404 (54/15)
Miquel Sadurní, brodador	Francesc Soler	15 anys	3 anys	14/11/1405 (58/35)
Guerau de Maçanet, teixidor de vels	Joanet	11 anys	4 anys	28/7/1406 (104/1)
Pere Bonet, mercer	Pericó	13 anys	3 anys	12/12/1408 (63/1)
Bernat Castellar, batifuller	Francesc	13 anys	6 anys	10/9/1409 (76/4)
Pere Bonet, mestre de draps de senyals	Pere	14 anys	5 anys	8/3/1411 (58/46)
Joan Figuera, brodador	Bartomeu	7 anys	9 anys	20/11/1413 (56/15)
Bernat Huguet teixidor de vels de seda	Gabriel	12 anys	3 anys	27/1/1415 (53/5)
Berenguer Soler, teixidor de vels de seda	Joanet	14 anys	4 anys	20/2/1415 (53/5)
Miquel Gralla, teixidor de vels de seda	Manuel	19 anys	2 anys	4/4/1415 (53/5)
Bernat Campins, mestre de draps de senyals	Antoni	14 anys	6 anys	13/8/1415 (123/1)
Auric Eumini, brodador	Nicolau	6 anys	10 anys	22/10/1415 (90/5)
Jaume Busquets, mestre de draps de senyals	Bartomeu	12 anys	6 anys	11/2/1417 (69/10)
Joan Ferrer, teixidor de vels	Manuel	11 anys	4 anys	9/8/1417 (124/1)
Jaume Busquets, mestre de draps de senyals	Jaume	12 anys	8 anys	27/7/1419 (69/11)
Jaume Busquets, mestre de draps de senyals	Joanet	11 anys	8 anys	4/12/1419 (69/11)
Sancho García, mercer	Pere Bosch	12 anys	3 anys i mig	4/2/1419 (122/4)
Joan Ferrer, àlies Cabrit	Manuel	11 anys	4 anys i mig	10/11/1422 (139/1)

l'aprenentatge havien de treballar com a oficials durant un any. Els fills del mestres no havien de passar un any com a oficials.

²⁴⁰ Als següents quadres no s'han inclòs tots els contractes d'aprenentatge que hem analitzat. Aquests es poden veure en la seva totalitat a l'Apèndix.

²⁴¹ MADURELL MARIMON, J.M.: *O. Cit.*, pàg. 257-258.

Joan Ferrer, àlies Cabrit, teixidor de vels i corredor d'orella	Dalmau des Pla	10 anys	10 anys	16/01/1441 (139/3)
Bernat Domènech, mestre de draps de senyals	Antoni	8 anys	10 anys	30/3/1424 (123/3)
Pere Feixes, batifuller	Pere	15 anys	4 anys	22/11/1424 (140/1)
Antoni Espunya, perxer	Guillem	-	2 anys	8/4/1426 (148/1)
Guillem Baldrich, mestre de draps de senyals	Berenguer	19 anys	3 anys	9/8/1426 (123/5)
Joan Soler, brodadador	Miquel	15 anys	2 anys	10/7/1427 (95/1)
Diego d'Àvila, mestre de perxes de seda	Maria	9 anys	7 anys	19/1/1435 (93/8)
Joan Eiximeno, mercer i bossar	Joan Pelegrí	17 anys	2 anys i mig	21/2/1435 (93/8)
Antoni Corts, perxer	Joan	13 anys	5 anys	13/2/1438 (171/1)
Antoni Corts, perxer	Bernat	8 anys	9 anys	30/6/1440 (155/3)
Ferrer de Vilamajor teixidor de vels	Ferrer Rosar	19 anys	23 mesos	13/11/1424 (139/2)
Joan Castanyer teixidor de vels	Joan Prats	19 anys	2 anys i mig	31/10/1427 (141/1)
Antoni Sala, mercer	Joan Sala	13 anys	4 anys	14/6/1428 (105/6)
Antoni Sala, mercer	Jaume Salvat	-	5 anys	31/3/1445 (155/4)
Joan Prats, teixidor de vels	Isabel	7 anys	6 anys	09/02/1439 (141/3)
Jaume de Viladecans, teixidor de vels	Gabriel	12 anys	5 anys	19/12/1443 (141/4)
Jaume de Viladecans, teixidor de vels	Constança	12 anys	8 anys	13/3/1452 (175/6)
Jaume de Viladecans, teixidor de vels	Pere	11 anys	3 anys	26/1/1450 (175/5)
Jaume Oromir, brodadador d'or i de seda	Joan	8 anys	8 anys	18/10/1453 (159/24)
Antoni Borges, mercer	Pere Domínguez	12 anys	6 anys	1/8/1455 (205/1)
Antoni Sadurní, brodadador	Jaume	8 anys	6 anys	13/06/1449 (141/5)
Antoni Sadurní, brodadador	Damià	15 anys	3 anys	31/5/1462 (214/6)
Antoni Sadurní, brodadador	Joan Ardèvol	15 anys	5 anys	24/2/1468 (222/3)
Antoni Sadurní, brodadador	Felip	10 anys	8 anys	1/7/1478 (222/5)
Antoni Sadurní, brodadador	Nicolau	11 anys	6 anys	13/5/1480 (210/5)
Antoni Sadurní, brodadador	Pere Fresc	11 anys	5 anys	16/10/1494 (222/10)
Simó Llor teixidor de vels	Gabriel	7 anys	9 anys	29/10/1454 (175/9)
Simó Llor teixidor de vels	Bernat	15 anys	2 anys	3/3/1460 (175/13)
Gabriel Galter, mercer	Antoni Amat	14 anys	3 anys i mig	9/5/1463 (204/4)
Joan Pere, brodadador	Sebastià	13 anys	5 anys	3/9/1454 (165/26)
Gabriel Costa teixidor de vels de seda	Bartomeu	15 anys	3 anys	23/3/1481 (175/30)
Gabriel Franc, teixidor de vels	Joan	9 anys	6 anys	19/1/1456 (159/28)

Gabriel Picó teixidor de draps de seda	Margarita	16 anys	4 anys	28/2/1456 (175/18)
Gabriel Picó teixidor de draps de seda	Bartomeu	12 anys	6 anys	11/5/1472 (175/23)
Guillem Ballester, teixidor de vels	Lluís Soler	14 anys	2 anys	29/10/1456 (161/2)
Joan García, veler	Aldonça	11 anys	5 anys	10/3/1461 (163/11)
Joan de Viladecans, seder i Blanquina, la seva dona	Pere	14 anys	3 anys	13/2/1460 (196/1)
Joan de Viladecans, seder i “corredor de la Llotja” i Blanquina	Jeroni Vila	15 anys	4 anys	17/3/1460 (196/1)
Joan Grasset, mercer	Francesc	11 anys	8 anys	28/10/1474 (187/33)
Joan Silleró, cinter	Bernat	12 anys	3 anys	23/8/1471 (199/17)
Jaume Costa, mercer	Bernat	11 anys	6 anys	11/1/1467 (225/1)
Francesc Vilanova teixidor de vels	Clara	14 anys	5 anys	25/4/1473 (222/4)
Joan Batlle, teixidor de vels	Lluís	13 anys	3 anys	10/7/1458 (161/3)
Joan Batlle, teixidor de vels	Joan	10 anys	6 anys	15/10/1479 (207/13)
Joan de Talamanca, cinter	Antoni	12 anys	4 anys i mig	13/10/1477 (187/35)
Llorenç Belloch, mercer	Guillem	12 anys	4 anys	6/6/1478 (187/36)
Alfons Crespo, cinter	Mateu Sastre	10 anys	6 anys	16/8/1480 (225/3)
Alfons Crespo, cinter	Mateu Moner	13 anys	4 anys	6/10/1480 (225/3)
Galceran de Tagamanent teixidor de vels de seda	Joan Senyen	16 anys	3 anys	8/6/1485 (238/1)
Galceran de Tagamanent teixidor de vels de seda	Cristòfol Bosch	16 anys	3 anys	14/10/1485 (238/1)
Guillem Navarro, cinter	Pere Ferrer	12 anys	4 anys	9/2/1488 (225/4)
Miquel Guillem àlies Sadurní, brodador	Antoni	16 anys	6 anys	27/3/1478 (235/2)
Miquel Guillem, àlies Sadurní, brodador	Joan	17 anys	4 anys	28/2/1480 (235/3)
Pere Borges, mercer	Bartomeu	9 anys	8 anys	20/9/1479 (241/4)
Pere Joan de Morros cinter	Macià	13 anys	4 anys	16/9/1480 (216/18)
Pere Joan de Morros cinter	Joan Segura	20 anys	1 any	7/12/1480 (241/5)
Pere Joan de Morros, cinter	Benet	12 anys	2 anys i mig	29/5/1481 (241/6)
Pere Joan de Morros, cinter	Joan	11 anys	6 anys	5/8/1482 (241/8)
Pere Joan de Morros cinter	Esteve Bulumbur	17 anys	3 anys	15/6/1484 AHCB: Notarial. Contractes. IX.3
Pere Joan de Morros cinter		16 anys	3 anys i mig	15/3/1485 (241/14)
Pere Bou, mercer i botiguer	Antoni	13 anys	8 anys	15/1/1490 (207/17)

Rafael Bages, teixidor de seda, lli i cotó	Jaume Damià	12 anys	5 anys	22/4/1490 (249/5)
Rafael Bages, teixidor de seda, lli i cotó	Antoni Jordi	14 anys	2 anys	9/9/1493 (249/9)
Joan Armanys, cinter	Pere Ricart	11 anys	4 anys i mig	19/2/1494 (225/5)
Joan Armanys, cinter	Miquel	10 anys	6 anys	16/3/1495 (225/5)
Joan Armanys cinter	Joan	13 anys	4 anys	10/11/1496 (225/6)
Joan Carrió, cinter	Pere Rull	13 anys	7 anys	2/5/1495 (225/5)
Llorenç Folgues, cinter	Benet	11 anys	4 anys	3/8/1478 (241/3)
Llorenç Folgues, cinter	Gabriel	15 anys	4 anys	15/5/1495 (225/5)
Miquel Sadurní brodador	Jaume Joan	15 anys	3 anys i mig	18/8/1496 (239/17)
Miquel Sadurní	Joan Fonts	12 anys	8 anys	16/10/1494 (239/14)
Miquel Sadurní, brodador	Francesc	20 anys	4 anys	11/5/1500 (235/11)
Miquel Riera, mercer	Arnau	18 anys	1 any	12/3/1499 (222/11)

La gran majoria dels aprenents, al voltant d'un 75% del total, tenien entre 11 i 18 anys en el moment de signar el contracte. Entre aquest predominaven els aprenents entre 13 i 16 anys, aproximadament la meitat del conjunt, encara que els d'11 i 12 anys també eren bastant nombrosos. En canvi, en conjunt, hem trobat menys aprenents menors de 10 anys. Encara menys aprenents tenien 18 anys o més, que únicament eren 12 dels 130 contractes amb mestres seders que hem analitzat, en que s'indicava l'edat de l'aprenent en el moment de signar el contracte. D'aquests 130 aprenents i aprenentes amb edat especificada, els menors de 12 anys eren un 24% del total, el grup més nombrós eren els que tenien de 12 a 16 anys, un 52%; i el 24% tenien 16 anys o més.

Entre aquests contractes els més nombrosos van ser els que van durar 4 anys (un 27% del conjunt). Encara que els de 3 anys també van ser força nombrosos (un 19%), i els de 2 anys o menys (16% del total). Contractes més llargs, de 5 o 6 anys també eren bastant freqüents (25% del conjunt). Menys habituals eren els contractes de durades més llargues, de més de 7 anys, que en conjunt no superaven el 13% del total.

A altres llocs la durada dels contractes d'aprenentatge dels oficis seders estava establerta, per exemple, als estatuts gremials dels brodadors i broadores de París de 1292 es fixava la durada per l'aprenentatge d'aquest ofici en 8 anys²⁴².

A la majoria dels contractes els aprenents eren molt joves, criatures amb edats en la majoria

²⁴² La durada de l'aprenentatge d'aquest ofici era de les més llargues, degut principalment a les nombroses tècniques que calia dominar. En canvi per als teixidors de París la durada de l'aprenentatge era de 4 a 7 anys (un ventall bastant ampli), i els contractes d'aprenentatge per als tapissers eren encara més llargs, de 8 a 10 anys (STANILAND, K: *Artisanos medievales. Bordadores*, Madrid, 2000, pàg. 15).

dels casos, entre 7 i 12 anys, aproximadament, que estarien al servei dels mestres durant períodes llargs, sovint més llargs que els quatre anys en els que més tard les ordenances fixarien la durada màxima del temps d'aprenentatge. Molts cops aquesta durada superaria els 7 o 8 anys fins a arribar a un màxim de 10 anys.

Els contractes de més llarga durada van ser els de l'aprenent Dalmau des Pla (de 10 anys) amb el mestre Joan Ferrer²⁴³ i Isabel amb els teixidor de vels Simó Castell i la seva muller Clara²⁴⁴, tots dos per 10 anys. Encara més petit era l'aprenent Nicolau que en el moment de signar el contracte tenia només 6 anys i que hauria d'assistir al seu mestre durant 10 anys²⁴⁵. Hi havia algunes excepcions a aquesta tendència, com Aldonça, d'11 anys que assistiria al mestre Joan Garcia i a la seva dona en el seu ofici de velers durant cinc anys²⁴⁶. També tenia 11 anys Pere, fill del sastre Antoni Busot, que serviria al teixidor de vels Jaume de Viladecans durant només 3 anys²⁴⁷.

En el cas d'altres aprenents de major edat el temps fixat per al seu aprenentatge era més breu, en relació amb la seva edat. Com en el cas de l'aprenenta Margarida, de 16 anys, la mare de la qual, Eulàlia (vídua del pare Joan Coll), havia signat el contracte amb el teixidor de draps de seda Gabriel Picó durant quatre anys²⁴⁸. De curta durada havia estat també el contracte de Bartomeu de 15 anys, fill de Manuel Simón que es comprometia a estar al servei del teixidor de vels de seda Gabriel Costa durant 3 anys per aprendre el seu ofici i únicament rebria aliment, vestit i calçat durant aquest temps²⁴⁹.

A part de la relació que hi havia entre l'edat de l'aprenent i la durada de l'aprenentatge, observem que en el cas alguns oficis relacionats amb la sederia generalment la durada de l'aprenentatge era menor, com en el cas de contractes amb batifillers, cinters i botiguers.

Es necessitarien més anys d'aprenentatge per oficis més complexos com ara el treball dels velluters, teixidors de domassos o de setins.

Un cas apart va ser el contracte d'aprenentatge de Joan Sòcies, qui en el moment de signar el contracte amb el mestre seder Pere Ferrer ja era adult i tenia un ofici diferent al del mestre, era mercader²⁵⁰. El fet de tractar-se d'un mercader que feia un aprenentatge per

²⁴³ AHPB: Joan Pedrol, *Manual*, 139/2. 16 de gener de 1441.

²⁴⁴ AHPB: Joan Pedrol, *Manual*, 139/2. 11 de novembre de 1440.

²⁴⁵ AHPB: Ferrer de Manresa, *Manual*, 90/5. 22 d'octubre de 1415.

²⁴⁶ AHPB: Nicolau de Mediona, *Manual*, 163/11. 10 de març del 1461.

²⁴⁷ AHPB: Bartomeu Costa, *Quintum manuale*, 175/5. 16 de gener de 1450.

²⁴⁸ AHPB: Bartomeu Costa, *Manuale decimum octavum*, 175/18. 16 de novembre de 1465.

²⁴⁹ AHPB: Bartomeu Costa, major, *Manual*, 175/30. 23 de març de 1481.

²⁵⁰ CARRÈRE, C: Barcelona..., vol. II, pàg. 396 (AHPB: Bernat Montserrat, *Manuale comune*, 159/33. 21

conèixer un altre ofici és sorprenent, sobretot perquè les clàusules d'aquest contracte eren les clàssiques dels contractes d'aprenentatge (com la fidelitat el compromís d'obeir al mestre en tot allò que aquest li manés de dia i de nit), però en canvi l'aprenent era un adult que ja tenia una professió i aquesta diferia de l'ofici que es proposava aprendre. El mercader acceptava assistir al mestre en tots els seus manaments lícits i honestos dia i nit i a ser-li fidel durant els dos anys i mig que durés el contracte. També prometia treballar exclusivament per al seu mestre sense fer cap treball que no li fos encomanat per part d'aquest, i en el cas de no complir amb aquest acord, donava plens poders a Pere Ferrer per que el pogués detenir i es comprometia a retornar-li les hores que li degués i posava com a garantia del contracte tots els seus béns. Joan Sòcies renunciava a tota compensació per part del mestre. Aquest per la seva banda es comprometia a donar de menjar i beure al seu aprenent i a ensenyar-li el seu ofici de teixir teles de domàs i setí el millor que pogués. A més a més s'establia una compensació econòmica que l'aprenent rebria en 35 florins, repartits en pagaments periòdics de cada sis mesos. Possiblement el mercader volia aprendre l'ofici de seder per a dedicar-se al negoci seder, i potser volia obrir un taller i dedicar-se a la comercialització de la seda, evidentment que el mestre pensava treure un rendiment del treball del seu aprenent ja que li oferia un salari.

III.1.5 TÈCNIQUES DE TREBALL DE LA SEDA

S'observa que en els contractes d'aprenentatge en els que els aprenents són més joves, en cap cas s'especificaven les diferents tècniques del treball de la seda que se'ls ensenyarien, com tampoc es detallaven les tasques que farien els aprenents durant la durada del contracte. Només es repetia com a tret comú a tots els contractes l'obligació dels aprenents a assistir al mestre en tots els seus manaments lícits i honestos tant de dia com de nit.

Les úniques al·lusions al treball que farien els aprenents que apareixien a la documentació analitzada eren de caràcter general i es tractava de fórmules en les que el mestre prometia ensenyar el seu ofici a l'aprenent.

Únicament s'hi indicava que el mestre havia d'ensenyar-los el seu ofici, però no s'especificaven amb detall les tècniques que els mestres es comprometien a ensenyar-los.

d'agost de 1459).

Probablement l'ensenyança de l'ofici ocuparia un paper secundari en el període durant el qual aquests aprenents estarien al servei dels mestres. El servei i el treball que farien per al mestre i la seva casa ocuparien el paper predominant en aquests tipus de contractes. En els contractes d'aprenentatge, tant els mestres contractants, com els pares dels aprenents o avaladors, comprometien tots els seus béns en el compliment dels contractes.

En uns casos, la minoria dels contractes que hem estudiat, els mestres detallaven les tècniques que ensenyarien als aprenents.

Quadre número 3: Tècniques del treball de la seda

MESTRE	APRENENT	OFICI DEL MESTRE	TÈCNICA	DATA I SIGNATURA
Isaac Mahir	Mahir Cohen	teixidor de vels	Teixir vels	27/04/1385 ²⁵¹
Joan Castell	Pere Font, àlies Gomis	Teixidor de vels de seda	Teixir vels	4/6/1398 (53/4) ²⁵²
Joan d'Avinyó	Jaume Sala	teixidor de vels	ofici de teixidor de vels de lli, seda, cotó i a crespar, estufar i ordir	16/2/1400 (79/2)
Gabriel d'Arqués	Pascasi Frare	seder i tintorer	ofici de seder i tintorer	15/09/1413 (100/3)
Gabriel d'Arqués	Jaume Toledano	seder i tintorer	ofici de tintorer	2/8/1425 (145/2)
Gabriel d'Arqués	Jaume Esglésies	seder i tintorer	ensenyar l'ofici de tintorer	15/3/1428 (145/4)
Gabriel d'Eixerica	Mandina	mestre de perxes	fer perxes, flocadures, guarnir bosses, fer cordes de coa	7/9/1415 (53/5)
Joan Ferrer, àlies Cabrit	Violant	teixidor de vels i corredor d'orella	ensenyar-li el seu ofici de teixir vels	21/3/1419 (53/6)
Joan Ferrer, àlies Cabrit	Manuel	teixidor de vels i corredor d'orella	assistir el mestre en el seu ofici de teixir vels de seda i cotó	10/11/1422 (139/1)
Joan Eiximeno	Joan Pelegrí	mercer i bosser	el seu ofici de bosseria	21/2/1435 (93/8)
Bernat Ça Cot	Jaume Andreu	teixidor de vels de seda i sedassos	ofici de teixidor de seda i sedassos	20/01/1428 (141/1)
Bernat Ça Cot	Gabriel Coll	teixidor de vels de seda i sedassos	ofici de teixidor de seda i sedassos. Durant el contracte l'aprenent no podria canviar d'ofici sota pena de 100 sous	01/12/1439 (141/3)
Jaume de Viladecans	Constança	teixidor de vels	rentar vels	13/3/1452 (175/6)
Jaume	Bonanat	teixidor de vels	assistir al mestre en el seu	11/01/1440 (141/3)

²⁵¹ MADURELL MARIMON, J.M.: *O. Cit.*, pàg. 257.

²⁵² Contracte citat a MADURELL MARIMON, J.M.: *O. Cit.*, pàg. 262.

Costa			ofici de teixidor de vels i promet no canviar d'ofici durant aquest temps	
Francesc Ballester	Constança	teixidor de vels	rentar i adobar vels	16/05/1443 (141/4)
Guillem Bunyola, seder	Bartomeu Bruguera	seder	Ensenyar-li l'ofici de perxer	26/6/1456 (187/13)
Joan de Viladecans i Blanquina	Pere Ginestar	seder	el seu ofici de fer vels	13/2/1460 (196/1)
Joan de Viladecans i Blanquina	Jeroni Vila	seder i "corredor de la Llotja"	per assistir-los en el seu ofici de velers	17/3/1460 (196/1)
Pere de Morales	Andreu Alemany	batifuller	Ensenyar-li el seu ofici fins que sabés "estendre una batedura bé i suficientment"	6/4/1492 (187/53)

Veiem que generalment els mestres teixidors de vels o velers ensenyaven a fer vels als aprenents, però en dos dels exemples es limitarien a ensenyar a rentar i adobar vels. És especialment interessant el contracte de Jaume Sala per part del teixidor de vels Joan d'Avinyó, qui ensenyaria al seu deixeble a fer diferents fases inicials del treball de la seda, com crespas²⁵³, estufar²⁵⁴ i ordir.

El mestre, que era teixidor de vels de diferents tipus de fibres, li ensenyaria a teixir vels de seda, però també de cotó i lli (fet habitual entre els velers de l'època, que sovint no eren especialistes en un determinat tipus de teixit sinó que combinaven el teixit de diferents materials). Un altre teixidor de vels que treballava diferents tipus de materials era el mestre Joan Ferrer "Cabrit". Era veler i també corredor d'orella i teixia vels de seda i també de cotó, tècniques que ensenyaria al seu aprenent Manuel²⁵⁵.

També veiem com algun mestres seder era a la vegada tintorer (Gabriel d'Arqués), però

²⁵³La operació de crespas és un procediment que té per objectiu donar aspecte de crespó a les teles (tela semblant a la gasa amb l'ordit més retorçat que la trama teixit). El procediment de crespas es feia amb seda crua després de bullir-la. (DÁVILA, R.M; DURAN, M; GARCÍA, M: *O. Cit.*, pàg.83).

²⁵⁴ Estufar consisteix en obrar com si es tractés d'un brodat entre dos llisos plens de cotó o estopa, formant a sobre alguns treballs, per que sobresurtin i facin relleu (DÁVILA, R.M; DURAN, M; GARCÍA, M: *O. Cit.*, pàg. 83).

²⁵⁵ El veler i corredor havia contractat el 1419 a Violant, filla del pareire barceloní Jaume de Prades per 7 anys i li ensenyaria a teixir vels, sense especificar-ne el tipus. Al final de l'estada li pagaria 15 florins d'or, a més de la manutenció, el vestit i el calçat. (Document del 21 de març de 1419: AHPB: Jaume de Trilla, *Manual*, 53/6). A Manuel, fill d'Antoni Coll (corredor d'orella, ciutadà de Barcelona), Joan Ferrer li ensenyaria a teixir vels de seda i cotó (Document del 10 de novembre de 1422. AHPB: Joan Pedrol, *Manual*, 139/1). Anys després Manuel, i el seu pare, el corredor d'orella Antoni Coll, havien tingut una disputa amb Elvira, també teixidora de vels i vídua de Ramon Ballester. Un dels àrbitres de la disputa havia estat el teixidor de vels Berenguer Soler. (AHPB: Narcís Bru, *Manual*, 141/1. 31 d'agost 1430).

dels tres aprenents que van assistir-lo en el seu ofici, només a un li va ensenyar l'ofici de seder i a tots tres el de tintorer.

Al contracte de l'aprenent Bartomeu Bruguera, tot i que el mestre que l'havia contractat, Guillem Bunyola era seder, es comprometia a ensenyar-li l'ofici de perxer a l'aprenent.

El contracte de Francesc Sanant, qui ja tenia l'ofici de teixidor de vels, amb el mestre Berenguer Soler detallava a més a més com es distribuïria la feina que l'aprenent faria. Aquest contracte, de durada molt curta, només 6 mesos, és a la vegada un contracte de treball i d'aprenentatge. L'aprenent s'encarregaria de fer vores de vels durant els primers tres mesos i els mesos restants ja teixiria. Encara que ja coneixia l'ofici, i per això l'aprenentatge seria més curt, Francesc Sanant buscava millorar la seva tècnica al costat d'un mestre en l'ofici.

El perfeccionament tècnic a través de l'aprenentatge es pot veure per la forma com començaria treballant en les feines més senzilles de l'ofici (fer vores de vels) i més endavant faria les parts més complicades (teixir vels). Els aprenents probablement començarien fent les tasques més senzilles de l'obrador. S'encarregarien de col·locar l'ordit sobre el teler i després els fils de l'ordit a través dels forats del llis i entre les dents de les pintes del teler abans de fixar-lo al teixit²⁵⁶. Tenint en compte que el material usat per treballar la seda era tant car, tenien poques possibilitats de practicar i segurament els seders proporcionarien fils de qualitat inferior per a l'ús dels aprenents.

III.1.6 LES REMUNERACIONS

En quant a les compensacions que rebrien els deixebles durant el seu aprenentatge i en acabar-lo, aquestes variaven d'un cas a un altre. El més habitual era que als contractes únicament s'acordés que el mestre hauria alimentar, vestir i calçar l'aprenent segons estipulaven les costums barcelonines i molts cops en acabar l'aprenentatge el mestre li donaria una peça de vestir nova.

Alguns exemples de compensacions únicament en forma de menjar i vestit i calçat:

²⁵⁶ EDLER DE ROOVER, F.: *O. Cit.*, pàg. 82.

Quadre número 4 : Remuneracions en espècie

MESTRE	APRENT	REMUNERACIÓ	DATA I SIGNATURA
Domingo Aznar, brodador	Antoni	Menjar, beguda, vestit i calçat i en acabar l'aprenentatge una gramalla nova, una caputxa, calces de drap de llana de 16 sous la cana del color que escollís l'aprenent, i un parell de sabates	10/6/1401 (56/7) ²⁵⁷
Miquel Sadurní, brodador	Francesc Soler	menjar, beguda, vestit i calçat i fer-li una gramalla i un saió de drap de llana de 15 sous o més	14/11/1405 (58/35)
Pere Bonet, mestre de draps de senyals	Pere Martorell	menjar, beguda, vestit, calçat i en acabar els 5 anys d'aprenentatge donar-li una túnica, un caperó, unes calces i sabates	8/3/1411(58/46)
Berenguer Soler, teixidor de vels de seda	Joanet	menjar, beguda, vestit i calçat	20/2/1415 Jaume de Trilla(53/5)
Salvador Garau, brodador	Joan Torrent	menjar, vestit i calçat i en acabar, 3 canes de drap de llana, una túnica o cota de 15 sous per cana, un parell de calces i caputxa i un gipó nou	03/02/1415 Joan Franc (107/5)
Jaume Busquets, mestre de draps de senyals	Rafael	menjar, beguda, vestit i calçat i en acabar un vestit nou, una gramalla, una caputxa, un parell de sandàlies i un gipó nou	10/11/1418 (69/11)
Sancho García, mercer	Pere Bosch	menjar, beguda, vestit i calçat i en acabar una túnica de drap de 14 sous la cana	4/2/1419 (122/4)
Bernat Domènech, mestre de draps de senyals	Antoni	menjar, beguda, vestit i calçat i en acabar, un vestit nou, caputxa i gipó nous	30/3/1424 (123/3)
Guillem Baldrich, mestre de draps de senyals	Berenguer Conesa	menjar, beguda, vestit i calçat i una cota de drap de color	9/8/1426 (123/5)
Joan Díez, batifuller	Llorenç	menjar, beguda, vestit i calçat	7/8/1425 (145/2)
Antoni Corts, perxer	Joan	menjar, beguda i vestit i calçat	13/2/1438 (171/1)
Antoni Corts, perxer	Arnau Guasch	Menjar, beguda, vestit i calçat i una túnica de drap de 15 sous la cana	30/6//1440 (155/3)
Ferrer de Vilamajor, teixidor de	Ferrer Rosar	menjar, beguda i calçat abans de 3 mesos	13/11/1424 (139/2)

²⁵⁷El 4 de setembre de 1402 el document va ser cancel·lat per voluntat de les parts.

vels			
Pere Feixes, batifuller	Pere Vilar	Menjar, beguda, vestit i calçat i en acabar l'aprenentatge, 15 florins d'or d'Aragó	22/11/1424 (140/1)
Antoni Espunya, perxer	Guillem Julià	Menjar, beguda, vestit i calçat i en acabar donar-li un teler per al seu ofici amb tot el seu aparell i forniment	8/4/1426 (148/1)
Bernat Ça Cot teixidor de velles de seda i sedassos	Gabriel Coll	menjar, beguda, vestit i calçat de llana i lli i l'últim any una cota de drap nou de 14 o 15 sous per cana	01/12/1439 (141/3)
Jaume Costa, teixidor de velles	Bonanat,	menjar, beguda, vestit de llana i lli i calçat i en acabar, el mestre li donarà una cota i una clotxa de drap nou de 15 sous la cana.	11/01/1440 (141/3)
Miquel Gralla, menor d'edat, teixidor de velles	Manuel	menjar, beguda, vestit i calçat. En acabar li donarà una cota nova a 16 sous la cana, unes calces i un gipó	09/03/1441 (141/3)
Antoni Sadurní, brodador	Nicolau	menjar, beguda, vestit i calçat i vestir lo de nou en acabar donar-li dues calces, un saió i un mantó o capa	13/5/1480 (210/5)
Antoni Borges, mercer	Pere Domínguez	Menjar, beguda, vestit i calçat i vestir i calçar-lo de nou en acabar l'aprenentatge i donar-li una ballesta, una llança i una espasa	1/8/1455 (205/1)
Gabriel Franc, teixidor de velles	Joan	menjar i beguda i en acabar un teler per a l'ofici i una pinta	19/1/1456 (159/28)
Gabriel Brunet brodador d'or i de seda	Margarida	Menjar, beguda, vestit i calçat i 8 lliures i en acabar, 2 túniques noves de vestir	03/03/1460 (159/35)
Antoni Sadurní, brodador	Damià	Menjar, beguda i l'últim any una túnica i un parell de sabates	31/5/1462 (214/6)
Gabriel Galter, mercer	Antoni Amat	Menjar, beguda, vestit i calçat	9/5/1463 (204/4)
Daniel Jordà, seder	Eulàlia	menjar, beguda, vestit i calçat	9/12/1465 (225/1)
Joan Grasset, mercer	Llorenç	Menjar, beguda, vestit i calçat i l'últim any vestir-lo de nou amb sabates, gonella, i clotxa o capa de 20 sous la cana del color que l'aprenent escollís	4/9/1470 (187/30)
Joan Grasset, mercer	Joan Roca	Menjar, beguda, vestit i calçat	7/11/1477 (187/35)
Joan Silleró, cinter o mestre de cintes	Bernat Rossella	menjar, beguda, calçar-lo bé i en acabar fer-li una gonella, un gipó, dues camises, un parell de calces i calçat i barret nou	23/8/1471 (199/17)

Joan Batlle, teixidor de vels	Lluís	Menjar, beguda i dos anys i mig després de l'inici del contracte li donaria també el calçat	10/7/1458 (161/3)
Joan Batlle, teixidor de vels	Joan	menjar, beguda i en acabar vestir i calçar-lo de nou	15/10/1479 (207/13)
García d'Espinosa, cinter	Joan	Menjar, beguda, vestit i calçat i l'últim any vestir de nou l'aprenent	5/8/1475 (187/34)
Alfons Crespo, cinter	Felip Montserrat de Sanoya	menjar, beguda, vestit i calçat i l'últim any: un gipó gonell, un mantó i una capa i calces i sabates i una capa	23/7/1477 (225/3)
Pau Fort, cinter	Rafael Merles	Menjar, beguda, vestit i calçat i l'últim any donar-li un parell de camises, un parell de sandàlies, un saió i una capa de drap bo del color que volgués	27/8/1477 (187/35)
Joan de Salamanca, cinter	Antoni	Menjar, beguda, vestit i calçat i l'últim any vestir-lo de nou amb calçat nou, una camisa, un saió, una capa nova i un bonet	13/10/1477 (187/35)
Joan de Vibrant, mercer	Joan Seller	Menjar, beguda, vestit i calçat i l'últim any vestir-lo de nou	13/10/1477 (187/35)
Martí Bondia, cinter	Joan Paladines	Menjar, beguda, vestit i calçat i l'últim any vestir-lo tot de nou amb drap de 33 sous la cana	22/11/1477 (187/35)
Alonso Gutiérrez, cinter	Gaspar Vilell	Menjar, beguda, vestit i calçat l'últim any vestir-lo de nou amb camisa, gonell, capa, calces i sabates	4/2/1483 (187/41)
Llorenç Folgues, cinter	Francesc García	Menjar i beguda	30/3/1487 (187/47)
Llorenç Folgues, cinter	Cosme de la Serra	Menjar, beguda i l'últim any vestir-lo de nou	7/5/1488 (187/48)
Joan Rossell, mercer	Joan de Lligalbé	Menjar, beguda, vestit i calçat	2/4/1487 (187/47 ²⁵⁸)
Martí Ruiz, cinter	Pere de Toledo	menjar, beguda, vestit i calçat i vestir i calçar de nou amb un saió, capa, calces i sabates	17/10/1491 (207/18)
Joan Çaquanell, mercer	Joan Solelles	Menjar i beguda. El pare vestiria i calçaria al fill	11/10/1496 (259/38)

Una excepció a la majoria de contractes que tenien aquestes característiques va ser el cas de Joan Solelles a qui el mestre únicament donaria menjar i beguda, però seria el pare qui hauria de vestir i calçar al fill²⁵⁹.

Però el més habitual eren els contractes en els que els mestres donessin menjar, beguda,

²⁵⁸ El 12 de gener de 1488 el contracte va ser cancel·lat per voluntat del mestre Joan Rossell.

²⁵⁹ AHPB: Antoni Benet Joan, *Manual*, 259/38. 11 d'octubre de 1496.

vestit i calçat i en acabar l'aprenentatge vestissin de nou l'aprenent, com l'aprenent Gabriel Coll, a qui el seu mestre es comprometia únicament a alimentar-lo, vestir-lo i calçar-lo durant els nou anys que duraria l'aprenentatge, i en acabar aquest, a regalar-li calçat i vestit nous²⁶⁰.

Com podem veure, la compensació en forma de peces de roba i calçat en acabar l'aprenentatge era molt habitual, i generalment consistia en una peça de vestit, sovint una capa. El mestre perxer Antoni Corts prometia, a més a més de la manutenció, donar al seu aprenent Bernat Guasch en acabar la seva estada una túnica de drap de 15 sous la cana²⁶¹. El perxer fins i tot establí que en cas que morís abans que es completessin els 9 anys d'aprenentatge, els seus hereus havien de donar la túnica a Bernat.

Altres mestres es comprometien a donar en finalitzar l'aprenentatge nombrosos vestits als seus aprenents.

Quadre número 5: Remuneracions en metàl·lic

MESTRE	APRENENT	REMUNERACIÓ	DATA I SIGNATURA
Abraham Isaac Ardit teixidor de vels jueu	Taroç Abraham	menjar, beguda, calçat i camises i en ajut del seu vestit li donaria 22 sous anuals i dos florins el darrer any	25/06/1387 ²⁶²
Joan d'Avinyó, teixidor de vels	Jaume	Calçat i menjar i en acabar, 55 sous.	16/2/1400 (79/2)
Miquel de Roda, botiguer i seder	Cristòfol Givó	menjar, beguda i en acabar, 16 florins	08/06/1437 (163/1)
Joan Bertran, brodador	Giramon de Colunya	menjar i 38 florins d'or d'Aragó	22/4/1405 (58/33)
Jaume Busquets, mestre de draps de senyals	Bartomeu	menjar, beguda, vestit i calçat i 13 florins d'or d'Aragó	11/2/1417 (69/10)
Jaume Busquets, mestre de draps de senyals	Gabriel Manoli	menjar, beguda, vestir-lo i calçar-lo bé i decentment i en acabar 15 florins d'or	30/9/1419 (69/11)

²⁶⁰ AHPB: Bartomeu Costa, *Manual*, 175/9. 29 d'octubre de 1454.

²⁶¹ AHPB: Pere Devesa, *Manual*, 155/3. 30 de juny de 1440.

²⁶² MADURELL MARIMON, J.M.: *O. Cit.*, pàg. 257-258.

Joan Ferrer, àlies Cabrit, teixidor de vels	Violant	menjar, beguda, vestit i calçat i 15 florins d'or d'Aragó	21/3/1419 (53/6)
Joan Ferrer, àlies Cabrit, teixidor de vels i corredor d'orella	Dalmau des Pla	menjar, beguda, vestit i calçat, li pagarà 20 florins d'or d'Aragó i enviarà al deixeble a l'escola durant aquest temps. El pare pagarà els llibres i mestres	16/01/1441 (139/3)
Berenguer Martorell, batifuller i oripeller	Pere Vilar	menjar, beguda i 70 florins d'or d'Aragó	4/10/1424 (145/2)
Pere Feixes, batifuller	Pere Vilar	Menjar, beguda, vestit i calçat i en acabar 15 florins d'or d'Aragó	22/11/1424 (140/1)
Berenguer Martorell, batifuller i oripeller	Pere Manent	menjar, beguda, i 18 florins d'or d'Aragó. El primer any li pagarà 6 florins i calçat i vestit i els 12 florins restant en acabar	17/12/1429 (145/5)
Antoni Corts, seder	Joan de Carrió	manutenció, i 35 florins d'or d'Aragó per l'últim mig any.	14/8/1426 (146/2)
Diego d'Àvila, mestre de perxes de seda	Maria	menjar, beguda, vestit i calçat i 20 lliures que li ajudaran per casar-se	19/1/1435 (93/8)
Joan Castanyer, teixidor de vels	Joan Prats	menjar i aigua i una paga total de 15 florins pel primer any, 15 pel segon i 15 pel mig any restant	31/10/1427 (141/1)
Joan Prats, teixidor de vels	Isabel	menjar, beguda, vestit i calçat i 8 florins en acabar. El pare pagaria les medicines i els metges que necessités la nena	09/02/1439 (141/3)
Francesc Ballester, teixidor de vels	Constança	manutenció, vestit de llana i lli i en acabar li donarà 26 florins.	16/05/1443 (141/4)
Antoni Sala, mercer	Jaume Salvat	Manutenció i 14 florins d'or d'Aragó, repartits en pagaments de 2 florins a l'any. El quart any: 3 florins i el cinquè: 5 florins	31/3/1445 (155/4)
Antoni Sala, mercer	Pedro de Poç	Menjar, beguda i 5 florins per al primer any i 6 per al segon	4/3/1451 (187/7)
Gabriel Franc, teixidor de vels	Joan	manutenció i en acabar un teler per a l'ofici i una pinta	19/1/1456 (159/28)
Guillem Bunyola, seder	Bartomeu Bruguera	Menjar i beguda i 12 diners per cada cana de parxe que fes “tam lato (llarg) quod stricto (estret)”	26/6/1456 (187/13)

Antoni Sala, mercer	Joan Arnau	Menjar, beguda, i 12 florins pel vestit i calçat	30/8/1456 (187/13)
Guillem Ballester, teixidor de vels	Lluís Soler	Menjar, beguda i en acabar 5 lliures i 10 sous	29/10/1456 (161/2)
Joan Ganyador, seder	Vicenta	manutenció, vestit i calçat i 15 florins, 4 florins el primer any, 5 el segon, i 6 el tercer.	22/5/1461 (187/20)
Antoni Sadurní, brodador	Joan	Menjar, beguda i 12 lliures i 2 sous	28/1/1463 (214/7)
Jaume Ric, batifuller	Antoni Costa	Menjar i beguda i 22 florins pel vestit i calçat (4 florins cada any i en acabar 10 florins)	17/4/1477 (187/35)
Jaume Costa, mercer	Joan Sacanell	manutenció i 6 florins per als 3 primers anys (2 florins a l'any) i 3 florins més el quart any per comprar vestit i calçat	31/12/1478 (187/36)
Alfons Crespo, cinter	Mateu Sastre	manutenció, vestit i calçat i l'últim any: un vestit nou	16/8/1480 (225/3)
Bernat Sala, mercer, i Paula la seva dona	Maria	manutenció, vestit i calçat per als primers 4 anys del contracte i 10 florins per al vestit i el calçat per als 4 anys restants	25/7/1484 (187/43)
Galceran de Tagamanent teixidor de vels de seda	Joan Senyen	manutenció, vestit i calçat i en acabar, 6 lliures	8/6/1485 (238/1)
Berenguer Rius, batifuller	Alfons Romeu,	menjar, beguda, i 30 lliures amb les quals s'hauria de vestir i calçar. Després de 5 mesos li donaria 25 sous	11/10/1481 (203/25)
Miquel Guillem àlies Sadurní, brodador	Antoni Ramis	manutenció, vestit i calçat i 10 lliures per cada any de treball	27/3/1478 (235/2)
Pere Joan de Morros, cinter	Pere Llobregat	Menjar, beguda, i 7 lliures i 3 sous. El primer any 1 lliura i 13 sous, el segon any 1 lliura i 13 sous, el tercer any 2 lliures i 4 sous i en acabar 1 lliura i 13 sous.	16/6/1481 (241/6)
Pere Joan de Morros, cinter	Esteve Bulumbur	Menjar, beguda, i 18 florins. El primer any 4, el segon, 5, i el tercer any 9 florins	15/6/1484 AHCB: Notarial. Contractes. IX.3
Miquel Dies, batifuller	Andreu de la Mata	manutenció i 20 florins a l'any	18/3/1486 (249/1)
Pere Joan de Morros, cinter	Joan Miquel Mercasano	Menjar, beguda, i 21 florins (11 lliures i 11 sous), el primer any: 4 florins; el segon: 5 florins; el tercer: 6 florins i el mig any restant: 6 florins	15/3/1485 (241/14)
Pere Joan de Morros, cinter	Jaume Simón	Menjar i 18 florins (5 el primer any, 6 el segon i 7 el tercer)	15/5/1487 (187/47)

Martí Ruiz, cinter	Àngel Marimon	manutenció, vestit i calçat i 12 florins d'or d'Aragó, el primer any 5 florins i el segon 7.	24/4/1492 (207/18)

Del conjunt dels 207 contractes que hem estudiat, una majoria d'aprenents només rebien la manutenció, els vestits i el calçat (un 65% del total). El 29%, algun tipus de remuneració en metàl·lic, i d'aquests un 67% només rebien una suma final en acabar l'aprenentatge. El 31% rebien salaris periòdics i un dels aprenents, pagament en funció de la feina feta. Del 4% dels aprenents no tenim dades respecte la seva remuneració. A dos dels aprenents els seus mestres els donarien eines per al seu ofici com a compensació i una aprenenta pagaria al mestre per la formació que li oferiria.

Entre els aprenents que rebien la manutenció i els vestits, un 46% només rebien el menjar i la beguda i els vestits mentre assistissin als mestres, i un 54% rebien a més a més vestits addicionals en acabar l'aprenentatge.

Entre els 207 contractes d'aprenentatge que hem analitzat, 192 aprenents eren nois i 15 noies. Dels 192 nois un 70% només havien rebut la manutenció i els vestits, i el 25% restant, un pagament en metàl·lic (un 5% havien rebut altres tipus de remuneracions). Entre els aprenents que havien rebut diners, el 65% havien rebut només una suma en acabar i el 33% pagaments periòdics, (i un aprenent una paga en funció de la feina que fes). Dels aprenents nois que només havien rebut la manutenció i els vestits, un 55% havien rebut més vestits en acabar l'aprenentatge.

Pel que feia a les noies que aprenien l'ofici al costat de mestres seders homes, de les 15 aprenentes que hem trobat, només 2 rebien la manutenció i els vestits. A dotze aprenentes els mestres els pagaven a més a més una paga en metàl·lic (en 10 d'aquests contractes era una suma en acabar l'aprenentatge, i en dos casos es tractava de pagaments fixes). Com hem indicat, una de les aprenentes havia pagat per la formació.

Tenint en compte la gran diferència del nombre de contractes de nois i noies que hem trobat, no podem extreure conclusions respecte a si hi havia diferències en funció del sexe pel que feia a les remuneracions. Trobem una gran diversitat de remuneracions, però entre els contractes el gènere de l'aprenent no era un factor que influís en la remuneració que aquest rebria. Aquestes diferències estaven més determinades per l'edat de l'aprenent o aprenenta. Entre els aprenents menors de 12 anys només un 23% havien rebut pagaments en metàl·lic.

Entre els aprenents que tenien entre 12 i 16 anys aquest percentatge augmentava fins a un 37%. En quant als majors de 16 anys, un 35% rebien salaris.

Però la relació més clara entre l'edat i la remuneració la veiem en el percentatge d'aprenents que rebien salaris fixes. Del total d'aprenents majors de 16 anys, un 23% rebien sumes periòdiques. Aquesta quantitat era superior als aprenents de 12 a 16 anys dels quals només un 19% rebien salaris fixes, i sobretot als aprenents menors de 12 anys, dels que només un 6% rebien salaris periòdics.

Respecte a la durada dels contractes veiem que en un 31% dels contractes de menys de 4 anys els aprenents havien rebut compensacions monetàries ; en els contractes de 5 o 6 anys, un 23%; i en els que havien tingut durades superiors als 7 anys, un 42%. D'aquest darrer grup en tots els casos es tractava de sumes en finalitzar l'aprenentatge. Aquestes dades coincideixen amb les dels aprenents més joves (que generalment feien aprenentatges més llargs) i que majoritàriament rebien diners en acabar l'aprenentatge.

Veiem que en els contractes de durades inferiors més aprenents rebien pagaments fixes (en un 13% dels contractes de durada inferior a 4 anys; en els contractes de 5 i 6 anys eren un 7%, i en cap contracte de més de 7 anys).

En algun cas s'especificava a què es destinaria la suma que l'aprenent rebria. L'aprenenta Aldonça rebria 25 florins és a dir 13 lliures i 25 sous, que serien un ajut per al seu dot i que l'aprenenta rebria la suma en finalitzar el seu servei. A part d'aquesta suma s'acordava que els contractants també haurien d'alimentar, vestir i calçar l'aprenenta²⁶³.

Sovint, quan al contracte no s'especificava que l'aprenent rebria el vestit i el calçat del mestre a més a més de la manutenció, el mestre afegia a la compensació una petita suma que s'indicava que estava destinada a que el deixeble es comprés el vestit i el calçat. El mercer Jaume Costa havia acordat donar al seu deixeble Joan Sacanell , a més a més de la manutenció, 6 florins per als 3 anys que l'assistiria, que s'especificava que estaven destinats a que l'aprenent es comprés el vestit i el calçat²⁶⁴.

Altres aprenents com Joan Prats havien rebut un veritable salari durant la seva estada amb el mestre. Aquest aprenent rebria un total de 45 florins pels 2 anys i mig que assistiria el seu mestre, el teixidor de vels, Joan Castanyer. La paga es repartiria en pagaments de 15 florins pel primer any, 15 més per al segon i els restants 15 pels darrers 6 mesos²⁶⁵.

²⁶³ AHPB: Nicolau de Mediona, *Manual*. 163/11. 10 de març del 1461.

²⁶⁴ AHPB: Antoni Joan, *Manual*, 187/36. 31 de desembre de 1478.

²⁶⁵ AHPB: Narcís Bru, *Manual*, 141/1. 31 d'octubre de 1427.

Al contracte de Maria amb el mestre de perxes de seda, Diego d'Àvila, també es detallava molt la remuneració que l'aprenenta rebria²⁶⁶. En total pels 7 anys que l'assistiria, el mestre li pagaria 20 lliures repartides en pagaments creixents. Així el salari augmentaria a mesura que l'aprenenta coneixia millor l'ofici. Les quantitats anirien pujant progressivament, però destaca la gran diferència entre el quart i el cinquè any, en un any, la paga de l'aprenenta gairebé es duplica. Probablement és degut al fet que després de 4 anys d'aprenentatge, ja dominaria l'ofici i durant els tres anys restants el mestre ja tindria al seu taller una artesana qualificada. Les parts acordaven que aquests diners estarien dipositats a la taula de canvis de la ciutat amb la finalitat d'ajudar a Maria amb el seu dot.

Un dels aprenents rebria una paga per la feina feta, Bartomeu Bruguera contractat pel mestre seder Guillem Bunyola. Generalment aquest tipus de remuneracions es donaven en els contractes de treballadors assalariats, que ja coneixien l'ofici, però en aquest cas es tractava d'un aprenent sense formació a qui el mestre, a més de la manutenció pagaria una suma per cada cana²⁶⁷ de parxe que fes.

Destacava especialment el contracte de Joan Ferrer a qui el seu mestre, el teixidor de vels Gabriel Franc donaria en acabar l'aprenentatge de 6 anys un teler per teixir vels amb una pinta²⁶⁸. També l'aprenent Guillem Julià rebria en acabar l'aprenentatge amb el mestre perxer Antoni Espunya un teler per al seu ofici amb tot el seu aparell i forniment²⁶⁹. Són els únics contractes que hem trobat en què es feia una referència clara al futur de l'aprenent un cop hagués acabat la seva estada al costat el mestre. En prometre donar a l'aprenent el teler i les eines el mestre l'ajudava a que pogués establir-se com a teixidor un cop acabat l'aprenentatge.

Normalment els aprenents rebien alguna suma o la manutenció durant l'estada amb el mestre, però en alguns casos eren els aprenents qui pagaven per la formació que rebien.

Entre els contractes d'aprenentatge amb seders barcelonins hem observat que aquests eren minoria. Un cas va ser l'aprenenta Mandina, el pare de la qual havia pagat al mestres de perxes Gabriel d'Eixerica 4 florins d'or d'Aragó (un florí a l'any) a canvi d'ensenyar diverses tècniques relacionades amb el seu ofici a la seva filla²⁷⁰.

A Barcelona no observem una relació entre la durada de l'aprenentatge o la formació en

²⁶⁶ AHPB: Gabriel Terrassa, *Manual*, 93/8. 19 de gener de 1435.

²⁶⁷ 1 cana = 1, 55m / 8 pams. (Alcover Moll).

²⁶⁸ AHPB: Bernat Montserrat, *Manual*, 159/28. 19 de gener de 1456.

²⁶⁹ AHPB: Antoni de Banyaloca, *Manual*, 148/1. 8 d'abril de 1426.

²⁷⁰ AHPB: Jaume de Trilla, *Manual*, 53/5. 7 de setembre de 1415.

tècniques concretes i el fet que els aprenents haguessin rebut alguna remuneració o no²⁷¹. En canvi a altres llocs com Almeria, els aprenents de seder, en cas de rebre un petit salari, es convertien en una espècie de servents del mestre. A Almeria si l'aprenent no rebia cap salari, el seu pare o tutor podia afegir algunes clàusules al contracte que milloressin la seva situació²⁷². Acostumava a tractar-se nens de 9 a 12 anys que treballaven al costat dels mestres durant 5 - 7 anys. A Barcelona no sembla ser que aquest fos el cas, sinó al contrari, els aprenents que no rebien cap remuneració, únicament la manutenció, no estaven en millors condicions. La durada del seu contracte no era inferior, ni rebien una millor formació. Al contrari, els aprenents que rebien algun salari, generalment eren de més edat i el seu salari anava augmentant a mesura que adquirien més experiència. Els contractes dels aprenents que havien pagat per la formació no incloïen clàusules addicionals que garantissin un millor tracte dels aprenents o que aquests rebessin una millor formació. El compromís del mestre d'ensenyar el seu ofici el millor possible era present a gairebé tots els contractes, però només uns pocs detallaven el tipus de feina que farien durant l'estada a casa del mestre.

Tampoc hi havia diferències clares en les condicions contractuals en funció al sexe de l'aprenent. Hi havia aprenents i aprenentes remunerades, i d'altres que només rebien la manutenció.

III.1.7 ENTORN FAMILIAR DELS APRENENTS

En el cas de les aprenentes i a la majoria de casos en que l'aprenent era menor d'edat, el pare o la mare signaven el contracte en el seu nom. En altres casos ho feia algun altre parent, oncle o germà gran²⁷³. En algun document el padrastre de l'aprenent havia signat el contracte, com Antoni Millàs pagès de Guissona qui havia signat un contracte per que el seu fillastre Pere Ricart assisteixi un cinter²⁷⁴ o Guillem Puigrodon que s'havia compromès a

²⁷¹En alguns llocs, de vegades el pagament d'una suma suplementària podia fer rebaixar la durada de l'aprenentatge, tenint en compte que sovint la durada de l'aprenentatge no corresponia necessàriament a la dificultat d'un ofici YANTE, J-M.: "L'emploi: concept contemporain et réalités médiévales" a *Le travail au Moyen Âge. Une approche interdisciplinaire*, Louvain-la-Neuve, 1990, pàg. 369.

²⁷² MARTÍN RODRÍGUEZ, F.P.: "La indústria de la seda en Almeria (siglos XV y XVI) en *Las Actas del Coloquio Almería entre Culturas, siglos XIII - XVI*, Almería, 1990, vol. I, pàg. 389.

²⁷³ El germà gran de Gabriel Fabregat, Joan, que era peraire de draps de llana a Alcover, havia signat el contracte per que el seu germà aprengués l'ofici de cinter amb el mestre Llorenç Folgueres. AHPB: Joan Fluvià, *Manual*, 225/5.

²⁷⁴ AHPB: Joan Fluvià, *Manual*, 225/5. 19 de febrer de 1494.

que la seva fillastra Maria assistiria al mercer Bernat Sala i a la seva dona Paula²⁷⁵.

El padrí i oncle de Joan Sentmenat, el mercader Francesc Prats de Perpinyà, havia signat el contracte en nom del seu nebot per que el pare de l'aprenent es trobava fora de la ciutat²⁷⁶. A més a més el contracte establia que el pare volia que el fill fes algun viatge a Sicília i que el mestre li permetria deixar el servei per aquest motiu.

S'observa també que a la majoria dels casos en els que l'aprenent era una noia, aquesta era òrfena de pare.

En aquests casos era la mare de l'aprenenta la que signava el contracte en nom seu, en altres casos era un altre parent²⁷⁷. La condició d'òrfenes de gairebé totes les aprenentes dels documents analitzats, i per tant en una situació més precària, també motivaria les famílies d'aquestes noies a destinar-les a un aprenentatge durant el qual no se n'haurien de fer càrrec de la seva manutenció i a més a més podrien aprendre els fonaments d'un ofici bastant prestigiós que els podria ajudar a guanyar-se la vida.

Aquests tipus de contractes d'aprenentatge procuraven principalment de donar un mitjà de vida a aquests nens i nenes, que en la majoria de casos eren fills de famílies amb pocs recursos. En tots els contractes d'aprenentatge recollits en aquest apartat, la situació precària de les famílies dels aprenents jugaria un paper clau a l'hora d'enviar als fills per que fessin un aprenentatge.

Tot i que de vegades, com sosté Bonnassie, l'aprenentatge podia ser un mitjà per algunes famílies que vivien a la misèria per a alliberar-se d'uns fills als que no podrien alimentar,²⁷⁸ segurament es tractava més aviat d'una bona oportunitat per oferir-los-hi un futur per mitjà de l'aprenentatge d'un ofici, més encara si era un ofici prestigiós com el de la sederia. En el cas de les nenes sobretot, el fet d'entrar com a aprenentes al taller d'algun seder o sedera, tot i la varietat de tasques (sovint poc relacionats amb l'ofici de la sederia) constituïria un privilegi ja que els permetria aprendre els fonaments d'un ofici altament qualificat.

Un tret comú, independentment de la procedència dels aprenents, és que en la majoria (la meitat del total) dels contractes analitzats en aquest apartat, aquesta estava relacionada amb l'àmbit menestral. El ventall d'oficis als que es dedicaven o havien dedicat els pares dels

²⁷⁵ AHPB: Antoni Joan, *Manual*, 187/43. 25 de juliol de 1484.

²⁷⁶ AHPB: Nicolau de Mediona, *Manual*, 163/9. 3 de setembre de 1456: Bartomeu Sentmenat, que era mercader estava al Regne de Sicília quan es va signar el contracte.

²⁷⁷ El pare Joan de Llobera va signar el contracte en nom de la seva neboda Isabel, filla del difunt Joan Prora. (Document del 11 de novembre de 1440. AHPB: Joan Pedrol, *Manual*, 139/3.)

²⁷⁸ BONASSIE, P: *O. Cit.*, pàg. 83.

aprenents era molt variat.

Quadre número 6: Entorn familiar dels aprenents

APRENT	FAMÍLIA	DATA I SIGNATURA
Mahir Cohen	fill del sastre jueu Samuel Cohen	27/04/1385 ²⁷⁹
Taroç	germà d'Isaac Toroci, fills d'Abraham Taroç, difunt, mestre d'estoles	25/06/1387 ²⁸⁰
Pere	fill del paraire convers Miquel Gomis	04/06/1398 ²⁸¹
Jaume	fill de Jaume Sala, corredor d'orella	16/2/1400 (79/2)
Joanet	fill de Joan Besatriu, revenedor	19/1/1401 (56/7)
Antoni	fill d'Antoni Font, obrer de guix, ciutadà de Barcelona	10/6/1401 (56/7)
Bernardó	fill de Bernat Ça Vall, notari	21/10/1404 (54/15)
Francesc	fill de Jaume Soler, brodador, ciutadà de Barcelona	14/11/1405 (58/35)
Joanet	fill de Pere Fuster, sabater, convers	28/7/1406 (104/1)
Francesc	fill de Bernat Soler, cirurgia	10/9/1409 (76/4)
Pascasi	fill de Joan Frare, difunt, era agricultor	15/09/1413 (100/3)
Jaume	fill de Joan Esglésies, coraler	15/3/1428 (145/4)
Bartomeu	fill de Ramon Vidal, teixidor de draps de lli	20/11/1413 (56/15)
Joan Jordi	fill de Joan Jordi, difunt, era sabater	30/6/1414 (111/2)
Gabriel	fill de Guillem Siurana, cosidor	27/1/1415 (53/5)
Joanet	fill de Joan Baget, sastre	20/2/1415 (53/5)
Joan	fill de Pascasi Torrent, moler	03/02/1415 (107/5)
Manuel	fill de Bertran de Oso, difunt, era sastre	4/4/1415 (53/5)
Antoni	fill de Antoni Grina, difunt, era aixaveguer i Beneta	13/8/1415 (123/1)
Mandina	filla de Pere Cases, giponer	7/9/1415 (53/5)
Joan Ropit	fill de Berenguer Ropit, mercader, difunt. El mestre era oncle de l'aprenent	19/12/1415 (66/4)
Antoni	fill de Galceran Picanyes, corredor	27/8/1416 (66/4)
Joan	fill de Joan Garcia, difunt, era coraler i nebot de Pere Fuster cosidor	9/10/1416 (59/2)
Bartomeu	fill de Antoni Vallès, guixer	11/2/1417 (69/10)
Manuel	fill de Joan Bertran, corredor d'orella	9/8/1417 (124/1)
Rafael	fill de Martí Calcina, difunt. Signen el contracte la mare, Felipa i el seu segon marit, Pere Ricart, paraire de draps de llana	10/11/1418 (69/11)
Jaume	fill de Ramon de Podio, difunt, era teixidor de llana. Signa el contracte la mare, Marquesa, dona de Llorenç Forment, mercader	27/7/1419 (69/11)
Gabriel	fill de Antoni Manoli, macip de ribera	30/9/1419 (69/11)
Joanet	fill de Guillem Bofill, espaser	4/12/1419 (69/11)
Pere Bosch	fill de Jaume Bosch, mercader	4/2/1419 (122/4)
Joan Carrió	fill de Joan Ros, sastre i de la seva dona Violant	24/4/1419 (53/6)
Joan Villa	fill de Jordi Villa, forner	25/8/1419 (69/11)

²⁷⁹ MADURELL MARIMON, J.M.: *O. Cit.*, pàg. 257.

²⁸⁰ MADURELL MARIMON, J.M.: *O. Cit.*, pàg. 257-258.

²⁸¹ MADURELL MARIMON, J.M.: *O. Cit.*, pàg. 262.

Pericó Jaume	fill de Manel Jaume, mestre en medicina convers	22/01/1420 (133/1)
Violant	filla de Jaume de Prades, paraire	21/3/1419 (53/6)
Manuel,	fill de d'Antoni Coll, corredor d'orella	10/11/1422 (139/1)
Dalmau	fill de Bernat des Pla, giponer	16/01/1441 (139/3)
Antoni	fill de Joan de Miravall, mariner	30/3/1424 (123/3)
Pere Vilar	fill d'Andreu Vilar, difunt, era assaonador	4/10/1424 (145/2)
Pere	fill de Bernat Manent, agricultor i Eulàlia	17/12/1429 (145/5)
Llorenç	fill de Galceran Sembres, vidrier i d'Isabel	7/8/1425 (145/2)
Joan Curat	fill d'Arac Curat, difunt, era mercader	31/7/1430 (145/5)
Maria	filla de Pere Arig, agricultor	19/1/1435 (93/8)
Joan,	fill de Pere Bages, fuster, i de Geralda (difunta)	13/2/1438 (171/1)
Ferrer Rosar	fill de Antoni Rosar, dauar	13/11/1424 (139/2)
Joan Prats,	fill de Francesc des Prats, sastre	31/10/1427 (141/1)
Jaume	fill de Joan Andreu, draper	20/01/1428 (141/1)
Gabriel Coll	fill de Ramon Coll, sedasser convers	01/12/1439 (141/3)
Isabel	filla de Gabriel des Puig, corredor d'orella	09/02/1439 (141/3)
Caterina	filla de Lucas Ametller, moliner	18/09/1439 (141/3)
Gabriel	fill de Dalmau Torrelles, tender	19/12/1443 (141/4)
Constança	filla d'Elionor, vídua del bracer Antoni Briade	13/3/1452 (175/6)
Bonanat	fill de Francesc Bosch, giponer	11/01/1440 (141/3)
Pau	fill de Gabriel Cases, teixidor de vels	05/09/1440 (141/3)
Isabel	filla de Joan Prora, difunt, era torner, signa el contracte Joan de Llobera, paraire, tutor de la seva neboda	11/11/1440 (139/3)
Manuel	fill de Joan Faiol, corredor d'orella	09/03/1441 (141/3)
Berenguer	fill de Joan Castanyer, teixidor de vels	02/10/1442 (141/4)
Llorenç	fill de Jaume Penades, sabater	19/03/1442 (141/4)
Constança	filla de Nicolau Server Els fiadors són Gràcia (la mare) i Rafaela dona de Lluís Gort, sastre, germana de l'aprenenta	16/05/1443 (141/4)
Joan	fill de Bartomeu Mir, tapiner i de la seva dona Caterina	18/10/1453 (159/24)
Jaume	germà de Joan Borgunyó, sabater	13/06/1449 (141/5)
Pere Badia	Fill de Jaume Badia, agutzil del rei	28/10/1455 (187/11)
Bartomeu	fill de Bartomeu Bruguera, teixidor de draps de llana	26/6/1456 (187/13)
Joan Arnau	fill de Pere Arnau, difunt, que havia estat pintor	30/8/1456 (187/13)
Lluís	fill de Ramon Gilabert, corredor d'animals	10/7/1458 (161/3)
Damià	Fill d'Antoni Saurí, assaonador de pells	31/5/1462 (214/6)
Joan	fill de Francesc Ardèvol, difunt, era cosidor, i Maria	24/2/1468 (222/3)
Antoni Costa	Fill d'Antoni Costa, difunt, era mariner	17/4/1477 (187/35)
Rafael Merles	Fill de Rafael Merles, difunt, era balancer	27/8/1477 (187/35)
Antoni Madela	Fill d'Antoni Madela, difunt, que havia estat blanquer	13/10/1477 (187/35)
Mateu Seller	Fill de Joan Seller, difunt, que havia estat agricultor	13/10/1477 (187/35)
Joan Roca	Fill d'Arnau Roca, mercader	7/11/1477 (187/35)
Felip	fill d'Antoni Marimon, paraire de draps de llana i Joana	1/7/1478 (222/5)
Nicolau	fill de Francesc Olius, paraire de draps de llana,	13/5/1480 (210/5)
Miquel	fill de Bartomeu Marí, difunt, era pellisser i Elvira	5/4/1494 (222/9)
Pere	fill de Joan Fresc, rajoler i Margarida (els dos difunts)	16/10/1494 (222/10)
Gabriel	fill de Daniel Coll, sastre	29/10/1454 (175/9)
Bernat	fill de Joan Vidal Samsó, corredor d'orella	3/3/1460 (175/13)
Sebastià	fill de Pere Ribes, barber	3/9/1454 (165/26)

Joan	fill de Bartomeu Sentmenat , mercader.	3/9/1456 (163/9)
Lluís	fill de Lluís Soler, teixidor de vels i corredor d'orella	29/10/1456 (161/2)
Antoni	Fill de Joan Amat, teixidor de draps de lli	9/5/1463 (204/4)
Bartomeu	fill de Manuel Simón, botiguer	23/3/1481 (175/30)
Joan	fill de Antoni Ferrer, obrer	19/1/1456 (159/28)
Margarita	filla de Joan Coll, paraire i d'Eulàlia	28/2/1456 (175/18)
Aldonça	filla de Leonard Mir, giponer i de Sibil·la	10/3/1461 (163/11)
Margarida	filla de Salvador Ferrer, obrer i Eulàlia	03/03/1460 (159/35)
Pere	fill de Jaume Genestar, difunt, era cosidor, i de Francina	13/2/1460 (196/1)
Jeroni	fill de Pau Vila, sastre	17/3/1460 (196/1)
Francesc	fill de Pere Arnau, difunt, era pintor, i Catalina	8/6/1461 (187/20)
Eulàlia	filla d'Esteve Mates, mercader i Salvadora	9/12/1465 (225/1)
Joan Mas	fill de Pere Mas, difunt, era paraire de draps de llana.	3/8/1467 (225/1)
Llorenç	fill de Pere de Belloch, corredor de felpa	4/9/1470 (187/30)
Francesc	fill de Pere Andreu, mestre de cases	28/10/1474 (187/33)
Bernat	fill de Maurici Sala assaonador	11/1/1467(225/1)
Clara	filla de Pere Pugas, agricultor i Maria la dona d'aquest	25/4/1473 (222/4)
Arnau	fill d'Arnau Vidal, corredor d'orella	18/11/1473 (187/32)
Joan Sanctes	Fill de Roderic de Sanctes, difunt, que havia estat paraire	5/8/1475 (187/34)
Joan	fill de Simó Llor, teixidor de vels	15/10/1479 (207/13)
Guillem	fill de Francesc Jover, corredor de felpa	6/6/1478 (187/36)
Felip	fill de Pere de Sanoya, difunt era cosidor, i Joana	23/7/1477 (225/3)
Mateu	fill de Joan Sastre, bracer,difunt, i Isabel	16/8/1480 (225/3)
Mateu	fill de Benet Moner (difunt), calafat i Isabel	6/10/1480 (225/3)
Gaspar	fill de Guillem Vilell, corretger	4/2/1483 (187/41)
Joan	fill de Miquel de Senyen, mercader	8/6/1485 (238/1)
Cristòfol	fill de Cristòfol Bosch (difunt, era llibreter) i de Mandina. La mare i l'àvia, Violant fan de fiadores	14/10/1485 (238/1)
Joan	fill d'Agustí Font, mariner	3/10/1485 (187/45)
Joan	fill de Pere Aviana, difunt, era mestre de cases i Antònia	14/1/1480 (187/37)
Bernat	fill de Bernat Cros, difunt, era barber i Eulàlia	30/5/1481 (187/39)
Joan Roca	fill de Lluís Roca, mercader	30/9/1483 (187/42)
Joan	fill de Jaume Çatorra, mercader	9/2/1487 (225/4)
Pere	fill de Llorenç Ferrer, agricultor	9/2/1488 (225/4)
Francesc	fill de Joan Roger, agricultor	17/10/1489 (225/4)
Bernat	Fill de Pere Feliu, agricultor	13/5/1491 (187/51)
Pere	fillastre d'Antoni Millas, agricultor	19/2/1494 (225/5)
Miquel	fill de Joan de Garbí, cuirasser	16/3/1495 (225/5)
Joan	fill de d'Alfons Goteric, cinter,i Beneta	10/11/1496 (225/6)
Antoni Joan	fill d'Alfons Celma, teixidor de draps de seda	1/10/1499 (225/6)
Antoni	fill de Pere Ramis, mariner	27/3/1478 (235/2)
Macià	fill d'Antoni Asamort, hostaler	16/9/1480 (216/18)
Joan Segura	fill de Joan Segura, difunt, era agricultor i Eulàlia	7/12/1480 (241/5)
Benet	fill de Bernat Bertran flassader, i Joana	29/5/1481 (241/6)
Joan	fill de Jaume de Balaguer, difunt, era agricultor	5/8/1482 (241/8)
Antoni Calvo	fill de Joan Calvo, era agricultor i Agnès (els dos difunts)	9/1/1483 (241/9)
Esteve Bulumbur	El seu pare era llancer	15/6/1484 AHCB: Notarial. Contractes IX.3
Andreu	fill de Joan Ramo, sastre	18/3/1486 (249/1)
Antoni	fill natural d'Antoni Roig, sucrer	15/1/1490 (207/17)

Antoni Jordi	fill de Pere Jordi, teixidor de cotó	9/9/1493 (249/9)
Pere	fill de Francesc de Segovia, giponer	17/10/1491 (207/18)
Àngel	fill d'Antoni Marimon difunt, era paraire de draps de llana	24/4/1492 (207/18)
Joan	fill de Joan Segarra, teixidor de lli	3/4/1494 (259/36)
Pere Rull	nebot de Bartomeu Aldebó, cinter	2/5/1495 (225/5)
Antoni	fill de Joan Balaguer, difunt, era agricultor	8/11/1499 (225/6)
Joan	fill de Bartomeu Solelles, mercader	11/10/1496 (259/38)
Benet	fill de Benet Bertran, difunt, era flassader i Joana	3/8/1478 (241/3)
Germà Navarro	Fill de Miquel Navarro, cirurgià i d'Eulàlia, la seva dona	13/2/1493 (187/54)
Gabriel	germà de Joan Fabregat, paraire de draps de llana	15/5/1495 (225/5)
Esteve	fill de Bartomeu Tronch, difunt, era cinter	27/1/1496 (225/6)
Jaume Joan	fill de Pere Sumes, difunt, era fuster, i de Joana i germà de Miquel Sumes, fuster	18/8/1496 (239/17)
Joan	fill de Joan Fonts, difunt, era rajoler i Eulàlia	16/10/1494 (239/14)
Miquel	fill d'Aetus de Mur, difunt, era donzell i de Blanquina	18/3/1500 (235/11)
Francesc	fill d'Andreu Babau, mercader i Caterina	11/5/1500 (235/11)
Pere	fill de Francesc Garriga, mercader	30/1/1497 (259/38)
Gaspar	germà de Pere Ferrer, mercader	18/6/1499 (259/40)

Entre el conjunt de familiars dedicats a l'artesania, tres quarts tenien oficis relacionats amb el treball tèxtil. Bastants pares eren o havien estat mercaders o s'havien dedicat a professions relacionades amb el comerç (corredors d'orella, o botiguers). El nombre d'aprenents procedents del camp era menor, com també els que tenien pares dedicats a oficis marítims i altres.

Crida l'atenció que alguns pares o familiars propers dels aprenents que signen el contracte en el seu nom tinguessin el mateix ofici que els mestres que els ensenyarien l'ofici, com el teixidor de vels Simó Llor que havia signat un contracte amb el també veler Joan Batlle per que ensenyés l'ofici al seu fill Joan de 10 anys²⁸².

En altres casos els aprenents es desplaçaven a una altra ciutat per aprendre el mateix ofici o un de molt semblant al del seu pare. El pare d'Antoni Joan Celma, que era teixidor de draps de seda a València, havia signat un contracte d'aprenentatge per que el seu fill aprengués l'ofici de cinter amb Joan Armanys.

Però, en alguns casos l'aprenent continuava residint al mateixa localitat que la seva família i en canvi aprenia l'ofici al costat d'un altre mestre. El cinter Alfons Goteric, tot i que també residia a Barcelona havia signat contracte amb Joan Armanys per que instruís al seu fill. L'oncle de Pere Rull també era cinter, però el seu nebot assistiria en aquest ofici a un altre mestre, Joan Carrió. Un altre cas era el del sedasser Ramon Coll, el fill del qual, Gabriel,

²⁸² AHPB: Antoni Palomeres, *Manual*, 207/ 13. 15 d'octubre de 1479.

estaria com a aprenent amb el teixidor de vels i teles de sedassos Bernat Ça Cot²⁸³ durant 6 anys. A més a més el contracte impedia a Gabriel canviar d'ofici durant aquest temps sota una multa de 100 sous. Gabriel Cases era teixidor de vels, igual que Joan des Pla, qui ensenyaria l'ofici al seu fill Pau durant un any²⁸⁴. Joan Castanyer, que anys abans també havia contractat un aprenent, va signar contracte amb un altre teixidor de vels, Miquel Gralla, per que ensenyés l'ofici al seu fill Berenguer.

Sovint els aprenents tenien un fiador que garantia el compliment de les condicions del contracte. Generalment tenien fiadors els aprenents i aprenentes que eren orfes, però en alguns casos també els aprenents que tenien pares fora de Barcelona, com Andreu de la Mata originari de Calatayud i a qui feien de fiadors el seu oncle, Llorenç de la Mata, mercader i un notari, Joan Faner, tots dos ciutadans de Barcelona²⁸⁵.

III.1.8 PROCEDÈNCIA DELS APRENENTS

Observem que els nois i noies que aprenien oficis de seders venien de diferents llocs de Catalunya, d'altres llocs de la Corona d'Aragó, de Castella, i alguns fins i tot de França, Portugal i Itàlia. Però la gran majoria, procedien de Barcelona ciutat.

Quadre número 7: Aprenents procedents de Barcelona ciutat

APRENT	PROCEDÈNCIA	DATA I SIGNATURA
Mahir Cohen	Barcelona	27/04/1385 ²⁸⁶
Pere Ballester	Barcelona	03/09/1392 ²⁸⁷
Pere Font	Barcelona	04/06/1398 (53/4) ²⁸⁸
Jaume	Barcelona	16/2/1400 (79/2)
Joanet	Barcelona	19/1/1401 (56/7)
Antoni Font	Barcelona	10/6/1401 (56/7)
Bernardó Ça Vall	Barcelona	21/10/1404 (54/15)
Francesc	Barcelona	14/11/1405 (58/35)
Joanet	Barcelona	28/7/1406 (104/1)

²⁸³ AHPB: Narcís Bru, *Manual*, 141/3. 1 de desembre de 1439.

²⁸⁴ AHPB: Narcís Bru, *Manual*, 141/3. 5 de setembre de 1440.

²⁸⁵ AHPB: Miquel Fortuny, *Manual*, 249/1. 18 de març de 1486.

²⁸⁶ MADURELL MARIMON, J.M.: *O. Cit.*, pàg. 257.

²⁸⁷ MADURELL MARIMON, J.M.: *O. Cit.*, pàg. 260.

²⁸⁸ MADURELL MARIMON, J.M.: *O. Cit.*, pàg. 262.

Pericó de Miglloch	Barcelona	12/12/1408 (63/1)
Francesc	Barcelona	10/9/1409 (76/4)
Jaume	Barcelona	15/3/1428 (145/4)
Gabriel Siurana	Barcelona	27/1/1415 (53/5)
Joan Torrent	Barcelona	03/02/1415 (107/5)
Manuel de Oso	Barcelona	4/4/1415 (53/5)
Mandina	Barcelona	7/9/1415 (53/5)
Joan Ropit	Barcelona	19/12/1415 (66/4)
Antoni Picanyes	Barcelona	27/8/1416 (66/4)
Joan García	Barcelona	9/10/1416 (59/2)
Bartomeu	Barcelona	11/2/1417 (69/10)
Manuel	Barcelona	9/8/1417 (124/1)
Rafael	Barcelona	10/11/1418 (69/11)
Jaume Paladi	Barcelona	27/7/1419 (69/11)
Gabriel Manoli	Barcelona	30/9/1419 (69/11)
Joanet	Barcelona	4/12/1419 (69/11)
Joan Carrió	Barcelona	24/4/1419 (53/6)
Joan Villa	Barcelona	25/8/1419 (69/11)
Pericó Jaume	Barcelona	22/01/1420 (133/1)
Violant	Barcelona	21/3/1419 (53/6)
Manuel	Barcelona	10/11/1422 (139/1)
Antoni	Barcelona	30/3/1424 (123/3)
Llorenç	Barcelona	7/8/1425 (145/2)
Joan	Barcelona	13/2/1438 (171/1)
Ferrer Rosar	Barcelona	13/11/1424 (139/2)
Jaume Andreu	Barcelona	20/01/1428 (141/1)
Gabriel Coll	Barcelona	01/12/1439 (141/3)
Isabel	Barcelona	09/02/1439 (141/3)
Caterina	Barcelona	18/09/1439 (141/3)
Pere	Barcelona	26/1/1450 (175/5)
Bonanat	Barcelona	11/01/1440 (141/3)
Pau	Barcelona	05/09/1440 (141/3)
Isabel	Barcelona	11/11/1440 (139/3)
Manuel	Barcelona	09/03/1441 (141/3)
Berenguer	Barcelona	02/10/1442 (141/4)
Joan	Barcelona	18/10/1453 (159/24)
Jaume Burgunyó	Barcelona	13/06/1449 (141/5)
Pere Badia	Barcelona	28/10/1455 (187/11)
Bartomeu Bruguera	Barcelona	26/6/1456 (187/13)
Joan Arnau	Barcelona	30/8/1456 (187/13)
Lluís Gilabert	Barcelona	10/7/1458 (161/3)
Damià	Barcelona	31/5/1462 (214/6)
Joan	Barcelona	28/1/1463 (214/7)
Felip Marimon	Barcelona	1/7/1478 (222/5)
Nicolau	Barcelona	13/5/1480 (210/5)
Gabriel	Barcelona	29/10/1454 (175/9)
Lluís Soler	Barcelona	29/10/1456 (161/2)
Bartomeu	Barcelona	23/3/1481 (175/30)
Joan	Barcelona	19/1/1456 (159/28)
Margarita	Barcelona	28/2/1456 (175/18)
Aldonça	Barcelona	10/3/1461 (163/11)

Margarida	Barcelona	03/03/1460 (159/35)
Pere Genestar	Barcelona	13/2/1460 (196/1)
Jeroni Vila	Barcelona	17/3/1460 (196/1)
Francesc Arnau	Barcelona	8/6/1461 (187/20)
Eulàlia	Barcelona	9/12/1465 (225/1)
Joan Mas	Barcelona	3/8/1467 (225/1)
Llorenç	Barcelona	4/9/1470 (187/30)
Francesc Andreu	Barcelona	28/10/1474 (187/33)
Clara	Barcelona	25/4/1473 (222/4)
Arnau Vidal	Barcelona	18/11/1473 (187/32)
Joan Sanctes	Barcelona	5/8/1475 (187/34)
Rafael Merles	Barcelona	27/8/1477 (187/35)
Antoni Madela	Barcelona	13/10/1477 (187/35)
Joan Llor	Barcelona	15/10/1479 (207/13)
Guillem Jover	Barcelona	6/6/1478 (187/36)
Felip Montserrat de Sanoya	Barcelona	23/7/1477 (225/3)
Mateu Sastre	Barcelona	16/8/1480 (225/3)
Gaspar Vilell	Barcelona	4/2/1483 (187/41)
Cristòfol Bosch	Barcelona	14/10/1485 (238/1)
Joan Font	Barcelona	3/10/1485 (187/45)
Joan	Barcelona	14/1/1480 (187/37)
Joan Roca	Barcelona	30/9/1483 (187/42)
Jaume Simón	Barcelona	15/5/1487 (187/47)
Francesc Roger	Barcelona	17/10/1489 (225/4)
Bernat Feliu	Barcelona	13/5/1491 (187/51)
Miquel	Barcelona	16/3/1495 (225/5)
Joan	Barcelona	10/11/1496 (225/6)
Antoni Ramis	Barcelona	27/3/1478 (235/2)
Macià Asamort	Barcelona	16/9/1480 (216/18)
Benet Bertran	Barcelona	29/5/1481 (241/6)
Joan Balaguer	Barcelona	5/8/1482 (241/8)
Antoni	Barcelona	15/1/1490 (207/17)
Germà Navarro	Barcelona	13/2/1492 (187/54)
Àngel Marimon	Barcelona	24/4/1492 (207/18)
Joan Segarra	Barcelona	3/4/1494 (259/36)
Joan Solelles	Barcelona	11/10/1496 (259/38)
Benet Bertran	Barcelona	3/8/1478 (241/3)
Jaume Joan Sumes	Barcelona	18/8/1496 (239/17)
Gaspar Ferrer	Barcelona	18/6/1499 (259/40)

El nombre d'aprenents originaris de Barcelona ciutat (99) era bastant superior al conjunt dels aprenents que havien arribat d'altres llocs de Catalunya (60). Entre aquests no destacava el nombre d'aprenents procedents de poblacions més o menys properes a Barcelona, que pertanyien a la diòcesis de Barcelona, eren un 9% del conjunt de contractes d'aprenentatge que hem analitzat.

Quadre número 8: Aprenents procedents de la diòcesi de Barcelona, de Vic i del seu entorn

APRESENT	PROCEDÈNCIA	DATA I SIGNATURA
Joan Jordi	Sant Pere de Riudebitlles	30/6/1414 (111/2)
Nicolau	Sant Celoni	22/10/1415 (90/5)
Pere Bosch	Calaf al comtat de Cardona	4/2/1419 (122/4)
Pere Manent	parròquia de Mollet	17/12/1429 (145/5)
Maria	Sant Vicenç dels Horts	19/1/1435 (93/8)
Cristòfol Givó	Berga	08/06/1437 (163/1)
Bernat Guasch	Sant Vicenç de Sarrià	30/6/1440 (155/3)
Gabriel	Sant Vicenç dels Horts	19/12/1443 (141/4)
Jaume Salvat	Berga	31/3/1445 (155/4)
Constança	Vic	13/3/1452 (175/6)
Sebastià	Vic	3/9/1454 (165/26)
Bartomeu	Sabadell	11/5/1472 (175/23)
Antoni Serena	Monistrol de Montserrat	8/6/1461 (187/20)
Bernat Rossella	Sant Pere d'Auro (Santpedor), diòcesi de Vic	23/8/1471 (199/17)
Joan Segura	Vilafranca del Penedès	7/12/1480 (241/5)
Bernat Cros	Granollers	30/5/1481 (187/39)
Jaume Damià	Martorell	22/4/1490 (249/5)
Joan Fonts	parròquia de Sant Boi de Llobregat	16/10/1494 (239/14)
Francesc Babau	Vilafranca del Penedès	11/5/1500 (235/11)

Un nombre semblant d'aprenents venien de la ciutat de Lleida, de la seva diòcesi, de la diòcesi d'Urgell i dels voltants d'aquesta (un 9%).

Quadre número 9: Aprenents procedents de les diòcesis de Lleida i d'Urgell i del seu entorn:

APRESENT	PROCEDÈNCIA	DATA I SIGNATURA
Pere Vilar	Lleida	4/10/1424 (145/2)
Joan Sala	diòcesi d'Urgell	14/6/1428 (105/6)
Llorenç Penades	Agramunt de la diòcesi d'Urgell	19/03/1442 (141/4)
Constança	Lleida	16/05/1443 (141/4)
Joan Ardèvol	Cervera	24/2/1468 (222/3)
Vicenta	Granyena, vegueria de Cervera	22/5/1461 (187/20)
Antoni Amat	Cervera	9/5/1463 (204/4)
Pere Serra	Sanauja, de la diòcesi d'Urgell	8/10/1466 (187/26)
Joan Rossell	Solsona	4/11/1478 (187/36)
Gil Fontanet	Ivorra	14/10/1469 (187/29)
Jaume Joan	Torrefeta diòcesi d'Urgell	16/7/1468 (187/27)
Maria	Guàrdia d'Urgell	25/7/1484 (187/43)
Joan de	Ontinyena, al regne d'Aragó	2/4/1487 (187/47)

Lligalbé	(diòcesi de Lleida)	
Pere Ricart	Guissona (de la diòcesi d'Urgell)	19/2/1494 (225/5)
Antoni Balaguer	Arbeca, diòcesi de Lleida	8/11/1499 (225/6)
Jaume Morell	Passenant de la vegueria de Cervera	30/11/1495 (225/5)
Esteve Tronch	Lleida	27/1/1496 (225/6)
Miquel de Mur	d'Areny del comtat de Ribagorça	18/3/1500 (235/11)

Bastants aprenents venien també de la ciutat de Tarragona, Tortosa i poblacions pròximes (un 8% del total).

Quadre número 10: Aprenents procedents de Tarragona, Tortosa, i dels seus voltants

APRENENT	PROCEDÈNCIA DE L'APRENENT	DATA I SIGNATURA
Pere Martorell	Sant Feliu de Constantí del Camp de Tarragona	8/3/1411 (58/46)
Berenguer Conesa	castell de Constantí al camp de Tarragona	9/8/1426 (123/5)
Guillem Julià	Bot	8/4/1426 (148/1)
Antoni Batlle	Horta de la Castellania d'Amposta	15/1/1428 (66/7)
Joan Prats	Tarragona	31/10/1427 (141/1)
Pere Domínguez	Santa Coloma de Queralt	1/8/1455 (205/1)
Joan Roca	Santa Coloma de Queralt	7/11/1477 (187/35)
Joan Sacanell	Bellvehí (B.Penedès)	31/12/1478 (187/36)
Pere Ferrer,	Passanant de l'arquebisbat de Tarragona	9/2/1488 (225/4)
Joan Rossell	Pla del Camp de Tarragona	28/2/1480(235/3)
Bartomeu Vallès	Santa Maria de Gandesa de la diòcesi de Tarragona	20/9/1479 (241/4)
Pere Llobregat	d'Alforja, de la diòcesi de Tarragona	16/6/1481(241/6)
Gabriel Gatell	Valls	14/1/1494 (259/36)
Joan Català	Tortosa	3/9/1481(187/39)
Andreu Alemany	Tortosa	6/4/1492 (187/53)
Gabriel Fabregat	Alcover, arquebisbat de Tarragona	15/5/1495 (225/5)
Pere Garriga	Falset, de l'arquebisbat de Tarragona	30/1/1497 (259/38)

Menys aprenents venien d'altres zones de Catalunya, com Girona i els seus voltants, o el Rosselló (un 4%).

Quadre número 11: Aprenents procedents de Girona, del Rosselló i dels seus voltants

APRENENT	PROCEDÈNCIA APRENENT	DATA I SIGNATURA
Taroç Abraham	Peralada, de la diòcesi de Girona	25/06/1387 ²⁸⁹
Antoni Grina	Blanes	13/8/1415 (123/1)
Dalmau des Pla	Girona	16/01/1441(139/3)
Pere Fresc	castell d'Empurdà	16/10/1494 (222/10)
Bernat	Girona	3/3/1460 (175/13)
Joan Sentmenat	Perpinyà	3/9/1456 (163/9)
Antoni Costa	Sant Feliu de Guíxols	17/4/1477 (187/35)
Joan Julià	lloc de Palau al comtat de Rosselló	2/5/1483 (187/41)

Un 10% d'aprenents procedien d'altres llocs de la Corona d'Aragó.

Quadre número 12: Aprenents procedents d'altres llocs de la Corona d'Aragó

APRENENT	PROCEDÈNCIA APRENENT	DATA I SIGNATURA
Pascasi Frare	Moncofa, regne de València	15/09/1413 ²⁹⁰ (100/3)
Bartomeu Vidal	“vall de Pures” de l'arquebisbat de Saragossa	20/11/1413 (56/15)
Joanet	València	20/2/1415 (53/5)
Lluís de Santa Fe	Saragossa	7/3/1419 (53/6)
Miquel Martínez	València	10/7/1427 (95/1)
Joan Curat	“Boixena” del Regne de Sicília	31/7/1430 (145/5)
Joan Pelegrí	Sariñena del regne d'Aragó	21/2/1435 (93/8)
Bernat	Menorca	11/1/1467 (225/1)
Antoni Guasch	Menorca	27/8/1478 (225/3)
García Dambun	Borja, del regne d'Aragó	1/4/1479 (225/3)
Mateu Moner	Castell de Càller	6/10/1480 (225/3)
Antoni Calvo	Calatayud	9/1/1483 (241/9)
Joan Senyen	Calatayud, regne d'Aragó	8/6/1485 (238/1)
Andreu de la Mata	Calatayud	18/3/1486 (249/1)
Joan Çatorra	Monsó, del regne d'Aragó	9/2/1487 (225/4)
Joan Miquel Mercasano	València	15/3/1485 (241/14)
Francesc García	València	30/3/1487 (187/47)
Cosme de la Serra	Barbastre	7/5/1488 (187/48)
Antoni Jordi	Mallorca	9/9/1493 (249/9)
Miquel Joan Marí	València	5/4/1494 (222/9)
Antoni Joan Celma	València	1/10/1499 (225/6)

El 5% del total d'aprenents venien de diferents regions del regne de Castella i de Navarra.

²⁸⁹ MADURELL MARIMON, J.M.: *O. Cit.*, pàg. 257-258.

²⁹⁰ Citat a MADURELL MARIMON, J.M.: *O. Cit.*, pàg. 254.

Quadre número 13: Aprenents procedents de la corona de Castella i de Navarra

APRENENT	PROCEDÈNCIA APRENENT	DATA I SIGNATURA
Jaume Toledano	Toledo	2/8/1425 (145/2)
Joan de Carrió	Tudela, Navarra	14/8/1426 (146/2)
Martí Destalnatre	Castro Urdiales de Biscaia	3/3/1460 (176/6)
Jaume García	d'Almansa al regne de Castella	12/6/1476 (207/12)
Lluís de Torres	Jaén	29/3/1477 (225/3)
Bernardí	Sevilla, regne de Castella	11/10/1479 (225/3)
Joan Dalmonasser	Regne de Castella	1/12/1481 (219/14)
Sancho de Durbera	Vitòria, del regne de Castella	24/11/1488 (225/4)
Alfons Romeu	Sevilla	11/10/1481 (203/25)
Joan Ramis	Valladolid	6/7/1480 (216/18)
Esteve Bulumbur	Laiqueitio a Biscaia	15/6/1484AHCB: Notarial. Contractes. IX.3

Els mestres seders barcelonins també havien contractat alguns aprenents arribats de llocs més allunyats, com França i Portugal, i fins i tot dos aprenents de l'Imperi Alemany. Eren un 5% del conjunt.

Quadre número 14: Aprenents procedents d'altres llocs

APRENENT	PROCEDÈNCIA DE L'APRENENT	DATA I SIGNATURA
Giramon de Colunya	Roine	22/4/1405 (58/33)
Pere Alfonso	Setúbal, regne de Portugal	19/7/1410 (76/4)
Blasco Vicenç	Lisboa, regne de Portugal	24/1/1413 (93/3)
Pedro de Poç	Regne de Portugal	4/3/1451 (187/7)
Esteve de Bonleuguer	D'Arras, a la província de Picardia, al regne de França	13/9/1451 (187/7)
Joan Pelet	De la ciutat de Castres al vescomtat de la Marca, al regne de França	3/7/1455 (187/11)
Mateu Seller	Diòcesi de Colònia a l'Imperi Alemany	13/10/1477 (187/35)
Joan Fuster	ciutat de Castell de la diòcesi d'Orsa, a l'imperi Alemany	9/12/1483 (187/42)
Arnau de Peremillas	Sant Bert a Gascunya	12/3/1499 (222/11)

III.2 ELS OFICIALS

En aquest apartat hem inclòs els contractes dels treballadors que tenien certs coneixements de l'ofici del mestre, ja que se'ls definia al contractar-los com a seders, velers i amb noms similars. Tots els contractes que tractem en aquest apartat incloïen clàusules per les quals els mestres es comprometien, a més de pagar-los un salari, a ensenyar l'ofici als treballadors. De tota manera difereixen dels contractes d'aprenentatge, perquè eren treballadors amb coneixements de l'ofici que rebien una remuneració per la seva feina. També els hem de diferenciar dels contractes d'assalariats (que hem analitzat en un altre apartat²⁹¹), perquè hem considerat que no es tractava pròpiament d'aquesta tipologia contractual, ja que a diferència dels treballadors assalariats, havien de rebre certa formació, suposem que en tècniques concretes, per part del mestre. Generalment les clàusules dels seus contractes eren idèntiques a les dels aprenents. Els mestres es comprometien a ensenyar-los el seu ofici el millor possible i ells prometien servir-los en tots els seus manaments lícits i honestos.

Quadre número 15: Contractes d'oficials

MESTRE	OFICIAL	EDAT	DURADA	REMUNERACIÓ	DATA I SIGNATURA
Berenguer de Soler, teixidor de vel	Francesc Sanant, teixidor de vel convers, procedent de Lleida, habitant de Barcelona	19 anys	6 mesos	3 sous per cada dotzena de vores i 7 sous per cada dotzena de vel que teixís	14/4/1403 Bernat Sans (87/2)
Galceran Sestrada, mercer	Antoni Barberà, mercer d'Igualada	18 anys	1 any	manutenció, vestit i calçat i 10 florins d'or d'Aragó	31/1/1415 Jaume de Trilla (53/5)
Joan Goteris, batifuller d'or i de plata	Gabriel Manós, batifuller d'or i de plata, València		1 any	menjar, beguda i 14 florins d'or d'Aragó. La meitat en signar el contracte i l'altra meitat en acabar l'aprenentatge	16/7/1416 Simó Carner (112/2)
Bernat Ça Cot	Bonanat Vicenç,	14 anys	22 mesos	manutenció, vestit i calçat i un gipó de	03/02/1430 Narcís Bru (141/1)

²⁹¹ A l'apartat "Treballadors assalariats", pàg. 139.

teixidor de vels de seda i sedassos convers	teixidor de vels, Barcelona			fustani nou el dia de la festa de la Resurrecció i en acabar un gipó nou i una cota de drap de la terra. El mestre li ensenyarà ofici de teixidor de seda i sedassos	
Antoni Sadurní, brodador	Joan de Vallterra, àlies Navarro, brodador, Barcelona	-	2 anys	l'aprenent paga 10 florins (5 lliures i 10 sous) per la instrucció que rep	17/11/1467 Esteve Soley (222/3)
Miquel Guillem, àlies Sadurní, brodador	Joan Membrat, brodador, de Barcelona	18 anys	1 any	manutenció i 22 sous	20/3/1480 Narcís Gerard Gili (235/3)
Joan Armanys, cinter	Andreu de Viana, cinter, del regne de Navarra	15 anys	2 anys i mig	manutenció i 16 florins d'or	11/4/1494 Joan Fluvià(225/5)
Miquel Sadurní, brodador	Lluís Tinet, brodador, Barcelona	18 anys	-	Lluís Tinet pagarà 3 lliures i 10 sous per la formació que rebrà. 15 sous i 10 diners el mes de setembre present i els restants 15 sous i 10 diners el mes següent	2/9/1499 Narcís Gerard Gili (235/10)

Tot i que a aquests treballadors ja se'ls atribuïa l'ofici, de vegades eren tractats gairebé igual que els aprenents nens. Normalment rebien salaris baixos i de vegades cap remuneració excepte la manutenció, com el teixidor de vels Bonanat Vicenç a qui el mestre que l'havia contractat, Bernat Ça Cot no pagaria cap salari, únicament la manutenció i el vestit i calçat habituals dels contractes d'aprenentatge. Per tant, aquest contracte s'assemblaria més a aquesta tipologia contractual, malgrat tractar-se d'un treballador qualificat. Ja que no rebria cap salari, possiblement Bonanat Vicenç buscava perfeccionar els seus coneixements i pràctica en l'ofici al costat d'un mestre més qualificat i experimentat durant els 22 mesos que duraria el contracte²⁹². No obstant, aquests treballadors que ja estaven formats, encara que eren joves, habitualment rebien alguna remuneració. El cinter Andreu de Viana, qui ja tenia

²⁹² AHPB: Narcís Bru, *Manual*, 141/1. 3 de febrer de 1430.

més de 15 anys en el moment de signar el contracte d'aprenentatge i era designat com a cinter al contracte. Tot i que se li atribuïa l'ofici de cinter, el seu contracte tenia les mateixes característiques que altres en els que els aprenents no tenien cap coneixement de l'ofici. El mestre, el cinter Joan Armanys, li ensenyaria el seu ofici durant 2 anys i mig i li donaria la manutenció i 16 florins d'or.

Joan Membrat, major de 18 anys, era brodador i durant un any treballaria pel mestre Miquel Guillem àlies Sadurní, qui li donaria la manutenció i una paga de 22 sous. El mestre Joan Goteris havia pagat 14 florins a l'oficial Gabriel Manós²⁹³, per que l'assistís durant un any en el seu ofici.

El cinter Pere Joan de Morros a més dels nombrosos aprenents que havia contractat en poc temps també havia contractat un cinter ja format per assistir-lo durant un any²⁹⁴. Aquest, Sancho de Sant Joan, procedia de Durango (Biscaia) i el mestre l'havia contractat "per treballar per a ell i la seva botiga en el dit ofici de cinter". A més a més del menjar, la beguda, el vestit i calçat habituals, rebria un salari de 12 lliures i 10 sous i una capa de drap negre que el mestre encarregaria a un sastre i que Sancho de Sant Joan escolliria. Els dos contractants havien decidit que la confraria de mercers actués com a àrbitre del contracte. Semblants característiques tenia el contracte del cinter Joan Davendayo procedent de Durango, també cinter, contractat pel Martí Lobat, que li pagaria 12 florins per treballar amb ell durant un any. Joan rebria un florí al mes a més a més de la manutenció i el vestit i calçat que el mestre li proporcionaria²⁹⁵. El mateix dia, Martí Lobat havia contractat un altre cinter de Durango (on el seu pare, Joan Peris, havia estat també cinter), Perutxo d'Atxaburu. El contracte tenia les mateixes característiques i idèntica remuneració. Els dos cinters de Biscaia devien ser molt joves, ja que als seus contractes només s'indicava que eren majors de 16 anys. Martí Lobat contractat tres joves de Biscaia el mateix any per a assistir-lo en el seu ofici. Però mentre Joan Davendayo i Perutxo d'Atxaburu treballarien al seu servei durant un any a canvi d'un salari d'un florí al mes, menjar, beguda, vestit i calçat, Joan Destalnatre de Castro Urdiales (qui no era cinter), també major de 17 anys, estaria com a aprenent al taller del mestre, qui només li oferiria la manutenció i el vestit durant els tres anys que l'assistís²⁹⁶.

Aquests aprenents amb ofici devien ser artesans pobres que no tenint altres mitjà de

²⁹³ AHPB: Simó Carner, *Manual*, 112/2. 16 de juliol de 1416.

²⁹⁴ AHPB: Galceran Balaguer, *Manual*, 241/6. 11 d'agost de 1481.

²⁹⁵ AHPB: Miquel Abella, *Manual*, 176/6. 25 d'agost de 1460.

²⁹⁶ AHPB: Miquel Abella, *Manual*, 176/6. 3 de març de 1460.

manutenció es llogaven per curts períodes de temps al servei dels mestres per millorar els seus coneixements de l'ofici i aprendre noves tècniques. Els mestres es beneficiaven així d'una mà d'obra barata i coneixedora de l'ofici. Malgrat que hi havia aprenents sense coneixements de l'ofici més ben remunerats i que fins i tot rebien salaris periòdics, la condició dels aprenents amb ofici s'aproximaria més a formes de treball assalariat ja que els contractes en feien referència com a artesans.

Els oficials estaven subjectes als mestres per obligacions de caràcter general establertes a les ordenances de l'ofici. No tots els oficials aspiraven convertir-se en mestres, molts es conformaven a ser experts i sol·licitats oficials. Quan un oficial aspirava a assolir el grau de mestre, procurava perfeccionar-se constantment, realitzant fins i tot viatges a poblacions veïnes o regions allunyades, viatges d'estudi i de pràctiques que aprofitava per a treballar en algun taller prestigiós. Alguns assolien el grau de mestres després de 2 o 4 anys de treballar com a oficials, mentre que d'altres no arribaven a assolir aquest grau²⁹⁷.

Un cas particular va ser el del teixidor de vels barceloní Bernat Cabrit. Aquest, que ja era designat com a veler, i era fill del també teixidor de vels Dalmau Cabrit, ciutadà de Barcelona, havia signat un contracte per assistir en el seu ofici a un teixidor de vels de fora de la ciutat²⁹⁸. El mestre, Antoni Albert, d'Empúries es comprometia a formar a Bernat Cabrit com a teixidor de vels durant dos anys. A canvi, Bernat Cabrit rebria la manutenció i 20 florins d'or d'Aragó i en cas que no completés l'aprenentatge a casa del mestre, aquest únicament li donaria una túnica i el calçat. És l'únic cas que d'aquestes característiques que hem trobat, en que un teixidor de vels barceloní, es posés al servei d'un teixidor de fora de la ciutat per a millorar els seus coneixements.

Però també veiem que alguns oficials, com el brodador Lluís Tinet, van pagar al mestre per la formació que rebrien²⁹⁹. Lluís Tinet, que va pagar 3 lliures i 10 sous, buscava millorar els seus coneixements al costat d'un brodador amb prestigi i amplis coneixements, com podria ser Miquel Sadurní. El brodador Joan de Vallterra, també va pagar per assistir durant 2 anys al mestre brodador Antoni Sadurní, 5 lliures i 10 sous³⁰⁰. Però es tractava de casos aïllats. També hem trobat un oficial, Manuel de Coll, que va assistir a una mestra sedera³⁰¹.

²⁹⁷ TORRELLA NIUBÓ, F: *Gremios y cofradías*, Terrassa, 1961, pàg. 15-16.

²⁹⁸ AHPB: Pau Guardiola, *Manual*, 168/1. 8 de setembre de 1435.

²⁹⁹ AHPB: Narcís Gerard Gili, *Manual*, 235/10. 2 de setembre de 1499.

³⁰⁰ AHPB: Esteve Soley, *Manual*, 222/3. 17 de novembre de 1467.

³⁰¹ MADURELL: *O. Cit.*, pàg. 263-264. (AHPB: Narcís Bru, *Manual*, 141/1. 2 de gener de 1428. (Veure apartat "Treball femení", pàg. 108).

III.3 EL TREBALL FEMENÍ

La presència de dones a tots els sectors de l'artesanat i en diferents categories de treball, com a propietàries de tallers, aprenentes, treballadores assalariades, o esclaves va ser constant al llarg de l'Edat Mitjana³⁰². Quan es produí el renaixement urbà i l'esclat de l'artesanat tèxtil, abans de que s'organitzessin les corporacions d'oficis, les dones van trobar el seu espai laboral treballant en la manufactura de les diverses fibres tèxtils. De tota manera, Però el desenvolupament de les societats urbanes no va afavorir la situació de les dones en l'àmbit artesà. En gairebé cap estatut gremial es feia referència al treball femení. Als llocs on s'havien desenvolupat més els gremis, ja des del segle XIII, s'havien començat a introduir mesures per tal de limitar el treball de les dones. A diferents ciutats els oficials van procurar limitar el nombre d'aprenentes i serventes, que eren molt demandades ja que rebien salaris un terç inferiors als dels homes. Cap a finals de l'Edat Mitjana el treball independent de les dones va trobar cada vegada més dificultats, va haver-hi nombrosos conflictes entre oficials i aprenentes, entre artesans formats i jornaleres i serventes en procés de formació, entre mestres agremiats i artesanes no organitzades³⁰³.

Quan l'artesanat estava en una fase de creixement, i abans de l'aparició dels gremis, en molts oficis homes i dones tenien espai en el món laboral. Però amb el desenvolupament de les estructures gremials, en molts casos el treball de les dones no tenia un reconeixement a les ordenances. Alguns gremis fins i tot intentaven limitar i prohibir el treball femení, com el cas dels teixidors de llana barcelonins. Aquests van prohibir a les vídues dels agremiats que seguissin dedicant-se al teixit de la llana per tal d'evitar la competència que aquestes podrien suposar³⁰⁴. La progressiva pèrdua del reconeixement del treball femení a la normativa, es veu molt clarament a les ordenances dels teixidors de lli barcelonins. Mentre que a les

³⁰² BONASSIE, P: *O. Cit.*, pàg. 103-104.

³⁰³ DUBY, G. i PERROT, M.: *Historia de las mujeres en Occidente. Edad Media*, Madrid: Taurus, 1992, pàg. 368 - 369.

³⁰⁴ VINYOLES, T: *Història de les dones a la Catalunya medieval*, Vic, 2005, pàg. 188. Una ordenança va establir que : “Per esquivar deshonestedats e infàmia que cap dona vídua qui sia estada muller de teixidor, o d’altre persona, estant vídua, no puxa ne gos tenir obrador del dit ofici de teixidor, si doncs no ha fill mascle d’edat de 12 anys o més qui vulla ésser teixidor”.

BONASSIE, P: *O. Cit.*, pàg. 29.: La prohibició es va aplicar fins al punt que els prohoms de la llana es van presentar el 1486 a casa d'un confrare difunt, al dia següent del seu enterrament per arrencar els telers de la paret per evitar que la seva vídua seguís teixint.

ordenances dels teixidors de lli barcelonins del 10 de març de 1369 les teixidores encara eren reconegudes, apareixien al costat dels teixidors i estaven sotmeses a les mateixes obligacions, més endavant, en 1402 ni a les ordenances per als teixidors de lli i ni per als de llana les teixidores ja no apareixien citades al costat dels teixidors. A les mateixes ordinacions de 1402 dels teixidors de llana es prohibia a les vídues d'aquests artesans que seguissin treballant en el seu ofici³⁰⁵.

Al marge de les institucions gremials, que en la majoria de casos no permetien a les dones examinar-se per accedir a la mestria, les dones van continuar treballant en diferents oficis³⁰⁶. La majoria de les dones artesanes a la Barcelona medieval treballaven en diferents fases de la manufactura tèxtil de llana, lli, cotó, cànem, i seda. Participaven sobretot en els processos inicials, principalment el filat (tant per ús propi, com per vendre el fil als teixidors o al mercat). Algunes d'aquestes artesanes treballaven en el marc de xarxes de treball a domicili, al servei d'empresaris tèxtils que els subministraven les matèries primeres³⁰⁷. L'empresari els donava la matèria primera i els pagava per la feina feta. Però no sempre estaven subjectes a un empresari, també podien vendre la llana filada al mercat o als teixidors o teixidores (sobretot quan es tractava de fibres fines per confeccionar vels). Malgrat el control del gremi, les filadores de llana van poder mantenir un cert grau d'autonomia durant tota l'Edat Mitjana, compraven la matèria primera, i filaven la llana a casa seva. Algunes filadores contractaven aprenentes a les quals ensenyaven el seu ofici, però el gremi de teixidors no les considerava mestres, ja que la filatura no era considerada una feina qualificada.

Durant la primera meitat del segle XIV va haver-hi dones mestres teixidores. Però més endavant la seva presència (igual que a altres llocs) es va anar reduint progressivament³⁰⁸.

A diferència de les teixidores de llana, les teixidores de lli i cotó barcelonines rebien un tracte millor per part dels gremis. Eren reconegudes als estatuts gremials i rebien salaris semblants als dels homes. Podien dirigir tallers i seguir treballant a l'obrador si es quedaven vídues. Els

³⁰⁵ ASENSIO SALVADÓ, E: "El gremio de tejedores de Barcelona a finales del siglo XIV" a *VII Congreso de Historia de la Corona d'Aragón*, vol. II, pàg. 412-415.

³⁰⁶ VINYOLES, T: *Història de les dones...*, pàgs. 156-157.

³⁰⁷ COMAS, M. ; MUNTANER, C. ; SANCHO, M. ; i VINYOLES, T. : "Elles no només filaven: producció i comerç en mans de dones a la Catalunya baixmedieval", *Recerques*, n.56, 2008, 19-45.

En el cas de les filadores de llana, aquestes rebien la llana ja cardada i que prèviament havia estat manipulada per les camperoles a les zones rurals des d'on provenia la matèria primera. Les filadores estaven obligades a complir una sèrie de requisits imposats pel gremi de teixidors al que estaven vinculades, però en el que no tenien cap mena de representació ni se'ls reconeixia cap privilegi. A la toponímia de la ciutat havia quedat un carrer mostrant la presència d'aquestes artesanes, *carrer de les Filateres*, que va desaparèixer al segle XIX, quan es va obrir la Via Laietana.

³⁰⁸ VINYOLES, T: *Història de les dones...*, pàg. 186-187.

oficials i les oficials rebien els mateixos salaris, tenien els mateixos drets i deures, i fins i tot les dones podien tenir alguns càrrecs al gremi. Treballaven de forma completament independent, compraven la filatura, contractaven aprenents i aprenentes i venien elles mateixes els teixits que fabricaven. Però encara que les teixidores de lli havien de complir amb les ordenacions del gremi, no podien passar l'examen per assolir el grau de mestres. Les dones que treballaven en la manufactura tèxtil podien aconseguir amb dificultats tenir un obrador propi, però sembla ser que amb més dificultats al segle XV, que als segles anteriors³⁰⁹.

Pel que fa al treball de la seda, documentem la presència de dones a diferents llocs d'Europa, durant tota la Baixa Edat Mitjana, va ser important el nombre de dones que s'hi van dedicar. La manufactura sedera, considerada tradicionalment com un dels oficis femenins, havia permès una incorporació nombrosa de mà d'obra femenina. Moltes fases del treball eren considerades específicament femenines, i sobretot el procés del filat, treball mal pagat, sempre documentat en mans de dones, autònomes o no. *El Livre des métiers* de Étienne Boileau, al segle XIII sobre els oficis de París (1254), havia citat com a “femenins” oficis que usaven com a matèria prima la seda i l'or: filadores amb fus gran i fus petit; teixidores de seda; teixidores d'or; confeccionadores de barrets d'or; teixidores de barrets de seda; batifulleres, etc.

Posteriorment als registres de finals del segle XIII es seguien considerant com exclusivament femenins alguns oficis relacionats amb la sederia com les debanadores, les ordidores, les bosseres, les barreteres de seda i d'or, les batifulleres, o les malleres de seda. En el cas de les filadores de seda de París el seu ofici estava regulat per unes normes. Aquestes, fins i tot havien tingut un gremi propi, els estatuts del qual estaven reunits al *Livre des Métiers*. En aquest, entre d'altres, s'establia que la seda que treballessin havia de ser pura i que l'aprenentatge havia de durar aproximadament entre 6 i 10 anys i que una mateixa mestra no podia tenir més de dues aprenentes alhora.

La majoria d'artesanes sederes elaboraven elles mateixes allò que es produïa al taller; però altres regentaven obradors importants en els que tenien treballadors i treballadores als quals pagaven un salari³¹⁰.

Les corporacions sederes femenines incloïen, al igual que les masculines, aprenentes,

³⁰⁹ VINYOLES, T: *Història de les dones...*, pàg. 190-193.

³¹⁰ *Histoire mondiale de la femme. L'occident des celtes à la Renaissance* (vol II), dir. Pierre Grimal, Paris: Nouvelle Librairie de France, 1966, pàgs.159-162.

obreres i mestres. En el cas de les dones sederes, també hi havia uns reglaments d'aprenentatge, de taller i unes normes que reglamentaven les condicions d'accés al grau de mestres³¹¹. A Rouen i a Lyon, com a Paris, certs oficis relacionats amb la seda i el brodat al segle XV també s'havien considerat exclusivament femenins³¹².

A França les filadores de seda treballaven de vegades per als mercers que els proporcionaven la seda greja per fer els processos del debanat, filat, i torcedura. Havien de fer aquestes feines a casa seva o al seu taller i no podien donar els productes a l'exterior. Mentre que les filadores a França treballaven com a jornaleres, les teixidores de seda treballaven pel seu propi compte, estaven obligades a comprar la seda únicament als mercaderes i tenien prohibit dirigir-se als jueus i a les filadores³¹³.

Les dones també eren les encarregades de col·locar la seda de les madeixes a les bobines a través dels rodets, després de tenyir les sedes, els fils es lliuraven a artesanes que se n'encarregaven d'enrotllar els fils de la trama als canons que es col·locaven a la taula de l'ordit i que eren enviats a un ordidor o a una ordidora.

En quant al tissatge de teles de seda, com passava amb el tissatge d'altres materials, tractant-se d'un treball econòmic i socialment més qualificat, progressivament va anar quedant en mans dels homes³¹⁴.

A Florència als segles XIV i XV alguns tipus de teixits eren elaborats principalment per dones, com els tafetans (que també eren els teixits més barats). En una empresa florentina d'Andrea Banchi³¹⁵ de 1458-1462, l'empresari seder hi tenia contractats homes i dones, però els treballs de teles més exclusives estaven reservats als homes, mentre que les dones treballaven només teixits inferiors, com tafetans. Però amb la millora de les tecnologies, a moltes ciutats italianes les dones van acabar dedicant-se gairebé exclusivament a la filatura,

³¹¹ SULLEROT, E.: *Historia y sociología del trabajo femenino*, Barcelona, 1988, pàgs. 54-56.

³¹² *Histoire mondiale de la femme...* pàg. 161.

³¹³ El 1283 els mercers de Paris es van queixar per que nombroses filadores a qui havien confiat seda crua per treballar i filar l'havien venut als llombards o jueus, altres havien canviat la seda per la borra i l'havien entregat als mercers com si fos seda de bona qualitat. Es va prohibir als jueus i als llombards de prestar seda crua o tenyida o de canviar la borra per la seda, i es va obligar a comprar la seda només als mercaders i no a les obreres. Les teles devien ser de seda pura i tota barreja de fil o de borra la convertia en "falsa o dolenta". El reglament establia que si es trobava algun frau la peça devia ser cremada. *Histoire mondiale de la femme...*, pàg. 159 - 161.

³¹⁴ *Histoire mondiale de la femme...*, pàg. 159 - 161.

³¹⁵ ANDERSON, B.S; ZINSSER, J.P: *Historia de las mujeres. Una historia propia*, vol. I, Barcelona, 2007 (original del 1988), pàg. 434. : Els llibres de comptabilitat d'aquest mercader i empresari seder dels anys 1458 - 1462 mostren com, malgrat la seva afiliació a un gremi, les dones no podien desenvolupar la seva activitat tant bé com els homes. Banchi havia contractat debanadores, torcedores de seda, bullidores, i prou teixidors (homes i dones) com per fer funcionar 30 telers.

mentre que els homes eren els que teixien³¹⁶. El salari que es pagava pels teixits de ras era el més baix entre tots els teixits de seda. Una teixidora de ras podia rebre entre 120 i 135 lliures a l'any, aproximadament el mateix que una teixidora de tafetà, mentre que els teixidors de vellut (que a Florència eren tots homes) guanyaven més de 200 lliures a l'any de mitjana i els teixidors de domàs més de 300 lliures³¹⁷. Encara que els seus salaris estaven fixats als estatuts, les teixidores sempre rebien menys del que exigien les regulacions gremials, en canvi els homes guanyaven el salari especificat als estatuts o més³¹⁸.

En canvi sembla ser que les teixidores de seda de Lucca, que teixien principalment sendals³¹⁹, van tenir més facilitats per continuar el seu negoci. Les actes notarials d'aquesta ciutat referents a l'aprenentatge, estableixen que les teixidores de sendals que allotgessin a casa seva joves aprenentes, havien d'ensenyar-les-hi el seu ofici i al final del temps de l'aprenentatge fornir-les amb un teler. D'aquesta manera, en finalitzar l'aprenentatge, les noves teixidores podrien començar a treballar de seguida³²⁰.

Quan les teixidores eren propietàries dels telers, i més encara si es tractava de telers per a teixir seda, gaudien d'una major consideració, però no participaven en els negocis de la ciutat, ni tan sols a les ciutats italianes. Encara que les dones havien millorat en diverses ocasions els telers per la seda, l'ofici de teixir la seda va anar passant a poc a poc a mans dels homes, fins quedar en mans seves exclusivament. Tenint en compte que la progressiva pèrdua de reconeixement del treball de les dones es va produir amb el desenvolupament de la manufactura i de les estructures gremials, aquest procés havia tingut lloc primer a Itàlia, on les dones van perdre el dret a teixir, quedant relegades a fases auxiliars com debanar o ordir³²¹. A partir de llavors sempre es trobaven subordinades a un cap masculí que els proporcionava la feina i la dirigia.

A altres llocs, com Anglaterra, on sembla que les sederes havien estat més nombroses que els homes dedicats a aquest ofici, les dones també es dedicaven al treball de les fases inicials de la seda. A Londres, les dones feien tot el procés de la seda menys la producció de la peça de tela sencera, reservada als homes. Un percentatge molt baix de sederes de Londres

³¹⁶ EDLER DE ROOVER, F.: *O. Cit.*, pàg. V-XI. i pàg. 49.

³¹⁷ EDLER DE ROOVER, F.: *O. Cit.* pàg. 56- 58.

³¹⁸ ANDERSON, B.S; ZINSSER, J.P: *O. Cit.*, pàg. 434.

³¹⁹ Teles fines de seda per fer vestits, folradures, robes de llit, mantells (Alcover Moll).

³²⁰ *La seta in Europa, seccoli XIII-XX, Atti della Ventiquattresima Settimana di Studi*, 4-9 maig de 1992, sèrie II, Istituto di Studi Economici Francesco Datini, Prato, pàg. 180. (Discussió després de les ponències, intervenció de B. Dini)

³²¹ SULLEROT, E: *O. Cit.*, pàg. 57 - 58.

aconseguien el rang de mestres (entre un 2 i un 3%), i moltes d'elles havien sigut vídues o filles d'agremiats. Per tant obtenien privilegis per la seva relació amb homes, no per compte propi. Però quan es convertien en treballadores especialitzades i adquirien un ofici, aconseguien convertir-se en membres de gremis i coneixien una relativa seguretat i prosperitat³²².

Com havia passat amb les teixidores de llana, mentre l'activitat havia gaudit de prosperitat econòmica, les dones van ser tractades més o menys igualitàriament, però en èpoques de crisi hi va haver una tendència a promulgar mesures per limitar les competències de les dones. Per això, es recolzaven en vells reglaments o en creaven de nous per minimitzar l'accés de les dones als gremis i mercats, o excloure-les explícitament. Però les dones rebien salaris més baixos que els homes, fet que alguns mestres de gremis aprofitaven per a pressionar per disminuir els salaris dels homes. A finals del segle XV a Bristol, quan molts treballadors d'indústries tèxtils perdien treballadors, una ordenança va prohibir l'accés a les dones, justificant que treien els llocs de feina als homes. Els oficis exclusivament femenins van acabar limitant-se a unes poques àrees de la manufactura, aquelles que eren menys qualificades, prestigioses i lucratives, i que eren més vulnerables a les fluctuacions econòmiques³²³.

També hi havia un nombre important de serventes, que a més a més de treballar a la casa ajudaven al taller o només hi treballaven en aquest³²⁴. La seva manufactura incloïa filar la seda en brut, i teixir materials de seda menors (però no les peces senceres). Però inicialment havien estat les encarregades de filar la seda en brut³²⁵.

Malgrat que les sederes de Londres es van establir en el seu art molt més tard que les de París, van organitzar-se i actuar conjuntament en defensa dels seus interessos. Durant la segona meitat del segle XV havien presentat nombroses peticions al Parlament, aconseguint

³²² DALE, M. K.: "The London Silkwomen of the Fifteenth Century", *The Economic History Review*, Vol. 4, N°3, (Oct. 1933), pàg. 324-335.

³²³ DALE, M. K.: *O. Cit.*, pàg. 324-335.

³²⁴ A través de la documentació no sempre quedava clara la veritable relació laboral i la posició que ocupava dona en el treball. El cas de la dona d'un teixidor de vels, Violant, que en un mateix mes havia contractat tres serventes diferents per una mateixa durada, podria implicar també una participació de les serventes en el negoci familiar. Sorpren que contracti tantes serventes simultàniament, i podria ser que no només ajudessin a la mestressa en les tasques de la llar sinó també al taller. (AHPB: Esteve Soley, *Manual*, 222/4. El 16 d'abril de 1473 havia contractat Sigismunda de 13 anys per servir-la durant 5 anys. El mateix dia havia contractat per 6 anys a Joana, de 12 anys. Uns dies més tard, el 25 d'abril de 1473 havia contractat a Caterina, de 19 anys, també per 6 anys. Violant era dona d'un mestre teixidor de vels de València, però estava establerta a Barcelona).

³²⁵ En el cas d'Anglaterra la seda en brut era adquirida a mercaders italians que la portaven a través de corredors intermediaris. (DALE, M. K.: *O. Cit.*, pàg. 324-335).

que es promulguessin actes per protegir el seu treball davant la competència estrangera. Les sederes d'Anglaterra venien articles que algunes vegades eren produïts als seus tallers i en altres casos importats. Sembla ser que la demanda sedera a Anglaterra la cobrien mercers o dones que venien altres béns a més a més de la seda. De la mateixa manera que en el cas barceloní, a Londres, en un principi la sederia l'havien treballat artesans locals dedicats a les fases inicials de la producció i a peces menors, com vels, i pel que feia a les robes més costoses i de fabricació més complexa, aquestes s'importaven³²⁶.

Aquest procés de la progressiva pèrdua de la visibilitat de les dones artesanes i del seu reconeixement com a mestres per part dels estatuts gremials en els oficis tèxtils, s'observa molt clarament en el cas de les broadores de París. L'ofici de broadors no va tenir gremi fins al 1471, però als estatuts de l'ofici de 1292 les broadores figuraven en totes les clàusules al costat dels homes i tenien idèntics drets i deures que aquests. Encara que als inicis l'ofici de brodar havia estat considerat exclusivament femení, el nombre d'homes que treballaven com a broadors va anar augmentant progressivament, fins al punt que els estatuts de 1471 únicament feien referència a broadors homes, malgrat que les dones encara seguien treballant com a broadores i en la mateixa mesura que abans. Aquest fet es deu a que el control dels homes de la organització de la manufactura del brodat i del comerç s'havia estès també al control dels gremis³²⁷.

Una excepció a la tendència generalitzada de pèrdua de consideració del seu treball, havia estat una teixidora de seda valenciana de finals del segle XV. La vellutera, Violant Ferrandis, vídua, era propietària de quatre telers. L'activitat d'aquesta mestra, que havia contractat un aprenent i dos treballadors assalariats, devia haver estat molt important, i fins i tot figurava als capítols gremials de l'ofici, que li reconeixien el grau de mestra³²⁸.

³²⁶ DALE, M. K.: *O. Cit.*, pàg. 324-335.

³²⁷ STANILAND, K: *O. Cit.*, Madrid, 2000, pàg. 13-16.

³²⁸ NAVARRO, G: *Los Orígenes...*, pàg. 134.

III.3.1 PRIMERES REFERÈNCIES AL TREBALL DE LES DONES EN LA SEDERIA A BARCELONA

Els primers exemples que fan referència a l'activitat de la dona en la manufactura sedera al segle XIII, van ser casos de sederes que havien actuat de forma independent, establint negocis pel seu compte i signant contractes de forma autònoma, malgrat tractar-se de dones casades³²⁹. Als inicis l'activitat de les dones en la sederia sembla que va estar molt relacionada amb l'activitat dels jueus, com el cas de Benvinguda, que havia donat en comanda a dos seders jueus barcelonins en 1245 certa quantitat de sedes per valor de 98 sous per vendre-les a Tarragona. Aquesta dona, que estava casada, actuava com a empresària de forma autònoma³³⁰. La sedera Berenguera, també feia negocis de forma independent del seu marit, Bernat d'Arenes, que devia tenir una ocupació diferent. El 1299, Berenguera havia lliurat a un jueu, Momet Bonafeu 12 canes de "frisó"³³¹ per 40 lliures per que les vengués durant el seu viatge a Aragó. En cas d'aconseguir vendre les sedes, Bonafeu es comprometia a lliurar-li el guany i si no aconseguia vendre-les li hauria de retornar les 12 canes. Aquell mateix any, una altra sedera també anomenada Berenguera, casada amb Nicolau de Magdins, havia lliurat a un jueu de Castelló d'Empúries (Jusef Boniud) "unes sedes i peces de seda" per valor de 13 lliures per vendre-les a la fira de Perpinyà³³². Aquestes dones, que havien comerciat amb mercaders i seders jueus no eren jueves. Però també hi havia dones jueves dedicades a la sederia. Una empresària sedera jueva havia estat Raquel, que en 1282 havia venut a Saurina Escarpa, que vivia al carrer de sota de les torres de la casa dels templers, una partida de seda valorada en 106 sous³³³. Posteriorment trobem una altra teixidora de vels de

³²⁹ Una de les referències més antigues al treball de les dones en la sederia a Catalunya permet conèixer l'existència al segle XIII d'una empresària sedera. Ermengarts d'Arcabell, morta el 1291, era una sedera de la Seu d'Urgell que proporcionava feina, eines i matèries primeres i era la intermediària entre teixidores de seda i de lli, professionals o "mestresses de casa", i un tal Guillem Diaca, que devia ser el mercader comprador dels mantells encarregats. Ermengarts havia encarregat a Maria, cinc sàvenes de lli i li havia lliurat seda en un fus, pel lloguer del qual ella ja li havia pagat 6 diners. Així mateix, havia donat a la dona de Joan d'Arcavell, fuster d'Urgell, una unça de seda i també seda a Saurina, que li devia mantells, seda i 7 diners, tot destinat al dit Diaca, que pertanyia pel que sembla a una família de drapers barcelonins. (BATLLE, C: "Noticias sobre la mujer catalana en el mundo de los negocios (siglo XIII)" a *El trabajo de las mujeres en la Edad Media hispánica*, Madrid, 1988, pàgs. 203, 204).

³³⁰ VOLTES BOU, P: "Les associacions de seders medievals barcelonins" a *Anuario de Estudios Medievales*, V, Barcelona, 1968, pàg. 486. Els dos seders jueus prometien vendre les sedes i lliurar a Benvinguda el preu i el guany, obligant-hi llurs béns.

³³¹ Drap de Frisia, era una roba gruixuda, contraposada als esments a la "roba fina".

³³² MADURELL MARIMON, J.M: "El arte de la seda...", pàg. 256.

³³³ BATLLE, C: "Noticias sobre la mujer catalana en el mundo de los negocios (siglo XIII)" *El trabajo de las*

seda jueva, Bonafilla. Era la dona del teixidor de vels de seda jueu Isaac Mathan, i el 1370 junt amb el seu marit i un altre seder jueu havia format una societat³³⁴.

Una sedera destacada d'inicis del segle XIV havia estat Romia. El testament d'aquesta, del 1331, indicava que tenia un obrador a casa seva, al costat del portal de Santa Anna de Barcelona, que estava en contacte amb altres professionals sederes i que tenia aprenentes. Al seu testament, Romia es referia a una oficiala, set aprenentes i dues nenes més, però sembla que hi va haver més gent treballant per a ella.

A través del seu testament Romia havia fet deixes a antigues aprenentes seves, com Elisenda, que en fer-se el testament treballava amb una sedera anomenada Fortunya, imposant la condició que complís amb els anys que havia promès servir en l'ofici a la nova mestressa. A una altra sedera, de nom Joana també li va deixar 20 sous i una capa per a ella i una altra per a la seva mare. A més a més a cadascuna de les aprenentes que vivien a casa seva, Claret, Francesca, Elisenda, dues Margarides, Saurina i una altra Elisenda els hi va deixar 100 sous i 40 sous a dues nenes deixebles seves. L'usdefruit del seu obrador i del pou de l'hort per a rentar draps el va deixar a una altra sedera. Encara que la casa la va deixar al seu germà Bernat Fortí, li va especificar que l'usdefruit de l'obrador i del pou seria per a la sedera que continuaria el seu negoci³³⁵.

Una altra sedera d'aquesta època, Agnès, també treballava de forma independent. El seu marit tenia un ofici diferent, era fiveller³³⁶.

Un dels primers contractes d'aprenentatge signat per sederes barcelonines, data de 1321. Es tractava d'un contracte d'aprenentatge signat per part de la sedera Romia³³⁷. Aquesta, vídua de Jaume Martí, havia contractat l'aprenenta Sibil·la perquè l'assistís durant tres anys. La mestra es comprometia a ensenyar el seu ofici de sedera a l'aprenenta tant bé com pogués. El pare de la noia, Pere de Folquers, notari de Barcelona, proveiria la seva filla dels aliments i de

mujeres en la Edad Media hispánica, Madrid, 1988, pàg. 208. Saurina no va poder pagar els 106 sous, i per aquest motiu, es va comprometre davan notari a retornar la suma sota un interès de 18 sous i un diner (un 17%), en un termini que no s'especificava. En dos anys Saurina només havia pogut pagar els interessos, però no els 16 sous, i per aquesta raó, el 8 de maig de 1284 Raquel va vendre el deute al ferrer Bernat Llobet.

³³⁴ MADURELL: *Op. Cit.* pàg. 256. Veure apartat "Primeres societats sederes", pàg.239.

³³⁵ EQUIP BROIDA: "Actividades de la mujer en la industria del vestir en la Barcelona de finales de la Edad Media" a *El trabajo de las mujeres en la Edad Media Hispánica*, Madrid, 1988, pàgs. 262-263. (Document procedent de l'ACB, Bernat de Vilarúbia, *Llibre de testaments*, 1300-1339, nº 42, f.61v. 1331).

³³⁶ MADURELL MARIMON, J.M: *Op. Cit.* , pàg. 249. El 10 de setembre de 1338, Agnès havia comprat per raó del seu ofici de teixidora de vels, 50 unces de seda a Maimón Vidal, mercader jueu de Sant Celoni. (Document de ACB: Bernat de Vilarrúbia, Manual, 1338).

³³⁷ No es tracta de la sedera empresària, ja que al testament d'aquella s'indicava que era vídua de Gispert de Busquets. Document de ACB: Bernat de Vilarúbia, *Llibre de testaments*, 1300-1339, nº 42, f.61v. (1331).

tot el que necessités, sense cap obligació per la mestra³³⁸. Poc després, el 1335, una altra sedera de la ciutat, Benvinguda, havia contractat l'aprenenta Valentina Calsada de Vilafranca del Penedès, per quatre anys. Com a l'anterior cas, l'aprenenta es proveiria ella mateixa del vestit i a més a més pagaria a la mestra 150 sous per la manutenció que aquesta li oferiria. Aquesta suma es repartiria en pagaments periòdics de 25 sous cada mig any. Per la seva part, Benvinguda prometia donar menjar, beguda, vestit i calçat a Valentina i ensenyar-li l'ofici de sedera tant bé com el pogués aprendre. La compensació que la mestra prometia pagar, devia ser una fórmula, ja que la mateixa Valentina es comprometia a vestir-se ella mateixa i els 150 sous estarien destinats a pagar la manutenció que rebria de la mestra durant els 4 anys del contracte. La mestra tenia un marit dedicat a un ofici diferent, era fuster³³⁹. També el marit de la teixidora de vels Dolça, tenia un ofici diferent, era sabater. Aquesta mestra havia contractat el 1345 una aprenenta de 15 anys, Francesca, per 2 anys. La mestra l'alimentaria i li pagaria la meitat del preu del calçat, de l'altra meitat se'n faria càrrec l'aprenenta pagant 18 sous a la mestra³⁴⁰. Aquesta suma era bastant inferior a la que hauria de pagar Valentina, però a diferència d'aquesta, la mestra de Francesca es comprometia a donar el menjar i la beguda a l'aprenenta.

En analitzar diferents contractes d'aprenentatge amb sederes i seders barcelonins, observem que al segle XIV la característica que les aprenentes o aprenents s'haguessin de pagar ells mateixos el menjar, la beguda, i en alguns casos també el vestit i calçat, no havia estat gens habitual ni entre els mestres seders homes ni entre les dones.

Entre els contractes d'aprenentatge amb mestres sederes dones del segle XV només hem trobat un contracte en que l'aprenenta o el seu pare pagaria per la seva manutenció a la mestra. Al contrari d'aquests contractes del segle XIV, hem observat que generalment les mestres sederes donaven l'aliment, la beguda, el vestit i el calçat a les seves aprenentes i aprenents i en alguns casos a més a més els pagaven sumes en metàl·lic.

La manca d'organitzacions gremials a Barcelona feia que tant els homes com les dones que es dedicaven a la sederia haguessin de treballar al marge d'institucions que reguessin la seva feina i defensessin els seus drets, per tant cap institució de l'ofici no perjudicava el treball de les dones dedicades al treball de la seda.

³³⁸ BAUCELLS i REIG, J: *L'estament dels aprenents dels segles XIII i XIV segons els contractes notariais de Barcelona*, Estudios Históricos y Documentos de los Archivos de Protocolos, VI, 1978. , pàg. 133-134. Contracte del 4 de setembre de 1321.

³³⁹ BAUCELLS i REIG, J: *Op. Cit.* pàg. 134-136. 3 de juny de 1335.

³⁴⁰ BAUCELLS i REIG, J: *Op. Cit.* pàg. 139-141. 31 de desembre de 1345.

Hem observat que ja al segle XIV hi havia dones de diferents condicions dedicades a la sederia, tant dones vídues com dones casades amb marits dedicats a professions diferents treballaven en aquest ofici. Un altre document del segle XIV, de 1345, també mostra les diferents condicions de dones que es dedicaven a la sederia. Una d'elles estava vinculada al seu marit seder, Arnau Sanabre, a qui probablement ajudaria al taller. I l'altra, Benvinguda, era una dona que treballava de forma independent i tenia el seu propi obrador. Aquesta darrera tenia intenció d'establir un taller de sederia a la mateixa zona on estaven ubicats Arnau Sanabre i la seva dona, al carrer de la Vegueria, a prop del castell del veguer (on durant aquesta època i al llarg de tot el segle XV s'havia concentrat la majoria d'obradors de seders). Per tal d'evitar la competència, la dona de Sanabre va denunciar Benvinguda el 1328 "per mala reputació i mala vida". El rei va atendre els seus precis i va manar al veguer que impedís que Benvinguda establís el seu taller de sedes³⁴¹. Aquesta mesura permet observar que ja a inicis del segle XIV als voltants del carrer de la Vegueria hi havia nombroses artesanes dedicades a la sederia i que el carrer on estaven situades rebia el nom de "carrer de la Sederia".

Els principals fabricants de seda contractaven dones per la fabricació de cintes i altres peces menors i també per tòrcer la seda. A més a més gran part del filat de seda el feien les dones³⁴². Hi havia dones especialitzades en el treball amb teixits de seda, i també com a broadores d'or i seda, i en la confecció de vestidures sagrades. Aquestes professionals s'anomenaven "mestres", encara que normalment les professionals, fins i tot quan dirigien un obrador no s'esmentaven com a mestres.

Al llarg del segle XIV trobem freqüents referències al treball de les broadores. Com la broadora Toda Martínez de Riglos, que havia confeccionat el 1328 un pendó per al rei Alfons el Benigne quan aquest encara era un nen. Per aquesta peça, feta amb fil d'or de Xipre i Gènova i amb seda torta vermella de grana, la broadora havia cobrat 216 sous³⁴³.

Algunes referències indiquen que posteriorment la reina Elionor de Sicília tenia diferents broadores treballant al seu servei i s'havia ocupat de la seva formació. Entre 1355 i 1358 la

³⁴¹ MUTGÉ VIVES, J: "Artesanos barceloneses al servicio de Alfonso el Benigno (1327 - 1336)", a *Aragón en la Edad Media, Homenaje a la profesora María Isabel Falcón*, nº19, 2006, pàg. 411 - 412. El rei va ordenar al veguer de Barcelona que prohibís que Benvinguda segués al taulell de Berenguer de Palou (porter reial, de qui Benvinguda n'era l'amistançada), o a qualsevol altre taulell del carrer de la Sederia, i treballés entre altres sederes honestes. (MUTGÉ VIVES, J: *Política, urbanismo y vida ciudadana en la Barcelona del siglo XIV*, Barcelona, 2004, pàg. 320-321).

³⁴² MOLAS RIBALTA, P: *O. Cit.*, pàg. 433.

³⁴³ MUTGÉ VIVES, J: *La ciudad de Barcelona...*, pàg. 120-121.

reina havia tingut al seu servei a la brodadora d'or i de seda siciliana Bonaventura d'Alafranco (germana d'un notari que havia sigut secretari de la reina), La brodadora siciliana rebia un salari de 500 sous anuals³⁴⁴.

La reina havia encarregat a diverses brodadores de la ciutat que ensenyessin el seu ofici a serventes i esclaves seves. Una d'aquestes sederes era “na Fàbregues, que obra de seda”. Fàbregues havia ensenyat el seu ofici a una esclava de la reina durant 3 mesos i quinze dies, durant aquest temps la reina s'havia fet càrrec de la manutenció de l'esclava, pagant-li a la brodadora 115 sous. Entre 1358 i 1360 una altra brodadora, Clara d'Esglésies, mestra en cosir seda, també havia estat al servei de la reina Elionor. La reina li havia manat que ensenyés el seu ofici a Isabel de Ribavellosa i a Caterina, esclava de la reina. La reina també havia pagat Clara d'Esglésies per la provisió de les aprenentes (22 sous per Isabel de Ribavellosa i 120 sous per la provisió de Caterina). Més endavant, entre 1360 i 1365 la brodadora d'or i de seda Rocamora havia continuat ensenyant l'ofici a les citades aprenentes i a una altra esclava de la reina, Agnès (la reina també va pagar per la seva manutenció a la brodadora)³⁴⁵. Al llarg d'aquests anys Rocamora havia fet diversos treballs per la reina³⁴⁶. Nombroses brodadores havien rebut encàrrecs de la casa reial³⁴⁷.

Les brodadores rebien encàrrecs de la casa reial i sobretot per part d'eclésiàstics. Una mestra de vestidures d'església, Suau, que tenia el seu obrador a prop de Santa Maria del Mar, el 1370 el va deixar en usdefruit a una companya anomenada Caterina Fuster³⁴⁸. En el cas de les dues sederes no es fa cap referència als seus marits, les dues brodadores eren solteres, condició no gaire freqüent a l'època. Caterina va continuar amb el negoci durant deu anys, fins que va morir, testant a favor dels pobres. Poc després, la esmentada mestra Caterina³⁴⁹, que havia continuat amb el seu ofici de teixidora de vestidures sagrades, havia fet un llegat al plat dels pobres de Santa Maria del Mar l'any 1401.

³⁴⁴ DURAN i SANPERE, A: *O. Cit.*, pàg. 312.

³⁴⁵ DURAN i SANPERE, A: *O. Cit.*, pàg. 311-312.

³⁴⁶ El 1367 Rocamora la reina va pagar 1418 sous i 8 diners a Rocamora per uns brodats d'or i plata en una sella, uns senyals d'or en unes cortines, uns brodats a la cambra de la reina, i 94 rosetes de fil d'or fetes per na Marió, nana de la reina. Un any després, Rocamora havia rebut 64 sous per brodar un senyal a un drap de domàs. El mateix any, Rocamora havia fet uns brodats a la sella de la reina, i havia rebut 100 florins d'or per la feina. (DURAN i SANPERE, A: *O. Cit.*, pàg. 312).

³⁴⁷ La reina havia encarregat obres a les brodadores d'or i de seda, Joana Andreua, Isabel Botellera, Cristina Bruna, na Lloreda, Sor Maria de Taust (monja del monestir de dominicanes de Saragossa, que havia fet diversos treballs per la reina). El 1367 la reina li havia manat a la brodadora Sancha Pérez de Cabanes que anés d'Osca a Saragossa per fer-hi “una obra de teleret” per la reina. (DURAN i SANPERE, A: *O. Cit.*, pàg. 312-313).

³⁴⁸ COMAS, M., MUNTANER, C. SANCHE, M. i VINYOLES, T. : *O. Cit.* - AHPB, Joan Eiximenis, 29/21, 9v.-10r. (1360).

³⁴⁹ VINYOLES, T: *Op. Cit.*, pàg. 190. (Arxiu de Santa Maria del Mar, Quaderns de 1401, 14v).

La confecció de vestidures sagrades per part de dones sederes era bastant habitual. El 1410 la sedera Elisenda, muller d'Andreu López porter reial havia rebut un encàrrec per part del Consell de la Ciutat per elaborar diverses teles per a la capella que hi havia construïda a la casa del Consell de la Ciutat. Elisenda havia de confeccionar en seda i fil d'or , els draps d'altar, tovalloles, flocadures de frontals, palis d'altar i cordons per la capella³⁵⁰. El Consell li paga pel seu treball en la confecció de vestits, paraments i folradures i per la compra de materials per elaborar-los. El Consell de la ciutat també havia fet encàrrecs a la sedera Gaula. El 1405 els consellers li havien pagat 33 sous com a salari per uns cordons de seda groga i vermella que havia fet per guarnir el cavall del primogènit amb ocasió de la seva arribada a Barcelona³⁵¹.

En 1431, trobem un altre exemple d'activitat d'una sedera independent. Úrsula, vídua del ciutadà de Barcelona Bernat de Lligalbé, havia venut al ciutadà Miquel de Alosio una corda d'or i de seda per 4 lliures i 8 sous i una corretja de seda per trobigueres³⁵² de seda per 2 lliures i 4 sous³⁵³.

Malgrat la progressiva disminució de la presència de sederes independents, a finals del segle XV encara seguim trobant alguns exemples de la seva activitat completament independent com ara la brodadora Anna Morales, que havia treballat en la confecció de vestidures sagrades. La documentació no feia cap referència al seu marit o pare, ni al seu estat civil. El seu ofici era el de brodadora de capes ("capera brodatrix"). Era originària de Soria i estava establerta a Barcelona. El 1496 havia rebut un encàrrec per part dels canonges i sagristans de la Seu de Barcelona per brodar una capa per al capítol de la Seu³⁵⁴.

Abans del desenvolupament d'una sederia especialitzada a Barcelona, al igual que a altres llocs, el treball de les dones en la sederia havia estat molt important. Com veurem algunes eren mestres i empresàries. Posteriorment, amb l'especialització tècnica que va portar l'arribada de mestres estrangers, i la creació d'empreses sederes, el paper de les dones en la manufactura sedera va perdre el paper destacat que havia tingut fins llavors. Però les dones també van participar en aquestes empreses d'una forma indirecta, treballant a domicili en

³⁵⁰ AHCB: Hisenda, Clavaria, 34, l.B. XI-34 (1410 -1411). Document del 29 de novembre de 1410. A més a més a Elisenda se li paguen diverses canes de lli amb les que se li encarrega que faci camises per la Capella.

³⁵¹ VINYOLES, T: *Història de les dones...*, pàg. 190. (AHCB : Consell de Cent, Clavaria, 1B-XI 28-29. 1405).

³⁵² Trobiguera: lligacama. (derivat del llatí tardà "tubicus", mot d'origen germànic i que es refereix a una espècie de calces). (Alcover Moll)

³⁵³ AHPB: Guillem Andreu, *Manual*, 74/3. 16 de maig de 1431.

³⁵⁴ AHPB: Dalmau Ginebret, *Manual*, 219/28. Els canonges i preveres li havien pagat a la 20 lliures per la capa.

alguna fase de la producció. La manca d'un gremi seder i d'uns estatuts al segle XV que reguessin el funcionament d'aquest ofici, impedeix conèixer la situació legal de les treballadores i els treballadors de la seda i la consideració de la que gaudien les sederes a Barcelona abans de la seva creació. Però a diferència de les teixidores de llana, al segle XV, les teixidores de vels de seda barcelonines, van poder seguir treballant després de la mort del seu marit, i en trobem diversos exemples de la seva activitat. Més endavant, els estatuts gremials dels teixidors de vels, promulgats el 1533, els reconeixien formalment aquest dret (sempre i quan mantinguessin el nom del difunt marit)³⁵⁵.

Al següent apartat en parlar de la transmissió de coneixements per part de mestres sederes veurem la seva presència constant al llarg de tot el segle, i en alguns casos treballant de forma independent.

³⁵⁵ CAPMANY, A.: *O. Cit.* Tom I, tercera part, pàg. 73-75. Els estatuts també reconeixien el dret de mantenir el teler i l'obrador del seu pare fins que tinguessin edat per treballar-hi als fills menors d'edat fills menors de mestres difunts. Al segle XVI trobem altres mostres del reconeixement del treball femení en la sederia. Així, quan al segle XVI els prohoms de la ciutat van establir que ningú que no fos examinat pogués vendre vels ni de cotó ni de seda, sota pena de 50 sous, van excloure d'aquesta prohibició a les vídues de mestres examinats, i a les seves filles. (AHCB: *Fons Notarial, Companyies*, IX.6.).

III.3.2 TRANSMISSIÓ DE CONEIXEMENTS PER PART DE MESTRES SEDERES

III.3.2.1 LES MESTRES

A l'apartat de la transmissió de coneixements per part dels mestres barcelonins s'han inclòs també aquells contractes en els que l'aprenent/a assistiria tant al mestre com a la seva dona en el seu ofici. En aquest apartat ens referim a les mestres que treballaven i transmetien els seus coneixements de manera independent. Igual que en el cas dels seus companys, en fer referència a les dones barcelonines que treballaven la seda, la documentació no indica que tinguessin coneixements especialitzats d'aquest art.

Es tractava de dones solteres, vídues o amb marits dedicats a oficis diferents, en alguns casos aquests oficis eren semblants al de la dona, i en algun cas el mateix, però les sederes transmetien els seus coneixements de forma independent.

La majoria de contractes d'aprenentatge amb mestres sederes dones, un 49% del total analitzat, corresponen a les dues primeres dècades del segle XV. De les 30 mestres diferents que hem estudiat, 22 havien treballat a la primera meitat del segle. A mesura que avancem cronològicament, la presència de les mestres sederes que contractaven aprenents o aprenentes era cada vegada més escassa, de manera que entre 1460 i 1500 només hem trobat quatre mestres diferents.

Quadre número 16: Les mestres sederes

NOM DE LA MESTRA	OFICI DE LA MESTRA	ENTORN FAMILIAR	DATA I SIGNATURA
Joaneta	sedera	dona de Xanxo Longuares	17/8/1378 ³⁵⁶ (34/9) //2/9/1378 (34/9)
Clara	sedera	dona de Pere Miró, mercader ciutadà de Barcelona	1400 ³⁵⁷
Eulàlia	sedera	vídua d'Arnau Canyelles que havia estat causídic, ciutadà de Barcelona	31/1/1402 (46/10)
Isabel	teixidora de vels	dona de Domènec Sevil, ciutadà de Barcelona	7/6/1403 (90/2)

³⁵⁶VINYOLES, T: *Història de les dones...*, pàg. 192.

³⁵⁷EQUIP BROIDA: "Actividad de la mujer en la industria del vestir...", pàg. 263. AHPB, Francesc Relat, *Manual*, gener 1400-setembre 1401, foli 46 vers.

Joaneta	teixidora de vels	dona d'Arnau de Canyada, ciutadà de Barcelona	15/3/1406 (78/1)
Joana	teixidora de vels	vídua de Ramon Company	10/5/1406 (56/9)
Maria	sedera	dona de Berenguer Genovès, beiner ciutadà de Barcelona	30/3/1408 ACB : Julià de Roure (422)
Maria	teixidora de vels de seda	vídua	1/4/1410 (90/4)
Saurina	teixidora de vels	dona de Jaume Carner, fiveller, ciutadà de Barcelona	25/2/1411 (112/1), 14/12/1411(112/1), 23/10/1415(112/2), 24/8/1417 (112/3), 24/8/1419(112/3)
Agnès	teixidora de vels	dona de Berenguer Vidal, frener, ciutadà de Barcelona	18/8/1413 (112/1), 24/9/1419(112/3)
Narcisa	teixidora de vels de sedassos	Martí Bertran, teixidor de vels de sedassos	6/4/1416 (66/4)
Blanquina	gandallera i teixidora d'or i seda	dona de Salvador Malet, paraire, ciutadà de Barcelona	1/7/1417 (127/1)
Isabel	teixidora de gandalles	dona de Gabriel Ferrer, batifuller, ciutadà de Barcelona	3/2/1418 (56/19)
Constança	sedera i gandallera	dona de Joan Rossell, seder, ciutadà de Barcelona	13/11/1419 (130/2)
Clara	gandallera, brodadora i bossera	filla de Pere Cornellà, difunt, que havia sigut notari a Tàrrega	12/09/1420 (105/2)
Isabel	brodadora de seda	dona de Francesc de Pedralbes, ciutadà de Barcelona	19/9/1420 (Arxiu de l'Hospital de Sant Pau. Notari Joan Turró)
Caterina	gandallera i sedera	dona d'Antoni Corts perxer, ciutadà de Barcelona	2/7/1426 (103/5)
Llúcia	perxera i gandallera	vídua d'Esteve Canell, sastre, ciutadà de Barcelona	8/11/1426 (148/1)
Elvira	sedera	vídua de Ramon Ballester, convers, teixidor de vels de seda	2/1/1428 (141/1)
Caterina	sedera i bossera	dona de Bernat Rubei, mercer	18/6/1428 (105/6)
Constança	brodadora	-	24/8/1430 (141/1)
Eulàlia	teixidora de vels	dona de Bernat Amigó, mestre de cases, ciutadà de Barcelona	12/4/1431 (74/3)
Beatriu	sedera	filla d'Andreu Gironès, ciutadà de Barcelona difunt	19/2/1438 (163/1)
Francina	sedera	dona de Pere de Guimerà, coraler ciutadà de Barcelona	24/11/1441 (141/4)
Angelina	sedera	vídua de Mateu Maldà, sastre	5/4/1453 (120/7)
Brígida	teixidora de vels de seda, cotó i lli	vídua de Pere Joan, causídic de la ciutat de Barcelona	6/12/1455 (125/10)
Francesca	botiguera de seda i altres coses	vídua d'Arnau Fabra, que havia estat botiguer	16/7/1456 (125/11)
Violant	teixidora de vels	-	23/5/1457 (204/1)

Castanyera			
Isabel	teixidora de vels	dona de Joan García, teixidor de vels, ciutadà de Barcelona	4/12/1466 (207/7)
Antònia	sedera	dona de Martí de Francmunt, mestre seller	22/6/1479 (233/2)
Margarida	mercera	vídua de Jaume Costa, mercer, ciutadà de Barcelona	18/11/1487 (225/4), 20/4/1488 (225/4), 20/8/1493 (225/5), 28/12/1496 (225/6)
Margarida	mercera	vídua d'Ambrosi Bensa, difunt botiguer ciutadà de Barcelona	12/6/1496 (225/6)

En general les sederes a les que es feia referència eren teixidores de vels o denominades genèricament "sederes" sense que se n'especificués quin tipus de tècniques coneixien. Tot i així, en algun cas s'indicava que eren merceres, broadores, botigueres de seda, teixidores de vels de seda (i de vegades també de lli). Al contrari del que hem observat a l'apartat dedicat als contractes d'aprenentatge amb mestres homes, on hem observat com l'àmplia majoria de mestres eren teixidors de vels, hem trobat un nombre similar de contractes de dones que eren mestres sederes (9) i teixidores de vels (11), d'un total de 31 mestres diferents que hem documentat.

Podem veure que a diferència dels seders homes que en cap contracte s'indicava que confeccionessin gandalles, bastants contractes mostren que les sederes elaboraven aquestes peces de vestir³⁵⁸. En total, 6 de les mestres eren gandalleres. Les gandalles, igual que els vels, cintes, perxes, etc., formava part de les peces menors i més senzilles que acostumaven a confeccionar els artesans de la seda barcelonins durant la primera meitat del segle XV.

Hem trobat diversos contractes de sederes que eren especialistes en l'elaboració d'aquestes peces del vestit femení. Algunes d'aquestes artesanes a més a més de gandalleres eren sederes, broadores, o bosseres. Així, l'artesana Isabel, era designada com a "teixidora de gandalles", mentre que Caterina, era "gandallera i sedera" i Francina es comprometia a "ensenyar a la seva aprenenta el seu ofici de fer gandalles de tota obra que la mestra sap" i treballar, seda, or i altres materials a la seva aprenenta Elionor, que era filla d'un teixidor de vels. Constança, dona del seder Joan Rossell, també era sedera i gandallera. Una altra mestra, Clara, també era gandallera, a més a més de broadora i bossera. Blanquina era gandallera i feia peces d'or i seda³⁵⁹.

³⁵⁸Gandalla: lligadura de malla o seda o un altre teixit fi i de vegades de fil d'or amb que antigament portaven recollits els cabells les dones (Alcover Moll).

³⁵⁹AHPB: Marc Canyís, *Manual*, 127/1. 1 de juliol de 1417.

També podem veure a través de l'exemple de Brígida, teixidora de vels de seda, cotó i lli, que les teixidores de vels treballaven peces de diferents materials, igual que els velers de l'època.

A partir dels contractes que mostren directament l'activitat de la dona com a sedera, veiem que, en molts casos tenien marits dedicats a un ofici diferent. Un exemple va ser el de la sedera Antònia, el marit de la qual, Martí de Francmunt era un mestre seller.

Els marits d'algunes sederes tenien oficis diferents però també relacionats amb la sederia. Així, Antoni Corts, el marit de la sedera i gandallera Caterina, era perxer i Gabriel Ferrer marit de la teixidora de gandalles Isabel era batifuller. En altres casos, els conjugues compartien ofici (Narcisa i Martí Bertran eren teixidors de vels de sedassos). El mercer Bernat Rubei i la seva dona Caterina també havien tingut un ofici similar. Caterina havia estat sedera i bossera³⁶⁰.

Algunes dones dedicades a la sederia eren vídues. En alguns casos continuaven el negoci del marit seder, però en altres, la majoria, els marits havien tingut professions diferents.

Com hem indicat abans, en altres indústries tèxtils, com el cas de la llana, un cop es quedava vídua, la dona no podia seguir dedicant-se a l'ofici que havia tingut el marit, únicament en el cas que tingués un fill major de 12 anys que volgués ser teixidor. En canvi en el cas d'altres manufactures tèxtils, com la del lli o la seda, s'acceptava que la dona treballés amb el teler³⁶¹. Fins i tot quan desconeixien els procediments i les eines pròpies de l'ofici, tenien prou coneixements dels materials i del producte acabat per que els reglaments li permetessin continuar amb la botiga del marit després de la seva mort³⁶². En alguns casos les vídues es quedaven amb les eines dels seus marits i continuaven dedicant-se a l'ofici en que aquests havien treballat, en el que elles havien col·laborat i el qual coneixien³⁶³. Encara que hi havia vídues de seders que continuaven treballant en la sederia, eren més freqüents les vídues amb marits amb altres oficis.

En alguns casos aquests oficis havien tingut alguna relació amb el treball tèxtil. Aquest va ser el cas de la sedera Angelina, vídua del sastre ciutadà de Barcelona, Mateu Maldà, qui havia contractat una nena de deu anys, Elionor, com a aprenenta durant sis anys per a

³⁶⁰ AHPB: Jaume Isern, *Manual*, 105/6. 18 de juny de 1428. El matrimoni tenia un esclau d'origen sard, de nom Jordi. El 1419 Bernat Rubei havia promès alliberar el seu esclau. (AHPB: Jaume Isern, *Manual*, 105/1. 10 de maig de 1419).

³⁶¹ EQUIP BROIDA: "Actividades de la mujer...", pàg. 260-262.

³⁶² DUBY, G. i PERROT, M. (ed.): *O. Cit.*, pàg. 404.

³⁶³ VINYOLES, T: *Història de les dones* ..., pàg. 181.

ensenyar-li el seu ofici³⁶⁴. Ramon Ballester, el marit difunt de la teixidora de vels de seda Elvira, havia tingut la mateixa professió que la seva dona que continuaria al càrrec del taller familiar després de la mort del marit.

La sedera Francesca³⁶⁵, a qui es fa referència com a botiguera de seda, era vídua d'Arnau Fabra, que també havia estat botiguer. Encara que al document no s'especifica quin tipus de gènere havia venut Arnau Fabra a la seva botiga, probablement Francesca continuaria treballant a la botiga on havia treballat junt amb el seu marit mentre aquest vivia, seguint el negoci familiar després de la mort del marit. Les dones havien tingut un paper molt important en la comercialització dels productes. Es probable que la casa on estaria situada la botiga de Francesca disposés també d'un obrador on la sedera elaboraria les peces que ella mateixa vendria. El fet que el document analitzat es refereixi a l'ofici de Francesca unes vegades com a botiguera de seda i en altres com a sedera, fa pensar que no es dedicava únicament a la venda d'objectes elaborats amb la seda, sinó que hi tindria una relació més directa i possiblement tindria un obrador on elaboraria els productes que venia.

Al document referit, que va ser cancel·lat dos dies després de ser signat, Francesca havia contractat una aprenenta molt jove, de 7 anys per a assistir-la en el seu ofici durant vuit anys. Durant aquest temps la mestra només li oferiria aliment i vestit, però per als darrers cinc anys si que li donaria una remuneració addicional, 10 lliures. Encara que al document s'indicava que Francesca era botiguera de seda i "altres coses", aquesta ensenyaria el seu ofici de sedera, no de botiguera, a l'aprenenta. Probablement la feina es faria en un obrador i botiga i l'aprenenta ajudaria a la mestra en el seu treball de sedera aprenent a elaborar teixits de seda. Per aquest motiu rebria una remuneració a partir de quan la mestra pogués extreure algun profit del treball de l'aprenenta, quan aquesta hagués adquirit suficients coneixements i pràctica del seu ofici, tres anys després d'iniciar l'aprenentatge.

Brígida³⁶⁶ teixia vels de diferents materials, no només es dedicava a la manufactura de la seda, sinó també de, cotó i lli. Així s'indica al document al qual contracta una aprenenta. Aquesta, Eufrasina, de 14 anys, filla del cirurgià ciutadà de Barcelona, Antoni Riera, l'assistiria i aprendria a teixir vels dels tres materials amb els quals treballava la mestra, durant els quatre anys que duraria el contracte. L'exemple de Brigida, mostra que algunes teixidores no es limitaven al treball d'una única fibra, sinó que teixien vels de diferents tipus

³⁶⁴ AHPB: Pere Soler, *Manual*, 120/7. 13 de maig de 1457.

³⁶⁵ AHPB: Vicenç Bofill. *Manual*, 125/11. 16 de juliol de 1456.

³⁶⁶ AHPB: Vicenç Bofill. *Manual*, 125/9. 30 de maig de 1448.

de materials.

Trobem el cas d'una sedera, el nom de la qual no s'indica al contracte d'aprenentatge³⁶⁷. El seu marit, Francesc Garriga, de qui no s'indica quin ofici tenia havia contractat una aprenenta per que assistís i aprengué l'ofici de sedera de la seva dona. A més a més el contracte també indica que el sogre de Francesc Garriga havia estat seder, però malauradament tampoc s'indica el seu nom.

Es documenten també casos de sederes solteres al càrrec de tallers i que contracten aprenentes per a auxiliar-les en el seu ofici. És el cas de Beatriu, donzella, filla del difunt ciutadà de Barcelona, Andreu Gironès. Beatriu acceptava al seu servei a l'aprenenta Maria per un període de 6 anys³⁶⁸. Una altra mestra, Clara, que habitava a Barcelona, però que procedia de Tàrraga, on el seu pare difunt havia estat notari, també era soltera³⁶⁹.

La brodadora Constança, sembla que també havia treballat de forma independent³⁷⁰. El document no feia cap referència a cap parent de la mestra, ni marit ni pare. També era una treballadora independent la teixidora de vels Violant Castanyera³⁷¹. Al seu contracte amb l'aprenent Cristòfol Macip no es feia cap referència a que fos casada o vídua.

Mentre els seders i velers contractaven tant nois, com noies aprenents, les mestres contractaven més sovint noies aprenentes, però no sempre, ja que hem trobat cinc nens i nois que havien après l'ofici de seders al costat de mestres sederes barcelonines.

La mestra més activa havia estat la mercera Margarida, vídua de Jaume Costa que també havia estat mercer. En nou anys havia signat quatre contractes d'aprenentatge. D'aquests un l'havia signat amb una noia i els altres tres amb nois. La durada d'aquests contractes havia estat d'uns 6-8 anys, per tant alguns d'aquests aprenents i aprenentes coincidien al taller de la mestra, que sembla haver estat molt productiu. Dels contractes de Margarida, destacava el signat amb Joan Roger, de 10, al pare del qual la mestra havia promès (a més a més d'ensenyar-li l'ofici de mercer) que faria ensenyar a llegir i a escriure al noi.

Pel que feia a les mestres sederes barcelonines al segle XV, podem concloure que malgrat la visió més estesa que la seva activitat independent s'havia reduït molt en aquest segle, la seva presència va seguir sent significativa. La sederia va seguir sent una activitat associada a les dones, com ho mostra que continués havent-hi bastants dones sederes treballant de forma

³⁶⁷ AHPB: Jaume de Trilla, *Manual*, 53/6. 7 de juliol de 1419.

³⁶⁸ AHPB: Nicolau de Mediona, *Manual*, 163/1. 19 de febrer de 1438.

³⁶⁹ AHPB: Jaume Isern, *Manual*, 105/2. 12 de setembre de 1420.

³⁷⁰ AHPB: Narcís Bru, *Manual*, 141/1. 4 d'agost de 1430.

³⁷¹ AHPB: Jaume Barús, *Manual*, 204/1. 23 de maig de 1457.

independent. A part de dones vídues dedicades a la sederia (sovint els marits difunts també havien estat seders), i algunes solteres, hem pogut veure un bon nombre de sederes amb oficis diferents al que tenien o havien tingut els seus marits.

III.3.2.2 EDATS I DURADES DELS APRENTATGES

A diferència d'altres llocs, on l'edat que havien de tenir les nenes en iniciar el seu aprenentatge i la seva durada estaven fixats³⁷², a Barcelona, durant el segle XV, com en el cas dels contractes d'aprenentatge amb mestres masculins, no hi havia cap normativa que regulés les seves característiques. Ni la seva durada i els contractes presenten una gran varietat entre sí. Hem trobat contractes curts de només un any, al costat d'altres de més de 10 anys.

Quadre número 17: Edats i durades dels contractes d'aprenentatge amb mestres sederes dones

MESTRA	APRENT/A	EDAT	DURADA	DATA I SIGNATURA
Joaneta	Eulàlia	11 anys	4 anys	17/8/1378 ³⁷³
Joaneta	Elisenda	14 anys	5 anys	2/9/1378 (34/9)
Clara, sedera	Rafaela	-	3 anys	1400 ³⁷⁴
Eulàlia, sedera	Violant	5 anys	12 anys	31/1/1402 Berenguer Escuder (46/10)
Isabel, teixidora de vels	Francesc Sunyer	20 anys	1 any	7/6/1403 Ferrer de Manresa (90/2)
Joaneta, teixidora de vels	Blanquina	12 anys	4 anys	15/3/1406 Pere Brines (78/1)
Joana, teixidora de vels	Saurina	13 anys	3 anys	10/5/1406 Pere Granyana (56/9)
Maria, sedera	Caterina	8 anys	8 anys	30/3/1408 ACB : Julià de Roure (422)
Maria, teixidora de vels de seda	Eufrasina	7 anys	8 anys	1/4/1410 Ferrer de Manresa (90/4)
Saurina, teixidora de vels	Antònia	-	4 anys	25/2/1411 Simó Carner (112/1)

³⁷²Entre els segles XII i XIV a París els nens i nenes començaven el seu aprenentatge entre els 8 i els 10 anys d'edat. Pel que feia a les noies que aprenien a brodar, al segle XIII a París la durada del seu aprenentatge estava fixada en 6 anys. Al final del segle XIV al gremi femení de les teixidores de seda i fil de París, les noies havien de tenir complerts els 11 anys i assistir a les mestres en el seu ofici com a aprenentes durant 4 anys. (ANDERSON, B.S; ZINSSER, J.P: *O. Cit.*, pàg. 395).

³⁷³VINYOLES, T: *Història de les dones*, pàg. 192. (Berenguer Ermengol, *Manual*, 34/9).

³⁷⁴EQUIP BROIDA: "Actividad de la mujer en la industria del vestir...", pàg. 263. AHPB, Francesc Relat, *Manual*, gener 1400-setembre 1401, foli 46 vers.

Saurina, teixidora de vels	Joaneta	14 anys	5 anys	14/12/1411 Simó Carner (112/1)
Saurina, teixidora de vels	Joaneta	13 anys	4 anys	23/10/1415 Simó Carner (112/2)
Saurina, teixidora de vels	Gabriela	11 anys	6 anys	24/8/1417 Simó Carner (112/3)
Saurina, teixidora de vels	Eulàlia	12 anys	6 anys	24/8/1419 Simó Carner (112/3)
Agnès, teixidora de vels	Violant	8 anys	7 anys	18/8/1413 Simó Carner (112/1)
Narcisa i Martí Bertran, teixidors de vels de sedassos	Isabel	-	5 anys	6/4/1416 Joan de Pericolis (66/4)
Blanquina, gandallera i teixidora d'or i seda	Beneta	-	2 anys	1/7/1417 Marc Canyís (127/1)
Isabel, teixidora de gandalles	Agustina	9 anys	6 anys	3/2/1418 Pere Granyana (56/19)
(s.n), dona de Francesc Garriga	Blanquina	11 anys	6 anys	7/7/1419 Jaume de Trilla (53/6)
Agnès, teixidora de vels	Brígida	8 anys	6 anys	24/9/1419 Simó Carner (112/3)
Constança sedera i gandallera	Elionor	11 anys	5 anys	13/11/1419 Bernat Mateu (130/2)
Clara, gandallera, brodadora i bossera	Antònia, vídua	18 anys	5 anys	12/09/1420 Jaume Isern (105/2)
Isabel, brodadora de seda	Joaneta	5 anys	14 anys	19/9/1420 (Arxiu de l'Hospital de Sant Pau. Notari Joan Turró)
Caterina, gandallera i sedera	Antònia	11 anys	6 anys	2/7/1426 Gerard Basset (103/5)
Llúcia, perxera i gandallera	Bartomeua	10 anys	-	8/11/1426 Antoni de Banyaloca (148/1)
Caterina, sedera i bossera	Isabel	10 anys	6 anys	18/6/1428 Jaume Isern (105/6)
Constança brodadora	Angelina	-	6 anys	24/8/1430 Narcís Bru (141/1)
Eulàlia, teixidora de vels	Caterina	-	4 anys	12/4/1431 Guillem Andreu (74/3)
Francina, sedera	Elionor	-	4 anys	24/11/1441 Narcís Bru (141/4)
Angelina, sedera	Elionor	10 anys	6 anys	5/4/1453 Pere Soler (120/7)
Antònia, sedera	Eufрасina	8 anys	10 anys	22/6/1479 Francesc Romeu (233/2)
Brígida, teixidora de vels de seda, cotó i lli	Eufрасina	14 anys	4 anys	6/12/1455 Vicenç Bofill (125/10)
Beatriu sedera	Maria	10 anys	6 anys	19/2/1438 Nicolau de Mediona (163/1)
Francesca botiguera de seda i altres coses	Elionor	7 anys	8 anys	16/7/1456 Vicenç Bofill (125/11)

Violant Castanyera, teixidora de vels	Cristòfol Macip	-	2 anys	23/5/1457 Jaume Barús (204/1)
Isabel, teixidora de vels	Caterina	-	4 anys	4/12/1466 Antoni Palomeres (207/7)
Margarida, mercera	Antoni Roger	10 anys	6 anys	20/4/1488 Joan Fluvià (225/4)
Margarida mercera	Rafael	9 anys	6 anys	20/8/1493 Joan Fluvià (225/5)
Margarida mercera	Miquela	9 anys	8 anys	28/12/1496 Joan Fluvià (225/6)
Margarida, mercera	Margarida	10 anys	-	12/6/1496 Joan Fluvià (225/6)

Com hem vist als contractes d'aprenentatge amb mestres seders homes, hi havia una relació entre l'edat de l'aprenent o aprenenta i la durada del seu aprenentatge, quant més jove era l'aprenent la durada del contracte seria més llarga. Els casos més extrems d'aquesta tendència van ser els de l'aprenenta Joaneta de només 5 anys quan va començar el seu aprenentatge de 14 anys amb la brodadora Isabel³⁷⁵, i el de Violant, que només tenia 5 anys quan va entrar al servei de la mestra sedera Eulàlia per assistir-la durant 12 anys³⁷⁶.

En el cas de les aprenentes nenes també s'observa que l'edat de l'aprenenta i la durada del seu contracte estaven estretament vinculades, de manera que l'aprenentatge acabés quan l'aprenenta tingués edat de casar-se, al voltant dels 16 o 18 anys, edat prevista per a la finalització de tots aquests contractes. S'observa la mateixa tendència que entre els aprenents que assistien als mestres seders homes, de contractar majoritàriament nens i nenes entre 10 i 14 anys.

Dels 31 contractes d'aprenentatge amb mestres sederes dones que hem analitzat en que s'indicava l'edat de l'aprenenta o aprenent, 18 tenien entre 10 i 14 anys en el moment d'iniciar el seu aprenentatge. També hi havia bastants aprenents menors de 10 anys, en 11 dels contractes que hem analitzat l'aprenent o aprenenta era menor d'aquesta edat. En canvi, no hem trobat contractes d'aprenents o aprenentes entre 15 i 18 anys amb mestres sederes, només dues aprenentes, que tenien entre 18 i 25 anys.

En quant a la durada dels contractes amb mestres sederes, observem que generalment eren contractes més llargs que els signats pels mestres seders homes. Mentre que entre els mestres seders homes majoritàriament signaven contractes per 3 i 4 anys i fins i tot els més curts de 2 anys o menys, les mestres sederes barcelonines generalment contractaven

³⁷⁵ Arxiu de l'Hospital de Sant Pau, Notari Joan Torró. 19 de setembre de 1420.

³⁷⁶ AHPB: Berenguer Escuder, *Manual*, 46/10. 31 de gener de 1402.

aprenentes per estades més llargues. Aproximadament tres quarts dels contractes amb mestres sederes que hem analitzat s'havien signat per més de 5 anys, i la gran majoria d'aprenentes assistirien les mestres durant 6 anys.

A diferència de Barcelona, a altres llocs com França, les característiques de l'aprenentatge amb mestres sederes estaven estrictament limitades i depenien de si les aprenentes pagaven o no per a l'aprenentatge i de la quantitat que pagaven. La normativa establerta entre les filadores de seda de Paris disposava que les filadores amb grans fusos podien tenir l'ajut dels seus fills i de tres aprenents, i les filadores de petits fusos, només dos. La durada d'aquest aprenentatge era d'uns set o vuit anys com a mínim, tant si l'aprenent o l'aprenenta pagaven o no una suma a la mestressa. El contracte d'aprenentatge es feia davant dues dones honorables de l'ofici o de tres obreres de l'ofici. En el cas de les teixidores de seda, l'aprenentatge era de sis a vuit anys, com a mínim, depenent de la suma pagada, 4 lliures per sis anys, i 40 sous per a vuit anys, o deu anys si no es pagava res. El nombre d'aprenentes que podia tenir cada mestra també estava limitat. Cada mestra només podia tenir dues aprenentes, i l'obrero es convertia en mestra després d'un any. En el cas de les teixidores de seda per vels i barrets, cada mestressa només podia tenir una aprenenta de fora i una de casa, mentre que en els altres oficis el nombre d'aprenentes de la pròpia família no estava limitat. La durada de l'aprenentatge també era de set o vuit anys com a mínim³⁷⁷. Cal insistir en que per manca de normativa a Barcelona detectem una major varietat en les característiques dels contractes.

III.3.2.3 CARACTERÍSTIQUES DELS APRENTATGES

Les dones que volien dedicar-se al treball de la seda de forma independent també havien de passar per un període previ d'aprenentatge. Els contractes d'aprenentes no diferien en les seva estructura dels contractes d'aprenents masculins, excepte pel fet que qui firmava els contractes en el cas de les aprenentes normalment era la mare i en el cas dels nois, normalment el pare³⁷⁸. Generalment les noies que servien com a aprenentes ho feien fins que contreien matrimoni. Trobem en el contracte d'aprenentatge d'Elionor, de 10 anys i que havia signat contracte per assistir durant 6 anys a la sedera Angelina, una clàusula en que

³⁷⁷*Histoire mondiale de la femme. L'occident des celtes à la Renaissance* (vol II), dir. Pierre Grimal, Paris: Nouvelle Librairie de France., 1966., pàgs. 160 - 161.

³⁷⁸BONASSIE, P: *O. Cit.*, pàg. 106.

s'indicava que l'aprenenta podria faltar al servei en cas de contraure matrimoni³⁷⁹.

Les aprenentes eren nenes o noies joves, però hem vist el cas d'un vídua que s'havia llogat com a aprenenta. Antònia, una vídua jove, de 20 anys, es va comprometre a assistir la mestra Clara, per aprendre el seu ofici de gandallera, brodadora i bossera. Tot i que tenia més edat que la majoria d'aprenentes, estaria aprenent l'ofici durant 5 anys. Segurament Antònia, en enviduar i quedar-se sense ingressos buscaria aprendre un ofici que li permetés mantenir-se. Malgrat que la tendència era que les nenes aprenuessin l'ofici al costat de mestres dones, com ja hem observat a l'apartat dedicat a l'aprenentatge amb mestres seders homes³⁸⁰, algunes nenes feien el seu aprenentatge al costat d'homes seders o d'un matrimoni dedicat a aquest ofici, en concret en 15 dels contractes que hem analitzat l'aprenent era una nena o noia. Generalment les mestres contractaven nenes o noies, tot i que en algun cas l'aprenent era nen o un noi³⁸¹, concretament hem trobat 4 contractes de nens o nois assistint a mestres sederes dones i a un oficial. Aquest, Manuel de Coll, ja tenia l'ofici de teixidor en el moment de posar-se al servei de la sedera Elvira. Tot i que ja tenia coneixements de l'ofici, al contracte s'indica que la mestra li ensenyaria el seu art de teixir vels. D'aquesta manera l'aprenent podria perfeccionar els seus coneixements durant els tres anys que duraria el contracte. No sabem quina edat tenia Manuel, que devia ser encara menor d'edat perquè el seu pare havia signat en nom seu, però prou gran per tenir ja l'ofici de teixidor. A més a més de la manutenció habitual, Elvira li pagaria un sou de 30 florins repartits en pagaments de 5 florins cada mig any.

III.3.2.4 TÈCNiques QUE LES MESTRES ENSENYARIEN ALS SEUS APRENENTS/ES

De mateixa manera que en el cas dels aprenents que assistien velers barcelonins, en el cas de les sederes barcelonines que contractaven aprenentes, tampoc s'especificaven les tècniques que aquestes ensenyarien. Com a molt, en algun cas s'afegia, com en l'exemple de l'aprenenta Eufrasina, que la seva mestra Antònia es comprometia a ensenyar el seu ofici de

³⁷⁹ AHPB: Pere Soler, *Manual*, 120/7. 13 de maig de 1457.

³⁸⁰ Veure Capítol: "Mestres i aprenents", pàg. 60.

³⁸¹ AHPB: Narcís Bru, *Manual*. 141/1. Document del 2 de gener de 1428. Citat a MADURELL MARIMON, J.M: "El arte de la seda ..., pàg. 263, 264. 2 de gener de 1428.

sedera a l'aprenenta tan bé com li fos possible³⁸², es detallava que la finalitat del contracte era que aprengué l'ofici de sedera d'Antònia³⁸³.

També hem vist que algunes sederes eren especialistes en fer gandalles, tècnica que transmetrien a les seves aprenentes. En el contracte de la mestra Clara s'especificaven les arts tèxtils que la mestra coneixia i que es comprometia a ensenyar a la seva aprenenta, brodar, teixir gandalles i fer bosses. La mestra Llúcia es comprometia a ensenyar a la seva aprenenta Bartomeua el seu ofici de fer gandalles, a fer perxes de seda, a tallar i a cosir³⁸⁴.

En el cas de les dones, l'ofici de sedera sovint estava relacionat amb la confecció d'objectes menors, bosses, vels, cintes, gandalles, i les dones que treballaven la seda també eren designades amb oficis relacionats amb la merceria (bosseres, gandalleres).

Per a la confecció de bosses també es feia servir la seda. Habitualment les bosses eren de cuir, d'or o argent filat o seda i es subjectaven amb cordons fets dels mateixos materials. S'ornamentaven amb brodats o flocs de seda de colors i de vegades es feia una meitat de cada color³⁸⁵. Aquesta tècnica, de guarnir bosses, l'ensenyaria una altra mestra, Margarida a la seva aprenenta³⁸⁶.

La teixidora de vels, Isabel es comprometia a ensenyar al seu aprenent Francesc Sunyer "l'ofici d'ordir i teixir"³⁸⁷. Observem que en aquesta època els mateixos artesans feien aquestes dues fases diferents del treball de la seda. No hi havia una divisió del treball, la mateixa sedera era ordidora i teixidora.

La mestra Joaneta acordava ensenyar a les seves aprenentes Elisenda i Eulàlia (que eren germanes) el seu ofici de "posar o cosir d'or e de seda", tècniques que fan pensar que probablement la mestra era una brodadora, encara que el contracte no ho especifiqui.

³⁸² AHPB: Francesc Romeu, *Secundum manuale*, 233/2. 22 de juny de 1479.

³⁸³ AHPB: Francesc Romeu, *Secundum manuale*, 233/2. 22 de juny de 1479.

³⁸⁴ AHPB: Antoni de Banyaloca, *Manual*, 148/1. 8 de novembre de 1426.

³⁸⁵ BORAU, C.: *Cinc-cents anys d'indumentària a Catalunya*, pàg. 11. Les bosses eren usades per homes, dones i nens també.

³⁸⁶ AHPB: Francesc Barau, *Manual*, 111/2. 6 de febrer de 1414. L'aprenenta, Joaneta, era filla de Bonant Pelegrí, difunt, sabater ciutadà de Barcelona i Elisenda, la dona d'aquest. La mestra, que era dona d'un obrer, Bartomeu Oliver, donaria la mantenció i el vestit i calçat a l'aprenenta.

³⁸⁷ AHPB: Ferrer de Manresa, *Manual*, 90/2. 7 de juny de 1403.

III.3.2.5 REMUNERACIONS

Veiem que les aprenentes que assistien sederes, al igual que en el cas dels velers, normalment no rebien cap compensació a part de la manutenció, l'allotjament i en alguns casos el vestit i el calçat i en acabar l'aprenentatge més vestits. En alguns llocs les mestres cobraven a canvi d'ensenyar el seu ofici a les aprenentes. Als segles XV i XVI les sederes angleses demanaven un salari de 5 lliures per ensenyar el seu ofici a nenes entre els 7 i els 15 anys³⁸⁸.

Quadre número 18: Remuneracions per part de mestres sederes

MESTRA	APRENENT/A	REMUNERACIÓ	DATA I SIGNATURA
Joaneta	Eulàlia	Menjar, beguda, vestit i calçat	17/8/14378 (34/9)
Joaneta	Elisenda	Menjar, beguda, vestit i calçat	2/9/1378 ³⁸⁹
Clara, sedera	Rafaela	Menjar, beguda i cuidar l'aprenenta sana o malalta. L'últim any li donaria 4 florins d'or d'Aragó per als vestits	1400 ³⁹⁰
Eulàlia, sedera	Violant	menjar, beguda, vestit i calçat	31/1/1402 Berenguer Escuder (46/10)
Isabel, teixidora de vels	Francesc Sunyer	menjar, beguda, vestit i calçat i li donarà dos parells de sandàlies	7/6/1403 Ferrer de Manresa (90/2)
Joaneta, teixidora de vels	Blanquina	Menjar, beguda i un cot o aljuba de drap de llana nou i l'últim any una altra aljuba de drap de llana de 14 sous la cana	15/3/1406 Pere Brines (78/1)
Joana, teixidora de vels	Saurina	Menjar, beguda, vestit i calçat i 21 florins (7 florins a l'any)	10/5/1406 Pere Granyana (56/9 ³⁹¹)
Maria, sedera	Caterina	Menjar, beguda, vestit de llana i lli i calçat. Els darrers 3 anys li donarà vestit de drap nou, de 13 sous la cana.	30/3/1408 ACB : Julià de Roure (422)
Maria, teixidora de vels de seda	Eufrasina	menjar, beguda, calçat i vestit Una gramalla de drap del color que escollís l'aprenenta	1/4/1410 Ferrer de Manresa (90/4)
Saurina, teixidora de vels	Antònia	menjar, beguda, vestit i calçat i en acabar l'aprenentatge una cota nova de draps de la terra	25/2/1411 Simó Carner (112/1)
Saurina,	Joaneta	menjar, beguda, vestit i calçat	14/12/1411 Simó Carner

³⁸⁸ ANDERSON, B.S; ZINSSER, J.P: *O. Cit.*, pàg. 395.

³⁸⁹ VINYOLES, T: *Història de les dones...*, pàg. 192.

³⁹⁰ EQUIP BROIDA: "Actividad de la mujer en la industria del vestir...", pàg. 263. (AHPB, Francesc Relat, *Manual*, 27/3).

³⁹¹ El 28 de maig de 1406 el document va ser cancel·lat per voluntat de les parts.

teixidora de vels			(112/1)
Agnès, teixidora de vels	Violant	menjar, beguda, vestit i calçat	18/8/1413 Simó Carner (112/1)
Saurina	Joaneta	menjar, beguda, vestit i calçat	23/10/1415 Simó Carner (112/2)
Narcisa i Martí Bertran, teixidors de vels de sedassos	Isabel	menjar, beguda, vestit i calçat i vestir la de nou i calçar la bé	6/4/1416 Joan de Pericolis (66/4)
Blanquina, gandallera i teixidora d'or i seda	Beneta	menjar i beguda	1/7/1417 Marc Canyís (127/1)
Saurina, teixidora de vels	Gabriela	menjar, beguda i vestit i calçat	24/8/1417 Simó Carner (112/3)
Saurina, teixidora de vels	Eulàlia	menjar, beguda i vestit i calçat	24/8/1419 Simó Carner (112/3)
Isabel, teixidora de gandalles	Agustina	menjar, beguda, vestit i calçat i en acabar l'aprenentatge 18 lliures. Si l'aprenenta marxava abans dels 6 anys, la mestra prometia pagar-li la quantitat prorratejada	3/2/1418 Pere Granyana (56/19)
Agnès, teixidora de vels	Brígida	menjar, beguda, vestit i calçat i una cota i una túnica de llana	24/9/1419 Simó Carner (112/3)
Constança sedera i gandallera	Elionor	menjar, beguda, vestit i calçat i en acabar l'aprenentatge, 15 lliures	13/11/1419 Bernat Mateu (130/2)
Clara, gandallera, brodadora i bossera	Antònia	menjar, beguda, vestit i calçat	12/09/1420 Jaume Isern (105/2)
Isabel, brodadora de seda	Joaneta	25 lliures	19/9/1420 (Arxiu de l'Hospital de Sant Pau. Notari Joan Torró)
Caterina, gandallera i sedera	Antònia	menjar, beguda, vestit i calçat i 25 florins d'or d'Aragó	2/7/1426 Gerard Basset (103/5)
Llúcia, gandallera i perxera	Bartomeua	Menjar, beguda, vestit i calçat i en acabar 12 lliures	8/11/1426 Antoni de Banyaloca (148/1)
Caterina, sedera i bossera	Isabel	menjar, beguda, vestit i calçat	18/6/1428 Jaume Isern (105/6)
Constança brodadora	Angelina	menjar, beguda i vestit i calçat de llana	24/8/1430 Narcís Bru (141/1)
Eulàlia,	Caterina	menjar, beguda, vestit i calçat	12/4/1431 Guillem Andreu (74/3)

teixidora de vels			
Francina, sedera	Elionor	el pare alimentaria i vestiria la filla	24/11/1441 Narcís Bru (141/4)
Angelina sedera	Elionor	alimentar	5/4/1453 Pere Soler (120/7)
Antònia, sedera	Eufrasina	alimentar, vestir i calçar i 10 lliures barceloneses	22/6/1479 Francesc Romeu (233/2)
Brígida, teixidora de vels de seda, cotó i lli	Eufrasina	alimentar i vestir	6/12/1455 Vicenç Bofill 125/10
Beatriu Barcelona sedera	Maria	Menjar, beguda, vestit i calçat de llana i lli i en acabar l'aprenentatge, 8 florins	19/2/1438 Nicolau de Mediona (163/1)
Francesca botiguera de seda i altres coses	Elionor	alimentar, vestir i 10 lliures per als darrers 5 anys	16/7/1456 Vicenç Bofill 125/11
Violant Castanyera, teixidora de vels	Cristòfol Macip	Menjar i 8 florins i mig (93 sous i 6 diners) i 11 sous per comprar-se una capa	23/5/1457 Jaume Barús 204/1
Isabel, teixidora de vels	Caterina	Menjar, beguda, vestit i calçat i vestir i calçar-la de nou en acabar l'aprenentatge	4/12/1466 Antoni Palomeres (207/7)
Margarida, mercera	Antoni Roger	menjar, beguda, vestit i calçat	20/4/1488 Joan Fluvià (225/4)
Margarida mercera	Rafael	menjar, beguda, vestit i calçat i el darrer any un vestit nou	20/8/1493 Joan Fluvià (225/5)
Margarida mercera	Miquela	menjar, beguda, vestit i calçat i l'últim any un mantó, gonella i cota i 7 lliures	28/12/1496 Joan Fluvià (225/6)
Margarida, mercera	Margarida	menjar, beguda, vestit i calçat i l'últim any una gonella i una clotxa noves	12/6/1496 Joan Fluvià (225/6)

En uns pocs casos, 11 dels 39 contractes amb mestres sederes que hem estudiat, les mestres pagaven a més a més de la manutenció una petita suma a les aprenentes o aprenents a qui ensenyaven l'ofici.

Així, Maria, aprenenta de la sedera Beatriu, en finalitzar el seu aprenentatge, rebria 8 florins d'or, a més a més de la manutenció, i la mestra també prometia vestir-la i calçar-la amb llana i lli durant els sis anys que durés el contracte. Segurament una de les causes de la baixa remuneració que rebria l'aprenenta és que la mestra també se n'ocuparia de la seva manutenció, ja que en altres casos una part de la paga que rebien els deixebles s'especificava

que anava destinada a la seva manutenció.

El temps d'aprenentatge també podia servir a les noies per a aconseguir una compensació econòmica en finalitzar el contracte que els serviria com a dot. Aquesta finalitat dels diners en metàl·lic rebuts per a les aprenentes apareix explicitada en alguns contractes, com en el cas de l'aprenenta Aldonça que rebria 13 lliures i 25 sous per a la seva dot quan hagués acabat el seu servei.

Un cas a part va ser el contracte de l'aprenenta Elionor a qui la mestra sedera Francina no donaria cap remuneració ni manutenció, sinó que el pare de la nena hauria de proporcionar-li menjar, beguda, vestit i calçat durant els 4 anys que la nena estigués a casa de la mestra³⁹².

Del conjunt de 39 contractes d'aprenentatge amb mestres sederes que hem analitzat una majoria només donaven la manutenció i els vestits a l'aprenent o aprenenta (en 26 de 39 contractes, un 63%). En un 30% dels contractes l'aprenent o aprenenta rebien algun tipus de pagament en diners (dels quals només una aprenenta rebia un salari fix, i les restants 10 una suma en acabar). Una de les aprenentes havia pagat per la formació i a dos dels contractes no s'ofereixen dades sobre la remuneració.

Dels 39 aprenents i aprenentes amb mestres dones, 5 eren nois, dels quals 3 només havien rebut menjar i vestit, un aprenent havia rebut diners en acabar l'estada i del cinquè no tenim informació sobre la remuneració que rebria. Les dades de les aprenentes noies que assistien mestres dones no variaven gaire, un 65% d'elles només rebien menjar i vestits (i d'aquestes un 32% rebien més vestits en acabar l'aprenentatge) i un 29% diners.

No observem diferències pel que feia als contractes amb mestres seders homes. Un percentatge similar de mestres homes només donaven la manutenció als seus aprenents (un 66% davant d'un 65% de mestres dones). Quan els aprenents rebien pagaments en diners en la majoria de casos eren sumes en acabar, però mentre un 33% dels aprenents nois que assistien mestres homes i que rebien pagaments ho feien en forma de pagaments fixes, només 2 de les 12 noies que havien rebut pagament dels mestres homes havien rebut salaris regulars. Aquesta tendència, de pagar només una petita suma en finalitzar l'aprenentatge, també l'observem en els contractes d'aprenentes noies amb mestres dones, de les quals només una havia rebut un salari periòdic.

Encara que tant els nois i noies que aprenien amb mestres homes, com que aprenien amb mestres dones, rebien majoritàriament només la manutenció i el vestit, observem que quan

³⁹² AHPB: Narcís Bru, *Manual*, 141/4. 24 de novembre de 1441.

l'aprenent rebia un salari fix es tractava gairebé sempre d'un aprenent noi que assistia a un mestre home. Oferir un pagament únic d'una petita suma a l'aprenent o aprenenta era bastant habitual tant entre les mestres dones com entre els homes, i sobretot veiem que es donava a aprenents o aprenentes de curta edat que havien passat llargues estades (de més de 6 anys) a casa del mestre o de la mestra. També era bastant freqüent que tant la mestra com el mestre compensessin l'aprenent o a l'aprenenta amb més vestits en acabar l'estada, però es donava més entre els mestres homes (un 54% dels mestres homes que havien ofert menjar i vestit els havien afegit, davant d'un 36% de mestres dones).

Pel que fa a la relació entre l'edat de l'aprenent o aprenenta que assistia a mestres dones no podem concloure que hi hagués una relació, ja que una àmplia majoria dels aprenents i aprenentes contractats per mestres dones eren menors de 14 anys, un 93% dels 29 contractes en que s'indicava l'edat de l'aprenent/a i els menors de 12 anys eren un 63%, davant d'un 24% d'aprenents i aprenentes menors de 12 anys que assistien a mestres homes.

Un dels casos es diferencia de la resta, es tracta d'un oficial, Manel de Coll, que ja coneixia l'ofici de teixidor de vels. Havia signat contracte amb la sedera Elvira per assistir-la durant 3 anys i aprendre l'ofici de teixidor de vels, i a canvi la mestra li donaria menjar, beguda, calçat i vestit i 30 florins barcelonins, repartits en pagaments de 5 florins cada sis mesos³⁹³.

III.3.2.6 ENTORN FAMILIAR DE LES APRENETES I DELS APRENENTS CONTRACTATS PER MESTRES DONES

Com ja hem indicat en parlar dels mestres seders homes, sovint les aprenentes eren òrfenes de pare i potser procedien de famílies amb pocs recursos que buscaven oferir un mitjà de vida a les seves filles. En molts casos també era un mitjà per obtenir diners per al dot, com s'especificava en alguns contractes.

L'entorn familiar del que procedien les aprenentes que assistien a mestres sederes era de l'àmbit artesà generalment, però presentava gran varietat com en el cas dels mestres homes.

³⁹³ AHPB: Narcís Bru, *Manual*, 141/1. 2 de gener de 1428.

Quadre número 19: Entorn familiar dels aprenents i aprenentes que havien assistit mestres
sederes

MESTRA	APRENENT /A	ENTORN FAMILIAR DE L'APRENENT/A	PROCEDÈNCIA APRENENT/A	DATA I SIGNATURA
Joaneta	Eulàlia i Elisenda	Filles de Simó Gerald, difunt i de la seva dona Blanca	Santa Eulàlia de Provençana (diòcesi de Barcelona)	17/8/1378// 2/9/1378 (34/9)
Clara, sedera	Rafaela	filla d'Eulàlia vídua de Guerau Amat i després dona de Bernat Duran, forner	Barcelona	1400 ³⁹⁴
Eulàlia, sedera	Violant	filla de Francesca, vídua de Joan de Guido, havia estat mariner	Barcelona	31/1/1402 Berenguer Escuder (46/10)
Joaneta, teixidora de vels	Blanquina	filla de Pere Teixidor, moliner	Barcelona	15/3/1406 Pere Brines (78/1)
Joana, teixidora de vels	Saurina	Filla de Guillem Martorell, difunt i d'Elisenda, la seva vídua.	Pontons (diòcesi de Barcelona)	10/5/1406 Pere Granyana (56/9)
Maria, sedera	Caterina	filla de Margarida, dona de Llop Armer, i que primer va ser dona de Joan Aguller, difunt.	Barcelona	30/3/1408 ACB : Julià de Roure (422)
Maria, teixidora de vels de seda	Eufrasina	filla de Joan Alemany, pintor	Barcelona	1/4/1410 Ferrer de Manresa (90/4)
Saurina, teixidora de vels	Antònia	filla d'Antoni Masses, signa el contracte en nom del pare, el seu procurador, Andreu Verdera, flassader, ciutadà de Barcelona)	Caldes	25/2/1411 Simó Carner (112/1)
Saurina, teixidora de vels	Joaneta	filla de Llorenç de Moragues	Sant Esteve de la Garriga	14/12/1411 Simó Carner (112/1)
Agnès, teixidora de vels	Violant	neboda de Francesc Rossieners del lloc de Durfort de la diòcesi de Vic, filla de Bernat Rossiners, difunt	Calaf	18/8/1413 Simó Carner (112/1)
Saurina, teixidora de vels	Joaneta	filla de Francesc Marc, mestre de cases	Barcelona	23/10/1415 Simó Carner (112/2)

³⁹⁴EQUIP BROIDA: "Actividad de la mujer en la industria del vestir...", pàg. 263. (AHPB, Francesc de Relat, *Manual*, 27/3).

Narcisa i Martí Bertran, teixidors de vels de sedassos	Isabel	filla de Maria, vídua de Joan Eymereich, que havia estat mercer	Barcelona	6/4/1416 Joan de Pericolis (66/4)
Blanquina, gandallera i teixidora d'or i seda	Beneta	filla de Pere Llopis, giponer	Barcelona	1/7/1417 Marc Canyís (127/1)
Saurina, teixidora de vels	Gabriela	filla d'Antònia, vídua de Jaume Sala, mestre de cases	Barcelona	24/8/1417 Simó Carner (112/3)
Saurina, teixidora de vels	Eulàlia	filla de Francesc Citjar i la seva dona Francesca	Sabadell	24/8/1419 Simó Carner (112/3)
Isabel, teixidora de gandalles	Agustina	filla d' Isabel, dona de Pere de Comasola, difunt, era agricultor i del seu primer marit Joan Pahissa, difunt, assaonador	Barcelona	3/2/1418 Pere Granyana (56/19)
dona de Francesc Garriga, sedera	Blanquina	filla de Jaume Truyols	Alcanar de la diòcesi de Tarragona	7/7/1419 Jaume de Trilla (53/6)
Agnès, teixidora de vels	Brígida	filla de Constança vídua d'Andreu Cirerols	Barcelona	24/9/1419 Simó Carner (112/3)
Constança sedera i gandallera	Elionor	filla de Jaume Martí, mesurador d'oli	Barcelona	13/11/1419 Bernat Mateu (130/2)
Clara, gandallera, brodadora i bossera	Antònia	vídua d'Antoni Dies, que era revenedor	Barcelona	12/09/1420 Jaume Isern (105/2)
Caterina, gandallera i sedera	Antònia	filla de Pere Salmons, sastre	Martorell	2/7/1426 Gerard Basset (103/5)
Llúcia, gandallera i perxera	Bartomeua	Filla de Bartomeua, vídua de Berenguer Mora, paraire de draps de llana	Barcelona	8/11/1426 Antoni de Banyaloca (148/1)
Elvira sedera	Manel de Coll	teixidor de vels, fill d'Antoni de Coll, corredor d'orella	Barcelona	2/1/1428 Narcís Bru (141/1)
Caterina, sedera i bossera	Isabel	filla de Vicenç de Sant Pere, trompeta	Barcelona	18/6/1428 Jaume Isern (105/6)
Constança brodadora	Angelina	filla d'un mestre en medicina	Barcelona	24/8/1430 Narcís Bru (141/1)

Eulàlia, teixidora de vels	Caterina,	filla de Caterina i Francesc Comes, difunt, era agricultor	València	12/4/1431 Guillem Andreu (74/3)
Francina, sederà	Elionor	filla de Joan de Vilamarí, teixidor de vels	Barcelona	24/11/1441 Narcís Bru (141/4)
Angelina, sederà	Elionor	filla d' Antoni Pinyol, paraire draps de llana	Barcelona	5/4/1453 Pere Soler (120/7)
Antònia, sederà	Eufрасina	filla Pere Soler, fuster . La seva mare Joana signa el contracte	Solsona	22/6/1479 Francesc Romeu (233/2)
Brígida, teixidora de vels de seda, cotó i lli	Eufрасina	filla d'Antoni Riera	Barcelona	6/12/1455 Vicenç Bofill 125/10
Beatriu sederà	Maria	neboda Bernat Miró, mercader i filla Raimon Miró, difunt	Barcelona	19/2/1438 Nicolau de Mediona (163/1)
Francesca botiguera de seda i altres coses	Elionor	filla de Francesc Capella, apotecari	Montblanc	16/7/1456 Vicenç Bofill 125/11
Violant Castanyera, teixidora de vels	Cristòfol Macip	fill de Francesc Macip, sastre	Barcelona	23/5/1457 Jaume Barús 204/1
Isabel, teixidora de vels	Caterina	filla de Joana Bonanda, vídua de Jaume Bonanat, que era paraire de draps de llana	Barcelona	4/12/1466 Antoni Palomeres (207/7)
Margarida, mercera	Llorenç del Castanyet	signa contracte per voluntat del frare Miquel de l'orde dels carmelites i Guillem Cingós, agricultor ciudadà de Barcelona	de la ciutat d'Ax del regne de França	18/11/1487 Joan Fluvià (225/4)
Margarida, mercera	Antoni Roger	fill de Joan Roger	Barcelona	20/4/1488 Joan Fluvià (225/4)
Margarida mercera	Rafael	fill de Pere Bellit, barber,	Barcelona	20/8/1493 Joan Fluvià (225/5)
Margarida mercera,	Miquela	filla de Joan Ros, difunt, era teixidor de draps de llana (signa el contracte Joana, mare de l'aprenenta)	Barcelona	28/12/1496 Joan Fluvià (225/6)
Margarida, mercera	Margarida	filla de Pere Ferran, agricultor	Valls, de l'arquebisbat de Tarragona ara resident a Barcelona	12/6/1496 Joan Fluvià (225/6)

Una de les aprenentes era filla d'un teixidor de vels, Elionor, filla d'Antoni Vilamarí, teixidor de vels igual que la mestra, Francina³⁹⁵.

Alguna aprenenta era filla de pagès, i una , Angelina, era filla d'un mestre en medicina, alguns pares eren mestres de cases, i hi havia algun revenedor i mariner. Majoritàriament venien de Barcelona i d'indrets de la seva diòcesi (Martorell, Vic, Sabadell), algunes del camp de Tarragona, de Montblanc, de Valls, de Solsona. Caterina, aprenenta amb la teixidora de vels Eulàlia, era filla d'un pagès de València³⁹⁶.

³⁹⁵ AHPB: Narcís Bru, *Manual*, 141/4. 24 de novembre de 1441.

³⁹⁶ AHPB: Guillem Andreu, *Manual*, 74/3. 12 d'abril de 1431.

III.3.3 TREBALL DE LES DONES EN LA SEDERIA ALS TALLERS FAMILIARS

Com ja hem indicat, encara que començava a quedar relegada de les feines de més responsabilitat, la dona no havia perdut la seva presència en les empreses familiars, en les que el marit tenia el mateix ofici de seder. Així ho mostren molts contractes relacionats amb el treball i el comerç de la seda en que les dones figuraven al costat dels marits seders³⁹⁷. Més endavant en tractar l'activitat dels homes seders també farem referència a la presència de les seves dones en el treball de la seda.

El cas més destacat podria ser el de Constança, vídua del teixidor de vels Ferrer de Vilamajor, que havia treballat junt amb el seu marit mentre aquest vivia, i més endavant, junt amb la seva filla, havia seguit dedicant-se al negoci seder al costat del seu gendre, el també teixidor de vels Simó Llor³⁹⁸.

A la família del teixidor de vels Jaume de Viladecans, de qui parlarem més endavant, trobem mostres d'activitat sedera per part de diverses dones. Agnès, la segona dona del teixidor havia treballat al taller del marit en el seu ofici, com ho mostra l'inventari dels béns del veler en que s'indicava que a la casa hi havia un teler que li pertanyia a ella. A més a més Agnès tenia altres vincles amb el treball de la seda, era filla i germana de velers³⁹⁹. També teixia vels la tercera dona de Jaume de Viladecans, Marquesa. En enviduar del veler, entre els béns del seu marit, Marquesa s'havia quedat amb uns telers i altres eines per al treball de la seda⁴⁰⁰.

Joana, la dona del mercader i empresari seder, Bartomeu Miró col·laborava amb el seu marit en el negoci seder. En concret, Joana portava els comptes del negoci seder, com ho mostra el fet que l'inventari de béns de la casa de l'empresari citava: "5 llibres larchs en que son continuats los comptes que té la muller del dit Miró de la seda"⁴⁰¹.

Un altre exemple del treball femení en la sederia al costat del marit va ser el cas d'Isabel, dona del teixidor de vels Joan Garcia. El matrimoni havia contractat diversos aprenents de forma conjunta (com hem vist a l'apartat dedicat als mestres i aprenents)⁴⁰². També el seder

³⁹⁷ En fer referència a aquests contractes també esmentarem la presència de les dones en aquests negocis.

³⁹⁸ Veure apartat: "La companyia de Leonard Gomis i Simó Llor", pàg. 245.

³⁹⁹ Capítol dedicat a Jaume de Viladecans i la seva família, pàg. 186.

⁴⁰⁰ Veure el mateix capítol.

⁴⁰¹ Capítol: "La companyia de Bartomeu Miró", pàg. 333.

⁴⁰² AHPB: Nicolau de Mediona, *Manual*, 163/11. 10 de març del 1461.

Joan de Viladecans i la seva dona Blanquina havien contractat conjuntament alguns aprenents. A l'apartat dedicat als mestres i aprenents⁴⁰³, hem vist altres exemples de contractes d'aprenentatge en que la dona del seder figurava al costat del marit com a contractant, una mostra que aquesta també treballava al taller.

Com en altres oficis, les dones feien de representants dels seus marits seders en els negocis d'aquests, fent la funció de procuradores, portant els comptes del negoci. Un exemple havia estat Iolanda, muller de Gabriel Picó⁴⁰⁴.

També observem que molts cops les dones dedicades a la sederia eren merceres o botigueres de seda, i segurament, com tenia lloc a altres ciutats de l'època, a les seves botigues també hi venien les peces que elaboraven als seus obradors.

A partir de mitjans del segle XV, amb el desenvolupament de les empreses sederes, les dones van participar en aquests negocis, però pel que hem observat encarregant-se només d'algunes fases de la producció i realitzant el treball al seu domicili, en lloc de fer-ho en els tallers de les companyies sederes.

En aquest apartat ens hem referit a dones que havien treballat com a sederes de forma independent, però el fet que la major part del treball femení en general (i en el cas de la sederia també) formés part dels tallers familiars, impedeix molts cops que es conegui la presència de les dones. En molts casos la documentació només feia referència als teixidors, encara que les seves dones treballessin al seu costat realitzant la mateixa tasca. En molts dels contractes analitzats a altres apartats es mencionava indirectament a les dones dels mestres seders i fins i tot quan no se'n feia referència explícitament molts cops eren presents als tallers dels seus marits realitzant tasques diverses. Però, tot i així, a partir de les nombroses referències documentals a sederes, podem veure que durant el segle XV, la presència d'artesanes sederes a Barcelona va seguir sent destacada.

⁴⁰³ AHPB: Bartomeu Costa, *Manual*, 175/18. 13 d'agost de 1465.

⁴⁰⁴ AHPB: Bartomeu Costa, *Manual*, 175/18. 13 d'agost de 1465. Aquest també havia estat el cas del brodador Gonzalo Alfonso que en 1415 havia nomenat procuradora general dels seus negocis a la seva dona Caterina, per recuperar i demanar en nom seu tots els béns que li deguessin. (AHPB: Francesc Barau, *Manual*, 111/3. 5 de juny de 1415). El mateix any, la dona del brodador, actuant com a procuradora seva, havia venut a Caterina, vídua de Joan Ferrer, ciutadà de Barcelona una esclava tàrtara de nom Marta de 40 anys per 16 lliures i 10 sous. (AHPB: Francesc Barau, *Manual*, 111/3. 10 de desembre de 1415).

També el teixidor de vels Berenguer Soler havia nomenat procuradora general a la seva dona Agnès. (Narcís Bru, *Manual*, 141/1. 3 de maig de 1428). En 1482 Salvadora, dona del seder Pere Bonivern, com a procuradora seva reconeixia als mercaders Llorenç Benet i el seu fill Pere Benet, que els devia 20 lliures i 6 sou per diverses teles d'olanda i diferents peces de domàs que el seu marit els havia comprat (AHPB: Francesc Romeu, *Manual*, 233/2. 14 de juny de 1482).

III.4 ELS TREBALLADORS ASSALARIATS

En aquest apartat s'han englobat les diferents categories de contractes en les que el treballador ja coneixia l'ofici de la sederia i l'objectiu del contracte no era la formació del treballador, a diferència dels contractes d'aprenents i oficials. Però entre els treballadors dels diferents oficis a la Barcelona del segle XV no constituïen un grup homogeni, sinó que n'hi havia diferents categories⁴⁰⁵.

Els treballadors assalariats eren obrers que havien finalitzat el seu aprenentatge, però que encara no havien adquirit el grau de mestre, que per als requisits estipulats pels gremis (com el pagament de drets, naixement legítim, superar un examen), el grau de mestre no era fàcil d'assolir⁴⁰⁶.

Quan un aprenent adquiria prou coneixements esdevenia treballador i deixava la casa del mestre, podia treballar com a assalariat per al mestre que li havia ensenyat l'ofici o buscar feina amb un altre mestre teixidor. Pel que fa als que treballaven en les diferents tècniques de l'art de la seda, la manca d'una corporació i un reglament per aquest art a Barcelona al segle XV facilitava l'establiment de seders que treballessin pel seu compte. Després de qualsevol experiència treballant per un altre mestre, un teixidor podia esdevenir autònom únicament adquirint un teler. Tot i així, encara que alguns seders compraven telers per obtenir major independència, altres preferien continuar treballant al taller d'un altre teixidor. Els alts costos de producció de la indústria de la seda obstaculitzaven l'establiment autònom de seders, i això feia que molts dels mestres més ben situats contractessin altres mestres artesans per que treballessin per a ells⁴⁰⁷.

En general hem observat que els contractes en els que un mestre teixidor contractava un altre teixidor normalment eren de curta durada, probablement perquè, encara que no sempre s'especificava en el document, serien contractats per assistir al mestre en una feina concreta. L' inestabilitat de la demanda també afectava els treballadors assalariats feia que els contractes sovint fossin per períodes molt curts, de vegades només per algunes setmanes o fins i tot dies. Molts cops els treballadors assalariats eren contractats per fer una feina

⁴⁰⁵ BONASSIE, P: *O. Cit.*, pàg. 97.

⁴⁰⁶ PIRENNE, H: *Historia económica y social de la Edad Media*, México-Buenos Aires, 1939, pàg. 136.

⁴⁰⁷ MOLAS RIBALTA, P: *O. Cit.*, Madrid, 1970., pàg. 433.

concreta i com a ajudants ocasionals⁴⁰⁸.

Un dels contractes de més curta durada que hem trobat va ser el del cinter barceloní Mateu Benet Coll, contractat per part del mestre cinter Llorenç Folgueres per que l'assistís en el seu ofici durant 6 mesos⁴⁰⁹. Aquest era clarament un contracte de treball, Mateu Benet era cinter i en cap moment no es feia referència a la transmissió de coneixements per part del mestre Llorenç Folgueres, sinó que Mateu prometia assistir al mestre “causa operandi in officio vestro de cinter”. S'estableixen les clàusules de fidelitat i compromís habituals els contractes de treball. A canvi de la seva feina, Mateu rebria el menjar i la beguda per part de Llorenç i un salari d'onze sous mensuals. A més a més el contracte detallava que el mestre faria que Mateu “treballés or” durant 3 dels mesos que duraria el contracte⁴¹⁰. No s'ofereixen més detalls sobre aquesta tasca, però segurament, durant aquest temps Mateu Benet faria fils d'or.

El teixidor de vels Bernat Balerna va ser contractat per part del mestre teixidor de vels Manuel de Coll per assistir-lo durant un any⁴¹¹. El contractat ja era un teixidor adult, de 20 anys i a canvi de la seva aportació el mestre li pagaria un total de 12 florins, repartits en quatre pagaments de 3 florins cada 3 mesos. En acabar el contracte, Manuel de Coll li donaria a més a més quatre parells de sabates i tres canes de vels.

De similars característiques va ser el contracte signat entre Lucenci Bellcaire i Fernando Rodríguez⁴¹². El primer, a qui al contracte es fa referència com a seder, tenia 17 anys i era fill d'un sastre de València. Acordaven que Lucenci Bellcaire hauria de treballar i assistir al mestre seder Fernando Rodríguez en el seu treball de la sederia durant els dos anys que durés el contracte. El contracte no ofereix més detalls sobre la feina concreta que faria el seder contractat, quin tipus de teixits treballaria, o com es distribuïria la seva feina. Únicament s'establí que el mestre li donaria menjar i beguda i una remuneració total pels dos anys de feina de 30 florins, dividits en dos pagaments anuals de 15 florins.

El mestre cinter Gerard Burguès proporcionaria a més a més del salari, menjar i beguda al cinter Martí de Burgos que treballaria en el seu ofici i l'assistiria al seu taller durant un any. El mestre contractant pagaria en acabar el contracte 18 lliures al treballador per la seva

⁴⁰⁸ HEERS, J: *Occidente durante los siglos XIV y XV. Aspectos económicos y sociales*, Barcelona, 1976. , pàg. 227.

⁴⁰⁹ AHPB: Antoni Joan, *Manual* 187/49. 22 de setembre de 1488.

⁴¹⁰ “...et me facere operari de auro tres menses”.

⁴¹¹ AHPB: Narcís Bru, *Manual*, 141/3. 6 d'agost de 1440.

⁴¹² AHPB: Joan Pedrol, *Manual*, 139/3. 13 de maig de 1441.

feina⁴¹³.

Un contracte de treball de diferents característiques va ser el signat entre el teixidor de draps de seda Gabriel de Portapà, de 25 anys, oriünd de València i resident a Barcelona, contractat pel teixidor de vels valencià Manuel Montreal per a servir-lo en l'exercici del seu ofici durant un any⁴¹⁴. Tot i la clàusula per la qual Manuel prometia acceptar a Gabriel com a deixeble, no era un contracte d'aprenentatge, sinó de treball. Acordaven que Gabriel hauria de confeccionar per Manuel 5 alnes⁴¹⁵ de drap de seda. En cas que Gabriel confeccionés més de 5 alnes, Manuel li hauria de pagar 8 diners de moneda valenciana més. Però en cas de fer menys de 5 alnes, li restaria 8 diners. En total Manuel Montreal prometia pagar al treballador 40 florins d'or d'Aragó i 20 sous, a més a més donar-li menjar i beguda durant l'any que treballés en el drap de seda. Gabriel prometia complir amb les condicions del contracte sota pena de 20 sous. A més a més, s'establia que Manuel Montreal hauria de donar a Gabriel "canonets fets" per fer la feina. Per tant, quedava clar que Gabriel es limitaria a la tasca de teixir sense que hagués de passar per les fases prèvies del treball de la seda. Gabriel Portapà indicava que en el moment de signar el contracte es trobava a Barcelona, però durant l'any que duraria el contracte teixiria el drap a l'obrador de Manuel, a València. Es tractava d'un contracte de treball que era alhora per una durada determinada (un any) i per una feina concreta (teixir un drap de seda de 5 alnes).

La tipologia de contractes en els que l'obrer participaria en els beneficis que reportaria el seu treball era menys freqüent, normalment els obrers rebien periòdicament un salari o en funció de la feina que feien. En el cas dels contractes en els que mestre i l'obrer es repartien els beneficis de la feina feta per aquest, la quantitat de benefici que li correspondria a l'obrer variava d'un cas a un altre, en alguns casos cobrava els dos terços, els tres quarts (com en el cas dels teixidors de lli⁴¹⁶) o com en aquest cas la meitat del benefici obtingut per cada peça que fabricava.

El sistema de la remuneració en funció del benefici obtingut suposava una divisió completa de la feina feta per part del mestre i del treballador. Aquesta tipologia de contractes era freqüent entre alguns oficis, com en el cas dels ollers - gerrers o els teixidors de lli⁴¹⁷. Ens

⁴¹³ AHPB: Antoni Joan, *Manual*, 187/44. 14 de juliol de 1485.

⁴¹⁴ AHPB: Esteve Mir, *Manual*, 181/2. 31 de maig de 1445.

⁴¹⁵ Alna: mida de longitud per mesurar roba, i que devia equivaler a un metre aproximadament. (Alcover Moll).

⁴¹⁶ BONASSIE, P: *La organización del trabajo ...*, pàgs. 177-178. L'estatut dels oficials del gremi de teixidors de lli, que datava de 1456, establia, i als contractes d'aquest ofici es feia constar, que el treballador tenia una participació en els beneficis i rebia les tres quartes parts del que la seva feina li reportava al mestre.

⁴¹⁷ BONASSIE, P: *La organización del trabajo ...*, pàg. 91.

manca informació per poder veure si en el cas dels seders hi havia una divisió del treball i quines feines farien els treballadors contractats, detall que trobem fixat només en algunes ocasions, especificades sobretot en contractes amb mestres estrangers, com veurem més endavant⁴¹⁸.

Els contractes de mestres artesans per part de mestres seders més acomodats sembla haver estat una pràctica molt freqüent, al costat dels contractes d'aprenentatge, ja que el nombre de mestres seders benestants que posseïen un taller era bastant més reduït. Generalment el nombre de treballadors assalariats d'un taller estava en funció de les demandes del mercat.

⁴¹⁸ Al capítol “Mestres seders estrangers”, pàg. 266.

III.5 ELS TREBALLADORS PER DEUTES

Generalment tots els treballadors que no eren aprenents o oficials, treballaven a canvi d'un salari. Aquest podia ser pagat en sumes periòdiques, mensuals, trimestrals, cada mig any. També podia ser pagat en funció de la feina feta, depenent de la peça que el treballador hagués elaborat rebria una quantitat. Es donaven alguns casos en que el treballador era contractat per un temps concret i per fer una feina concreta i per fer aquesta rebria la suma acordada.

També hem trobat casos de treballadors que devien diners i per retornar-los van haver de treballar per un altre, que podia ser la mateixa persona amb qui estaven endeutats o una altra persona que se n'havia fet càrrec del deute. El 1476, el cinter Cristòfol Guixana, que devia 3 lliures i 10 sous al també cinter Garcia d'Espinosa, prometia treballar al seu servei fins que hagués saldat el deute⁴¹⁹.

El batifuller de fil d'or Climent Peonell també va haver de treballar per retornar la suma que devia, davant la impossibilitat de tornar-la en metàl·lic⁴²⁰. Climent havia estat empresonat per un deute que tenia amb Pedro Morales, també batifuller de fil d'or i no tenia forma de pagar la suma que devia, 75 lliures, i per aquest motiu el mercader Jaume Serra se'n va fer càrrec del deute i a canvi Climent va quedar vinculat al mercader i obligat a treballar al seu servei fins que hagués retornat el que li devia. Jaume Serra li facilitaria plata i or per batre per valor de 17 marcs i 4 unces, aproximadament, i 11 ducats per daurar. Climent Peonell es comprometia a no fer cap altre treball per sí mateix o per altre fins que hagués saldat el deute. Hauria de treballar a casa seva i no tindria cap jove per ajudar-lo en la feina, únicament se li permetia tenir un fadrí i comunicant-ho a Jaume Serra. En cas d'incompliment del contracte hauria de pagar una penalització de 10 lliures. El mercader es reservava el dret de veure la feina del batifuller sempre que volgués, tant de dia com de nit, i el batifuller l'hi hauria de mostrar.

⁴¹⁹ AHPB: Antoni Joan, *Manual*, 187/34. 29 de gener de 1476.

⁴²⁰ AHCB: *Fons Notarial, Contractes*, IX.2. Document del 18 d'abril de 1497.

Quan hagués acabat la feina, i hagués elaborat el fil amb les monedes facilitades, en cas que hi faltés pes disposaria de tres o quatre dies per restituir-lo. El batifuller es trobava en una situació molt difícil, completament endeutat, sense elecció i com a única alternativa a la presó podia acceptar l'oferta de Jaume Serra, que segurament sortiria beneficiat del tracte.

En canvi, el perxer Joan Ferruç havia acceptat treballar durant 13 mesos per Diego d'Àvila (que també era perxer) per retornar un deute que havia contret el seu oncle, perxer⁴²¹. Nicolau Ferruç, l'oncle, que devia 13 lliures i 10 sous a Diego, estava empresonat i no tenia diners ni cap mitjà per retornar el deute. El nebot treballaria a casa del mestre i no faltaria al servei cap dia sense el seu permís. Encara que al contracte s'establí molt clarament que el perxer treballaria per retornar els diners, a més a més Joan Ferruç rebria de Diego d'Àvila, menjar, beguda i un salari per cada cana de parxe que teixís. Per cada cana de parxe de 500 fils rebria 2 sous i 6 diners; per cada cana de parxe, de 300 i de 400 fils, rebria 1 sou i 6 diners; i per cada cana dels estrets, 1 sou i 3 diners.

⁴²¹AHPB: Antoni Joan, *Manual*, 187/12. 28 de maig de 1456.

III.6 ELS TREBALLADORS ESCLAUS

Com hem esmentat abans, una de les referències més antigues relatives a l'art de la seda esmenta precisament la mà d'obra esclava: Jaume II el 1294, va fer venir des de València a Barcelona tres esclaus sarraïns que eren mestres de draps de seda⁴²²

Generalment el treball esclau no va estar associat a grans latifundis o fàbriques, a la majoria de casos els esclaus es dedicaven a la manufactura. Gairebé sempre treballaven en empreses familiars al costat de l'amo i amb un entorn reduït. Els esclaus ajudaven als amos artesans en el seu taller o botiga, en alguns casos seguien treballant en l'ofici que havien exercit al seu lloc d'origen. Especialment en el cas de l'artesanía de luxe, com la seda, els esclaus amb coneixements de la tècnica de treball de la matèria eren molt apreciats. A finals del segle XV, els esclaus musulmans capturats durant les guerres de Granada eren especialment requerits per al treball de la seda, degut a la seva experiència i destresa en aquest ofici.

A altres ciutats, com el cas de Gènova els mestres d'alguns oficis preferien fer servir mà d'obra esclava per al treball artesà en el seu ofici, que per a tasques domèstiques. El treball esclau també va estar associat al conreu de la morera i la cria del cuc de seda. Aquest va ser el cas de les terres pròximes a Gènova, on la cria del cuc de seda es va introduir la dècada de 1460⁴²³.

A València els esclaus també eren usats per al treball de la seda, com ho mostra la compra per part d'un seder de la ciutat d'un esclau sarraí junt amb un torn per a tòrcer seda⁴²⁴. Un altre exemple va ser el cas de l'esclau Mahomet Abendenu que era un treballador qualificat i coneixia la tècnica de tenyir la seda d'una manera particular, motiu pel qual el seu amo, un fabricant de seda de València li havia promès alliberar-lo en un termini de 12 anys si li confiava la seva tècnica, i es comprometia a no vendre'l durant aquest temps⁴²⁵. Els seders barcelonins també havien fet servir mà d'obra esclava als seus tallers. Així, el brodadador

⁴²² 10 de novembre de 1294: AHCB: Fons Gremial General, Caixa S-V, 8. Gremi de velers. Llistat d'efemèrides del gremi. (La caixa conté un llistat d'efemèrides des de les primeres notícies al treball de la seda, però malauradament només conté referències breus, sense indicar l'origen de la font).

⁴²³ HEERS, J: *Esclavos y sirvientes en las sociedades mediterráneas durante la Edad Media*, València, 1989., pàg. 130 -131.

⁴²⁴ El seder, Ferran de Blanes, havia adquirit en 1478 l'esclau, de nom Alí, de 35 anys i el torn per un preu total de 45 lliures NAVARRO ESPINACH, G: *Los orígenes de la sedería valenciana, siglos XV-XVI*, Valencia, 1999, pàg. 129.

⁴²⁵ VERLINDEN, C.: *L'Esclavage dans l'Europe médiévale*, vol. I, Bruges, 1955-1971, pàg. 526. Després de la mort del propietari seder, el tutor dels fills d'aquest no havia respectat aquesta promesa. Finalment després d'intervenir el rei, el 1335, l'esclau va ser alliberat i autoritzat a practicar el seu ofici en tot el regne.

Jaume Copí tenia esclaus musulmans que possiblement coneixien l'ofici de seders⁴²⁶.

La important presència de mà d'obra esclava dedicada al treball artesà a les ciutats mediterrànies durant la baixa edat mitjana, exigiria aviat mesures per a la seva regulació. Aquestes mesures tindrien per propòsit protegir els artesans lliures, que davant la important presència dels esclaus en la manufactura urbana, podrien tenir dificultats a l'hora de trobar feina als tallers. Les mesures municipals també establien, en el cas dels coralers, que els mestres podien ensenyar el seu ofici als esclaus només després d'haver-lo ensenyat a treballadors lliures de la regió.

Una altra preocupació dels grans comerciants i de les autoritats urbanes era evitar que es propaguessin a l'exterior les habilitats, els coneixements i l'experiència que asseguraven la prosperitat de determinades ciutats. En algunes ciutats els reglaments prohibien als esclaus aprendre i practicar oficis de luxe i de prestigi. A Gènova, cap artesà ni comerciant al menor no podia tractar amb un esclau o un servent lliure. Els estava totalment prohibit adquirir cap quantitat de fils de plata, or o pedres precioses, amb la finalitat d'evitar que els esclaus treballassin fora de casa. Alguns oficis, realitzats al taller del mestre els estaven prohibits⁴²⁷.

A Barcelona, en el cas d'alguns oficis, com en els dels coralers, joiers o botoners s'estipulava que cada amo no tenia dret a fer treballar a més de dos esclaus, un d'ells home⁴²⁸. Les autoritats barcelonines no permetien que els captius poguessin treballar al servei dels batifillers, orfebres i argenters⁴²⁹.

A l'apartat del treball femení ja hem vist com la reina Elionor havia manat a algunes broadores que ensenyessin el seu ofici a diverses esclaves seves. En concret la reina es va interessar que tres esclaves seves aprenguessin l'ofici, i aquestes van estar anys aprenent a fer brodat d'or i de seda. Una de les esclaves, Caterina, va estar aprenent l'ofici al costat de dues broadores durant 5 anys⁴³⁰. És una mostra de l'interès de la reina per l'ofici del brodat, i de la seva intenció de convertir les seves esclaves en artesanes qualificades en un ofici molt demandat per la casa reial.

⁴²⁶ El 1412 Copí havia venut un esclau musulmà de nom Antoni i tenia altres tres esclaves (Axie, Antònia i Mariona). (DURAN i SANPERE, A: *O. Cit.*, pàg. 317).

⁴²⁷ HEERS, J: *Esclavos y sirvientes...* pàg. 136.

⁴²⁸ HEERS, J: *Esclavos...*, pàg. 135.

⁴²⁹ HEERS, J: *Esclavos...*, pàg. 136.

⁴³⁰ DURAN i SANPERE, A.: *Barcelona...*, pàg. 311-312.

En la posició que podien assolir els esclaus alliberats eren determinants alguns factors, com les diferents situacions de partida dels lliberts, els béns personals que aquests poguessin tenir, l'actitud dels amos, el matrimoni, la solidaritat dels veïns, l'assistència prestada per les germandats o associacions benèfiques⁴³¹.

Aprendre un ofici també era determinant per a la posterior integració dels esclaus a la societat un cop aconseguien la llibertat. En el seu posterior desenvolupament en aquest ofici era clau la competència professional que podien assolir els lliberts, el recolzament amb el que poguessin comptar i el seu propi esperit d'iniciativa. L'actitud de l'amo respecte a l'esclau alliberat era clau, ja que la manumissió en ocasions anava acompanyada de sumes de diners que podien ajudar al llibert a tenir una base per al seu establiment⁴³². Però encara que tinguessin l'oportunitat d'aprendre un bon ofici i poguessin establir-se pel seu compte, els lliberts no aconseguien a la primera generació obtenir un tracte igual al d'una persona lliure fins i tot amb condicions semblants de destresa⁴³³.

Pel que feia als teixidors de draps de llana, les ordenances d'aquest ofici del 1402 prohibien a les persones que haguessin estat esclaus comprats o venuts tenir obradors dins de la ciutat i als seus termes, si els consols no comprovaven la seva aptitud i suficiència⁴³⁴.

Tot i així es troben alguns casos en els que els lliberts semblen haver aconseguit un important grau d'integració. Aquest és el cas del llibert Joan Dalmau, teixidor de draps de seda i de lli. Joan Dalmau havia estat esclau del mercader ciutadà de Barcelona Miquel Benet. No sabem si l'activitat comercial de Miquel Benet estava relacionada amb la sederia, però el mestre es va preocupar d'ensenyar un ofici al seu esclau. Possiblement el mercader va cedir o llogar Joan Dalmau mentre era el seu esclau a algun teixidor de seda i de lli perquè treballés al seu costat durant un període determinat. D'aquesta manera Joan Dalmau hauria pogut aprendre l'ofici de teixidor i adquirir-ne prou habilitat com per poder-se establir pel seu compte havent aconseguit la manumissió⁴³⁵. No obstant, també es possible que Joan

⁴³¹ HEERS, J: *Esclavos y sirvientes...* pàg. 248

⁴³² HEERS, J: *Esclavos y sirvientes...* pàg. 248.

⁴³³ FERRER i MALLOL, M.T.: "Esclaus i lliberts orientals a Barcelona als segles XIV i XV", pàg. 167-212. a FERRER i MALLOL, M- T i MUTGÉ i VIVES, J: *De l'esclavitud a la llibertat. Esclaus i lliberts a l'Edat Mitjana*, CSIC, 2000. , pàg. 208.

⁴³⁴ També es prohibia que ningú que no fos teixidor tingués esclaus per exercir l'ofici a les seves cases, fins i tot si aquests eren aptes, sota pena de 200 sous (ASENSIO SALVADÓ, E: "El gremio de tejedores de Barcelona a finales del siglo XIV" a *VII Congreso de Historia de la Corona d'Aragón* , vol. II, pàg. 415).

⁴³⁵ AHPB: Bernat Montserrat, *Manuale comune*, 159/28, 1456, agost, 21- 1457, abril, 2. 27 de novembre de 1456.

Dalmau ja conegués l'ofici abans de ser esclau, que procedís d'alguna regió on el treball de la seda estava més desenvolupat i que ja fos un esclau qualificat quan va ser comprat per Miquel Benet. El fet d'ensenyar un ofici a l'esclau, fins i tot quan aquest no era el mateix de l'amo, no era un cas aïllat, se'n troben més exemples de mestres que confiaven els seus esclaus a artesans amb aquesta finalitat⁴³⁶.

El document que feia referència a aquest teixidor llibert eren uns capítols matrimonials en els que s'acordava la quantitat que Joan Dalmau rebria com a dot (25 lliures) i l'escreix que aportaria al matrimoni (12 lliures i 10 sous). El llibert es casaria amb Joana, una donzella lliure, filla del tintorer Gabriel Ferrer, ciutadà de Barcelona. L'ofici del pare de la núvia tenia relació amb el de Joan Dalmau, fet que potser es deuria a que formaven part d'un mateix cercle professional i que probablement haurien tingut tractes de tipus laboral. En referir-se a l'antic amo de l'esclau i a la seva professió, i al pare de la noia amb qui es casaria permet situar al llibert en el marc de la societat i veure en quin entorn desenvoluparia la seva activitat. Les persones lliures que es casaven amb antics esclaus, normalment eren d'extracció modesta, com en el cas d'aquesta filla d'un tintorer i segurament el seu entorn hauria tingut relació prèvia amb el llibert. Però fins i tot en els casos en que el llibert aconseguia prosperar en la seva professió, com en el cas de Joan Dalmau, els lliberts no s'alliberaven dels prejudicis socials per la seva condició. Si mentre era esclau se'l tractava amb condescendència i paternalisme, en aconseguir la llibertat, es desconfiava del llibert, ja que podia esdevenir un competidor⁴³⁷.

Només havent transcorregut uns anys des de la seva manumissió el llibert aconseguia que es deixés de fer referència al nom de l'antic amo en referir-se a ell i a la seva anterior condició d'esclau. Sense cap entrebanc jurídic, deute econòmic, o limitació professional o econòmica, el llibert podria dedicar-se lliurement a millorar la seva posició econòmica i social.

Un exemple anterior de la inserció laboral dels lliberts ens l'ofereix un contracte d'aprenentatge de 1394 per part d'una teixidora de vels. Gerarda, la teixidora havia contractat com a aprenenta a la filla d'una lliberta anomenada Caterina⁴³⁸. Com al cas del llibert anteriorment esmentat, en aquest contracte també es feia referència al nom del antic

⁴³⁶ FERRER i MALLOL, M.T.: "Esclaus i lliberts...", pàg. 208. : És l'exemple d'un amo que s'havia preocupat de fer aprendre un bon ofici al seu esclau amb algú altre, Pere Vicenç, ciutadà de Barcelona, que confià el seu esclau Antoni, de 10 anys a un armer, Ramon Badia, per que li ensenyés el seu ofici durant un període de 3 anys.

⁴³⁷ BONASSIE, P: *La organización del trabajo ...*, pàg. 102-103.

⁴³⁸ VINYOLES, T: *Les barcelonines a les darrerries de l'Edat Mitjana (1370-1410)*, Barcelona, 1976., pàg. 39. (AHPB: Pere de Bruguera, *Capbreu*, 64/2. 24 de maig de 1394).

amo de la mare, que era difunt⁴³⁹. Les característiques de l'aprenentatge d'aquesta filla de lliberta no es diferenciaven de les que observem en altres casos, hi trobem les habituals clàusules i un compromís per part de la mestra d'ensenyar el seu ofici tant bé com l'aprenenta el pogués aprendre. Constança, aprendria l'ofici al costat de la mestra durant 3 anys i rebria menjar, beguda, calçat i vestit de llana i lli.

⁴³⁹Era un mercader ciutadà de Barcelona, Pere Ferrer.

IV. LA SEDERIA A BARCELONA A INICIS DEL SEGLE XV

IV.1. VELERS, SEDERS I BOTIGUERS A INICIS DEL SEGLE XV

Fins a mitjans del segle XV a Barcelona predominaven els petits tallers familiars. Aquests podien estar formats per un mestre, un o dos aprenents, o una família sencera dedicada a l'ofici, en el que podien col·laborar el matrimoni i els seus fills i filles. En el sí d'aquestes unitats de treball, les feines eren indiferenciades, sembla que no hi va haver una divisió del treball, en tot cas no tenim informació que n'hi hagués.

A inicis del segle XV la seda que s'elaborava a Barcelona eren generalment peces de menor mida, normalment vels, i hi havia un menor grau d'especialització. Els principals oficis relacionats amb la sederia eren els de velers, brodadors d'or i de seda i mercers.

La divisió i l'especialització del treball no va estar gaire desenvolupada fins a mitjans del segle, amb la difusió dels oficis de velluters, teixidors de domassos i setins, entre d'altres. Fins llavors era freqüent que un mateix artesà seder es dedicés a les diferents etapes del treball de la seda, i fins i tot, com havia tingut lloc entre els seders i sederes del segle XIV, que el mateix seder treballés la seda des de les fases inicials del treball de la seda (el debanat i el filat) fins a la venda del teixit manufacturat a la seva botiga .

IV.1.1. LA PARTICIPACIÓ DELS ARTESANS DE LA SEDA BARCELONINS EN LA CORONACIÓ DEL REI FERRAN D'ANTEQUERA

Els preparatius amb motiu de la coronació del rei Ferran d'Antequera permeten conèixer l'activitat de molts artesans i artesanes que treballaven la seda a Barcelona a principis del segle XV⁴⁴⁰. En els preparatius de les teles, els seders barcelonins van tenir una participació destacada.

La dalmàtica que el rei va portar a la coronació la van brodar artesans barcelonins⁴⁴¹. El rei va dividir la seva elaboració entre Francesc Clar, brodador i Joan Bertran, brodador reial de Barcelona. Però Clar no havia acabat l'obra o no l'havia fet com calia, es van escollir tres mestres, un per part del brodador, un altre per part reial i un tercer per jutjar quina part de l'obra calia acceptar i quina rebutjar. Finalment el brodador reial va haver d'acabar l'obra tot sol.

A través de descripcions de la peça sabem quines figures tenia i com combinava els diferents tipus de seda. La dalmàtica que va elaborar tenia "diversos fullatges, florons, gerres i d'altres obratges menuts que són sobreposats". Cada part es trobava dividida en 9 versos, cinc treballats amb fil d'or i quatre d'atzeituní⁴⁴² carmesí. Aquests quatre darrers duien brodats els fullatges i gerres de vellut de fil d'or sobreposades, perfilades sobre el vermell. Era folrada de terçanell de grana i orlada de franja de seda carmesina i de fil d'or. A més a més de la dalmàtica, Joan Bertran amb l'ajut d'altres mestres barcelonins també va brodar amb or i sedes, una camisa i un gipó per al rei. Va trigar un any en acabar-ho i el cost total de la feina i els materials va ser de 11.707 sous barcelonins⁴⁴³.

Un altre artesà seder barceloní que va participar en l'elaboració de teles per a la coronació,

⁴⁴⁰ El rei fou coronat a Saragossa el 5 de setembre de 1414.

⁴⁴¹ SALICRÚ i LLUCH, R: "La coronació de Ferran d'Antequera: l'organització i els preparatius de la festa", *Anuario de Estudios Medievales*, n° 25 (1995), 699- 759, pàg. 729. L'ús de la dalmàtica al ritual de coronació, ja havia tingut lloc entre els emperadors romans, que es feien coronar amb vestidures similars a les del diaconat o sots-diaconat, com a mostra de desig d'equiparar-se d'alguna manera a l'ordre sacerdotal. El ritual aragonès va continuar aquesta tradició, però intentant emular les vestidures dels graus més elevats del sacerdoci i del pontificat. En les seves coronacions eren imprescindibles l'alba, l'estola, la dalmàtica i el maniple.

⁴⁴² L'atzeituní era una tela de seda obrada molt rica usada a l'Edat Mitjana i que en origen procedia d'Orient. Va prendre el seu nom de l'àrab "az-zeituní", derivat del nom de la ciutat xinesa Tseu-Thung, d'on s'importava. (DÁVILA CORONA, R.M; DURAN PUJOL, M; GARCÍA FERNÁNDEZ, M: *Diccionario histórico de telas y tejidos, Junta de Castilla y León*, Salamanca, 2004, pàg. 22.).

⁴⁴³ SALICRÚ i LLUCH, R: "La coronació ..., pàg. 729, 730.

va ser el perpunter Jaume Ferrer. A més a més d'ajudar en l'elaboració de la dalmàtica, va elaborar un setial, una manta de cavall i un dosser per al rei i li va tallar, cosir i acabar els paraments del llit. La part central del setial era feta amb drap amb fullatges vellutats de verd i rosetes vermelles que duïen puntes blanques al mig, amb barres d'or i de vellut carmesí divisades a la manera reial, orlat amb franja d'or i amb seda carmesina i folrat d'escodat vermell. La manta, feta a vies de fil d'or luquès i de vellut carmesí, era orlada amb una franja semblant i folrada de seda vermella. El dosser era de set versos, quatre de fil d'or i tres de vellut carmesí, orlat amb franja de seda vermella i de fil d'or i folrat de seda vermella. Les sabates del rei també eren brodades d'or i de seda, igual que la seva sella i la de la reina. A part d'aquestes peces més importants per a la coronació se'n van encarregar molts altres teixits de seda. La major part d'aquests es van encarregar a València⁴⁴⁴, però un any abans de la coronació, el rei ja havia enviat nombroses peticions de draps a diferents llocs, com Malines, Brussel·les, o Perpinyà. El novembre de 1413 el rei ja havia encarregat al seu cambrer, el cavaller Sancho d'Àvila i al mercader Guillem de Fenollet que emmagatzemessin tots els draps d'or i de seda, atzeitunins, tafetans i velluts blancs que poguessin trobar perquè serien necessaris per a la coronació. Sobretot va ser difícil trobar atzeitunins, tafetans i velluts blancs⁴⁴⁵.

Una altra dificultat va ser trobar teles que no fossin de color groc (el més econòmic i predominant en els teixits de l'època), perquè el rei insistia que se li enviessin teles de vellut blau de Lucca i de Florència⁴⁴⁶.

Les teles de seda per a la festa que es van comprar a artesans seders barcelonins es van adquirir a través de Leonard de Sos, lloctinent de mestre racional de la cort. En tots els contractes que signa per la compra de teles per a la coronació del rei actua en nom de Joan Ramon Folc, comte de Cardona.

⁴⁴⁴ SALICRÚ i LLUCH, R: "La coronació ...", pàg. 731-732. A través del batlle general del regne de València, Joan Mercader, València va facilitar la major part de les robes i ornaments utilitzats durant la coronació. Des de València es van enviar tantes teles que quan al març de 1414 el rei va demanar al batlle que li enviés 20 alnes d'atzeituní carmesí vellutat, brocat d'or, el més ric i bell que pogués trobar, el batlle li va contestar que a tota València ja no es podia trobar ni una peça perquè totes les teles disponibles ja havien estat trameses per la coronació del rei. A part dels vestits reials, per la coronació també se'n van encarregar coixins de vellut vermell i de seda moriscos folrats amb "tela gostaça ampla i els verds de vellut amb tela d'espinal verd". El vellut fou comprat a un mercader florentí, Pere de Sant Lopo i el drap de seda morisc a Iucef Xupió i Ali Benxerit, mercaders sarraïns valencians. Jaumeta, esposa del tintorer Miquel Vidal s'encarregà de tallar, cosir, folrar i fer els passamans dels coixins.

⁴⁴⁵ SALICRÚ i LLUCH, R: "La coronació...", pàg. 729.

⁴⁴⁶ SALICRÚ i LLUCH, R: "La coronació...", pàg. 731 -732.

Quadre número 20: Comandes fetes per Leonard de Sos a artesans seders barcelonins amb motiu de la coronació del rei⁴⁴⁷

ARTESÀ	TELES	PREU	DATA
Antònia, muller d'Arnau Olianort (seller, ciutadà de Barcelona)	20 canes de franja àmplia de seda de color verd i negre	7 florins d'or, 4 sous i 3 diners.	19 de gener de 1414
Gabriel d'Eixerica, mestre de perxes de seda, ciutadà de Barcelona	10 cordes de fil d'or i seda vermella i grana amb flocs i lligadures	14 florins d'or d'Aragó.	19 de gener de 1414
Clara, muller de Pere Miró (mercader, ciutadà de Barcelona)	fil d'or de Colònia	6 florins i 2 sous	19 de gener de 1414
Jaume Porcell, tintorer, ciutadà de Barcelona	11 canes i mitja de pa d'or de grana i una cana i un pam de pa d'or de Colònia a raó de 4 florins per cana	40 florins i mig	19 de gener de 1414
Francesc Costa , argenter, ciutadà de Barcelona	adressar, adobar i daurar llargament una sella de la senyora Reina Elionor	75 florins d'or i 2 sous	19 de gener de 1414
Joana, muller de Francesc Costa, argenter	perxes de fil d'or i de fil carmesí per guarnir "lo fes, les regnes i gambals del cavall del Rei", els quals un cop fets pesaren	9 florins, 5 sous i 6 diners	19 de gener de 1414

⁴⁴⁷ AHPB: Joan Franc, major: *Manual*, 107/3 ; i *Manual*, 107/4.

	23 unces, a raó de 4 sous per unça		
Galda, dona de García de Torres, escriptor de lletra rodona, ciutadà de Barcelona	10 cordes de seda blanca per una sella de la mula de la Reina, cordes de seda blanca i fil d'or	10 florins d'or per la sella i 6 florins d'or per les cordes de seda blanca i fil d'or	19 de gener de 1414
Francesca, vídua de Marc Solelles, mariner, ciutadà de Barcelona	regnes, capçanes i gambals de seda blanca i fil d'or per la Reina El pes total és de 28 unces i mitja a raó de 4 sous per unça 12 perxes de seda de grana i de fil d'or i 4 parells d'esperons	11 florins per regnes, capçanes i gambals 10 florins i 4 sous per perxes de seda 12 sous pels esperons	19 de gener de 1414
Joaneta, vídua d'Antoni Català, cuirasser	7 unces de fil negre, verd i vermell 114 canes de cordons	12 florins per fil negre, verd i vermell (a raó de 8 sous i 6 diners la lliura) 56 sous pels cordons	20 de gener de 1414
Antònia, muller de Joan Bertran, mestre de cases, ciutadà de Barcelona	55 canes i 6 pams de veta de seda negra i vermella	2 florins i un sou, a raó de 5 diners la cana	23 de gener de 1414
Jaume Copí, brodador,	un drap de seda blanca de damasquí brocat d'or d'11	161 lliures i 11 sous, a raó de 25 florins per cana	5 de març de 1414

ciutadà de canes i 6 pams
Barcelona

Entre els diferents artesans que reben encàrrecs i venen robes amb motiu de la coronació, hi ha diferents oficis relacionats amb la sederia, perxers, brodadors, tintorers, batifillers, mercaders - seders, botiguers. També observem que la majoria de teles i peces de seda comprades directament als artesans barcelonins eren de menor mida o es tractava de petits objectes (fils, cordes, o franges), i en algun cas també materials per tenyir o brodar (pa d'or). En algun cas, sabem de quines peces en concret se'n van encarregar els artesans barcelonins. Van elaborar la decoració de les selles del Rei i de la Reina. L'argenter Francesc Costa va adreçar, adobar i daurar la sella de la Reina. De la seva decoració se'n van ocupar la sedera Galda, que va proporcionar cordes de seda blanca i fil d'or per la seva decoració i Francesca que va aportar uns gambals de seda blanca i fil d'or, i perxes de seda de grana pels esperons. En quant a la dona de Francesc Costa, Joana, aquesta va fer uns perxes de fil d'or i carmesí per guarnir el fes, les regnes i els gambals del cavall del Rei.

De la sella del Rei no disposem de cap descripció, però sí de les característiques que havia de tenir la de la Reina encomanada per part del Rei a Sancho d'Àvila, cambrer reial⁴⁴⁸. El rei va sol·licitar que la sella tingués els perxes i flocadures de seda blanca i or, que hem vist que proporcionen les sederes Galda i Francesca.

Cap dels artesans que proporcionen matèria prima i sedes era designat com a seder o teixidor de draps de seda. En molts casos ni s'indica quin ofici tenien i en altres casos tenien oficis menors relacionats amb la sederia, com perxers, o brodadors.

Proporcionalment el nombre de dones contractades era molt superior al dels homes. Dels onze artesans contractats per proporcionar matèria prima i teles per la coronació, set eren dones. Haurien treballat en el seu ofici de forma autònoma respecte als seus marits, ja que en tots els casos els marits tenien, o havien tingut, oficis diferents.

Davant el gran nombre de dones que subministren peces de seda per la coronació, podem

⁴⁴⁸ SALICRÚ i LLUCH, R: "La coronació...", pàg. 706. El 16 de novembre de 1413 el Rei envia una carta a Sancho d'Àvila en que sol·licita : *Entenents en fer apperellar les insígnies de nostra molt cara muller, la reyna, vos pregam, dehim e manam que, com pus prestament porets, façats fer, a ops de la dita reyna, una bella cella de drap blanch d'aur, si trobar lo porets, si no de vellut o de domesquí, e un fre ab capçanes e regnes de seda, ab parxe e flocadures de seda blancha ab fil d'aur, segons que en acte de coronació d'altres reynes en aquest regne és acostumat de fer, millorant-hi encara ço que serà possible.*

deduir que la seva participació en el treball de la sederia a Barcelona a principis del segle XV havia estat molt important, tant o més que la dels homes.

Quadre número 21: Compres de seda fetes per Leonard de Sos a mercaders barcelonins amb motiu de la celebració

MERCADER	TELES	PREU	DATA
Berenguer de Lauro, botiguer	3 peces de tafetans negres que pesen 3 lliures i 2 quarts i mig	39 florins , 1 sou i 8 diners a raó de 7 lliures la lliura	20 de gener de 1414
Domènec Monnelli, mercader, ciutadà de Barcelona	2 pams de vellut carmesí ras	4 florins a raó de 16 florins la cana	20 de gener de 1414
Pere Palomar, mercader, ciutadà de Barcelona	una caixa i mitja de fil d'or de Grècia	121 florins, 8 sous i 6 diners a raó de 7 florins i mig per unça	20 de gener de 1414
Joan Salvador, corredor de pells, ciutadà de Barcelona	una peça d'atzeituní vellut brocat d'or de 7 canes	100 lliures, 2 sous i 4 diners, a raó de 26 florins per cana i 5 lliures per la bala a raó de 1 sou per lliura	3 de març de 1414

Leonard de Sos també havia fet comandes més grans a mercaders. La comanda més gran que va fer a Barcelona, la va fer al mercader florentí Domènec Manelli per un valor total de 2397 lliures , 11 sous i 9 diners. A més a més del seu volum, aquesta partida també destaca per la qualitat de les seves teles. Les teles que proporciona Domènec Manelli eren teixits molt preuats, com velluts, brocats, o vellutats, i els colors predominants de la comanda també eren els més cars, sobretot carmesins, blaus i verds:

- 36 canes i un pam de drap de vellut vellutat carmesí a raó de 15 florins i mig per cana.

- 12 canes i 3 pams de vellutat verd a raó de 10 florins i 10 sous per cana
- 12 canes de vellutat verd a raó de 10 florins i mig per cana
- 20 canes i 3 pams de carmesí brocat a raó de 35 florins per cana
- 10 canes de vellut negre a raó de 8 florins per cana
- 23 canes i 3 pams de vellut de grana a raó de 11 florins i 3 quarts per cana
- 11 canes i 7 pams i mig de vellut carmesí a 16 florins per cana
- 11 canes i mitja de vellutat carmesí brocat a 30 florins per cana
- 12 canes i 3 pams de vellutat blau brocat a raó de 16 florins per cana
- 13 canes de vellut verd brocat a raó de 24 florins per cana
- 13 canes i mitja de vellutat carmesí brocat a raó de 30 florins per cana
- 11 canes i 7 pams i mig de vellutat verd brocat a 19 florins per cana⁴⁴⁹.

Pocs mesos després, Leonard de Sos havia fet una altra comanda al mercader Pere Lafor⁴⁵⁰ per una quantitat menor de teles i un valor total de 204 lliures, 7 sous i 2 diners:

- 6 peces de tafetans vermells, blancs i verds que pesen 6 lliures, a raó de 7 lliures i 6 sous per lliura i un valor total de 43 lliures i 40 sous.
- 10 peces de terçanells blancs, grocs i vermells a raó de 8 sous i mig i 2 peces de grana a raó de 10 florins i mig sou, en total 42 lliures , 6b sous i 2 diners.
- 4 canes de (?) blanc per 5 lliures, 6 sous i 8 diners per 160 canes de tela blava a raó de 3 sous , 5 diners , en total 40 lliures i 13 sous.
- 20 canes de (?) a raó de 4 florins per cana, són 44 lliures

Al seder i mercader Miquel de Roda li va comprar el 20 de gener de 1414 una altra partida per un valor total de 230 florins d'or, 9 sous i 5 diners⁴⁵¹.

La partida estava composta per:

- 21 unces i 13 arques de seda carmesí *per fer certes robes que lo Senyor Rei ha manades fer per la seva coronació i de la Senyora Reina*, a raó de 15 sous per unça i en total 29 florins, 6 sous i 10 diners.
- 29 unces , 6 arques de seda de grana a raó d'11 sous per unça i en total: 29 florins i 4 sous.

⁴⁴⁹ AHPB: Joan Franc, major: *Manual*, 107/4. 5 de març del 1414. El document continua, però està il·legible degut al mal estat de conservació del protocol.

⁴⁵⁰ AHPB: Joan Franc, major: *Manual*, 107/42. 4 de maig de 1414.

⁴⁵¹ AHPB: Joan Franc, major: *Manual*, 107/3.

- 44 unces i 10 arque de seda blanca, a raó de 8 sous i 6 diners la unça , en total: 33 florins, 7 sous i 10 diners.
- 27 unces de seda groga a raó de 8 sous i 4 diners per unça, en total 20 florins i 5 sous.
- 6 unces de tots colors que van ser enviades al Senyor Rei a raó de 8 sous i 6 diner per unça, en total 4 florins i 6 sous.
- 20 unces i 4 arque de seda negra a raó de 7 sous per unça , en total 12 florins , 9 sous i 9 diners.
- 12 unces de seda vermella i verda a raó de 8 sous per unça, en total 9 florins i 4 sous.
- Una caixa de fil d'or i de grana de pes de 54 unces a raó de 18 sous i 6 diners la unça , en total, 90 florins i 10 sous.

IV.1.2. ALGUNS SEDERS DESTACATS DE LA PRIMERA MEITAT DEL SEGLE XV

IV.1.2.1 MIQUEL DE RODA I LA SEVA FAMÍLIA

Un dels seders més destacats de començaments del segle XV va ser Miquel de Roda. A través de la comanda anteriorment citada, observem que ja el 1414 tenia una productivitat bastant important per la gran partida de teles i matèries primes de seda que havia aportat, per un valor de més de 230 florins d'or. La majoria de peces que composaven aquesta gran partida era seda sense teixir tenyida de diferents colors i fils d'or. Poc després, el 1417, havia rebut una altra comanda per fer uns cordons i flocadura pel pal·li d'un difunt⁴⁵².

En algun document es defineix a Miquel de Roda com a mercader, mentre que en altres casos és designat com a botiguer o seder, per tant la seva activitat no es limitaria a la fabricació de teles de seda i a la seva venda a la botiga - taller que tenia, sinó que també se'n deuria fer càrrec d'una distribució de teixits de seda a una escala més gran. Anys més tard, Miquel de Roda també havia rebut un encàrrec de la casa reial. El 1426 li havien encarregat uns perxes, flocadures, terçanells i altres peces per guarnir la mula de la Reina. La partida que havia costat 38 lliures, 3 sous i 4 diners devia haver estat bastant important⁴⁵³.

Un dels documents més antics que fan referència a Miquel de Roda, del 1404, el defineix com a botiguer i seder i ens permet saber que era originari de València⁴⁵⁴, el document se'l designava com a ciutadà de Barcelona d'origen valencià. Poc després, el 1410 Miquel de Roda, (de nou com a botiguer) junt amb Miquel Guillem ciutadà de Barcelona (no se'n fa referència a la seva professió), havia nomenat procurador al seu germà Berenguer de Roda per demanar en nom seu tots els béns i quantitats que se'ls deguessin⁴⁵⁵. El germà, menor de dies en signar el contracte, era ciutadà de València i com Miquel, també botiguer.

A través del seu testament hem pogut conèixer amb més detall aquest personatge, la seva casa, el seu espai de treball i també la seva família.

⁴⁵² AHPB: Pere Granyana, *Manual*, 56/8. 5 de març de 1417. El seder reconeix als marmesors de Gerard de Palaciol, difunt, ciutadà de Barcelona, que li han pagat per mà de Joan Prats, 52 sous que li devien per dos cordons i una flocadura que van servir pel pali del difunt i que van sortir de l'obrador de Miquel de Roda.

⁴⁵³ AHPB: Joan Reniu, *Manual*, 123/4. 12 de març de 1426.

⁴⁵⁴ AHPB: Joan Nadal, *Manual*, 54/15. 21 d'octubre de 1404.

⁴⁵⁵ AHPB: Francesc Fuster, *Manual*, 59/3. 8 d'agost de 1410.

El seu domicili, amb la seva botiga i obrador, i a la qual es dedicava al seu ofici, estava situada en una zona on també trobem documentada la presència d'altres seders. En el seu testament Miquel de Roda situa casa seva “in vico vocato dels Spaciers per quem recte itur a platea Sancti Jacobi ad plateam Caulium”⁴⁵⁶. És a dir que residia al tram del carrer immediat a la plaça de Sant Jaume abans d'arribar a la plaça de les Cols.⁴⁵⁷ Era veí del quarter del Pi, de l'antic carrer dels Especiers (l'actual Llibreteria). El carrer era anteriorment anomenat “dels especiers”, i també s'havia anomenat "dels apotecaris" passant posteriorment a dir-se “dels llibreters”, pels diferents oficis que s'hi van anar instal·lant successivament. Ja al segle XV hi residien en aquest carrer alguns pergaminers, cal·lígrafs i il·luminadors de llibres donant lloc a l'actual nom del carrer⁴⁵⁸. Els llibrers reunits en aquest carrer es dedicaven a la venda de material d'escriptori, a l'enquadernació i a la compra - venda de llibres.

La ubicació de la casa de Miquel de Roda també el relaciona amb el negoci de la seda de la ciutat, al mateix carrer dels Especiers on habitava el seder, en concret a la part situada entre el carrer del Palau Reial i l'actual Via Laietana, a la baixa edat mitjana hi tenien parades i botigues alguns seders col·locant les parades en un mercat setmanal, i la baixada havia estat popularment anomenada "Baixada de les Sederes"⁴⁵⁹.

A la planta baixa del seu domicili Miquel de Roda tenia una botiga destinada a la venda de teles de seda i també hi hauria un obrador, però no disposem d'un inventari dels seus béns.

A través d'un document de 1435 coneixem més característiques de la seva casa. A canvi d'una suma que havia de retornar en pagaments mensuals, Miquel de Roda havia hipotecat el seu obrador amb tres portals que donen al carrer públic. Hipoteca tota la planta baixa de la casa, des del sòl fins la primera teulada. En cas de no pagar el censal, els prestadors podien vendre l'obrador a qualsevol persona. Miquel de Roda havia partit l'obrador amb Pere Forn, un broquerer. La raó per la qual Miquel de Roda havia hipotecat el seu obrador era per poder pagar les despeses del censal i plets diversos. Si a l'hora de pagar la hipoteca no n'hi hagués prou amb l'obrador i tots els objectes que contenia, Miquel de Roda comprometia

⁴⁵⁶AHPB: Joan Franc major: *Tercium Liber testamentorum (1429-1456)*: testament de Miquel de Roda.

⁴⁵⁷La plaça de les Cols, on hi havia el mercat de fruites i verdures, estava situada entre el carrer Llibreteria i la plaça del Rei.

⁴⁵⁸DURAN i SANPERE: *Barcelona i la seva història. L'art i la cultura*, volum II.

⁴⁵⁹BATLLE i GALLART, C; VINYOLES i VIDAL, T: *Mirada a la Barcelona medieval des de les finestres gòtiques*, Barcelona, 2002, pàgs. 39-40: "També hi havia dones dedicades al delicat treball de la seda; per exemple, algunes empresàries sederes a inici del segle XIV, com hem assenyalat, venien els seus productes en un mercat setmanal en paradetes posades a la baixada de la Presó, anomenada de vegades baixada de les Sederes".

tots els altres béns que tenia⁴⁶⁰. La propietat de la terra on estava construïda la casa era de la Capella de Sant Pere i Pau de l'església de Sant Just i Pastor.

La casa de Miquel de Roda feia cantonada i a un dels costats limitava amb l'obrador del seder Gaspar d' Arqués i a l'altre costat amb l'obrador d'un altre seder, Gaspar Domènec.⁴⁶¹

Tot i no saber amb certesa si les filles i la dona de Miquel de Roda es dedicaven a la sederia i també sabem que un nebot seu, Gaspar de Roda, havia estat seder. Era fill del germà de Miquel de Roda, Berenguer, també seder i de la dona d'aquest, Simona. El 1435, Gaspar, que tenia 24 anys, havia contret matrimoni amb Joana, filla d'un mercader difunt, Miquel Lluç de Conomines i Margarida, la seva dona⁴⁶². Els pares de Gaspar li havien fet una donació de 300 lliures de les que podia fer testament, suma bastant important que mostra que Berenguer de Roda era un seder bastant pròsper. D'aquests diners Berenguer de Roda aportava 200 lliures i les restants 100 la seva dona. La núvia també havia aportat un dot alt, de 220 lliures. Per tant devien gaudir d'una posició bastant benestant.⁴⁶³

Sabem que poc després, el 1439, Gaspar de Roda ja havia mort. Aquest any, la seva vídua, Joana (menor de 25 anys), es comprometia a retornar a Miquel de Roda un préstec que aquest els havia fet⁴⁶⁴. Del total de 70 lliures que els havia prestat, faltaven per retornar 60, i Joana posava com a garantia del pagament tots els seus béns mobles i immobles. Els diners els havia prestat per pagar un deute que tenien amb Bernat de Vilosa, escrivà reial. El mateix dia, 16 de setembre de 1439, en que van signar el contracte per mitjà del qual, Joana es comprometia a pagar el deute a Miquel de Roda, aquest havia pagat les 60 lliures que devien a Bernat de Vilosa⁴⁶⁵.

⁴⁶⁰ AHPB: Nicolau de Mediona, *Llibre de vendes*. 23 de juny de 1435.

⁴⁶¹ Anys més tard el fill o un parent de Gaspar Domènec (Llorenç Domènec) va fer l' inventari dels béns de la seva mare difunta, Angelina, vídua de Gaspar Domènec, a qui dediquem un altre apartat més endavant (pàg. 175)

⁴⁶² AHPB: Bernat Pi, *Manual*, 113/41. 4 de desembre de 1435. Els diners que havia rebut Gaspar tenien com a condició que no morís sense infants legítims. En cas de morir sense descendents legítims hauria de retornar els diners que li havien deixat els seus pares. La mare de Joana, Margarida i el seu segon marit, el mercader Gabriel Gomis li havien donat 110 lliures de l'herència del seu pare, Lluç de Conomines per raó del dot, però amb la condició que morís amb infants legítims, tinguts als 20 anys. En cas de no tenir infants legítims ni a aquesta edat, només rebria 55 lliures, les restants les hauria de retornar a la seva mare o als hereus d'aquesta. L'avia de Joana, Brunissenda li havia donat altres 110 lliures amb la mateixa condició i finalment havia rebut altres 50 lliures de la deixa testamentària de Violant vídua d'un mercader de Perpinyà.

⁴⁶³ Una referència anterior la trobem el 1437, quan Gaspar havia comprat un esclau sarraí, Jaume, i en no disposar de la quantitat necessària, 57 lliures, el seu pare, Berenguer, li havia prestat la suma . AHPB: Francesc Cerdà, *Manual*, 169/1. 8 de febrer de 1437. Gaspar havia comprat l'esclau al canonge de la seu Guillem de Fonollet.

⁴⁶⁴ AHPB: Antoni Vilanova, *Manual*, 165/2. 16 de setembre de 1439.

⁴⁶⁵ AHPB: Nicolau de Mediona, *Manual*, 165/2. 1439. Document del mateix dia.

De la suma deguda, Gaspar , la seva dona Joana i l'àvia d'aquesta, Brunissenda, ja havien pagat el 17 de març de 1439 a Bernat Vilosa una part d'aquest deute, 10 lliures. (AHPB: Francesc Cerdà, *Manual*, 169/3).

A més a més d'un obrador, la casa de Miquel de Roda tenia també una botiga, ja que en un altre document, del 1437, Miquel de Roda és designat com a botiguer. En aquest document, Miquel de Roda havia contractat per un any un aprenent per assistir-lo en tot allò que el mercader li demanés i en concret per portar l'inventari de la botiga.⁴⁶⁶

Poc després, el 1438, Miquel de Roda havia nomenat un procurador per que se'n fes càrrec dels seus béns al teixidor de Tortosa, Nicolau Sabater⁴⁶⁷. Aquest fet podria assenyalar que tingués negocis amb aquesta ciutat, tot i que malauradament no disposem de documents al respecte.

El fogatge de 1449, tres anys posterior a la mort del seder⁴⁶⁸, mostra una gran diversitat d'oficis entre els veïns de l'illa on havia tingut el domicili Miquel de Roda.

Tot i ser un fogatge tres anys posterior a la mort del mercader, aquest encara hi és citat com a cap de casa, afegint-hi al costat del nom el seu ofici (seder) i que ja era mort. Segurament a la casa seguien vivint la família del mercader, però es curiós que al fogatge no es citi als actuals habitants com a caps de la casa (la vídua o els hereus) i indicant el parentiu d'aquests amb el difunt propietari. Aquest fet mostra fins a quin punt el mercader -seder era encara associat a la seva casa, fins i tot després de la seva mort. En aquesta illa, la número XXXXII del quarter del Pi, coneguda com l'illa d'en Tomàs Llonch, especier, hi tenien casa diferents menestrals i alguns eclesiàstics⁴⁶⁹.

A finals del segle XIV, la zona dels voltants de la Seu del quarter del Pi estava poblada en la seva major part per menestrals. Seguint el padró de milícia del 1389 s'observa que el quarter del Pi havia estat el quarter amb menor concentració de famílies riques de la ciutat (un 14% del total). En conjunt, després del quarter de Sant Pere, el quarter del Pi era el quarter barceloní menys densament poblat a finals del segle XIV.

La composició de l'illa mostra una gran diversitat d'oficis i d'estaments, com era habitual en la distribució dels habitants barcelonins de l'època⁴⁷⁰; en aquest cas hi ha una important

⁴⁶⁶AHPB: Nicolau de Mediona, *Manual*, 163/1. 8 de juny de 1437.

⁴⁶⁷AHPB: Nicolau de Mediona, *Manual*, 163/2. 18 d'agost del 1438.

⁴⁶⁸AHPB: Joan Franc major, *Tercium Liber testamentorum (1429-1456)*. El testament data del 23 d'abril de 1446.

⁴⁶⁹AHCB: Consell de Cent, Fogatges, 1449: "Primo lo dit Thomas Lonch, especier ; Gibert Ripoll, llibreter; mossèn Manera de Santa Anna; mossèn Johan Ros, canonge de la Seu; mossèn Hugo de Lobets, canonge; en Borra, argenter; mestre Ginot, daguer (tatxat: argenter); Gabriel Soquerrats, qui fa calses flandeses; Pere Anglès, giponer; Pere Badia, armer; Pere Andre, servelleter; Johan Andreu e Jacme Sala, broquerers; Anthoni Serebau, broquerer; Francesc Folch, broquerer; Pere Forn, brocater; Miquel de Rodes, seder, quondam; Gabriel Monsó, jiponer; Macià Clariana, calsater; Pere Roura, notari; Na muller den Barthomeu Gili, quondam; Johan Martra, jiponer; Francesch Far, calsater; Ffernando Rodrigues, seder"

⁴⁷⁰AURELL, J: *Els mercaders catalans al 400. Mutació de valors i procés d'aristocratització a Barcelona*

presència de menestrals qualificats d'oficis diversos. En total l'illa sumava vint-i-tres focs. A més a més del dit especier Tomàs Llonch, a l'illa on habitava la família de Miquel de Roda també hi vivia un llibreter, un canonge de Santa Anna, un canonge de la Seu i un altre del que s'afegeix més informació. També hi habitaven un argenter, un daguer, tres calceters (sobre un dels quals s'afegeix que concretament es dedicava a la confecció de "calces flandeses"), dos giponers, un armer, un servelleter, tres broquerers (dos dels quals vivien a la mateixa llar), un brocater, un notari, una vídua, i un altre seder, a més a més de Miquel de Roda. El seder que habitava a la seva mateixa illa, Fernando Rodríguez, que era present en el moment de la lectura del testament de Miquel de Roda, el dia del seu enterrament⁴⁷¹, fet que destaca la seva relació com a col·legues i veïns.

En redactar l'apartat referit a la transmissió de la seva herència i el nomenament dels hereus, Miquel de Roda havia establert moltes condicions, preveient fins al més mínim detall i buscant diversos hereus substituïts. Al seu testament Miquel de Roda nomenava hereva universal la seva filla Angelina, i afegia que en cas de no viure per heretar els béns que li deixa en herència, després de l'usdefruit dels mateixos per part de la seva muller Bartomeua, els béns havien de passar a mans dels seus néts, els fills de la dita Angelina i el seu marit, el mercader Jaume Sala. La seva altra filla, Brígida, en el moment de testar Miquel de Roda, ja era morta.

A més a més, afegia la seva intenció de repartir la herència a parts iguals entre els tres néts, fills d'Angelina, Tomàs, Pau i Jaume. No especifica quin dels tres germans era el gran, i aquesta pràctica, de dividir l'herència, que reduiria el patrimoni total, no sembla haver estat massa comuna entre els contemporanis⁴⁷². Tanmateix, si Tomàs, Pau i Jaume en el moment d'heretar ja tinguessin un mitjà de vida amb el qual es poguessin sustentar, l'avi els privaria de la seva herència.

La possibilitat de que ja tinguessin un mitjà de vida s'associa probablement a que en aquest cas haurien seguit el negoci del pare i que possiblement treballarien amb ell com a procuradors o socis gestors quedant associats d'aquesta manera als negocis d'aquest i a la

(1370-1470), Lleida, 1996, pàg. 287, destaca el marcat contrast entre la Barcelona de finals del segle XIV i principis del XV, i ciutats italianes com Gènova, Florència o Venècia, on la composició social estava molt més vinculada a determinats barris o zones.

⁴⁷¹AHPB: Joan Franc major: *Liber tercius testamentorum et codicillorum (1429-1456)*, 107/112. Document del 23 d'abril de 1446.

⁴⁷² NAVARRO, I : *La actitud del mercader barcelonés frente a la muerte a través de los testamentos: 1250-1350*, Barcelona, 1985, pàg. 171, cita el cas del mercader Berenguer Benet, que encara divideix la seva herència a parts iguals entre els seus fills.

seva família. Evitant passar la herència a mans d'uns néts que ja tenien un mitjà de vida, possiblement a l'empresa del pare, impedia també que els seus béns passessin a engrossir un patrimoni aliè. Dóna a entendre que l'herència que els llegava era només en cas de que volguessin continuar el negoci familiar que de moment quedava en mans de l'àvia i de la mare dels menors, continuant així el llinatge de l'avi matern. L'herència sembla que representaria un ajut per tal d'aconseguir aquest fi en cas de no haver assolit encara la independència econòmica, manifestant així una clara voluntat de beneficiar els membres familiars que tinguessin una major necessitat de suport o els qui decididament volguessin continuar el seu negoci.

El fet de referir-se a la possibilitat de que quan arribés el moment d'heretar els béns de l'avi, ja haguessin obtingut una autonomia econòmica, possiblement respon a que segurament trigarien molts anys en rebre l'herència, donat que l'usdefruit de la mateixa estava en mans de Bartomeua. En el cas que fos així, manifesta la voluntat que l'hereu sigui el que quedés d'entre ells ("superestites eorum").

Finalment, ordena que el major dels néts, que seria l'hereu, no indicava quin d'ells ho era, havia de canviar el seu cognom pel de "Roda" i fer la seva senyal⁴⁷³. Aquesta condició era indispensable per que heretessin els béns de l'avi, que afegeix que en cas de que no fessin així, la meitat dels béns passaria a mans de les seves nétes, filles de la seva altra filla, difunta, i l'altra meitat seria per donzelles a maridar escollides pels seus marmessors, i en tal cas els autoritza a vendre i alienar tots els seus béns per les dites nétes.

Els néts com a continuïtat de la descendència del llinatge familiar eren molt importants pels mercaders, que sovint els citaven en els seus testaments⁴⁷⁴. Queda clara la voluntat de que només heretessin si continuaven amb el negoci del seder i donessin continuïtat al llinatge conservant el cognom matern. Nomenar hereus als néts era una pràctica freqüent, sobretot en el cas de no haver tingut descendència masculina passant així directament els seus béns a mans dels seus néts.

El més habitual era fer donacions als néts, no nomenar-los hereus universals, i sempre

⁴⁷³AHPB: Joan Franc major: *Tercium Liber testamentorum (1429-1456)*:107/112. 23 d'abril de 1446: "[...]Volo atamen et ordino atque mando quemaior dierum ditorum nepotum meorum sive néts qui fuerit ex heredibus meis habeat et teneatur accipere nomen meum de Roda et facere signum meum[...]"

⁴⁷⁴A la seva obra, *La cultura del mercader en la Barcelona del siglo XV*, Barcelona, 1998, Jaume Aurell enumera una sèrie de mercaders que a l'hora de testar tenen presents els seus néts, com el testament del mercader Pere Marquet, qui fa una sèrie de donacions als seus besnéts (testament del 26.12.1467, AHPB: Antoni Vilanova, *Tercius liber testamentorum et codicilliorum, 1450-1469*) o el cas de Ramon Llobet, qui havia nomenat hereu universal al seu nét impuber Jaumet, ja que només li quedaven vives dues filles (testament del 4.2.1446, AHPB: Bernat Pi, *Tercius liber testamentorum*).

afavorint els de la línia de descendència masculina, els que mantindrien el nom del llinatge familiar. En el cas de tenir només descendència femenina, de vegades l'herència passava directament a mans dels néts. En aquest cas l'herència passa a mans de la filla, ella esdevenia l'hereva universal, i només en el cas de que morís abans de poder fer ús de l'herència, els béns del seder passarien a mans dels seus néts. La condició de la necessitat de canviar el cognom patern per adoptar el de l'avi, i de fer la seva senyal, a fi de poder gaudir de la seva herència, demostra la gran importància que el mercader concedia a la perpetuació del seu llinatge⁴⁷⁵.

La senyal era junt amb la possessió d'un obrador, un dels privilegis del mestre i el que distingia al mestre d'un treballador qualsevol. Un mestre tenia el privilegi d'obrir un taller o una botiga i tenir una senyal, és a dir una marca de fàbrica. Era la signatura de l'artesà i la marca que imprimia a cada objecte que fabricava. A finals del segle XV, la senyal es va generalitzar i no hi va haver gairebé cap ofici que no l'adoptés. La senyal era absolutament inalienable i pròpia de cada mestre. Als llibres gremials es registrava el dibuix de la senyal, reduït sovint a una lletra o a la representació estilitzada d'un objecte qualsevol. La senyal era inalienable i hereditària. Era el signe que representava a una família, una casa. Quan un mestre moria, la seva senyal passava a ser propietat del fill gran, si aquest havia de passar per les proves de l'examen per convertir-se en mestre, si no, els cònsols tenien la senyal en dipòsit fins que l'hereu era jutjat digne de continuar el treball del seu pare⁴⁷⁶.

En aquest sentit, quan Miquel de Roda imposava la condició que els seus néts i hereus fessin la seva senyal, volia que seguissin el seu ofici i perpetuessin el seu llinatge. És remarcable l'orgull que mostrava Miquel de Roda pel seu origen i el seu nom. Devia tenir un considerable pes econòmic com per condicionar el traspàs de la seva herència als seus néts amb la obligació d'adoptar el seu cognom i fessin el seu signe, donant li d'aquesta manera un major valor al cognom de l'avi que al patern. És clara la preocupació per la continuïtat del llinatge familiar, tallat per una descendència exclusivament femenina.

Al seu testament, Miquel de Roda també va tenir presents els descendents de la seva altra filla. L'altra filla, Brígida, casada amb el mercader Rafael Oller, ja era morta en el moment

⁴⁷⁵Un altre exemple d'aquesta pràctica el recull Aurell, *La cultura del mercader en la Barcelona del segle XV*, citant el cas de l'important mercader Berenguer Massanet, que nomena hereu universal dels seus quantiosos béns el seu nét, amb la condició que canviï de cognom, adoptant el de l'avi matern, en cas de no fer-ho així perdrà l'herència.(testament del 14.I.1441, VOL. 528) NAVARRO, I a *La actitud del mercader ...*, pàg. 54,també detecta casos de dos mercaders (Arnau Bastida i Pere Tripo), que posen com a condició als seus hereus que canviïn de cognom, adoptant el segell i el nom del difunt.

⁴⁷⁶ BONNASSIE, P: *La organización ...*, pàg. 65-67.

de testar el mercader, però havia deixat dues filles, Caterina i Francina.

A una de les nétes, Caterina, l'avi li va fer una donació de cinquanta lliures per al seu dot, de les que podria fer ús quan prengués marit. Establia que en cas de morir sense haver tingut fills legítims del seu matrimoni, les cinquanta lliures havien de tornar a mans dels seus legítims hereus. També li va deixar cent lliures per als vestits de dol, de la adquisició dels quals se'n ocuparien els marmessors del difunt.

A la germana de Caterina, Francina, no li va fer cap deixa per al seu dot, possiblement ja estava casada, però al igual que a l'anterior li va deixar cent lliures especificant que els marmessors se'n ocuparien de comprar-li amb aquests diners els vestits de dol. També en la clàusula del testament que es referia a la disposició que la seva esclava Caterina havia de romandre a la seva casa mentre visqués, Miquel de Roda indicava que en el cas de que la seva hereva universal, la seva filla Angelina incomplís aquesta disposició, tots el béns que aquesta havia d'heretar, passarien a mans de les seves nétes Caterina i Francina i a causes pies, tal i com havia especificat abans en referir-se als seus néts.

A l'hora de testar, Miquel de Roda demostra una clara preferència per als seus néts masculins, amb més raó tenint en compte que la mare de les seves nétes, la seva filla, Brígida, ja era morta. La seva principal ocupació a l'hora de determinar qui seria l'hereu del seu patrimoni era la perpetuació del nom familiar, insistint fins i tot en la necessitat que els seus néts fessin el seu signe, demostrant la condició social que havia assolit el seder. La seva gran preocupació, compartida amb altres contemporanis seus, i encara més comuna entre els mercaders, era que el patrimoni que havien acumulat al llarg de la seva vida, es mantingués al sí de la família, evitant que passés a mans alienes. Així s'explica el gran detallisme que mostra, preocupant-se fins a l'últim detall i preveient totes les possibles circumstàncies que es podrien donar entre els seus hereus i vetllant per que el patrimoni sempre es mantingués en la línia legítima de la família. Les clàusules de substitució als testaments eren una pràctica comuna de l'època a l'hora de testar, i molts cops els substituïts es multiplicaven⁴⁷⁷.

Totes dues filles de Miquel de Roda estaven casades amb destacats mercaders barcelonins, Jaume Sala i Rafael Oller. Jaume Sala fou un dels marmessors de Miquel de Roda.⁴⁷⁸

Més destacat havia estat l'altre gendre, Rafael Oller, vidu de la seva difunta filla Angelina. Rafael Oller, sembla que s'havia dedicat especialment al negoci d'importació de la

⁴⁷⁷ NAVARRO, I a *La actitud...*, pàg. 171.

⁴⁷⁸ AHPB: Joan Franc major: *Tercium Liber testamentorum (1429-1456)*. Van ser marmessors el seu cunyat Antoni Ces Illes, notari, el seu gendre, Jaume Sala, mercader i la seva dona Bartomeua.

llana⁴⁷⁹. També s'havia dedicat al comerç de la seda. El 1445 havia venut 3 bales de draps de seda al mercader Bernat Vives. Aquest es comprometia a pagar, 30 lliures i 15 sous, part pendent a pagar del cost total de la partida⁴⁸⁰. La suma que devia, Bernat Vives prometia pagar-la en els vuit mesos següents a la signatura del document. Anys després, el 29 de novembre de 1458, el mateix Rafael Oller havia venut una partida més voluminosa de draps de seda a Arnau Guillem de Cervelló de la baronia d'Àger⁴⁸¹. Arnau Guillem es comprometia a pagar a Rafael Oller 107 lliures per una compra de 60 canes i 2 pams de drap de seda, en concret vellut de color violat, i quatre canes i mitja de drap de seda vellutat, a raó de 30 sous per cana. S'indicava que el comprador havia adquirit els draps amb la finalitat de comercialitzar-los.

Pel que feia a la seva muller Bartomeua, Miquel de Roda la va nomenar usufructuària dels seus béns, fet força comú. No era habitual que els mercaders i mestres artesans deixessin la muller com hereva universal, havent-hi descendents. L'usdefruit era una fórmula molt utilitzada, ja que donava plens poders a la vídua al llarg de la seva vida i garantia l'herència pels fills i nets, i per altra banda deixava a la dona més ben proveïda del que estipulava el dret vigent. Miquel retornava el dot i l'esponsalici a la seva muller, sense especificar en quant s'estimaven aquests, i li deixa cinquanta lliures per a la roba de l'any de dol. La vídua era nomenada usufructuària de la seva casa i els seus béns, però amb algunes condicions. La primera era que visqués amb ella, fins a la seva mort, una germana de Miquel de Roda, Angelina, que en aquells moments era vídua del mercader Narcís de Penyaranda. L'altra condició per gaudir de l'usdefruit de la casa i els béns del difunt era que no tornés a contreure matrimoni, mantenint-se "casta et sine viro", fórmula també usual en els testaments masculins de l'època, en cas de no complir aquesta condició els béns passarien immediatament a mans dels hereus universals⁴⁸².

Pel que fa a les deixes pietoses, Miquel de Roda havia escollit per a la seva sepultura el

⁴⁷⁹CARRÈRE, C: *Barcelona entre 1380 i 1462...* pàg. 446, vol I, "el 5 d'abril de 1455, tres germans, Jaume Soler, mercader i ciutadà de Barcelona, Miquel, de vint anys d'edat, i Joan, "botiguer" i ciutadà de Lleida, que venen a Rafael Oller 3000 roves de llana de l'any (pes de Tortosa), "netes de brutícies deshonestes" ("*nitide de lapa desonesta*"), segons el peritatge de dues persones triades per cadascun dels contractants". Del Treppo afegeix que tot i que era ciutadà de Barcelona, era resident a Montpeller i que també es dedicava al comerç del gra. DEL TREPPO: *Els mercaders catalans...*, pàg. 308: "Rafael Oller, mercader Barcelona resident a Montpeller, el 29.VII.1440

⁴⁸⁰AHPB: A. Vilanova, *Manual*, 165/17. 15 de març de 1445.

⁴⁸¹AHPB: Bernat Montserrat, *Manuale comune*, 159/31. 29 de novembre de 1458.

⁴⁸²AHPB: Joan Franc major: *Tercium Liber testamentorum (1429-1456)*: testament de Miquel de Roda.

convent de Framenors⁴⁸³, i en concret al túmul on estaven enterrats alguns dels seus fills, "in tumulo sive carnerio ubi corpora aliquorum filiorum meorum fuerunt sub humata". També demanava que se'l enterrés amb l'hàbit d'un frare franciscà i que a aquest se li comprés un hàbit nou, per import de cinquanta sous, manifestava la seva voluntat de ser acompanyat en el seu enterrament per setze frares del mateix convent, a cadascun dels quals oferia dos sous. Demanava que en el dit monestir de Framenors es celebressin les trenta-tres misses anomenades "de Sant Amador"⁴⁸⁴ i feia una deixa de trenta sous per a l'aliment dels frares. En quant a les deixes a les parròquies i als pobres fa una donació de 10 sous a l'església de Sant Jaume⁴⁸⁵, de la qual era parroquià, altres 20 per l'obra de la dita església i per al bací dels pobres de la parròquia 10 sous més. A l'obra de la Seu i a l'Hospital de la Santa Creu també va fer un llegat de 20 sous a cadascun., com també a les confraries de Santa Caterina i de Sant Nicolau⁴⁸⁶ del convent de Framenors, de les quals era confrare.

No s'ha trobat cap document que faci referència al comerç de seda per part de Miquel de Roda, ni d'exportació ni d'importació. Sembla més probable que es dediqués a la fabricació de teles de seda, i a la seva venda a la botiga que tenia, que no a una importació de teles de seda estrangeres. Hem pogut veure com les peces que elaborava eren vels, flocadures, brodats i altres ornaments de seda i or. També feia gandalles, una de les peces més treballades per part dels seders de la ciutat, i sobretot per part de les dones sederes. El 1434 havia venut una gandalla de collets blava trenada de 14 lliures i un pam i mig de llarg de tela de Romania, a raó de 3 sous el pam; una trena d'or i mitja cana de lligadura d'or amb fulles d'argenteria, tot per 28 sous a Elionor, dona de Joan de Mitjavila⁴⁸⁷.

Miquel de Roda formava part d'una família de seders. Com hem observat abans, tenia un

⁴⁸³ El convent dels Framenors, junt amb el dels Dominics, era un dels principals llocs escollits com a lloc de sepultura pels mercaders entre la segona meitat del segle XIV i la primera del XV AURELL, J: *Els mercaders catalans ...*, pàg. 278-287. NAVARRO, I: *La actitud del mercader barcelonés ...*, pàg. 67-68

⁴⁸⁴ NAVARRO, I a *La actitud del mercader barcelonés ...*, pàg. 142, indica que hi havia una gran varietat de nombre de misses comprades per part dels testadors, entre les quals estaven les del referit Sant Amador, i que sumaven trenta-tres en commemoració de l'edat de Crist, però també es podien sol·licitar més, cent, o mil, i totes s'havien de realitzar al llarg de l'any que seguia la mort del difunt.

⁴⁸⁵ DURAN I SANPERE, A: *Barcelona...*, vol. I, pàg. 246: L'església de Sant Jaume era l'antiga església dels Trinitaris calçats construïda per una confraria de conversos (de la Trinitat) poc després del 1394 i tenia la seva façana a l'antiga plaça de la Trinitat.

⁴⁸⁶ VINCENT, C.: *Des charités bien ordonnées. Les confréries normandes de la fin du XIIIe siècle au début du XVIe siècle*, Paris, 1988. , pàg. 133: A partir del segle XIII sant Nicolau, patró dels mercaders, es va convertir en sant patró del Purgatori. Igual que sant Nicolau, el culte a santa Caterina també demostra una preocupació per al més enllà, ja que es considerava que la santa, junt amb santa Úrsula, prestava ajut a les persones en el moment de morir. Aquest tipus de protecció que cercaven els confreres per part dels sants, i que també es pot aplicar al cas de sant Nicolau estaria més relacionat amb la recerca de suport en el més enllà. Santa Caterina, entre altres, era també patrona dels teixidors (Op. Cit., pàg. 189).

⁴⁸⁷ AHPB: Marc Canyís, *Manual*, 127/3. Document del 16 d'octubre de 1434.

germà, Berenguer de Roda, que també era seder, igual que un nebot, Gaspar de Roda, que també es dedicava a la sederia. Berenguer de Roda, del que parlarem després, havia estat seder, botiguer i també emprenedor.

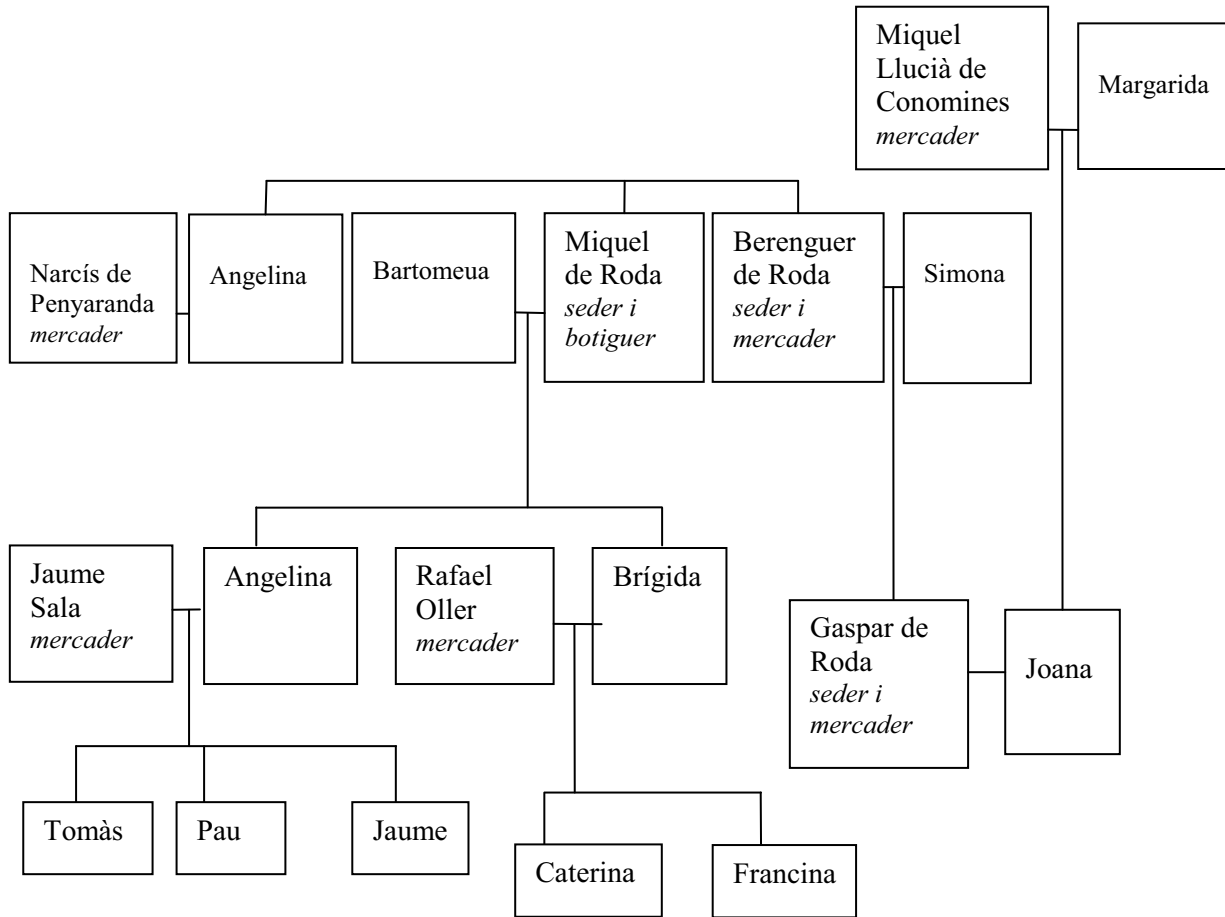
De la mateixa manera que el seu germà i el seu nebot, segurament la seva dona, Bartomeua també treballava com a sedera al costat del marit i continuaria dedicant-se al negoci després de la mort del marit a la casa - botiga, l' usdefruit de la qual Miquel de Roda li havia deixat. També és possible que la seva filla i hereva, Angelina, es dediqués a l'ofici de sedera i que per aquest motiu el pare la nomenés hereva universal dels seus béns per fer se'n càrrec de l'obrador familiar quan el pare fos mort. Cinc mesos després de la mort del seder, el 10 d'octubre de 1446, Bartomeua, la seva filla Angelina, i Jaume Sala, el marit d'aquesta, havien venut un censal mort per 71 sous i 6 diners anuals de renda a Pere Espiells, ciutadà de Barcelona. Com a garantia de pagament, Bartomeua, la seva filla i el seu gendre havien posat una teixits de seda: un pal·li⁴⁸⁸ damasquí blanc brodat amb l'escena de la Nativitat amb brodadures i fullatges amb fils d'or i de seda; una tovallola "d'Evangelí" de drap vellutat carmesí brocada amb brodadures de fils d'or i plata feta a randes. El preu d'aquestes teles de seda era de 55 lliures⁴⁸⁹. El 1453 Bartomeua i la seva filla, que s'havia quedat vídua, havien recuperat les teles que havien dipositat com a garantia⁴⁹⁰.

⁴⁸⁸ Mantell, capa / cobertor, tela per a cobrir un llit, o una taula (Alcover Moll).

⁴⁸⁹ AHPB: Antoni Joan, *Manual*, 187/7. 10 d'octubre de 1446. El 21 d'octubre el notari Antoni d'Illes, com a procurador del mercader Pere Espiells, reconeixia haver rebut per part de Bartomeua i la seva família els 71 sous i 6 diners del pagament del censal mort.

⁴⁹⁰ AHPB: Antoni Joan, *Manual*, 187/9. 7 d'agost de 1453.

Quadre número 22: Arbre genealògic de Miquel de Roda i de la seva família

IV.1.2.1.1 SEDERS QUE TREBALLAVEN A CASA DE MIQUEL DE RODA

Molt abans, als primers anys del segle XV, Miquel de Roda havia estat en contacte amb mestres seders estrangers especialitzats en el teixit de velluts i setins. A través d'un contracte de 1406 sabem que al seu domicili estaven establerts uns seders italians que tenien una societat⁴⁹¹. Els seders associats eren Gaspar d'Altiguier, teixidor de draps de seda oriünd de Florència, el mestre Andreu, un brodador florentí i Lluís de Johanino, teixidor de draps de seda venecià. Aquest contracte ens permet conèixer l'existència d'una societat de seders italians treballant a Barcelona ja als primers anys del segle XV. Encara que la societat la constituïen els dos teixidors de seda i el brodador, segons el contracte a casa de Miquel de Roda només vivien i treballaven els dos teixidors.

Al domicili del seder barceloní, entre altres objectes, hi tenien nombroses eines per al treball de la seda, concretament: "certs telers", un torcedor de tòrcer seda, un ordidor per ordir teles i dues debanadores de ferro. De les eines a cada teixidor li pertanyia la meitat. El conjunt estava valorat en 130 florins d'or d'Aragó. A partir d'aquestes objectes deduïm que els dos teixidors italians feien tots els processos de la manufactura de la seda, des de debanar, filar, tòrcer, ordir, fins al teixit. Tot i així, sembla que la matèria primera la compraven. Entre altres⁴⁹² objectes que tenien a casa de Miquel de Roda, es citen quatre lliures de seda crua "de Jayent"⁴⁹³. Sembla que la matèria primera de seda els hi proporcionava Miquel de Roda, al menys indirectament. Miquel havia lliurat certa quantitat de seda al mestre Andreu i aquest l'havia donat a Gaspar d'Altiguier i Lluís de Johanino per que la treballassin. Es tractava de seda ja tenyida, dues lliures i sis unces i mitja de pèl verd, tres unces i tres quarts i mig de pèl groc, i quatre lliures de tela verda i mitja unça de seda. Amb aquestes sedes Gaspar i Lluís van teixir un drap de setí verd vellutat. Gaspar d'Altiguier no havia pagat les 20 lliures de la part que li corresponia del preu total que el mestre Andreu havia pagat per la seda, 60 lliures. Gaspar prometia al mestre Andreu pagar-li la seva part, i restituir el florí que la dona d'Andreu, Agnès, li havia prestat, i per aquest motiu havia posat com a garantia

⁴⁹¹ AHPB: Pere Brines, *Manual*, 78/1. Document de l'1 d'abril de 1406.

⁴⁹² Els dos teixidors de seda italians tenien a casa de Miquel de Roda a més a més un llit sense posts (valorat en 12 florins), una caixa de fusta amb algunes coses (una tovallola de taula, les debanadores, seda i un florí d'or d'Aragó).

⁴⁹³ Potser de Jaén.

la meitat dels béns citats, la meitat del valor de la tela de setí vellutat i altres béns que només eren seus⁴⁹⁴.

A part de la referència a la seva actuació com a intermediari en el lliurament de la seda als teixidors, no sabem si Miquel de Roda col·laborava d'alguna manera en el treball dels dos teixidors que residien a casa seva. No sabem tampoc si Miquel de Roda era també un seder especialista, però sembla poc probable, més aviat és sembla que era un seder –empresari.

A través d'aquest mateix contracte sabem que poc abans, l'11 de desembre de 1405, Gaspar d'Altiguier i Lluís de Johanino havien presentat una querella de pau i treva contra el mestre Andreu. En el present contracte, de l'1 d'abril de 1406, Gaspar manifestava que ell i Lluís no van presentar la querella per pròpia voluntat contra Andreu, sinó instats per algú (no s'indica qui). Gaspar, penedit d'haver-la presentat, manifestava que ho havien fet per desconeixement de les institucions catalanes i afegia que ell, portava poc temps aquí i manifestava que s'havia equivocat amb la querella i per aquest motiu volia exonerar a Andreu del mal que li havia fet.

Un altre seder que va estar a casa de Miquel de Roda, a part dels dos aprenents que va contractar (el primer en 1404 i l'altre en 1437⁴⁹⁵), va ser Guillem Bunyola.

Al testament de Miquel de Roda entre els testimonis figurava Guillem Bunyola, de qui s'afegia que en aquell moment vivia a casa seva. A través de documents de mitjans del segle XV, sabem que Guillem Bunyola era seder⁴⁹⁶. Segurament el fet de trobar-se a casa de Miquel de Roda el 1446, es devia a que Guillem estaria treballant al costat del seder i botiguer, com a aprenent o assalariat.

⁴⁹⁴ Gaspar tenia a casa de Miquel de Roda: una camisa, dos parells de bragues de drap de llana, un parell de sabates, tres capells de drap de lli, una caputxa de drap i un parell d'estisores.

⁴⁹⁵ Ens hem referit a aquests contractes a l'apartat "Mestres i aprenents".

⁴⁹⁶ El 11 d'agost de 1450 Guillem Bunyola, a qui es feia referència com a seder, havia llogat per tres anys una botiga que pertanyia al botiguer Galceran de Prat. La botiga estava a Barcelona, i el preu era 20 lliures, és a dir 6 lliures, 13 sous i 4 diners. (AHPB: Antoni Vilanova, *Manual*, 165/18). El 29 de febrer de 1452 Guillem Bunyola, seder, s'havia casat amb Elionor (vídua d'un argenter). (AHPB: Bartomeu Costa *major*, *Llibre comú*, 175/6). Poc després, el 10 de gener de 1457, el seder havia donat a Arnau Font, un perxer de Mallorca que habitava a Barcelona, en comanda 4 lliures i 10 sous. (AHPB: Antoni Joan, *Manual*, 187/14).

IV.1.2.2 BERENGUER DE RODA

El seder Berenguer de Roda era germà de Miquel. Ho sabem a través del contracte de lloguer d'una casa per part de Berenguer. L'usdefruit de la casa l'havia comprat la germana dels dos seders, Angelina (vídua del mercader Narcís de Penyaranda)⁴⁹⁷.

Un dels primers documents que fan referència a la seva activitat data del 13 de desembre de 1407, en aquest contracte, Berenguer de Roda figurava com un dels menestrals a qui el mercader Arnau Sala havia fet una comanda⁴⁹⁸. Una de les primeres iniciatives d'introduir a Barcelona la manufactura de teixits de seda més complicats que es treballaven a altres ciutats, com el vellut o els draps d'or, va tenir lloc als anys 20, per part d'un seder i botiguer barceloní, Berenguer de Roda. Aquest seder, que devia dedicar-se també a la manufactura de draps de seda, tenia taller i botiga. Com hem indicat ja, era germà de Miquel de Roda, d'origen valencià.

Per tal d'expandir el seu negoci, Berenguer de Roda havia contractat seders de fora de Barcelona. El 1424 havia contractat un teixidor de draps de terçanells i teixidor de vels de València, Joan de Mallorca⁴⁹⁹. Berenguer de Roda l'havia contractat per que visqués durant un any amb ell per teixir draps de terçanell⁵⁰⁰ i vels de seda i altres coses del seu ofici. Durant aquest temps Berenguer de Roda l'allotjaria i mantindria i li pagaria un salari de 36 florins d'or d'Aragó. Durant aquest any, Berenguer de Roda s'assegurava l'exclusivitat del treball del seu teixidor, prohibint a Joan de Mallorca treballar al servei de cap altra persona. Anys més tard, Berenguer de Roda, havia contractat un altre seder especialista de fora de la ciutat. El 6 d'octubre de 1440 havia contractat un teixidor de draps d'or i de seda i de "veleria de perxes", Joan de Toledo⁵⁰¹. Al contracte s'estipulava que Berenguer de Roda i Joan de Toledo formarien una companyia. S'establia que Berenguer de Roda aportaria el capital inicial en la societat i que Joan de Toledo s'encarregaria de l'elaboració dels teixits de seda. Els beneficis se'ls repartirien a parts iguals, i que Joan pagaria la despesa del menjar i la

⁴⁹⁷AHCB: Arxiu del Veguer, *Processos XXXVI*, 21 - 22. (1441-1444). A un document del 21 de juny de 1441 Berenguer de Roda, seder, lloga una casa que pertany a Serena de Gualbes, vídua de Galceran de Gualbes per 5 anys per un preu de 22 lliures, 13 sous i 2 diners. La germana de Berenguer, Angelina havia comprat l'usdefruit d'aquesta casa, situada al lloc anomenat vulgarment "d'en Rajola". en nom del seu germà.

⁴⁹⁸Document citat a CARRÈRE, C: *Barcelona...*, vol. I, pàg. 163.

⁴⁹⁹AHPB: Jaume Isern, *Manual*, 105/3. 13 d'octubre de 1424.

⁵⁰⁰Tela de seda semblant al tafetà, però més doble i llustrosa. Servia per a cortines, banderes, folres de barrets, de llibres, o guants. (DÁVILA, R.M; DURAN, M; GARCÍA, M: *Diccionario histórico de telas...*, pàg. 191).

⁵⁰¹AHPB: Antoni Vinyes, *Decimum septimum manuale comune*, 154/18. 6 d'octubre de 1440. Document citat a CARRÈRE, C : *Barcelona...*, vol. II. , pàg. 300.

beguda. Al contracte s'afegia que l'intermediari en els tractes entre Berenguer de Roda i Joan de Toledo seria un tal Cristòfol⁵⁰² que actuaria com a àrbitre en el cas de que hi hagués desacord entre els dos anteriors.

Aquests intents per part de Berenguer de Roda destaquen en un període en que manquen seders barcelonins que coneguessin el treball del vellut i dels draps d'or, teixits que molt rarament es confeccionaven a la ciutat. Malauradament no tenim notícies de l'activitat sedera de Berenguer de Roda a les dècades següents i no sabem si la companyia amb el teixidor de seda de Toledo va tenir continuïtat.

És un dels primers artesans seders de la ciutat que actua com un emprenedor buscant treballadors especialistes en el seu origen i contractant-los per a treballar al seu taller. Algunes dècades més tard hi haurà més iniciatives semblants per part de seders - empresaris barcelonins.

⁵⁰²Al document el cognom de la persona designada com a jutge apareix en blanc però a continuació figura el seu ofici, argenter.

IV.1.2.3 GASPAR DOMÈNEC

El seder Gaspar Domènec era veí dels també seders Miquel de Roda i Gaspar d'Arqués. Tenim algunes referències al treball de la seda per part de la família de Gaspar Domènec a través de l'inventari post-mortem dels béns de la seva vídua Angelina fet per part del seu fill Llorenç⁵⁰³.

El document de 1485 recull els objectes de la casa que tenien al carrer dels Broquerers. Encara que aquesta botiga no és la que estava situada al costat de la casa de Miquel de Roda, l'inventari mostra que en aquesta també s'hi treballava la seda. Dins la casa i sobretot a la botiga hi trobem diversos objectes relacionats amb el treball de la seda.

A la botiga trobem les següents eines relacionades amb el treball tèxtil:

- un teleret de fusta d'álber per fer vetes d'or i un peu de debanadora de fusta amb la verga de ferro
- 2 tabacs⁵⁰⁴ de portar vels sotils
- 3 debanadores de canya per debanar seda
- un altre taulell petit amb quatre petges i quatre corrioles de fusta d'álber molt sotil (prim)
- un taulell de fusta d'álber amb 4 peus i 4 corrioles per la botiga dins del qual taulell hi havia diverses capsas de fusta molt sotils i altres coses per la botiga
- “una cua de bou per tenir pintes⁵⁰⁵”

Fibres de seda:

- 7 canes de seda reixada groga i pintada
- 43 canes de seda cuita en trossos de diverses sorts i colors.
- 5 dotzenes de capolls entre de seda i de filempua⁵⁰⁶ de diversos colors
- 6 capolls de seda de diversos colors guarnits de lligades d'or i plata
- 5 dotzenes de cossets⁵⁰⁷ de seda cuita entre reixat i de filempua.
- 7 cossets de seda cuita guarnits de lligades d'or
- 53 canes de veta sevillana de diversos colors
- 42 canes de mitja llista de colors

⁵⁰³ AHCB: Secció Notarial, *Inventaris*, I.15. Inventari i encant dels béns d'Angelina Domènec, vídua de Gaspar Domènec, fet pel seu fill Llorenç Domènec el 1485. L'inventari no indica l'ofici, però el contingut del document mostra que a la botiga del matrimoni s'hi treballava la seda. La continuació de l'inventari està a AHCB: Secció Notarial, *Inventaris*, I.3

⁵⁰⁴ Cistelleta rodona, més ampla que alta, generalment amb tapadora, que serveix per a tenir el pa, fruita, flors o objectes de treball d'agulla de les dones. (Alcover Moll).

⁵⁰⁵ Estava situada a la rebotiga de la casa, i devia servir per penjar-hi les pintes fetes servir per teixir.

⁵⁰⁶ Tela molt fina, semblant a la gasa.

⁵⁰⁷ La part del vestit que cobreix el tronc, o peça de vestit que cobreix el pit i l'esquena d'un infant de bolquers, Guardapits. Peça de vestit sense mànigues, que cobreix el tronc dels homes per damunt la camisa/ Peça de vestit sense mànigues, que porten les dones damunt la cotilla/També es diu *cosset* la mateixa cotilla amb joncs o balenes per a estrènyer-se bé el cos. (Alcover Moll).

- 13 canes de llista de colors
- 36 canes de veta pintada de diversos colors de seda
- 20 canes de flocadures de seda e diverses colors i 25 de cordó
- 7 canes e mitja de filempua⁵⁰⁸ grosseta
- un tros de drap de en que té embolicades sis unces de fil de seda torta de diversos colors

Teles de seda manufacturades:

- 4 gandalles i lligades d'or i argent de diverses mostres d'un pes de 16 unces de marc
- 35 gandalles de seda torta de diversos colors
- 14 florins de lliri brodats d'or de granalla⁵⁰⁹ de mig palm o circa cadascuna i dues fulles brodades d'or i d'argent.
- 4 trossos de sendal⁵¹⁰ obrat de mig palm d'ample de 5 canes aproximadament
- tres esquerpes⁵¹¹ de granadina⁵¹² negra

A través d'aquest inventari veiem que a la botiga de Gaspar Domènec i de la seva dona Angelina es feien diferents processos del treball de la seda. Hi trobem capolls i seda cuita, fases prèvies al filat. També feien el procés del filat, al menjador de la casa hi havia dues filoses de canya. També es fan referències a l'operació del torçat (seda torta). És possible que també fessin la operació del tenyit. D'algunes fibres s'indicava que ja estaven tenyides, i a més a més a la rebotiga de la casa s'hi trobava un barralet per tenir tinta, que podria haver estat utilitzat amb aquesta finalitat. A part de fils i capolls, les peces confeccionades que hi havia a la botiga eren gandalles, cossets, vels i uns trossos de sendal.

La sedera sembla que també filava or, ja que a la botiga hi trobem 4 coixins coberts de tela “per fer vetes d'or”. Trobem altres objectes relacionats amb aquest procediment, onze unces d'or vell i cabdells de seda amb fils d'or i plata. No es probable que els cabdells de seda amb lligades d'or i plata a les que es fa referència fossin per teixir draps d'or i seda, sinó més aviat a guarnir les gandalles que trobem entre els objectes de la casa, i que de vegades portaven fils d'or.

També tenien algunes pedres fetes servir per guarnir teles, com un filet de perles mitjanceres

⁵⁰⁸ Drap de tela clara i prima que es brodava amb fil o seda com el canemàs i servia per a fer sedassos, tovalloles, cortines, davant llits, etc. (A. Moll).

⁵⁰⁹ Granets d'or o d'argent que serveixen per a facilitar l'afinament en els treballs d'argenteria (Alcover Moll).

⁵¹⁰ Tela fina, de seda, que s'usava per a fer-ne vestits, folradures, roba de llit, mantells, penons, banderes (Alcover Moll).

⁵¹¹ MARANGES I PRAT, I: *La indumentària civil catalana: segles XIII-XV*, Barcelona, IEC. 1991, pàg. 74-75: “El mot esquerpa designava allò que ara anomenem una banda, o sigui, una faixa de roba o un altre material que va des d'una espatlla a la part de la cintura de la part oposada. (Segons Max von Boehn), l'esquerpa fou molt portada en altres països d'Europa, i servia també per a penjar-hi coses, com, per exemple, la bossa o l'espasa”.

⁵¹² Pèl de seda sotmès a una gran torsió; teixit fet amb aquesta seda.

amb 43 grans d'or i 141 perles, i un altre collar de perles mitjanes primes amb 15 "cases" (compartiments), cadascun amb 9 perles.

Dins d'una capsula tenien tres "fils de calcedònies" grans, un gran i els altres dos petits. A més a més hi trobem una peça de vestir, una esquerpa, guarnida de corall vermell rodó de pes de sis unces aproximadament⁵¹³.

Com entre altres teixidors de vels de l'època, a casa d'Angelina i de Gaspar Domènec, a part de la seda, també es treballaven diferents materials tèxtils, com el lli i el cotó. Entre les teles manufacturades també trobem 16 maços de vels de cotó de Sicília (dels quals, 6 maços eren de 17 tarins⁵¹⁴, i els altres 10 de 18 tarins). A la matèria primera de lli i cotó també se'n fa referència, en una capsula hi havia mitja lliura de fil de lli i mitja de cotó filat; dins d' un arribanc hi havia 12 lliures de fil d'estopa, i lli d'Alexandria pentinat. Els albarans, les escriptures, les lletres i els comptes de la botiga estaven guardats a una capseta on també es guardaven alguns diners (5 lliures), i una turquesa que tenien com a penyora. Dins una altra caixeta es guardaven altres llibres de comptes de la botiga. A la botiga trobem altres objectes relacionats amb el negoci, com unes balances grans de llautó, i en una capsula sis balances marcals⁵¹⁵ i dos marcs.

La casa també tenia : rebotiga, cambra que està en lo muntant de l'escala, menjador, cuina, cambra major, cambreta que està a l'escala que puja al porxo de la casa, porxo, cambra del porxo. A més a més tenen també una altra casa o celleret amb botiga, menjador, cuina, cambra major, una altra cambra de la dita casa, porxo, cambra del porxo, terrat, i una altra botiga.

No sabem si Llorenç Domènec, qui havia fet l'inventari, havia seguit també el negoci familiar. A la casa hi havia alguns objectes seus, concretament uns vestits que estaven dins d'uns bancals grocs de fusta d'álber situada la cambra major. La caixa també contenia vestits del seu germà Baltasar⁵¹⁶, de qui tampoc coneixem l'ofici.

⁵¹³MARANGES I PRAT, I: *La indumentària civil ...*, pàg. 75: Les esquerpes eren sovint guarnides i eren considerades veritables joies, pel que es pot observar a través d'algunes descripcions. "Item una altra capsula alta vermella en que ha tres fils/ de calcedònies grans ço és la hu grossa los altres menuts/ e una esquerpa de coral vermell rodó de pes de sis unces/ o entorn".

⁵¹⁴ Tarí: Moneda d'or o de plata que circulava als segles XIII- XV i procedent de Sicília.

⁵¹⁵ Del pes o valor d'un marc? (A. Moll).

⁵¹⁶ "Item dos banchals de fusta d'álber grochs/ e bossellats ab sos panys e claus molt sotils qui/ estan entorn del dit lliit. En la hun dels/ quals ço és en lo maioret ha roba de vestir/ de mi dit Lorenç Domènec e en l'altre ha/ roba de vestir d'en Baltasar, germà meu". (AHCB: Secció Notarial, *Inventaris*, I.3).

IV.2.2.4 FERNANDO RODRÍGUEZ

En fer referència al Fogatge de 1448, hem indicat que a la mateixa illa del carrer dels especiers on vivia Miquel de Roda, també hi vivia un altre seder, Fernando Rodríguez.

Aquest s'havia instal·lat en aquest carrer el 1447. Per tant en establir-s'hi, el seder Miquel de Roda ja era mort, tot i que la seva família encara hi vivia i anys després la casa encara s'hi associava.

Fernando Rodríguez havia comprat una botiga al carrer dels Apotecaris, que també era conegut com el carrer dels Especiers. El propietari de la casa, el notari Pere Ponç li havia venut la casa per 140 lliures. Al contracte es detallava que a occident tenia la casa de Tomàs Llonch, apotecari, a orient la casa del venedor i al sud donava al carrer públic dels Apotecaris⁵¹⁷.

Tal i com hem indicat abans, una part del carrer dels especiers o apotecaris era coneguda com "la baixada de les sederes", per l'activitat que s'hi portava a terme. En pocs anys hem observat la presència de tres seders que tenien botigues i obradors en aquest lloc, fet que demostra una certa concentració d'activitat sedera en aquesta part de la ciutat. Un motiu d'aquest fet podria ser que a poca distància s'hi trobessin el palau reial i la Seu, que degut a la característica sumptuosa de la seda n'eren uns grans consumidors.

Fernando Rodríguez va ser confrare de la confraria de la Santa Trinitat, és a dir seria convers, i en va ser el majoral el 1442⁵¹⁸.

Poc abans de comprar la botiga del carrer dels Apotecaris, el 1446, havia comprat una altra casa al carrer dels Ollers Blancs⁵¹⁹. El venedor, Antoni Pere de Rocacrespa, cavaller

⁵¹⁷ AHPB: Bartomeu Costa, major, *Manual*, 175/3. I també al *Llibre de vendes* del mateix notari. Document de l'11 de juliol de 1447. El *Manual*, 175/4 conté un document al qual el 20 d'abril del 1448, Gabriel Oliver, col·lector de talls pels honorables consellers i operaris de Barcelona al lloc dels especiers, reconeixia a Fernando Rodríguez, que de les 140 lliures del preu de la casa que li havia venut Pere Ponç per la botiga que aquesta tenia al lloc anomenat dels Apotecaris, d'aquesta venda li va donar a Gabriel Oliver 50 sous en concepte d'uns enderrocs que s'havien de fer a la botiga. En un altre document del mateix manual i que data de l'11 de maig de 1448: Pere Çes Deus, llicenciat en lleis, ciutadà de Barcelona, reconeix a Fernando Rodríguez que ha inscrit en instrument públic la venda per part de Pere Ponç de la casa situada al lloc dels Apotecaris.

⁵¹⁸ AHPB: Narcís Bru, *Manual*, 1441/4. 4 de febrer de 1442. Els membres de la confraria de la Santa Trinitat eren conversos (MADURELL MARIMON, J.M: "El arte de la seda entre judíos...", pàg. 254) i entre ells hi havia bastants velers i seders. La confraria de conversos va fundar el 1394 l'església de la Trinitat (l'actual església de Sant Jaume).

⁵¹⁹ El carrer correspon a l'actual d'Escudellers Blancs. Estava situat a l'antic barri de Framenors i a l'illa que comunicava amb el carrer del Vidre hi havia un forn. CARRERAS y CANDI, F a : *Geografía General de Catalunya. La ciutat de Barcelona*, Barcelona, segons Fogatge de finals del segle XV. pàg. 392.

domiciliat a Barcelona li havia venut la casa per 95 lliures⁵²⁰.

Però abans d'això, el 1441 havia comprat un hospici amb hort i dos portals que donaven al carrer públic situat a la plaça de la Trinitat⁵²¹. La casa havia sigut propietat de Miquel Gralla i Fernando Rodríguez la va comprar per 60 lliures⁵²². El mateix any 1441 el seder va invertir en més compres immobiliàries⁵²³.

Amb poca diferència de temps, el 1450, el seder havia fet una altra compra immobiliària. Aquest cop havia comprat un obrador. El sastre Bernat Alemany li havia venut el seu obrador per 46 lliures. Aquest estava situat al lloc anomenat d'en Durfort⁵²⁴. L'obrador i els béns que contenia havien sigut propietat antigament dels successors de Pere Ribes i que al propietari actual li havia transmès el difunt Andreu Germà, mercader. L'obrador està a l'alou del monestir de sant Pol de Mar de l'ordre dels cartoixos. Andreu Germà havia deixat l'hospici que estava a sobre de l'obrador al dit monestir i l'obrador a Bernat Alemany⁵²⁵.

Hem observat que Fernando Rodríguez va arribar a comprar diferents obradors i cases en poc temps. Això pot ser degut a que, malgrat que no en tenim constància, podia haver organitzat una xarxa de producció amb artesans seders i tenia prou excedents per invertir en immobles per llogar-los. A més a més de signar alguns contractes amb assalariats seders per que treballessin per compte d'ell (el 1441 hem vist que va contractar al seder Lluçenci Belcaire com a assalariat), sabem que Fernando Rodríguez llogava algunes cases que

⁵²⁰ AHPB: Bartomeu Costa, major, *Manual*, 175/3. 1 de desembre de 1446.

⁵²¹ La majoria de veïns de la plaça de la Trinitat eren conversos. El Fogatge de 1448 enumera com a veïns de l'illa d'en Gralla a la plaça de la Trinitat, a més de Jaume de Viladecans, als teixidors de vel: Ferrer des Pujol, Arnau Badia, Francesc Ballester, Bernat Ça Cot i Alfons Porta. A l'illa d'en Palles (calderer, situada darrera la plaça de la Trinitat vivien els teixidors de vel: Gispert Ventós, Joan des Pla, Joan Prats, Jaume Andreu i Llorenç Carrió. A l'illa de la Trinitat residien els velers: Joan García, Joan de Viladecans, Jaume Costa, Pere Huguet, Gaspar de Mur, Bonanant Porta, i Gabriel Franc. A l'illa de la part dreta de la Trinitat vivien Berenguer Soler i Simó Batlle, també velers, i a la dreta de la Trinitat, el veler Miquel Prats. (AHCB: Consell de Cent, Fogatges, 1B.XIX-7).

⁵²² AHPB: Joan Pedrol, *Manual*, 139/3. 21 de juny de 1441. Anys abans, Fernando Rodríguez havia tingut tractes amb Miquel Gralla, en 1430 li va pagar 11 lliures i 16 sous que li devia (no sabem en concepte de què). (AHPB: Narcís Bru, *Manual*, 141/1. 17 de maig de 1430).

⁵²³ AHPB: Joan Pedrol, *Manual*, 139/3. El 8 d'agost de 1441 havia comprat un censal de 300 morabatins i mig amb tot el seu domini situat al carrer dels Tallers. El 23 d'agost del mateix any havia comprat un alou amb el seu domini per un morabatí i mig (25 lliures) als germans mercaders Ferrer i Gaspar Venrell. Un any més tard, el 30 de gener de 1442 havia comprat una casa fora del portal de la Boqueria a Pere Oliver de la parròquia de Santa Eulàlia de Provençana per 30 morabatins alfonsins.

⁵²⁴ Estava situat al quarter de Mar. CARRERAS y CANDI, F: *O. Cit.* pàg. 367: "Un avenç de construccions en la platja ocasionà en 1210 la donació de Pere I a la Canònica barcelonina del arenal de Santa Maria y subsegüents establiments dels canonges, a Durfort y a altres particulars". 385: "Per distingir los carrers quan se designan en escrits, procuravan relacionar-los ab los edificis públichs en ells radicats: la Catedral, Palau Reyal, Santa Catarina. La falta d'edificis públichs es suplida per la finca d'un particular prou conegut: com Durfort, o Grunyí, entre d'altres. "

⁵²⁵ AHPB: Bartomeu Costa, major, *Llibre comú*, 175/53. 20 d'octubre del 1450.

posseïa a artesans tèxtils.

El mateix 1441 havia llogat per tres anys l' usdefruit d'una habitació i obrador amb entrada al carrer que tenia al Call (no s'especifica l' ubicació exacta, només que estava al costat de la casa de l'honorable Bernat Miquel) al giponer ciutadà de Barcelona Antoni Coll per un preu de 13 florins⁵²⁶.

Veiem que Fernando Rodríguez no es va limitar al treball i la comercialització de teixits de seda, sinó que també tenia negocis amb altres artesans tèxtils.

A la seva feina com a seder sumava l'activitat com a mercader. Venia matèria prima a teixidors de llana. El 21 d'agost va vendre una partida de llana a dos blanquers, Antoni Martorell i Pere Borrell per raó del seu ofici. Els blanquers li havien comprat llana per un valor total de 237 lliures⁵²⁷.

El seder havia diversificat la seva activitat i els excedents que li havia proporcionat la sederia els havia invertit en altres afers: el negoci immobiliari i les assegurances marítimes. El 1447 va participar junt amb Pere Mascaró, llibreter, Pere Sirvent, mercader de Tortosa, Guillem Baioles, mercader de Barcelona, Bartomeu de Medici, mercader florentí, Gaspar Muntmany, Joan Ferrer, canviador i Llorenç Salt, mercader ciutadà de Barcelona en una assegurança d'una partida de llana.

L'assegurat era Nicolau Manelli, mercader florentí, procurador a Barcelona de Tomàs Taquini de Perpinyà. Fernando Rodríguez i els altres mercaders, asseguren 300 sacs de llana d'un pes de 3445 arroves per portar-los de Tortosa a Pisa o Liorna a la nau de Joan Espaser⁵²⁸. Del valor total de la partida, estimat en 500 lliures, Fernando Rodríguez n'havia arriscat 100.

Havia participat en diversos negocis, com ho mostren els pagaments per les lletres de canvi que havia rebut. En 1439 Fernando Rodríguez reconeixia a Jaume Torrent, Joan Lluís de Gualbes i Nicolau Miró, diputats, que portaria una lletra de canvi a València el 6 de juny proper i que Pere des Torrent, ciutadà de Barcelona, li pagarà a Fernando Rodríguez 500 florins per la lletra de canvi⁵²⁹.

En una altra lletra de canvi emesa per Miquel Garcia i dirigida al seder Jaume Sala s'encarregava a aquest darrer que pagués a Fernando Rodríguez en concepte de la lletra 43

⁵²⁶ VOLTES BOU, P: "El establecimiento y el utillaje ..., pàg. 44 (AHPB: Joan Pedrol, *Manual*, 139/3. 17 d'agost de 1441).

⁵²⁷ AHPB: Joan Pedrol, *Manual*, 139/3.

⁵²⁸ AHCB: IX. 13: *Documents mercantils*. 30 d'agost de 1447.

⁵²⁹ AHPB: Antoni Brocard, *Manual*, 106/16. 3 de desembre de 1439.

lliures, 17 sous i 2 diners⁵³⁰. El seder Jaume Sala, junt amb el seu germà Antoni Sala, botiguer, havia sigut administrador de la confraria de Santa Caterina del monestir de Framenors de Barcelona el 1443⁵³¹. També havia comprat a Pere Ribes, canviador, per 34 lliures, la quarta part del lleny patronejat per Antoni Ferrer⁵³².

A través d'un document del 1465 en el que es fa referència a la dona de Fernando Rodríguez, Blanquina, com a vídua, sabem que el seder ja estava mort abans d'aquesta data⁵³³. El 1474 Blanquina havia llogat per tres anys a un sastre, Pere Sarrià i a la seva dona, una botiga amb dos portals que donaven al carrer. La casa estava al carrer del Call, a prop de la cort del Batlle⁵³⁴.

La vídua de Fernando Rodríguez va viure bastants anys després de la mort del seu marit, com observem a partir del contracte d'una serventa el 1477. Leonard Mutgé prevere beneficiat a l'església de Sant Miquel de Cruïlles de la diòcesi de Girona va signar un contracte amb Blanquina a través del qual una parenta seva, Caterina, filla de Pere de Bellapart difunt de la parròquia de Vallfogona, de 13 anys es comprometia a servir a la vídua. La noia estaria al servei de Blanquina per un temps que no s'especificava i havia de rebre per part de Blanquina la manutenció i en finalitzar el servei aquesta li pagaria un total de 9 lliures. No sabem si Blanquina li ensenyaria algun ofici a la serventa, ni si la vídua del seder havia compartit l'ofici amb el seu marit, com hem observat que tenia lloc a la majoria dels casos semblants, però les característiques del contracte eren típiques dels contractes de servei domèstic⁵³⁵.

Tots dos fills de Fernando Rodríguez, Joan i Bartomeu tenien l'ofici de mercaders. Així se'ls designava al document del 1449 en el que el pare els va nomenar procuradors seus per exigir en nom seu totes les mercaderies i béns que se li deguessin⁵³⁶.

El seder ja era gran i amb fills adults quan, el 1449, havia nomenat procuradors els seus fills

⁵³⁰ AHPB: Antoni Brocard, *Manual*, 106/16. 7 de març de 1440.

⁵³¹ AHPB: Bernat Noves, *Manual*, 152/4. 18 de juny de 1443.

⁵³² AHPB: Joan Pedrol, *Manual*, 139/3. 17 de novembre de 1441. Consta que el lleny vaitjava des de Sòller i que el seder rebria la part que li correspondrien tant dels guanys com dels danys.

⁵³³ AHPB: Bartomeu Costa, *major*, *Manual*, 175/18. 24 de març de 1465.

⁵³⁴ El preu del lloguer de la botiga havia estat de 16 lliures i 10 sous, 5 lliures i 10 sous a l'any. (AHPB: Pere Guillem Travesset, *Manual*, 220/2. 8 de març de 1474).

⁵³⁵ AHPB: Bartomeu Costa, *major*, *Manual*, 175/27. 29 de novembre de 1477.

⁵³⁶ AHPB: Bartomeu Costa, *major*, *Manual*, 175/4. 7 de febrer del 1449. Sabem que Bartomeu Rodríguez havia tingut negoci a Perpinyà, com ho indica un document del 1451 en que ell, el teixidor de vels Bartomeu Redó i el forner Pere Ram nomenen procurador a Pere Domènec, corredor d'animals per las seus tractes amb Rafael Ferrer i Bernat Prora, habitants de Perpinyà. (AHPB: Bartomeu Costa, *major*, *Manual*, 175/6. 18 de juny de 1451).

que ja estaven establerts i fent negocis per compte propi. Devia gaudir d'una posició bastant acomodada, de manera semblant a la de Miquel de Roda, ja que observem que en poc temps havia fet unes despeses importants comprant immobles i podia permetre's participar en una assegurança amb quantitats importants com eren 100 lliures al costat de rics mercaders.

Fernando Rodríguez era un artesà seder que havia adquirit prou capacitat econòmica per que els seus fills poguessin pujar de categoria convertint-se en mercaders (en el cas de Miquel de Roda, els seus descendents també s'havien vinculat a l'estament mercantil, en no tenir fills mascles havia casat les seves dues filles amb mercaders benestants).

IV.1.2.5 MIQUEL GRALLA I LA SEVA FAMILIA

La família Gralla, que estava emparentada amb als Viladecans, tenia diversos membres dedicats al treball de la seda. Al llarg de tot el segle XV les diferents generacions de la família s'havien dedicat al treball de la seda, en concret com a teixidors de vels. L'avi, Miquel, convers, ja havia iniciat la seva activitat a la primera dècada del XV. Les primeres referències que tenim a la seva activitat daten dels inicis del segle. Ell i la seva dona Constança havien rebut el 1401 una important comanda per 100 lliures dels germans mercaders Francesc i Arnau Sala⁵³⁷. No sabem en concepte de que era la comanda, però tenint en compte que Arnau Sala tenia negocis amb seders i teixidors de vels de la ciutat, és possible que fos una comanda de productes de seda⁵³⁸.

Miquel Gralla estava relacionat amb altres teixidors de vels conversos del seu entorn. Aquell mateix any, junt amb un altre teixidor de vels de seda convers, Gabriel Carenyena, Miquel de Gralla, havia tingut una disputa amb altres seders, també conversos, Francesc Castanyer, Berenguer Castanyer i Burguès Castanyer. Desconeixem l'origen i els motius de la disputa, però es possible que donat a la mateixa professió de les parts enfrontades, fos per alguna desavinença en els negocis. El desacord va finalitzar mitjançant un instrument de pau final el 1401⁵³⁹.

Durant les dècades posteriors Miquel Gralla es va convertir en un teixidor bastant actiu i fins i tot feia teles de seda per encàrrec de la casa reial. A través d'un contracte de 1430 sabem que entre els seus clients hi havia la reina Maria de Castella. A fi de demanar les quantitats que li devia la reina per diverses compres de seda i rebre aquests diners de la tresoreria reial, Miquel Gralla havia nomenat un procurador, Eduard de Vallseca, assaonador⁵⁴⁰. També venia peces de seda a nobles de fora de la ciutat, com a Beatriu, dona de Berenguer Arnau de Cervelló, de la diòcesi de Vic, a qui havia venut unes teles d'alcandores⁵⁴¹ i vels pel preu de

⁵³⁷ AHPB: Pere Pellisser, *Manual*, 68/4. 15 de gener de 1401.

⁵³⁸ D'Arnau Sala parlarem més endavant a un capítol dedicat a l'activitat dels empresaris seders barcelonins durant la primera meitat del segle XV.

⁵³⁹ MADURELL: *O. Cit.*, pàg. 265. (AHPB: Pere Pellisser, *Manual*, 68/4. 18 de març de 1401. La pena imposada als implicats va ser de 100 lliures, la meitat a pagar al veguer de Barcelona, i la part restant a Bernat Ferrer, cap d'escrivania de Barcelona).

⁵⁴⁰ AHPB: Narcís Bru, *Manual*, 141/1. 10 d'abril de 1430.

⁵⁴¹ Vestit interior amb mànigues o ales, a manera de camisa, que portaven els homes i les dones (de l'àrab: "al-qandura": camisa curta). Alcover Moll.

38 lliures i 10 sous⁵⁴².

Igual que molts altres velers, Miquel Gralla havia sigut confrare de la Santa Trinitat⁵⁴³ i vivia en aquesta plaça. Com molts seders que habitaven aquesta zona del Call i que eren confreres de la Santa Trinitat, els Gralla eren conversos⁵⁴⁴.

Els Gralla estaven emparentats amb una altra família de velers, veïns seus, els Viladecans. La casa dels Gralla estava situada al costat de la dels Viladecans, a l'oest d'aquesta.

La filla de Miquel Gralla, Agnès, va estar casada amb Jaume de Viladecans, amb qui va tenir una filla, Constança. En morir Agnès, el 1451, va fer una deixa testamentària al seu pare per valor de 50 sous⁵⁴⁵. Agnès també havia fet deixes a la seva cunyada, Angelina, dona del seu germà Gabriel, i a la muller del seu pare, la seva madrastra Joana. Agnès havia deixat cinquanta sous a cadascuna⁵⁴⁶.

Les següents generacions de la família van seguir dedicant-se al treball de la seda. El fill de Miquel, Gabriel Gralla, i el seu nét Miquel, també van ser teixidors de vels⁵⁴⁷.

Pel que feia a Gabriel Gralla, no en tenim notícies a la seva activitat, només en tenim informacions indirectes que fan referència a que també era teixidor de vels.

En canvi tenim més informació sobre la tercera generació de la família. El nét, Miquel, ja s'havia establert pel seu compte el 1441. Aquell any, la seva dona, Pascàsia havia comprat una casa amb sortida al carrer del Vidre per 60 lliures i 10 sous a Antònia, dona de Jaume de Far, paraire, ciutadà de Barcelona⁵⁴⁸.

El mateix any Miquel havia contractat un aprenent per a assistir-lo en el seu ofici de teixidor de vels⁵⁴⁹. El fill de Miquel, Gabriel també havia sigut teixidor de vels igual que el seu nét, Miquel. A un contracte de 1483, a Miquel Gralla (rebesnét del Miquel Gralla d'inicis del

⁵⁴² Miquel Gralla havia rebut els diners de mans de Jaume Presseguer, prevere rector de l'església del castell de Rajadell, i que havia sigut procurador de Beatriu, morta abans de fer el pagament. (AHPB: Bernat Pi, *Manual*, 113/20. Document del 12 de maig de 1422).

⁵⁴³ AHPB: Narcís Bru, *Manual*, 141/1. 15 d'agost de 1428.

⁵⁴⁴ MADURELL: *Op. Cit.*, pàg. 264. En un document del 15 de gener de 1401 en que el teixidor de vels Miquel Gralla i la seva dona Constança reconeixen haver rebut dels mercaders Francesc i Arnau Sala una dipòsit de 100 lliures, es fa referència a Miquel Gralla com a teixidor de vels convers.

⁵⁴⁵ AHPB: Bartomeu Costa, *Manual*, 175/6. 4 de març de 1451.

⁵⁴⁶ AHPB: Bartomeu Costa, major, *Manual*, 175/13. Documents del 24 d'octubre de 1459. Angelina, muller de Gabriel Gralla, teixidor de vels i germà d'Agnès, reconeixia a Joan de Viladecans, corredor d'orella, que li havia pagat tots els 50 sous que Agnès, la seva madrastra, que fou muller de Jaume de Viladecans, difunt li havia deixat al seu testament i també a Joana, vídua de Miquel Gralla, i segona dona d'aquest (la mare d'Agnès era la primera muller de Miquel Gralla, Constança), reconeixia haver rebut del mateix Joan de Viladecans els 50 sous que també li havia deixat al seu testament.

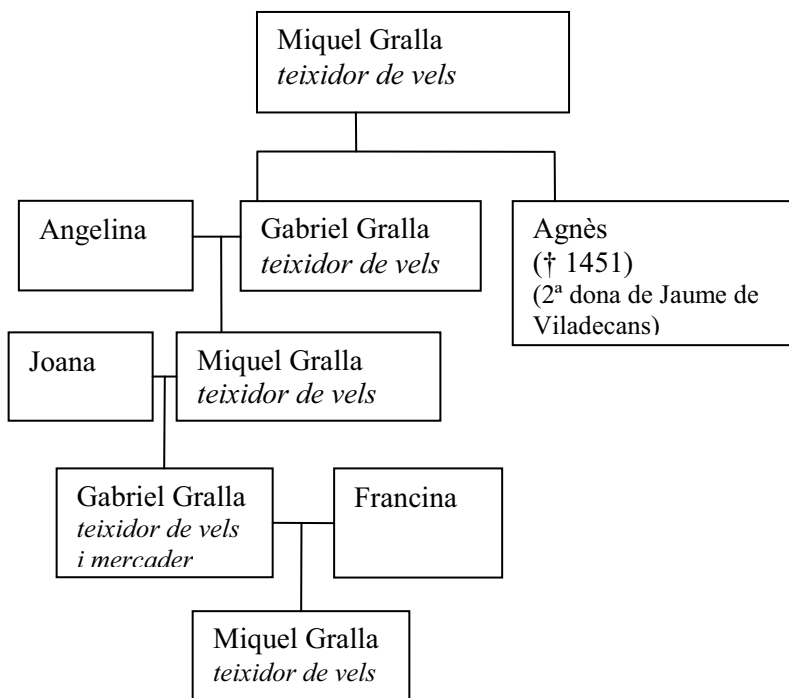
⁵⁴⁷ AHPB: Antoni Vilanova, *Manual*, 165/5. Document del 21 d'octubre de 1441. Els tres membres de la família havien signat una àpoca d'un deute que tenien per 30 lliures amb un sabater, Joan Andreu.

⁵⁴⁸ AHPB: Joan Pedrol, *Manual*, 139/3. 19 de febrer de 1441.

⁵⁴⁹ Veure apartat "Mestres i aprenents", pàg.59.

segle) se'l definia com a teixidor de vels. En el moment de signar el contracte Miquel tenia entre 17 i 25 anys, i havia estat nomenat hereu universal de Violant, vídua del pintor Gabriel Ballester i tieta del pare de Miquel, Gabriel Gralla. El mateix document ofereix una altra dada: en aquells moments, el pare de Miquel, Gabriel Gralla (que també era teixidor de vels i mercader), estava captiu en mans dels sarraïns⁵⁵⁰.

Quadre número 23: Arbre genealògic de la família Gralla:

⁵⁵⁰ AHPB: Galceran Balaguer, *Manual*, 241/10. 2 de juny de 1483. El 20 de gener de 1484 Miquel Gralla reconeixia haver rebut 20 lliures de Joana, que havia estat la primera dona de Gabriel Ballester. Aquesta suma corresponia al dot de Violant. (AHPB: Galceran Balaguer, *Manual*, 241/11)

IV.1.2.6 JAUME DE VILADECANS I LA SEVA FAMÍLIA

Diversos membres de la família Viladecans s'havien dedicat a la sederia. L'avi, Joan, mort el 1446, era teixidor de vels, com el pare de la família, Jaume de Viladecans, que havia estat teixidor de vels de seda, lli i cotó. Un nét, Francesc, També havia estat teixidor de vels , i l'altre, Joan , empresari seder i mercader.

Joan de Viladecans, avi, inicialment havia viscut a una casa situada al carrer d'en Rauric. El 1415 havia pagat pel lloguer d'aquesta casa 8 lliures i 5 sous al seu propietari, el corredor d'orella convers Pere Ripoll⁵⁵¹.

En dècades posterior tenim altres referències a la seva activitat, el 1428 havia nomenat procurador al causídic de la ciutat, Bernat Costeges per demanar en nom seu totes les quantitats que se li deguessin a la ciutat de Barcelona⁵⁵².

Anys després el veler s'havia traslladat de casa, però havia seguit vivint i treballant molt a prop, a la casa de la plaça de la Trinitat que deixaria a la seva família. Aquesta casa l'havia comprat a Eulàlia, dona d'Antoni de la Naia, mestre en medicina. En morir Joan, havia deixat aquesta casa a Jaume, el fill i hereu universal. Però abans d'això, Jaume ja havia viscut i treballat a la plaça de la Trinitat. El 20 de gener de 1444 havia comprat l'usdefruit per cinc anys d'una casa situada en aquest lloc a Martina vídua de Joan Sibill, tamborer. El preu de la casa era de 12 florins a l'any a pagar en 6 florins cada mig any⁵⁵³.

A la zona dels voltants de la plaça de la Trinitat hi va haver bastants artesans dedicats a la sederia⁵⁵⁴. Els voltants de l'antic Call, la Boqueria i l'antiga plaça de la Trinitat estaven habitats majoritàriament per conversos. Com Fernando Rodríguez, i els Gralla, els Viladecans

⁵⁵¹ AHPB: Jaume de Trilla, *Manual*, 53/5. 11 de març de 1415. L'any següent, Joan de Viladecans havia pagat la mateixa quantitat pel lloguer de la casa. (AHPB: Francesc Fuster, *Manual*, 59/2. 16 d'octubre de 1416).

⁵⁵² AHPB:Narcís Bru, *Manual*, 141/1. 8 d'octubre de 1428.

⁵⁵³ AHPB: Narcís Bru, *Manual*, 141/4.

⁵⁵⁴ La plaça estava situada al quarter de Framenors, al lloc on actualment està el carreró de la Trinitat. Segons el Fogatge de finals del segle XV, recollit per CARRERAS y CANDI a *Geografia*, pàg. 392, la plaça devia ser bastant més gran que l'àrea que actualment ocupa el carrer, ja que arribava fins al carrer de la Boqueria i ocupava tota l'illa on actualment està situada l'església de Sant Jaume. DURAN i SANPERE, A : *O. Cit.*, vol. I, pàg. 160. L'enderrocament del convent dels caputxins va fer que l'antiga plaça de la Trinitat s'obris per ambdós extrems fins formar l'actual carrer de Ferran. MOLAS RIBALTA, P: *O. Cit.* pàg. 479. La zona on posteriorment es va desenvolupar una major concentració de l'activitat gremial sedera estava al voltant del carrer de Sant Pere Més Alt i el convent de Santa Caterina. Des d'aquesta zona els tallers seders es ramificaven en un braç que seguia pels carrers de Barreterers, Argenteria i Llibreteria fins arribar al Call. En aquesta darrera part estava la casa del veler. L'altre braç s'estenia en la direcció contrària, pel carrer de la Bòria i la plaça de la Llana.

també havien estat vinculats a la confraria de la Trinitat. Joan de Viladecans, avi havia estat majoral de la confraria el 1438⁵⁵⁵ i el 1442 n'havia estat un dels almoiners⁵⁵⁶.

En observar l' inventari de Jaume de Viladecans crida l'atenció que no hi hagi cap objecte religiós, ni cap llibre devocional ni cap imatge. Sense dubte es tractava d'una família de conversos. Entre els seus veïns també n'hi havia alguns teixidors de vels conversos. Al costat oest de la seva casa estava situat el domicili del veler Miquel Gralla. A més a més de l'ofici comú i de la proximitat geogràfica, als Viladecans els unien també vincles familiars amb els Gralla. La segona dona de Jaume, Agnès, era filla del veler Miquel Gralla i germana del teixidor de vels Gabriel Gralla.

Jaume de Viladecans s'havia casat tres vegades. La seva primera dona, Francesca era la mare dels seus dos fills , Joan , seder i mercader i Francesc, teixidor de vels. Després de quedar vidu es va casar amb Agnès, el 13 de gener de 1431, amb qui va tenir una filla, Constança. Agnès va aportar una dot de 110 lliures al matrimoni⁵⁵⁷. En morir Agnès el 1451, Jaume es va casar per darrera vegada amb Marquesa i el matrimoni va durar fins a la mort del teixidor el 1458.

Quan encara era viu, l'avi havia acordat que pagaria una suma de diners als seus néts Joan i Francesc que els ajudaria a establir-se. Tal i com havien establert, amb motiu del matrimoni de Joan (nét), que va tenir lloc el 1443, l'avi va lliurar-li els diners. Joan s'havia casat amb Blanquina, filla de Manel de Requesens, mercader de Montblanc i la seva dona Eufrasina. El casament es va celebrar el 25 de gener de 1443, en el moment de casar-se Joan tenia 18 anys, però ja era seder, perquè a la documentació s'indica que tenia aquest ofici⁵⁵⁸.

Al desembre del mateix any, Joan va reconèixer que l'avi l'hi havia pagat la quantitat promesa⁵⁵⁹. Però la suma no li va ser lliurada directament, sinó a través d'Agnès, la dona del seu pare. Agnès havia rebut 300 florins d'or del seu sogre i es comprometia a pagar aquesta quantitat a Joan i Francesc, els fills del seu marit. En el pagament comprometia la seva dot⁵⁶⁰. Poc després del casament, Joan va rebre la dot de la seva muller, 90 lliures⁵⁶¹. Però la suma que li va deixar l'avi encara va trigar en rebre-la uns anys.

⁵⁵⁵ AHPB: Narcís Bru, *Manual*, 141/ 3. 20 d'agost de 1440.

⁵⁵⁶ AHPB: Narcís Bru, *Manual*, 141/ 4. 4 de febrer de 1442.

⁵⁵⁷ El 1449 en rebre el que quedava per pagar-li de la dot, Jaume va signar àpoca de rebuda per la totalitat de la dot, 110 lliures. AHPB: Bartomeu Costa, *major, Manual*, 175/4. 23 de gener de 1449.

⁵⁵⁸ AHPB: Joan Pedrol, *Manual*, 139/4.

⁵⁵⁹ AHPB: Narcís Bru, *Manual*, 141/4.

⁵⁶⁰ AHPB: Joan Pedrol, *Manual*, 139/4 . 8 de febrer de 1443.

⁵⁶¹ AHPB: Joan Pedrol, *Manual*, 139/4. 6 de juny de 1443. Va rebre la dot a través del germà de la seva dona, Lluís de Requesens, que la va dipositar a la taula de Berenguer Venrell, canviador de Barcelona.

El 1449 per tal de pagar el que devia als seus fills, Jaume de Viladecans va hipotecar en censal mort casa seva, incloent el portal que tenia i que tenia sortida al carrer. La casa, situada a l'antic carrer de la Bordonera d'en Raurich, a sobre del lloc anomenat de la "Boqueria" i posteriorment conegut com a plaça de la Trinitat. A l'est donava al carrer de la Bordonera i a l'oest i sud a la casa de Miquel Gralla i la de Farell, pintor. Jaume de Viladecans i la seva dona, Agnès hipotequen la casa per un censal mort de 6 lliures, 16 sous i 5 diners anuals. El comprador era la confraria de freners per mitjà d'uns membres seus, Lluís Garcia, cuirasser; Pere Rubió, mandreter⁵⁶² i Pere Bordó, armer. La confraria havia comprat la casa per tal que els seus membres fessin servir l'obrador de la casa per a treballar en el seu ofici.

El mateix dia, 6 de maig de 1449, Jaume i Agnès havien confirmat haver rebut l'import del preu total de la casa, 150 lliures. D'aquesta quantitat, uns dies més tard, el 16 de maig, Joan i Francesc de Viladecans, fills de Jaume, van rebre la part que el pare els devia. Joan va rebre les 60 lliures que li corresponien i Francesc, 50. Aquestes quantitats eren l'herència de la dot de la seva mare, Francesca, la primera muller de Jaume, i una part de l'herència del seu avi, Joan de Viladecans.

Amb la suma que li deixava, l'avi tenia per objectiu ajudar al seu nét a establir-se pel seu compte i per aquesta raó la suma la va aportar amb motiu del casament del nét, que era l'inici de la seva vida independent. L'herència de l'avi, junt amb la dot aportada per la muller, sumaven prou quantitat com per permetre a Joan d'iniciar el seu negoci i ajudar-lo a situar-se millor. Veiem que ja en el moment de casar-se, amb 18 anys, Joan estava format en un ofici i més especialitzat que el del seu pare i el seu avi. El fet d'emparentar-se amb una família de mercaders també l'ajudaria a millorar la seva posició social i econòmica.

Aviat veurem que el mateix Joan es convertiria en un seder emprenedor formant una societat sedera i expandint el seu negoci. Tot i que sobretot era seder, Joan va diversificar la seva activitat i en algunes ocasions és designat com a mercader⁵⁶³ i també corredor d'orella⁵⁶⁴. En morir el 1458, Jaume de Viladecans va deixar la casa a Joan, el seu hereu universal. La segona dona de Jaume de Viladecans, Agnès havia mort el 1451 i havia deixat com a hereu

⁵⁶² Fabricant de mandrets, espasa d'una mà (Alcover Moll).

⁵⁶³ Així se'n fa referència al contracte d'empresa sedera que estableix i que analitzarem en detall més endavant.

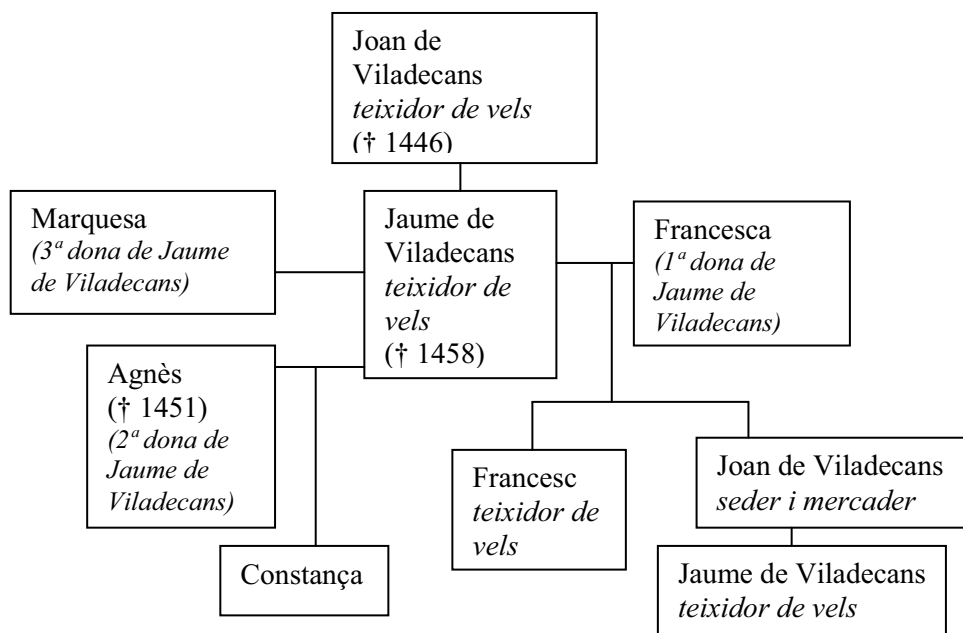
⁵⁶⁴ La professió de corredor d'orella se li atribueix als albarans de rebuda de deixa testamentària de la seva madrastra Agnès del 24 d'octubre de 1449. AHPB: Bartomeu Costa, *Manual*, 175/13. També al document del 12 de gener en que reconeix a Marquesa, última dona del seu pare Jaume de Viladecans, que li ha entregat l'herència que aquest li havia deixat com a hereu universal seu, es fa referència a Joan de Viladecans com a corredor d'orella. (AHPB: Bartomeu Costa, *Llibre comú*, 175/55).

universal el seu marit. El matrimoni va tenir una filla, Constança, que en morir la seva mare ja estava casada amb el notari ciutadà de Barcelona, Joan Girgós. La mare li va deixar en el seu testament una túnica de drap negre i una gonella de "drap de bristo", valorada en 7 lliures i 3 sous⁵⁶⁵.

Només uns mesos després de la mort de la seva segona dona, Jaume de Viladecans es va tornar a casar⁵⁶⁶. Marquesa, la seva nova dona, procedia del mateix entorn professional. El seu primer marit, Manuel Prats també havia estat un teixidor de vels de la ciutat. Marquesa havia aportat al matrimoni un dot de 70 lliures. Jaume de Viladecans va fer una carta dotal per aquestes 70 lliures a la seva futura muller i aquesta prometia pagar-les 15 dies abans de la celebració del matrimoni. Per part de Jaume de Viladecans va actuar com a testimoni Jaume Costa, teixidor de vels⁵⁶⁷.

Un altre possible parent dels Viladecans podria haver estat Francesc Burguès de Viladecans, teixidor de vels de sedàs, que havia treballat a inicis del segle XV⁵⁶⁸.

Quadre número 24: Arbre genealògic de la família Viladecans:

⁵⁶⁵ AHPB: Bartomeu Costa, *Manual*, 175/6. 30 d' abril de 1451.

⁵⁶⁶ AHPB: Bartomeu Costa, *Llibre comú*, 175/55. 5 d'agost de 1451.

⁵⁶⁷ AHPB: Bartomeu Costa, *Llibre comú*, 175/55 . Pocs dies després, el 17 de setembre Jaume havia rebut l'import total del dot.

⁵⁶⁸ El 10 de novembre de 1413 Francesc Burguès de Viladecans i la seva dona Clara havien rebut en comanda del mercader barceloní Montserrat d'Avinyó 12 lliures que prometien pagar el més aviat possible (AHPB: Marc Joan, *Manual*, 114/1).

Els Viladecans col·laboraven amb altres teixidors de vels i també tenien negocis fora de la ciutat.

El 30 de març de 1446, Jaume, com a hereu universal del seu pare, que havia mort aquell mateix mes, i seguint la voluntat que aquest havia manifestat al seu testament del 16 de març de 1446, havia nomenat un procurador per fer-se'n càrrec de cobrar un deute que havien contret amb ell⁵⁶⁹. El procurador, Pere Huguet, també era un teixidor de vels de Barcelona.

Pere Huguet hauria de demanar a Joan Derres, mercader de Balaguer i a altres persones que tenien deutes contrets amb el veler difunt que paguessin l'import total del deute. El deute va ser contret el 1428. El fiador del contracte de l'1 de setembre de 1428, també era un teixidor de vels, que en aquell moment habitava a Barcelona, Pau Derres, que segurament era algun familiar del mercader de Balaguer, encara que al document no se'n faci referència.

Al document no s'especifica a què corresponien els 80 sous, si era algun préstec o corresponia al pagament d'alguna mercaderia. Potser es tractava d'alguna partida de teixits de seda.

Jaume de Viladecans venia les teles que fabricava directament a la seva botiga, però també fora de la ciutat, a través de mercaders locals. Un dels llocs amb els que comerciava era la Seu d'Urgell. El 1450 havia venut una partida de vels al botiguer de la Seu d'Urgell, Joan Ferrer per 40 lliures i 10 sous. Però el botiguer no li havia pagat directament pels vels sinó a través del mercader Andreu de Los, també de la Seu d'Urgell, qui havia avançat la suma a Jaume de Viladecans i aquest l'havia autoritzat a cobrar directament els diners a Joan Ferrer⁵⁷⁰. Jaume també tenia negocis a la ciutat de Vic, on tenia un procurador per fer-se'n càrrec de tots els seus negocis a aquesta ciutat⁵⁷¹.

⁵⁶⁹ AHPB: Bartomeu Costa, *Llibre comú*, 175/47.

⁵⁷⁰ AHPB: Bartomeu Costa, *major*, *Llibre comú*, 175/53. 24 de maig de 1450.

⁵⁷¹ AHPB: Bartomeu Costa, *major*, *Manual*, 175/11. 1 d'abril de 1450. Nomena procurador seu a Joan Desplà, ciutadà de Vic, per a fer-se càrrec de tots els seus afers a aquesta ciutat, per a fer cobrar tots els deutes que el teixidor tenia contrets amb els ciutadans de Vic.

IV.1.3 L'OBRADOR , LES EINES I LA CASA DE JAUME DE VILADECANS

L'inventari del veler Jaume de Viladecans ens ofereix moltes dades sobre el funcionament d'un taller familiar, situat a la mateixa casa de l'artesà i en el que s'indicava que els membres de la família també treballaven al mateix taller. En concret, la dona del veler es dedicava al mateix ofici i estava treballant en uns telers de l'obrador, una part de les eines del qual eren propietat seva. A més a més ens permet veure amb gran claredat els components i la distribució d'un taller i botiga d'un veler barceloní de l'època⁵⁷². Ens mostra en detall les diferents fases de treball que es feien al seu obrador i a la casa, de quines eines disposaven per fer aquesta feina i com estaven distribuïdes.

A través de l' inventari també observem que en alguns casos els mateixos velers que es dedicaven al treball de la seda també elaboraven teixits d'altres materials, com el cotó, el lli o la llana, i elaboraven teixits amb aquests diferents materials en els mateixos tallers.

L'inventari *postmortem* dels seus béns, fou encarregat per la seva vídua, Marquesa, el 1458, per tant sabem que la seva activitat professional s'havia desenvolupat a la primera meitat del segle XV.

La casa del veler, que, com hem dit, estava situada a l'antiga plaça de la Trinitat, tenia un portal obert amb sortida al carrer. Es tractava d'una casa amb planta baixa, dos pisos més i un pati. A la planta baixa tenia el taller i la botiga. Les habitacions i les altres dependències de la família estaven als dos pisos superiors.

L'ENTRADA, OBRADOR I BOTIGA

Objectes relacionats amb el treball tèxtil

- Ordidors
- 1 ordidor petit
- Trescanadores
- 1 trescanadora de mà
- Taules d'entaular vels
- 2 debanadores de canya

⁵⁷² AHPB: Bartomeu Costa, *major: Inventaris*, 175/91. Document del 2 de gener de 1458. Document transcrit a VOLTES BOU, P: "El establecimiento y utillaje de los antiguos sederos barceloneses" a *Cuadernos de Historia Económica de Cataluña*, 1968-1969.

- 1 despentinador forcat
- 1 empuador
- 1 barralet per tenir tinta
- 2 taules amb pinta
- Llisos⁵⁷³
- 2 plegadors amb una tela de filampúa [*tela molt prima semblant a la gasa*] de lli amb creuers, cordes, corrioles i vores.
- 1 pua amb 2 llums, cordes i corrioles
- 10 taules, cadascuna amb les seves pues, llisos, cordes i corrioles
- 1 taula amb pinta i llisos
- 5 pues amb cinc llisos
- 12 pues de diverses qualitats
- 2 taules amb dues pues, llisos i 5 corrioles
- Taula amb pua i llisos amb corrioles amb una tela de lli i cotó que s'hi estava elaborant en el moment de fer l'inventari
- Taula amb pua, llisos i plegador amb una tela de lli
- 3 canons⁵⁷⁴
- 7 canonets de fil
- 1 llançadora⁵⁷⁵
- 2 espietes amb vores
- 3 telers de teixir amb 6 branques amb les seves picalques
- 3 fusos de debanar
- 3 panes de verga
- 4 parells de tisoires
- 1 tinter de plom rodó

A partir de l'inventari de l'obrador intentarem reproduir les tasques que s'hi realitzaven i la tècnica sedera.

Entre els objectes que s'hi trobaven a l'entrada de la casa es pot observar que s'hi feia tot el procés del treball de la seda, des del debanament, fins el filat i el tissatge. En el procés de filar la fibra, un cop alliberada de les seves impureses, s'usaven fusos de fusta tornejada o filoses de fusta lleugera o de canya amb un petit llast de plom. Amb una mà s'estirava de les fibres i s'estrenyien entre dos dits i amb l'altra es retorçaven i el fil obtingut s'enroscava més o menys estret i llis o laxe i pelut al voltant del fus o la filosa. A continuació es debanaven els fils i s'embolicaven en rodets amb una mida i pes determinats. Quan s'obtenen els rodets de seda es col·locaven als fusos del torn i des d'ells, abans d'accionar el torn, es filava un únic fil amb la

⁵⁷³ Cadascun dels fils de l'ordit amb els que els teixidors divideixen la seda per que hi pugui passar la llançadora amb la trama. (DÁVILA, R.M; DURAN, M; GARCÍA, M: *O. Cit*, pàg. 119).

⁵⁷⁴ Canó o rodet: Peça de fusta a la que s'embolica el fil de la trama i que es troba dins la llançadora. També s'anomena així la peça de fusta on es debana el fil de l'ordit abans d'ordir-lo. (Alcover Moll)

⁵⁷⁵ Instrument que serveix per teixir la trama, al seu interior es troba el fil de la trama i recorre l'ample de la tela amb un moviment de vaivé. (Alcover Moll)

debanadora⁵⁷⁶. Després aquesta seda es distribuïa en madeixes. Per a aquest procediment calia triar fibres de longituds similars, ja que cada tipus de torsió era adequat per un determinat tipus de teixit.

El plegatge es feia amb un vaivé molt llarg. Aquest vaivé d'amplitud fixa era mogut ara a la dreta ara a l'esquerra per mitjà d'una excèntrica. Aquests rodets, a causa de les trencades del fil eren de superfície molt irregular. La mateixa màquina feia també el trescanat de rodets. Consistia a fer un rodet (ben plegat) a partir dels primers rodets (normalment irregulars) que s'obtenien de les madeixes de seda greja.

Per a aquest procés es feia servir la trescanadora, que era un bastidor per col·locar a les filadores, els ordidors o els telers els rodets o cabdells⁵⁷⁷.

Les pues eren peces cilíndriques primes lligades amb cordes a les pintes dels telers i que servien per tancar la tela estrenyent la trama després de passar la llançadora on s'aguantaven els fils en rodar el torn de filar⁵⁷⁸.

L'ordidor de la seda era seccional. Es distingia per la seva perfecció en els mecanismes i la seva polidesa en les fustes on s'enrotllava el fil. Les filetes de rodets presentaven un màxim de 180 fils. Des de la fileta fins a la pua de creu de l'ordidor es produïa una estesa de fils, situats tots en un mateix pla i molt a prop els uns dels altres.

Per sota de l'estesa es col·locava una roba de color contrastat que permetia a l'operària de veure les irregularitats del fil i poder-les eliminar.

Els telers seders es distingien a primera vista dels altres per les dimensions de la llançadora i de la bitlla, que eren molt petites. Per teixir els tipus de productes senzills que trobem a l'obrador de Jaume de Viladecans (vels, lligues, colls, etc.), només calien telers petits amb pintes curtes formats només per una trama i un ordit⁵⁷⁹. El tipus de telers que trobem a l'obrador del veler eren els telers més senzills de lliç. Aquests telers, a diferència dels de "llaç o a l'estirada", només necessitaven un treballador, el propi teixidor. Ell mateix era qui movia els lliços amb uns pedals, entre els que s'introduïa la trama amb una llançadora. Era un teler

⁵⁷⁶ Eina giratòria a la qual es col·loca una madeixa per debanar-la fàcilment. Consisteix en un petit fust amb que li serveix de base on té clavada verticalment una vareta de ferro on s'encaixen unes tablettes de fusta o canya amb la que es formen dues creus distants l'una de l'altra mitja vara i a les puntes de les dues creus es posen altres varettes o canyes que estiren l'una de l'altra i el conjunt gira al voltant, girat per la persona que debana, estirant el fil de la madeixa que està posada a la debanadora. (SANTOS, A: *O. Cit.*, pàg. 586).

⁵⁷⁷ Els cabdells eren madeixes petites amb molts fils per fer borles o altres treballs de passamaneria, i també madeixes petites de fil o de seda. (ALCOVER MOLL: *Diccionari català, valencià, balear*).

⁵⁷⁸ SANTOS, A: *O. Cit.*, pàg. 614.

⁵⁷⁹ NAVARRO, G: "El arte de la seda...", citat, pàg. 24.

molt més simple que el de llaços i els dibuixos resultants també⁵⁸⁰.

Les llançadores, eren instruments en forma de barca amb els extrems afusats i guarnits de punta de ferro que a dins porta una agulla amb fil debanat, usat per passar la trama entre l'ordit en passar-la d'un extrem a un altre del teler. Eren sempre de boix, perquè la superfície era molt polida i el fregament amb l'ordit no trencava els filaments de fibroïna. Les llançadores de seda portaven un tensor que estava format per dues sèries de guiafils: una de fixos i una altra de muntada.

El plegador de l'ordit anava normalment situat en un cavallet separat del teler per donar més estesa a l'ordit. La teixidora podia arreglar els fils d'ordit posant-se entre el teler i el suport del plegador d'ordit.

Gràcies a les petites dimensions de la llançadora la calada era de poca obertura per no castigar els delicats fils de seda greja o els fils mancats d'elasticitat⁵⁸¹.

A l'hora de teixir una peça calia preparar en primer lloc una cadena, un conjunt de fils rigorosament paral·lels, generalment molt atapeïts i sòlids, de la mateixa llargada que la futura peça. La preparació d'aquesta peça s'anomena ordit i la podia preparar algun aprenent. Consistia en dues armadures de fusta, una amb una planxa on estaven fixats dotze debanalls, els fils de la qual passaven a través d'un anell de metall, i l'altra és un quadre vertical amb clavelles. Els fils es penjaven de les clavelles per obtenir la llargada desitjada, és a dir el de la peça confeccionada.

El telar de teixir, horitzontal (i ja no vertical com antigament) era un cavallet de fusta, més o menys ample. Un eix de fusta horitzontal que abastava tota l'amplada del teler i on s'enrotllava la peça a mesura que s'anava teixint. Al costat oposat, lluny del teixidor, estava l'eix de teixir, on s'enrotllaven els fils de la cadena. Aquests fils eren estesos en primer lloc entre els dos eixos, alineats amb cura i molt atapeïts, sovint mil fils per l'amplada de la peça.

El teixidor havia de maniobrar un pedal que, mitjançant un joc de cordes i corrioles, aixeca un lliç (fina vareta passada sota els fils parells de la cadena), llençava llavors sota aquests fils la llançadora (petit embolcall de fusta que conté un debanall carregat amb el fil de trama). Aixecava després l'altre lliç, el dels fils senars i llençava un altre cop la llançadora. Per als millors draps no s'intercanviaven els llisos fins després d'haver llençat diverses llançadores i introduït cada vegada diversos fils de la trama. Als telers més amples treballaven dos obrers,

⁵⁸⁰ SANTOS VAQUERO, A: *O. Cit.*, pàg. 622.

⁵⁸¹ MORRAL i ROMEU: "Del cuc a la tela" a *El món de la seda i Catalunya*, Terrassa, Museu Tèxtil-Diputació de Barcelona, 1999.: pàgs. 93-95.

un per enganxar el fil de la trama i l'altre per prendre'l i estendre'l.

Les pintes eren barres de fusta amb pues, entre les quals passaven al teler els fils de l'ordit i servia amb un moviment de vaivé per comprimir el nou fil de la trama amb el precedent, estrenyent la tela i formant un cos més compacte⁵⁸². Les pintes feien la funció de mantenir constantment la separació entre els fils de la cadena, permetent que la llançadora passés millor i estrènyer amb cura, contra la tela ja teixida, el fil de la trama que acabava de col·locar-se. De tant en tant el teixidor o la teixidora giraven lleugerament l'eix horitzontal. Des de cada costat de la peça de drap, un voraviu (vora resistent, teixida o cosida de manera que no es pugui desfilar fàcilment), més estret, amb fils més fins, portava fils de colors diferents que apareixien amb nitidesa quan el drap estava enrotllat i indicaven la qualitat i el tipus del teixit.

Finalment amb unes tisores calia eliminar els nusos o impureses, fragments de fusta o de canya arrencats dels llisos o de les pintes⁵⁸³.

Peces confeccionades i matèria primera de seda

- 1 lliguer de lli i seda cresp
- 1 lliguer i un cap de seda i cotó de cresp gros [*teixit arrissat formant ondes petites*]
- 1 coll i tres caps de seda estufats
- 3 colls i 2 caps de seda sense cresp
- 1 cap de seda sense cresp
- 3 solts de canons de sedes de colors (blanc i verd i violat i lleonat)
- 1 canó de seda crua de 3 fils

Podem veure certs processos i tècniques aplicades a la manufactura de la seda: es fa referència a seda crua, de cresp i cresp, d'estufar. La seda crua o bruta s'obtenia després d'estovar en aigua bullent la sericina⁵⁸⁴ que l'aglutina, debanar l'extrem del fil (mitjançant el raspallat), i finalment es treien junts els fils de diversos capolls obtenint el fil de seda crua, que s'enrotllarà en boles. La seda crua enrotllada estava preparada per les posteriors operacions de torcedura, teixit, i tint.

Cresp consistia en tractar el fil de la seda crua després de bullir-la, retorçant l'ordit més que la trama. El teixit que s'obtenia era el cresp o crespó, un tipus de teixit ondulat. En funció de si l'ondulació del teixit s'obtenia del lligament el tipus de teixit s'anomenava crepè

⁵⁸² SANTOS, A: *O. Cit.*, pàg. 611.

⁵⁸³ HEERS: *El trabajo en la Edad Media*, Buenos Aires, 1967, pàg. 65-71.

⁵⁸⁴ Matèria enganxosa que cobreix i manté units els dos filaments de fibroina que formen el fil de seda.

i si s'obtenia de la torsió elevada dels fils d'ordit o de la trama, s'anomenava crespó. El tipus de cresp més simple era el "crespó de Xina", l'ondulació del qual s'obtenia per l'efecte de la sobre torsió dels fils de la trama. L'ordit del teixit no tenia cap torsió addicional, però la trama estava formada per fils de torsió⁵⁸⁵.

Estufar consistia en obrar la seda com si es tractés d'un brodat entre dos llisos plens de cotó o estopa, formant a sobre d'alguns treballs, repuntejant i perfilant per que surtin i facin relleu⁵⁸⁶.

Peces confeccionades i matèria prima de lli i cotó

- 14 peces de vels de lli
- 1 coll i 1 cap de lli i seda sense cresp
- 1 tros gran i 2 trossos petits de vels de lli sense cresp
- 2 lligues i 1 coll de lli i cotó entaulats
- 2 colls de lli i cotó entaulats
- 1 cap de cresp gros
- 1 coll de lli i cotó entaulat
- 1 lliguer de lli i cotó de cresp gros
- 1 roba de lli grosser
- 4 pams de lli i de cotó sense cresp
- 12 masses de lli d'Alexandria
- 5 troques de lli gros embugadat [*rentat*]
- 8 carcelles amb fil de sent
- 1 saquet petit amb nou unces de cotó filat de Sicília
- 1 capsa de cotó filat de Sicília de 2 lliures i 4 unces
- 1 fil cru amb una mica de blanc que pesava 1 lliura i 9 unces
- 4 canons de cotó filat de Sicília
- 6 canons de fil blanc d'escot [*teixit de cotó fi resistent*]
- 1 lliura de fil tort en gabietes [*conjunts per muntar peces mòbils dels telers*]

Objectes relacionats amb el comerç de la botiga

- 1 comptador de diners
- Unes balances petites
- 1 lliura⁵⁸⁷
- 2 mitges lliures
- 3 peces de 3 unces cadascuna
- 2 unces [*dotzena part d'una lliura*]
- de ferro
- 1 quart i mig quart d'unça
- 1 capsa amb una balança i pesos de florins i croats
- 1 balança petita
- 1 capseta sense coberta amb 6 lliures i 2 sous, entre monedes de croats

⁵⁸⁵MORRAL i ROMEU: "Del cuc a la tela" a *El món de la seda i Catalunya*, Terrassa, Museu Tèxtil-Diputació de Barcelona, 1999, pàg. 98-99.

⁵⁸⁶DÁVILA, R.M; DURAN, M; GARCÍA, M: *O. Cit.* pàg. 83.

⁵⁸⁷ Unitat de pes que generalment es considera dividida en 12 unces i equival aproximadament a 400 grams.

i florins

Mobles

- 3 bancs de 4 peus cadascun
- 2 cadires plegadisses
- 1 cadira petita de dona, encordada
- 1 cofre antic en forma de tomba, sense pany ni clau
- 1 arquivanc petit d'una caixa amb un fardatge de poc valor
- 1 armari de 4 portes, 2 forrellats, panys i claus per emmagatzemar la mercaderia⁵⁸⁸

Contenidors

- 1 gerra farinera amb un telladoret [*platet*] per cobertor
- 1 tabaira [*panera*] de palla
- 1 caixa amb pany i clau
- 3 penés [*paners*] de verga

Estris de la casa

- 1 escalfador de fusta amb una planxa de ferro a dins
- 1 almadruga de coure petita
- 1 olleta de caladrons
- 1 corretja de coure blanc sense cap i sivella amb 2 claus
- 1 ventallet de palla
- 1 maça amb el cap de ferro
- 3 ganivets i 1 punxador

Armes

- 1 godenart [*llança curta*]
- 2 llances
- 1 godenart
- 1 dall
- 1 visarma

Jaume de Viladecans era teixidor de vels de seda, lli i cotó i a casa seva hi havia eines per fer teixits dels tres materials, com també matèria primera i peces ja confeccionades.

L'entrada de la casa, que devia ser força gran tenia molts objectes i materials propis de l'ofici de seder. Tenia una gran quantitat de taules, llisos, plegadors i eines i sembla ser que era un taller bastant actiu, en el que s'elaboraven molts teixits simultàniament. Encara que l'inventari mostra un important conjunt de teles manufacturades i un gran nombre d'eines per fer teixits, també s'observa que totes les peces teixides eren de menor mida, vels, lligues i caps. També

⁵⁸⁸ Les teles i matèria primera estaven dins d'aquest armari. A l'inventari s'afegeix que del conjunt s'havia venut una part: 2 colls de lli i cotó i un cap, per 12 sous i 6 diners ; 1 lliga de seda i cotó, per 13 sous. A més a més, una dona, de qui no s'indica el nom, devia 12 sous, sense especificar en concepte de què. El destinatari dels diners obtinguts de la venda d'aquestes mercaderies (en total 37 sous i 6 diners), era Joan de Viladecans, fill del difunt veler.

veiem que una mateixa peça podia combinar diferents materials, seda i cotó, seda i lli i lli i cotó. De vegades un mateix teixit podia tenir la trama de seda i l'ordit d'alguna altra fibra o l'ordit de seda i la trama d'una altra fibra. En aquests casos la tela s'anomenava de mitja seda⁵⁸⁹.

Entre les eines relacionades amb el filat i teixit, no s'observen diferències entre els diferents tipus de materials, les mateixes eines servien per elaborar teixits dels tres materials, que apareixen barrejats.

A partir de les eines que es citen podem observar que al taller de Jaume de Viladecans es debanava la seda, se la pentinava, filava, tenyia, teixia, plegava i finalment al mateix taller que feia les funcions d'una botiga es venia la peça elaborada. Aquesta funció de botiga, la mostren les teles de les que s'afegeix que estaven destinades a la venda, els diners, balances, i el comptador de diners. Tenint en compte que a l'entrada es portaven els comptes del negoci i s'hi venien els productes, es sorprenent que no s'hi trobés cap llibre de comptes ni cap paper.

Per aquesta manca de paper a la casa, el tinter al qual es fa referència possiblement serviria per tenyir.

En referir-se a dues taules amb pinta llisos i dos plegadors amb tela de filempua, la vídua del veler, Marquesa, afegeix a l'inventari que aquestes taules eren procedents de la casa de Gralla, la família de l'anterior dona de Jaume de Viladecans, Agnès, i que també eren velers.

Podem veure que la dona de Jaume de Viladecans també treballava al taller i hi tenia les seves pròpies eines. Una taula amb pua d'un altre conjunt de taules amb pua i llisos i corrioles pertanyien a Marquesa, que en el moment de fer-se l'inventari hi tenia teixides 15 canes d'una tela de lli i cotó. També li pertanyien una altra taula amb pua.

PATI

Objectes relacionats amb el treball tèxtil

- una taula d'entelar amb vergues
- un ensofrador

Mobles

- 1 tauleta petita
- 1 taula amb peus fermes
- 1 arribanc de dues cares

⁵⁸⁹ DÁVILA, R.M; DURAN, M; GARCÍA, M: *O. Cit.*, pàg. 128.

- 1 armari amb pany i forrellat

Contenidors

- 3 gerres per tenir aigua
- 5 ampolles
- 3 greals
- 2 tasses de vidre, entre trencat i sencer
- 1 salera de fusta

Estris de la casa

- 1 panera de verga cobertorat
- 1 pastera amb peus
- 1 escala
- 1 sedàs
- 1 morter gran de pedra de Girona
- 1 talla amb creuera de ferro
- 1 pica de pedra
- 1 cercapous de ferro
- 2 paelles de ferro sotils
- 1 barrilet petit de dos o tres quarts
- Olletes de terra trencades
- 6 gresols d'estany
- 2 escudelles gresolades
- 1 plat

Estris per fer la neteja

- 2 bugaders enserpellats⁵⁹⁰, un de gran i un de petit

Tenint en compte que a la casa es feien totes les fases del treball de la seda, era necessari que hi hagués un pati i que aquest disposés d'aigua per rentar la seda. El pati devia tenir un pou, i les gerres, els bugaders, el barrilet servien per rentar els draps. I a més a més hi havia una taula per entelar. Probablement una part del pati era coberta, ja que sembla que s'hi feia el pa, com ho mostra la pastera que hi havia.

⁵⁹⁰ Guarnit de serpellera (o xarpellera: Teixit d'estopa grollera d'ordit molt clar, que s'usa per a fregar o eixugar coses poc fines i sobretot per a embolicar coses que s'hagin de transportar o que calgui defensar contra cops o brutícia); (Alcover Moll).

EL MENJADOR

Objectes relacionats amb el treball tèxtil

- 1 torn petit per fer canons

Veiem que a l'obrador de Jaume de Viladecans es feia el debanat i també el torçat.

La introducció de torns en la fabricació de fils de seda va facilitar una major uniformitat en els fils. Abans d'accionar el torn, es filava un únic fil amb la debanadora. Quan s'obtenien els rodets de seda es col·locaven als fusos del torn. Progressivament el torn va anar substituint la roda de filar simple. Els fils formats així s'unien i es retorçaven als torns mitjançant una sèrie d'estrelles en les que donaven voltes sobre sí mateixos. El torçat de seda després del filat donava fils de major qualitat i quantitat i abaratia el seu cost respecte als fils que s'obtenien mitjançant la roda simple o del fus manual⁵⁹¹.

Mobles

- 1 taula plegadissa amb petges
- 1 banc de 4 peus
- 1 cadira de barber
- 1 cofre d'àlber
- 4 escambells [*seients petits sense braços*] solts
- 1 cofre d'àlber sense clau

Contenidors

- 5 ampolles de vidre
- 1 brocal

Estris de la casa

- 1 canelobre gran de ferro

Roba de casa

- 1 flassada cardada blanca
- 1 vànova de bastes d'Holanda
- 1 conjunt de pedaços
- 1 parell de llençols de 4 teles de drap de casa

⁵⁹¹ NAVARRO ESPINACH, G: *Los orígenes ...*, pàg. 80.

CAMBRA SOBRE CARRER

Mobles

- 1 llit de 5 posts d'álber amb petges
- 1 cofre d'álber amb alguns frascos de poc valor

Contenidors

- 9 almorratxes [*Recipients amb diferents brocs pe espargir aigua d'olor*] de vidre
- 1 servidora

Estris de la casa

- 1 fogó de ferro amb corrioles
- 1 paner de vergues

Roba de casa

- 1 màrfega plena de palles
- 2 matalassos amb cobertes de fustany, una amb llistes grogues o blaves i l'altra blanca i blava de llana bona
- 1 travesser de coceril del llit
- 1 altre travesser
- 1 cortinatge de drap blanc
- 6 peces amb el seu bastiment i tovallons
- 1 coixí de ploma
- 1 coixí de borra⁵⁹²

Entre els objectes d'aquesta cambra s'enumera un conjunt de béns que la dona de Jaume de Viladecans, Marquesa, havia aportat a la casa: dues culleres d'argent; unes mànigues llistades amb coser (armadura); una camisa de llista de grana; una tovallola de cap sotil i una tovallola bordada; una tovallola de drap de lli; un guarniment de cosset d'or vell; una beina amb tres punxes de poc valor; una capsa sense coberta, petita; un drapet amb poca corda, de poc valor; una cullera trencada d'argent.

La dona també havia aportat un cofre petit, ferrat, dins del qual hi havia nou reials. En un altre mig - cofre amb pany i clau hi havia un cofre petit que es tancava amb clau, en el qual hi havia un sendal (tela fina de seda per vestits, folradures, roba de llit, mantells) amb algunes perles menudes, pedres de cristall i algunes escriptures. En una caixeta petita hi

⁵⁹² Seda sòlida i resistent, però bastant granulosa i irregular que s'obté a partir de fils procedents de restes de filatura. S'usa sobretot per articles de mobiliari. (Alcover Moll). Les borres són fibres curtes de capolls de seda o restes del debanatge i molinatge i que s'usaven per a la filatura i de les que es feien mocadors. Hi havia borres de seda de domàs, de seda i de cotó. (DÁVILA, R.M; DURAN, M; GARCÍA, M: *O. Cit.*, pàg. 43.

havia tres panyols. També havia aportat un arribanc d'alber de dues cares, buit; una corda de coa de dos caps d'argent daurats; una gresola de terra domèstica.

UNA ALTRA CAMBRA DEL MATEIX PIS

Objectes relacionats amb el treball tèxtil

- 2 peus de debanadores

Les debanadores eren els elements on es posaven les madeixes i consistien en dos esquelets de filferro units amb cordills de cànem. Els cordills es podien disposar més o menys lluny de l'eix per tibar la madeixa. El desenrotllament de la madeixa era aproximadament de 150cm⁵⁹³.

Mobles

- Cofre en forma de tomba, buit
- 1 colga [*Jaç que servia de llit*] amb palla amb matalàs de coberta blanca
- 1 tauleta unissa amb dues petges
- 1 altre cofre en forma de tomba, antic amb pedaços de llana de poc valor
- 1 taula d'entaular

Contenidors

- 1 barral de vidre
- 1 cassola d'alambí de coure

Estris de la casa

- 1 balasart
- 1 boquer petit
- 1 coltellot de cuina
- 1 martell
- 1 capolador⁵⁹⁴
- 3 llumeners de ferro
- 1 canelobre de paret amb les culles⁵⁹⁵ de terra
- 1 canelobre de paret
- 2 focs de coure guarnits de terra

Estris per fer la neteja

⁵⁹³ MORRAL i ROMEU: *O. Cit.*, pàg. 93.

⁵⁹⁴ Fulla de ganivet ampla i robusta, a manera de fulla de destrall, amb un mànec que es pot agafar amb les dues mans i que serveix per capolar carn.

⁵⁹⁵ Cuya, culla, cruia: Cadascun dels dos platets de ferro amb els cornalons aprimats en angle agut formant bec, que serveixen de recipients a l'oli i són les peces principals del llum de ganxo.

- 2 conques⁵⁹⁶, una d'ensabonar i una altra de petita

Armes

- 2 ballestes, una d'acer i l'altra de fusta
- 1 espasa de mà amb pom, dolenta

Tot i que al document no s'especifica que ho fos, aquesta cambra devia ser la cuina, com ho mostra la presència de recipients per cuinar (plats, cassoles, conques), i sobretot els focs.

Encara que no se'n faci cap referència a l'inventari, és possible que a la cuina hi dormís alguna esclava o serventa, ja que hi havia una jaç per dormir. És possible que s'hi allotgessin algun dels dos aprenents que Jaume de Viladecans, havia tingut al seu servei, i que hem citat a l'apartat de mestres i aprenents, Constança de 12 anys que va entrar al seu servei el 1452 i que aprendria l'ofici de rentar vels o Pere, d'11 anys que va començar el seu aprenentatge el 1450 per una durada de 3 anys. Per la presència d'eines de treball tèxtil a la cuina sembla ser que s'hi treballava, possiblement algun d'aquests aprenents a més a més de dormir-hi a la cuina també hi treballava.

CAMBRA DE SEGON SOSTRE

Objectes relacionats amb el treball tèxtil

- 1 torn sotil de fer canons
- 1 trescanadora
- 1 coixinera amb 27 rams de fil cuit

Peces confeccionades de lli i cotó

- 1 lligar de vels de lli i cotó⁵⁹⁷
- 1 coll i 2 caps de lli i cotó

Matèria prima de llana, lli i cotó

- pedaços de caps de llana i de lli

Observem que en aquesta cambra també hi havia eines per al treball tèxtil. Per la presència del torn i la trescanadora segurament s'hi feia el filat i es preparaven els canons o rodets per col·locar-los en ordidors o telers.

⁵⁹⁶ Recipient gran, a manera de gibrell, destinat a tenir aigua per a escurar els plats, rentar els peus o la roba.

⁵⁹⁷ El lligar de vels de lli i cotó, el coll i els dos caps estaven dins del cofre petit ferrat.

Mobles

- 1 llit amb màrfega i posts
- 1 capçal
- 2 bancs de 4 peus
- 1 matalàs amb coberta blava
- 1 caixa ferrada buida i de poc valor
- 1 cofre petit ferrat
- 2 capsos buides
- 1 traspontí
- 1 caixonet petit amb pany, sense clau

Contenidors

- 2 bazines grans, de paret, de llautó
- 5 bacins de llautó
- 1 cànter gran de coure amb 2 nanses i broc
- 1 servellera amb galteres
- 1 altra servellera rodona
- 1 conca gran, trencada

Estris de la casa

- 1 estoig de paret amb frascos
- 1 canelobre de ferro
- 3 canelobres de ferro penjants
- 1 cavall de ferro de manar asts
- 1 ratera de ferro
- 1 caldera de coure amb ansa de ferro
- 2 perols, un de gran i un de petit
- una conqueta petita
- 1 bacineta petita trencada
- 1 capsa amb balança gran i alguns pesos
- 1 canelobre de ferro
- 1 canelobre de llautó amb 6 branques
- 1 paella de ferro
- unes graelles de ferro
- 6 astes de ferro
- 1 ferro per anar al foc
- 1 morter de coure
- 1 sac fariner
- 1 ansa de poal amb cadena de ferro
- 1 caixa amb ferraments
- 1 martell
- 1 tenalla
- 1 escala portàtil de 6 graons
- uns escalons de fusta⁵⁹⁸
- 1 paner de vergues estès

⁵⁹⁸ En referir-se als escalons de fusta s'indica que eren per a parar a la fira. Segurament ells mateixos vendrien les teles que elaboraven a la fira.

Estris per fer la neteja

- 1 caixó de pou buit
- 1 cove⁵⁹⁹ de verge amb una mica d'estopa
- 1 conca gran amb 3 peus
- 1 poalet petit amb un ansa de coure
- 1 cassa gran de fer bugada
- 1 altre poal amb ansa i broc de coure
- 1 poal de pou i coure
- uns alambins per a fer aigües destil·lades⁶⁰⁰
- 1 cassa de rentar mans
- 1 rentamans de llautó, sense broc
- uns ferros per fer bugada

Roba de casa

- 1 sotana vermella
- 1 travesser
- 1 tapís pelut
- 6 cobre-cofres
- 2 flassades blanques cardades
- 1 matalàs petit amb coberta verda i sotana blanca
- 1 altre travesser petit
- 2 coixins petits
- 1 tros de flassada esquinçada
- 1 coberta de travesser esquinçada
- 1 cobridor petit pintat
- 1 coixí gran de ploma amb coberta cardada
- 1 tapís
- 6 parells de llençols de 4 teles cadascun
- 1 parell de llençols de 3 teles
- 5 tovalloles de lli
- 3 tovalloles "rohides" de cotó
- 1 peça de tovallons en que hi ha 4 amb llistons blancs
- 1 tovalla amb llistes blanques als caps
- 1 peça de tovallons de genesta
- 1 tovalló prim
- 1 penya de tovallons de lli
- 1 altre tovalló
- 1 davantera de llit blanca
- 3 tovalloles groceres
- 3 tovalloles primes
- 5 eixugamans
- 9 torcaboques
- 2 trossos de tela
- 2 llençols de 3 teles
- 1 vànova molt sotil

⁵⁹⁹ Recipient gran, de més o menys fondària, més ample de dalt que de baix i fet de vímets o de canyes que serveix per a diferents usos i especialment per a transportar la roba a rentar.

⁶⁰⁰ Es tractava d'un aparell de destil·lació compost per tres vasos : un dipòsit en calentador, un capitell on es congria la part evaporada i un conducte refrigerador on es condensen els vapors.

Vestits

- 1 capgorja
- 1 parell de calces fosques
- 1 parell de mitges blanques
- 1 pordomàs⁶⁰¹ petit de drap fosc
- 1 folrat de tela negra amb perfil de pell negra al voltant
- 1 alberio⁶⁰² de fustany burell⁶⁰³
- 1 pordomàs fosc
- 1 camó de seda de forma curta

Vestits d'home

- 1 parell de calces fosques d'home
- 1 parell de calces flandeses i sagins
- 1 caperó sense cogulla, de bona qualitat d'home
- 1 altre caperó, sense cogulla
- 1 cota⁶⁰⁴, fosca d'home
- 1 cota folrada de fris burell, bona, d'home
- 1 altra cota "de buscó", folrada de fris burell d'home
- 1 altra cota de drap arenós folrada de drap burell d'home
- 1 mantó fosc d'home
- 1 gipó⁶⁰⁵ de fustany burell, mànigues i collar de drap negre
- 1 cogulla de caperó de bon drap
- 1 cos de cota sense mànigues, d'home
- 1 gipó de fustany blanc amb collar i mànigues de drap negre
- 1 fasset [*gipó encotonat que es porta sota l'armadura*] de blanquet, d'home
- 1 gipó de fustany burell nou, collar i mànigues de drap fosc
- 1 camisa⁶⁰⁶ d'home

Vestits de dona

- 1 gonella⁶⁰⁷ verda
- 1 gonella de dona, verd fosc
- faldetes de tela vermella de dona
- 1 mantell de dona, fosc, bo
- 1 gonella violada de dona, nova
- 1 altre mantell fosc de dona
- 1 gonella de dona de bust de color vermell
- 1 cota fosca amb perfil de vellut negre amb cua⁶⁰⁸, de dona

⁶⁰¹ Pordomàs: tipus d'abric usat indistintament per homes i dones (Alcover Moll)

⁶⁰² Alberio o pordomàs: abric usat per homes i dones (Alcover Moll)

⁶⁰³ Burell: de color fosc, com de cendra, entre negre i blanc (Alcover Moll)

⁶⁰⁴ Cota: vestit amb mànigues, llarg fins als peus emprat per homes i dones, es portava per sobre de la gonella o del brial. (Alcover Moll).

⁶⁰⁵ Gipó: peça masculina amb mànigues, embotonada al davant i que servia per a cobrir el tors. Anava folrat amb un gruix considerable de cotó, repartit pel pit i les espatlles per augmentar-ne el volum.

⁶⁰⁶ Camisa: peça amb mànigues que cobria el cos fins als malucs a la modalitat masculina (perquè els homes portaven gipó curt), mentre que la femenina arribava fins a mitja cama. El coll i la camisa acostumaven a portar brodats ja que sobresortien del vestit.

⁶⁰⁷ Gonella: vestit llarg fins als peus, cordat per davant. Igual que en el brial, el cos i les mànigues de la gonella solien ser postissos i es duia per sobre de la camisa.

- 1 cota rodona amb mescla nova, de dona
- 1 gramalla⁶⁰⁹ de dol molada
- 1 gonella de fadrina vermella sotil
- 1 brial⁶¹⁰ de dona de fustany blanc
- 2 camises de dona, una envetada i l'altra bordada

Vestits de nen

- 1 gambuix [*mocador de cap o capçó*] d'infant bordat d'or

Els vestits de la família eren de qualitat mitjana i de materials modestos. No s'hi troba cap peça íntegrament confeccionada de seda o d'algun altre material preuat, tots eren de cotó, lli i fustani. La presència d'algun material més ric es troba únicament en els acabats d'algun vestit (el perfil de vellut d'una cota de dona o folrat de tela negra amb perfil de pell negra al voltant del que no s'especifica si era d'home o de dona).

Calçat

- 1 parell de sabates
- 1 parell d'esclops
- 2 parells de botins, uns llistats i els altres bordats

Joies i guarniments

- 1 segell d'or amb marca semblant

Armes

- 1 espasa d'una mà amb la seva beina
- 1 punyal amb beina
- 1 cuirassa amb coberta de semitó blava

Aquesta cambra era més gran que les altres i amb més mobles i varietat d'objectes. Per la gran varietat d'objectes que contenia, es podria haver tractat d'un magatzem per a guardar tot tipus de recipients, eines, vestits i restes de teles.

A la part final de l'inventari s'hi afegia que el 21 de març del mateix any, Marquesa, s'havia quedat amb una part dels béns que hi havia a la casa com a pagament de la seva dot⁶¹¹. El

⁶⁰⁸ Cua: lligadura femenina consistent en enrotllar els cabells longitudinalment amb cordons o cintes, fets de seda o d'or filat i ornats amb brodats i botons dels mateixos materials.

⁶⁰⁹ Gramalla: túnica sense mànigues, llarga fins als peus, que era emprada preferentment per les classes dirigents. Solia fer joc amb el caperó. Tot i que inicialment la portaven tant homes com dones, al segle XV va esdevenir d'ús masculí.

⁶¹⁰ Brial: vestit que portaven homes i dones a l'Edat Mitjana, confeccionat en tela rica i que arribava fins als peus. (Alcover Moll). Acostumava a ser de teles molt riques, com rasos, brocats de seda, or o plata. (SANTOS VAQUERO, A: *O. Cit.*, pàg. 576.).

⁶¹¹ Els béns eren:

valor total del conjunt sumava 21 lliures i 9 sous. A través del conjunt d'objectes que la dona es queda després de la mort del marit, veiem la seva intenció de continuar amb el treball tèxtil, ja que s'havia quedat amb un teler equipat amb tot el seu forniment, amb diversos recipients per a rentar la roba, una taula per entaular vels, un torn per a fer canons, i a més a més en referir-se a un dels canelobres amb els que s'havia quedat, s'afegia que aquest serviria per teixir. Abans en enumerar els objectes que formaven part de l'obrador, s'indicava que moltes de les eines, taules, pintes i pues per teixir eren seves. El 15 d'abril de 1458 es va posar a la venda una part dels béns de Jaume de Viladecans en un encant públic a la plaça de Sant Jaume⁶¹².

El 1463 Marquesa havia venut uns vels a un teixidor de vels de Vic, Joan Desplà. El preu total dels vels havia sigut 5 lliures i 6 sous, suma que es repartiria en pagaments de 20 sous cada

1 llit de posts amb petges, 2 matalassos i 2 travessers, valorat en 7 lliures
1 taula petita amb petges per menjar, valorada en 9 sous
1 torn per fer canons, 3 sous
1 taula per entaular vels, 8 sous
1 pastera amb peus, 14 sous
1 armari per tenir pa, 6 sous
1 coixí de fustany burrat, blau i groc, ple de borra, 3 sous
1 canelobre per teixir, 1 sou
1 fogó de ferro, 10 sous
1 gerra per tenir-hi aigua, 4 sous
2 bancs grans amb 4 petges, 4 sous
1 canelobre de taula, 2 sous
1 caixa petita amb pany, 5 sous
1 caldera, cassà i ferros per fer bugada, 1 lliura i 2 sous
1 perol petit, 8 sous
1 objecte sense especificar, per ensabonar, 14 sous
1 bugader petit per fer bugada, 6 sous
1 bancal petit, 6 sous
1 estora de paret, 13 sous
2 flassades cardades i blanques, 3 lliures i 3 sous
2 parells de llençols, 3 lliures i 4 sous
unes tovalloles, 1 tovalló i 2 eixugamans, 8 sous
1 teler amb tot el seu forniment, 1 lliura i 5 sous.

⁶¹²

Els béns que es van vendre eren:

1 taula amb petges a Pau Denanes per 1 sou Mig cofre antic a Miquel d'Horta, 3 sous
1 cofre en forma de tomba, pintat, antic a Jaume Huguet, 6 sous i 6 diners
1 cofre antic, semblant a l'anterior a Pau Denanes, 6 sous
1 altre cofre pintat a Font, matalasser, 4 sous i 11 diners
1 caixeta sense cobertor a Guillem Joan, 1 sou
1 arquibanc antic de 2 cares a Bernat Torrell, 6 sous i 6 diners
1 taula plegadissa amb petges a Bages, 8 sous i 2 diners
1 cofre groc pla bosset de fusta d'álber a Bernat Martí, pintor, 16 sous i 7 diners
1 gerra farinera gran a Palou, 8 sous i 6 diners
1 paner de palla i 1 estora de paret a Tomàs, 7 sous i 8 diners
1 cofre trencat, gran, a Gignàs, notari, 2 sous i 7 diners
1 bancal davant de llit, 3 sous i 7 diners.

tres mesos⁶¹³.

A partir de l'inventari podem veure que la majoria dels objectes i mobles descrits eren vells o de poc valor i que la imatge general que oferia la casa era bastant modesta, sense cap luxe, ni ostentacions com corresponia a la seva condició d'artesà. Tot i així la casa devia ser prou gran i donat que es tractava d'un artesà independent amb taller propi aquest era molt ampli. Considerant que era un artesà, sembla ser que Jaume de Viladecans havia gaudit d'una posició bastant còmoda.

La casa, on vivia i treballava amb la seva dona, era bastant gran, amb tres pisos i un pati i hi destaca la gran quantitat d'objectes, eines i matèria prima propis del seu ofici i concentrats al taller, però també repartits per la resta de la casa.

El negoci devia haver sigut prou pròsper i el veler va poder treballar de forma independent sense haver de dependre de cap mercader per a distribuir els teixits que manufacturava. Entre altres eines a la casa hi havia telers, taules, pues, unces, debanadores, i s'estava elaborant més d'un teixit simultàniament.

Jaume de Viladecans era un teixidor que treballava de forma independent i gestionava el seu propi treball en una escala modesta pel que feia a la dimensió dels teixits manufacturats (només es citen vels, caps, colls, etc.), però amb una posició suficientment estable que li hauria permès mantenir el negoci i obtenir prou guanys per poder-lo mantenir sense haver de recórrer al suport de mercaders i dependre d'aquests.

Al mateix taller on confeccionava teixits, Jaume de Viladecans els emmagatzemava, venia i portava la seva comptabilitat. Tot i així destaca el fet que no hi hagués cap llibre ni de negocis ni de cap altre tipus. Tampoc hi havia cap llibre o objecte religiós, ni una Bíblia, ni cap imatge religiosa, fet que podria ser una senyal de que es tractava d'una família de conversos, com ja hem indicat abans.

A diferència del cas de Jaume de Viladecans, a partir de mitjans del segle XV, la majoria dels teixidors de seda treballaven al servei de mercaders que s'encarregaven de distribuir les teles manufacturades, els feien préstecs, i els deixaven eines i telers en comanda per fer la seva feina.

A inicis del segle XV no era estrany trobar velers independents com Jaume de Viladecans, però progressivament els mercaders emprenedors es van anar introduint en el treball tèxtil i la distribució de teixits. Les característiques del taller de Jaume de Viladecans i la organització

⁶¹³ AHPB: Miquel Abella, *Manual*, 176/8. 12 de març de 1463.

del treball en aquest, estaven a marge d'aquestes noves iniciatives empresarials. La manca d'especialització dels oficis, com el dels velers, permetia també als tallers familiars resistir davant els empresaris, mentre que els oficis especialitzats tenien tendència a caure en mans dels mercaders amb grans mitjans⁶¹⁴.

Mentre que Jaume de Viladecans era un artesà que havia treballat al seu taller familiar, el seu fill, Joan, s'havia convertit en un empresari seder que contractava mestres especialistes a qui proporcionava els mitjans de treball i un sou i es quedava amb el benefici obtingut de la venda del producte manufacturat. També tenim un exemple de la seva dedicació a la venda de teles de seda més complexos que els vels. En 1453 (un any després de contractar el teixidor de draps de seda llombard Joan de Bergamo⁶¹⁵), Joan de Viladecans va vendre a un frare 9 canes de drap de seda damasquina negra per 40 lliures⁶¹⁶

Aquests seders empresaris, com va ser el cas de Joan de Viladecans, tenien un origen familiar de petits productors autònoms que gràcies a una progressiva millora de la infraestructura tecnològica i una disponibilitat de mà d'obra artesana més enllà dels membres biològics de la família nuclear, van poder realitzar una trajectòria social cap a les capes dominants de la seva professió. El poder adquisitiu que els permetia ser propietaris dels mitjans de producció que els donava la seva posició destacada l'havien aconseguit a través d'una àmplia diversificació del negoci individual en sectors paral·lels a les seves ocupacions artesanes⁶¹⁷.

Malgrat l'ampliació dels seus negocis i que a la documentació se'n fes referència com a seder i mercader, Joan de Viladecans també havia estat teixidor de vels com el seu avi, pare i germà. El 1460, ell i la seva dona Blanquina, havien contractat un aprenent per que els assistissin en el seu ofici de teixir vels. L'aprenent, Pere Genestar, fill d'un cosidor, tenia 14 anys i el matrimoni li ensenyaria a fer vels durant 3 anys⁶¹⁸. Un any després Joan, i Blanquina havien contractat un altre aprenent, de 13 anys, Jeroni, i també es comprometien a ensenyar-li el seu ofici de fer vels⁶¹⁹. Al document no es fa referència a Joan ni com a teixidor de vels, ni seder ni mercader, sinó com a corredor de la Llotja.

⁶¹⁴BRAUDEL, F: *Civilización material, economía y capitalismo*, Tom II: "Los juegos del intercambio", Madrid, 1984, pàg. 253.

⁶¹⁵ Veure al capítol "Mestres seders estrangers", pàg.266.

⁶¹⁶ AHPB: Honorat Saconamina, *Manual*, 166/14. 27 de febrer de 1453. (El frare Bernat Miró pagava 29 lliures i 18 sous que restaven per pagar el preu total de la tela, anteriorment ja havia pagat 10 lliures i 2 sous).

⁶¹⁷ NAVARRO ESPINACH, G: *Los orígenes...*, pàg. 161.

⁶¹⁸ AHPB: Jaume Mas, *Manual*, 196/1. 13 de febrer de 1460.

⁶¹⁹ AHPB: Jaume Mas, *Manual*, 196/1. 17 de març de 1460.

Anys després, Jaume, fill de Joan i nét de Jaume de Viladecans, havia continuat el negoci familiar com a teixidor de vels, però com el seu pare també es dedicava al comerç. El 1467 havia importat una partida de mercaderies variades des de Barcelona cap a València⁶²⁰. El conjunt estava compost principalment per productes tèxtils.

Teles de diferents materials:

- 30 maços grossos de vels de Sicília
- 19 maços mitjans de vels de Sicília
- 15 canes de filempua
- 11 dotzenes de vels de cotó de la terra
- 28 canes de tela de França

I també hi havia eines metàl·liques i de fusta per a teixir:

- 2 dotzenes entre motlles i agulles de gandalles
- 4 didals d'home
- 2 dotzenes d'agulles
- 3 parells de ganivets
- 2 dotzenes de llancetes
- 5 pintes de Perpinyà
- 3 posts d'àlber per entaular vels

A més a més hi havia objectes de merceria, com guants, tires, bosses. També productes metàl·lics (paelles, poalets, perols, rodes de coure), estoigs, i un sac de pinyons. En conjunt eren els habituals productes d'exportació de Catalunya (fruits secs, objectes metàl·lics, merceria). Aquest conjunt de mercaderies l'hauria d'aportar el Conseller de Barcelona, i com a contrapartida, Jaume de Viladecans es comprometia a importar de València cap a Barcelona en els quatre propers mesos un altre conjunt. Sobre les mercaderies que Jaume de Viladecans hauria de portar des de València no s'ofereix informació, únicament que el seu valor havia de ser equivalent a aquesta partida, 120 lliures. Possiblement el mateix Jaume de Viladecans s'encarregaria d'escollir les mercaderies que importaria des de València i tenint en compte que una de les principals exportacions de València eren la seda, tant manufacturada com en brut, probablement aquesta constituís una part important de la partida. De València s'importaven accessoris de seda, i sobretot de Xàtiva capolls de fil de seda per a teixir vels lleugers. Però hi havia un desequilibri entre les importacions de Barcelona i les de València. Els guanys i els contractes eren molt més nombrosos en les importacions de València⁶²¹.

⁶²⁰ AHPB: Esteve Mir, *Manual*, 181/16. 30 de setembre de 1467.

⁶²¹ CARRÈRE: *Op. Cit*, vol. II, pàgs. 25-27.

Jaume de Viladecans actuava al servei del municipi, però ell se'n responsabilitzava del negoci. En l'exportació de les mercaderies l'havien fiat la seva mare, Blanquina (al contracte s'afegia que el seu pare Joan de Viladecans estava absent), i el teixidor de vels Miquel de Gralla. El fet de ser també teixidor de vels l'afavoriria a l'hora de comerciar amb aquests productes.

En el cas de Fernando Rodríguez, ja hem indicat abans que també havia tingut negocis diferents de la seva professió principal i que havia tingut una capacitat econòmica prou important, però no tenim documents referents a la seva activitat com a empresari seder si es que la va tenir. Igual que en el cas de Jaume de Viladecans, els descendents del seder van ampliar la seva activitat com a mercaders.

IV.1.4 INVENTARI DEL TEIXIDOR DE VELS DE SEDA GASPAR BALLESTER

L' inventari del veler Gaspar Ballester⁶²² també ens permet veure l'escassa especialització en el treball de la seda a Barcelona durant la primera meitat del segle. El teixidor de vels de seda també treballava amb lli i cotó i al seu domicili feia tots els processos del treball tèxtil des del debanant, el torçat del fil, l'ordit, fins al teixit dels vels. Els productes manufacturats al seu taller, tant els de seda com els d'altres materials, eren complements del vestit, gandalles, vels, troques, corretges.

La seva casa estava situada a la plaça de Sant Jaume (a prop de la zona amb major concentració d'obradors de seders). Al domicili, que sembla més petit que la casa de Jaume de Viladecans i amb menys habitacions, no hi havia una entrada diferenciada amb botiga i obrador i les diferents eines, materials i teles estaven repartides per tota la casa. Al començament de l' inventari s'enumeraven uns pocs objectes sense especificar a quina cambra estaven situats, però probablement estarien a l'entrada. Aquests eren:

- una taula nova amb dues petges d'àlber
- dos bancs per asseure a taula d'àlber
- 6 escambells de fusta
- un poal de coure
- una verga grossa de ferro
- una lata amb clavilles pintada

i finalment : 2 taules de teixir vels

Podem deduir que aquest espai faria la funció de taller o botiga, tot i que la majoria d'eines, matèries primes i peces de seda confeccionades estaven repartides per les diferents habitacions de la casa. La resta d'habitacions eren la cuina (on hi havia diverses eines per al treball de la seda i matèries primes) i l'habitació del seder (on jeia el difunt) on hi havia robes i matèria prima de seda i altres materials.

A la casa hi havia eines per totes les fases del treball tèxtil. :

- 2 telers per teixir vels
- 1 ordidor gran, nou d'àlber
- 2 ordidors petits vells
- 1 trescanadora nova
- 3 parells de taules de telers

⁶²² AHPB: Simó Carner, *Inventaris*, 112/26. 7 d'agost de 1439.

- 3 plegadors i 2 tenidors de teles
- 1 pinta amb tela ordida de seda
- 1 torn per fer canons
- 1 peu de debanadora tot de ferro
- 6 peces de pesos de ferro, una lliura i mitja i 3 corrioletes i un fus
- 2 pintes amb 2 plegadors
- 4 pintes de sedes

FIBRES DE SEDA:

- 6 plec de teles de seda i cuirada en que hi havia 24 peces
- 16 canes de canya amb seda blanca que pesen 1 lliura i una unça
- 7 canes amb seda que pesen 5 unces i mitja
- 1 lliura de seda crua a raó de 29 sous la lliura⁶²³
- 1 bosseta de cuir blanc amb cordó de seda amb un botó amb floc de seda alexandrina, 1 lliura, 1 sou i 1 diner

ROBES MANUFACTURADES DE SEDA:

- 1 capsa de fusta pintada en que hi havia sis peces de vels de dona de fil de lli, un de lli i cotó i un de seda
- 7 troques de seda blanca
- 2 cossets de draps de seda amb cordonets
- 1 gandalla de seda de violat de collets amb argenteria
- 1 gandalla de seda lleonada amb argenteria
- 1 corretja amb perxes de seda negra amb 3 caps i 6 fulles i 4 barres, tot daurat
- 1 cofret de paper petit pintat i daurat amb una bosseta d'or i de seda feta d'agulla, 1 lliura, 3 sous i 2 diners
- 13 dotzenes de teles de sedassos, 8 de clares i 5 d'espesses⁶²⁴
- 1 corretja d'argent amb perxes de seda violada⁶²⁵

MATÈRIA PRIMERA D'ALTRES FIBRES:

- 2 olles de terra plenes de lli d'Alexandria en que pot haver-hi entorn a 6 lliures
- 1 capsa sense coberta amb alguns fresques de fusades de fil de lli
- 34 cabdells de fil d'estopa entre gras i poc
- 17 canes de fil d'estopa cuita
- 1 sort de pedaços de drap de lli
- 1 lliura i 2 unces de fil de cotó de Sicília en troques
- 2 unces de fil de la terra de lli
- 2 unces i mitja de fil de lli

⁶²³ Aquestes canes s'havien venut mitjançant encant a Caterina, dona de Gasot, teixidor de teles de sedassos. El preu total de la seda crua venuda a Caterina havia sigut de 3 lliures, 14 sous i 9 diners.

⁶²⁴ Aquestes teles van ser venudes per Gaspar Batlle, corredor, mitjançant encant públic, el dia 16 de febrer de 1439 per un preu de 6 lliures i 7 sous.

⁶²⁵ Aquesta peça va ser venuda pel mateix corredor el mateix dia per una lliura, 13 sous i 3 diners.

TELES D'ALTRES MATERIALS:

- 1 capsa de fusta amb vels sotils i un vel de dol
- 1 gambuix brodat d'or
- 1 trena d'or amb argenteria
- 1 cota de drap de bristo burell folrada de tela burella, folrades les mànigues de vellut negre
- 3 vels de lli i cotó de poc valor
- 2 sobrecaps de lli i seda vells
- 1 camisa de dona de lli brodada en les mànigues
- unes mànigues de dona de drap d'Alemanya llistades de seda

Ja hem vist com diversos membres de la família Ballester havien sigut seders, però no hem pogut veure si Gaspar Ballester tenia algun tipus de parentiu amb aquesta família. Els Ballester eren conversos. En canvi no se'n fa cap referència a que Gaspar Ballester ho fos i al seu inventari no hi ha cap detall que ho faci pensar. A diferència de Jaume de Viladecans, que no tenia cap objecte religiós al seu domicili ni tan sols un parenostre, Gaspar Ballester tenia diversos objectes religiosos. A casa seva tenia un retaule petit representant l'escena de la Salutació de la Verge, dos parenostres i un drap amb una pintura de Sant Cristòfol.

IV.1.5 ALTRES VELERS DE PRINCIPIS DEL SEGLE XV

A través del contracte de venda d'uns vels, coneixem l'activitat d'un altre teixidor de vels, Cristòfol Domènec⁶²⁶. El 16 de maig de 1431 Cristòfol Domènec havia venut per 11 lliures uns vels de lli i seda amb or i sense or al ciutadà Miquel de Alosio⁶²⁷. Anys més tard, el 1461, Cristòfol Domènec havia signat concòrdia amb un altre teixidor de vels, Pere Bosch⁶²⁸.

Simó Batlle pertanyia a una família de seders, un fill seu que tenia el mateix nom era seder, i el 1457 Simó Batlle l'havia nomenat procurador⁶²⁹. Altres dos fills del teixidor, Jaume i Joan Batlle, també havien estat velers⁶³⁰. Tot i que no hem trobat cap altre document que faci referència a l'activitat de Simó Batlle fill, és possible que el seu cas, fos similar al de Joan de Viladecans, el d'un seder amb una família dedicada al mateix negoci i que a mesura que la seva activitat prosperava es dedicués també al comerç de la seda. En 1430 Simó Batlle, el veler, havia comprat uns vels per 17 lliures a un altre teixidor de vels, Berenguer Soler⁶³¹.

IV.1.5.1 ELS BALLESTER I BERENGUER SOLER

Alguns botiguers, mercers o fins i tot velers venien directament les teles manufacturades a altres velers sense que haguessin de passar per mercaders intermediaris. Com Berenguer Soler, teixidor de vels de seda convers, que el 1411 havia comprat a un altre teixidor de vels de seda convers, Joan Xanxo⁶³² certa quantitat de vels per raó del seu ofici, per 35 sous⁶³³.

⁶²⁶ No sabem si era parent del seder Gaspar Domènec (veure capítol dedicat a l'inventari de la casa de la seva vídua Angelina, pàg. 182).

⁶²⁷ El mateix dia Miquel de Alosio havia comprat per Francina, la dona del seu fill Gabriel un conjunt de teles i vestits de seda a diferents artesans i mercaders de la ciutat. Al mercader Gabriel Miró li havia comprat 3 pams de drap de seda vellutat, a un altre mercader de la ciutat, Dalmau Ça Riera, li havia comprat diverses peces de sobrecaps i gandalles, draps de seda i colls per 15 lliures i 19 sous. (AHPB: Guillem Andreu, *Manual*, 74/3. Documents del 16 de maig de 1431).

⁶²⁸ Els dos velers havien nomenat àrbitres aen la seva concòrdia, que signaven sota pena de 100 lliures, al mercader Joan de Casasaja i al notari Joan de Sant Jordi (AHPB: Honorat Saconamina, *Manual*, 166/20. Document del 3 d'abril de 1461).

⁶²⁹ AHPB: Pere Bastat, *Manual*, 193/4. 14 de juliol de 1457.

⁶³⁰ En 1463 el formenter Gabriel Perers havia nomenat procuradors seus a Jaume i Joan Batlle, velers i Simó Batlle, seder, germans i cunyats de Gabriel Perers. (AHPB: Pere Bastat, *Manual*, 193/8. 2 de desembre de 1463).

⁶³¹ Simó Batlle es comprometia a pagar el preu en terminis de 6 mesos. (AHPB: Narcís Bru, *Manual*, 141/1. 9 d'octubre de 1430).

⁶³² En 1407 Joan Xanxo havia pagat 7 lliures a Martí Gilabert, cosidor. Li devia aquesta suma pel salari de Dolça, la filla de Martí Gilabert, que havia estat assistint al mestre veler. Malauradament al document no s'indica si Dolça l'havia assistit en el seu ofici o com a serventa. (ACB: Julià de Roure, *Manual*, 422. 10 de setembre de

El 1415 Berenguer havia venut a un altre teixidor de vels barceloní, Pere Llimona, una certa quantitat de vels pel seu ofici per valor de 18 lliures, que Pere Llimona prometia pagar el més aviat possible⁶³⁴. A més a més, Pere Llimona devia a Berenguer Soler altres 16 lliures pel preu de diversos articles de merceria (7 dotzenes de bosses i 2 dotzenes d'agulles).

En 1426 Berenguer Soler va vendre dos flocats per 7 lliures i 19 sous a la reina Maria, a través del mercader barceloní Miquel de Roda (no es tracta del seder)⁶³⁵.

També venia teixits fora de la ciutat. En 1430 havia venut unes robes a un mercer de València, Antoni Bovins, qui com a preu de les robes li devia 96 sous⁶³⁶. També havia venut un petit conjunt de robes a un mercer de Tarragona, Francesc Gualbes, que li devia 30 sous en concepte de les robes⁶³⁷. Acordaven que, tant Antoni Bovins com Francesc Gualbes havien de fer assegurança a la batllia de Vilafranca de Penedès abans que es fes l'enviament de les robes⁶³⁸.

Berenguer Soler, estava emparentat amb la família Ballester, diversos membres de la qual es dedicaven a la sederia, i que també eren conversos. El seu cunyat Guillem Ballester (germà de la seva dona Agnès), també havia estat teixidor de vels de seda⁶³⁹. Com també un altre germà de Guillem i Agnès, Bernat Ballester⁶⁴⁰.

Anys enrere les dues famílies ja havien estat en contacte, quan el 1399 el pare de Guillem Ballester, també teixidor de vels, Ramon, havia venut junt amb Berenguer Soler i un altre paraire convers un censal mort a un noble⁶⁴¹. Un altre germà de Guillem i Agnès, Bernat

1407).

⁶³³ AHPB: Jaume de Trilla, *Capbreu comú*, 53/9. 9 de juny de 1411.

⁶³⁴ AHPB: Jaume de Trilla, *Manual*, 53/6. 25 de febrer de 1415.

⁶³⁵ AHPB: Joan Reniu, *Manual*, 123/5. Document del 27 de juliol de 1426.

⁶³⁶ AHPB: Narcís Bru, *Manual*, 141/1. 11 de juliol de 1430.

⁶³⁷ Mateix protocol, document de la mateixa data.

⁶³⁸ Mateix protocol, document de la mateixa data.

⁶³⁹ Berenguer Soler, Agnès, Guillem Ballester, i la seva dona Celestina reconeixien al germà Joan Oliver, sotsprior de l'església de Santa Maria de la Mercè de Barcelona, Bernat de Marimó, i Joan de Marimó, el seu fill, marmessors del testament d'Eulàlia, dona de Melcior de Gualbes, difunt, militar, que els devien 100 lliures d'un censal mort de Ramon Ballester que Berenguer Soler havia venut. (AHPB: Bartomeu Agell, *Manual*, 142/4. 29 d'octubre de 1434.)

⁶⁴⁰ Ramon Ballester i Elvira havien tingut altres dos fills, Ramon, que era tintorer i Pere, estudiant d'arts. (AHPB: Mateu Safont, *Manual*, 211/4. 7 d'abril de 1474. La dona de Bernat Ballester, fill de Ramon havia pagat per un censal mort 77 sous, la suma li havien prestat Agnès Ballester i Berenguer Soler, el seu marit). Al contracte figuraven com a fiadors Lluís Soler, germà de Berenguer i Angelina, la seva dona, també Bernat Ballester, teixidor de vels, Ramon Ballester, tintorer i Pere Ballester, estudiant d'arts, dels que s'afegia que eren germans entre ells i fills de Ramon Ballester, teixidor de vels, i d'Elvira, la seva dona.

⁶⁴¹ AHPB: Guillem Andreu, *Manual*, 74/1. 15 de febrer de 1399. Ramon Ballester, teixidor de vels de seda, convers, la seva dona Gràcia (devia ser la primera dona), Francesc Pujades, paraire convers i Berenguer Soler, teixidor de vels de seda, convers, ciutadans de Barcelona havien venut a Joan Ortiz donzell de casa noble d'Alemanys de Cervelló 200 sous de censal mort per 20 sous de renda.

En 1410 Ramon Ballester i la seva dona Agnès, havien pagat a Jaume Ferrer, teixidor de vels convers, 22 sous

Ballester també havia estat teixidor de vels de seda, com també Elvira, la seva mare. Després d'enviduar de Ramon Ballester, Elvira havia continuat dedicant-se al treball de la seda. En 1429 Bernat i la seva mare, havien comprat per 11 lliures una partida indeterminada al mercader Ferrer Vilella per raó del seu ofici⁶⁴², i un any després havien nomenat un procurador per encarregar-se dels seus negocis⁶⁴³.

No hem pogut determinar si aquesta família tenia lligams familiars amb altres teixidors de vels amb el mateix cognom Ballester (Gaspar i Francesc) i Joan Ballester, que era mercer.

També hem trobat referències a altres teixidors de vels de seda conversos amb el mateix cognom Soler, Pere i Joan Soler, però tampoc sabem si havien tingut relació amb Berenguer Soler⁶⁴⁴. Ja a finals de segle trobem una altra referència a Guillem Ballester, teixidor de vels. L'1 de febrer de 1480 Guillem havia pagat 13 lliures i 16 sous al mercader valencià Pere Baró per raó de certes robes per al seu ofici, que el seu fill Joan havia comprat en nom seu⁶⁴⁵.

que li devien d'una comanda que li havien fet. (29 d'abril de 1410. Joan Ferrer, *Manual*, 104/1).

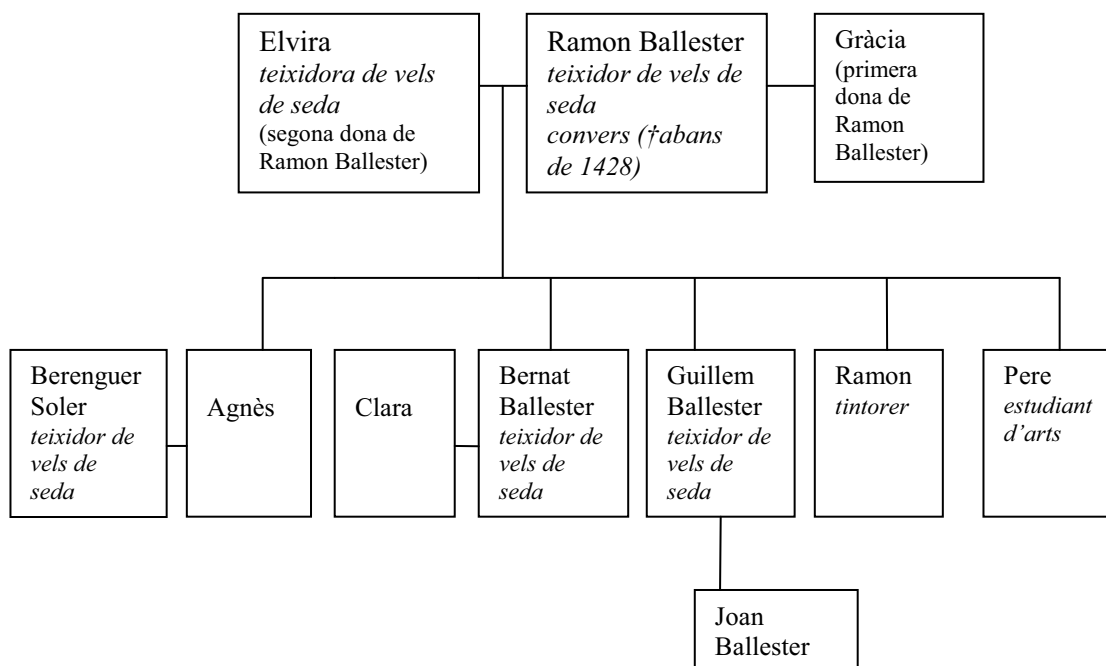
⁶⁴²MADURELL: *O. Cit.*, pàg. 264. (AHPB: Narcís Bru, *Manual*, 141/1. 9 de setembre de 1429).

⁶⁴³AHPB: Narcís Bru, *Manual*, (141/1). 29 de maig de 1430.

⁶⁴⁴AHPB: Bartomeu Eiximeno, *Manual*, 43/9. 29 de desembre de 1403. Joan Soler havia comprat certa quantitat de fil de seda d'Almeria per al seu ofici (veure apartat "Procedència de la matèria primera", pàg. 52).

⁶⁴⁵AHPB: Pere Guillem Travesset, *Manual*, 220/3. 1 de febrer de 1480.

Quadre número 25: Arbre genealògic dels Ballester i Berenguer Soler

Els seders i velers venien els productes que elaboraven a altres artesans, i com els mercaders i corredors, en ocasions també venien la matèria prima de seda. El seder Marc d'Avinyó havia venut a una sedera, Eulàlia certa quantitat de seda per valor de 26 sous i 4 diners⁶⁴⁶.

També hem vist exemples de velers i seders que havien sobrepassat l'àmbit de la seva activitat, ampliant les seves competències i actuant com a mercaders o corredors d'orella també, i arribant a comerciar amb productes no exclusivament tèxtils (Fernando Rodríguez, Joan de Viladecans).

Els artesans dedicats a la sederia gaudien de bastant autonomia per la seva activitat i no estaven sota el control d'empresaris i mercaders. Encara que en ocasions recorreguessin a aquests per comprar materials i també per a vendre els seus productes, i que alguns mercaders (sobretot Bernat de Montllor), apareixen sovint en els contractes d'artesans seders de la ciutat, aquests tenien bastant de marge per buscar alternatives a la subordinació als grans empresaris. Petits productors podien buscar formes d'associar-se per tal de millorar la seva producció, i buscar socis puntuals per determinades operacions.

No observem que hi hagi una especialització en les diferents feses del treball de la seda per

⁶⁴⁶ AHPB: Jaume de Trilla, *Manual*, 53/5. 2 de març de 1415. Marc d'Avinyó havia rebut la quantitat que li devia Eulàlia, difunta de la mà del germà i hereu d'aquesta, el ganiveter Pere Baulet.

part dels artesans barcelonins. Això s'explica per la senzillesa general dels productes elaborats, però també per la manca de seders empresaris que organitzessin la xarxa productiva i la manca de teixidors especialistes.

IV.2 EMPRESES SEDERES BARCELONINES A INICIS DEL SEGLE XV

IV.2.1 PRIMERS EMPRESARIS SEDERS

IV.2.1.2 CONTRACTES DE TREBALL A PREU FET

La presència de jueus i posteriorment de conversos en el treball de la seda a Barcelona tradicionalment havia estat molt important i la majoria dels seders i teixidors de vels de finals del segle XIV i inicis del XV eren conversos.

Ja a finals del segle XIV hi havia seders i teixidors de vels amb un negoci més pròsper que actuaven com empresaris contractant altres seders per a treballar a compte d'ells. Generalment aquests contractes eren a preu fet i es remuneraven en funció de la quantitat de peces que elaboressin.

El 1378, el teixidor de vels Astruc Benvist Se Scolà, qui era especialista en la confecció de vels d'escuma⁶⁴⁷ havia contractat un altre teixidor de vels, Vives Boniach per treballar al seu servei i al domicili d'aquest. El veler contractat seria remunerat en un tant per cent sobre el valor de cada dotzena de vels (constituïts per 10 vels "cabats"), que manufacturés. En quant a Vives Boniach, aquest es comprometia a facilitar al seu assalariat la matèria prima per a la confecció de vels.

Uns anys més tard, el mateix teixidor Vives Boniach havia contractat els serveis d'un altre teixidor per treballar "a preu fet", a canvi d'un sou de 9 diners per cada vel que manufacturés i li pagaria en pagaments setmanals⁶⁴⁸.

El teixidor de vels Bonhuja David de Castite també havia estat contractat per a una tasca concreta, confeccionar vels prim, de gruix mitjà i gruixuts. El contractant i també teixidor de vels jueu de Barcelona, Isaac Mahir li pagaria per cada peça confeccionada, 18 sous per cada vel prim, 17 per cada vel mitjà, 12 diners per cada vel de tipus gruixut i 4 diners per cada vel "de cabells"⁶⁴⁹.

A través d'aquests documents observem els diferents tipus de vels que s'elaboraven, els vels

⁶⁴⁷ Vels d'escuma: eren els vels confeccionats a partir de capells de seda de millor classe. (Alcover Moll).

⁶⁴⁸ MADURELL MARIMON, J.M: *O. Cit.*, pàg. 257. Documents del 15 de desembre de 1378 i del 14 d'agost de 1389 respectivament.

⁶⁴⁹ MADURELL MARIMON, J.M: *O. Cit.*, pàg. 257. 4 de maig de 1385.

d'escuma i també quin valor es donava als vels en funció del seu gruix. Els vels com més fins eren més costaven, probablement per la major dificultat tècnica que comportava la seva confecció i perquè les fibres a partir de les quals estaven fets contenien menys impureses, sent així el fil de seda de major qualitat i la tela més lleugera.

Aquests contractes ens ofereixen informació sobre les característiques del treball a preu fet. La remuneració variava també en funció de si l'artesà contractat treballava al seu taller o al taller del mestre.

D'aquesta manera, el teixidor de vels jueu, Samuel Coffen, que havia contractat al també teixidor de vels Isaac Centou Madir li pagaria 21 diners per cada peça confeccionada al seu propi taller i 20 diners si la confeccionaven al taller del patró⁶⁵⁰.

Ja hem vist que en alguns casos un mateix teixidor de vels confeccionava vels de seda, lli i cotó. D'aquesta manera, el mestre veler barceloní Isaac Bardoch havia contractat a Jacob Abraham, també veler per fer lliguers castellans de lli i cotó⁶⁵¹ i cabdells de seda⁶⁵². La remuneració que rebia seria de 2 sous per cada peça de lli per la de cotó 18 diners i per cada dotzena de cabdells de seda, 3 sous i 6 diners.

A més a més el contracte ofereix dades interessants sobre les relacions de treball entre el patró i l'artesà. S'especifica que els dies d'aturada en els que el treballador no pugui fer la feina per culpa del contractant, l'artesà seria indemnitzat amb 4 sous i en cas contrari (en que la feina no es fes per culpa del treballador), el patró seria indemnitzat amb la mateixa suma.

El contracte incloïa les habituals clàusules destinades a garantir l'exclusivitat del treball de l'assalariat. Aquest estava obligat a viure a casa del mestre i se li prohibia que ensenyés el seu ofici a cap altre artesà.

En aquestes clàusules el contracte s'assemblava a les característiques de molts contractes d'aprenentatge. Possiblement el treballador aprendria algunes tècniques a casa del patró i aquest volia impedir que aquestes es difonguessin protegint d'aquesta manera el seu negoci⁶⁵³.

Alguns teixidors de vels treballaven directament per compte de mercaders - seders. El mercader de vels Pere Ça Pila havia signat el mateix any, 1391 dos contractes de diferents

⁶⁵⁰MADURELL MARIMON, J.M: *O. Cit.*, pàg. 258. 10 de setembre de 1389. Un possible familiar seu podria ser el també convers Guillem Bardoch, teixidor de vels que el 1420 havia contractat, Pericó Jaume (també convers) per a assistir-lo. (AHPB: Francesc Ferrer, *Manual*, 133/1. 22 de gener de 1420.)

⁶⁵¹ Peces per ornar el cap o el vestit femení. (Alcover Moll)

⁶⁵² Toques de vels de seda (Alcover Moll).

⁶⁵³MADURELL: *O. Cit*, pàg.258-259. 2 de juny de 1391.

tipus. A Joan Oliver, teixidor de vels convers, l'havia contractat per a treballar durant un any al seu servei, a canvi de proporcionar-li menjar i beguda els dies feiners i per un sou mensual d'un florí d'or d'Aragó⁶⁵⁴. En canvi, uns dies després, va contractar a preu fet a Joan Olesa, un altre teixidor de vels, també convers. Joan Olesa també treballava durant un any per a Pere Çà Pila i rebria un sou de 10 diners per cada vel manufacturat, preocupant-se a més a més del plegat i la lligadura de cada vel que elaborés⁶⁵⁵.

Les característiques diferents dels dos contractes es deuen possiblement a que Joan Olesa fos un treballador més qualificat, ja que els termes del contracte de Joan Oliver s'assemblaven més a les d'un aprenent, per la referència que es fa al contracte a que aquest rebria una manutenció per part del contractant.

Pere Çà Pila donaria menjar i beguda a Joan Oliver durant els dies feiners, per aquest motiu segurament treballaria a prop del mercader possiblement al seu taller. En canvi, Joan Olesa possiblement treballaria al seu propi taller .

Els mercaders contractaven artesans per confeccionar teles de seda, que posteriorment s'encarregarien de comercialitzar. Aquest seria el cas del revenedor convers Joan Pere, que el 1408 havia contractat a Pere Çà - Font, teixidor de vels convers per a treballar a compte seu durant un any⁶⁵⁶. El tipus de contracte era també a preu fet, Pere Çà Font confeccionaria vels o alfardes⁶⁵⁷ per un preu de 5 sous per cada dotzena i 9 sous per cada dotzena de vels de colls.

En 1399 dos teixidors de vels conversos, pare i fill havien acordat treballar a preu fet pel mercader Francesc Gibert⁶⁵⁸, Guillem Oliver, el pare, rebria 20 diners per cada vel gruixut que confeccionés i Joan, el fill, 2 sous per cada vel prim. Els vels de caps obrats els cobrarien a raó de 2 sous i 2 diners per peça. Els dos teixidors treballarien al casa del mercader durant dos anys. Guillem teixiria vels grossos de seda i Joan vels de seda prims. Durant els dits dos anys que duraria el contracte es comprometien a treballar únicament per Francesc Gibert i cap altra persona sense llicència seva, sota pena de 10 lliures per tots dos (fos qui fos el que incomplís). Francesc es comprometia a donar feina durant aquests dos anys als dos treballadors en la mesura que poguessin treballar. A Guillem li donaria per cada

⁶⁵⁴MADURELL: *O. Cit* pàg. 260. 11 de setembre de 1391.

⁶⁵⁵MADURELL: *O. Cit* pàg. 260 , 15 de setembre de 1391. La lligadura és l'encreuament d'un fil de l'ordit amb un de la trama. (NAVARRO, G.: "El arte de la seda...", citat, pàg. 24).

⁶⁵⁶MADURELL: *O. Cit*, pàg. 262 . 26 de setembre de 1408.

⁶⁵⁷Peça de vestit femení no identificada (Alcover Moll).

⁶⁵⁸MADURELL: *Op. Cit.*, pàg. 262, 263.

vel que teixís 20 diners i a Joan dos sous pels vels d'obra plana i 2 sous i 2 diners pels vels amb caps obrats. A més, Francesc els prometia que per cada dia que faltessin a la feina per culpa seva els donaria 5 sous. Els dos teixidors treballarien a casa d'ells i per aquesta raó el mercader els donaria canonets i tela ordida⁶⁵⁹.

Al contracte s'establia a més a més que durant l'hivern el patró els permetia treballar als seus propis domicilis.

Poc després trobem un exemple similar de contracte de treball a preu fet. El 1401 el teixidor de vels convers Ferrer de Gualbes àlies Perayada, de 18 anys, que abans de la conversió es deia Lobell Ysach, havia signat un contracte de treball amb el teixidor de vels ciutadà de Barcelona, Jaume de Pou⁶⁶⁰. Ferrer prometia treballar per Jaume de Pou durant 2 anys i mig en el seu ofici de "teixir vels i caps de seda", i a canvi rebria 7 diners per cada parell de caps⁶⁶¹ que teixís i 14 diners per cada vel comú. Per fer la feina Jaume de Pou li haurà de donar dues teles de caps i una de vels. Veiem que els tipus de teles que teixia Ferrer de Gualbes eren més senzills que els que elaboraven Guillem i Joan Oliver, i rebia una paga molt més baixa que els dos teixidors.

⁶⁵⁹ MADURELL MARIMON, J.M.: *O. Cit.*, pàg. 262 (AHPB: Jaume de Trilla, *Manual*, 53/4. 10 de març de 1399).

⁶⁶⁰ ACB: Gabriel Canyelles, *Manual*, 271. 1 de setembre de 1401.

⁶⁶¹ Part de vestuari que correspon al cap (A. Moll).

IV.2.1.2 MERCADERS – SEDERS DE LA PRIMERA MEITAT DEL SEGLE

Al segle XIV els seders recorrien a mercaders que s'encarregaven de comercialitzar la seda, dedicant-se a la compra- venda Subministraven seda a altres seders, com el cas de Samuel Bonavia i Bonhuja Natam que el 2 de juliol de 1316 havien subministrat 54 lliures i una unça i mitja de seda "gola" al seda a Berenguer de Riba, per 71 lliures, 6 sous i 6 diners⁶⁶².

Els mercaders-seders jueus també actuaven com a intermediaris comprant la matèria prima de seda i distribuint-la entre els artesans seders. El mercader Salomó Mardufay havia comprat en 1336 una partida de 13 lliures i 7 unces de seda a raó de 21 sous per lliura al mercader barceloní Arnau de Bastida i al de Montpeller, Bernat Baster⁶⁶³.

Entre les artesanes i artesans que compraven la matèria prima als mercaders jueus, n'hi havia sederes i seders jueus i també cristians.

Venien fibra de seda sense elaborar, però també seda crua⁶⁶⁴ i torçada. És la que el seder de Montpeller, Guillem Triall havia comprat al mercader jueu Jusef Abbas un total de 78 lliures de seda crua torçada que aquest li havia lliurat en diferents partides per un preu total de 215 lliures⁶⁶⁵.

També comercialitzaven seda ja tenyida. El 1390 el mercader jueu Sasón Averan havia venut 10 lliures de seda torçada i tenyida de diversos colors al seder jueu de Camprodon, Vidal Jucef per un preu de 60 sous per cada lliura de seda⁶⁶⁶.

En alguns casos els seders jueus adquirien la matèria prima a altres mercaders que després revenien. El 1388 el mercader barceloní Gabriel Guich havia venut una gran partida : 95 lliures i 8 unces de seda a Salomó de Camprodon, jueu seder ciutadà de Barcelona per 91 lliures i 3 sous⁶⁶⁷.

Uns anys més tard, el 1409, el mercader barceloní Joan Renat, havia venut una quantitat de

⁶⁶²MADURELL MARIMON, J.M: *Op. Cit.*, pàg. 247-251, situa en aquest grup a Samuel Bonavia, Bonhuja Natam, Salomon Mardufay, Maymon Vidal, Jucef Carayeff, Jucef Abbas, Isaac Bisbal, Sasson Averan i Astruc Samuel.

⁶⁶³ MADURELL : *Op. Cit.*, pàg. 249.

⁶⁶⁴Seda en estat natural i de color cru. Els fils tenen un aspecte aspre ja que encara estan coberts de sericina.

⁶⁶⁵ MADURELL : *Op. Cit.*, pàg. 250.

⁶⁶⁶ MADURELL : *Op. Cit.*, pàg. 250.

⁶⁶⁷MADURELL MARIMON, J.M: *Op. Cit.*, pàg. 252-253.

seda sense especificar, però que devia ser considerable al seder convers Marc de Salmons⁶⁶⁸. El preu de la partida eren 80 lliures i Marc de Salmons prometia pagar-les al llarg del proper mes de febrer. Com a fiador del seder actua Guillem de Salmons, corredor d'orella i pare seu.

Als següents apartats seguirem analitzant l'activitat dels seders barcelonins en dècades següents i observarem com alguns d'aquests seders també eren conversos.

Aquests mercaders- seders eren precursors en l'organització de xarxes productives que més endavant s'organitzarien a major escala.

⁶⁶⁸MADURELL MARIMON, J.M: *Op. Cit.*, pàg. 254. (AHPB: Francesc de Manresa, *Manual*, 90/4).

IV.2.2 ALGUNS EMPRESARIS SEDERS DE LA PRIMERA MEITAT DEL SEGLE

IV.2.2.1 BERNAT DE MONTLLOR

Encara que al segle XIV ja hi va haver alguns mercaders i empresaris seders que contractaven artesans per treballar per ells, al segle XV va ser més habitual la presència d'empresaris seders que contractaven artesans per treballar a preu fet.

Per la seva activitat, el cas del mercader Bernat de Montllor, de principis del segle XV és semblant al dels empresaris seders de mitjans del segle XV i que veurem més endavant⁶⁶⁹. La seda en brut, sense manufacturar era distribuïda als seders per part de mercaders intermediaris. Bernat de Montllor distribuïa quantitats importants de seda a teixidors de vels, seders i també a companyies sederes. Durant les primeres dècades del XV va tenir una activitat bastant intensa subministrant matèria prima de seda i altres fibres a artesans tèxtils barcelonins.

El 5 de novembre de 1427 va subministrar una gran partida de fil de cotó i seda als teixidors de vels Elvira (vídua del també veler Ramon Ballester) i el seu fill Bernat Ballester per un valor de 58 lliures, 19 sous i 10 diners⁶⁷⁰.

Un altre veler a qui proporcionava seda era Miquel Gralla. El 1428 li havia venut una partida amb canons de seda de Sicília per 50 lliures⁶⁷¹. Un any després Bernat de Montllor li havia venut una altra partida de fils de seda a través del cotoner Joan Cendra per 32 lliures⁶⁷².

Als anys 40 encara seguia amb la seva activitat. Així els teixidors de vels Clara i Simó Castell, el seu marit li van comprar matèria prima pel seu ofici per valor de 9 lliures i 9 sous⁶⁷³.

⁶⁶⁹ MADURELL: *O. Cit.*, pàg. 263. Document del 5 de novembre de 1427. Bernat de Montllor havia venut fil de cotó i seda per un valor de 58 lliures, 19 sous i 10 diners a Elvira, vídua de Ramon Ballester, convers teixidor de vels de seda i al fill d'aquesta, Bernat. pàg. 265. Document del 21 de juny de 1428: Bernat de Montllor havia subministrat canons de seda de Sicília al teixidor de vels Miquel Gralla per un preu de 50 lliures.

⁶⁷⁰ MADURELL: *O. Cit.*, pàg. 263 (AHPB: Narcís Bru, *Manual*, 141/1).

⁶⁷¹ MADURELL: *O. Cit.*, pàg. 265 (AHPB: Narcís Bru, *Manual*, 141/1. 21 de juny de 1428).

⁶⁷² AHPB: Narcís Bru, *Manual*, 141/1. 5 de desembre de 1429.

⁶⁷³ AHPB: Joan Pedrol, *Manual*, 139/3. 25 d'agost de 1441.

Bernat de Montllor també proporcionava seda al veler Ferrer de Vilamajor. El 1430 li va vendre una partida important per un valor de 60 lliures 8 sous i 11 diners.

Anys després, Constança, teixidora de vels, vídua de Ferrer de Vilamajor i el seu soci el també veler Simó Llor seguien sent clients de Bernat Montllor. Els velers, havien pagat una elevada suma de diners, 100 lliures a Bernat de Montllor per una certa quantitat de seda.

Els mateixos velers especificaven quina era la finalitat de la compra, la comercialització de la seda, a causa del seu ofici. Al document no ve detallat que la seda no estigués elaborada, però segurament es tractaria de fibra de seda, ja que en altres casos de compra - venda s'indicava que es tractava de draps de seda i en aquest cas es refereix únicament a "certe quantitatis de seda"⁶⁷⁴.

Es possible que Bernat Montllor hagués estat veler o seder que va ampliar la seva activitat dedicant-se a la venda de fibra de seda a artesans seders de la ciutat. Durant dècades va formar part de la confraria de la Santa Trinitat i dins d'aquesta va ocupar càrrecs importants. Com hem indicat abans, molts velers eren membres d'aquesta confraria, Jaume de Viladecans ho va ser i també Fernando Rodríguez. Bernat de Montllor va ser majoral de la confraria el 1428⁶⁷⁵ i també el 1440⁶⁷⁶.

Montllor també havia fet de procurador d'alguns seders. Així en 1457 el seder venecià Francesc de Jacobo el va nomenar procurador per que es fes càrrec de tots els seus afers⁶⁷⁷. Poc després, també el seder Gaspar d'Arqués l'havia nomenat com a procurador⁶⁷⁸.

D'altres contemporanis seus, com Joan Ros, sabem que havien estat teixidors de vels i posteriorment es van convertir en mercaders que proporcionaven matèria prima de seda a teixidors de la ciutat. A través del contracte de 1439 en que nomena procurador al causídic de la ciutat Bernat Coll, ens assabentem que Joan Ros era botiguer, però que abans havia estat teixidor de vels⁶⁷⁹. Aquell mateix any, Joan Ros, al seu torn havia fet de procurador pel

⁶⁷⁴ AHPB: Antoni Vilanova, *Manual*, 165/14. : "...ratione et pro precio certe quantitatis de seda quam a vobis emenius habuimus et recepimus mercantiliter racione nostri officii...". Document en mal estat, la segona pàgina del document no s'ha conservat.

⁶⁷⁵ MADURELL MARIMON, J.M.: *O. Cit.*, pàg. 254. (AHPB: Narcís Bru, *Manual*, 141/1 . 26 de desembre de 1427. El 1428 alguns dels càrrecs de la confraria els van ocupar el seder Joan d'Avinyó (claver) i el teixidor de vels Joan Cabrit (un dels almoners d'aquest any). Miquel Gralla també va ser confrare de Santa Trinitat el 1428).

⁶⁷⁶ AHPB: Narcís Bru, *Manual*, 141/4. 8 de gener de 1440.

⁶⁷⁷ Al document Bernat de Montllor es citat com a causídic de la ciutat. (AHPB: Nicolau de Mediona, *Manual*, 163/10. 3 d'abril de 1459).

⁶⁷⁸ Nicolau de Mediona, *Manual*, 163/11. 17 de juliol de 1460.

⁶⁷⁹ AHPB:Narcís Bru, *Manual*, 141/3. 21 d'octubre de 1439.

teixidor de vels Berenguer Soler⁶⁸⁰.

Ja el 1429 Joan Ros havia iniciat la seva activitat com a mercader seder. Aquest any li va vendre una partida de seda a Ferrer de Vilamajor. La partida tenia un valor de 55 lliures, 5 sous i 10 diners i consistia en fil de seda⁶⁸¹.

IV.2.2.2 ARNAU SALA

Un altre mercader barceloní de principis del segle XV, que sembla haver dedicat una part important de la seva activitat al negoci de la seda va ser Arnau Sala.

Probablement, de manera semblant a Bernat de Montllor i Joan Ros havia basat una part important dels seus negocis a la sederia i possiblement es dedicués a vendre els teixits i peces de seda que elaboraven els artesans dedicats a aquests oficis.

A través del llibre de comandes datat entre els anys 1403 i 1413 veiem els encàrrecs que va fer a diferents menestrals de Barcelona⁶⁸².

Durant aquests anys, Arnau Sala va arribar a fer fins a 22 comandes a 12 teixidors de vels, mercers i seders barcelonins diferents. Entre aquests figuraven:

Joan Soler, *teixidor de vels* (converts)
Francesc Llorenç, *teixidor de vels*
Bernat Huguet, *mercer* (converts)
Berenguer Castanyer, *teixidor de vels* (converts)
Miquel Gralla, *teixidor de vels* (converts)
Pere Ballester, *teixidor de vels* (converts)
Francesc Burguès, *teixidor de vels* (converts)
Domènec Savila, *mercer*
Joan Ballester, *mercer*
Guerau Maçanet, *teixidor de vels* (converts)
Joan Oliver, *mercer* (converts)
Berenguer de Roda, *seder*

⁶⁸⁰ AHPB:Narcís Bru, *Manual*, 141/3 . 1 de setembre e 1439.

⁶⁸¹ AHPB: Narcís Bru, *Manual*, 141/4. 24 de setembre de 1429.

⁶⁸² CARRÈRE, C:*O. Cit.*, volum II, pàgs. 162, 163.

Observem de nou que un nombre important d'aquests seders eren conversos i a alguns d'ells Arnau Sala els va fer més d'una comanda.

Aquestes comandes també ens ofereixen informació sobre el volum i l'activitat dels negocis dels diferents artesans seders barcelonins dels primers anys del segle XV.

BERENGUER CASTANYER I LA SEVA FAMÍLIA

Al llarg d'aquests anys el teixidor que havia rebut més comandes va ser Berenguer Castanyer, que en va rebre fins a cinc⁶⁸³. Berenguer Castanyer⁶⁸⁴ destaca tant per la freqüència de les comandes, com per l'import d'aquestes. El valor total de les comandes que havia rebut per part d'Arnau Sala era de 199 lliures i 1 sou. La família Castanyer tenia diversos membres dedicats a la sederia, Joan (major d'edat el 1419), un altre Joan Castanyer (que era menor d'edat el mateix any), Bonanat Castanyer, Burguès Castanyer, a més a més del citat Berenguer, eren tots teixidors de vels i germans⁶⁸⁵. Eren fills de Francesc Castanyer (mort abans de 1404) i que també havia estat teixidor de vels de seda⁶⁸⁶. Ja hem vist com el 1419 Berenguer Castanyer havia contractat dos aprenents⁶⁸⁷ i uns anys més tard, el 1427 Joan, també havia contractat un aprenent⁶⁸⁸. El fill de Joan, que també es deia Berenguer Castanyer, s'havia posat al servei del teixidor de vels Miquel Gralla el 1442 per a aprendre l'ofici de teixidor de vels durant 4 anys⁶⁸⁹.

El 1421 Burguès Castanyer havia comprat al draper Joan de Llobera, menor de dies, una "certa quantitat de mercaderia" per raó del seu ofici⁶⁹⁰. Possiblement es tractés de matèria

⁶⁸³ El 25 d'agost li va fer una comanda per 19 lliures i 15 sous. L'1 de juny de 1405 per 16 lliures i 10 sous. El 20 d'agost de 1407 per 27 lliures i 10 sous. El 12 de maig de 1408 per 69 lliures i 6 sous. El 15 de setembre de 1408 per 66 lliures.

⁶⁸⁴ Més endavant seguirem tractant l'activitat de Berenguer Castanyer en fer referència a la companyia que havia format el 1412 amb el teixidor de vels de seda, també convers, Miquel de Galliners i el mercader Joan Bartomeu (veure pàg. 240).

⁶⁸⁵ El 6 de febrer de 1419 els germans Joan *major*, Joan *menor*, i Bonanat Castanyer havien fet una donació inter vivos al seu altre germà Burguès Castanyer. (AHPB: Jaume de Trilla, *Manual*, 53/6.)

⁶⁸⁶ A més a més dels citats fills, Francesc i la seva dona, Elienor, havien tingut una filla, Eulàlia que el 1404 s'havia casat amb un torner (Jordi Garriga). Eulàlia havia d'aportar un dot de 40 lliures. El 12 de març de 1404 Eulàlia, i els seus germans Berenguer i Burguès Castanyer havien signat un deute de 30 lliures de l'import total i prometien pagar la quantitat en 2 mesos. (Antoni Estapera, *Manual*, 76/2.)

⁶⁸⁷ AHPB: Jaume de Trilla, *Manual*, 53/6. 7 de març i 24 d'abril del mateix any.

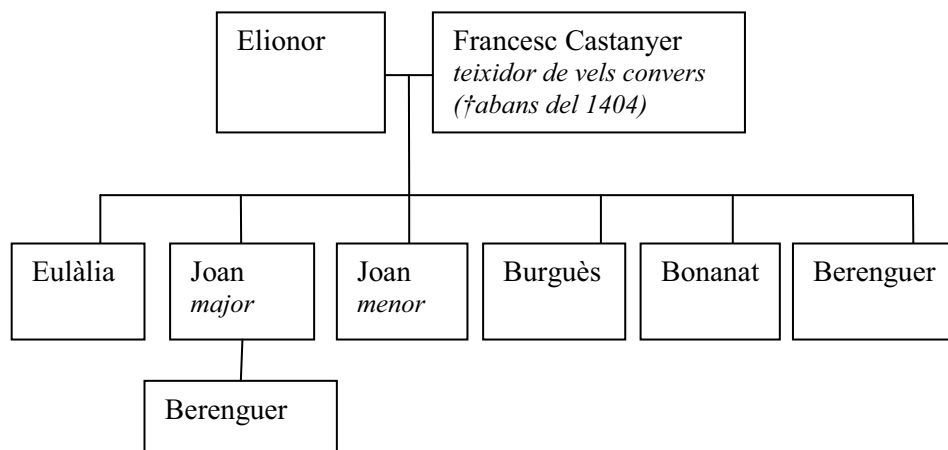
⁶⁸⁸ AHPB: Narcís Bru, *Manual*, 141/1. 31 d'octubre de 1427.

⁶⁸⁹ AHPB: Narcís Bru, *Manual*, 141/4. 2 d'octubre de 1442.

⁶⁹⁰ AHPB: Pere Pellisser, *Manual*, 68/11. 5 de gener de 1421. Uns anys abans Burguès havia comprat una partida de seda en brut valenciana (veure pàg. 54).

primera de seda. Al contracte li havien fet de fiadors els seus dos germans, Berenguer i Joan. El document també ens informa que en aquell moment, Burguès havia canviat de residència i s'havia establert a Tarragona.

Quadre número 26: Arbre genealògic dels Castanyer

Altres teixidors de seda també havien rebut més d'una comanda d'Arnau Sala, com el teixidor de vels Guerau Maçanet⁶⁹¹, en tres ocasions i els mercers Joan Ballester⁶⁹² i Joan Oliver⁶⁹³, en tres i dues ocasions, respectivament.

Aquests mercaders del segle XIV compraven la matèria prima a altres mercaders i la revenien a artesans seders. Del valor total de les comandes fetes a artesans per part d'Arnau Sala, les fetes a seders representen aproximadament dos terços del total. D'un total de 1113 lliures, 9 sous i 2 diners, el valor de les comandes a seders era de 714 lliures 7 sous i 12 diners. Anys abans Arnau Sala ja havia tingut negocis amb alguns d'aquests seders⁶⁹⁴. El 21 de desembre de 1399 havia pagat 6 lliures i 30 sous que devia al teixidor de vels de seda Burguès Castanyer⁶⁹⁵. Un mes més tard havia pagat un altre deute de 12 lliures i 6 sous, que tenia contret amb el teixidor⁶⁹⁶.

⁶⁹¹ El 12 de desembre de 1405 va rebre una comanda per 23 lliures 13 sous. El 27 de març de 1406 per 27 lliures, 3 sous i 8 diners. El 12 de maig de 1407 per 32 lliures, 13 sous i 6 diners.

⁶⁹² L'1 de setembre de 1404 va fer una comanda de 32 lliures i 9 sous. El 27 de gener de 1405 per 14 lliures i 14 sous i el 13 d'abril de 1405 una altra per 21 lliures i 5 sous.

⁶⁹³ Joan Oliver havia rebut una comanda el 5 de febrer de 1406 per 8 lliures i 16 sous i una altra el 29 d'abril de 1406 per 60 lliures, 2 sous i 6 diners.

⁶⁹⁴ A l'apartat dedicat a Miquel Gralla i la seva família havíem vist que el 1401 li havia fet una comanda molt important al veler.

⁶⁹⁵ AHPB: Tomàs de Bellmunt, *Manual*, 78/2.

⁶⁹⁶ AHPB: Tomàs de Bellmunt, *Llibre comú*, 78/18.

IV.2.3 PRIMERES SOCIETATS SEDERES

Per arribar a la formació d'associacions sederes a Catalunya caldrà que passin llargues dècades des de l'aparició de la manufactura sedera. Durant els segles XIII i XIV el tipus de contracte d'associació més habitual havia estat la comanda.

Els primers exemples de comandes entre seders s'havien donat entre seders jueus i conversos. En aquests primers exemples de comandes sederes havien intervingut també dones sederes. Es tractava de contractes de comanda del segle XIII en que unes dones sederes donaven sedes a mercaders jueus per que les venguessin, en un dels casos a Tarragona, en un altre a Aragó i en un tercer a la fira de Perpinyà⁶⁹⁷.

Però no va ser fins al segle XIV quan es van constituir les primeres societats. Durant les primeres dècades aquests tipus de contractes sembla que no van ser gaire freqüents, sinó que el treball de la seda el feien principalment seders que treballaven a domicili i organitzaven la producció ells mateixos o ho feien mercaders empresaris.

Sovint es tractava d'associacions de seders i mercaders jueus. El contracte signat el 1381 entre el seder jueu Bonhuja Mosén Delell i el sastre jueu barceloní Astruch Ananell, els dos barcelonins amb un mercader també jueu de València, Jaffuda Coffen⁶⁹⁸ tenia característiques pròpies de les associacions de treball. En un principi també havia de formar part de la societat el seder jueu Juceff Carayeff, però en realitat aquest en va quedar exclòs sense que al contracte se n'indiquin els motius. Però al contracte de la societat els membres reconeixen que aquesta societat no era la primera que havien constituït els mateixos integrants i també informen que havien fet estades a Barcelona i València.

La societat es va constituir per un termini de dos anys aportant cadascun dels associats un capital inicial de 40 lliures. El mercader Jaffuda Coffen seria el cap de la societat i com a tal rebria el "quart diner" del guany que se n'obtingués. El socis es comprometien a repartir-se els guanys al cap de dos anys a Barcelona o a on escollissin estar.

Més antic va ser el contracte de societat format el 1370 entre el teixidor de vels de seda Salomó Estruch de Manresa, jueu barceloní i un matrimoni també dedicat a la sederia, Isaac Mathan i la seva muller Bonafilla, que també eren jueus de Barcelona i teixidors de vels⁶⁹⁹.

⁶⁹⁷ Veure apartat "Treball femení", pàg. 109.

⁶⁹⁸ MADURELL: *O. Cit.*, pàg. 252.

⁶⁹⁹ MADURELL: *O. Cit.*, pàg. 256.

Els socis es comprometien a treballar contínuament en el seu ofici, teixint tant fil com seda amb la condició que un cop acabats els mantells, aquests serien venuts i el guany es repartiria en les proporcions especificades en el contractes⁷⁰⁰.

Un cas semblant era el contracte de 1393 entre dos seders conversos. El teixidor de vels convers, Bernat Ça Cot havia constituït societat amb un altre convers i teixidor de vels de seda valencià, Joan de Sant Hilari. Bernat Ça Cot aportava 27 lliures a 10 sous a la Companyia per invertir-les en la compra d'obra de vels ("en obra castellana"), repartint els guanys a la meitat i donant a Joan de Sant Hilari 5 sous per cada "lligar valencià" complet que hagués confeccionat, però amb la condició de tenir dos telers en bones condicions, un per la tasca de l'obra valenciana i l'altre per l'obra plana, pagant li a més a més 2 sous per cada vel elaborat de l'obra plana. El seder valencià es comprometia a ensenyar al seu soci l'ofici d'aparellar la dita obra (anomenada "valenciana")⁷⁰¹.

Aquest contracte ens ofereix informació interessant sobre relacions laborals i les tècniques en les que es treballava. També proporciona informació sobre els contactes de treball entre seders barcelonins i valencians i les tècniques que dominaven aquests darrers, en concret "l'obra valenciana" que el veler barceloní es mostra interessat en aprendre. També permet veure que "l'obra valenciana" requeria un tipus de teler diferent de l'utilitzat per l'obra plana i que l'obra valenciana era més preuada que la de l'altra tipologia, ja que per cada vel elaborat en obra valenciana el seder rebria 5 sous i per cada vel elaborat en obra plana, dos.

Els teixidors de vels de seda conversos, Berenguer Castanyer i Miquel de Galliners havien constituït el 1412 una societat amb el mercader Joan Bartomeu per un termini d'un any⁷⁰². El mercader, soci capitalista de la companyia havia aportat 150 florins d'or d'Aragó que s'invertirien en compres de seda o fil per fabricar vels. Els altres dos membres de la companyia actuarien com a socis gestors i es comprometien que tant ells, com les seves esposes treballarien bé i lleialment teixint la seda i el fil que comprarien amb els 150 florins, i a més a més s'haurien d'ocupar de la venda de les teles manufacturades. Convenien que cada dissabte els membres de la societat passarien comptes i es repartirien els beneficis de la venda en quantitats iguals entre les tres parts integrants de la societat.

⁷⁰⁰ MADURELL: *Op. Cit.*, pàg. 256. 19 de març de 1370.

⁷⁰¹ MADURELL: *Op. Cit.*, pàg. 261. 11 d'agost de 1393.

Pere Voltes cita una altra societat formada entre un seder valencià, Alfons Sanxis, i un seder barceloní, Galceran Ric. El 1415 els dos seders havien acordat per posar una taula, sense donar més detalls sobre els termes que havien establert. (VOLTES BOU, P: Les associacions..., pàg. 493).

⁷⁰² MADURELL: *Op. Cit.*, pàg. 265-267. 26 de febrer de 1412.

Uns mesos després, el 6 d'abril de 1412, Miquel de Galliners havia deixat la societat, sembla ser que per pròpia voluntat, i per aquest motiu es va fer la partició dels comptes. Finalment el 17 de setembre del mateix any 1412 la societat va ser cancel·lada previ acord dels dos socis restants. Segons un contracte de 1417 Miquel de Galliners, que anteriorment havia estat corredor d'animals a Barcelona, en aquell moment treballava a Saragossa com a teixidor de vels d'or i de seda i perxer. Miquel Galliners havia contret amb Joan de la Roca, també mestre de perxes d'or i seda, ciutadà de Catània (anteriorment custodi del palau de la Reina a Barcelona) un deute d'onze lliures d'un préstec que Joan de la Roca li havia fet el 1412⁷⁰³.

El mercader convers Francesc Gibert, que més endavant contractaria uns teixidors de vels conversos⁷⁰⁴, el 1398 havia format una societat amb un teixidor de vels convers, Bernat Terrades⁷⁰⁵. Els dos socis havien establert societat per un any per a dedicar-se a l'ofici de Bernat de "fer vels". Francesc Gibert havia invertit 100 florins en la societat. Els diners serien seus i mentre durés la societat Bernat hauria de treballar personalment en el dit ofici. Aquests 100 florins es dividirien en tres parts, dues parts serien de Bernat i la tercera de Francesc. També establien que la dona de Francesc tindria tots els vels que Bernat fes. Bernat hauria de treballar cada dia en el dit ofici sota una pena de 5 sous per cada dia que faltés a la feina sense llicència de Francesc. En total hauria de pagar una pena de 25 lliures⁷⁰⁶. Ja als primers anys del segle XV trobem mostres d'associacions especialitzades en fases concretes del treball de la seda, com el contracte de societat de 1406 entre els seders Pere Falcó i Pere Ferrer⁷⁰⁷. Els dos seders s'havien associat durant tres anys per a treballar i negociar com a tintorers. Es comprometien a repartir a parts iguals el treball i els guanys obtinguts. Sota una pena de 20 lliures prometien treballar bé i lleialment i en cas que un dels membres de la societat caigués malalt, l'altre l'hauria d'ajudar en la seva manutenció. Als dos socis seders i tintorers, segurament se'ls definia com a seders perquè eren especialistes en tenyir aquest material. Anteriorment ja havíem citat alguns exemples de seders - tintorers (com Gabriel d'Arques⁷⁰⁸). Observem que l'objectiu de la societat només era tenyir, fet que mostra que malgrat l'escassa especialització entre els seders i velers barcelonins a inicis del

⁷⁰³ AHPB: Francesc Ferrer, *Manual*, 133/1. 23 d'abril de 1417.

⁷⁰⁴ Veure apartat "Contractes de treball a preu fet", pàg. 228.

⁷⁰⁵ Podria tenir relació amb un altre convers, Francesc Terrades que era "mercader de vels". Així se'l definia en un document del 25 de juny de 1399. (AHPB: Jaume de Trilla, *Manual*, 53/4).

⁷⁰⁶ AHPB: Jaume de Trilla, *Manual*, 53/4. 24 de febrer de 1398.

⁷⁰⁷ AHPB: Pere Brines, *Manual*, 78/1. 24 de novembre de 1406.

⁷⁰⁸ Veure apartat "Mestres i aprenents", pàg.60.

segle XV (com ja havíem indicat), certs seders es van especialitzar en determinades fases de la manufactura sedera. Els tintorers que tenyien seda només tenyien aquest material, ja que la tècnica de tenyir seda diferia de la que es feia servir per altres materials com la llana⁷⁰⁹.

Diferents característiques tenia el contracte de 1420 entre el seder Daniel Valloriola⁷¹⁰ i Pere de Vallseca. Aquest darrer, que pertanyia a la casa del Rei, no tenia cap relació amb la sederia i únicament actuava com a inversor⁷¹¹. Pere de Vallseca havia invertit 110 lliures en la societat i les havia donat a l'obrador de Daniel Valloriola per que s'invertissin en l'ofici de la sederia. El seder havia d'informar el seu soci de totes les activitats i guanys que tingués i li hauria de donar la meitat de tot guany.

Entre els diversos contractes de societats sederes observats en aquest apartat veiem característiques diferents. En alguns casos es tractava de contractes que tenien les mateixes condicions per a totes les parts implicades i els membres de la societat eren de la mateixa condició, artesans que invertien la mateixa suma en la societat i que es repartirien el treball i el guany a parts iguals. Aquest va ser el cas del contracte entre els teixidors de vels Salomó Estruch de Manresa i Isaac Mathan.

En altres contractes un dels dos socis, tot i ser també teixidor assumia les funcions de soci capitalista aportant un capital inicial per comprar la matèria prima i les eines i l'altre soci aportaria el treball (exemple del contracte entre Joan Ça Cot i Joan de Sant Hilari).

Quan un dels dos membres de la societat era un mercader, aquest acostumava a tenir el paper predominant a la companyia. La manera de repartir el benefici podia variar d'un cas a un altre, però el mercader normalment era qui aportava el capital i per aquest motiu acostumava a ser el cap de la societat (cas del mercader Jaffuda Coffen).

El mercader actuava com a soci capitalista, aportant la matèria prima i els socis artesans farien els teixits i en algunes ocasions també els vendrien (com Berenguer Castanyer i Miquel de Galliners, teixidors i el mercader Joan Bartomeu, que en aquest cas i donat que els dos teixidors farien tota la feina, es repartirien els beneficis a parts iguals amb el

⁷⁰⁹ També a Gènova els tintorers de seda es diferenciaven clarament dels tintorers de llana. En comparació amb altres treballadors de la seda de la ciutat, els tintorers genovesos havien gaudit d'unes condicions més avantatjoses, no eren treballadors assalariats. Les relacions que establien generalment amb els empresaris seders, a diferència dels altres treballadors de la seda, eren generalment contractes de societat. Les eines que feien servir eren: una llar amb pedra i calç, una o nombroses calderes (fins i tot un tintorer tenia una caldera pel pastell, una pel negre, una pel rosa). (HEERS, J: *Gènes...*, pàg. 248-249).

⁷¹⁰ A través d'un document posterior sabem que Daniel Valloriola era d'origen valencià. En 1424 el seder havia nomenat procurador al seu pare Joan Valloriola, sastre, ciutadà de València. (AHPB: Joan Pedrol, *Manual*, 139/2. 26 d'agost de 1424).

⁷¹¹ AHPB: Jaume de Trilla, *Manual*, 53/6. 20 d'abril de 1420.

mercader).

El contracte de societat del 1426 entre els mercers Huguet Senglar i Joan Copí, era diferent ja que cap dels dos socis adoptava el paper de soci predominant o capitalista⁷¹². Els dos mercers es repartirien els guanys a parts iguals, malgrat que no havien invertit les mateixes quantitats en la societat. En la societat, que duraria un any, Huguet Senglar, (originari del ducat de Guyena) havia invertit 50 florins d'or d'Aragó i 3 sous i Joan Copí (d'origen alemany), 8 florins i 5 sous. Amb els diners invertits els dos socis acordaven mercadejar i negociar en el seu ofici de merceria, comprant i venent i negociant el millor que podien i sabien. Els socis s'aprofitarien en comú amb els beneficis de la societat viurien, i s'alimentarien i vestirien amb els guanys obtinguts. En acabar el contracte cada soci recuperaria el que havia invertit. Si durant l'any que duraria la societat algun dels dos socis volgués abandonar la societat hauria de pagar una penalització de 10 florins d'or.

A la companyia creada pels brodadors Joan Pere i Gabriel Brunet tampoc hi havia distincions entre els dos membres⁷¹³. Els dos brodadors estaven en igualtat de condicions. Però a diferència de la companyia d'Huguet Senglar i Joan Copí, cap dels brodadors havia aportat una quantitat inicial a la companyia. Els dos brodadors havien acordat que la seva companyia duraria 5 anys. Mantindrien els seus obradors als seus respectius domicilis on cada brogador seguiria treballant pel seu compte. Els dos brodadors treballarien, rebrien els encàrrecs i organitzarien la feina de forma independent. Però de tot encàrrec que rebessin el preu del qual superés els 10 florins haurien d'informar l'altra part i quan hagués rebut el preu o preus de les dites obres hauria de donar-ne la meitat a l'altre brogador.

En cas que un dels dos brodadors tingués necessitat d'ajuda per complir amb alguna feina, l'altre artesà l'hauria d'ajudar. Les dues parts es comprometien a treballar bé i lleialment i a donar la meitat de tot el que guanyessin a l'altra part. Finalment al contracte s'afegia que es comprometien a complir amb el contracte sota pena de 10 lliures, un terç per a la cort o el jutge i els altres dos terços per al brogador que no hagués incomplert amb el contracte. Finalment, la societat no va tenir gaire èxit i poc després d'un any de formar-se es va dissoldre per voluntat de les dues parts el 29 de desembre de 1437.

El 1440, dos teixidors de vels de la ciutat, Manuel Des Coll i Alfons Porta van formar societat⁷¹⁴. El contracte es va iniciar l'1 de novembre d'aquell any i va durar cinc anys i

⁷¹² AHPB: Gabriel Terrassa, *Manual*, 93/5. 3 d'abril de 1426.

⁷¹³ AHCB: Fons Notarial. *Companyies*. IX. 7. 27 de juliol de 1436.

⁷¹⁴ AHPB: Joan Pedrol, *Manual*, 139/3. 13 d'octubre de 1440.

cadascuna de les parts aportaria 30 florins d'or a la societat. Tant ells com les seves respectives dones treballarien per a la societat. De tots els guanys que obtinguessin els velers i les seves dones, tant teixint com venent o comprant no podien fiar més de 33 sous, la resta de diners que fiessin per aquestes tasques correria al seu risc i perill. Les dues parts repartirien els guanys que obtinguessin durant els 5 anys sota una pena de 25 lliures. Es tractava d'un tipus d'empresa en el que les dues parts tenien idèntica participació. Les dues parts invertien la mateixa suma en el negoci, i es repartien els guanys de forma igual. Era un tipus de societat de recolzament mutu entre dos teixidors en igualtat de condicions en la que cap de les parts té un paper predominant i amb l'objectiu de que ajuntant els capitals i beneficiant-se del treball conjunt. El contracte també ofereix una mostra del treball femení i en el sí de les famílies, en fer referència a que junt amb els marits les seves respectives esposes també treballarien en les diferents fases (comprar les matèries primeres, teixir i vendre els productes manufacturats).

IV.2.4 LA COMPANYIA DE LEONARD GOMIS I SIMÓ LLOR

A través d'alguns contractes ja hem vist que Ferrer de Vilamajor havia treballat com a teixidor de vels durant la primera meitat del segle XV. Havia treballat junt amb la seva muller Constança, qui després de la mort del marit va continuar dedicant-se a la sederia, igual que el seu fill Joan de Vilamajor. A través del matrimoni del teixidor de vels barceloní Simó Llor amb la filla de Constança (del mateix nom que la seva mare), les dues famílies de velers van quedar emparentades i també van iniciar una activitat laboral conjunta. Simó Llor va tenir una filla, Beatriu, que el 1474 quan aquest li va cedir tots els seus béns tenia 16 anys⁷¹⁵. Més endavant, el 1479, Simó Llor havia signat un contracte amb el teixidor de vels Joan Batlle, per que el seu fill Joan (que en aquell moment tenia 10 anys), l'assistís durant 6 anys⁷¹⁶. Sorpren que Simó Llor no ensenyés l'ofici al seu fill, sinó que l'enviés amb un altre veler.

En un contracte anterior ja hem vist com el 1448 Constança i Simó havien comprat una gran partida de seda a Bernat Montllor⁷¹⁷ i que el mercader també havia proporcionat la matèria prima a Ferrer de Vilamajor. Uns anys abans, Simó Llor havia contret un deute de 40 lliures amb Bernat de Montllor. Encara que al document no s'especificués, probablement també corresponia a una partida de seda. La suma de 40 lliures que constava en un albarà lliurat per Joan de Vilamajor, fill de Ferrer de Vilamajor⁷¹⁸.

El 14 de juny de 1456 el veler Simó Llor havia format una societat amb un mercader de València, Leonard Gomis⁷¹⁹. La companyia es va formar a la botiga de vels, sedes i altres robes que Simó Llor tenia a Barcelona, amb les clàusules següents:

1. Leonard Gomis, el soci capitalista, invertiria 200 lliures en l'empresa.
2. Leonard Gomis deixava els diners per un període de dos anys, a partir de Santa Maria d'Agost de 1456, que és el temps que duraria la companyia.
3. D'aquests diners, Simó Llor no hauria de respondre ni en quantitat, ni interès ni en

⁷¹⁵ AHPB: Bartomeu Costa: *Manual*, 175/24. 12 de maig del 1474.

⁷¹⁶ AHPB: Antoni Palomeres, *Manual*, 207/13. 15 d'octubre de 1479.

⁷¹⁷ AHPB: Antoni Vilanova, *Manual*, 165/14. 16 d'abril de 1448.

⁷¹⁸ AHPB: Antoni Vilanova, *Manual*, 165/7. 15 d'octubre de 1442.

⁷¹⁹ AHPB: Bartomeu Costa, *major, Llibre comú*, 175/65. 14 de juny de 1456. Document citat a VOLTES BOU, P: "Les associacions de seders....", pàg. 491; CARRÈRE: *O. Cit.*, vol. II, pàg. 396. Document transcrit a GARCÍA SÁNZ, A i MADURELL MARIMÓN, J.M: *Societats mercantils medievals a Barcelona*, II volums, Barcelona, 1986, vol. II, pàgs. 223-225.

guany a Leonard Gomis.

4. Les robes que es vendrien a la botiga de Simó Llor li serien enviades per Leonard Gomis i les pagaria sense dilació
5. Per les robes enviades, Leonard Gomis rebria una comissió, d'un reial per lliura.
6. Si algunes de les robes fossin les adequades o no li agradessin a Simó Llor, les podria retornar. S'establia que les robes que li enviés Leonard Gomis, les havia de desplegar en presència de Guillem Garriga i Joan Des Pla i era a aquests a qui havia d'indicar quines no li agradaven.
7. El risc de les robes trameses a Simó Llor, correria a càrrec de Leonard fins Tortosa, inclosa, i des de Tortosa fins a Barcelona, a risc de Simó Llor.
8. Passats els dols anys podrien dissoldre la companyia, però Simó Llor hauria de tornar les 200 lliures a Leonard Gomis i a més a més 50 lliures.
9. El compliment del contracte estava subjecte a una penalització de 100 lliures.
10. Simó Llor donava com a fermances a Constança, vídua de Ferrer de Vilamajor, sogra seva, i a Constança, filla de l'anterior, i muller de Simó. Els atorgava la potestat de demanar les coses de la companyia junt amb ell.

De tota manera aquest contracte no es va dur a terme amb les condicions esmentades, ja que uns dies més tard, el 19 de juny, les dues parts van signar un altre contracte referent a la mateixa companyia⁷²⁰ que presenta algunes diferències respecte al primer. Les clàusules de la nova companyia són les següents:

1. Leonard Gomis invertiria 100 lliures i Simó Llor, 25 lliures, a més de la feina que faria teixint al seu obrador vels i teles.
2. El guany que s'obtingria es dividiria en dues parts, durant els 2 anys que duraria la companyia, que començaria a partir del proper dia 15 d'agost.
3. Simó Llor treballaria en el seu ofici i a més vendria tots els productes que Leonard li remetés des de València o des de qualsevol altre lloc, "així en vetes com en sedes" de les que haurà de donar bon compte a Leonard.
4. Simó Llor portaria un llibre de la companyia en que anotaria les coses que rebria, tant els diners, com robes, i les despeses, oi hauria de retre comptes al seu soci. Simó Llor retindria del guany obtingut els diners necessaris pel menjar i la beguda i 10

⁷²⁰ AHCB: Fons Notarial. *Companyies*. IX.7. 19 de juny de 1456.

lliures pel lloguer de la casa i de l'obrador. Leonard Gomis retindria per ell 10 lliures dels guanys.

5. Simó Llor no sabia escriure. Per aquest motiu els comptes i lletres i cartes que enviaria a Leonard Gomis, les hauria d'escriure Guillem Garriga, balancer, ciutadà de Barcelona, oïdor de la companyia.
6. Els dos socis es comprometien a ser lleials i a donar bon compte a l'altra part sota pena de 50 lliures.
7. La sogra i la muller de Simó Llor, fiadores, acceptaven el contracte i s'obligaven en el compliment de totes les clàusules.

Un cop finalitzat el contracte de la societat, el 1461, Simó Llor va pagar les 52 lliures que restaven per pagar de la societat que es va formar entre ells⁷²¹.

Tenint en compte que Simó Llor teixirà vels i altres peces al seu taller, i que també rebria mercaderies per part del mercader valencià, segurament aquest li enviaria matèria prima de seda i també peces ja confeccionades que el veler vendria a la seva botiga. A més cal deduir que participaven en l'empresa les dones de la família, que ja coneixien el negoci, ja que la sogra era vídua d'un veler, i la dona, la seva filla. Constança, la sogra, vídua de Ferrer de Vilamajor, treballava junt amb el seu gendre en el negoci que aquest tenia. Ja hem vist com als contractes que Simó Llor signava, Constança apareixia junt amb ell, tant en aquest contracte de societat com a la compra de la partida de seda greja a Bernat de Montllor. En aquesta companyia, la figura de Leonard Gomis recorda més la d'un empresari seder que proporciona diners, i matèria primera a l'artesà per treballar en el seu ofici, i també li envia productes per vendre'ls a la seva botiga. Però les condicions del contracte són molt avantatjoses per al veler qui malgrat invertir una quantitat inicial molt inferior obtindria la meitat dels guanys totals de la companyia, de manera que la seva situació era molt millor que la d'altres velers i seders que treballaven més o menys dependents de mercaders i empresaris seders.

⁷²¹ AHPB: Bartomeu Costa, major, *Manual*, 175/14.

V. EL DESENVOLUPAMENT D'UNA SEDERIA ESPECIALITZADA A MITJANS DEL SEGLE XV

V.1 LA IMPORTACIÓ DE TEIXITS DE SEDA

Tenint en compte que a Barcelona la manufactura de teixits de seda més complexos i elaborats encara trigaria en establir-s'hi, aquests productes (velluts, setins, domassos, brocats) s'havien d'importar.

Inicialment sembla ser que la principal font d'importació de teixits de seda luxosos havia estat el Mediterrani Oriental (Egipte i Síria). Al segle XIV una bona part de les teles de seda importades per la casa reial procedien d'aquesta regió, principalment teles fabricades a Alexandria, Alep, i altres regions del Pròxim Orient⁷²². El port més actiu per al comerç amb el Mediterrani oriental havia estat Alexandria, fins a mitjans del segle XV, quan les importacions des d'aquest port van decaure. Progressivament les importacions de teles de seda orientals van ser substituïdes per les fabricades a les ciutats italianes que van assolir la mateixa qualitat, i a preus inferiors gràcies a la seva major proximitat geogràfica⁷²³. En 1353 el rei Pere el Cerimoniós havia manat als procuradors reials de Mallorca que li enviessin draps d'or, de vellut i de seda d'una nau que havia arribat de Xipre⁷²⁴

Un inventari de béns portats al rei Pere el Cerimoniós el 1366 enumerava nombrosos teixits orientals entre els quals hi havia velluts i altres teixits guarnits de fils d'or i de plata procedents de Damasc. També els comptes de la reina Elionor dels anys 1373-1374 citaven túniques de seda d'Alexandria, draps d'or de Damasc, dues peces d'atzeituní que el mercader català Joan Ribalta havia comprat a Alexandria. Els successors de Pere IV també encarregaven regularment draps d'or, de seda i velluts d'Orient quan algun vaixell s'havia de dirigir cap al Llevant⁷²⁵. Els contactes comercials amb aquesta zona destacaven més pel

⁷²² TORRELLA NIUBÓ, F: "Comercio textil mediterráneo de la Corona de Aragón con los países infieles en la primera mitad del siglo XV" a *IV Congreso de Historia de la Corona de Aragón, Actas y Comunicaciones*, vol. II, Barcelona, 1970, pàg. 16.

⁷²³ TORRELLA NIUBÓ, F: *O. Cit.*, pàg. 24.: Després de dècades d'interrupció de les importacions de teixits d'Alexandria, el 1495 va sortir del port de Barcelona la primera nau amb destinació al port d'Alexandria.

⁷²⁴ AHCB: Fons Gremial General, Caixa S-V, 8. 28 de maig de 1353.

⁷²⁵ COULON, D: *Barcelone et le grand commerce d'orient au moyen âge : un siècle de relations avec l'Égypte et la Syrie-Palestine : ca. 1330-ca. 1430*, Madrid, 2004., pàg. 482. La invasió de Síria per Tamerlan en 1400-1401 va comprometre una comanda del rei Martí, finalment els draps d'or van haver d'importar-se d'Alexandria.

valor de les mercaderies importades que per les seves quantitats ja que l'alt preu de les teles luxoses importades del Mediterrani Oriental feia que el volum de les teles carregades fos relativament modest. En 1384 una nau catalana havia importat de Beirut 8 caixes de bagadells⁷²⁶, 10 taules de draps d'or i 6 taules de draps de seda⁷²⁷. Set anys després, la nau del patró Joan Morella havia importat de la mateixa ciutat tres caixes de draps d'or i de seda. Pel període entre 1375 i 1415 es van emetre onze comandes de teles de seda orientals (7 comandes de bagadells i 4 comandes de draps de seda). Entre les teles de seda importades d'orient no hi havia cap referència als sendals (o porpra d'Ultramar) que eren regularment citats a les tarifes duaneres de la Corona d'Aragó al segle XIII. Segurament la raó era que els nous tallers de la Península Ibèrica i Italiana havien aconseguit competir amb les produccions del Llevant⁷²⁸.

A través dels ports del Mediterrani Oriental també s'importaven teixits fabricats a regions més allunyades, com Pèrsia. Entre les teles de seda orientals que pertanyien a la Casa Reial tenim referències a teles de seda fabricades en aquesta regió, com un drap d'atzeituní del Tabriz persa. A través d'aquesta ruta comercial s'importaven fins i tot teixits de seda de llocs més allunyats, com la Índia i la Xina⁷²⁹.

De l'Imperi Bizantí també s'havien importat teles de seda, però algunes vegades Bizanci feia només d'intermediari comercial, i les operacions de compravenda tenien caràcter de tràfic indirecte amb els països musulmans⁷³⁰.

Durant els segles XIV i XV Barcelona havia importat algunes peces de seda de València, com mànigues de vestits, cinyells, bosses de seda⁷³¹. Sobretot s'importaven teles de seda de Xàtiva, que ja en època de dominació musulmana havia estat un important centre tèxtil seder⁷³².

⁷²⁶ Bagadells: teles de seda riques i costoses generalment guarnides de figures i soviet de brocats d'or. Com el seu nom indica procedien de Bagdad, però també es fabricaven a Ahwaz, a Damasc i a Xipre. (COULON, D: *O. Cit.*, pàg. 480).

⁷²⁷ COULON, D: *O. Cit.*, pàg. 479-481. La taula era l'unitat de mesura usada per mesurar el camocat (que segons les fonts genoveses era una tela de seda brocada en or).

⁷²⁸ COULON, D: *O. Cit.*, pàg. 483. A partir del segle XIII es van començar a diferenciar el cendal d'Ultramar i el procedent de la Península Ibèrica i es van començar a citar els centres de producció de Lucca i Montpeller.

⁷²⁹ El drap va ser decorat en or i seda per part de brodadors barcelonins que hi van brodar representacions religioses. (DURAN i SANPERE, A: *O. Cit.*, pàg. 324).

⁷³⁰ TORRELLA NIUBÓ, F: *O. Cit.*, pàg. 21-22.

⁷³¹ CARRÈRE: *O. Cit.*, vol. II, pàg. 25.

⁷³² El rei Jaume II s'havia interessat per la producció sedera de Xàtiva atorgant el 21 de desembre 1273 l'exempció de la lleuda i del peatge a un "magistrum purpurarum" sarraí, Alí, i als seus fills mentre residissin a Xàtiva i elaboressin draps de seda. Dos mesos després el rei havia renovat aquest privilegi estenent-lo a la venda dels draps que fabriquessin "pannos de serico...aut de almagels sive alquinals" (un tipus de lligadura que portaven les dones morisques al cap). (GUAL CAMARENA, M: *O. Cit.*, pàg. 110).

Del sud de la península Ibèrica també s'importaven teles de seda, sobretot de Granada i Almeria, que tenien gran fama per la qualitat dels seus artesans seders i de les teles que confeccionaven. Eren teixits importats per a l'ús eclesiàstic, per als palaus reials, el vestuari de la Cort i dels nobles. El rei Martí l'Humà fins i tot va demanar al monarca nazarí que li enviés artesans seders especialistes per instal·lar-los als tallers de la Cort⁷³³.

Encara que els teixits de seda que Barcelona importava eren fonamentalment velluts, brocats, domassos i setins dels grans centres manufacturadors d'Itàlia, també importava vels de seda, tot i que en menor quantitat ja que com hem vist a la ciutat hi havia bastants artesans dedicats a aquesta activitat. A diferència de les ciutats del nord d'Itàlia, de Sicília arribava sobretot matèria primera, però també vels de seda. Un exemple va ser el contracte de 1480 del mercader barceloní Baltasar Romaguera que havia fet assegurar una caixa amb 103 peces de vels de Sicília, carregades a Messina per portar-los a Barcelona⁷³⁴.

⁷³³ TORRELLA NIUBÓ, F: *O. Cit.*, pàgs. 17-18.

⁷³⁴ Els vels estaven assegurats en 175 lliures (100 lliures pel mercader barceloní Joan Xetard, 25 lliures per Jaume Porta, 25 per Francí Muntmany i altres 25 per Antoni Ça Franquesa). La caixa seria carregada a qualsevol fusta, però en cas de ser carregada a una galera veneciana els asseguradors haurien de restituir un dos i mig per cent del valor assegurat. (Document del 16 de setembre de 1480. AHPB: Narcís Gerard Gili, *Manual d'assegurances*, 235/13).

V.1.1 IMPORTACIONS DE TELES DE SEDA D'ITÀLIA

Al llarg de tot el segle XV la principal font d'importació de teixits de seda a Barcelona havia estat Itàlia. L'evolució de la moda en el vestit, tendent a alleugerir i a adaptar els vestits al cos, va afavorir que, a partir de la segona meitat del segle XIV, Itàlia es convertís en el principal centre de moda substituint Flandes. Les manufactures toscanes, sobretot, s'havien especialitzat en vestits luxosos, sedes brodades i brocades, els atzeitunins, els velluts i els draps damasquinats⁷³⁵. D'Itàlia s'importaven principalment teixits sumptuosos, vestits de vellut, domassos, i brocats, però també peces menors com vels. Ja des de mitjans del segle XIV la casa reial adquiria importants quantitats de teles de seda d'origen italià, sobretot draps de Florència i Lucca⁷³⁶.

A l'última dècada del segle XIV i les primeres dues dècades del segle XV, tota la Península Ibèrica i especialment el Regne d'Aragó importaven grans quantitats de teles de seda de procedència italiana. Els teixits de seda eren importats a Barcelona pels mateixos mercaders italians. Des de 1390 aquests empresaris els seders mantenien els seus agents a Barcelona (i sobretot a València). Els compradors eren els nobles, els ciutadans rics i en gran mesura els membres de la cort reial d'Aragó⁷³⁷.

⁷³⁵ BORAU i MORELL, C: "La indumentària catalana i les seves connexions amb Itàlia durant el Període Italo-gòtic (c 1340-1400)" a *XIV Congresso di Storia della Corona d'Aragona*, Cagliari, 1997, pàgs. 55-57.

⁷³⁶ BORAU: *O. Cit.*, pàg. 58.

⁷³⁷ L'activitat del mercader pisà Domenico Benedetti per proporcionar teixits preuats a la Corona havia estat intensa. En 1400 havia venut a la Cort: un vellut brocat d'or per 150 florins; 7 peces de *ricamats* d'or de Lucca per 161 florins a raó de 23 florins la peça; dues peces d'imperials per 110 florins, a raó de 55 florins la peça; 10 canes de adomassat blanc per 100 florins a raó de 10 florins la cana; un drap d'or amb imatges per 18 florins; quatre peces de terçanells negres per 36 florins, a raó de 9 florins la peça. Entre 1405 i 1406, Benedetti junt amb el també pisà Giovanni Bonini havia venut al rei Martí l'Humà nombroses teles de seda. El rei s'havia endeutat amb els dos mercaders per 6261 florins d'or d'Aragó, 8 sous i 3 diners, deixant com a garantia de pagament diverses joies. La partida també incloïa draps de vellut, setins, setins vellutats, velluts de grana, draps d'or i de seda, draps d'or, damasquins, adomassats, i també "seda de Romania" (per 15 florins). Els destinataris d'aquesta partida, eren a més a més del mateix rei i la família reial, diversos membres de la Cort, i també regals per altres corts reials. Benedetti havia venut al rei 14 canes i 5 pams de setí vellutat carmesí amb fullatges verds brocats per 467 florins (es tractava d'un regal destinat al rei de Navarra, també li havia venut 4 peces, dues blanques i dues verdes adomassades per 250 florins (regal per certs cavallers, escuders del rei de Navarra), una peça de setí vellutat carmesí per 11 florins, 2 sous i 9 diners (per al mateix rei); Giovanni Bonini havia venut 7 canes de setí negre per 59 florins, 5 sous i 6 diners (per un brodat de la infanta Isabel, germana del rei), i 11 canes d'adomassat blanc per 93 florins, 5 sous i 6 diners (per vestit de la mateixa infanta), 10 canes de setí llis carmesí, per 140 florins (regal per Jaume d'Urgell), una peça d'adomassat amb bola verd, per 53 florins, 5 sous i 6 diners (regal per certs cavallers, escuders del rei de Navarra), una peça d'imperial per 10 florins per un baldaquí del rei. I el mercader florentí Domenico Mannelli havia venut al rei 16 canes i 6 pams de setí vellutat verd brocat per 279 florins. Uns anys més tard, entre 1406 i 1409 el mateix Benedetti i Jacopo Pipinelli, havien venut al rei una altra partida de draps de seda. (SOLDANI, M.E: *Uomini d'affari e mercanti toscani nella Barcellona del Quattrocento*, CSIC, Barcelona, 2010., pàgs. 505-510).

V.1.1.1 BOLONYA

Encara que en menor mesura que de Gènova i sobretot Florència (la principal font d'importació de teixits de seda a Barcelona), també s'importaven teles de seda de Bolonya. Es tractava de teixits lleugers com sendals, vels i tafetans, en els que aquesta ciutat s'havia especialitzat. Una de les empreses que participaven en aquest comerç havia estat la dels mercaders Datini i Domenico di Cambio, que exportaven vels de cotó i seda, tafetans i altres tipus de sedes fabricades a Bolonya cap a diferents ciutats, entre elles Barcelona. Durant els anys que va durar aquesta companyia, de 1388 a 1410, la presència de teles de seda va ser constant en les seves exportacions⁷³⁸. L'empresa bolonyesa de Caro de'Cari durant anys havia estat exportant cap a Catalunya una mitjana de 200 peces de tafetans a l'any⁷³⁹. Teixits de seda bolonyesos també eren importats per part de mercaders genovesos, que exportaven cap a Barcelona merceria variada, or i argent filat i també tafetans fabricats a Bolonya⁷⁴⁰.

V.1.1.2 GÈNOVA

Encara que en menor quantitat que Florència, al llarg del segle XV, una de les principals fonts de teixits de seda importats a Barcelona havia estat Gènova. Tant teixits fabricats a aquesta ciutat com els procedents d'altres ciutats italianes, eren exportats per part de mercaders genovesos. La producció més important de Gènova eren segurament l'or i la plata filats per la confecció de draps d'or i seda i l'ornament de teixits riquíssims. Entre 1376 i 1377, els fils d'or i de plata havien estat un 14,6% del total de les exportacions genoveses cap a Catalunya⁷⁴¹. Fins i tot la companyia Datini havia participat en la exportació cap a Barcelona de fils d'or i plata de fabricació genovesa. Entre 1395 i 1396 aproximadament un 16% dels girs comercials de la companyia Datini de Barcelona eren deguts a aquest

⁷³⁸ DINI, B: "L'industria serica in Italia. Seccoli XIII-XV", pàgs. 91-123 a *La seta in Europa, seccoli XIII-XX, Atti della Ventiquattresima Settimana di Studi*, 4-9 maggio 1992, serie II, Istituto di Studi Economici Francesco Datini, Prato, pàgs. 100-101: D'una partida de productes exportats entre 1388 i 1397, valorat en 28.367 florins, els productes de seda van ser un 28% del total.

⁷³⁹ DINI, B: "L'industria serica...", pàg. 101.

⁷⁴⁰ DEL TREPPO: *O. Cit.*, pàgs. 228-229.

⁷⁴¹ DINI, B: *O. Cit.*, pàg. 106. En anys posteriors l'exportació d'aquests fils es va mantenir, encara que va anar disminuint progressivament, el 1386 havia estat d'un 6,2%, i entre 1392 i 1393 d'un 4,1%.

producte⁷⁴².

Un dels mercaders genovesos que subministrava teles de seda a la casa reial a finals del segle XIV havia estat Niccolò Galamanni. El 1390 el mercader genovès havia venut al rei Joan una partida de teles de velluts i robes d'or i de seda⁷⁴³.

Entre les compres de seda per part de la casa reial també trobem referències a or de Xipre i Gènova usat per brodar senyals a vestidures reials⁷⁴⁴. Fil d'or de Gènova i seda groga també s'havia usat per brodar una túnica de la reina Elionor de Sicília⁷⁴⁵. De Gènova també s'importaven peces menors de seda com un fres (galó o passamà) amb fils d'or també usat per a les gonelles, mantells, i cotes dels infants de la casa reial⁷⁴⁶.

L'activitat dels mercaders genovesos en la importació de teles de seda de fabricació italiana es va estendre al llarg de tot el segle XV. A finals del segle, el 1493, trobem referències a la venda d'una partida de teles de seda molt cara per part d'un mercader genovès establert a Barcelona, Pantaleó Italià. El comprador dels draps de seda havia estat el noble Antoni de Cardona, cavaller, germà del comte de Golitzano i criat del Rei. El conjunt de teles havia costat 50.000 maravedís, que Antoni de Cardona prometia pagar abans de 8 mesos sota pena de 100 lliures⁷⁴⁷.

En 1499 el mercader genovès Geronimo de Negro⁷⁴⁸ havia venut un conjunt molt important de draps de seda valorat en 900 lliures als drapers barcelonins Bernat Mahull i Joan Font per a la seva botiga⁷⁴⁹.

⁷⁴² DINI, B: *O. Cit.*, pàg. 106.

⁷⁴³ FERRER i MALLOL, M.T: "Els italians a terres catalanes (segles XII-XV)", pàg. 447. Actas del I Congreso Internacional de Historia Mediterranea, Anuario de Estudios Medievales, Barcelona, 1980. El mercader també havia venut perles i pedres precioses al rei Pere amb ocasió de la celebració dels 50 anys del seu regnat. Al rei Joan li havia venut un balaix.

⁷⁴⁴ DURAN i SANPERE, A: *O. Cit.*, pàg. 318. El brodat, de 1328, estava destinat al rei Martí I quan encara era nen.

⁷⁴⁵ DURAN i SANPERE, A: *O. Cit.*, pàg. 321.

⁷⁴⁶ DURAN i SANPERE, A: *O. Cit.*, pàg. 322.

⁷⁴⁷ AHPB: Pere Triter, *Manual*, 239/12. 4 de novembre de 1493.

⁷⁴⁸ AHPB: Pere Triter, *Manual*, 239/22. 31 d'agost de 1499.

⁷⁴⁹ Els drapers Bernat Mahull i Joan Font s'havien dedicat al comerç de teles de seda a gran escala. Tenien botiga a Barcelona on venien teles de llana i seda. La botiga estava situada al carrer de l'Argenteria. Les teles de seda que comercialitzaven eren peces molt luxoses, velluts, vellutats, domassos, setins i de diferents tipus, velluts senars, dobles, amples, estrets. De colors molt variats, carmesins, lleonats, blaus foscos i clars, verds, morats, blancs, negres, burells, grocs, ataronjats, grans. El 1493 havien venut a Hug Gerard Fiveller i de Palou, cavaller, una partida de draps de llana i de seda valorada en 41 lliures, un sou i 19 diners. (AHPB: Lluís Carles Mir, *Manual*, 261/4. 12 de març de 1493).

Un document de 1494 descriu les 35 teles d'una partida venuda pels dos mercaders en encant públic per 750 lliures per un censal mort. La partida l'havien venut a Joan Berenguer d'Aguilar, ciutadà de Barcelona (AHPB: Pere Triter, *Manual*, 239/13. 24 de maig de 1494).

AHPB: Pere Triter, *Manual*, 239/15. 7 de setembre de 1495: Un any després, els dos mercaders havien venut una altra partida molt valuosa, formada per 30 draps de vellut, vellutat, setí, i domàs i 20 peces de xamellots (En

En ocasions els mercaders italians havien intervingut com a intermediaris en operacions de compra - venda de teixits de seda. Al contracte de venda d'unes teles de seda de 1461 el mercader genovès Leonard d'Imperia havia actuat com a intermediari venent-los teles pertanyents al donzell Manel de Corbera al botiguer Miquel Piquer⁷⁵⁰. El preu de la partida havia estat de 310 lliures i estava formada per una peça de vellut vellutat carmesí brodada d'or de 30 canes i 2 pams i mig de llarg i una altra peça de vellut vellutat de color morat brodada d'or de 30 canes i 2 pams i mig de llarg. Les teles es comercialitzaven a raó de 24 florins d'or d'Aragó per cana. En la venda de teles a Miquel Piquer també havia intervingut com a intermediari el corredor de pelfa Bernat Joan i el mercader genovès Leonard d'Imperia.

V.1.1.3 POLÍTICA MUNICIPAL RESPECTE LA IMPORTACIÓ DE TELES DE SEDA ITALIANES

Les sederies italianes no tenien rivals, i a mesura que el comerç entre Barcelona i Toscana esdevindria deficitari, seria degut als teixits de seda⁷⁵¹.

Després d'una sèrie de mesures proteccionistes, el 13 d'octubre de 1402 es va promulgar un decret liberalitzador que afavoria les importacions dels productes sumptuosos. Aquest decret va afavorir els interessos de l'aristocràcia i dels productors de les matèries primeres i va perjudicar el comerç i la indústria autòctons. Segons aquest decret, els italians haurien de pagar un impost de 3 diners per lliura del valor de tot el que compressin o venguessin fora del regne. Un dels aspectes que es va discutir amb motiu del nou decret era si cada companyia de mercaders italians hauria de lliurar pel guiatge reial un sol drap d'or a l'any o tants draps com socis tingués la companyia. Finalment es va acordar renunciar a aquest impost en forma de draps d'or i es va mantenir la obligació de pagar els 3 diners per lliura de la mercaderia importada. Però a més a més, les teles de seda igualment quedarien exemptes del pagament d'aquests 3 diners, ja que els vestits (entre d'altres productes) quedaven exclosos d'aquest impost. Per tal d'afavorir la importació de teles de seda italianes, el rei es

conjunt havia costat 675 lliures i mesurava 146 canes, 3 pams i mig. Finalment el 16 de setembre de 1495 van vendre al cavaller Pere Berenguer Barutell uns draps de llana i seda per 20 lliures, 16 sous i 8 diners (AHPB: Lluís Carles Mir, *Manual*, 261/6. 12 de març de 1493).

⁷⁵⁰AHPB: Honorat Saconamina, *Manual*, 1461, març 2 - 1461, juny, 23. 166/20. 4 de maig de 1461.

⁷⁵¹CARRÈRE: *O. Cit.*, vol. II, pàg. , pàg 72.

va comprometre a concedir guiatges als italians que vinguessin en endavant i prometia no demanar cap càrrega ni drap d'or durant els següents cinc anys. Però, a la pràctica, la mesura sembla que no es va dur a terme. Poc després de la publicació del decret, el rei havia concedit molts guiatges que no feien referència a l'impost dels 3 diners, sinó es referien de nou a la tradicional obligació de lliurar el drap d'or anual, o l'equivalent a 50 florins anuals per cada societat i per cada soci⁷⁵².

El pagament d'impostos amb draps d'or mostra fins a quin punt aquests productes eren habituals en els negocis dels mercaders italians, que pel seu elevat valor fins i tot feien de moneda de canvi.

El 1434 l'impost per cada lliura de seda importada a la lleuda de Mediona⁷⁵³ havia estat de 2 diners per lliura, que es repartien a parts iguals entre el rei i Mediona. Durant el mes de febrer de 1434 s'havien importat 315 lliures i 6 unces de seda. D'entre els importadors de seda d'aquesta lleuda destaca per la quantitat importada el mercader florentí Giovanni Ventura. Només ell havia consignat 144 lliures del total que havia arribat al port de Barcelona el mes de febrer de 1434. Durant el mateix mes havien arribat altres quantitats menors de draps de seda, un tafetà i una peça de tafetà, 8 peces de terçanell, 2 draps florentins i mig, i una peça de 13 canes i mitja de damasquí⁷⁵⁴.

El 1434 el total de les mercaderies d'importació italiana que havien arribat a Barcelona (i de les quals els draps de luxe eren la majoria), era un 21% del total. La gran importància dels draps florentins s'observa en les importacions fetes entre el juliol i el setembre de 1434. Entre aquests mesos el valor dels draps de luxe importats de la Toscana havia estat de 4951 lliures i 9 sous, i dels vels de Pisa, 231 lliures i 5 sous. Pel que feia a les importacions de Gènova, eren molt menors, l'or filat importat valia 635 lliures i 9 sous, els rasos, 291 lliures i 5 sous.

Com el 1404, la majoria de teles de seda que s'havien importat el 1434 procedien de

⁷⁵² FERRER i MALLOL, M. T.: "Els italians...", pàgs. 418-420. Finalment la clàusula referent als draps d'or va desaparèixer als guiatges de 1405, on es feia referència a l'obligació de pagar els 3 diners per lliura.

⁷⁵³ SALICRÚ i LLUCH, R: *El tràfic de mercaderies a Barcelona. Segons els comptes de la lleuda de Mediona (febrer de 1434)*, Barcelona, 1995, pàgs. 5 i 150-151. : La lleuda de Mediona era un acord de 21 de gener de 1222 entre el rei Jaume I i Guillem de Mediona per repartir-se entre ells la major part del que es recaptés en concepte d'aranzels de les lleudes i passatges de Barcelona.

⁷⁵⁴ SALICRÚ i LLUCH, R: *El tràfic...*, pàgs. 152 - 156. El tafetà es pagava, a 2 diners per lliura. Els terçanells es pagaven com els cendats a un diner per lliura. Els dos draps florentins estaven gravats en 10 diners cadascun i el drap de damasquí a 2 diners la cana. El damasquí és un teixit de seda inferior al domàs i més prim, amb un terç menys de fils d'ordit i de trama més feble però no menys brillant que el domàs. (DÁVILA, R.M; DURAN, M; GARCÍA, M: *O. Cit.*, pàg. 72.).

Florència i eren velluts, rasos, brocats, setins, i vellutats⁷⁵⁵.

V.1.1.4 REEXPORTACIÓ DE TEIXITS DE SEDA ITALIANS

Però a part d'importar teles de seda per al seu consum intern, Barcelona en molts casos era únicament una escala per a aquests teixits: durant el trimestre d'estiu de 1434, segons el registre de sortides per terra, el valor brocats, velluts i setins reexportats havia estat de 7215 lliures 10 sous. Els mercaders catalans actuaven com a intermediaris, venent les llanes procedents d'Aragó als mercaders italians i a Aragó venien les sumptuoses teles de seda. En aquestes operacions comercials, les teles de seda italianes tenien un paper molt important⁷⁵⁶. Un exemple de la reexportació de teles de seda florentines cap a Aragó, va ser un contracte anterior entre el mercader florentí resident a Barcelona, Francesco Tosinghi i el mercader aragonès Bernat de Perdinellas⁷⁵⁷. El document datava del 31 de gener de 1428 i es tracta de la venda d'una partida de draps de seda molt gran i cara.

Al contracte s'indicava que el comprador ja havia pagat 16 florins d'or per cana per unes teles que Francesco Tosinghi li havia lliurat com a mostra del conjunt. Aquest avançament de la partida incloïa:

- dues peces de vellut vellutat de color carmesí brocades d'or d'una llargària de 15 canes cada peça;
- una peça de vellut vellutat de color negre brocada d'or de 15 canes de llarg
- una peça de vellut vellutat blanc brocada d'or també de 15 canes de llarg.

A continuació s'enumeraven les altres peces que componien la partida:

- dues peces de vellut de color negre de 16 canes i mitja de llarg
- dues peces de vellut de color verd també de 16 canes i mitja de llarg.

El preu d'aquestes teles era de 18 florins per cana.

Un altre conjunt expedit pel mercader florentí cap a Aragó estava format per:

- 1 peça de vellut carmesí brocat d'or de 15 canes de llarg, a raó de 30 florins d'or per cada cana;
- 1 peça de vellut blau brocat d'or de 15 canes, a raó de 25 florins per cana;

⁷⁵⁵ DEL TREPPO, M : *O. Cit.*, pàg. 233 - 234. Importaven peces d'vellutat carmesí brocat d'or ric; vellutats negres i blaus ; velluts blaus, negres, morats, de grana ; setins rasos negres, morats, pell de lleó; atzeituní ras burell, pell de lleó, blaus, verds, carmesins, de grana i sense grana ; domesquinsblancs, verds, negres, de grana; i capes professorals ricamades.

⁷⁵⁶ CARRÈRE: *O. Cit.*, vol. II, pàgs. 71-72.

⁷⁵⁷ AHCB: Fons Notarial, *Contractes*, IX.6. s.d. i Bernat Pi, *Manual*, 113/29. 31 de gener de 1428.

- 1 peça de vellut groc de 15 canes de llarg a raó de 8 florins per cana;
- 2 peces de vellut vellutat de color negre, cadascuna de 15 canes de llarg, i valorades en 16 florins la cana;
- 2 peces de vellut vellutat (morat de grana) de 15 canes de llarg per 18 florins per cana;
- 6 peces de vellut blau cadascuna de 15 canes de llarg per 18 florins per cana;
- 6 peces de vellut blau, cadascuna de 15 canes de llarg per 8 florins i mig per cana;
- 6 peces de vellut verd de 15 canes de llarg per 8 florins per cana;
- 2 peces de damasquí blanc per 8 florins i un quart per cana;
- 3 peces de damasquí blau entre les tres sumant 50 canes per 8 florins i un quart per cana;
- 2 peces de vellut carmesí cadascuna de 13 canes de llarg per 13 florins per cana;
- 2 peces de setí ras blau, cadascuna de 15 canes de llarg a raó de sis florins i mig per cada cana.

Al contracte també es feia referència a que totes les peces devien estar netes, pulcres i ben elaborades.

Bernat de Perdinellas prometia pagar els dits draps al llarg del proper mes de maig. El pagament l'hauria de fer sota una pena de mil lliures. El preu total del conjunt de teles s'establia en 10.540 florins d'or d'Aragó, és a dir 5797 lliures barcelonines. El dia 15 de març el comprador hauria de pagar 4000 florins i 4540 en menys de 4 mesos a partir del dia en que rebés els draps i els restants 2000 florins restaven a la taula de la ciutat el dia 1 de febrer durant un any.

Aquesta partida és la més important de les que hem trobat en quant al volum de teles venudes i també la més cara.

V.1.1.5 IMPORTACIONS DE TELES DE SEDA DE FLORÈNCIA

Sembla ser que les diferents ciutats d'Itàlia s'havien especialitzat en l'exportació de determinats tipus de teles de seda. Mentre Gènova produïa i exportava sobretot filats d'or i argent i Lucca s'havia especialitzat en sobretot en els draps d'or i de seda brodada, Florència exportava majoritàriament draps de seda com velluts, brocats, atzeitunins vellutats i brodats d'or i el tafetà⁷⁵⁸. A Florència al segle XV hi havia 83 empreses de seders que produïen draps de seda i brocats d'or i de plata, damasquins, vellutats, rasos i tafetans que eren exportats a tota Itàlia i bona part d'Europa⁷⁵⁹.

⁷⁵⁸ BORAU i MORELL, C: *O. Cit.*, pàg. 58

⁷⁵⁹ Aquests teixits de seda eren exportats als mercats de Roma, Nàpols, Catalunya, Espanya, Turquia, i a les fires de les Marques, la Berberia, Ginebra, Avinyó, Londres, Anvers, Lió, Montpeller, Ferrara, Màntua. (DINI, B: "L'industria serica in Italia...., pàgs. 112 –113).

Al llarg de tot el segle XV la principal font d'importació de teixits de seda havia estat Florència. Els mercaders florentins exportaven velluts, draps de seda, i brocats, com també velluts de grana, negres, verds, carmesins, draps de seda damasquina, atzeitunins vellutats verds i brodats d'or, també seda brodada de Lucca, tafetans de Florència i vels de producció pisana⁷⁶⁰.

Molts teixits de seda florentins eren comercialitzats localment per part dels manufacturadors a mercaders internacionals, que els revenien fora, però els seders més importants com els Banchi o els Medici, de vegades feien d'exportadors a la vegada que manufacturadors, i agents a l'estranger a qui enviaven els productes en consigna. Aquestes operacions eren més arriscades i tenien un retorn més lent del capital invertit⁷⁶¹.

Les companyies florentines més importants que s'havien establert a Barcelona havien estat dues companyies dels Alberti, la companyia del Banco del Nigro, la companyia Datini, Federighi, Bontempi, Lorino, Mannelli, Pazzi, Piaciti-Biliotti, Soldani i altres⁷⁶². Les filials de Francesco di Marco Datini inicialment es van establir a València i Mallorca, ja que estaven més interessats pels béns que s'hi produïen a aquestes ciutats que per Barcelona⁷⁶³. Tot i així, la gran demanda que hi havia a Barcelona dels teixits de seda florentins va fer que també hi establissin una filial el 1393, i entre d'altres productes hi venguessin teixits de seda luxosos.

Però els mercaders florentins no només importaven teixits de Florència, sinó d'altres llocs. Així, Simone d'Andrea havia importat draps flamencs, teixits florentins i també seda crua de Mallorca (d'origen valencià), i també seda luquesa⁷⁶⁴.

⁷⁶⁰ DEL TREPPO, M: *O. Cit.*, pàg. 227.

⁷⁶¹ DE ROOVER, R: *O. Cit.*, pàg. 190.

⁷⁶² FERRER i MALLOL, M. T.: "Els italians...", pàg. 456.

⁷⁶³ CARRÈRE: *Op. cit.*, vol. II, Els barcelonins necessitaven trobar una moneda d'intercanvi, que trobarien en les zones productores de llana, cap a on d'altra banda, ja els havien portat les necessitats de la indústria autòctona. (pàg. 63) Les teles de seda eren 3511 lliures 5 sous d'un total de 19.901 lliures 19 sous que havien passat per Lleida. El mateix any, 1434, el mercader barceloní Nicolau Tranxer havia expedit 790 lliures de mercaderies: 2 peces de vellut negre (30 canes 6 pams) que valen 105 lliures 14 sous, 2 peces de vellut negre (27 canes) que valen 111 lliures 7 sous, 4 damasquins de "colors sens grana" (68 canes 6 pams) que valen 245 lliures 14 sous, 5 setins rasos (75 canes) que valen 270 lliures, tot plegat mantingut a lloc amb 10 lliures de cotó d'estiba que val 15 sous. El 2 de juliol del mateix any, Bernat Nadal expedeix un gran conjunt de productes luxosos entre els quals hi havia rets de seda per als cabells de les dames. (pàgs. 15-16).

⁷⁶⁴ DEL TREPPO: *O. Cit.*, pàg. 227-228.

V.1.1.6 ELS PRINCIPALS MERCADERS FLORENTINS IMPORTADORS DE TEIXITS DE SEDA A BARCELONA

LA COMPANYIA MEDICI

Entre els seus negocis variats, els Medici havien tingut una botiga de seda que havia gaudit de gran prosperitat durant el segle XV. El seu negoci seder tenia una activitat manufacturera i també exportadora. El negoci estava dividit en branques i tenia corresponsals establerts a diferents ciutats d'Itàlia i de l'Europa Occidental⁷⁶⁵.

A Barcelona exportaven els seus teixits de seda a través de Fantino de Medici, mercader agent de la sucursal de la companyia. Aquest mercader havia estat actiu principalment durant els anys 30 del segle XV, i la seva tasca consistia en gestionar els negocis a Barcelona i en relació amb els altres factors de la companyia a València⁷⁶⁶. El 1429 Fantino de Medici havia assegurat una caixa amb draps d'or i de seda⁷⁶⁷. Aquests draps havien de ser carregats pel mercader florentí Andreu de Bardi al port de Pisa sobre la galera patronejada per Bernardo Carnese, florentí per a portar-los a Cadis, però passarien per Barcelona i Xàbia. El valor de la partida era molt alt, 700 lliures, però els asseguradors només havien arriscat 450 lliures. Fantino de Medici havia sigut agent del banc d'Averardo de Francesco de Medici a Barcelona del 1426 al 1429, any de la seva mort⁷⁶⁸.

⁷⁶⁵ La botiga sedera dels Medici tenia branques a : Roma, Milà, Bruges, Londres, Ginebra, Lyon, Nàpols i havien de distribuir els productes de la botiga Medici als mercats estrangers. Encara que no sempre podien fer-ho perquè els gustos del consumidors variaven i sovint afavorien els productes dels centres seders rivals, com Lucca o Venècia. (DE ROOVER, R: *O. Cit.*, pàg. 190).

⁷⁶⁶ Com a intermediari, la tasca principal de Fantino de Medici havia estat redistribuir plata procedent de Montpeller cap a Barcelona i València. (DEL TREPPO, M : *O. Cit.*, pàgs. 242-244.)

⁷⁶⁷ El risc de l'assegurança començaria quan la galera hagués partit de Xàbia, on farien escala partint de la platja de Barcelona i duraria fins que la galera hagués descarregat la caixa dels draps d'or i seda al port de Cadis. La partida l'havien assegurat mercaders florentins establerts a Barcelona, Galvano de Salviati per sí i per Giovanni Ventura havia arriscat 300 lliures i Francesco Tosinghi, 150 lliures. (AHPB: Bartomeu Masons, *major, Manual d'assegurances marítimes*, 150/3. 17 d'octubre de 1429).

⁷⁶⁸ Fins el 1426 Fantino havia treballat al servei de Giovanni de Bicci de Medici, el fundador del banc Medici.(DE ROOVER, R: *O. Cit.*, pàgs.39, 259).

PAZZI

El 24 d'octubre de 1404 el mercader florentí Andrea de Pazzi havia importat a Barcelona un vellut vermell de grana florentí valorat en 100 lliures⁷⁶⁹. L'alt preu del teixit es devia en part al valuós tint amb que estava tenyit, tot i que els brocats, velluts i setins sense aquest tint de grana, també assolien preus molt elevats. A la mateixa galera havia arribat a Barcelona una altra partida de draps de seda a nom d'Antonio di Guccio.

Entre juliol i setembre de 1434 Andrea de Pazzi havia importat altres teles de seda valorades en 380 lliures:

- un vellut blau
- 4 velluts negres,
- 2 vellutats negres,
- 3 setins rasos negres
- un setí ras blau

El 10 de juliol, havia importat quatre setins valorats en 130 lliures i 10 sous.

El 16 d'agost del mateix any el mercader florentí havia importat:

- un vellutat carmesí brocat d'or
- 3 vellutats negres i blaus,
- 2 setins rasos negres,
- 2 setins rasos verds i blaus que valien 452 lliures i 2 sous.

Només el vellutat brocat valia 230 lliures 6 sous.

SOLDANI

L'empresari seder florentí Filippo di Niccolò Soldani es va establir a Barcelona als anys de 1390, participant en una companyia amb el seu parent Soldano di Lippo Soldani i amb Antonio di Alessandro. A partir de 1399 Filippo Soldani va ser soci de Diamante, Altobianco i Aliso degli Alberti i companyia de Barcelona.

Un altre mercader florentí que estava establert a Barcelona durant els primers anys del segle era Rafael Soldani, que devia ser un familiar de Filippo Soldani i possiblement també fos un factor de la mateixa companyia. El 1400 Rafael Soldani havia venut a uns paraires de Barcelona, Bernat Cisa, Francesc Pujada, Bartomeu Salt i Ramon de Pla uns draps de seda

⁷⁶⁹CARRÈRE: *O. Cit.*, vol. II, pàgs. 71-72.

de grana vermella per un preu total de 68 lliures i 15 sous i 20 sous addicionals per restituir el dany per la tardança en el pagament del deute. El document indicava que els quatre paraires havien comprat la seda per raó del seu ofici, fet que mostra que a més a més de dedicar-se a la llana també feien negocis relacionats amb la seda. Probablement tenien botiga on venien teles de diferents materials i també els teixits de seda que havien adquirit al mercader florentí⁷⁷⁰.

L'EMPRESA SERRISTORI

Un dels principals homes de negocis florentí entre 1420 i 1440 a Barcelona havia estat Galviano Salviati. Junt amb Giovanni Ventura era un dels socis comanditaris de l'empresa Serristori a Barcelona. Aquesta empresa tenia una profunda diversificació de les inversions (finances internacionals, comerç a grans distàncies, activitats de la banca local, etc) i no estava especialitzada en cap producte concret, però entre els productes que habitualment exportaven a Barcelona estaven els draps de seda de fabricació florentina⁷⁷¹.

Ventura ocupava el primer lloc en volum i valor de les seves transaccions al registre d'entrades i sortides del port de Barcelona de 1434 amb un total de 4756 lliures i 1 sou⁷⁷².

Per a l'any 1431 el balanç de l'empresa mostra que el valor total dels draps florentins que la companyia Serristori havia exportat a Barcelona havia estat de 776 florins , 26 sous i 8 diners.

Per al mateix any els deutes contrets a Barcelona per part del agents de la companyia superaven de llarg el valor dels draps que havien exportat aquell any. Per tant els deutes que els compradors barcelonins havien contret amb la companyia venien d'anys anteriors.

Aquell any Giovanni Ventura havia acumulat un deute de 2392 florins, 8 sous i 4 diners, i junt amb Galvano Salviati tenia acumulat un deute de 245 florins i 3 sous.

Un altre comanditari de la companyia, Filippo della Cavalleria tenia un deute molt inferior

⁷⁷⁰ AHPB: Joan Nadal, *Manual* , 54/11. 17 de novembre de 1400.

Uns dies després els mateixos paraires havien comprat a uns altres mercaders florentins residents a Barcelona uns draps de llana també per comercialitzar amb ells. El 24 de novembre, els mateixos peraires havien fet una altra compra, aquest cop de draps de llana a altres dos mercaders florentins, Antonio de Filippo de Lormo i Silvestre de Tomàs habitants de Barcelona. Els dos draps de llana vermella que havien comprat valien 120 lliures, més 20 sous addicionals per la tardança en el pagament. (AHPB: Joan Nadal, *Manual* , 54/11).

⁷⁷¹ TOGNETTI, S: *O. Cit.*, pàgs. 55-56.

⁷⁷² DEL TREPPO,M: *O. Cit.*, pàg. 236.

al dels altres dos, només de 3 florins, 15 sous i 9 diners⁷⁷³.

A partir del col·lapse del mercat de capitals de 1427 va tenir lloc un descens de la recaptació d'impostos i durant els anys 30 i 40 l'activitat del port de Barcelona va disminuir 4 o 5 vegades⁷⁷⁴. Aquesta crisi econòmica també va afectar la sederia. En disminuir el tràfic marítim també ho va fer l'arribada de teles de seda des d'Itàlia.

PARENTI

Degut a la crisi econòmica aquest negoci d'importació de les sederies florentines va esdevenir cada vegada menys profitós per als seders florentins. Aquests tenien cada vegada més dificultats per rebre els teixits que venien a Barcelona. Fins i tot alts personatges, com la reina, diversos nobles i mercaders devien centenars de florins en concepte de teles de seda comprades a seders florentins exportadors com Parente de Michele Parenti⁷⁷⁵.

Als anys 20, els socis seders Matteo di Bonaccorso Berardi, Stefano i Parente di Giovanni Parenti tenien negocis a Barcelona, però es van veure afectats per la crisi econòmica i van tenir dificultats per recuperar els seus crèdits patint greus pèrdues.

Parente di Michele Parenti cosí dels germans Parenti treballava sense socis però tenia una elevada producció de seda. El juliol de 1427 va declarar que havia enviat a Barcelona sedes brocades per un valor de 621 florins i altres sedes sense or per 650 florins. Entre altres deutors que tenia a Barcelona figurava la reina d'Aragó i alguns nobles que li devien 256 florins en sedes comprades.

BANCHI

Un bon exemple del fracàs que van resultar els negocis dels empresaris seders italians amb Barcelona als anys 30 i 40 del segle XV, van ser les exportacions que va fer la família de seders Banchi. Es tractava d'una important família d'empresaris seders. Els Banchi eren exportadors, però també manufacturadors de seda i tenien agents a llocs allunyats que els

⁷⁷³ TOGNETTI, S: *O. Cit.*, pàg. 163, 164.

⁷⁷⁴ VICENS VIVES, J: *Manual de historia económica de España*, Barcelona, 1955, pàgs. 211-212.

⁷⁷⁵ *Op. cit.*, pàgs. 22-23.

representaven i a qui enviaven els productes en consigna⁷⁷⁶.

Al juliol de 1440 Niccolò di Giovanni Banchi va portar a Barcelona dues peces de domàs i una de vellut. Un dels dos domassos era verd, de 61 braços de llarg i valia 11 florins i mig el braç. L'altre domàs era carmesí i brocat d'or fi, tenia 35 braços i mig de llarg i valia 20 florins el braç, 710 florins en total.

Niccolò Banchi va intentar vendre sense èxit aquestes teles a les fires de Castella, finalment les va lliurar a Piero di Niccolò Piaciti, un mercader florentí que residia a Barcelona. Després de molts esforços, aquest va aconseguir vendre les tres teles. El domàs verd, venut en primer lloc, va donar un benefici net de 94 florins i 10 sous. Era un profit molt modest tenint en compte que el seu cost havia estat de 91 florins i 10 sous. Dos anys després, el 1442 va vendre el vellut brocat carmesí i el domàs carmesí. Però no els va poder vendre al comptat, sinó a crèdit amb un termini de 8 mesos i el guany final va ser de 854 florins, gairebé l'equivalent al que havia costat.

Banchi va fer una altra temptativa, enviant un altre vellut carmesí de 39 braços de llarg i valorat en 20 florins el braç. Tampoc va ser possible vendre'l al comptat, Piaciti el va vendre a crèdit a 9 mesos. Després d'això Banchi no va enviar més sedes a Barcelona, Piaciti encara li devia 500 florins, perquè el negoci seder que van fer amb Barcelona va resultar un fracàs per la seva empresa⁷⁷⁷.

Considerant aquestes dificultats del mercat barceloní, aviat moltes d'aquestes empreses sederes italianes van orientar els seus negocis cap a altres places més lucratives i fiables.

ALTRES IMPORTADORS DE TEIXITS DE SEDA ITALIANS

Durant el regnat de Ferran d'Antequera, Niccolò degli Alberti i Giovanni di Francesco es van establir a Barcelona venent sedes procedents de Florència a tota Catalunya. També Michele Altobrandini importava sedes florentines a Barcelona.

Niccolò Berardi importava vellut, domàs, brocat i altres sedes brocades a la cort d'Aragó⁷⁷⁸.

El mercader florentí, Giovanni d'Andrea, que estava establert a Barcelona, importava teles de seda a Barcelona, però no sabem si estava vinculat a alguna companyia d'importació de

⁷⁷⁶ DE ROOVER, R: *O. Cit.*, pàg. 190.

⁷⁷⁷ DE ROOVER, R: *O. Cit.*, pàg. 100-102.

⁷⁷⁸ EDLER DE ROOVER, F.: *O. Cit.*, pàgs. 99-100.

sedes. El 1434 havia enviat a través de la ruta de Lleida cap a l'Aragó una partida de draps de seda per valor de 2400 lliures⁷⁷⁹.

Tenia una gran quantitat de draps d'or i de seda que segurament estaven destinats a la venda. El 1427 Giovanni d'Andrea havia venut un censal mort al mercader Jaume Setantí (també d'origen florentí)⁷⁸⁰ i a la seva dona Joana. Com a garantia del pagament Giovanni d'Andrea havia ofert unes teles de seda per valor de 1050 lliures, que incloïen:

- 8 masses amb 200 peces de terçanells de diferents colors
- 1 peça tota de drap de seda vellutat carmesí amb camp d'or (de 4 pams d'ample i 12 canes de llarg)
- 1 altra peça tota de drap de seda de vellut vellutat carmesí brocada d'or (de 15 canes i mitja d'ample i de llarg)
- 1 altra peça de drap de seda atzeituní vellutat lívida brocada d'or tota⁷⁸¹

El 1435 el mercader florentí havia posat com a garantia de pagament d'un censal mort de 110 lliures anuals al mercader barceloní Lluís Setantí (fill de Jaume Setantí), un conjunt de 33 teles de seda valorat en 1400 lliures. El conjunt estava format per :

- 11 peces d'atzeituní vellutat (7 negres, 2 burelles i 2 lívides⁷⁸²)
- 7 peces de draps de seda damasquinada (2 negres, 2 verdes, 2 blanques i una lívida)
- 2 peces de vellut negre planes
- 8 peces d'atzeituní ras (5 negres i 3 blanques)
- 1 peça d'atzeituní carmesí ras
- 4 trenes de draps brodats⁷⁸³.

En parlar sobre la reexportació de teles de seda italianes cap a l'interior, hem citat a Francesco Tosinghi com a un dels mercaders més actius a Barcelona al segle XV. En quant al volum i valor de les seves transaccions Tosinghi, havia estat molt destacat, i també com a assegurador⁷⁸⁴. El 1428 havia importat un conjunt indeterminat de draps d'or i de seda, que el mercader Jaume Martí carregaria al port de Pisa sobre la nau de Joan del Buc per portar a

⁷⁷⁹DEL TREPPO, M : *O. Cit.*, pàgs. 235 - 236.

⁷⁸⁰Els Setantí originàriament tenien el cognom Accetanti. Ja el 1410 Jaume (Jacopo) havia format una societat amb un llombard que vivia a València (Michele "de les Velles"). Els Accetanti s'havien convertit en una família barcelonina molt destacada que ocuparia llocs importants a la ciutat i a l'estat. El cognom va anar evolucionant des de Accetanti, passant per Exetanti, Xetanti i finalment Setantí. (FERRER i MALLOL, M.T: "Els italians ...", pàg. 458).

⁷⁸¹ AHPB: Bernat Pi, *Manual*, 113/27. 28 de febrer de 1427. El 28 de gener de 1428 Joana, la dona de Jaume Setantí va retornar les robes i el contracte va quedar cancel·lat.

⁷⁸² Lívid: blavós fosc (Alcover Moll)

⁷⁸³AHPB: Bernat Pi, *Manual*, 113/41. 20 d'octubre de 1435. A més a més dels draps, la dona de Joan d'Andrea, Nicholosa, havia posat com a garantia del pagament del censal el seu dot i esponsalici. Dos anys més tard, el 5 de gener de 1437, el mercader florentí havia pagat a la taula de canvis de Barcelona la quantitat total que devia, les 1400 lliures pel preu del censal mort i havia recuperat els draps d'or i de seda que havia deixat com a penyora.

⁷⁸⁴ Només per al període de 1428-29 havia fet d'assegurador en 93 contractes, arriscant una suma total de 21.120 lliures. (CARRERE, C: *O. Cit.*, vol. II, pàg. 361)

Barcelona consignats a Guillem i Francesc Prats⁷⁸⁵ que segurament se n'encarregarien de comercialitzar les teles de seda. La partida era molt gran i encara que no s'especificava el seu valor total, el valor assegurat era de 1550 lliures.

També comerciava amb seda el mercader florentí Domenico de Mannelli. El 1413, Mannelli⁷⁸⁶, que habitava a Barcelona, havia venut un important conjunt de teles de seda a Berenguer de Vilaragut, cavaller valencià establert a Barcelona, i a un donzell de la casa del dit noble, Joan Álvarez de Espejo. Els nobles havien pagat 375 florins, 2 sous i 9 diners per les teles de seda damasquinada de diversos colors i d'or⁷⁸⁷.

En 1426, el mercader florentí Jaume Togoni, havia venut a la reina Maria, a través del mercader Miquel de Roda, 11 canes de drap damasquí de color burell per 57 lliures, 9 sous i 6 diners⁷⁸⁸.

També els mercaders florentins Noffri deli Ali i Jacobo Verugalli havien comercialitzat amb seda. En 1457 Noffri deli Ali⁷⁸⁹, reconeixia a Jacobo Verugalli, que li havia lliurat certa quantitat de draps de seda i or que Noffri deli Ali ja li havia venut en un contracte anterior. El document no feia cap referència a la quantitat venuda ni tampoc al seu preu.

En fer referència a les importacions de teles de seda de Bolonya hem indicat que una de les empreses que havia participat en aquest negoci havia estat la de Datini. Aquest mercader també havia participat en la exportació cap a Barcelona de teles de seda fabricades a Florència.

Per als seus negocis entrava en contacte amb empresaris seders, als quals per una banda venia seda d'origen espanyol a la seva botiga, i a canvi els empresaris seders li lliuraven velluts que eren exportats per l'empresa de Datini cap a Catalunya. Un d'aquests empresaris seders havia estat Domenico Corsi, que a través de Datini venia els seus productes a diferents ciutats, i entre elles a Barcelona⁷⁹⁰. No obstant el valor dels productes de seda florentins amb els que comerciava l'empresa de Datini era inferior al valor dels tafetans i vels de Bolonya amb els que comerciava la mateixa empresa.

⁷⁸⁵ El risc de l'assegurança començava en carregar-se els draps a la nau i finalitzava en descarregar-se al port de Barcelona. (AHPB: Bartomeu Masons, *major, Manual d'assegurances marítimes*, 150/3. 20 de juliol de 1428.).

⁷⁸⁶ Veure apartat "La participació dels seders barcelonins en la coronació del rei Ferran d'Antequera", pàg. 158. (Domenico Monnelli, que tenia la ciutadania barcelonina, havia venut el 20 de gener de 1414 2 pams de vellut carmesí ras amb motiu de la coronació).

⁷⁸⁷ AHPB: Marc Joan, *Manual*, 114/1. 16 de novembre de 1413.

⁷⁸⁸ AHPB: Joan Reniu, *Manual*, 123/4. 12 de març de 1426.

⁷⁸⁹ AHPB: Honorat Saconamina, *Manual*, 166/17. 18 de maig de 1457.

⁷⁹⁰ DINI, B: *O. Cit.*, pàg. 110. L'empresa Datini també exportava productes del seder Domenico Corsi cap a Mallorca, València i Avinyó.

V.2. INICIATIVES MUNICIPALS PER AL DESENVOLUPAMENT DE LA MANUFACTURA SEDERA LOCAL

A Barcelona els seders medievals no es van organitzar en gremi fins a la primera meitat del segle XVI, de la mateixa manera que en el cas de França i Itàlia els gremis seders no es van formar a l'Edat Mitjana, sinó al Renaixement. Mereix menció especial la confraria dels Julians, a la qual s'hi integraven mercers, cinters, perxers entre d'altres oficis més o menys relacionats amb la sederia⁷⁹¹. Els set gremis seders de Barcelona es van constituir entre 1496 i 1619. En una primera etapa van aparèixer els "barreters d'agulla" (1496) i els "perxers galoners" (1505). En una segona etapa es van organitzar els oficis de velers (1533) i velluters (1548). El 1572 es va constituir el gremi de "passamaners" o cordoners⁷⁹². L'ofici de "perxers galoners" i de "passamaners" sembla ser que s'havien format per separat de l'antiga confraria de Julians Mercers Vells, dedicats a la venda d'objectes de seda. Finalment en una tercera etapa es van formar els gremis de tintorers i torcedors de seda (1619)⁷⁹³.

El Gremi de Velers es va crear el 1533, autoritzat per Carles V a les Corts de Monzón. A través de la Reial Cèdula del 16 de desembre de 1535 li van ser concedits nous privilegis, i també el 1564 per part del virrei García de Toledo i de nou per Felip III el 1599.

Per al seu desenvolupament la manufactura sedera necessitava un important recolzament per part dels poders públics, tant en forma de grans inversions de capitals econòmics i també humans. En el cas florentí la manufactura de la seda havia disposat d'un gran suport per part de les autoritats municipals en forma de mesures proteccionistes, facilitats per l'arribada de mà d'obra, i l'establiment d'una corporació que regulava l'art. A més a més havia comptat amb grans inversions econòmiques, tant de la iniciativa pública com de la privada. Els mercaders de la ciutat importaven grans quantitats de seda en brut i n'exportaven grans

⁷⁹¹ Els Julians es van constituir en 1392 al voltant de l'ofici dels passamaners, posteriorment se'ls anirien afegint altres oficis, com els bossers, els guanteres els corretgers, els titraters i els guanteres. (DURAN i SANPERE, A: *Barcelona...*, vol. II, pàg. 354).

⁷⁹² MOLAS RIBALTA, P: *O. Cit.*, pàg. 426: Els oficis de perxers galoners i passamaners eren molt semblants entre sí. Els galoners utilitzaven el telar, a diferència dels cordoners que treballaven a pols i "ab agulla".

⁷⁹³ MOLAS RIBALTA, P: *O. Cit.*, pàg. 425, 426.

volums cap a les principals ciutats europees⁷⁹⁴.

A inicis del segle XV la indústria sedera barcelonina, igual que les altres indústries tèxtils estava subjecta per una sèrie de mesures proteccionistes que tenien per objectiu impulsar la producció local i protegir-la de la competència exterior. El 1422, a través de la constitució *Havents a cor*, les Corts catalanes van prohibir la importació dels draps estrangers de seda i de llana per "vendre o vestir"⁷⁹⁵. La constitució del 1422 havia prohibit la importació de teixits de seda estrangers, però aviat va ser revocada⁷⁹⁶.

Però alhora que rebutjaven les manufactures estrangeres, les autoritats barcelonines van estar atentes a l'hora de fer servir els coneixements tècnics arribats de l'exterior.

El 18 de gener de 1441 els consellers de la ciutat i un consell de dotze prohoms, designats pel Consell de Cent per ocupar-se especialment de la qüestió, van decidir atorgar un subsidi a dos germans procedents de la ciutat francesa d'Arràs que eren teixidors de draps de ras (tapissos en forma de domassos)⁷⁹⁷. Els dos teixidors, Jaquet i Tomàs de Lelièvre, haurien de treballar en el seu ofici a Barcelona durant quatre anys com a mínim i el més important de tot, formar deixebles que poguessin exercir aquest ofici en acabar la seva formació. Els dos germans eren mestres de draps de ras i de bancals. El Consell va nomenar 12 prohoms per vetllar aquest negoci, proposant subvencions per ajudar-los a establir-se. Sembla ser que els mestres van ser instal·lats, junt amb el seu obrador en unes cambres del Palau Reial Major.

El Consell els va encomanar la confecció d'un parell de bancals per ornamentar les parets de la Llotja de Mar, per quan els consellers hi anessin a vendre les imposicions de la ciutat. Més enllà del març de 1441 no trobem cap constància dels dos tapissers, possiblement no complissin amb el compromís de residir a Barcelona durant 4 anys⁷⁹⁸.

Al mes de maig d'aquell mateix any, 1441, un altre mestre també procedent d' Arràs, Joan Falcisson havia rebut comandes de treball i s'havia ofert per establir-se a Barcelona amb la seva dona i acceptant algunes subvencions municipals. El consell havia encomanat a Falcisson tres parells de bancals tots amb senyals de la ciutat. El mestre va trigar cinc mesos en fer els bancals i en va cobrar 25 florins per parella⁷⁹⁹.

⁷⁹⁴ TOGNETTI, S: *O. Cit.*, pàgs. 36-37.

⁷⁹⁵ CIPOLLA, C. M.: *Historia económica de la Europa preindustrial*, Crítica, Barcelona, 2002. , pàg. 242.

⁷⁹⁶ CARRÈRE, C: *O. Cit.*, vol. II, pàgs. 392-393.

⁷⁹⁷ AHCB: Consellers, 1C.V - 12/6. CARRÈRE, C: *O. Cit.*, vol. II, pàgs. 299-300. DURAN I SANPERE: *Barcelona i la seva història*, volum 2 : "El treball i la indústria" , pàg. 334- 335.

⁷⁹⁸ DURAN i SANPERE: *O. Cit.*, El 30 de gener de 1441 havien rebut una subvenció del consell per ajudar-los a establir-se a Barcelona i el 13 de març havien rebut un altre ajut pel mateix motiu.

⁷⁹⁹ DURAN i SANPERE: pàg. 335.

Observem un clar interès per part de les autoritats barcelonines en utilitzar els coneixements dels dos teixidors de ras en benefici del desenvolupament de la manufactura tèxtil barcelonina.

Tot i l'interès que havia despertat en els consellers de la ciutat, no sabem fins a quin punt va tenir èxit la iniciativa, ni s'han trobat altres referències d'iniciatives similars relacionades amb la manufactura de draps de ras.

No obstant, pocs anys després, el 1448, trobem un mestre barceloní que dedicat a la confecció de draps de ras⁸⁰⁰. El mestre, Leonard havia contractat el 1448 un aprenent valencià, Jofre Vives, de 18 anys, fill d'un seder difunt d'Oriola. El mestre Leonard prometia ensenyar el seu ofici de teixidor de draps de ras al deixeble durant dos anys i a més a més de la manutenció, pagar-li 10 florins d'or en finalitzar l'aprenentatge.

Tot i aquestes referències puntuals, i alguns contractes d'aprenentatge amb mestres teixidors de draps de ras⁸⁰¹, sembla ser que la manufactura autòctona d'aquests draps de seda més complexos no va arribar a tenir prou importància, ja que els tapissos de ras es van seguir important principalment de Flandes i de França.

A la següent dècada i de manera similar a la iniciativa que van portar a terme deu anys abans, els consellers de la ciutat van decidir aprofitar l'arribada a finals de març de 1451 d'uns mestres brocaters genovesos a la ciutat com a oportunitat per a impulsar la manufactura sedera local. En concret, el conseller Ferrer Nicolau de Gualbes va exposar davant del Consell la defensa de l'establiment a Barcelona de l'art de teixir brocats. Altres consellers també eren partidaris que la ciutat protegís els mestres brocaters que volguessin residir a Barcelona. El mateix Consell admetia que a Barcelona no es treballava l'art de teixir draps d'or i de seda. Considerant que havien arribat mestres en l'ofici de fer draps d'or i de seda procedents de Gènova, van decidir que seria de gran utilitat pública per la ciutat aprofitar els coneixements d'aquests brocaters per aprendre el seu ofici i establir a Barcelona aquest art⁸⁰². Aquests capítols haurien de ser reconeguts per persones expertes escollides pels consellers.

El 2 d'abril de 1451, el Consell havia acordat prestar als mestres brocaters d'or i de plata genovesos, Urbano Tanquerio, Nicolau de Petrosancto, Baltasar Maiolino i Domènec de

⁸⁰⁰ AHPB: Vicenç Bofill, *Manual*, 125/9. 18 de juny de 1448.

⁸⁰¹ A l'apartat "Mestres i aprenents".

⁸⁰² AHCB: *Consell de Cent, Registre de Deliberacions*, 1B.II-007. 1450-1452. foli 28. "Fou deliberat que attès lo gran útil qui/ per les dites coses se'n seguiren a la dita ciutat es espe-/ dient e necessari que lo dit ofici o art sia exercit en la/ dita ciutat".

Lucca, deu mil florins per un temps de deu anys⁸⁰³. Durant aquest temps els mestres es comprometien a treballar amb continuïtat en el seu ofici a Barcelona i finalment a restituir la quantitat prestada. A més a més els mestres es comprometien a ensenyar el seu ofici a totes aquelles persones de la ciutat que volguessin aprendre l'art. Durant els deu anys que els seders genovesos treballarien a Barcelona el seu obrador seria una escola.

Els treballadors que assistissin als mestres brocaters s'haurien de pagar ells mateixos el menjar i la beguda, 18 lliures durant el primer any. Passat el primer any, els mestres haurien de tenir al seu costat a aquells aprenents que volguessin seguir aprenent l'ofici i que ja haguessin estat assistint-los durant un any. Després del primer any, els aprenents ja no haurien de pagar la manutenció, que els oferirien els mestres. Durant els primers cinc anys del total de deu anys que duraria el contracte, les persones que aprenguessin l'ofici al costat dels mestres brocaters només podrien exercir-lo a Barcelona amb la voluntat dels mestres.

El consell també afavoria els quatre mestres brocaters davant de qualsevol altre mestre seder estranger que volgués exercir el seu ofici a Barcelona, acordant que no els faria cap préstec durant la seva estada a la ciutat. Fins i tot s'establia que en cas de guerra amb els genovesos, els mestres brocaters i altres que tinguessin aquest ofici es poguessin quedar a Barcelona sense cap perjudici als seus béns i persones.

Als mestres brocaters també se'ls oferia la possibilitat de fer-se ciutadans de Barcelona i d'establir-s'hi amb les seves dones i famílies, gaudint de tots els avantatges que aquesta condició comportava.

Per donar major impuls a la iniciativa i afavorir l'art dels mestres brocaters s'obligava als donzells i dones a vestir i portar draps de seda que es farien a la ciutat i no altres (però també s'afegia que si les dones i donzells trobaven les mercaderies a millor preu les podrien comprar). Dos anys després de l'establiment dels brocaters a la ciutat es retornaria a les mesures proteccionistes que prohibien a qualsevol persona de la ciutat tallar o vestir cap teixit de seda que no hagués estat fet a Barcelona.

En cas de no respectar les condicions contractuals i que els mestres marxessin abans de completar la durada del contracte o no complissin amb la feina que havien de fer, els mestres haurien de restituir tot el préstec. I en el cas que l'utilitzessin per a qualsevol altra finalitat que no fos la de treballar en el seu ofici, haurien de pagar una multa de mil lliures. Els mestres brocaters estaven obligats a retornar totes les quantitats que no invertissin en la

⁸⁰³ AHCB: *Consellers, Miscel·lània*, 1C. V -12/6 . Citat a : DURAN I SANPERE, A: *Barcelona...*", pàgs., 348-350.

compra de sedes, or o eines necessàries per al seu treball.

En primer lloc, i abans d'aplicar-se el contracte es demanava als mestres brocaters que demostrassin la seva destresa en el seu art a fi de que les autoritats municipals la poguessin veure⁸⁰⁴.

El 1456 consellers Ferrer Nicolau de Gualbes, Bernat Ferrer, Bernat Llull, Joan Marquet i Pere Metge consellers d'aquest any havien exposat de nou davant del Consell de Cent la iniciativa per a afavorir la implantació de la manufactura sedera a la ciutat oferint el mateix préstec, deu mil florins per deu anys a mestres brocaters que vinguessin de nou a la ciutat⁸⁰⁵.

Els consellers havien manifestat que la iniciativa reportaria un gran benefici de per la ciutat i els seus habitants. Tanmateix sembla que aquesta iniciativa no va tenir l'èxit esperat en quant a la implantació d'una manufactura de teixits d'or i brocats a Barcelona, ja que el 1458 davant el Consell del Trentenari va ser exposat el desig d'uns mestres de filar or valencians d'establir-se a Barcelona i treballar en el seu ofici a canvi de que els fossin prestades 400 lliures per un període de quatre anys. Durant aquest temps, els quatre filadors d'or i de seda s'instal·larien a Barcelona amb les seves famílies. Novament es destacava la utilitat que podria tenir l'arribada dels mestres per impulsar la manufactura sedera a la ciutat. Per fomentar el desenvolupament de l'art de teixir sedes i brocats i ajudar a promoure una nova font de riquesa i treball. Finalment la proposta dels mestres valencians va ser aprovada el 1459 i aquests van rebre 200 lliures en préstec (no es podien obtenir garanties per a una major suma) a canvi de residir a Barcelona durant deu anys⁸⁰⁶.

La ciutat també va fer esforços per impulsar la producció de la fibra de seda. Amb la intenció d'impulsar la indústria sedera local, i davant de l'exemple dels guanys i l'èxit de la producció sedera a València, el 1458 els consellers de Barcelona van autoritzar la plantació de moreres a les valls de les muralles la ciutat per a la cria de cucs de seda, de la mateixa manera com s'havia fet a València.

⁸⁰⁴ DURAN I SANPERE, A: *Barcelona i la seva història*, Barcelona, 1973., pàg. 346-349. Document de l'AHCB, Fons Municipal, *Registre de deliberacions 1450-1452*: fol. 28.

⁸⁰⁵ "...Attenent d'la dita Universitat los dits/ honorables consellers ab Consell de [espai en blanc] promès de tots/ estaments havents poder del Consell de Cent jurats ce-/ lebrat a [espai en blanc] haver deliberat que en la dita ciutat sia introduhit lo offici o art de fer draps/ d'or e de seda per lo qual se'n seguirà gran útil a la dita ciutat e per los habitants en aquella lo dit art o offici se/ pora aprendre e romandrà en la dita ciutat pero per/ introduir lo dit offici o Art la dita ciutat haurà/ a prestar als mestres qui introduiran lo dit offici qui/ novellament son venguts en la dita ciutat X [M: exponencial] florins/ per deu anys segons los capítols per aço fets e fermats es contengut...". (AHCB: *Consellers, Miscel·lània*, 1C. V - 12/2. Disposicions pels brocaters).

⁸⁰⁶ DURAN I SANPERE, A: *Barcelona...*, pàg. 349-350. Documents procedents de l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, Fons Municipal, *Registre de deliberacions 1458-1459*, fols. 51 i 63. Documents del 28 de setembre de 1458 i 14 de maig de 1459. AHCB: 1C. V -12/6).

El 18 de gener de 1458 el draper ciutadà de Barcelona, Joan Serra havia presentat una petició al Consell de Cent en la que demanava que es plantessin moreres als llocs de la comunitat. Joan Serra atribuïa el retard en el desenvolupament de la manufactura sedera a Barcelona a la manca de fulles de morera per a alimentar els cucs de seda. Serra comparava la situació de Barcelona amb la de València, on el treball de la seda era molt més pròsper gràcies al conreu de la morera. El draper havia exposat que els beneficis de plantar moreres no trigarien en manifestar-se, només els quatre o cinc anys que triguessin en créixer les moreres, i en aquest cas, Joan Serra havia manifestat el seu desig que tots els seders poguessin fer ús d'aquestes moreres. El Consell va aprovar la proposta i va decidir plantar les moreres fora de la ciutat, del Portal dels Tallers al Portal de Sant Antoni, del Portal de Sant Antoni al Portal de Sant Pau i del Portal de Sant Pau fins al Portal de la Drassana i fins al mar. Es va acordar que les moreres es plantarien dins del fossar de la muralla i el més lluny possible dels murs. No va haver-hi més notícies d'aquesta iniciativa i no sabem si finalment es va portar a terme⁸⁰⁷. En tot cas les iniciatives per al conreu de moreres i de la cria del cuc de seda no van ser importants, ja que al marge d'aquesta iniciativa no hem tornat a trobar referències a les moreres i als cucs de seda fins al segle següent⁸⁰⁸.

Com a altres llocs⁸⁰⁹, la creació d'una indústria sedera especialitzada a Barcelona es va veure beneficiada sobretot gràcies als coneixements tècnics de mestres altament qualificats procedents de diferents regions d'Itàlia. Però aquests seders tot i ser especialistes en el seu ofici, que havien emigrat degut a l'excedent de mà d'obra, en un principi no posseïen importants sumes que els alts costos de la matèria primera, i les eines, requeria un negoci com el de la seda.

Encara que les autoritats municipals van intentar afavorir la producció sedera de la ciutat per

⁸⁰⁷ AHCB: Fons municipal, *Deliberacions 1456-1458*. CAMÓS CABRUJA, L: "Los fosos de la ciudad al servicio de la producción sedera barcelonesa a mediados del siglo XV", *Divulgación Histórica de Barcelona*, 1947, pàg. 92-93.

⁸⁰⁸ El 8 de juny de 1525 es va signar un contracte per la nutrició de cucs de seda i el filat de la mateixa. (AHCB: Fons Gremial General, Caixa S-V, 8)

A través del llibre de comptes d'un seder de la segona meitat del segle XVI, Jaume Ferrer, veiem que les moreres que feia servir no estaven gaire allunyades de la ciutat. El seder pagava pagava per l'ús de moreres a propietaris de voltants de Barcelona. Així a Miquel Joan Bastida de Sant Andreu del Palomar, en 1587 li havia pagat 40 lliures per l'ús de 240 moreres. (ACB: Capítol de la Catedral, III. Procores, 3. Llegats de llibres extravagants, Comptes de companyies, comerciants, navegants, individus, etc. (1268-1864): Comptes d'en Jaume Ferrer, seder, 1535-1600).

⁸⁰⁹ A Anglaterra l'arribada de mestres estrangers també va suposar un intent d'implantar una manufactura sedera especialitzada. Un exemple va ser el cas d'un italià a qui sota el regnat d'Eduard IV se li va assignar una casa a Westminster per teixir robes de domàs, vellut i or i altres robes de seda, atraient d'aquesta manera l'oposició de mercaders estrangers, que intentaven prevenir-lo d'ensenyar el seu art al país. (DALE, M. K.: *O. Cit.*, pàg. 324-335).

limitar la gairebé total dependència respecte a Itàlia i els seus mercaders en la importació de les teles de seda, van ser principalment les iniciatives privades de mercaders i empresaris les que van promoure la manufactura sedera a Barcelona.

Malauradament el desenvolupament de la manufactura sedera a Barcelona també es va veure perjudicat per les diferents disposicions que pretenien limitar l'ús de teixits de luxe i especialment draps de seda amb brocats d'or o de plata. Des de les ordenacions de 1417 es prohibia l'ús de pedreria o argenteria a les aplicacions de vestuari, i fins i tot es limitaven els brodats (sobretot si eren d'or) i les robes de seda. L'ús de brocats estava rigorosament prohibit i les persones que es presentessin en públic vestides amb brocats s'enfrontaven a multes i requisicions dels vestits. Més endavant aquestes mesures s'anirien atenuant ⁸¹⁰. Aquestes disposicions anti-sumptuàries van perjudicar molt el desenvolupament de la manufactura dels teixits de seda i or a la ciutat i els que es van veure més afectats van ser els brocaters.

⁸¹⁰DURAN I SANPERE, A: *Barcelona...*, pàg. 351 – 352. Únicament es permetia portar robes de brocat a les cuirasses o sobrevestes anant d'armes fora de la ciutat.

V.3 L'ESTABLIMENT A LA CIUTAT DE MESTRES SEDERS ESTRANGERS

Des de principis del segle XIV, havia augmentat la demanda de manufactures de seda. Però encara que el mercat de la seda es va expandir ràpidament als segles XIV i XV, l'oferta va seguir sent limitada en relació amb la demanda. Per cobrir aquesta demanda o bé s'havia d'importar productes manufacturats, tema del que ja hem parlat, o bé s'havia d'impulsar una indústria local.

Com hem indicat, l'impuls d'una producció sedera barcelonina no vindria únicament per part de les autoritats municipals, sinó també, i sobretot, per part de la iniciativa privada. Seria el resultat d'associacions de professionals estrangers, especialistes en el treball de la seda, i mercaders barcelonins que aportarien els diners necessaris per a iniciar negocis seders a la ciutat. De fet, la presència de mestres seders a Barcelona, procedents de diferents ciutats del nord d'Itàlia, sobretot nombrosa als anys 50 del segle XV, va ser molt important perquè va permetre la difusió de les tècniques que aquests dominaven.

La indústria sedera requeria altes habilitats de treball, però no oferia oportunitats de treball a gran escala ni va poder absorbir la mà d'obra desplaçada de la indústria llanera en decadència. A més a més aquest creixement de la producció sedera no va oferir grans oportunitats de feina ja que les millores tecnològiques en la manufactura sedera van permetre reduir el nombre de treballadors⁸¹¹.

La sederia tenia uns costos més elevats que els de les altres indústries tèxtils, pel preu de les matèries primeres, però també pels salaris de la mà d'obra especialitzada i escassa. Les matèries primeres usades a la indústria de la seda, no només la seda en brut, sinó també les matèries colorants incidien sobre els costos. La manufactura de la seda estava formada per un nombre reduït de fases però que requerien una gran perícia tècnica, i més encara els tipus de teixits més complexos. El nivell tècnic dels mestres seders era més alt respecte altres artesans, com per exemple els de la llana, però també eren més ben remunerats.

El tractar-se d'articles de luxe, no es contemplava abaratir els costos de producció, ni el preu de les matèries primeres, el qual podia arribar fins a un 65 o 70% del preu total de la

⁸¹¹ MISKIMIN, H. A.: *The Economy of Early Renaissance Europe, 1300-1460*, 1969, pàgs. 107-108.

tela manufacturada⁸¹². Tampoc era una bona opció reduir els salaris, ja que menysprear el treball de mestres qualificats, que eren la base d'aquesta indústria. Amb uns sous més baixos es generava més competència entre els artesans, i molts cops es forçava a aquests mestres a marxar a altres llocs, afavorint així l'expansió de les tècniques a altres ciutats i augmentant la competència entre aquestes. El més important era promoure la qualificació i l'especialització dels mestres artesans afavorint l'immigració d'especialistes estrangers, d'aquesta manera els costos del treball tenien una importància secundària⁸¹³.

La manufactura de la seda es va difondre a diverses ciutats gràcies, fonamentalment, a la immigració d'experts artesans altament qualificats, que les autoritats públiques s'esforçaven a atraure als nous centres seders, amb promeses d'oferir-los amplis privilegis, franquícies i tot tipus de beneficis⁸¹⁴.

A algunes ciutats italianes, com ara Florència, ja des dels primers anys del segle XV s'estava donant un procés en que seders "grans", que s'havien enriquit, començaven a contractar directament artesans que no tenien el grau de mestre per treballar al seu servei com a assalariats, sense haver assolit el mestratge. Això va provocar que els mestres seders, que no havien assolit una posició tant pròspera, emigressin. Aquesta tendència va beneficiar les ciutats de la competència on aquests seders trobaven més facilitats a l'hora de desenvolupar la seva activitat⁸¹⁵, fugint de la competència dels seders empresaris.

Mentre les autoritats florentines adoptaven mesures destinades a atraure mà d'obra experta i qualificada per difondre el saber del mestre (fonamentalment de Lucca).⁸¹⁶ A la vegada promulgaven lleis molt dures, que incloïen fins la pena de mort, pels artesans que difonguessin a l'estranger les tècniques de la manufactura florentina. Tot i així, alguns mestres van emigrar cap a les indústries venecianes i genoveses⁸¹⁷.

A mitjans del segle XV els teixits de seda genovesos eren els més coneguts per la seva qualitat. Malgrat que els genovesos van introduir-se relativament tard en la indústria de la seda, si es comparen amb els mestres teixidors florentins i luquesos (tradicionalment

⁸¹² TOGNETTI, S: *Un'industria di lusso....*, pàgs. 20-21.

⁸¹³ TOGNETTI, S: *Op. Cit*, pàg. 86.

⁸¹⁴ CIPOLLA, C. M.: *Historia económica de la Europa preindustrial*, Crítica, Barcelona, 2002.

⁸¹⁵ BUSSAGLI, M: *La seta in Italia*, pàg. 147.

⁸¹⁶ A partir del segle XIII, la manufactura sedera a Lucca es va desenvolupar fins a tal punt que se la coneixia com "la ciutat de la seda". L'escassetat de terres al seu voltant va facilitar el gran desenvolupament de la manufactura a la ciutat. BRAUDEL, F: *Civilización material, economía y capitalismo*. Tom II: "Los juegos del intercambio", Madrid, 1984, pàg. 259. Segons Ortensio Landi en un dels seus Paradossi (1543): "...per manca de territori al seu voltant i que li pertanyés [...] va arribar a ser industriosa fins l'extrem que proverbialment se l'ha anomenat la *República de les Formigues*".

⁸¹⁷ TOGNETTI, S: *Un'industria di lusso....*, pàg. 17.

considerats mestres teixidors de seda per excel·lència), a Gènova la manufactura de la seda aviat va tenir un gran desenvolupament⁸¹⁸.

Durant la dècada de 1430, un gran nombre de seders luquesos es va establir a Gènova, i entre aquests hi havia mestres especialistes, molt valorats pels seus coneixements, però també teixidors amb coneixements generals que es col·locaven al servei d'altres seders o obrien una botiga pel seu compte on contractaven treballadors i aprenents.

En el cas de la sederia a Gènova, el seu gran desenvolupament al segle XV, que la convertiria en l'activitat econòmica més important de la ciutat (juntament amb la construcció naval), es va veure beneficiat per la crisi de la producció sedera als dos majors centres seders de la baixa edat mitjana, Lucca i Venècia.

Els mestres seders genovesos aviat van començar a ser molt demandats a l'estranger. Als anys 60 el Consell d'Ancians de la ciutat de Gènova, considerant que alguns seders havien deixat la ciutat per establir-se a Catalunya, va prohibir tota emigració dels artesans de la seda i l'exportació de les seves eines, tenint en compte la tendència creixent per part dels teixidors a abandonar la ciutat per establir-se a altres llocs. Però tot i aquestes mesures, les infraccions eren nombroses⁸¹⁹. Al mateix temps que les autoritats genoveses intentaven frenar l'emigració de mestres seders qualificats, les mesures municipals de moltes ciutats intentaven afavorir la immigració de mestres artesans. D'aquesta manera als mestres establerts a un determinat territori per a exercir el seu ofici se'ls hi oferien importants avantatges, com exempcions, desgravacions fiscals, préstecs, facilitats creditícies⁸²⁰.

De manera semblant al que havia succeït a Gènova unes dècades abans, amb immigració de mestres seders procedents de Lucca, a Barcelona, a partir dels anys 50 del segle XV, l'arribada de seders especialistes italians (principalment genovesos, luquesos i venecians), va tenir un paper molt destacat en el desenvolupament de la indústria sedera. Com en el cas dels especialistes seders luquesos a Gènova, l'aportació dels coneixements i la experiència en el treball de la seda de mestres de diferents regions d'Itàlia, oferint els seus serveis als

⁸¹⁸ HEERS, J: *Gênes....*, Paris, 1961., pàgs. 238-239.

⁸¹⁹ HEERS, J: *Op. Cit...*, pàg. 239.

⁸²⁰ HEERS, J: *Op. Cit....*, Paris, 1961., pàg. 239. La demanda exterior de mestres seders estrangers també venia d'altres llocs. El 1460, a fi de desenvolupar la indústria de la seda a Tours, el rei Lluís XI va fer-hi arribar nombrosos artesans genovesos, Stella, Garibaldi, Tazio, Riccio, Pareto. També es documenten casos de mestres genovesos emigrats a altres llocs, com Alemanya.

CIPOLLA, C. M.: *Historia económica de la Europa preindustrial*, Crítica, Barcelona, 2002. , pàg. 243. En el cas del regne catalano-aragonès, el rei Ferran d'Aragó va concedir a un mestre seder venecià un préstec de 1000 escuts sense interès amb la condició d'implantar a Nàpols una fàbrica per a la producció de teixits de seda. En el cas de França, el rei Lluís XI també es va preocupar d'atraure entre altres artesans , especialistes en el treball de la seda.

barcelonins que volien iniciar-se en la sederia va ser molt important.

També a València, on el treball de la seva ja estava força desenvolupat, l'arribada de mestres seders estrangers va tenir una gran importància per la sederia. La influència de mestres estrangers, i en especial genovesos, va ajudar significativament al desenvolupament de la manufactura sedera, i va suposar també la introducció del procés de manufactura del vellut negre i la seva incorporació com a element de moda de l'època⁸²¹. Els seders genovesos que es dirigien cap a València sembla ser que ho van fer motivats per la recerca de beneficis, mitjançant la difusió del negoci de la seda en regions favorables econòmicament al seu desenvolupament, com la València al segle XV. La seva emigració es va portar a terme a través d'iniciatives empresarials per part d'elits econòmiques, i també va estar motivada per la voluntat dels mestres i treballadors que buscaven noves oportunitats a altres ciutats propícies. A València la gran majoria de mestres seders estrangers que havien arribat procedien de Gènova i els seus voltants, mentre que els originaris d'altres ciutats italianes, eren una minoria⁸²².

En canvi a Barcelona no observem aquest fenomen. La manufactura local es desenvolupava a una escala molt més petita que a València i la presència de mestres seders estrangers va ser més reduïda. No obstant això, la procedència dels especialistes era força variada, hi trobem seders procedents de Gènova i voltants, de Venècia, de Lucca, de Florència, de la Llombardia.

A Barcelona, tot i considerant un menor volum productiu, la influència dels mestres italians també va suposar la incorporació de noves tècniques més complexes i va permetre la circulació als consumidors barcelonins; de teles més elaborades entre algunes de les quals havien estat confeccionats als tallers locals.

A més a més dels seders contractats per part del consell de la ciutat, durant aquests anys treballaven a Barcelona mestres estrangers al servei de mercaders i empresaris de la ciutat i també seders establerts pel seu compte.

Entre els seders estrangers que arribaven a la ciutat hi havia mercaders emprenedors, mestres seders estrangers que eren especialistes en el seu ofici i molt demandats pels seus coneixements, tant per part de les autoritats municipals com per part de particulars. Aquests seders treballaven de manera autònoma o depenent d'altres empresaris seders. Però també

⁸²¹ NAVARRO ESPINACH, G: *Los orígenes ...*, pàg. 39.

⁸²² *Lucca e Europa degli affari*, PETTI BALBI, G: "La presenza lucchese a Genova in età medioevale", pàgs.29-45, pàg. 36.

arribaven teixidors de seda estrangers amb coneixements generals de l'ofici que es col·locaven al servei d'altres seders com a aprenents, oficials o treballadors a sou, o bé eren ells els que obrien un taller o una botiga pel seu compte on contractaven treballadors i aprenents⁸²³. Entre ells hi havia seders que havien assolit el grau de mestre i altres que no, i acostumaven a ser aquests darrers els que més fàcilment acabaven en una situació de dependència respecte als empresaris. En el cas dels seders amb grau de mestre, les seves possibilitats d'aconseguir una promoció laboral eren majors que en cas dels treballadors a sou i dels aprenents.

Alguns d'aquests teixidors que arribaven portaven amb sí eines per treballar en el seu ofici, com va ser el cas dels dos mestres genovesos teixidors de draps d'or i de seda que van ser empleats per part de Bartomeu Miró en la seva companyia⁸²⁴. Possiblement a través d'aquests mestres italians també va arribar a Barcelona el teler de llaços o a l'estirada⁸²⁵ i els telers i eines específics que servien per treballar el vellut, el setí i el domàs i que aquest empresari seder tenia al seu taller⁸²⁶.

Mentre que en el cas valencià el paper dels mercaders emprenedors genovesos va ser important a l'hora fomentar i ajudar a l'establiment de mestres compatriotes seus, invertint en la formació i consolidació d'empreses i afavorint l'acollida i els vincles de solidaritat amb els mestres i treballadors de la mateixa procedència⁸²⁷, en el cas de Barcelona no s'ha pogut detectar aquest fenomen, ja que eren comunitats molt reduïdes. Tot i això, s'han observat vincles entre alguns mestres seders estrangers que treballaven conjuntament als mateixos tallers, i en ocasions habitaven junts; també documentem casos mestres estrangers que contractaven aprenents o assalariats també forasters, de vegades procedents de diferents ciutats italianes, es tractava de casos de solidaritat particular, no de veritables organitzacions.

⁸²³ NAVARRO ESPINACH, G: *Los orígenes ...*, pàg. 43.

⁸²⁴ *Lucca e Europa degli affari*, PETTI BALBI, G: "La presenza lucchese a Genova in età medioevale", pàgs.29-45, pàg. 36.

⁸²⁵ Era un tipus de teler més complexe que el tradicional o de lliç. Rebia aquest nom pel sistema de cordes i arcades que el formava. (SANTOS VAQUERO, A: *La industria...*, p àg. 622).

⁸²⁶ Veure apartat sobre la companyia de Bartomeu Miró, pàg. 341.

⁸²⁷ MARTÍN i ROS, R.M: "Peces artísticas tèxtils...", pàgs. 91-92.

V.3.1 CONTRACTES D'APRENENTATGE AMB MESTRES SEDERS ESTRANGERS

Una de les conseqüències més importants de l'establiment de mestres seders estrangers a Barcelona va ser la transmissió dels seus coneixements als seders locals contribuint a la formació dels seders barcelonins especialistes. Al llarg del segle XV mestres procedents de diverses ciutats italianes van signar contractes d'aprenentatge amb joves establerts a Barcelona per ensenyar-los el seu ofici.

Tots els contractes d'aprenentatge que hem analitzat eren amb mestres seders procedents de diferents ciutats del nord d'Itàlia, on el desenvolupament de la manufactura sedera havia assolit un alt grau. Entre els contractes que hem vist hem trobat el mateix nombre de seders procedents de Florència, Gènova i Lucca, tres de cadascuna d'aquestes ciutats i un mestre de Llombardia.

Quadre número 27: Nom, procedència i ofici dels mestres seders italians que havien contractat aprenents

MESTRE	PROCEDÈNCIA DEL MESTRE	DATA I SIGNATURA
Leonard Donat de la Gallina, mestre draps d'or i de seda	Lucca	09/02/1424 Joan Pedrol(139/2)/ 16/5/1424 Jaume Isern (105/3)/ 8/2/1427 Narcís Bru (141/7)/ 19/10/1429 (141/1)
Rafael de Rapallo teixidor de draps de seda	Gènova	8/4/1461 Honorat Saconamina (166/20)
Domènec de Antonio de Vetoli, mestre de damasquins	Lucca, habitant de Barcelona	6/12/1455 Nicolau de Mediona (163/9)/ 9/2/1456 (163/9)
Joan de Bergamo mestre de draps de seda	Llombardia i habitant de Barcelona	28/2/1456 Nicolau de Mediona (163/9)/ 25/1/1456 (163/9)/ 19/1/1456 (163/9)
Antoni Figatelli mestre de draps de seda	?	5/4/1453 Honorat Saconamina (166/14)
Domènec de Biaso, teixidor de draps de seda a casa de Bartomeu Miró	Florència	27/10/1458 Bernat Montserrat (169/31)
Aleix de Francisco, mestre de draps de	Florència	5/4/1459 Marc Busquets, major (210/1)

seda		
Llàtzer de Lucca mestre seder	Lucca ? habitant de Barcelona	30/4/1453 Honorat Saconamina (166/14)
Francesc de Jacobo teixidor de draps de seda	Venècia	23/12/1455 (163/9)// 13/5/1460 (175/13)// 3/12/1460 (175/14)/ 3/9/1455 (159/27) i AHCB: Fons Notarial, Companyies, IX.7/ 29/11/1455 (159/27)// 22/8/1459 (163/10)/ 4/6/1460 (175/13)/ 7/1/1461 (175/14)
Rafael Reynaldo mestre de draps de seda i de damasquí	Endora, a prop de Gènova	17/1/1456 Nicolau de Mediona (163/9)
Mateu Dandoli, teixidor de draps de seda	originari de Florència ciutadà de Barcelona	29/4/1488 Joan Fluvià (225/4)
Jaume de Rec, perxer	Gènova, habitant de Barcelona	11/7/1496 Antoni Simó Fonoll (265/6)//7/1/1500 Antoni Palomeres (207/23)

Aquests contractes tenien unes característiques molt diferents de les dels contractes signats pels mestres barcelonins. El tret comú entre els aprenents contractats per mestres italians, era que les seves característiques no s'assemblaven a formes de servitud domèstica, i els aprenents generalment rebien salaris durant la seva estada. Tot i així els contractes d'aprenentatge amb mestres seders estrangers presenten grans diferències entre ells.

Trobem des de contractes en els que els aprenents rebien un salari en funció de la feina feta, fins a casos en els que eren els aprenents els qui havien de pagar als mestres per a la formació que rebien (segurament quan rebien una formació molt especialitzada). Fins i tot les condicions dels aprenents que coincidien en la seva estada amb el mateix mestre presentaven importants diferències entre sí pel que feia a la remuneració que el mestre els donaria (si ho feia).

Quadre número 28: Remuneracions pagades pels mestres seders estrangers

MESTRE	APRESENT	REMUNERACIÓ	DATA I SIGNATURA
Leonard Donat de la Gallina, mestre draps d'or i de seda	Bartomeu	menjar, beguda i 76 florins pels 9 anys. Els primers tres anys li donarà 15 florins i els restants 61 florins els restants 6 anys. (En cas de deixar el servei abans la mare haurà de pagar-ho tot).	09/02/1424 Joan Pedrol (139/2)
Leonard Donat de la Gallina	Jaume Ruiz	menjar, beguda, calçat i vestit	8/2/1427 Narcís Bru (141/7)
Leonard Donat de la Gallina	Joan Vidal	menjar, beguda, vestit i calçat i 7 florins en total	19/10/1429 Narcís Bru (141/1)

Rafael de Rapallo teixidor de draps de seda	Llorenç Aparici	manutenció i 20 florins d'or o 13 lliures i 5 sous	8/4/1461 Honorat Saconamina (166/20)
Domènec de Antonio de Vetoli mestre de damasquins	Gabriel Amar	10 florins d'or i una túnica de llana folrada del color que el deixeble escollís excepte de grana	6/12/1455 Nicolau de Mediona (163/9)
Joan de Bergamo mestre de draps de seda	Guillem Borqui	27 florins, a raó de 9 florins per any.	28/2/1456 Nicolau de Mediona (163/9)
Joan de Bergamo	Bartomeu de Natre	40 florins prorratejats en pagaments d'11sous cada mig any	25/1/1456 Nicolau de Mediona (163/9)
Joan de Bergamo	Pere Moles	25 florins a raó d'11 sous per florí, dels quals li seran pagats 5 florins cada mig any	19/1/1456 Nicolau de Mediona (163/9)
Antoni Figatelli mestre de draps de seda	Jaume Avella	manutenció i vestit i calçat	5/4/1453 Honorat Saconamina (166/14)
Domènec de Biaso teixidor de draps de seda	Bartomeu de Castellnou	Menjar i beguda i per cada cana de vellut que teixís durant l'estada el Mestre li pagaria 11 sous, per cada cana de vellutat, 12 sous, per cada cana de setí, 3 sous i 8 diners	27/10/1458 Bernat Montserrat (159/31)
Aleix de Francisco, mestre de draps de seda	Pascinius de Bartomeu	menjar, beguda i 18 florins d'or d'Aragó, un florí cada mes i 2 reials	5/4/1459 Marc Busquets, major (210/1)
Llàtzer de Lucca mestre seder	Rafael Spindola	aliment i 100 florins d'or d'Aragó (55 lliures) 15 florins per al primer any, 20 per al segon, tercer i quart i els restants 25 per al cinquè any.	30/4/1453 Honorat Saconamina (166/14)
Francesc de Jacobo teixidor de draps de seda	Martí Ruiz	L'aprenent pagaria 18 lliures al mestre seder	23/12/1455 Nicolau de Mediona (163/9)
Francesc de Jacobo	Joan Benet	El pare alimentaria i vestiria el seu fill durant l'aprenentatge	13/5/1460 Bartomeu Costa (175/13)
Francesc de Jacobo	Antoni Mateu	30 florins d'or, el primer any 15 i els restants 15, l'any següent. Per l'alimentació del deixeble, el mestre es compromet a pagar-li 12 diners.	3/12/1460 Bartomeu Costa, major (175/14)

Francesc de Jacobo teixidor de draps de seda	Bartomeu Desmàs	18 lliures per al mestre	3/9/1455 Bernat Montserrat (159/27) i AHCB: Fons Notarial, Companyies, IX.7
Francesc de Jacobo	Gabriel Picó	Menjar, beguda, vestit i calçat	29/11/1455 Bernat Montserrat (159/27)
Francesc de Jacobo	Lluís Riboll	Menjar, beguda i 42 florins, el primer any: 8 florins, el segon: 10 florins, el tercer: 14 florins, I el mig any restant altres 10 florins	22/8/1459 Nicolau de Mediona (163/10)
Francesc de Jacobo	Pere Verguet	Menjar, beguda i 30 florins. El primer any li pagaria 8 florins, el segon 12 florins i el mig any restant altres 10 florins	4/6/1460 Bartomeu Costa (175/13)
Francesc de Jacobo	Antoni Corçà	70 lliures: el primer any 12 lliures (una al mes), el segon any 24 lliures (dues lliures al mes), i el tercer any 34 lliures (també repartides en mensualitats). A més a més en acabar els tres anys li donarà altres 10 florins	7/1/1461 Bartomeu Costa (175/14)
Rafael Reynaldo mestre de draps de seda i de damasquí	Nicolau Mercader	Menjar, beguda i en acabar l'aprenentatge, 16 lliures i 10 sous i una túnica de llana del color que escollís el deixeble.	17/1/1456 Nicolau de Mediona (163/9)
Mateu Dandoli, teixidor de draps de seda	Domènec Galceran	menjar i beguda	29/4/1488 Joan Fluvià (225/4)
Jaume de Rec, perxer	Pere Juncosa	menjar, beguda, i 10 sous cada mes (en total 12 lliures)	11/7/1496 Antoni Simó Fonoll (265/6)
Jaume de Rec, perxer	Joan Gervasi	menjar, beguda i 5 ducats d'or	7/1/1500 Antoni Palomeres (207/23)

A la majoria de contractes amb mestres seders estrangers que hem observat, els aprenents rebien un salari, 16 d'un total de 24 contractes que hem vist. En deu d'aquests setze contractes, els mestres pagarien el salari prorratejat en pagues mensuals, semestrals o anuals. Cinc dels aprenents rebrien tota la remuneració en acabar l'aprenentatge i un dels aprenents rebria la paga en funció de la feina feta (per cada cana que elaborés, segons el tipus de teixit). Alguns mestres havien pagat remuneracions bastant elevades, com el mestre Llätzer de Lucca al seu aprenent Rafael Spíndola. Pels 5 anys que treballaria al costat del mestre, aquest li

pagaria 55 lliures en sumes creixents. Només en quatre contractes els mestres seders estrangers es limitarien a donar la manutenció i els vestits als seus aprenents.

Una possible raó per la major quantitat d'aprenents remunerats, i amb salaris més alts que els pagats pels mestres barcelonins, seria que eren més grans, alguns ja adults, d'una edat que s'apropava als 20 anys. Una excepció va ser el contracte de l'aprenent Bartomeu que en moment de ser contractat pel mestre Leonard Donat tenia només 9 anys⁸²⁸. El mestre florentí li pagaria (a més a més de la manutenció) 76 florins pels 9 anys que treballaria al seu costat. Els primers 3 anys li pagaria 15 florins i els restants 61 florins per als restants 6 anys. A més a més la mare de l'aprenent hauria de pagar la suma total en cas que l'aprenent deixés el servei abans de finalitzar el temps estipulat al contracte. D'aquesta manera Leonard s'assegurava que Bartomeu acabaria l'aprenentatge i segurament l'aprenent rebria una bona formació com ho mostra la voluntat del mestre que acabés l'aprenentatge, la suma relativament alta que li pagaria (i més tenint en compte l'edat de l'aprenent), i també a que l'aprenent rebria una suma molt més alta cap a finals de l'aprenentatge, quan ja hagués tingut bons coneixements de l'ofici i fos un treballador útil per al mestre, motiu pel que a mesura que passessin els anys l'abandó de l'aprenent seria cada vegada més perjudicial.

També la formació que els mestres es comprometien a oferir als aprenents variava bastant d'un cas a un altre. Un mateix mestre es podia comprometre a ensenyar tècniques concretes i en un temps limitat en un contracte i en un altre únicament acordar ensenyar el seu ofici sense més detalls, seguint les formules generals dels contractes d'aprenentatge.

Probablement els aprenents que rebien salaris per part dels mestres ja tinguessin coneixements generals de l'ofici, però no sabessin teixir domassos, brocats o velluts i per aquest motiu feien l'aprenentatge al costat de mestres especialistes. Aquesta pràctica també es donava a Gènova, on la majoria de seders eren designats simplement com a “textores pannorum sete”, però en canvi altres eren “textores damaschinorum” o “textores camocatorum”. Aquests darrers ensenyaven el seu ofici a artesans que ja estaven instal·lats a la ciutat i ja sabien teixir draps de seda més simples⁸²⁹.

⁸²⁸ AHPB: Joan Pedrol, *Manual*, 139/2. 9 de febrer de 1424.

⁸²⁹ HEERS, J: *Gênes...*, pàg. 241, cita a un mestre de baldaquins que havia contractat un simple teixidor de draps de seda per a ensenyar-li el seu art.

Quadre número 29: Oficis dels mestres seders estrangers i les tècniques que es comprometien a ensenyar als seus aprenents

MESTRE	APRENENT	OFICI DEL MESTRE	TÈCNIQUES	DATA I SIGNATURA
Leonard Donat de la Gallina	Bartomeu	mestre de draps d'or i de seda	ensenyar-li el seu "ofici de sederia"	09/02/1424 Joan Pedrol (139/2)
Leonard Donat de la Gallina	Gastó de Pravia	Mestre de draps d'or i de seda	assistir el mestre en el seu ofici de teixir i fer draps d'or i de seda	16/5/1424 Jaume Isern (105/3)
Joan de Bergamo	Bartomeu de Natre	mestre de draps de seda	ofici de teixir draps de seda	25/1/1456 Nicolau de Mediona (163/9)
Joan de Bergamo	Pere Moles Barcelona	mestre de draps de seda	draps de setí, vellut, i de vellutat i altres draps de seda i de brocat	19/1/1456 Nicolau de Mediona (163/9)
Antoni Figatelli	Jaume Avella	mestre de draps de seda	ensenyar el seu ofici de teixidor de draps de seda	5/4/1453 Honorat Saconamina (166/14)
Francesc de Jacobo	Martí Ruiz	teixidor de draps de seda	Ensenyar-li a teixir 3 draps de seda d'una llargària de 20 canes barcelonines, 1 de setí i 1 altra de vellut i la restant de vellutat	23/12/1455 Nicolau de Mediona (163/9)
Francesc de Jacobo	Joan Benet	teixidor de draps de seda	Ensenyar-li a teixir velluts i setins	13/5/1460 Bartomeu Costa (175/13)
Francesc de Jacobo	Antoni Mateu	teixidor de draps de seda	teixir draps de seda, velluts, vellutats i setins de tots els colors fins a 20 canes	3/12/1460 Bartomeu Costa, major (175/14)
Francesc de Jacobo	Bartomeu Desmàs	teixidor de draps de seda	Teixir una peça de vellut, una altra de vellutat i una de setí, cadascuna de 20 canes de llarg.	3/9/1455 Bernat Montserrat (159/27) i AHCB: Fons Notarial, Companyies, IX.7
Francesc de Jacobo	Lluís Riboll	teixidor de draps de seda	Assistir el mestre en el seu ofici de teixir draps de seda	22/8/1459 Nicolau de Mediona (163/10)
Francesc de Jacobo	Pere Verguet	teixidor de draps de seda	Teixir domàs i setí, al començament del segon any d'aprenentatge ja haurà après a teixir correctament domàs i setí	4/6/1460 Bartomeu Costa (175/13)
Francesc de Jacobo	Antoni Corçà	teixidor de draps de seda	El primer any haurà de teixir domàs i el segon i tercer any domàs i setí	7/1/1461 Bartomeu Costa (175/14)
Mateu Dandoli	Domènec Galceran,	teixidor de draps de seda	ensenyar el seu ofici de teixir sedes	29/4/1488 Joan Fluvià (225/4)
Jaume de Rec	Joan Gervasi de Gènova	perxer	per assistir-lo en el seu ofici de perxer de sedes	7/1/1500 Antoni Palomares (207/23)

Gairebé tots els seders italians especialistes eren definits genèricament com a mestres teixidors de draps de seda, tot i que a través dels contractes podem observar que dominaven diferents tècniques del treball de la seda. Alguns, a més a més, eren designats com a “mestres de draps de seda i or” i dos d’ells com a “mestres de damasquins”.

A un dels contractes d’aprenentatge que havia signat (amb l’aprenent Gabriel Amar) es referia a Domenico d'Antonio de Vetoli de Lucca com a mestre de damasquins, mentre que al contracte d'aprenentatge d'Antoni Cabanyes, el mateix mestre s'identificava com a "mestre de draps de seda". Aquesta diferència en la precisió segurament era perquè el mestre de Lucca s'havia compromès a ensenyar a Gabriel Amar la tècnica de teixir domàs, mentre que en el cas d'Antoni Cabanyes només s'indicava genèricament que el mestre li ensenyaria el seu ofici de seder.

Cal destacar que en aquests contractes els mestres habitualment donaven detalls sobre les tècniques que ensenyarien. Així el mestre Leonard Donat ensenyaria al seu deixeble Gastó de Pravia a fer draps d’or i de seda (es referia a brocats o domassos⁸³⁰). Joan de Bergamo es comprometia a ensenyar a fer draps de setí, vellut, i de vellutat i altres draps de seda i de brocat a Pere Moles⁸³¹. El mestre venecià Francesc de Jacobo ensenyaria als diferents aprenents que havia contractat a teixir draps de seda, velluts, vellutats, i setins de qualsevol color⁸³².

Entre els aprenents que havien signat contractes amb mestres seders estrangers no hem trobat cap contracte en que s’indiqués que el deixeble tingués coneixements previs de l’ofici. Tot i així molts cops rebien compensacions bastant superiors a les que podien rebre joves assalariats amb ofici i formació en l’art del mestre. Un factor podria ser que donada la formació específica que rebrien per part dels mestres en determinades tècniques que eren més complexes que els genèrics coneixements de teixir vels, i aviat es convertirien en treballadors qualificats que facilitarien guanys als mestres. Un altre factor podria ser també una major exigència tècnica que els mestres especialistes demanaven als aprenents respecte en comparació a tasques poc definides més habituals en els contractes dels velers barcelonins,

⁸³⁰ AHPB: Jaume Isern , *Manual*, 105/3. 16 de maig de 1424.

⁸³¹ Al contracte amb Pere Moles Bergamo prometia que li ensenyaria a teixir draps de setí, vellut, i de vellutat i altres draps de seda i de brocat . (AHPB: Nicolau de Mediona, *Manual*, 163/9. 19 de gener de 1456.)

⁸³² A Antoni Mateu li ensenyarà a teixir velluts, vellutats i setins de tots els colors fins a 20 canes de llarg. (AHPB: Bartomeu Costa, *major, Manual*, 175/14).

que a més d'aprendre i de treballar a l'obrador també havien de servir al mestre i la seva família.

En el cas d'alguns aprenents, com Joan Gervasi que assistiria al perxer genovès Jaume de Rec, el mestre volia assegurar-se que els coneixements que ensenyaria a l'aprenent, aquest no els transmetria a cap altra persona durant els nou mesos que durés l'aprenentatge⁸³³. Per una major garantia obligava l'aprenent a respectar aquesta condició sota pena de 20 lliures.

En un altre contracte que havia signat, Jaume de Rec, preveia que durant els dos anys que l'assistiria l'aprenent Pere Juncosa, podria anar a treballar fora de la ciutat. Per això el contracte incloïa una clàusula per la qual obligava a l'aprenent que el seguís durant aquest temps allà on anés, fos al regne d'Aragó, al de València o a qualsevol altre lloc del Principat de Catalunya⁸³⁴.

EDATS I DURADES DELS CONTRACTES D'APRENTATGE AMB MESTRES SEDEERS ESTRANGERS

Els contractes amb mestres estrangers que hem analitzat generalment tenien durades més breus que els contractes que hem estudiats abans tant entre els mestres com les mestres barcelonines, al voltant de 2-3 anys, exceptuant el cas del citat Bartomeu, que probablement per la seva poca edat passaria més anys al costat del mestre.

Quadre número 30: Edats dels aprenents i durades de les seves estades amb mestres seders estrangers

MESTRE	APRENT	EDAT	DURADA	DATA I SIGNATURA
Leonard Donat de la Gallina, mestre draps d'or i de seda	Bartomeu	9 anys	9 anys	09/02/1424 Joan Pedrol (139/2)
Leonard Donat de la Gallina	Gastó de Pravia	-	2 anys i mig	16/5/1424 Jaume Isern (105/3)
Leonard Donat de la Gallina	Jaume Ruiz	17 anys	4 anys	8/2/1427 Narcís Bru (141/7)
Leonard Donat de la Gallina	Joan Vidal	-	-	19/10/1429 Narcís Bru (141/1)
Rafael de Rapallo teixidor de draps de	Llorenç Aparici	-	2 anys i mig	8/4/1461 Honorat Saconamina (166/20)

⁸³³ AHPB: Antoni Palomeres, Manual, 207/23. Document del 7 de gener de 1500.

⁸³⁴ AHPB: Antoni Simó Fonoll, Manual, 265/6. 11 de juliol de 1496.

seda				
Domènec de Antonio de Vetoli, mestre de damasquins	Gabriel Amar	18 anys	5 anys	6/12/1455 Nicolau de Mediona (163/9)
Domènec de Antonio de Vetoli	Antoni Cabanyes	20 anys	5 anys	9/2/1456 Nicolau de Mediona (163/9)
Joan de Bergamo mestre de draps de seda	Guillem Borqui	22 anys	3 anys	28/2/1456 Nicolau de Mediona (163/9)
Joan de Bergamo	Bartomeu de Natre	16 anys	4 anys i mig	25/1/1456 Nicolau de Mediona (163/9)
Joan de Bergamo	Pere Moles	23 anys	2 anys i mig	19/1/1456 Nicolau de Mediona (163/9)
Antoni Figatelli mestre de draps de seda	Jaume Avella	20 anys	5 anys	5/4/1453 Honorat Saconamina (166/14)
Domènec de Biaso, teixidor de draps de seda	Bartomeu de Castellnou	18 anys	1 any i mig	27/10/1458 Bernat Montserrat (169/31)
Aleix de Francisco, mestre de draps de seda	Pascinius de Bartomeu	17 anys	18 mesos	5/4/1459 Marc Busquets, major (210/1)
Llàtzer de Lucca mestre seder	Rafael Spindola	21 anys	5 anys	30/4/1453 Honorat Saconamina (166/14)
Francesc de Jacobo teixidor de draps de seda	Martí Ruiz	22 anys	-	23/12/1455 Nicolau de Mediona (163/9)
Francesc de Jacobo	Joan Benet	18 anys	2 anys	13/5/1460 Bartomeu Costa (175/13)
Francesc de Jacobo	Antoni Mateu	22 anys	1 any i mig	3/12/1460 Bartomeu Costa, major (175/14)
Francesc de Jacobo	Bartomeu Desmàs	-	-	3/9/1455 Bernat Montserrat (159/27) i AHCB: Fons Notarial, Companyies, IX.7
Francesc de Jacobo	Gabriel Picó	14 anys	3 anys i mig	29/11/1455 Bernat Montserrat (159/27)
Francesc de Jacobo	Lluís Riboll	18 anys	3 anys i mig	22/8/1459 Nicolau de Mediona (163/10)
Francesc de Jacobo	Pere Verguet	20 anys	2 anys i mig	4/6/1460 Bartomeu Costa (175/13)
Francesc de Jacobo	Antoni Corçà	-	3 anys	7/1/1461 Bartomeu Costa (175/14)
Rafael Reynaldo mestre de draps de seda i de damasquí	Nicolau Mercader	19 anys	4 anys	17/1/1456 Nicolau de Mediona (163/9)
Mateu Dandoli, teixidor de draps de seda	Domènec Galceran	-	2 anys i mig	29/4/1488 Joan Fluvià (225/4)

Jaume de Rec, perxer	Pere Juncosa	16 anys	2 anys	11/7/1496 Antoni Simó Fonoll (265/6)
Jaume de Rec, perxer	Joan Gervasi	-	9 mesos	7/1/1500 Antoni Palomeres (207/23)

Malgrat la tendència dels mestres seders estrangers a contractar aprenents per durades més curtes i oferir-los unes pagues més altes, observem alguns casos d'aprenents ja grans, que farien estades bastant llargues als tallers dels mestres. Com va ser el cas de l'aprenent Antoni Cabanyes, de 20 anys en el moment de signar el contracte assistiria al mestre seder Domenico d'Antonio de Vetoli de Lucca durant 5 anys. El mestre no havia indicat al contracte la remuneració que rebria el deixeble ni tampoc en que es basaria el seu aprenentatge. Antoni Cabanyes segurament no disposava de recursos ja que al document l'havien avalat dos habitants de la seva parròquia de Palou (Granollers), dos pagesos, Antoni Bou i Gilabert de Cabanyes⁸³⁵.

El mateix Domenico d'Antonio de Vetoli havia signat un parell de mesos abans un altre contracte amb l'aprenent Gabriel Amar de 18 anys, fill del barquer ciutadà de Barcelona Bartomeu Amar⁸³⁶. Però les característiques d'aquest contracte eren diferents. Encara que l'edat dels dos aprenents era similar i la durada de l'aprenentatge la mateixa, 5 anys, durant els quals els dos aprenents coincidirien, en el cas de Gabriel Amar es detallava la remuneració que aquest rebria, 10 florins d'or i una túnica de llana folrada del color que el deixeble escollís, excepte la grana (coloració molt més cara que qualsevol altra).

Aquestes diferències entre els contractes dels dos aprenents segurament estarien motivades en bona part per la diferent situació familiar dels dos aprenents. Gabriel Amar es veuria afavorit al contracte pel fet de que era recolzat el seu pare, Bartomeu Amar, qui signava el contracte en nom seu, mentre que Antoni Cabanyes era orfe de pare i al contracte el representaven i l'havien d'avaluar dos pagesos de la seva parròquia. També la procedència dels dos aprenents seria un factor que intervindria en les diferències entre els dos contractes, mentre que Gabriel Amar era fill d'un ciutadà de Barcelona, Antoni Cabanyes procedia d'una zona rural, Palou (al Vallès), per la qual cosa deuria ser alimentat a casa del mestre. Aquesta característica també era un factor que distingia els diferents tipus de contractes.

Per exemple l'aprenent Jaume Avella, procedent de València, i que en el moment de signar el contracte d'aprenentatge amb el mestre de draps de seda Antoni Figatelli, el 1453, tenia 20

⁸³⁵ AHPB: Nicolau de Mediona, *Manual*, 163/9.. 9 de febrer de 1456.

⁸³⁶ AHPB: Nicolau de Mediona, *Manual*, 163/9. 6 de desembre de 1455.

anys⁸³⁷ signa una relativament llarga durada de l'aprenentatge, 5 anys, i no rebria més remuneració que la manutenció i el vestit i el calçat al llarg del temps que duraria l'aprenentatge. Com hem dit, i com es pot veure en el quadre, les clàusules dels contractes són ben diferents les unes de les altres, de manera que creiem que hi intervindrien molts factors, com l'edat de l'aprenent, la durada del contracte, la procedència de l'aprenent, o les tècniques que aprendria al costat del mestre.

ENTORN FAMILIAR I PROCEDÈNCIA DELS APRENENTS QUE ASSISTIEN A MESTRES SEDERS ESTRANGERS

Pel que feia a les procedències dels aprenents, entre els contractes estudiats, trobem una diversitat de procedències molt més gran que entre els aprenents que assistien a mestres seders barcelonins, homes i dones.

Quadre número 31: Entorn i procedència dels aprenents que assistien a mestres seders estrangers

APRENENT	ENTORN FAMILIAR DE L'APRENENT	PROCEDÈNCIA DE L'APRENENT	DATA I SIGNATURA
Bartomeu	fill d'Antònia, vídua de Pere Sabater, que havia estat frener	Barcelona	09/02/1424 Joan Pedrol (139/2)
Gastó de Pravia	-	de Pau, al comtat de Bearn, França	16/5/1424 Jaume Isern (105/3)
Jaume Ruiz	fill de Joan Ruiz	Jaén, del regne de Castella	8/2/1427 Narcís Bru (141/7)
Joan Vidal	fill de Joan de l'Àguila	Saragossa	19/10/1429 Narcís Bru (141/1)
Llorenç Aparici	-	València	8/4/1461 Honorat Saconamina (166/20)
Gabriel Amar	fill de Bartomeu Amar, difunt, que havia estat barquer	Barcelona	6/12/1455 Nicolau de Mediona (163/9)
Antoni Cabanyes	fill de Pere Cabanyes, difunt. Li feien de fiadors dos pagesos de Palou, Antoni Bou i Gilabert de Cabanyes	Palou	9/2/1456 Nicolau de Mediona (163/9)
Guillem	-	Langres, del regne de	28/2/1456 Nicolau de Mediona

⁸³⁷ AHPB: Honorat Saconamina, *Manual*, 166/14. 5 d'abril de 1453.

Borqui		França	(163/9)
Bartomeu de Natre	-	de Terramunda del comtat de Flandes	25/1/1456 Nicolau de Mediona (163/9)
Pere Moles	fill de Domènec Moles, mestre de cases	Barcelona	19/1/1456 Nicolau de Mediona (163/9)
Jaume Avella	-	València	5/4/1453 Honorat Saconamina (166/14)
Bartomeu de Castellnou	fill d'Antoni de Castellnou i de la seva dona Brígida de Nisa	Nàpols	27/10/1458 Bernat Montserrat (159/31)
Pascinius de Bartomeu	-	Florència	5/4/1459 Marc Busquets, major (210/1)
Rafael Spindola	-	Gènova	30/4/1453 Honorat Saconamina (166/14)
Martí Ruiz	-	Saragossa	23/12/1455 Nicolau de Mediona (163/9)
Joan Benet	fill de Joan Fage, forner	Barcelona	13/5/1460 Bartomeu Costa (175/13)
Antoni Mateu	fill de Bartomeu Mateu, flaquer	Barcelona	3/12/1460 Bartomeu Costa, major (175/14)
Bartomeu Desmàs	-	Mallorca	3/9/1455 Bernat Montserrat (159/27) i AHCB: Fons Notarial, Companyies, IX.7
Gabriel Picó	fill d'Antoni Picó, mercader	Ulldecona, diòcesi de Tortosa	29/11/1455 Bernat Montserrat (159/27)
Lluís Riboll	fill d'Antoni Riboll, mercader	Balaguer	22/8/1459 Nicolau de Mediona (163/10)
Pere Verguet	fill de Valentí Verguet, soguer	Barcelona	4/6/1460 Bartomeu Costa (175/13)
Antoni Corçà	-	Cervera	7/1/1461 Bartomeu Costa (175/14)
Nicolau Mercader	fill de Joan Mercader	Susa (Turí)	17/1/1456 Nicolau de Mediona (163/9)
Domènec Galceran	fill de Joan Galceran	Flix	29/4/1488 Joan Fluvià (225/4)
Pere Juncosa	fill de Nicolau Juncosa, difunt, que havia estat mariner i de la seva vídua Caterina	Barcelona	11/7/1496 Antoni Simó Fonoll (265/6)
Joan Gervasi	-	Gènova	7/1/1500 Antoni Palomeres (207/23)

Encara que el volum dels contractes amb mestres estrangers que hem analitzat és molt inferior als altres contractes d'aprenentatge que hem observat, podem concloure que comparativament presentaven una major diversitat de procedències. A diferència dels altres contractes d'aprenentatge que hem vist en que els aprenents de Barcelona eren l'àmplia majoria, entre els aprenents amb mestres seders estrangers hi havia un mateix nombre

d'originaris de la ciutat de Barcelona que de la resta de Catalunya, i d'altres llocs de la Corona d'Aragó, sis aprenents en cada cas. També hi havia aprenents d'altres indrets d'Europa, un de Castella, dos de França, un de Flandes i quatre d'Itàlia.

La presència d'aquests darrers s'explicaria en part pel fet de compartir el lloc d'origen amb els mestres als qui assistirien.

V.4. ALGUNS MESTRES FORANS

La gran majoria de referències al treball de seders italians a Barcelona data de mitjans del segle XV, sobretot dels anys 50 i 60. Abans dels anys 50 la presència d'especialistes seders italians a Barcelona havia estat un fet aïllat. De la mateixa manera abans d'aquesta data trobem notícies molt puntuals a mestres de damasquins, velluters, o teixidors de draps d'or, i en tots els casos es tractava de mestres italians. Com a draps d'or eren coneguts els brocats i domassos els teixits de seda més preuats i de tècnica més complexa.

Alguns d'aquests seders especialistes italians que treballaven a Barcelona als primers anys del segle, cap al 1405 i 1406, havien estat el teixidors de draps de seda Lluís de Johanino de Venècia i el florentí Gaspar d'Altiguier (eren socis del brodador mestre Andreu, també florentí). Els dos teixidors coneixien tècniques del teixit de la seda més complexes, com el treball dels setins vellutats⁸³⁸.

L'altra única referència a la presència d'un mestre de draps de seda i or a Barcelona durant la primera dècada del segle, va ser un contracte que citava al seder Francesc de Santo Ilario. El 1404 aquest seder, que era mestre de draps d'or i de seda, ja era mort. Al document no s'indicava quin havia estat l'origen de Francesc, però el seu fill, Romeu de Santo Ilario (de qui no sabem l'ofici) era ciutadà de Barcelona. El domini de Francesc de Santo Ilario de la tècnica dels draps d'or en una data tant antiga fa pensar que segurament no era d'origen barceloní, i probablement també procedia d'Itàlia⁸³⁹.

La majoria dels mestres seders italians de mitjans del segle havien estat vinculats a algun empresari seder barceloní o a alguna companyia, i alguns a diferents companyies successivament. Uns pocs havien aconseguit treballar de forma independent.

⁸³⁸ Veure apartat "Miquel de Roda i la seva família", pàg. 166

⁸³⁹ El fill de Francesc, Romeu de Santo Ilario (emancipat del seu pare amb data de 1393), havia venut el 7 d'agost de 1404 havia venut a un forner barceloní, Francesc Ça Plana un censal mort de 70 lliures per 116 sous i 8 diners anuals. Entre altres béns (diverses joies), Romeu de Santo Ilario havia posat com a garantia de pagament 7 canes i 3 pams de vellut negre en seda. (AHPB: Pere Granyana, *Manual*, 56/8).

V.4.1 LEONARD DONAT

Un dels primers seders especialistes italians que s'havia establert a Barcelona havia estat Leonard Donat de la Gallina. Aquest, que tot i que era designat a la documentació com a ciutadà de Barcelona (després d'anys de residir a la ciutat havia adquirit la ciutadania), era originari de Lucca. Leonard havia treballat a les primeres dècades del segle XV. Igual que els mestres Gaspar d'Altiguier i Lluís de Johanino coneixia tècniques de teixir seda més complexes i tenia una major especialització que els seders barcelonins contemporanis. La documentació es referia a Leonard com a "mestre de draps d'or i de seda".

La primera notícia que trobem a la presència de Leonard Donat a Barcelona data de 1420. El contracte ens informa que Leonard era originari de Lucca, però ja havia adquirit la ciutadania de Barcelona. Aquest any el mestre luquès havia signat una concòrdia amb dos seders barcelonins, Pere Ferran i Galceran de Sant Feliu. Els seders s'havien compromès en la concòrdia sota pena de 50 lliures⁸⁴⁰. Desconeixem l'origen de la disputa. Al llarg dels anys 20 del segle XV Leonard Donat havia format diversos aprenents que l'havien assistit.

El 1423 Leonard havia format una societat amb el mercader barceloní Francesc Sard, a qui el seder de Lucca també havia designat procurador⁸⁴¹. Leonard Donat havia treballat junt amb la seva dona Joana a qui el 1427 havia nomenat procuradora general⁸⁴².

En 1428 el seder havia comprat un esclau turc de 30 anys, Mahomet, al mercader barceloní Miquel Ros⁸⁴³.

El mateix any el seder de Lucca havia contractat per a treballar amb ell durant un any al perxer Joan Gros procedent de Nàpols. Aquest darrer hauria de residir a casa de Leonard, qui li pagaria 16 sous i 6 diners. El contracte s'establí que Joan Gros podria tornar a la seva terra quan volgués, però mentre estigués a Barcelona estaria totalment subjecte a Leonard

⁸⁴⁰ AHPB: Pere Pellisser, *Manual*, 68/11. 24 de setembre de 1424. Els àrbitres en la concòrdia entre els seders havien estat Leonard de Vallseca, cavaller, Joan Gener, donzell, i Bernat Miquel, llicenciat en lleis, menor de dies, ciutadans de Barcelona.

⁸⁴¹ AHPB: Pere Roig, *Manual*, 124/3. 24 d'abril de 1423. Malauradament no s'ofereixen detalls sobre els termes d'aquesta societat.

⁸⁴² AHPB: Narcís Bru, *Manual*, (141/1). 5 de setembre de 1427. Al document de l'1 d'octubre de 1427 s'indica que Joana havia estat casada en primeres núpcies amb el corredor d'orella Bartomeu Espinalp, amb qui havia tingut una filla, Florència, que el 1426 ja devia ser gran, perquè Joana va pagar-li un deute de 6 lliures que tenia amb ella (28 de febrer de 1426. AHPB: Narcís Bru, *Manual*, 141/5).

El 1429 Leonard Donat i la seva dona havien comprat dues habitacions i dos quintars de terra a Barcelona al barber ciutadà de Barcelona, Bartomeu Merla per 30 lliures (AHPB: Narcís Bru, *Manual*, 141/1. Documents del 13 de juny i del 2 d'agost del 1429).

⁸⁴³ AHPB: Gabriel Terrassa, *Manual*, 93/6. 21 de maig de 1428.

Donat i només podia treballar per ell, sense poder fer perxes de seda pel seu compte o de cap altra persona a Barcelona i a tot el principat de Catalunya sota una pena de 50 lliures⁸⁴⁴. Un any després Joan seguia vivint i treballant a casa del seder de Lucca. Feia perxes vellutats. Però la seva situació havia millorat, ja no rebia un sou baix per part del mestre. Els guanys obtinguts de la fabricació de perxes vellutats se'ls repartirien a parts iguals. En aquest contracte Leonard Donat actuava com a empresari que aportava les instal·lacions per al treball i les eines i el perxer el seu treball. A canvi de deixar-li viure a casa seva, treballar al seu taller i fer servir les seves eines, Leonard Donat es beneficiaria de la meitat dels guanys obtinguts del treball del perxer. Aquest canvi es deuria segurament a que els beneficis que podia obtenir el seder de Joan Gros eren prou importants com per evitar prescindir-ne.

Semblants disposicions per evitar la competència s'havien establert al contracte de Gastó de Pravia, un altre aprenent que havia assistit a Leonard Donat. Aquest aprenent, que venia de França, no podria aplicar els coneixements que hagués après del mestre de Lucca a cap lloc de Catalunya sense el permís del mestre. Si ho feia s'exposava a una pena de 50 lliures, de les quals la meitat seria per Leonard Donat i l'altra meitat per a l'oficial del regne⁸⁴⁵.

Alguns dels aprenents que Leonard Donat havia contractat per a assistir-lo eren de fora de la ciutat, però tot i així veiem una preocupació per part del seder per evitar la possible competència d'uns artesans ja qualificats. Pel fet de ser dels pocs artesans que feien draps de domàs, brocat i vellut a Barcelona durant els anys 20 i 30, Leonard Donat devia haver tingut una posició molt privilegiada i guanys importants. Durant aquests anys, abans de l'arribada més fluida de mestres seders italians a les dècades següents, Leonard Donat no tindria competència i voldria assegurar-se que els seders que formés en les tècniques que coneixia no obrissin els seus propis tallers i li fessin competència a la ciutat.

Malauradament, amb les condicions que imposava per transmetre els seus coneixements, impedia que artesans altament qualificats poguessin treballar pel seu compte i desenvolupar la sederia autòctona en un nivell tècnic més alt.

Les autoritats de la ciutat tampoc van fer esforços durant aquests anys per a fomentar la manufactura de draps d'or a Barcelona, per part d'aquests artesans que ja havien après l'ofici amb el seder de Lucca. Al contrari, contribuïen a evitar que els deixebles formats al costat de Leonard Donat treballessin al Principat, impeding l'establiment de tallers independents de seders que havien après a teixir draps d'or.

⁸⁴⁴ AHPB: Narcís Bru, *Manual*, 141/1. 25 d'agost de 1429.

⁸⁴⁵ AHPB: Jaume Isern, *Manual*, 105/3. 16 de maig de 1424.

Els aprenents que van assistir-lo durant els anys 20 marxarien a les seves ciutats d'origen un cop formats. El seder de Lucca quedaria com un artesà aïllat que elaborava brocats i domassos a Barcelona durant aquests anys, i sembla que el treball d'aquest tipus de teixits a Barcelona no va tenir continuïtat fins a l'arribada de nous mestres a partir dels anys 50. I llavors, com ja hem vist⁸⁴⁶, les autoritats municipals van mostrar major interès per a promoure la manufactura dels draps d'or a la ciutat.

V.4.2 JOAN DE BERGAMO

Un dels primers exemples d'empreses que es van establir a la ciutat per part d'especialistes seders italians i mercaders barcelonins el reflecteix un contracte de 1452, que mostra la gran importància que van tenir els mestres seders estrangers en el desenvolupament d'una manufactura sedera tècnicament més desenvolupada i especialitzada a la ciutat.

El ciutadà de Barcelona Joan de Viladecans, seder, mercader i també corredor de la Llotja, havia contractat els serveis del seder llombard Joan de Bergamo⁸⁴⁷. Durant quatre anys el llombard teixiria draps de seda al servei de Joan de Viladecans. El contracte s'iniciaria a partir del primer dia que Joan de Bergamo treballés a casa de Joan de Viladecans. El contracte té nombroses clàusules que vinculaven molt estretament Joan de Bergamo a Joan de Viladecans durant el temps que duraria el contracte, limitant la llibertat de maniobra del teixidor llombard:

1. Al contracte s'establia que només Joan de Viladecans tindria la potestat de decidir amb qui treballaria Joan de Bergamo, durant quant de temps i la forma.
2. El contractant també es reservava l'exclusivitat de decidir l'ubicació del lloc on treballaria el seder. En cas de no complir amb aquestes disposicions Joan de Bergamo hauria de pagar una penalització de 500 lliures barcelonines.
3. Durant els quatre anys que duraria el contracte, Joan de Bergamo no podria recórrer en cap moment a cap autoritat oficial del país, ni demanar la protecció ni de la Reina, ni del primogènit ni del governador de Catalunya, ni de cap oficial eclesiàstic o seglar sota la mateixa pena de 500 lliures. D'aquesta suma es detallava que la meitat

⁸⁴⁶ Veure apartat "Iniciatives municipals per al desenvolupament de la manufactura sedera local", pàg. 266.

⁸⁴⁷ AHPB: Pere Soler, *Manual*, 120/5. 26 d'abril de 1452.

correspondria al mateix Joan de Viladecans i l'altra meitat al rei o a l'autoritat oficial que fes execució del cas.

4. El seder també es comprometia a no ensenyar a teixir draps de seda a ningú sota la pena esmentada.
5. Joan de Bergamo rebria una compensació per cada cana de seda que elaborés, concretament Joan de Viladecans es comprometia a pagar-li: 5 sous i 6 diners per cada cana de setí; 14 sous per cada cana de vellut; 18 sous per cada cana de vellutat. A més a més, Joan de Bergamo es comprometia a no demanar una major compensació sota la mateixa pena de 500 lliures.
6. Durant el temps que duraria el contracte Joan de Viladecans hauria de proporcionar menjar i allotjament al seder llombard.
7. Joan de Viladecans també es reservava el dret a acomiadar Joan de Bergamo en el cas de que aquest no volgués o no pogués seguir treballant per algun motiu, però també prometia seguir-li oferint allotjament i menjar durant un mes.
8. El seder contractat havia de donar a Joan de Viladecans tot el profit i guany que aconseguís amb el seu treball durant els quatre anys que duraria el contracte, sota pena de 100 florins d'or i que durant el període que durés el contracte no ensenyaria l'ofici a ningú sota pena de 500 lliures.
9. A més a més del sou que rebria per cada cana que confeccionés, Joan de Bergamo rebria de Joan de Viladecans un 15% dels beneficis que aquest obtingués de la venda de draps de seda.
10. Al contracte també s'acordava sota la mateixa pena de 500 lliures que si durant un mes Joan de Viladecans per manca de seda o per algun altre motiu no podia proporcionar feina a Joan de Bergamo, aquest no podria treballar per ningú durant aquest temps. Mentre Joan de Viladecans proporcionés al teixidor de seda les eines i la matèria primera, aquest no podria fer ús d'aquestes eines i matèria primera sense permís de Joan de Viladecans.

Aquest contracte permet observar la importància que s'estava donant a la manufactura de la seda. El contractant barceloní mostrava, en assegurar-se l'exclusivitat del mestre llombard en totes les clàusules del contracte, el gran interès en el treball del mestre llombard i per això li havia prohibit treballar amb o per cap persona a la que Joan de Viladecans no hagués designat.

Joan de Bergamo rebria una paga elevada per al seu treball, depenent del tipus de teixits de seda que elaborés, en funció també de la dificultat que suposava teixir determinats tipus de teles de seda. Per cada cana de setí rebria una paga menor que per teixir velluts i sobretot vellutats. Les pagues que rebria serien molt més elevades que les que rebrien altres teixidors de seda. Per exemple, mentre Joan de Bergamo rebria 5 sous i 6 diners per cada cana de setí que teixís, pocs anys després, el 1459, un teixidor de seda barceloní, Joan Feixes rebria només 3 sous per cada cana de setí que elaborés⁸⁴⁸. Aquesta gran diferència en el sou que rebrien un teixidor i l'altre es deuria segurament a que Joan de Bergamo era un especialista en el seu ofici i com a tal els seus serveis molt demandats a la ciutat. Per aquest motiu Joan de Viladecans imposava les clàusules que impedièn a Joan de Bergamo treballar al servei de cap altra persona o fer cap feina que no fos sol·licitada per ell. Joan de Bergamo no podria ensenyar el seu ofici a ningú durant el temps que durés el contracte, només podria treballar amb les persones que Joan de Viladecans hagués designat, i no podria utilitzar les eines i la matèria primera proporcionada per aquest per cap altra tasca que no fos l'encarregada per Joan de Viladecans.

Joan de Bergamo estaria en una clara posició de dependència respecte a Joan de Viladecans durant els quatre anys que duraria el contracte. No podria recórrer a cap autoritat del país sota l'amenaça d'haver de pagar una penalització econòmica. Estaria vinculat estretament a Joan de Viladecans, ja que aquest seria qui li proporcionaria l'allotjament durant els quatre anys que duraria el contracte i només podria fer la seva feina en el lloc que determinés Joan de Viladecans. En la relació econòmica que s'havia establert, Joan de Viladecans seria qui aportaria la matèria primera, les eines, el taller i també qui es quedaria amb els beneficis que s'obtidrien de la comercialització dels teixits.

Durant els quatre anys que duraria el contracte, Joan de Viladecans voldria aconseguir els màxims beneficis possibles de tenir un mestre seder especialista treballant exclusivament al seu servei i evitar la competència que podria originar el fet que Joan de Bergamo treballés per compte propi o d'altri o difongués els seus coneixements. Segurament preveia que les perspectives de guany que obtindria a través del treball de Joan de Bergamo serien molt importants i per això Joan de Viladecans volia assegurar-se el control total de la producció del mestre seder i limitar al màxim possible la seva autonomia. La importància que Joan de Viladecans atorgava a la qualitat del treball que esperava obtenir del mestre llombard també

⁸⁴⁸ AHPB: Bernat Montserrat, *Manuale comune*, 159/33. Contracte del 1 de setembre de 1459 entre el mestre seder Pere Ferrer i el teixidor de draps de seda, domàs i setí, Joan Feixes.

s'expressava al contracte amb la fórmula que exposava que Joan de Bergamo faria la seva feina millor que cap altre mestre de Barcelona⁸⁴⁹.

Una altra mostra que Joan de Viladecans esperava obtenir bons guanys amb el treball de Joan de Bergamo i per això pretenia assegurar-se de tenir el seu treball en exclusiu al seu servei, era la clàusula per la qual Joan de Bergamo no podria demanar una paga més alta per cada cana que teixís de setí, vellut i vellutat. En cas que el seder demanés un augment de la paga que rebria hauria de pagar una penalització de 100 lliures. D'aquesta manera Joan de Viladecans s'evitava que si Joan de Bergamo veia el benefici que generava el seu treball pogués exigir una major participació en els guanys, i no pogués regatejar amb la compensació que rebria.

Evitant que Joan de Bergamo pogués recórrer a cap autoritat del país el situava en una posició de dependència i d'inferioritat de condicions, i també es buscava evitar que pogués iniciar un negoci propi i establir-se pel seu compte.

Les següents referències a Joan de Bergamo daten després de la finalització del seu contracte de treball del 1452 amb Joan de Viladecans. El primer contracte que havia signat un cop vençuda la durada de la societat amb l'empresari barceloní, va ser un contracte d'aprenentatge del 25 de gener de 1456 en el que havia contractat un aprenent per quatre anys i mig⁸⁵⁰. L'aprenent, Bartomeu de Natre, de Flandes, de 16 anys, assistiria el mestre en el seu ofici de teixidor de draps de seda i a canvi rebria un sou de 40 florins prorratejats en pagaments d'11 sous cada 6 mesos.

Poc després, i el mateix dia, Joan de Bergamo havia contractat altres dos aprenents, Pere Moles i Guillem Borqui. Pere Moles treballaria al costat del mestre durant dos anys i mig i durant aquest temps el mestre llombard li ensenyaria a teixir tot tipus de teixits de seda, vellut, vellutat, brocat i altres draps, i li pagaria un sou de cinc florins cada mig any⁸⁵¹. En canvi en el cas de Guillem Borqui, no s'indicava quines tècniques aprendria el deixeble i durant el temps del seu aprenentatge, de tres anys, aquest rebria una remuneració inferior, nou florins per any.

El contracte de treball que vinculava Joan de Bergamo amb Joan de Viladecans es va acabar el 1456, i sembla ser que a partir d'aquesta data el seder llombard va quedar vinculat amb una altra empresa sedera. Al contracte d'aprenentatge de Guillem Borqui el seguia un

⁸⁴⁹ "Item mes avant jura lo dit Johan de Bergamo ...esser bo e leyal al dit (Joan de Viladecans) en lo dit offic i de fer lo tan bo nich hage en Barchinona".

⁸⁵⁰ AHPB: Nicolau de Mediona, *Manual*, 163/9. 25 de gener de 1456.

⁸⁵¹ AHPB: Nicolau de Mediona, *Manual*, 163/9.

instrument que vinculava el seu treball a la “Societat de les Sedes o “Art de les Sedes”(empresa que tractarem més endavant⁸⁵²) i prometia a l’administrador d’aquesta que l’activitat que realitzaria tindria lloc a una casa que aquesta societat tingués destinada per al treball de la seda⁸⁵³.

Aquest contracte d’aprenentatge que havia signat Joan de Bergamo tindria com a finalitat instruir un treballador que pogués ajudar al mestre seder en la seva feina al servei de la dita societat. Possiblement els altres contractes d’aprenentatge que havia signat Joan de Bergamo havien tingut la mateixa finalitat.

Aquesta subjecció dels aprenents a un mestre que els ensenyaria l’ofici i alhora a un empresari seder o una companyia a la que el mestre seder també estava vinculat, es va donar en el cas d’altres seders italians, com Francesc de Jacobo. Tal i com s’observa en aquests contractes, eren mestres seders especialistes que treballaven al servei d’empresaris seders de la ciutat.

⁸⁵² Veure apartat dedicat a la “Societat de les Sedes”, pàg. 330.

⁸⁵³ “Item in alio instrumento dictus Guillelmus Borqui attendens qui ut dixit pro dicto officio/ addistendo continue residencia et habitacione facere habet in quodam domo ubi dictam/ “Artem de les Sedes” pronunc fit et lavorat et ut Societati et Administratori eiusdem/ artis de ipso contum sit convenit et promisit venerabili Petro de Muntreial/ mercatori ciui dicte ciuitatis administratori eiusdem domus quod in dicta domo habitacio/ me faciet omne et comodum dicte Societati perquiret...”. (AHPB: Nicolau de Mediona, *Manual* , 163/9. 28 de febrer del 1456.)

V.4.3 DOMENICO DE LUCCA I BALTASAR DE MAIOLINO

D'alguns mestres s'ha pogut seguir la trajectòria a través dels anys i veure les diferents etapes per les que va passar la seva vida professional. Un seder que havia estat en contacte amb diferents empresaris en un període de temps relativament curt havia estat Domenico de Lucca. La primera notícia que tenim de la seva estada a Barcelona data de 1453⁸⁵⁴. Aquell any, el seder, que era mestre en teixir draps d'or, de plata i de seda, reconeixia un deute contret per raó del lloguer d'un taller, on dos anys abans el seder de Lucca ja s'havia establert junt amb Baltasar Maiolino, mestre de teixir, filar i tòrcer seda procedent de Gènova.

Els dos mestres italians eren especialistes cadascun en diferents tècniques del treball de la seda. Baltasar de Maiolino era mestre filador, torcedor i teixidor, mentre que Domenico de Lucca era teixidor de teles sumptuoses (d'or i seda) com el domàs o el setí. D'aquesta manera els dos seders feien tots els processos de producció de la seda. En signar el contracte de lloguer inicial, el 1451 els dos seders haurien procurat iniciar una producció sedera independent llogant, a través d'un altre mestre seder, la casa on treballarien per tres anys, però sembla ser que no van poder mantenir un negoci autònom, ja que dos anys després de llogar la casa van haver de recórrer a un empresari per que pagués el seu lloguer a canvi de l'usdefruit dels seus béns.

Uns anys més tard, el 1456, Domenico de Lucca havia tornat a treballar al mateix carrer del pla d'en Llull, però aquesta vegada per una altra companyia, la "Societat de les Sedes" de l'empresari seder Joan Estela. De manera similar, Domenico de Lucca tornava a estar subjecte a un empresari a causa de la manca de diners. En aquesta ocasió el mestre teixidor de domàs hauria de treballar al servei de la companyia per pagar un deute de 16 lliures, 8 sous i 2 diners⁸⁵⁵.

La següent referència que trobem a Domenico de Lucca mostra que tres anys després tampoc havia aconseguit tenir un taller propi i treballar pel seu compte, ja que havia passat a dependre de l'empresari Bartomeu Miró. El seder treballava junt amb la seva dona Isabel, a qui havia nomenat procuradora general per fer-se'n càrrec de la gestió de tots els seus afers i

⁸⁵⁴ AHPB: Honorat Saconamina, *Manual*, 164/14. 20 de setembre de 1453.

⁸⁵⁵ AHPB: Antoni Vilanova, *Manual*, 165/31. 6 d'octubre de 1456. Citat a VOLTES BOU, P: "Les associacions de seders medievals barcelonins" a *Anuario de Estudios Medievales*, V, Barcelona, 1968., pàg. 492.

béns el 1459⁸⁵⁶. Uns mesos després, Domenico de Lucca i la seva muller Isabel havien rebut en comanda un teler per part del mercader i empresari seder Bartomeu Miró⁸⁵⁷. En concret es tractava d'un teler de fusta amb tots els seus arreus i components aptes per elaborar i fer draps de domàs. Aquest contracte permet observar que a través de la comanda del mitjà de producció que era el teler, Domenico de Lucca quedava vinculat a l'organització productiva del mercader. Al contracte de comanda es posava com a garantia del teler el dot i l'esponsalici de la dona de Domenico.

A diferència de Domenico de Lucca, Baltasar de Maiolino encara va seguir vinculat a l'empresari Joan d'Aguilar. El 1454 el mestre torcedor i filador de seda genovès, i la seva dona Martina, havien contret un deute de 21 lliures 13 sous i 3 diners amb Joan D'Aguilar en concepte d'uns mobles que els mercaders els havien venut per fer la seva feina⁸⁵⁸. El seder encara seguia treballant al pla d'en Llull. A més a més del deute per la compra d'eines i mobles per treballar la seda, Baltasar Maiolino i la seva muller també devien als dits mercaders el lloguer de la casa del pla d'en Llull, on elaboraven els dits draps de seda. Els mercaders havien determinat que el deute s'hauria de pagar en pagaments d'11 sous cada 8 dies fins a arribar a la quantitat total de 21 lliures 13 sous i 3 diners. Igual que Isabel, la dona de Domenico, la dona de Baltasar de Maiolino, també havia dipositat el seu dot i esponsalici com a garantia del pagament.

Poc després, el 1456, Baltasar de Maiolino també havia passat una etapa vinculat a la companyia de Bartomeu Miró, junt amb altres teixidors genovesos⁸⁵⁹. Possiblement hi coincidís de nou amb Domenico de Lucca, quan aquest va acabar el seu vincle amb la Societat de les Sedes i va començar a col·laborar amb Bartomeu Miró el 1459.

A diferència de Domenico de Lucca, no tenim constància que el filador genovès hagués tingut relacions laborals amb l'empresa de Joan Estela.

Al llarg d'aquests anys Domenico de Lucca havia treballat vinculat a diferents empresaris seders. Tant ell com Baltasar Maiolino havien començat treballant per Joan D'Aguilar. Mentre Domenico de Lucca aviat va estar vinculat a altres empresaris i companyies, com la Societat de les Sedes o la companyia de Bartomeu Miró, Baltasar Maiolino en un principi va

⁸⁵⁶ VOLTES BOU, P: "El establecimiento y el utillaje ..., pàg.46.AHPB: Nicolau de Mediona, *Manual*, 163/10. 2 de juliol de 1459.

⁸⁵⁷ AHPB: Bernat Montserrat, *Manual*, 159/33. 24 de desembre de 1459.

⁸⁵⁸ AHPB: Honorat Saconamina, *Manual*, 166/15. 23 de desembre de 1454.

⁸⁵⁹ AHPB: Nicolau de Mediona, *Manual*, 163/9. 12 de juny de 1456. Citat per CARRÈRE, C: *O. Cit.*, volum II, pàg. 397.

seguir vinculat a Joan d'Aguilar, tot i que anys després també havia establert contractes de compra - venda amb altres mercaders.

Després de l'etapa que van passar treballant junts al mateix taller, tots dos seders havien treballat amb les seves dones que tenen un paper important en la dedicació a la seva feina, fins al punt que en tots dos contractes les esposes dels seders havien presentat els seus dots i esponsalícis com a garantia de pagament dels deutes que els seus marits havien contret.

A més a més en els dos contractes en els que els dos seders havien rebut eines per a dedicar-se al seu ofici de seders, s'indicava explícitament que les dones dels dos seders treballaven amb els seus marits en el mateix ofici.

V.4.4 URBANO TANQUERIO

El citat Urbano Tanquerio, mestre de draps d'or, plata i seda genovès, tampoc havia tingut una activitat independent. El seder genovès ja havia tingut relació amb Joan D'Aguilar, abans del contracte que havia vinculat Domenico de Lucca i Baltasar de Maiolino amb l'empresari.

Com hem dit, els mestres genovesos eren molt demandats a l'estranger, els seus serveis eren requerits de diferents llocs i el Consell dels Ancians de la ciutat havia prohibit tota emigració dels artesans i l'exportació de les seves eines; però les infraccions eren nombroses⁸⁶⁰. Un dels seders contra els quals es va promulgar aquesta mesura havia estat Urbano Tanquerio.

El 1452 Urbano Tanquerio va ser repatriat a Gènova després de la seva estada a Catalunya, on havia exercit el seu ofici i exportat eines. En retornar a Gènova va ser condemnat per part de "l'Art" i per part del mateix *doge* Pietro di Campofregoso⁸⁶¹. Anys després de la seva repatriació a Gènova, Tanquerio havia format societat amb el mercader Giorgio de Fornario. Aquest darrer havia obtingut del marquès d'Este l'autorització per exercir el seu art a la ciutat de Ferrara. El tipus de contracte establert entre el mercader i el teixidor genovès eren

⁸⁶⁰ HEERS, J: *Gênes.....*, pàg. 239.

⁸⁶¹ IRADIEL MURUGARREN, P; NAVARRO ESPINACH, G: "La seda en Valencia en la Edad Media" a *España y Portugal en las Rutas de la Seda.....*, pàg. 191. citant MASSA, P: *L'arte genovese della seta nella normativa del XV e del XVI secolo*, Genova, 1970.

semblants a les associacions habituals entre capital i treball⁸⁶².

V.4.5 FRANCESC DE JACOBO

Entre els diferents mestres seders que van treballar a Barcelona al llarg del segle XV, destacava especialment la figura del mestre seder venecià Francesc de Jacobo o Francesc de Venècia, com és citat en alguns documents. Observem que havia signat nombrosos contractes d'aprenentatge amb poca distància cronològica entre ells. Devia tractar-se d'una figura important en la sederia barcelonina de l'època i d'un artesà molt actiu i pròsper amb un volum de feina considerable. Trobem referències a la seva activitat a Barcelona entre 1455 i 1461. Sabem que el 1457 va estar ingressat a l'Hospital de la Santa Creu. Estava malalt de febre, i al llibre de registres de l'hospital se'l definia com a mestre de draps de seda⁸⁶³.

L'activitat de Francesc de Jacobo destaca especialment per la varietat de tipologies contractuals que havia establert i la informació detallada que ofereixen. Aquest mestre va treballar també al servei del mercader Bartomeu Miró.

Francesc de Jacobo era un mestre altament qualificat que dominava diferents tècniques del treball de la seda, com el vellut, el vellutat, el setí, el domàs i el traçat de figures per als dibuixos de vellutat. Els seders venecians havien assolit un grau molt alt d'especialització en la manufactura dels velluts i vellutats, fins al punt que al segle XVI els velluts llisos i treballats (els "zendadi") i també els rasos treballats en or i plata i els domassos vellutats venecians eren considerats de més qualitat i més duradors que els que es feien a altres ciutats. Per aquest motiu els mestres venecians van esdevenir famosos a tot arreu i rebien encàrrecs de diferents llocs⁸⁶⁴.

Com a expert en diferents tècniques del treball de la seda els coneixements de Francesc de Jacobo devien ser molt demandats i als primers contractes que va establir, el seder venecià

⁸⁶² HEERS, J: Gênes..., pàg. 239.

⁸⁶³ Biblioteca de Catalunya: Fons Històric de l'Hospital de la Santa Creu. Llibre d'entrades de malalts de 1457.

⁸⁶⁴ BUSSAGLI, M: La seta..., pàg. 148.

rebia un salari per la formació que oferia als deixebles que volguessin aprendre l'ofici.

La primera notícia referent a Francesc de Jacobo (o “Jacobo de Venècia”) data de 1455 i es tractava del contracte d'aprenentatge de Bartomeu Desmàs de Mallorca⁸⁶⁵. Aquest contracte i el següent que el mestre seder havia signat tres mesos després, amb Martí Ruiz de Saragossa⁸⁶⁶, tenien com a tret comú que el mestre ensenyaria el seu ofici a canvi d'una remuneració. Tots dos deixebles, majors de 20 anys, pagarien 18 lliures per adquirir uns coneixements concrets. Francesc de Jacobo ensenyaria als dos deixebles les tècniques del vellut, del vellutat i del setí, i a més a més com fer els dibuixos del vellutat.

El mestre venecià es comprometia a ensenyar a Bartomeu Desmàs a teixir vellut, vellutat i setí, sense reservar-se cap mètode que el mestre conegués, incloent el traçat dels patrons per als dibuixos de vellutat. Al contracte s'establí que el procés d'aprenentatge acabaria quan Bartomeu Desmàs hagués confeccionat tres peces, una de cada un dels tres tipus de teixit de 20 canes cadascuna⁸⁶⁷. Bartomeu Desmàs hauria de servir al mestre fins que hagués après a teixir els tres tipus de teixits i després no podria fer altra cosa, ni treballar en el dit ofici sense la voluntat de Francesc. Finalment Bartomeu hauria de demostrar que era capaç de teixir les tres peces sense cap tipus d'ajuda del mestre. L'elaboració d'aquestes tres peces de seda donaria a Bartomeu Desmàs la categoria de mestre.

Aquest contracte es diferenciava de la resta dels contractes analitzats en aquest apartat per que era el deixeble qui hauria de pagar al mestre per tot el temps que durés l'aprenentatge una suma de 18 lliures⁸⁶⁸. Aquesta quantitat la pagaria per Bartomeu Desmàs el mercader Bartomeu Miró. La durada de l'aprenentatge no quedava fixada al document, de fet aquesta estaria en funció del temps que el Bartomeu Desmàs trigués en aprendre tasques concretes de l'ofici de seder, sense cap altra referència a aquest temps.

En el cas de l'aprenent Martí Ruiz, la durada de l'aprenentatge tampoc quedava establerta al document, sinó que també estaria en funció del temps que l'aprenent necessités per a conèixer les tècniques que el mestre li ensenyaria. La suma que s'acordava que Martí Ruiz pagaria al mestre era la mateixa que en el cas de Bartomeu Desmàs, 18 lliures⁸⁶⁹. El procés

⁸⁶⁵ AHPB: Bernat Montserrat, *Manual*, 159/27. 3 de setembre de 1455.

⁸⁶⁶ DURAN I SANPERE, A: *O. Cit.*, vol. II, pàg. 339.

⁸⁶⁷ DURAN I SANPERE: *O. Cit.*, vol. II, pàg. 339 i CARRÈRE: *Op. Cit.*, pàg. 419. (AHCB: Fons Notarial, *Companyies*, IX. 7. 3 de setembre de 1455).

⁸⁶⁸ DURAN I SANPERE, A: *O. Cit.*, pàg. 339.

⁸⁶⁹ Martí Ruiz, que tenia entre 22 i 25 anys en el moment de signar el contracte, prometia pagar la quantitat el proper mes de gener. Al document el fiaven Bartomeu Capell, apotecari i Jaume Roger, boter, els dos ciutadans de Barcelona, que comprometien tots els seus bens en el contracte.

de l'aprenentatge per al qual hauria de passar Martí Ruiz també inclouria la confecció per part de l'aprenent de tres peces de drap de seda de 20 canes de llargària cadascuna, una peça de setí, una de vellut i una tercera de vellutat.

El mestre es comprometia a que Martí Ruiz, en finalitzar el seu període d'aprenentatge, coneixeria el procés d'elaboració d'aquestes tècniques i també sabia fer el patró per un teixit de vellutat amb el dibuix que el deixeble escollís⁸⁷⁰. Francesc de Jacobo es comprometia també a ensenyar totes les tècniques que en les que era mestre a Martí Ruiz, sense exceptuar-ne cap. Però al contracte també s'estipulava que el benefici econòmic procedent de l'elaboració dels 3 teixits de seda pertanyeria exclusivament al mestre. Encara que era l'aprenent qui pagaria al mestre per a la formació que rebria, el mestre donaria el menjar i la beguda a Martí Ruiz durant l'aprenentatge. Finalment document va ser cancel·lat poc després de la data acordada per al pagament de les 18 lliures, el 27 de febrer de 1456. Únicament s'indicava que va ser cancel·lat per voluntat de les parts.

En el cas dels dos exemples anteriors els concrets coneixements tècnics que el mestre es comprometia a ensenyar, sense reservar-ne cap, junt amb l'ensenyança de la elaboració d'un patró per a la confecció de teixits de vellut, buscarien convertir als aprenents en experts en l'ofici i no en simples obrers. A aquesta intenció també obeiria el fet que la durada de l'aprenentatge estigués en funció del temps que els aprenents requerissin en dominar les tècniques que havien d'aprendre, evitant d'aquesta manera que acabés el temps per al qual havien signat el contracte sense acabar de dominar l'ofici o que l'aprenentatge s'allargués massa. Degut a aquestes característiques dels dos documents abans citats signats per Francesc de Jacobo, sembla lògic que els dos deixebles paguessin per a la formació que el mestre els impartiria. La suma pagada per l'aprenent responia a una compensació que s'oferia al mestre per al temps durant el qual aquest no obtenia cap benefici de l'aprenent, i també una compensació als coneixements que el mestre compartia⁸⁷¹.

Francesc de Jacobo també havia contractat altres aprenents als que no s'havia compromès a ensenyar tècniques concretes del treball de la seda. Havia contractat aprenents més joves durant un temps determinat que l'assistirien al seu taller. Entre 1455 i 1461 Francesc de Jacobo havia tingut vuit aprenents. Tots per períodes curts, com a màxim de tres anys.

Jacobo també dominava l'art de teixir domàs, en altres documents acordava ensenyar aquesta tècnica als seus aprenents. Les tècniques que ensenyaria als seus deixebles variaven d'un cas

⁸⁷⁰ AHPB: Nicolau de Mediona, *Manual*, 163/9. 23 de desembre de 1455.

⁸⁷¹ YANTE, J-M.: *O. Cit.*, pàg. 369.

a un altre, a un l'instruïria en la confecció de domassos i setins, a un altre li ensenyaria la tècnica del vellut i del setí, i en el cas d'un altre especificava que li ensenyaria a teixir velluts de color negre i setins de qualsevol color.

A més a més en algun cas els contractes ens ofereixen informació addicional sobre l'ordre que seguiria Francesc de Jacobo a l'hora d'ensenyar la tècnica d'elaborar teixits de seda. En un contracte el mestre indicava que durant el primer any ensenyaria al seu aprenent a teixir domàs i als següents altres tipologies de teixits de seda. Probablement la decisió de seguir aquest ordre estaria motivada pel fet que teixir vellut seria encara més complicat que teixir altres teles de seda com el domàs (d'altra banda molt més complex que el tissatge de simples tafetans).

En la majoria dels contractes d'aprenentatge que havia signat, Francesc de Jacobo acordava ensenyar als seus aprenents les tècniques de teixir domàs i setí i els aprenents que havia contractat tenien tots entre 18 i 25 anys, que estarien al costat del mestre per períodes curts. A més a més d'oferir-los menjar i beguda durant aquest temps, el mestre els donaria una paga en diners, i la forma de pagament d'aquesta compensació sempre s'acordava que es faria en quantitats creixents. En tots els contractes en els que el mestre es comprometia a pagar una suma a l'aprenent que contractava, es determina que la remuneració que aquest rebria aniria creixent proporcionalment a mesura que el deixeble anés adquirint més destresa. El mestre donaria una paga als deixebles als quals ensenyaria les tècniques de teixir domàs i setí, segurament pel fet que aquests teixits no eren tant costosos com l'elaboració del vellut.

En el contracte en el que Francesc de Jacobo acordava ensenyar al seu aprenent a teixir vellut i setí, aquest no rebria cap compensació per part del mestre, ni tant sols en forma de manutenció, sinó que el pare de l'aprenent l'hauria d'alimentar, vestir i calçar durant el temps que durés l'aprenentatge⁸⁷². El valor que es donava al teixit de vellut també s'observa en un altre contracte d'aprenentatge que signa el mestre venecià, en el qual Francesc de Jacobo ensenyaria al seu deixeble a teixir "draps de seda" (sense concretar), velluts negres⁸⁷³ i setins de qualsevol color⁸⁷⁴.

⁸⁷² AHPB: Nicolau de Mediona, *Manua*,. 163/9. 23 de desembre de 1455.

⁸⁷³ El color negre era molt usat per als teixits de seda, i sobretot per als velluts. Els velluts negres s'havien convertit en el producte típic dels teixidors de seda genovesos. (HEERS, J: *Gênes...*, pàg. 247). La referència als "velluts negres" mostra que a través de mestres italians aquest tipus de teles, de moda a Itàlia de l'època, també s'estaven introduint a Barcelona. A València mestres seders estrangers, i especialment genovesos, també havien introduït la manufactura dels velluts negres. (NAVARRO, G: *Los orígenes...*, pàg. 39).

⁸⁷⁴AHPB: Bartomeu Costa, *Tercium decimum manuale*, 175/13. Va ser el contracte d'aprenentatge de Joan

Al contracte de Bartomeu Desmàs el seguia una clàusula que el vinculava a la companyia de Bartomeu Miró i establia que l'aprenent treballaria per a aquesta empresa. Segurament els administradors de l'empresa van contractar a Francesc de Jacobo entre altres mestres especialistes per que ensenyés les tècniques que coneixia als aprenents que contractaven i que després treballarien per la companyia.

Francesc de Jacobo va estar vinculat a la companyia sedera de Bartomeu Miró. Així ho mostra la citada clàusula del contracte d'aprenentatge de Bartomeu Desmàs. En aprendre a fer les peces que estipula el contracte, Bartomeu Desmàs seguirà vinculat amb Bartomeu Miró amb la obligació de transmetre els coneixements adquirits a una altra persona que Bartomeu Miró escollís. Mentre durés l'aprenentatge de Bartomeu Desmàs amb Francesc de Jacobo, el mestre venecià hauria de residir a casa de Bartomeu Miró i aquest els donaria la feina i la manutenció fins que Bartomeu Desmàs hagués assolit el grau de mestre⁸⁷⁵. I tenint en compte que durant la formació de Bartomeu Desmàs, el mestre Francesc de Jacobo cobraria un sou, el mercader se'n faria càrrec d'aquesta despesa, 18 lliures. Fet lògic, ja que Bartomeu Desmàs es convertiria en un treballador de la companyia i com a tal Bartomeu Miró estava interessat en la seva formació. Possiblement altres aprenents instruïts per part de Francesc de Jacobo també havien estat vinculats posteriorment a la mateixa companyia.

Uns anys després, el 1460, Francesc de Jacobo havia contractat un altre aprenent per assistir-lo durant un any i mig. L'aprenent, Antoni Mateu, barceloní, tenia 22 anys⁸⁷⁶. S'establia un salari en pagaments periòdics que l'aprenent hauria de rebre, i a més a més una quantitat per a la seva alimentació. En aquest sentit, l'aprenent de Langres, Guillem Borqui, rebria una compensació bastant menor que Antoni Mateu, qui per un aprenentatge més curt rebria 30 florins, mentre que l'aprenent de Langres rebria 25 florins durant un aprenentatge de dos anys i mig. En el cas de l'aprenent de Flandes, Bartomeu de Natre, la menor suma que rebria, 40 florins per 4 anys i mig es deuria segurament també al fet de ser més jove.

En un altre document, del 7 de gener de 1461, Jacobo havia contractat Antoni Corçà de Cervera per tres anys. Al document no s'especificava l'edat de l'aprenent⁸⁷⁷, però la compensació econòmica que s'acorda que havia de rebre fa pensar que es tractaria d'un obrer

Benet Fage , que data del 13 de maig de 1460.

⁸⁷⁵ AHCB: Fons Notarial, *Companyies*, IX.7. 3 de setembre de 1455. Citat a CARRÈRE, C: *Op. Cit*, vol. II, quadre de la pàg. 419.

⁸⁷⁶ AHPB: Bartomeu Costa, *major, Quartum decimum manuale*, 175/14. 3 de desembre de 1460. Citat a CARRÈRE, C: *Op. Cit*, vol. II, quadre de la pàg. 419.

⁸⁷⁷ AHPB: Bartomeu Costa, *Quartum decimum manuale*, 175/14. 7 de gener de 1461. Citat a CARRÈRE, C: *Op. Cit*, vol. II, quadre de la pàg. 419.

ja coneixedor de l'ofici i que probablement volia fer una estada a prop del mestre venecià a fi de perfeccionar els seus coneixements aprenent a teixir domassos i setins. En aquest sentit també es detallaven i s'organitzaven seguint un ordre les tècniques que Antoni Corçà aprendria. El primer any Francesc de Jacobo li ensenyaria a teixir domassos i el segon i tercer any teixiria domassos i setins. A més a més a mesura que l'aprenent anés perfeccionant els seus coneixements i adquirint noves tècniques, les mensualitats que s'acordava que rebria també anirien en augment. El primer any rebria 12 lliures, el segon 24 i el tercer 34, repartides en mensualitats. Destaca la important diferència d'aquest contracte i els establerts pel mestre venecià amb Bartomeu Desmàs i Martí Ruiz, els quals haurien de pagar per la formació (Bartomeu Miró, de qui dependrien ho faria), per que el mestre els donaria una formació molt precisa, mentre que Antoni Corçà també aprendria l'ofici i a més a més rebria una remuneració poc usual entre els aprenents, 70 lliures per només 3 anys d'aprenentatge, un veritable salari. Una diferència és que Martí Ruiz i Bartomeu Desmàs aprendrien més tècniques que Corçà, aprendrien a teixir velluts i vellutats i també els patrons per als dibuixos d'aquests teixits, a més de teixir domassos i setins, més senzills que els velluts i vellutats. A més a més la durada del seu aprenentatge no estava fixada, dependria del temps que els calgués per aprendre uns coneixements tan precisos pels quals el seder venecià demanava una remuneració. En canvi, la major durada de l'aprenentatge de Corçà suposaria que el mestre i probablement també la companyia de Miró, a qui aquest estaria vinculat, es beneficiarien del treball de l'aprenent durant que aquests anys seria capaç de fer teixits complexos⁸⁷⁸.

Francesc de Jacobo havia contractat en poc temps dos aprenents tots dos eren de Barcelona i d'edats similars, i havien d'aprendre tècniques concretes, però les característiques dels seus contractes variaven bastant. Joan Benet vellut i setí, i Pere Verguet, domàs i setí, però les característiques dels seus contractes eren bastant diferents pel que feia a la compensació que haurien de rebre. Mentre Pere Verguet rebria menjar i beguda del mestre i una compensació en metàl·lic repartida en pagaments periòdics creixents, Joan Benet no rebria cap compensació per part del mestre i fins i tot el seu pare se n'hauria de fer càrrec de la seva manutenció i vestit. Cap dels documents indicava que cap dels aprenents tingués coneixements previs de l'ofici que se'ls impartiria, però la situació avantatjosa de la que gaudiria Pere Verguet en comparació amb l'altre aprenent del mateix mestre, podria fer

⁸⁷⁸ Veure quadre d'aprenents (Quadre número 29, pàg. 283).

pensar que aquest ja tindria alguns coneixements de l'ofici. Un motiu de la diferència entre aquests dos contractes podria ser que Joan Fage, al contrari que els altres aprenents contractats pel mestre Francesc de Jacobo, no tenia cap coneixement de l'ofici i per tant el mestre no en podria treure gaire profit. El mestre hauria d'invertir temps i esforç en formar el deixeble, per tant no li correspondria pagar-li un sou ni la manutenció. Generalment el sou es pagava als aprenents després d'alguns anys d'iniciació⁸⁷⁹. Probablement els altres aprenents contractats per Francesc de Jacobo ja tenien alguns fonaments en l'ofici de la sederia.

A diferència de l'anterior cas, a Lluís Riboll el seder venecià li pagaria un salari durant la seva estada. L'aprenent, que tenia 18 anys en el moment de signar el contracte, rebria 42 florins, que es repartirien en sumes creixents com era habitual, el primer any: 8 florins, el segon: 10 florins, el tercer: 14 florins, i el mig any restant altres 10 florins. Francesc Jacobo havia contractat en 1459 a Lluís Riboll, fill d'un mercader de Balaguer, per a assistir-lo durant 3 anys i mig⁸⁸⁰. El mestre ensenyaria al seu deixeble, a elaborar domassos i setins de la millor manera que pogués.

Un cas diferent de la resta de deixebles contractats per Francesc de Jacobo va ser el de l'aprenent Gabriel Picó⁸⁸¹. Tant les característiques de l'aprenent com les del contracte diferien de la resta dels contractats signats pel mestre seder. La diferència fonamental amb els altres casos era que Francesc de Jacobo no es comprometia a ensenyar-li cap tècnica en concret. A més a més aquest aprenent, de 14 anys en signar el contracte, era bastant més jove que la resta. Tampoc rebria més remuneració que manutenció que el mestre li oferís. A diferència dels altres aprenents contractats per Francesc de Jacobo, que s'anirien assemblant a treballadors assalariats al servei del mestre a mesura que anessin adquirint coneixements tècnics, Gabriel Picó compliria més aviat la funció d'un servent que assistiria al mestre en tot allò que li fes falta en la realització de la seva tasca. En canvi els altres aprenents contractats pel mestre venecià, o bé tenien ja alguns coneixements de l'ofici que perfeccionarien i rebrien una remuneració alta per confeccionar teixits de setí o domàs, o bé joves que pagaven per aprendre a teixir velluts, vellutats, brocats i domassos.

⁸⁷⁹ YANTE, J.-M.: *O. Cit.*, 1990., pàg. 370.

⁸⁸⁰ AHPB: Nicolau Mediona, *Manual*. 163/10. 22 d'agost de 1459. Citat a CARRÈRE, C: *Op. Cit.*, vol. II, quadre de la pàg. 419.

⁸⁸¹ CARRÈRE, C: *Op. Cit.*, vol. II, pàg. 397 i quadre de la pàg. 419. (AHPB: Bernat Montserrat, *Manual*, 159/27. 29 de desembre de 1455).

V.4.6 JAUME DE LUCCA⁸⁸²

El 1460 un seder barceloní, Baltasar Santjust havia contractat al teixidor de seda, Jaume de Lucca, procedent de Xanari, al ducat de Gènova⁸⁸³. Al contracte s'establia que:

1. Jaume de Lucca treballaria durant un any i mig per al seder barceloní i a canvi rebria la meitat dels beneficis totals que l'empresa obtindria.
2. Treballaria en exclusivitat per Baltasar, no podria exercir el seu ofici sense permís d'aquest i a no treballar com a seder per a cap altre teixidor de draps de seda de Barcelona.
3. Hauria de treballar sense absentar-se i autoritzava a Baltasar de Santjust a poder-lo fer agafar i a fer-lo tornar a la feina i retornar totes les hores que degués al mestre.
4. En cas d'incompliment hauria de pagar una multa de 10 lliures barcelonines a Baltasar Santjust.
5. L'empresari seder proporcionaria menjar, beguda, vestit, calçat i tot allò de que Jaume de Lucca necessités mentre durés el contracte.
6. La feina es realitzaria al taller de Baltasar de Santjust amb les seves eines.

Jaume de Lucca no treballava per cap companyia, sinó per un seder empresari, de manera similar al contracte establert entre Joan de Bergamo i Joan de Viladecans, també empresari seder barceloní.

A diferència de Joan de Bergamo que rebria un percentatge per la feina que fes, Jaume de Lucca formaria una societat amb Baltasar Santjust. Mentre el seder barceloní actuaria com a soci capitalista, oferiria l'espai per al treball i les eines (el contracte no indica si també proporcionaria la matèria primera), Jaume de Lucca aportaria el seu treball.

⁸⁸² Una contracte anterior, de 1423, cita un Jaume de Lucca, perxer. No sabem si es tracta del mateix artesà, però podria ser degut a la proximitat dels dos oficis perxer i teixidor de draps de seda, i que com ja hem indicat sovint un mateix artesà seder era designat amb diferents oficis pròxims. Al contracte, el perxer Antoni Corts havia promès que pagaria a Joan Gener, donzell domiciliat a Barcelona, 6 lliures i 12 sous, per un hospici en nom de Jaume de Lucca. A més el document afegeix que Jaume de Lucca treballava amb Antoni Corts. (AHPB: Bernat Noves, *Manual*, 152/1. 4 d'abril de 1423).

⁸⁸³ AHPB: Nicolau de Mediona, *Manual*, 163/11. 23 de maig de 1460.

V.4.7 ALTRES MESTRES SEDERS ITALIANS

La majoria dels mestres seders estrangers arribats a Barcelona treballaven per a companyies sederes de la ciutat. En el cas d'alguns treballadors assalariats les mateixes companyies sederes proporcionaven l'allotjament als mestres que contractaven i també als aprenents d'aquests⁸⁸⁴.

En altres casos, com el del mestre seder venecià Jacobo de Galiano, els mestres contractats per les societats sederes estaven allotjats pel seu compte. Un any després de signar el seu contracte amb la "Societat de les Sedes", Jacobo de Galiano encara continuava treballant a Barcelona. El mestre, junt amb un altre seder venecià, Maffius de Vonali s'allotjava a un hostel de la ciutat. Els dos seders venecians havien acordat pagar a Francesca, dona de l'hostaler Jaume Peris, un total de 65 sous en concepte de l'aliment i la beguda que aquesta els proporcionaria en els pròxims mesos de maig, juny i juliol, a raó de 21 sous i 8 diners mensuals⁸⁸⁵. Possiblement aquests mestres seders també pagarien el lloguer de l'habitació on viurien. No sabem si Maffius de Vonali treballava de forma autònoma o per a alguna companyia sedera, però pel fet d'estar relacionat amb Jacobo de Galiano possiblement tingués també una relació professional amb aquest.

Altres seders estrangers sí van poder establir-se per compte propi independentment de les grans empreses sederes de la ciutat. Aquest va ser el cas d'un teixidor de draps d'or, Joan de Milà, que en 1452 es va casar a Barcelona i va adquirir la ciutadania⁸⁸⁶. També el mestre seder florentí Aleix de Listrossi, es va casar a Barcelona. El 15 de gener de 1460 va contraure matrimoni amb la filla d'un ferrer del Rosselló, que li va aportar un dot de 100 lliures i dues cases amb jardí que el mestre florentí podria utilitzar com a obradors⁸⁸⁷.

Semblant va ser el cas del seder Mateu Dandoli, ciutadà de Barcelona i originari de Florència que anys més tard, el 1480 també va contraure matrimoni a la ciutat. La seva dona, Agnès, havia aportat un dot de 150 lliures al matrimoni⁸⁸⁸. En aquest document Mateu Dandoli era designat genèricament com a teixidor de draps de seda, però devia ser

⁸⁸⁴ NAVARRO ESPINACH, G: *Los orígenes ...*, pàg. 44.

⁸⁸⁵ CARRÈRE, C: *Op. Cit.*, volum II, pàg. 397. (AHPB: Antoni Vilanova, *Manual*, 165/32. 8 d'abril de 1457).

⁸⁸⁶ DURAN I SANPERE, A: *Op. Cit.*, vol. II, pàg. 349.

⁸⁸⁷ DURAN I SANPERE, A: *Op. Cit.*, vol. II, pàg. 349.

⁸⁸⁸ AHPB: Bartomeu Costa, *Manual*, 175/29. 19 de setembre de 1480.

especialista en velluts, ja que al testament de la seva dona de 1482 se'l citava com a velluter⁸⁸⁹.

Altres mestres seders estrangers no van ser tant actius signant contractes d'aprenentatge com Francesc de Jacobo o Joan de Bergamo, i no n'hem pogut determinar el vincle amb les grans empreses sederes. Com el cas del mestre teixidor de seda Llàtzer de Lucca⁸⁹⁰, de qui no hem pogut determinar el vincle amb cap companyia sedera. Encara que la documentació no especifiqui el seu origen, probablement procedia de Lucca com el seu nom indicava. En tot cas era habitant de Barcelona, on sembla ser que tenia un taller propi i treballava pel seu compte. El 1453 Llàtzer havia contractat un deixeble, també d'origen italià, en aquest cas de Gènova. El deixeble, Rafael Spíndola, que era major de 21 anys, possiblement havia arribat amb la finalitat d'aprendre al servei de Llàtzer de Lucca que devia tenir reputació com a seder. El seu aprenentatge havia durat 5 anys, durant els quals Llàtzer de Lucca pagaria la manutenció i un sou a Rafael de Spíndola. El sou, de 100 florins d'or d'Aragó, que es repartirien en pagaments de 15 florins per al primer any, 20 per al segon, tercer i quart i els restants 25 per al cinquè any. Aquesta distribució seguia la formula habitual de pagaments creixents a mesura que l'aprenent anés millorant els seus coneixements i la seva destresa.

El mestre florentí Aleix de Francisco havia contractat el 1459 un aprenent d'origen italià. Pascinus de Bartomeu, l'aprenent, també procedia de Florència. Durant els 18 mesos que assistiria al mestre de draps de seda, aquest li pagaria 20 florins d'or al mes i en acabar l'aprenentatge, 2 reials⁸⁹¹. Aquest contracte no tenia cap característica que fes pensar que el deixeble ja tenia coneixements de l'ofici, exceptuant la curta durada del contracte. Les clàusules eren les habituals, insistint en la obediència i fidelitat de l'aprenent i en la possibilitat que tenia el mestre de capturar-lo i fer-lo tornar a la feina en cas de faltar. Probablement l'aprenent no coneixia l'ofici de seder i com molts altres artesans havia emigrat des de Florència per l'excés de mà d'obra que hi havia a la ciutat. A Barcelona s'havia posat al servei d'un compatriota qualificat per aprendre l'ofici i poder hi treballar a la ciutat.

⁸⁸⁹ AHPB: Bartomeu Costa, *Tercius liber testamentorum*, 1468-1496, 175/89. El testament data del 23 d'octubre de 1482. Agnès havia demanat ser enterrada a l'església de Santa Maria del Mar, al túmul on està enterrat Guillem Ribós, cirurgià que havia estat el seu primer marit. Nomena hereu universal dels seus béns al seu marit Mateu Dandoli.

⁸⁹⁰ AHPB: Honorat Saconamina, *Manual*, 166/14. 30 d'abril de 1453. Citat a CARRÈRE, C: *Op. Cit.*, vol. II, quadre de la pàg. 418.

⁸⁹¹ AHPB: Marc Busquets, *major, Manual*, 210/1. 5 d'abril de 1459. 15 reials valencians equivalien a una lliura (Alcover Moll).

També havia treballat de forma independent el teixidor de seda genovès Rafael de Rapallo. El 1457 aquest seder ja estava a Barcelona, com ho demostra el pagament de cinc lliures que havia fet per la compra d'un llit⁸⁹². Posteriorment, el 1461 contractaria un aprenent, Llorenç Aparici, de València per tal d'assistir-lo durant dos anys i ensenyar-li el seu ofici⁸⁹³. Un altre mestre genovès que sembla que va treballar de forma independent va ser Rafael de Reynaldo procedent d'Endora, prop de Gènova, que el 1456 va contractar l'aprenent Nicolau Mercader per assistir-lo durant quatre anys⁸⁹⁴. Aquest seder sí que s'havia especialitzat en el treball d'un tipus de teixit de seda concret, com ho mostra el citat document que es refereix a Rafael de Reynaldo com a mestre de draps de seda i de damasquí⁸⁹⁵. De Llombardia procedia Joan Solaço un teixidor de draps de seda originari de Bergamo. Aquest teixidor havia rebut en 1461 una comanda de 7 lliures i 16 sous d'Antoni Lluís Popolesco, fill d' Antoni Popolesco, corredor d'orella procedent de Gènova⁸⁹⁶. El teixidor tenia en comanda uns mobles que pertanyien a Popolesco entre els quals destaquen “molts claus grans e mitjans e grossos per als meus telers”, eines que Joan Solaço faria servir per al seu ofici.

A Barcelona també trobem mestres especialistes en algun tipus de teixit de seda que van ser requerits per a serveis concrets, com el mestre seder venecià Jacobo de Zani, resident a Barcelona⁸⁹⁷. El 1453 va ser contractat per un altre mestre seder d'origen italià, Antoni de Lucca. Encara que no es precisava que fos d'aquesta ciutat, és molt probable que procedís de la mateixa Lucca. Antoni de Lucca també residia a Barcelona i devia tenir un obrador propi per al treball de la seda. Encara que al document en referir-se a Jacobo de Zani, únicament s'indiqui que era mestre de draps de seda, l'especialitat d'aquest seria el teixit del vellut i del vellutat. Per aquest motiu, Antoni de Lucca el va contractar per a confeccionar dues peces de vellut o de vellutat perfectament elaborades. Fins i tot es concretava que havien d'estar fetes "com les que venien de Venècia o de Gènova". Antoni de Lucca pagaria a Jacobo de Zani en funció de la quantitat teixida, a raó de 8 sous i 4 diners la cana de vellut i 11 sous la de vellutat. El treballador havia estat contractat per fer un treball concret i en funció a aquest se'l remuneraria. La posició de Jacobo de Zani respecte Antoni de Lucca era de clar

⁸⁹²AHPB: Honorat Saconamina, *Manual*, 166/14. 30 d'abril de 1453.

⁸⁹³AHPB: Honorat Saconamina, *Manual*, 166/20. Document de l'1 d'abril de 1461.

⁸⁹⁴El mestre li donaria menjar, beguda i en acabar l'aprenentatge, 16 lliures i 10 sous i una túnica de llana del color que escollís el deixeble (AHPB: Nicolau de Mediona, *Manual*, 163/9. 17 de gener de 1456).

⁸⁹⁵DURAN I SANPERE, A: *Barcelona...*, pàg. 342, citant un document recollit per Marina MITJÀ a *Dos documentos notables del siglo XV testimonio de los primeros ensayos del tejido de seda en Barcelona*, 1954.

⁸⁹⁶AHPB: Pere Bastat, *Manual*, 193/7. 26 de setembre de 1461.

⁸⁹⁷AHPB: Nicolau de Mediona, *Manual*, 163/9. 17 de gener de 1456.

desavantatge i dependència, quedant-li prohibida tota activitat relacionada amb el seu ofici a la ciutat de Barcelona i en tot el principat de Catalunya fins que no hagués confeccionat les dites dues peces. Jacobo de Zani hauria de viure a casa d'Antoni de Lucca mentre estigués fent la tasca que aquest li havia encarregat. Potser el taller d'Antoni de Lucca havia rebut un encàrrec per confeccionar dues peces de vellut d'alta qualitat que no s'haguessin d'importar d'Itàlia i el mestre havia contractat un especialista per fer-se'n càrrec de la tasca. El fet d'insistir al document en la perfecta elaboració dels teixits d'idèntica qualitat als molt demandats de procedència genovesa o veneciana també suposaria un important impuls a la producció local d'alta qualitat que progressivament també hauria pogut permetre el desenvolupament d'una producció local que no hauria d'estar supeditada als teixits de seda estrangers.

Però els italians que es van establir a Barcelona no van ser únicament mestres teixidors o filadors de seda, sinó que com havia passat a Gènova i Venècia, Barcelona es va beneficiar de l'arribada de mercaders emprenedors italians que també es van establir a la ciutat. Aquests mercaders van dedicar-se al comerç de la seda, mantenint contactes amb altres mercaders compatriotes, o els factors de grans companyies mercantils que hem vist en parlar de la importació de teixits de seda⁸⁹⁸. Residint a Barcelona comerciaven amb grans partides de seda manufacturada. Tot i que possiblement havien tingut vincles amb seders de la mateixa procedència que ells, no hem trobat encara cap document que vinculés un mercader emprenedor estranger amb un mestre artesà procedent del mateix lloc, fet que havia estat habitual entre els immigrants luquesos a Venècia, que mantenien la cohesió interna de la seva comunitat⁸⁹⁹.

⁸⁹⁸ Veure apartat "La importació de teixits de seda", pàg. 248.

⁸⁹⁹ *Lucca e Europa degli affari*, MOLÀ, L: "L'attività artigianale e mercantile a Venezia nel tardo Medioevo", pàgs. 45-65, pàg. 46.

VI. ORGANITZACIÓ DE LES EMPRESES SEDERES

A Barcelona durant tot el segle XV va haver-hi teixidors de seda i velers que compraven la matèria primera a mercaders i corredors de la ciutat, i també a altres artesans, i després de teixir els productes els venien ells mateixos a les seves botigues⁹⁰⁰. Quan els productes es venien a mercats locals, era més fàcil que els artesans mantinguessin l'autonomia de la seva feina, venent-los directament a les seves botigues. També hem vist exemples d'artesans barcelonins que havien intentat expandir els seus negocis creant societats més modestes als seus tallers, i en les que els dos socis aportaven el seu treball i un capital, o un dels dos socis feia de capitalista i l'altre de gestor.

Encara que el volum de la fabricació a Barcelona era menor que a altres llocs, a partir de mitjans del segle, i coincidint també amb l'arribada de seders italians i una major especialització de la manufactura, havien aparegut les primeres empreses sederes. Així, a partir dels anys 50, junt amb els teixidors de vels i seda independents, trobem empresaris seders com Joan d'Aguilar, Bartomeu Miró o Joan Estela, mercaders amb negocis variats que s'havien dedicat al negoci seder, creant lligams i xarxes de producció, a través del sistema del treball a domicili, repartint seda a diferents artesans per que la treballessin i venent després els productes.

Una de les raons que van facilitar la subjecció dels teixidors de seda estrangers que havien arribat a Barcelona, havia estat la dificultat d'alguns d'ells per pagar els lloguers dels tallers on treballaven, i de comprar telers i altres eines. D'aquesta manera, mitjançant préstecs per pagar lloguers, la cessió de telers, i préstecs en metàl·lic en alguns casos, els empresaris passaven a controlar la seva activitat. La seva subjecció també estava relacionada amb la voluntat de certs empresaris barcelonins d'aprofitar la seva arribada a Barcelona per

⁹⁰⁰ IRADIEL, P; NAVARRO, G: "La seda en Valencia en la Edad Media" a *España y Portugal en las rutas de la seda. Diez siglos de producción y comercio entre Oriente y Occidente*, Barcelona, 1996, pàgs. 196 – 199. De manera semblant, a València els teixidors de seda que feien vels i altres peces menors també van seguir treballant en petits obradors venent ells mateixos al mercat local el que teixien. Però l'arribada de mestres velluters i mercaders genovesos va introduir les empreses sederes, que coordinaven la fabricació de luxosos draps de seda per vestir (domassos , velluts). Aquests empresaris, de manera similar al que havia tingut lloc a Florència, accedien al poder de les organitzacions de l'ofici (en el cas valencià, l'"Art dels velluters"), i des d'aquestes institucions influïen en les autoritats municipals per aconseguir una política més favorable als seus interessos, en detriment dels petits fabricants, com els velers.

introduir una manufactura més especialitzada, una divisió del treball, i una producció de major envergadura. D'aquesta manera, aquests pocs empresaris van aplicar unes relacions de treball, àmpliament desenvolupades a Itàlia, com el treball a domicili, el repartiment de la matèria primera, la divisió en fases de producció, i els préstecs d'eines als teixidors, i això va limitar la seva autonomia.

A mitjans de segle a Barcelona fins i tot trobem una empresa sedera en la que els diferents mestres seders treballaven a un mateix edifici, dirigit per un mercader i empresari seder⁹⁰¹, i en la que els mestres seders actuaven com a simples assalariats de l'empresari que els donava la feina. En quedar repartides les diferents fases de la producció i comercialització només mantenien contacte amb l'empresari que els contractava. En aquest sistema de producció també intervenia un intermediari que repartia la feina, i finalment el propi treballador. Aquesta organització, que no sempre es donava en les relacions entre els empresaris seders i els artesans, era la més complexa i era la que tenia lloc a les companyies sederes.

La progressiva tendència a la divisió del treball, una major especialització dels artesans, i la manufactura a una major escala, requerien nous sistemes de fabricació que van portar a la creació de formes d'organització del treball més complexes. Mentre que als tallers i empreses familiars el mestre artesà era propietari de les eines, del taller, de la matèria primera i també del producte manufacturat que venia directament al seu obrador i botiga, amb les formes de treball pròpies de les empreses sederes, l'artesà ja no n'era sempre el propietari i el treball i la inversió s'havien disgregat. En aquest sistema de treball "a preu fet" el mestre es convertia sovint en un assalariat, depenent del comerciant que li subministrava la matèria primera i assegurava la venda del producte. El treball a domicili havia acabat així en xarxes de tallers corporatius o familiars, lligats entre sí per la organització mercantil que els animava i dominava⁹⁰². Abans de l'arribada de la figura del mercader - emprenedor, tradicionalment el sistema del treball havia estat principalment de tipus domèstic; l'artesà venia al mercader el teixit ja elaborat. En canvi, el mercader - emprenedor se n'encarregava de comprar la seda i després la repartia entre diversos treballadors, per recuperar després la tela manufacturada, mantenint-ne sempre la propietat⁹⁰³.

⁹⁰¹ Veure apartat: "La Societat de les Sedes", pàg. 330.

⁹⁰² BRAUDEL, F: *Civilización material...* Tom II, pàgs. 268, 269.

⁹⁰³ *Lucca e Europa degli affari*, MOLÀ, L: "L'attività artigianale e mercantile a Venezia nel tardo Medioevo",

En la manufactura de la seda, que per la seva complexitat requeria una especialització dels artesans en diferents fases del treball, sovint l'artesà perdia el vincle amb els mercats d'aprovisionament i de venda i en aquest cas el procés productiu passava a estar dominat per l'empresari. Ateses les nombroses fases del treball, calia una persona que conegués els mercats i controlés la feina, mercaders especialistes en el comerç de la seda, empresaris seders. La seva importància residia en el fet que alhora organitzava el treball i integrava la producció amb la comercialització de la seda. Disposava de suficient capital i com a mercader, era bon coneixedor dels mercats, i podia valorar la viabilitat de la inversió en un negoci d'aquest tipus⁹⁰⁴.

Com hem dit, els seders empresaris eren propietaris de les matèries primeres, dels instruments de treball i del producte acabat. D'ells depenien diferents artesans que treballaven exclusivament la matèria primera que els subministraven. Els treballadors no tenien autonomia econòmica, i els empresaris exercien damunt ells un control tècnic. Estaven retribuïts a preu fet (per obra realitzada). Aquest sistema tenia l'avantatge de reduir els riscos per als artesans que no calia que es preocupessin pels costos de la matèria primera i de vendre els productes. Però com a contrapartida progressivament van acabar convertint-se en treballadors a domicili, al sí d'una xarxa d'establiments independents, coordinats entre sí, i dirigits per un únic responsable, el mercader – empresari⁹⁰⁵.

A llocs amb un gran desenvolupament de la manufactura sedera, i un alt grau d'especialització i de divisió del treball, com a València, on hi havia velluters, filadors de seda, torcedors de seda, mestres de torn, teixidors de vels de seda, tintorers de seda. I un mateix artesà podia tenir alhora més d'un i més de dos d'aquests oficis⁹⁰⁶.

A les ciutats italianes, on l'especialització dels treballadors de la seda també estava molt desenvolupada, els seders empresaris eren part fonamental de tota la producció. El desenvolupament d'aquest nou sistema havia rebut també l'ajut dels gremis, que en lloc de protegir als teixidors davant del poder dels empresaris seders, limitaven les seves llibertats cada vegada més amb estatuts que disminuïen la seva categoria i els impedièn treballar pel seu compte. Amb aquest objectiu, els estatuts del gremi de seders de Florència, controlat pels

pàg. 45-65, pàg. 46.

⁹⁰⁴ MASSA, P: "La economía del siglo XV. Los presupuestos de la expansión de Europa" (a MASSA, P; BRACCO, G; GUENZI, A; DAVIS, J.A; FONTANA, G.L; CARRERAS, A: *Historia económica de Europa (siglos XV-XX)*, Crítica, Barcelona, 2003), pàgs. 29 - 30.

⁹⁰⁵ MASSA, P: "La economía del....", pàgs. 29-30.

⁹⁰⁶ NAVARRO, G: *Orígenes...*, pàg. 80-81.

empresaris, els havia prohibit que tractessin als teixidors com a mestres, fins i tot quan aquests teixidors eren els propietaris dels telers amb els que treballaven⁹⁰⁷. Els teixidors de seda per poder treballar de forma independent havien d'estar forçosament agremiats, només ho podien fer amb dos telers, no podien contractar treballadors, únicament podien comptar amb l'ajuda de les seves famílies i ells mateixos havien de comercialitzar els seus productes⁹⁰⁸. Per la qual cosa molts es veien obligats a vincular-se a les empreses sederes. En parlar de la sederia florentina quan es fa referència als "seders" aquests no són els teixidors de seda, sinó els empresaris de la seda que eren els qui organitzaven tot el sistema productiu de la sederia. Els seders controlaven i coordinaven el desenvolupament de totes les fases del treball de la seda. Fins i tot els estatut de l'art de la seda de Florència de 1352 establien que els artesans de l'art de la seda només podien treballar materials que pertanyien als mercaders de la seda. Sense l'autorització d'aquesta corporació no podien fer cap feina per compte propi⁹⁰⁹. Els "seders - emprenedors" compraven la seda en brut als principals centres productors. A continuació repartien la seda als torcedors. Finalment compraven també les matèries per tenyir, i les repartien als tintorers. Un cop tenyida la seda, els seders pagaven un sou als tintorers (descomptant el preu de les matèries tintòries). A continuació els seders repartien els fils de seda entre les mestres "encanadores" que s'encarregaven d'enrotllar els fils de la trama als canons que es col·locaven a la taula de l'ordit i després aquestes taules eren enviades a un ordidor o ordidora (sobretot eren dones). Els seders emprenedors controlaven i sabien amb exactitud la quantitat de fils que s'usaven per cada operació, les proporcions de les matèries tintòries i la quantitat de braços que es podia obtenir a partir d'un cert tipus d'ordit i els seders eren els que fixaven la llargària que devia tenir l'ordit. Igual que els torcedors i els tintorers, les ordidores i els ordidors treballaven per més d'un seder. Finalment els ordits eren lliurats als teixidors, els quals estaven especialitzats en determinats tipus de teixits de seda. Hi havia telers per a gairebé cada tipus de teixit de seda. Quan un teixidor s'habitua a treballar sobre un tipus determinat de teler no podia passar a un altre tipus sense perdre velocitat i eficiència. La major part dels telers més elaborats es podia usar només amb l'ajuda d'un assistent que estava al teler estirant els fils que controlaven el dibuix del teixit. A diferència dels altres treballadors de la seda els

⁹⁰⁷ DE ROOVER, R: *O. Cit.*, pàg. 190. D'aquesta manera, privant de la categoria de mestres als artesans que havien assolit aquest grau s'evitava que poguessin establir telers pel seu compte, ja que els únics que podien posseir telers eren els mestres.

⁹⁰⁸ DINI, B: "L'industria serica in Italia....", pàg. 107.

⁹⁰⁹ EDLER DE ROOVER, F: *O. Cit.*, pàgs. 9-10.

teixidors podien treballar només per a un sol seder a la vegada. Tots aquests artesans eren responsables davant del seder dels defectes que hi pogués haver al teixit i també dels materials amb els que treballaven. Un motiu per al desenvolupament d'aquest sistema en el que la producció sedera era organitzada per part d'aquests seders emprenedors era que en disposar de més recursos i tenint en compte que compraven a l'engròs tenien la possibilitat d'obtenir millors condicions pels fils de seda que compraven que si cada teixidor en comprava la quantitat que necessitava⁹¹⁰.

De la mateixa manera, a Gènova els seders empresaris controlaven completament la manufactura de la seda. Eren grans mercaders especialitzats en el comerç de la seda, que obrien empreses a la ciutat i s'associaven a altres mercaders no especialitzats que aportaven grans capitals a les seves indústries, per tant aquestes empreses de fabricació eren societats en què els empresaris seders eren socis gestors⁹¹¹. Els seders empresaris disposaven de botigues per vendre els productes, de nombrosos tallers, d'eines i capitals. Eren els que compraven la matèria primera i venien els draps. Als seus tallers feien treballar artesans els filadors i els ordidors, mentre distribuïen la feina a domicili als teixidors i els pagaven per peça elaborada. Els salaris que pagaven estaven fixats per endavant i sovint fins i tot pagats en moneda devaluada⁹¹². Segons Jacques Heers aquest sistema de treball havia suposat la diferència entre una organització artesana del treball i una organització capitalista⁹¹³.

També a Bolonya la manufactura sedera es basava en el mateix sistema. Els empresaris seders d'aquesta ciutat, de nombre bastant reduït, formaven part de l'"Arte della Seta", i dirigien el treball de la seda a la ciutat. Gestionaven els encàrrecs dels compradors (tant de la Península Italiana com de l'estranger) i organitzaven una xarxa de petites empreses disperses

⁹¹⁰ TOGNETTI, S: *O. Cit.*, pàg. 31 -53.

⁹¹¹ No només la manufactura de la seda estava organitzada d'aquesta manera, totes les indústries de Gènova estaven dominades per mercaders interessats per totes les formes d'activitats econòmiques i invertien els seus capitals en diferents negocis. Intervenien, individualment o en grup en societats.(HEERS, J: *Op. Cit.*, pàg. 249-251).

⁹¹² A més a més de pagar sovint salaris en moneda devaluada, un altre mètode que exercien els empresaris per controlar als treballadors era a través del pagament de salaris en espècies, per lligar al treballador a la seva tasca, ja que devia retornar amb hores de feina els avançaments de mercaderies o els préstecs de diners, que molt sovint eren estimats en un valor molt superior al seu valor real. (GIMPEL, J: *La revolució industrial en la Edad Media*, Madrid, 1981, pàg. 87). En 1420 una esmena als estatus va permetre als empresaris florentins pagar als treballadors a part, fins a un quart del salari, en forma de vitualles, com gra, vi, oli, o carn. Els llibres de comptes del seder florentí Andrea Banchi mostren que havia comprat vi i oli en grans quantitats i les havia venut en petits lots, probablement per sota del valor del mercat. Mentre De Roover no considera que hi hagués cap evidència que els treballadors fossin explotats o sota coerció, atribuint la iniciativa de Banchi més a una voluntat de mantenir bones relacions amb els seus teixidors, permetent-los adquirir aliments a preus barats, Gimpel, veia en aquest sistema del pagament en espècies per part dels seders una forma clara d'explotació i subjecció dels treballadors. (DE ROOVER, R: *The Rise and Decline...*, pàg. 189-190).

⁹¹³ HEERS, J: *Gènes...*, pàg. 242-243.

a cases d'obrers de la seda⁹¹⁴.

En canvi, a Venècia, on la organització de la producció també depenia dels mercaders empresaris, els artesans havien tingut més independència, però sovint havien de cedir als empresaris el producte manufacturat. Un empresari no podia ocupar més de cinc telers de l'obrador del teixidor, això vol dir que aquests teixidors no tenien limitat el nombre de telers, de manera que no es veien forçats a treballar en exclusiva per un empresari, contràriament a altres llocs com ara Florència. Els empresaris podien pagar únicament salaris al comptat i no se'ls permetia imposar-se als treballadors controlant-los a canvi del préstec d'un teler⁹¹⁵.

A Venècia, en alguns casos, el mercader comprava les eines i llogava la casa del propietari per alguns anys i la rellogava a un treballador a qui després donava la seda que treballaria⁹¹⁶. També en el cas barceloní, observem exemples en que els mercaders rellogaven l'espai on treballarien els teixidors⁹¹⁷ i les eines que aquests farien servir. Però també trobem casos en que el mateix empresari era propietari del taller on es faria la feina.

Entre els mercaders empresaris seders caldria distingir dos grups: els mercaders dedicats a negocis diversos que encarregaven als teixidors de seda una determinada tasca i comerciaven amb el producte manufacturat, i l'altre grup eren els productors seders autònoms que havien assolit la categoria de mercaders⁹¹⁸. D'aquest segon grup trobem exemples entre alguns artesans rics que havien establert tallers, com per exemple, Joan de Viladecans, procedent d'un entorn artesà i convertit en seder, mercader, i corredor de la Llotja, o Miquel de Roda que també era seder i mercader. Els mestres artesans que adquirien certa importància i riquesa tenien possibilitats d'organitzar empreses i societats, al marge de les xarxes creades pels mercaders. Tot i així, aquests darrers tenien l'avantatge de poder controlar el subministrament de les matèries primeres, i disposaven també d'una major difusió dels productes manufacturats.

⁹¹⁴ TONIOLO, A: "Els mercats de les sedes: paper i herència dels sefardites a Bolonya en l'Edat Moderna ", *Revista d'Història Medieval* 4 , pp. 25-44, pàg. 30.

⁹¹⁵ DINI, B: "L'industria serica in Italia....", pàg. 103-104. Fins a finals del segle XV alguns mestres teixidors havien mantingut importants manufactures amb nombrosos telers. El 1491 alguns mestres teixidors van demanar la reducció del nombre de telers que podia tenir cada teixidor, ja que uns 8-10 teixidors més rics tenien entre 20 i 30 telers , i alguns fins i tot 40 o més, en els que feien treballar aprenents i mestres. Finalment aquesta petició va ser acceptada i el límit es va fixar en 6 telers per a cadascun dels 500 teixidors de seda que hi havia a la ciutat.

⁹¹⁶ *Lucca e Europa degli affari*, MOLÀ, L: "L'attività artigianale e mercantile a Venezia....", pàg. 47.

⁹¹⁷ Aquest va ser el cas de Domenico de Lucca i Baltasar de Maiolino, a qui el mercader Joan d'Aguilar havia pagat el lloguer de la casa on vivien i treballaven. La casa pertanyia a un tercer. pàg. 291-293.

⁹¹⁸ MASSA, P: "La economía del siglo XV. Los presupuestos de la expansión de Europa" (a MASSA, P; BRACCO, G; GUENZI, A; DAVIS, J.A; FONTANA, G.L; CARRERAS, A: *Historia económica de Europa (siglos XV-XX)*, Crítica, Barcelona, 2003), pàg. 29 - 30.

A Barcelona observem uns primers intents d'organització del treball de la seda al voltant dels mercaders seders emprenedors⁹¹⁹, però va tenir un grau de desenvolupament escàs. En primer lloc la sederia no comptava amb un recolzament i una regulació que afavorissin l'organització de l'art de la sederia. El nombre d'artesans dedicats a la seda era bastant reduït i com hem indicat no hi havia una especialització. Mentre que a Lucca o Florència les tasques dels torcedors, tintorers, ordidors, i teixidors, estaven ben delimitades, a Barcelona un mateix artesà se n'ocupava de totes aquestes fases. Un mateix seder o veler rentava, tenyia, torçava, ordia i teixia la seda.

⁹¹⁹ Carrère ha considerat que la manufactura de la seda a mitjans del segle XV es va reunir al voltant del capital comercial i en empreses de mida relativament gran, i que els mercaders que hi participen tenien un caràcter capitalista industrial, a diferència de la manufactura drapera barcelonina que a inicis del segle XV depenia de l'empresa artesanal, lliure del capital comercial. (CARRÈRE, C: "Structures et évolution des entreprises pre-industrielles: le cas de Barcelone au bas Moyen Age" a *Studi in Memoria di Federigo Melis*, vol. III, 1978, pàg. 50-53).

VI.1. MERCADERS – EMPRESARIS I COMPANYIES SEDERES

VI.1.1 EL MERCADER I EMPRESARI SEDER JOAN D'AGUILAR

Els mercaders empresaris situaven sota el seu control a teixidors independents als que subministraven la matèria primera amb l'encàrrec de fer teixits amb els que podrien comerciar posteriorment. Aquests mercaders emprenedors no necessàriament tenien un origen relacionat amb la producció sedera, ni es dedicaven personalment a aquest ofici.

Al segle XIV aquest tipus d'empresaris no estaven gens especialitzats, al mateix temps podien ser comerciants - empresaris en teixits, però també banquers, asseguradors, comerciants d'espècies, de metalls, de cereals⁹²⁰). Joan d'Aguilar era un empresari d'aquest tipus. Va ser un conegut i important mercader barceloní del segle XV. Al llarg de les dècades dels anys de 1440 i 1450 aquest mercader i empresari havia tingut un paper molt destacat en la organització de la manufactura tèxtil a Barcelona i la seva comercialització.

En especial s'havia destacat i havia adquirit la seva posició i riquesa a través del comerç de la llana. D'aquesta manera, quan el 1438 els consellers van decidir comprar llana anglesa, de les més preuades de l'època, van voler encomanar la tasca a "una bona persona àbil e experta e havent notícia del art de les lanes", característiques que corresponien al perfil de Joan d'Aguilar. Aquest, junt amb altres dos mercaders, Pere Grau i Joan de Llobera, els més interessats en comerciar amb la ruta del Nord, Flandes i Anglaterra, es va presentar com a expert en el comerç de la llana i també coneixedor de la ruta comercial del nord⁹²¹. Els mercaders haurien de comprar la llana pel seu compte i portar-la a Barcelona corrent ells mateixos el risc i totes les despeses del nòlit, i dels impostos. Finalment els consellers van signar el contracte amb Joan d'Aguilar per comprar-li de la partida que portés, 100 quintars de llana per un preu de 21 lliures i 10 sous i li van avançar 2150 lliures, que en cas de que la llana no fos rebuda, es perdés en el mar o no fos lliurada per qualsevol altra raó s'haurien de retornar durant els 2 mesos següents a la notícia de l'incident⁹²².

Donat que diversos membres de la família d'Aguilar es deien igual, resulta difícil identificar sempre de qui es tractava. No obstant el mercader més important i qui dirigia l'empresa

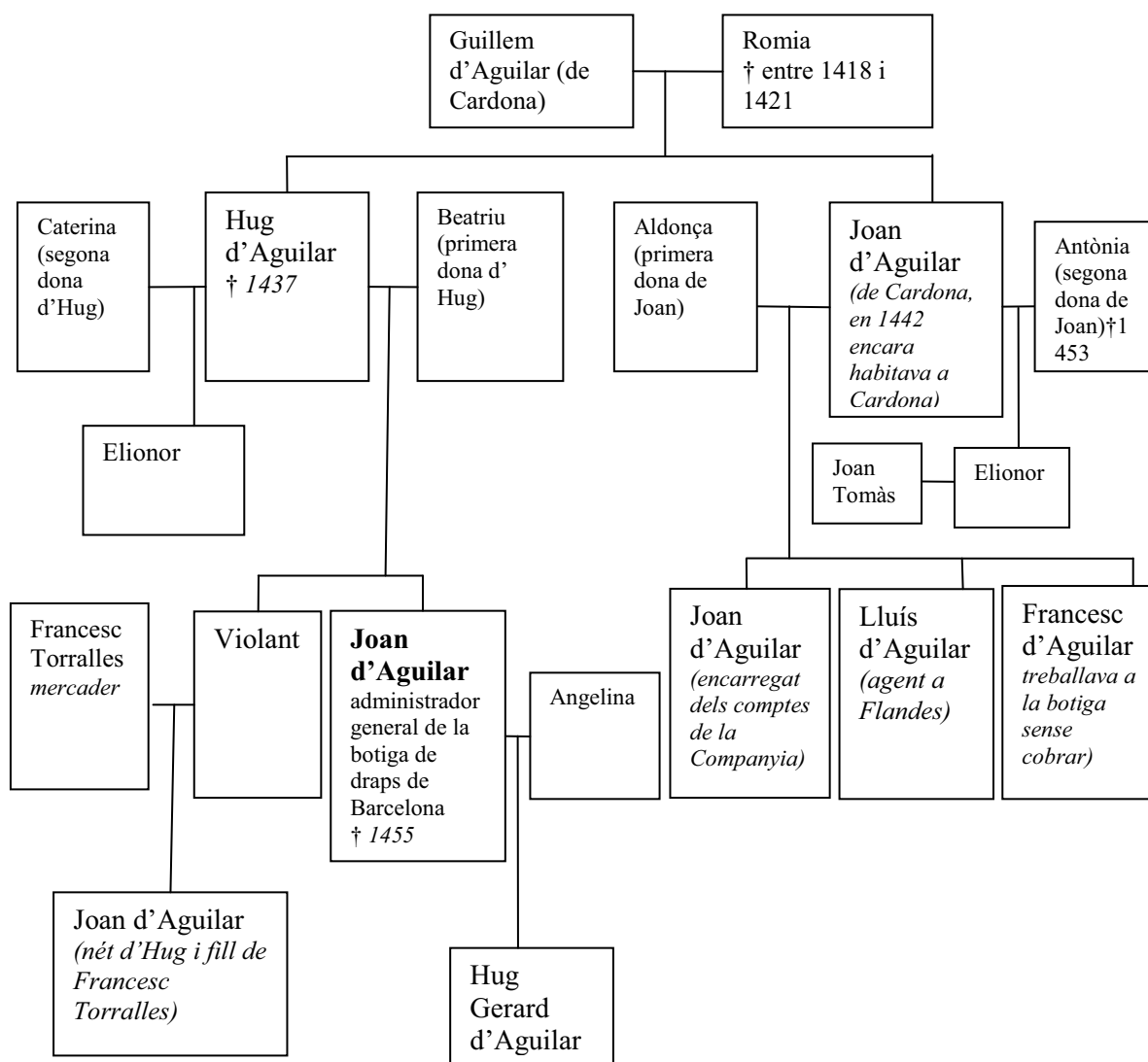
⁹²⁰ MASSA, P: "La economía del siglo XV...", pàg. 30.

⁹²¹ CARRÈRE, C: *Barcelona...*, volum II, pàg. 58.

⁹²² CARRÈRE, C: *O. Cit.*, volum II, pàg. 315. i DEL TREPPO, M: *C. O. Cit.*, pàg. 125.

familiar era Joan, fill d'Hug d'Aguilar.

Quadre número 32: Arbre genealògic de la família d'Aguilar⁹²³

El 1440 Joan d'Aguilar (fill d'Hug d'Aguilar, difunt) havia format una companyia comercial amb el seu oncle Joan d'Aguilar de Cardona, el fill d'aquest, que també es deia Joan d'Aguilar, i un altre mercader amb el mateix nom (fill de Francesc Torralles i nét d'Hug

⁹²³ COLL JULIÀ, N: "Compañías mercantiles barcelonesas del siglo XV y su estrato familiar" a *Revista d'Estudis Històrics i Documents dels Arxius de Protocols (EHDAP)*, n°9, 1981. , pàgs. 27-29.

d'Aguilar)⁹²⁴. La companyia s'havia creat per comerciar amb draps i administrar una botiga de draps que tenien a Barcelona. Joan d'Aguilar, propietari de la botiga (fill d'Hug d'Aguilar) en seria cap, regidor i general administrador de tots els béns i l'encarregat de fer tots els contractes, tant a Barcelona com fora de la ciutat.

Inicialment la companyia duraria 2 anys i passat aquest temps es podria prorrogar una vegada només, però el cap i regidor seguiria sent el mateix. Aquesta important companyia disposava d'un capital inicial de 13834 lliures⁹²⁵. Els membres només podrien comerciar amb els béns i diners de la companyia si era per profit d'aquesta. Sembla que el negoci principal d'aquesta empresa havien estat els draps de Flandes, on s'establiria un agent (Lluís d'Aguilar, fill de Joan d'Aguilar de Cardona), que enviaria teles cap a Barcelona. El contracte oferia moltes dades interessants sobre el funcionament dels negocis drapers de l'època⁹²⁶. Joan d'Aguilar disposava d'un capital molt important. El 1449 havia invertit 2000 lliures en l'empresa dels mercaders florentins Jaume i Nicolau de Listrossi⁹²⁷.

Com a mercader draper l'activitat principal de Joan d'Aguilar havien estat els draps de llana d'alta qualitat, però també s'havia dedicat al negoci seder. Als anys centrals del segle Joan d'Aguilar havia expandit el seu negoci tèxtil, signat nombrosos contractes a través dels quals oferia préstecs a artesans tèxtils, a seders i també a teixidors de llana, de lli i a botiguers. El mercader aportava a diferents teixidors de vels i seders el capital que necessitaven per dedicar-se al seu ofici i també els venia a terminis telers i altres eines per al treball tèxtil. D'aquest fet podríem deduir que al voltant seu havia organitzat una xarxa, en la qual Joan d'Aguilar també se n'encarregava de la posterior venda dels teixits manufacturats. Aquest

⁹²⁴ AHCB: Fons Notarial, *Companyies*, IX.7. 23 de maig de 1440.

⁹²⁵ Joan d'Aguilar de Cardona i la seva dona Antònia havien invertit 4000 lliures (fins el 23 de maig de 1440, només havien pagat 223 lliures, 14 sous i 2 diners); Francesc Torralles, 2860 lliures, 9 sous i 6 diners; Joan d'Aguilar, fill de Joan d'Aguilar de Cardona, 1367 lliures, 3 sous i 9 diners; i el cap i regidor, la suma més gran, 5607 lliures i 2 sous.

⁹²⁶ L'agent de Bruges, Lluís d'Aguilar, treballaria i viuria amb un altre agent de la companyia, Bartomeu Riba i els dos rebrien junts els encàrrecs de la companyia, les trameses de robes que farien per la companyia també els enviarien els dos junts i es quedarien amb un 2% dels beneficis de les robes que compressin per la Companyia. També haurien de vendre les robes que la companyia els enviés i remetre els canvis de totes les vendes. El salari de Luís (a més del 2% seria de 27 lliures i 10 sous a l'any). Els llibres de comptes de la companyia els portaria Joan, fill de Joan d'Aguilar de Cardona i rebria 64 lliures a l'any. Més endavant l'assistiria un fadrí, a qui ensenyaria a portar els comptes i a més de les 64 lliures, rebria 18 lliures anuals ell i altres 18 el fadrí. El cap de la companyia escolliria els fadrins que treballarien a la botiga, i podia canviar-los com volgués, excepte a Joan i Lluís. Cada fadrí rebria 18 lliures a l'any pel menjar. Mentre que alguns joves rebrien salari, altres en canvi pagarien una suma per aprendre l'ofici i aquesta quantitat se la quedaria la companyia. El cap de la companyia decidiria si algú rebria salari i aquest mai superaria les 25 lliures a l'any. Francesc, un altre germà de Lluís i Joan també estaria a la botiga servint sense percebre cap salari, com també Pere Gibert (fill de Pere Gibert de Cardona).

⁹²⁷ AHPB: Anònims, *Manual de Comandes*, 88/12. 7 de març de 1449. (Document citat a CARRERE, C: *Op. Cit.*, vol. I, pàg. 161).

sistema de treball s'assemblava al sistema de treball a domicili ("verlagssystem"), en que el comerciant proporcionava el treball als artesans, subministrant-los la matèria primera i els avançava una part del salari, pagant la resta a l'hora de lliurar el producte manufacturat. Joan d'Aguilar invertia importants sumes en el negoci tèxtil i mantenia vincles econòmics amb diversos artesans seders. Com altres mercaders de l'època, la diversificació d'inversions en diferents negocis li permetia evitar invertir grans sumes en un mateix negoci, que implicava unes operacions més arriscades. D'aquesta manera a més a més del comerç tèxtil a gran escala també havia organitzat una xarxa comercial i manufacturera a escala local. Diversos teixidors de seda que havien signat contractes amb Joan d'Aguilar només els coneixem a través d'aquests contractes que vinculaven la seva activitat al mercader, pel que podem deduir que en certa manera depenien d'ell.

El 1451 Joan d'Aguilar i el seu fill Joan havien prestat diners al seder genovès Urbano Tanquerio. Aquest es comprometia a retornar-los en la forma que al mercader i al seu fill els convingués millor⁹²⁸. Encara que no s'especificava la forma dels pagaments, ni si el seder pagaria a terminis i en metàl·lic o amb el seu treball, aquesta darrera opció sembla possible. A més a més Joan d'Aguilar es reservava el dret a decidir la manera com el seder genovès li hauria de retornar el préstec. Deduïm que així Urbano Taquerio havia quedat vinculat a Joan d'Aguilar i hauria de treballar per ell fins que hagués saldat el deute. Aquest mètode d'exercir el control sobre els artesans avançant-los diners havia estat l'habitual entre els empresaris seders.

En aquest sentit, a través dels préstecs que oferia Joan d'Aguilar permetia als artesans adquirir la matèria primera per dedicar-se al seu treball, però també en alguns casos s'especificava que els diners que els artesans rebien eren per adquirir eines o pagar lloguers de les cases i tallers on treballarien. Per als processos més complexos i que exigien una major destresa tècnica eren necessàries instal·lacions relativament importants i uns capitals per invertir en els mitjans de producció. Mitjançant aquest procediment els mestres artesans, llogaters de les eines que usaven, o devent el lloguer dels tallers on treballaven es convertien en treballadors a domicili, a sou dels empresaris. El mercader empresari no sempre era el propietari de la casa on es feia la feina. En aquests casos el mercader comprava les eines i llogava la casa al propietari per alguns anys i llavors la rellogava a un treballador a qui després donava la seda que hauria

⁹²⁸ AHPB: Honorat Saconamina, *Manual*, 166/12. 28 d'agost de 1451.

d'elaborar⁹²⁹. Un exemple d'aquest tipus de relació a través dels quals Joan d'Aguilar finançava l'habitatge i el taller a artesans, havia estat la formada amb els seders Domenico de Lucca i Baltasar de Maiolino. Inicialment, en 1451, a través de la mediació d'Urbano Tanquerio⁹³⁰, els dos seders havien llogat la casa on vivien i treballaven a Joan Galceran Dusay, el seu propietari. Dos anys més tard, Urbano Tanquerio havia posat en contacte aquests dos seders genovesos amb Joan d'Aguilar, i esdevindrien també deutors seus. Així, el 26 de març de 1453, quan ja feia dos anys que els dos seders vivien a la casa, Joan d'Aguilar i el seu fill Joan com a fiadors seus, havien pagat 30 lliures als procuradors del difunt propietari de la casa⁹³¹. Aquesta suma era la que faltava per completar el total de 40 lliures que els dos seders devien en concepte dels dos anys de lloguer de la casa, situada al pla d'en Llull. Durant el temps en que visquessin i treballessin a la casa, Joan d'Aguilar es reservava l'usdefruit de tots els béns que tinguessin a casa. El mercader responia completament dels seders genovesos, i si en acabar el contracte de lloguer de la casa hi havia cap desperfecte també es comprometia a fer se'n càrrec⁹³². Encara que no s'expressa directament, deduïm que la seva activitat professional estava lligada a la del mercader, si be no sabem quin tipus de relació laboral mantenien.

En el cas genovès, si un seder no pagava el lloguer en metàl·lic, l'empresari seder propietari de les eines es reservava una part de la producció: la meitat en la majoria dels casos. Però en la majoria dels casos els empresaris seders exigien que els llogaters treballessin per ells en exclusiva⁹³³.

Joan d'Aguilar també havia signat dos contractes a través dels quals havia proporcionat telers i les eines necessàries per dedicar-se al seu ofici a uns seders que les haurien de pagar a terminis. El 1454, Baltasar de Maiolino i la seva dona Martina, devien a Joan d'Aguilar 21 lliures 13 sous i 3 diners per uns "mobles" que els mercaders els havien venut per fer la seva feina⁹³⁴. A més a més, ell i la seva dona devien al mercader el lloguer de la casa i taller on

⁹²⁹ *Lucca e Europa degli affari*, MOLÀ, L: "L'attività artigianale e mercantile a Venezia nel tardo Medioevo", pàgs. 45-65, pàg. 47.

⁹³⁰ L'arribada a Barcelona d'aquests tres mestres i del tintorer genovès Nicolau de Petrosancto l'hem tractat a l'apartat "Iniciatives municipals per al desenvolupament de la manufactura sedera local", pàg. 259.

⁹³¹ Inicialment la durada del contracte s'havia previst per tres anys. El preu total del lloguer s'estimava en 60 lliures, a raó de 20 lliures per any, i els pagaments es farien cada mig any. D'aquests pagaments només faltaven els del darrer any, dels quals, de la mateixa manera que de les 30 lliures que mancaven per pagar dels dos primers anys, s'havia compromès a ocupar-se'n Joan d'Aguilar. (AHPB: Honorat Saconamina, *Manual*, 166/14. 26 de març de 1453).

⁹³² AHPB: Honorat Saconamina, *Manual*, 166/14. 26 de març de 1453.

⁹³³ HEERS, J: *Gênes....*, pàg. 242-243.

⁹³⁴ AHPB: Honorat Saconamina, *Manual*, 166/15. 23 de desembre de 1454.

treballaven, situada també al pla d'en Lull. Els mercaders havien determinat que el deute s'hauria de pagar a terminis d'11 sous cada 8 dies fins a arribar a la quantitat total de 21 lliures 13 sous i 3 diners. D'aquesta manera Joan d'Aguilar estaria relacionat amb la producció del taller i se'n beneficiaria.

Uns anys després, el 1457, Joan d'Aguilar, fill, havia proporcionat un teler amb el seu forniment apte per a elaborar draps de seda i de vellut al seder barceloní Francesc Figuerola⁹³⁵. Aquest contracte a més a més permet veure com el mercader venia la matèria primera a l'artesà seder. Francesc Figuerola també havia comprat al mercader 9 unces de seda de color morat. El cost total del teler i de les teles era de 15 lliures i 8 sous. En signar el contracte, Francesc Figuerola havia pagat 3 lliures i 17 sous per 3 mesos, i es convenia que cada tres mesos es pagarien tres lliures i 7 sous fins arribar al preu total del teler.

Joan d'Aguilar també havia venut material i eines a mercers, com Joan Grasset, qui junt amb la seva dona Maria havia comprat en 1453, 70.000 agulles de cap al mercader per treballar en el seu ofici. Al contracte s'acordava que el pagament del material es faria el primer dia de cada mes i per un valor de 10 lliures cada mes fins pagar la quantitat total de 107 lliures i 10 sous⁹³⁶. Uns anys més tard, el 1456 el mateix mercer havia tornat a comprar material per al seu ofici al mercader, fil, fulla de ferro d'estany i unes agulles de cap⁹³⁷.

A diferència del que tenia lloc en empreses com la Societat de les Sedes, Joan d'Aguilar no tenia un taller on centralitzava la manufactura sedera, sinó que es tractava més aviat d'una producció dispersa a la qual aportaria els mitjans. La relació principal que havia establert Joan d'Aguilar amb diferents seders tampoc havia estat a través del repartiment de la matèria primera, sinó facilitant-los diners, eines i tallers on treballar.

Joan d'Aguilar també havia venut teles de seda manufacturades, les venia a botiguers, artesans i altres mercaders. D'aquestes transaccions de venda de teixits de seda tenim constància en diversos documents. Joan d'Aguilar venia grans partides de teixits de seda (com també d'altres materials) a mercaders que la revendrien posteriorment, però també venia teles a botiguers que la comercialitzarien directament i a mercers, i altres artesans que l'acabarien d'elaborar.

El document més antic que hem trobat de la venda de teixits de seda per part de Joan d'Aguilar, data de 1449, i en aquest el mercader havia venut un important conjunt de sedes

⁹³⁵ VOLTES BOU, P: "El establecimiento", pàg. 45-46. (AHPB: Honorat Saconamina, *Manual*, 166/17. 3 de juny de 1457).

⁹³⁶ AHPB: Honorat Saconamina, *Manual*, 166/14. 17 de maig de 1453.

⁹³⁷ AHPB: Honorat Saconamina, *Manual*, 166/16. 15 de juliol del 1456.

de diferents tipologies (setins, domassos, velluts) als mercaders Gaspar Martí i Joan Ses Avasses⁹³⁸. El conjunt de teles de seda, setí, domàs i vellut estava valorat en 129 lliures, 1 sou i 4 diners⁹³⁹. Entre aquestes teles hi havia teixits de vellut, de setí, i de damasquí:

- 3 canes, 5 pams i un quart de vellut carmesí;
- 5 canes i 2 quarts de setí carmesí;
- 8 canes de damasquí lleonat, 3 canes i quatre pams de damasquí negre,
- 7 canes, quatre pams i 3 quarts de damasquí morat;
- 6 canes, 6 pams i 3 quarts de vellut verd;
- 7 canes i un pam de vellut morat;
- 3 canes, 5 pams de vellut carmesí;
- 3 canes i 6 pams de setí carmesí;
- 7 canes, 7 pams i 3 quarts de damasquí lleonat;
- 2 canes i 2 pams de damasquí negre;
- 7 canes i 4 pams de damasquí morat.

El preu del conjunt enumerat era 105 lliures, 8 sous i 8 diners. La quantitat restant que Gaspar Martí devia a Joan d'Aguilar corresponia a unes teles que per voluntat de Joan d'Aguilar, Gaspar Martí havia venut com a intermediari a un altre mercader, Joan Ses Avasses, i el mateix Gaspar Martí com a intermediari les havia cobrat per 23 lliures, 12 sous i 9 diners. Aquesta segona part de la partida estava formada per:

- una cana, 2 pams i un quart de setí carmesí;
- una cana, un pam i dos quarts de damasquí negre;
- 6 canes, 5 pams i 3 quarts de vellut verd
- 7 canes i un pam de vellut morat.

Joan d'Aguilar també havia venut partides de robes a corredors d'orella els quals després comerciarien amb les robes comprades. En 1453 havia venut al corredor d'orella Jaume Costa (de qui s'indicava que anteriorment havia estat teixidor de vels), un conjunt de robes, que no s'especifiquen, valorades en 60 lliures⁹⁴⁰. El corredor havia adquirit la partida de robes amb la finalitat de mercadejar amb elles i la pagaria en terminis de 4 lliures, 5 sous i 9 diners cada sis mesos fins completar la quantitat total de 60 lliures. Al document, del 1453, a Jaume Costa li havien fet de fiadors deu artesans que havien aportat diferents quantitats, entre aquests fiadors figuraven dos seders, Jaume de Viladecans i Gaspar d' Arqués, cadascun per 8 lliures.

⁹³⁸ AHPB: Honorat Saconamina, *Manual*, 166/11. 27 de juny de 1449.

⁹³⁹ AHPB: Honorat Saconamina, *Manual*, 166/11. 27 de juny de 1449.

⁹⁴⁰ AHPB: Honorat Saconamina, *Manual*, 166/14. 1 de març de 1453. Els fiadors que figuraven al document eren: Pere Mascaró, botiguer per 5 lliures; Gabriel Carcassona, corredor d'orella, menor de dies per 10 lliures; Joan de Viladecans, seder per 8 lliures; Jaume de Far, calceter per 7 lliures i 10 sous; Bartomeu Llimona, coracer per 15 lliures; Pere Domènech, corredor d'animals per 15 lliures; Gaspar d'Argues, seder per 8 lliures; Manuel Amintells, coraler per 15 lliures; Pere Domènech, corredor d'animals per 15 lliures i Gabriel Siurana, sastre per 15 lliures. La suma total depositada pels fiadors va ser de 113 lliures i 10 sous.

Els Aguilar també comerciaven amb teles de seda amb mercaders italians. L' abril de 1458, quan Joan d'Aguilar ja havia mort, Angelina, la seva vídua i el seu fill Joan, com a marmessors del testament de Joan d'Aguilar, havien venut una partida de draps de seda al mercader genovès establert a Barcelona, Leonard d'Imperia i al corredor d'orella Antoni Popolesco. Els draps de seda, dels quals no s'indicava la quantitat, únicament que es tractava de draps de seda vellutats, havien tingut un preu bastant elevat, 400 lliures. La partida l'havia lliurat Hug Gerard d'Aguilar, un altre fill del difunt mercader⁹⁴¹. El contracte indicava a més a més, que la venda dels draps es faria en un encant públic per part d'Antoni Popolesco el proper dia 15 d'octubre del mateix any 1458. Es tractava de la garantia d'un censal mort. Uns anys més tard, el 1462, Hug Gerard reconeixia haver rebut una partida de teles valorades en 563 lliures, 1 sou i 11 diners, entre les que es trobaven teixits de domàs brocat d'or i plata, i setins i un tapís d'Arràs. Aquestes teles formaven part d'una partida enviada per Pere Joan Verrugalli des de València i Hug Gerard les havia rebut en herència⁹⁴². En 1464 Hug Gerard va vendre a Francina, dona del mercader Gabriel Avinent unes teles de seda a través del corredor de pelfa Bernat Joan. Es tractava d'un tros de brocat adomassat carmesí d'onze canes i sis pams i un tros de setí morat de nou canes, un pam i tres quarts, un drap de ras de cinc canes de llarg i dues canes i mitja d'ample, valorat en 120 lliures⁹⁴³.

En el cas de vendes a botiguers i mercers, Joan d'Aguilar havia venut partides menors, com ara a Caterina, la vídua del mercer Joan March. El 1451 aquesta reconeixia al mercader i al seu fill un deute de 19 lliures, que mancaven per pagar d'un total de 40 lliures i 4 diners per raó d'un conjunt de diverses teles que li havien venut, sense fer cap referència a la tipologia⁹⁴⁴.

En altres documents tampoc s'especificava que les teles venudes fossin de seda ni que els compradors comerciessin amb teixits de seda. El mateix any 1451 Joan d'Aguilar havia venut al botiguer Rafael Esquella i a la seva dona Clara una partida de teles (sense més detalls) valorades en 194 lliures, 11 sous i 7 diners⁹⁴⁵. La suma es pagaria a terminis de 15 lliures al mes i s'afegia novament la clàusula referent al dot i l'esponsalici de la dona com a

⁹⁴¹AHPB: Pere Bastat, *Manual*, 193/5. 13 d'abril de 1458.

⁹⁴² COLL JULIÀ, N: *O. Cit...*, pàg. 33.

⁹⁴³ AHPB: Esteve Mir, *Manual*, 181/15. 19 d'octubre de 1464.

⁹⁴⁴Els dos mercaders i la mercera acordaven que aquesta pagaria el deute en terminis de 4 lliures al mes. Caterina presentava com a garantia de pagament del deute el seu dot i l'esponsalici (AHPB: Honorat Saconamina, *Manual*, 166/12. 11 de setembre de 1451).

⁹⁴⁵ AHPB: H. Saconamina, *Manual*, 166/12. 8 de juliol de 1451.

garantia del pagament.

Un any més tard, el 1452, Joan d'Aguilar havia venut un conjunt de teles al botiguer Joan Domènec i la seva dona Violant, però en aquesta ocasió s'especificava que es tractava de teles de lli⁹⁴⁶. El mateix Joan Domènec havia comprat un altre conjunt de teles, sense indicar de quin tipus eren⁹⁴⁷. En una altra ocasió Joan d'Aguilar havia venut al botiguer i a la seva dona diverses teles i també agulles de cap amb la finalitat que comerciessin amb aquests productes⁹⁴⁸. També havia venut uns draps a un parell de draps de llana, i encara que tampoc no se'n faci referència explícita les teles també devien tenir relació amb l'ofici del comprador⁹⁴⁹.

Al botiguer Jaume Bramona (que abans havia estat tapiner) i a la seva dona Saurina, Joan d'Aguilar els havia venut en 1446 unes teles per 127 lliures i 7 sous⁹⁵⁰.

Anys més tard, Saurina⁹⁵¹, que havia enviduat, havia comprat de nou teixits a Joan d'Aguilar amb la finalitat de comercialitzar-les junt amb el botiguer Pere Busquets. Eren teles "d'Alemanya" i "de Barbant" i el preu era bastant més elevat que en la majoria dels altres contractes, 541 lliures, 17 sous i 6 diners.

Com podem veure es tractava d'un mercader i empresari tèxtil que es dedicava a la compra-venda de teles de diferents materials, a més a més de vendre teixits de seda a altres mercaders, i proporcionar eines i matèria primera a alguns teixidors de seda. Pel fet de tenir una botiga dedicada sobretot al comerç de teixits de llana procedents de Flandes i altres llocs del nord d'Europa, que seria el seu negoci principal, les seves transaccions amb seders sembla que van ocupar un lloc secundari en el conjunt de la seva activitat. Sembla que va procurar aprofitar-se de la situació d'alguns seders estrangers que havien tingut dificultats econòmiques per dedicar-se a la seva feina, i mitjançant préstecs, en forma de diners o eines va intentar beneficiar-se de la seva producció.

⁹⁴⁶ AHPB: Honorat Saconamina, *Manual*, 166/13. 4 de setembre de 1452. El preu total del conjunt era: 61 lliures i 10 sous.

⁹⁴⁷ AHPB: Honorat Saconamina, *Manual*, 166/14. 4 de setembre de 1453. En conjunt aquesta partida era de 102 lliures i 10 sous.

⁹⁴⁸ AHPB: Honorat Saconamina, *Manual*, 166/14. 17 de maig de 1453. El preu total de les mercaderies era: 46 lliures, 10 sous i 10 diners.

⁹⁴⁹ AHPB: Honorat Saconamina, *Manual*, 166/13. 20 de juliol de 1452. El parell, Antoni Galí i la seva dona Eulàlia compren una partida valorada en 77 lliures, 15 sous i 2 diners.

⁹⁵⁰ El matrimoni prometia pagar al mercader 20 lliures al mes de maig, altres 15 lliures al mes de juny i cada mes 15 lliures fins que haguessin pagat la quantitat total. (AHPB: Pere Devesa, *Manual*, 155/4. 18 de maig de 1446).

⁹⁵¹ AHPB: Honorat Saconamina, *Manual*, 166/14. 17 de maig de 1453..

VI.2 LES COMPANYIES SEDERES

VI.2.1 "LA SOCIETAT DE LES SEDES"

Una de les companyies sederes més importants a Barcelona durant aquests anys havia estat la Societat de les Sedes, empresa dedicada a la manufactura i a la comercialització de la seda.

La primera notícia que trobem referent a aquesta empresa data de 1455 i es tracta de diverses inversions fetes per mercaders de la ciutat en aquest projecte. En el projecte van invertir diners, Felip de Ferreres, Joan Berenguer Sapila, i els hereus de Joan Aguilar. També el notari Nicolau de Mediona (que també havia participat com a soci en l'altra gran empresa sedera de la ciutat, l'empresa de Bartomeu Miró), hi va invertir el 20 d'octubre de 1455 una quantitat molt important, 500 lliures⁹⁵². El fill de Nicolau, Pere Vicenç de Mediona, també va invertir 100 lliures en aquesta empresa. Poc després, el 7 de gener de 1456, Nicolau de Mediona va invertir altres 150 lliures en la Societat de les Sedes⁹⁵³.

La companyia era dirigida pel mercader barceloní d'origen genovès, Joan Estela, qui la dirigia i administrava. També se n'encarregava de contractar mestres teixidors i aprenents que treballarien al costat d'aquests i de controlar el seu treball, ja que tots residien i treballaven a un edifici situat al pla d'en Llull, que era propietat del mercader administrador. El mateix mercader també coordinava la distribució de la matèria primera a través d'intermediaris a persones que treballarien la seda i s'ocupava d'organitzar la comercialització de la seda manufacturada.

La primera referència que hem trobat a l'activitat de Joan Estela data de 1451. Es tractava de la venda d'una casa amb dos obradors amb totes les seves pertinences. El comprador de la casa, que estava situada a sobre del carrer de Gignàs i junt al carrer de Jupi⁹⁵⁴, havia estat un

⁹⁵² FERRER I MALLOL, M.T.: "El llibre de comptes d'un notari barceloní del segle XV. Nicolau de Mediona", *Estudis Castellonencs*, N° 93, 1994-1995, pàg. 548.

⁹⁵³ AHPB: Nicolau Mediona, *Llibre de vendes*, 163/19.

⁹⁵⁴ DURAN i SANPERE, A: *Barcelona...*, volum II, pàg. 285. En aquesta època el carrer de Jaupí, junt amb els carrers immediats, Abaixadors, Tarongeta, Plegamans, Cap del Món, Pom d'Or i entre el carrer de Basca a la part alta i els de Gignàs i de Canvis Nous a la part baixa i des de la plaça de Santa Maria del Mar a la dels Traginers, formava part del barri dels abaixadors. Es tractava d'un barri de traçat complicat amb carrers angulosos i sense sortida. CARRERAS y CANDI, F a: *Geografia...*, pàg. 368: "La draçana primera ocupà la platja, des del carrer del Hostal del Sol y Fusteria fins al de la Plata o baxada dels Lleons. Tot fa creure que los carrers d'Abaxadors, Gim-Nàs, Cambis Nous y demés travessers en lo segle XIII estaven formats tal com han

altre mercader ciutadà de Barcelona, Guillem Popó⁹⁵⁵. Joan Estela havia venut la casa amb els dos obradors, situats l'un al costat de l'altre per un preu bastant elevat, 550 lliures. D'aquesta suma, havia pagat 221 lliures i 2 sous al comptat i les restants 320 lliures i 18 sous les va inscriure a la Taula de Canvis. Al document no s'indicava de quin tipus d'obradors es tractava i a quina activitat s'havien dedicat els dos mercaders.

Joan Estela havia fundat la Societat de les Sedes al maig de 1456. Al mateix document de fundació de l'empresa, Joan Estela havia nomenat un administrador per a encarregar-se dels afers de la companyia, a qui havia atorgat plena potestat de tots els oficis i negocis que es portessin a terme a la societat⁹⁵⁶.

Aquest tipus de societats artesanals i comercials es constituïen mitjançant un contracte entre uns socis, en el qual s'especificava quina seria l'aportació de cadascun d'ells a la companyia. A més a més en aquests s'indicava la finalitat de la societat, com també les funcions i obligacions de cada soci.

En el cas de la Societat de les Sedes s'establia que Joan Estela tindria el càrrec de governador i administrador universal de la societat i Pere de Muntreial en seria el sots – administrador. Joan Estela era el soci capitalista de la companyia i a més a més era qui la gestionava a través del seu càrrec d'administrador. Però per gestionar els negocis de la companyia requeria la col·laboració d'altres membres de la societat, que com Pere de Muntreial, també se n'ocuparien de les tasques administratives. Pere de Muntreial com a soci menor o gestor de l'empresa, tindria la funció d'organitzar i supervisar la producció. Els socis majors, no s'ocupaven dels detalls tècnics, s'havien d'assegurar de produir béns que vendrien i obtenir-ne beneficis ràpids. En canvi, la funció dels socis menors o administradors era ocupar-se de tots els aspectes tècnics de la producció, decidir quin tipus de teixits es farien, si s'havien de fer teixits plans o sedes amb patrons, si calia escollir un o un altre disseny, un o altre color⁹⁵⁷. Una part de la feina de l'empresa la gestionaven a través del sistema del treball a domicili.

previngut a nostres dies. pàg. 359: Es tractava de carrers estrets i tortuosos i en els que la introducció d'arcs per obrir passatges interiors als segles XII i XIII no va facilitar la circulació, ni ajudar a la manca d'espai."Los examplaments de la ciutat iniciats en lo segle XII y completats en lo XIII patiren els mals que s'observavan en les vies interiors. Si aquestes eren estretes, tortuosas y sense ordre en les seves direccions, també ho foren les noves vies , prou sovint enfosquides per archs hont s'hi alçavan alberchs. Mòlts d'aquests archs se confonían ab los portals de les vehines cases, per la seva poquetat d'espai, mala disposició del sostre y fins comunitats d'utilisació del arch entre lo servey públich y lo particular, com s'observava en l'arch del carrer de Jupí al de Malla (pàg. 358: Arch que comunicava lo carrer de Jupí ab lo de la Malla, derrocat en 1909 al obrir la vía Laietana).

⁹⁵⁵ AHPB: Honorat Saconamina, *Manual*, 166/12. 31 d'agost de 1451.

⁹⁵⁶ AHCB: Fons Notarials, IV. 14 de maig de 1456.

⁹⁵⁷ DE ROOVER, R: *The Rise and Decline...*, pàg. 190.

Probablement es tractaria de les fases inicials del treball de la seda. A través d'intermediaris la societat s'encarregava de distribuir la matèria primera de seda entre diferents persones per que la treballessin. D'aquesta manera, el 3 de maig de 1456, el sots - administrador de la societat, Pere de Muntreial, en representació d'aquesta, havia signat un contracte amb el mercader Nicolau Creixells⁹⁵⁸, qui se n'encarregaria de repartir seda per un valor de 50 lliures entre "diverses senyores i altres persones per que la preparin i obrin"⁹⁵⁹. La referència explícita a les dones, fa pensar que segurament es tractava de tasques que habitualment feien les dones en el treball de la seda, com era el filat, o la col·locació de la trama de l'ordit, que com ja hem indicat eren tasques reservades a les dones⁹⁶⁰.

Aquesta pràctica de repartir matèria primera de seda entre els treballadors havia estat habitual a les empreses sederes florentines. Una de les tasques principals dels "seders" era seguir el rastre dels materials donats als treballadors a domicili o als artesans i que aquests havien de retornar després d'acomplir amb la tasca assignada⁹⁶¹. En el cas de Florència els empresaris a més a més pesaven tots els materials quan els lliuraven i els pesaven de nou quan el producte resultant era retornat pels treballadors. La dificultat era que els passos en el procés de manufactura implicaven algunes pèrdues inevitables, per les quals era necessari fer concessions⁹⁶². A Gènova els empresaris seders repartien matèria primera als filadors que tenien a sou. Sovint es tractava de gent que havia arribat del camp, que no tenien ni tan sols un espai on treballar, ni de les eines necessàries. Els empresaris els proporcionaven la matèria primera de seda, i també els prestaven diners. Però els filadors no treballaven per ells mateixos, la seda només els era confiada, i l'havien de retornar a l'empresari. Únicament rebien un salari, segons unes normes ben regulades. Es calculava a partir del pes de la seda lliurada (7 sous per lliura de seda filada, 12 sous per lliura de seda filada i torta)⁹⁶³.

⁹⁵⁸ Abans de començar a treballar per la Societat de les Sedes, Nicolau Creixells havia actuat com a procurador per Joan d'Aguilar, en els negocis que aquest tenia amb el seu gendre Antoni Cases, marit de la seva filla Beneta Beatriu, propietària de dos censals. (AHPB: Honorat Saconamina, *Manual*, 166/12. Contracte del 20 de juliol de 1451).

⁹⁵⁹ AHPB: Antoni Vilanova, *Manual*, 165/30, 2. 3 de maig de 1456.

⁹⁶⁰ Veure apartat "El treball femení", pàg. 109.

⁹⁶¹ DE ROOVER, R: *Op. Cit.*, pàg. 171.

⁹⁶² DE ROOVER, R: *Op. Cit.*, pàg. 189. Els teixidors, per exemple, eren responsables de tot retall, que superés una sisena part d'una unça per lliura en cas de teixidors simples, i un terç d'unça per lliura en cas de velluts figurats, brocats, i baldaquins. Els treballadors també eren responsables de tot dany resultant d'un treball defectuós, tant si era per manca de cura com per malícia. D'acord amb els estatus, si un treballador incomplia amb les seves obligacions, l'empresari tenia el dret de recuperar el deute per part de la seva família immediata, o fins i tot de la seva novia, de la mateixa manera els marits o fills de les dones que treballaven en la indústria sedera responien de les seves dones o mares.

⁹⁶³ Aquests salaris eren només teòrics, els empresaris seders usaven una moneda particular. (HEERS, J: *Gènes...*, pàg. 243-244).

Pel que feia al procés del teixit dels draps de seda, la Societat de les Sedes contractava mestres seders per períodes determinats per a treballar al seu servei. La majoria d'aquests, eren mestres teixidors italians. Tots els mestres seders i els aprenents contractats per a treballar per l'empresa estaven obligats a realitzar la seva tasca en el seu taller de la plaça d'en Llull, i de vegades a residir-hi. A la mateixa casa havien treballat coincidint simultàniament diversos mestres seders i aprenents, i alguns d'ells hi havien viscut mentre van estar contractats per la societat. A més a més en aquesta casa tenia la seu l'empresa i era on es realitzaven els seus negocis. La casa disposava d'una botiga que donava al carrer. D'aquesta manera concentrant la vida privada i professional dels treballadors contractats al mateix immoble era més fàcil controlar el seu treball i evitar que fessin feines per compte propi o d'altres de fora de la societat.

El mateix any de la seva creació, 1456 la societat havia contractat diversos mestres i aprenents que treballarien assistint a aquests al servei de la societat i als tallers d'aquesta al pla d'en Llull. Un dels primers mestres seders vinculats a aquesta societat havia estat Joan de Bergamo⁹⁶⁴, qui en finalitzar el seu contracte amb Joan de Viladecans havia començat a treballar al servei de la Societat de les Sedes.

El primer contracte d'un aprenent per a treballar al servei de la societat datava del 28 de febrer de 1456. Era el contracte d'aprenentatge de Guillem Borqui que aprendria l'ofici durant tres anys al costat del mestre llombard Joan de Bergamo, però al seu contracte el seguia un instrument que detalla les condicions d'aquest aprenentatge. Guillem Borqui prometia al mercader i administrador de la Societat de les Sedes, Pere de Muntreial, que durant el temps que durés el contracte hauria de residir a la mateixa casa de la societat on treballaria. A Guillem Borqui el representava un fiador, Joan Colom, ciutadà de Barcelona, qui comprometia una suma de 25 lliures en el compliment del contracte⁹⁶⁵. Després de finalitzar el seu aprenentatge de tres anys amb Joan de Bergamo, Guillem Borqui, encara estava establert a Barcelona, i el 1462 s'hi va casar⁹⁶⁶.

Poc després, el 21 d'abril de 1456 el "governador i rector" de la societat, Joan Estela havia contractat el mestre seder genovès Jacobo de Galiano⁹⁶⁷ per a treballar al seu servei durant

⁹⁶⁴ Citat a CARRÈRE, C: *O. Cit.*, pàg. 398 i quadre de la pàg. 419.

⁹⁶⁵ AHPB: Nicolau de Mediona, *Manual* 163/9.

⁹⁶⁶ El 15 de gener de 1462 Guillem Borqui, teixidor de draps de seda, reconeixia que Guillemar, la seva dona, procedent de Sevilla, li havia pagat els 200 florins d'or d'Aragó del seu dot. (AHPB: Gaspar Canyís, *Manual*, 194/4).

⁹⁶⁷ Document citat a CARRÈRE, C: *O. Cit.*, quadre de la pàg. 419.

tres anys, el primer any de ferm i els altres dos si a Jacobo de Galiano li interessava allargar el contracte. Durant l'any que duraria el contracte en ferm, Joan Estela acordava pagar a Jacobo de Galiano 30 lliures cada tres mesos. En el contracte amb Jacobo de Galiano s'establia que el seder genovès estaria obligat a treballar i a servir a la Societat de les Sedes i al seu administrador en tot allò que se li encomanés durant l'any que duraria el contracte. En quant als dos darrers anys, el contracte donava llibertat de Jacobo de Galiano d'escollir si volia continuar treballant amb la societat, i en el cas de voler continuar el contracte es convenia que continuaria cobrant la mateixa quantitat, sense que el mestre en pogués demanar més⁹⁶⁸.

El contracte inicial presentava unes condicions avantatjoses per al teixidor, qui estava en situació de decidir si li convenia allargar el contracte més enllà del primer any. D'altra banda, la societat mostrava d'entrada la intenció de mantenir els serveis del mestre al llarg de dos anys més, sense que aquest s'hagués de comprometre a decidir amb antelació per quant de temps voldria treballar per a la Societat de les Sedes. Jacobo de Galiano va decidir allargar la seva relació amb la companyia. Al juny del mateix any havia tornat a signar un contracte amb la Societat de les Sedes en el qual es comprometia continuar el contracte per dos anys més. Durant aquest temps prometia ser fidel a la companyia i a treballar en exclusivitat per a la societat sota pena de 25 lliures. Joan Estela acceptava Jacobo de Galiano com a mestre de la societat i acordava pagar-li un sou de 40 lliures cada tres mesos, augmentant d'aquesta manera la paga inicial en 10 lliures, en contra del que havien convingut a l'anterior contracte⁹⁶⁹. El nou contracte i les noves condicions que establia, només dos mesos després del contracte inicial, mostren que en poc temps el mestre genovès havia demostrat les seves aptituds i la seva importància per a la companyia, estant en posició de poder demanar un augment de sou a canvi d'allargar el contracte en ferm per dos anys més. L'augment de sou mostra la satisfacció de Joan Estela amb la feina feta per Jacobo de Galiano i la seva voluntat de no prescindir dels serveis del mestre, oferint-li majors incentius per tal de facilitar la continuïtat del contracte.

Durant el mateix any, 1456, la societat havia contractat altres treballadors. El 28 de juny havia contractat a Llätzer de Laletzo, rodi de 18 anys com a aprenent al servei de Joan Estela directament, sense especificar al costat de quin mestre seder treballaria. Al contracte

⁹⁶⁸ VOLTES BOU, P: "Les associacions...", pàg. 490-492. (AHPB: Antoni Vilanova, *Manual*, 165/30. 21 d'abril de 1456).

⁹⁶⁹ AHPB: Antoni Vilanova, *Manual*, 165/30. 19 de juny de 1456.

únicament s'indicava que assistiria a Joan Estela i a la companyia en tot allò de que tingués necessitat durant els tres anys que duraria el contracte. Durant el temps del contracte Joan Estela mantindria a Llàtzer de Laletzo i li pagaria un sou total de 16 lliures i 10 sous, repartits en pagaments cada tres mesos. Per la seva part, Joan Estela acceptava en el contracte a Llàtzer de Laletzo com a deixeble seu i de la Societat i es comprometia a ensenyar-li "l'ofici de les sedes". Al contracte no s'afegia cap altra informació respecte a la tasca que hauria de fer Llàtzer de Laletzo i no es detallava en que consistiria "l'ofici de les sedes" al que es referia, de quina fase de la producció se n'encarregaria l'aprenent o si assistiria al mestre en diferents processos de fabricació⁹⁷⁰.

Pocs dies després, l'1 de juliol de 1456, Joan Estela havia contractat al mestre seder genovès Pere de Montevirido per a treballar a la "Societat de les Sedes". El contracte només duraria un any, durant el qual Pere de Montevirido treballaria en el seu ofici de seder i al servei de la Societat en tot allò que li fos necessari. Al contracte de treball Joan Estela reconeixia a Pere de Montevirido el càrrec de mestre de la societat. S'inclouïa l'habitual clàusula de fidelitat i exclusivitat, en aquest cas sota pena de 25 lliures, que el seder genovès hauria de pagar en cas d'incompliment i amb l'obligació de retornar tots els dies que faltés a la feina. Per als seus serveis Pere de Montevirido rebria un salari total de 30 lliures, repartides en pagaments trimestrals⁹⁷¹.

Observem que pocs mesos després els càrrecs dels membres de la companyia havien canviat. El 14 d'agost del mateix any, 1456, la companyia tornava a distribuir matèria primera entre artesans que la treballarien a domicili, i en aquest cas, el seu representant era Nicolau Creixells. Aquest, amb l'aval de dos dels membres de la societat, Felip de Ferreres i Joan Aguilar⁹⁷², distribuiria directament la seda entre els obrers. Al document s'indicava que Nicolau Creixells en el moment de signar el contracte era menor d'edat tenia entre 20 i 25 anys, per tant el seu pare, el sastre Joan Creixells, va haver de signar el contracte junt amb ell, i probablement per això també el representaven dos avals a l'hora de signar el document⁹⁷³.

Un altre document del mateix 14 d'agost indicava que Nicolau Creixells seria el substituït de

⁹⁷⁰ VOLTES BOU, P: "Les associacions", pàg. 491 i CARRÈRE, C: *Op. Cit.*, vol. II, pàg. 398. (AHPB: Antoni Vilanova, *Manual*, 165/30. 28 de juny de 1456).

⁹⁷¹ AHPB: Antoni Vilanova, *Manual*, 165/30. 1 de juliol de 1456. Citat a VOLTES BOU, P: "Les associacions", pàg. 491 i a CARRÈRE, C: *Op. Cit.*, vol. II, pàg. 398.

⁹⁷² (Era Joan Aguilar, no d'Aguilar).

⁹⁷³ AHPB: Antoni Vilanova, *Manual*, 165/30. 3 de maig de 1456. Citat a VOLTES BOU, P: "Les associacions ...", pàg. 491.

Pere de Muntreial en el seu càrrec i es detallaven les competències i les tasques que s'atribuïen al nou sots – administrador de l'empresa. Nicolau Creixells estaria a la botiga de la companyia en lloc de Pere de Muntreial i seria l'encarregat d'entregar sedes per fer-les filar, tenyir i altres processos per part de diferents persones. D'aquesta manera el contracte confirmava que les tasques inicials de la producció es realitzarien mitjançant el sistema del treball a domicili.

S'acordava que Joan Estela donaria diners i sedes per al negoci a Nicolau Creixells a través dels altres dos companys de la societat, Felip de Ferreres i Joan Aguilar. S'especificava també que aquests dos companys serien igualment responsables de vetllar pels béns de la societat i pel seu bon funcionament⁹⁷⁴.

També el 1456, la Societat de les Sedes es va beneficiar del treball d'un seder que estaria al seu servei per a cobrir un deute que havia contret amb Joan Estela⁹⁷⁵.

Cal destacar que en un període de temps curt com un any, es produís un nombre bastant elevat de diferents tipus de contractes de treball per part de la societat, la qual cosa portaria a pensar que era d'una associació amb una activitat considerable i en fase d'expansió. El mateix any, amb pocs mesos de diferència, la companyia havia contractat un mestre llombard, dos mestres seders genovesos, dos aprenents i havia canviat de sots - administrador.

En pocs mesos es va organitzar tota l'estructura de la companyia. Seria interessant observar l'evolució de la companyia en els anys posteriors, però malauradament tenim escasses referències a la seva continuïtat després de 1456. A partir d'aquesta data Joan Estela va continuar confiant els seus negocis a Nicolau Creixells, i aquest va seguir amb els seus tractes amb la "Societat de les Sedes".

Un any després, encara trobem alguna referència a la Societat de les Sedes. El 9 d'abril de 1457, Nicolau Creixells havia nomenat un procurador per a fer-se'n càrrec dels seus negocis amb la societat. El procurador, el coraler Simó Calaf, seria l'encarregat de sol·licitar en nom de Nicolau Creixells totes les sumes de diners, mercaderies i béns que Nicolau hagués degut o degués a Joan Estela en la seva funció d'administrador i governador de la Societat. També s'acordava que Simó Calaf se n'encarregaria de totes les cartes i documents que Nicolau

⁹⁷⁴ AHCB: Notarials, VI. Document del 14 d'agost de 1456.

⁹⁷⁵ Veure apartat "Mestres seders estrangers", pàg. 299. Es tractava del mestre seder Domenico de Lucca, qui hauria de treballar per a la companyia durant un temps indeterminat fins que pagués el deute, valorat en 16 lliures, 8 sous i 2 diners.

Creixells signés en els seus tractes amb la dita associació⁹⁷⁶. El mateix any 1457 Nicolau de Mediona va deixar l'empresa, però únicament va poder recuperar algunes peces de seda, per valor de 241 lliures, 2 sous i 9 diners⁹⁷⁷.

Sembla ser que durant aquests anys Joan Estela havia expandit els seus negocis cap a València. En un document signat poc després, el 1458, havia nomenat procurador seu universal a Nicolau Creixells per que se'n fes càrrec de tots els seus negocis a la ciutat i al regne de València. Nicolau Creixells havia de reclamar en nom de Joan Estela totes aquelles mercaderies, béns i diners que tingués aquest darrer en relació amb qualsevol persona o institució de la dita ciutat i regne per al motiu que fos i que rebés les apoques i albarans que Joan Estela emetés en els seus negocis amb València. Nicolau Creixells podria fer servir per a aquests fins la carta d'afranquiment i immunitat de la que gaudia Joan Estela, com altres mercaders de Barcelona, sobre els seus béns i mercaderies⁹⁷⁸. El fet de nomenar procurador a Nicolau Creixells per a ocupar-se exclusivament dels seus negocis al regne de València podria ser una senyal que la Societat de les Sedes hi tenia contactes comercials prou importants perquè l'empresari nomenés un procurador per a encarregar-se exclusivament dels seus afers amb aquesta ciutat.

Veiem que la companyia organitzava la producció mitjançant la divisió del treball, determinades fases les farien dones i homes a domicili (fases inicials, com filar i tenyir) i del teixit se'n encarregarien els mestres que vivien i treballaven al edifici de l'empresa.

La pràctica del repartiment de la matèria primera per part d'un coordinador o intermediari als artesans era habitual en el cas de les empreses tèxtils de la baixa edat mitjana. Aquests tallers o unitats relacionades entre sí, s'anomenaven "fàbriques disseminades" o "manufactures disseminades". Aquestes, constituïen una successió de treballs en interacció els uns amb els altres fins a l'acabat del producte fabricat i la seva venda. La feina de les manufactures disseminades s'organitzava al voltant del comerciant empresari qui avançava

⁹⁷⁶ AHPB: Antoni Vilanova, *Manual*, 165/32. 9 d'abril de 1457.

⁹⁷⁷ FERRER I MALLOL, M.T.: "El llibre de comptes d'un notari barceloní...", pàg. 548. Al seu llibre de comptes Nicolau de Mediona afegia que ja que els negocis de la companyia de les sedes no anaven gaire bé: "la dita companyia de les sedes per ço com los afers no succhehian bé lo primer de abril l'any M^oCCCC^oLVII^o e cobrim per les dites D lliures les co-/ ses següents: Primo XIII canes IIII palms velut morat de grana a raó de LXXXX sous la cana: LXV lliures V sous

Item XVII canes domesqui negre a raó de LXV sous la cana : LV lliures v sous/ Item XVIII canes III palms cetí negre a raó de XXXXII sous la cana: XXXVIII lliures XI sous V diners/ Item XVI canes vellutat burell a raó de LXXV sous la cana: LX lliures/ Item II canes velutat negre d'obres a raó de LXX lliures: VIII lliures XV sous Item VII canes cetí negre a raó de XXXVIII sous la cana: X III lliures VI sous. (CCXXXXI lliures II sous i VIII diners)". (AHPB: Nicolau de Mediona, *Llibre de comptes*, 163/19).

⁹⁷⁸ AHPB: Antoni Vilanova, *Manual*, 165/34. 9 d'abril de 1457.

la matèria primera, la conduïa des del flat fins al teixit, s'ocupava de l'acabat dels productes, era qui pagava els sous i es reservava al final, els beneficis del comerç proper o a llarga distància⁹⁷⁹. Però, encara que presentés algun tret comú amb les manufactures disseminades, la Societat de les Sedes, no es podria classificar en aquesta tipologia de treball, o si més no, no exclusivament.

Com hem vist, la Societat tenia un edifici en els tallers del qual es reunien diversos mestres, treballadors assalariats i aprenents. A més a més el mateix edifici tenia una botiga oberta al carrer i així també gestionava directament la venda dels seus productes. En aquest edifici, seu de l'empresa, treballaven els mestres especialistes en diferents tècniques, com el domàs, setí, o el vellut que s'ocuparien de les següents fases de la producció, com el teixit de diversos tipus de teles de seda. La concentració d'una part important de la feina en un mateix edifici apropiaria la Societat de les Sedes a la "fàbrica aglomerada". Els trets principals d'aquestes unitats productives, i que la Societat de les Sedes també presentava, encara que en una escala petita, era la concentració en edificis més o menys grans de la mà d'obra, fet que permetia una vigilància més directa del treball, una divisió en profunditat de les tasques, un augment de la productivitat i una millora de la qualitat dels productes⁹⁸⁰.

La darrera referència a l'activitat empresarial de Joan Estela que hem trobat data del 31 de gener de 1461 en un document a través del qual el mercader havia format una nova societat per un any amb el canviador Esteve Gamissans⁹⁸¹. Però es tractava d'una societat que tenia per objectiu l'exercici de les taules de canvi i no el comerç general amb mercaderies. Cada soci hi aportaria 175 lliures per invertir totes les 350 lliures en el negoci de la taula de canvi d'Esteve Gamissans. Totes les actes, fets i negocis estarien a nom d'Esteve Gamissans, qui havia de ser el gestor únic de la taula, gestionant els guanys i les pèrdues de l'activitat. Dels guanys Esteve Gamissans es quedaria 10 lliures en total, amb les que havia de pagar el lloguer de la taula de canvi, els llibres, balances, pesos i altres despeses que calguessin. Un quart dels beneficis se'ls quedaria el canviador com a paga pels seus treballs i el que restés s'ho repartirien per la meitat. Joan Estela hi figurava únicament com a soci capitalista, ja que no aportaria el seu treball a la societat.

⁹⁷⁹ BRAUDEL, F: *Civilización material, economía y capitalismo*. Tom II: "Los juegos del intercambio", Madrid, 1984, pàg. 253.

⁹⁸⁰ BRAUDEL, F: *Civilización material...* Tom II, pàg. 253.

⁹⁸¹ GARCÍA SÁNZ, A i MADURELL MARIMÓN, J.M: *Societats mercantils medievals a Barcelona*, II volums, Barcelona, 1986. Volum I: pàg. 224, i volum II: pàgs. 225-227.

Joan Estela havia tingut una important activitat dedicada al comerç, com es pot observar a partir de les nombroses assegurances marítimes que havia signat i en les quals havia fet assegurar el transport de quantitats bastant grans de mercaderies amb les que havia comerciat, portades per ell o pel seu soci Nicolau Creixells, qui també havia estat soci seu en la Societat de les Sedes. En les transaccions comercials en les que havien treballat com a socis, Joan Estela havia estat el soci capitalista i Nicolau Creixells el soci gestor, ja que era aquest darrer l'encarregat de gestionar el transport de les mercaderies en el port d'origen.

Al llarg de les dècades de 1430, 1440, 1450 i 1460, Joan Estela s'havia dedicat principalment al comerç de la llana i de draps manufacturats (draps de la terra). Encara que el mercader no s'havia limitat al comerç de teixits⁹⁸², aquests havien estat el principal producte del seu comerç. El mateix any 1456, de quan datava la constitució de la Societat de les Sedes, Joan Estela havia signat varies assegurances sobre partides de llana i de draps de la terra. Tenia freqüents relacions amb Sicília, cap a on exportava sobretot llana. Als anys 50, en iniciar el seu negoci seder, Joan Estela estava dedicat a una intensa activitat mercantil.

Com altres empresaris seders, Joan d'Aguilar o Bartomeu Miró, els seus negocis amb el comerç de teixits i en concret de la llana li haurien proporcionat prou mitjans per diversificar la seva activitat, dedicant-se a altres negocis, com el de formar una associació sedera. Aquesta havia tingut una breu durada, però va tenir una certa importància en el conjunt de la producció sedera de l'època, degut a les seves característiques innovadores en organitzar un sistema de producció centralitzat en un mateix edifici on confluïen diferents mestres i aprenents que també hi residien, mantenint-ne d'aquesta manera Joan Estela un estret control sobre el procés productiu i sobre els treballadors. El mercader invertit els excedents de la seva feina mercantil en un negoci amb poca presència a Barcelona, insuficient per cobrir la demanda local creixent i va beneficiar-se de les tècniques i les eines d'algunes dels mestres més qualificats que feia poc que havien arribat a la ciutat, però sembla que el seu negoci seder no va tenir continuïtat després de 1456.

Per la seva organització la Societat de les Sedes era la companyia sedera més complexa que hi havia a Barcelona en aquesta època. A diferència del cas venecià on els diferents elements

⁹⁸² CARRÈRE, C: *Barcelona...* vol. II, pàg. 84. El 6 de juliol de 1461 s'havia fet assegurar 100 caixes de sucre, 600 quintars de formatges i altres mercaderies per transportar-les de Palerm a Venècia. Tot i que el valor assegurat ja era alt, 975 lliures, el valor real devia ser encara més alt, ja que el sucre era un producte car. CARRÈRE, C: *Barcelona...* vol. I, pàg. 483-484: Poc després, el 9 de març de 1462 Joan Estela s'havia fet assegurar 36 carreteles d'àlum i altres mercaderies carregades a Venècia pel mercader Nicolau Creixells per portar-les a Barcelona en la nau de misser Miquel Pere.

que formaven part de la producció estaven en mans de diferents propietaris (el propietari de l'habitatge, el propietari dels mitjans de producció i un tercer element que lliurava la feina als artesans), una mateixa estructura, la de la companyia reunia les diferents fases i elements que intervenien en la producció.

Joan Estela, el mateix mercader, amb el càrrec d'administrador i governador de l'associació, era propietari de l'immoble on tenia seu la companyia i on es feia la feina. També era el propietari dels mitjans de producció i tenia un sots - administrador que se n'ocupava del control, de l'organització de la producció i de la comercialització de la seda. Un altre membre de la companyia qui la repartia a domicili als artesans dedicats a preparar-la. Finalment estaven els mestres artesans i els aprenents que treballaven a la seu de la companyia i estaven sota el control directe de l'administrador i governador de l'empresa.

VI.2.2. LA COMPANYIA DE BARTOMEU MIRÓ

Junt amb el notari barceloní Nicolau de Mediona, el mercader Bartomeu Miró havia creat una empresa sedera. Miró controlava l'activitat dels seders que estaven vinculats a la seva companyia, i era qui contractava els aprenents que un cop formats treballarien per la seva empresa. Aquests aprenents viurien amb els mestres que Bartomeu Miró tenia contractats.

La primera notícia de la seva l'empresa sedera data de 1455. Aquest any l'empresari seder havia contractat el mestre venecià Francesc de Jacobo per treballar al servei de la companyia i l'assistiria l'aprenent mallorquí Bartomeu Desmàs⁹⁸³. Desmàs, tot i que seria mantingut i viuria amb el mestre venecià, en realitat era aprenent de Bartomeu Miró, ja que en acabar la seva formació amb Francesc de Jacobo (sense durada fixa, depenent del temps que trigués en dominar determinades tècniques⁹⁸⁴), seguiria vinculat amb Bartomeu Miró, perquè tot seguit hauria d'ensenyar allò après a un altre aprenent designat per l'empresari.

La companyia de Bartomeu Miró s'havia beneficiat de les ensenyances de Francesc de Jacobo amb diversos aprenents a partir de 1455. Entre 1455 i 1461 havia tingut fins a vuit aprenents, i a tots ells els havia donat una formació intensiva de dos o tres anys com a màxim, amb la finalitat que dominessin el més aviat possible l'ofici i poguessin treballar per la companyia.

A diferència dels artesans que treballaven per la Societat de les Sedes que treballaven en un mateix edifici, els seders que treballaven per la companyia de Bartomeu Miró no sembla que estiguessin reunits en un mateix lloc. Els aprenents compartien domicili amb els mestres, però l'habitatge on residien pertanyia a Bartomeu Miró. Un altre mestre que treballava per la companyia de Miró havia estat el seder florentí Domènec de Biaso. El 27 d'octubre de 1458 la companyia havia contractat un teixidor de seda napolità, Bartomeu de Castellnou per que

⁹⁸³ CARRÈRE, C: *Op. Cit*, vol. II, pàg. 395-396 i DURAN I SANPERE, A: *Op. Cit*, vol. II, pàg. 339. (AHCB: Fons Notarial IX.6 Document del 3 de setembre de 1455).

⁹⁸⁴ Veure el capítol "Mestres estrangers", pàg. 266. L'aprenent mallorquí havia signat dos contractes el mateix dia 3 de setembre de 1455, un amb Francesc de Jacobo, el mestre que li ensenyaria l'ofici, i l'altre amb Bartomeu Miró, qui realment el contractava per treballar al seu servei. (AHCB: Fons Notarial, *Companyies*, IX.7. (Contracte amb Francesc de Jacobo, Jacobo de Venècia) i AHCB: Fons Notarial, *Contractes*, IX.6 (Contracte amb Bartomeu Miró).

assistís a Domènec⁹⁸⁵. Tot i que Bartomeu ja era teixidor el mestre florentí es comprometia a ensenyar-li el seu ofici. Sabem que abans de treballar com a aprenent amb Domènec de Biaso, Bartomeu de Castellnou havia conviscut amb un altre mestre seder de la companyia, Francesc de Jacobo de Venècia. Bartomeu de Castellnou devia 5 lliures i 9 sous a Bartomeu Miró, que li havia prestat aquesta quantitat per retornar un deute que havia contret amb Francesc de Jacobo⁹⁸⁶. Tenint en compte l'interès mostrat en la formació i el perfeccionament tècnic de Bartomeu Castellnou, segurament Bartomeu Miró pretenia, igual que amb Bartomeu Desmàs, a més de treure profit del seu treball, oferir-li una bona formació fins que dominés les tècniques del treball de la seda, per més endavant treballar com a mestre de la companyia i ser ell qui formés altres aprenents. A diferència de Desmàs, qui hauria de pagar 18 lliures per la formació que rebria, Castellnou rebria una paga, però això es deuria a que com hem indicat Bartomeu de Castellnou ja tenia l'ofici de teixidor en el moment de signar el contracte.

El 1456 la companyia de Bartomeu Miró i el seu soci Nicolau de Mediona, a més a més del mestre de domàs i setí venecià, Francesc de Jacobo, i Domènec de Biaso, també comptava amb altres mestres genovesos i luquesos, el filador Baltasar de Maiolino, els aprenents de teixidors de seda, Jacob de Galiano i Joan de Serravall, i Llätzer de Nigri de Lucca⁹⁸⁷, mestre de draps de seda. També estava al seu servei el tintorer genovès, Nicolau de Petrasancta que en un document d'aquell any reconeixia haver pagat a Bartomeu Miró les 100 lliures que li devia com a compensació per la fuga de Mateu, un esclau del mercader que hauria hagut de treballar assistint al tintorer genovès durant el temps que el tintorer trigués en realitzar el servei que havia de fer per Miró. Al contracte no s'especificava en que consistia aquest servei ni quant de temps es calculava que Nicolau de Petrasancta trigaria en enllestir-lo. De les 100 lliures que havia de pagar, 80 estaven destinades a Bartomeu Miró, i les restants 20 al veguer de la ciutat. El pagament de la multa el van avançar els quatre seders esmentats, que el mateix dia, 12 de juny, reconeixen a Bartomeu Miró, haver pagat al veguer de la ciutat les 100 lliures per a l'alliberament de Nicolau de Petrasancta⁹⁸⁸.

⁹⁸⁵ CARRÈRE, C: *Op. Cit.*, quadre pàg. 419. (AHPB: Bernat Montserrat, *Manual*, 159/ 31. 27 d'octubre de 1458. CARRÈRE, C: *Op. Cit.*, quadre pàg. 419).

⁹⁸⁶ AHPB: Bernat Montserrat, *Manual*, 159/31 . 30 d'octubre de 1458, només tres dies després del contracte d'aprenentatge de Bartomeu de Castellnou amb Domènec de Biaso.

⁹⁸⁷ Llätzer Nicolau de Nigri havia llogat en 1453 una casa que pertanyia a Margarida, vídua de Luís Rabassa, espaser. (AHPB: Honorat Saconamina, *Manual*, 166/14. 13 d'abril de 1453).

⁹⁸⁸ AHPB: Nicolau de Mediona, *Manual*, 163/9. 12 de juny de 1456. Citat a CARRÈRE, C: *Op. Cit.* volum II, pàg. 397.

Bartomeu Miró i Nicolau de Mediona, van aprofitar una circumstància que involucrava les autoritats de la ciutat per ampliar la seva empresa i beneficiar-se dels coneixements de dos mestres seders. Al mes de desembre de 1457 a la presó del veguer de Barcelona hi havia dos genovesos mestres en teixir draps d'or i de seda⁹⁸⁹. Els dos seders procedien de Savona, ciutat que pertanyia a la senyoria de Gènova. Es dirigien cap a València per treballar en el seu ofici per això portaven amb ells algunes eines que haurien d'utilitzar per confeccionar teixits. Un mercader de Savona, Gaspar Ganot, establert a València des de feia dotze anys els havia fet cridar per que treballessin per ell confeccionant teixits de brocat, de la mateixa manera que havia fet amb altres compatriotes seus. Van ser capturats per l'armada barcelonina i empresonats. En assabentar-se d'aquest fet, Bartomeu Miró i Nicolau de Mediona, van decidir contractar els dos mestres per que treballessin al seu negoci. Van demanar al consell que els permetés contractar-los en la seva manufactura, estalviant-li a la ciutat d'aquesta manera la manutenció dels dos seders. El Consell va accedir amb la condició que oferissin prou garanties i fiances per tal que la ciutat els pogués recuperar quan volgués. Però poc després els consellers van rebre una carta per part dels jurats de València reclamant el retorn dels dos mestres genovesos en nom de l'empresari valencià que els havia contractat. Malgrat això, el Consell va ratificar la decisió de cedir els dos mestres a Bartomeu Miró, però s'imposaven dues noves condicions, els mestres genovesos tenien prohibit sortir fora dels límits del territori de Barcelona i s'obligava a cadascun d'ells a formar dos teixidors de seda locals fins que esdevinguessin mestres de teixits d'or i seda al seu torn.

De manera semblant al cas de Joan d'Aguilar, Bartomeu Miró proporcionava o prestava telers i eines a seders relacionats amb la seva companyia, i posteriorment comerciava amb els seus productes. Un dels seders a qui el mercader havia proporcionat els mitjans de producció per realitzar la seva feina havia estat el teixidor de domàs Antoni Cabanyes⁹⁹⁰. El 1459 havia prestat un teler a Antoni Cabanyes apte per teixir domàs i damasquins amb tots els components i peces necessaris⁹⁹¹. El teler estava situat al carrer Nou a prop de Santa Maria o l'hospital d'en Vilar. Quan Bartomeu Miró li demanés que li retornés el teler, Antoni

⁹⁸⁹ AHCB: Consell de Cent, *Deliberacions* 1456-1458. 30 de setembre de 1457 i 9 de gener de 1458. CAMÓS CABRUJA, LI: "Dos genoveses, maestros de brocados, cautivos en Barcelona", a *Barcelona, Divulgación Histórica*, V, 1948. , pàgs. 89-91. I CARRÈRE, C: *Barcelona...*, volum II, pàg. 397.

⁹⁹⁰ Antoni Cabanyes havia après l'ofici al costat del mestre luquès teixidor de domassos Domènec Antonio de Vetoli. En 1456 havia signat un contracte d'aprenentatge per assistir durant 5 anys al mestre de Lucca. (Veure apartat "Mestres seders estrangers, pàg. 284,286,287).

⁹⁹¹ VOLTES BOU, P: "Les associacions...., pàg. 492. i CARRÈRE, C: *Op. Cit*, pàg. 397. (AHCB: Fons Notarial, *Companyies*, IX. 6).

Cabanyes l'hauria de tornar en perfecte estat amb tots els components, igual que l'havia rebut.

A través d'aquest document sabem que Bartomeu Miró tenia en propietat una altra casa, a més a més del seu domicili principal. En aquesta altra casa, situada al carrer de sota de mossèn Janer i del seu procurador Jovenar, s'havia establert Antoni Cabanyes durant el temps que treballaria al servei de l'empresa sedera.

Durant tot el temps que Antoni Cabanyes estigués a la dita casa, hauria de treballar per Bartomeu Miró i tots els teixits que elaborés li pertanyerien a ell. A més a més les teles que ja estiguessin a la casa passarien a ser propietat de Bartomeu Miró. Antoni Cabanyes hauria de confeccionar teles de domàs per Bartomeu Miró durant dos anys a partir del dia 1 d'abril de 1459, i rebria 14 sous per cada cana que elaborés. Al llarg dels dos anys que duraria el contracte, Antoni Cabanyes no podria treballar per a cap altra persona.

Uns mesos més tard, el 24 de desembre de 1459, Bartomeu Miró havia prestat en comanda un altre teler al seder Domenico de Lucca. Al document també es detallava que el teler tenia tots els components necessaris per teixir domàs⁹⁹². No es concretava el tipus de contracte que uniria a Domenico de Lucca amb Bartomeu Miró, ni si el seder hauria de lliurar la feina que fes al mercader i si a canvi d'aquesta rebria una remuneració en funció de la feina feta. Els telers per teixir domàs eren dels més cars, molt més que els que es feien servir pels teixits comuns de seda, com el tafetà. El domàs pel tipus de materials que feia servir (fils d'or i plata) era un dels teixits de seda més preuats i els teixidors que el confeccionaven els més qualificats i remunerats. Domenico de Lucca no tindria prou recursos com per comprar el seu propi teler i per això treballaria subjecte a Bartomeu Miró i a la seva empresa.

En canvi a les empreses seders florentines, els teixidors de seda, que formaven part de xarxes organitzades per part d'empresaris seders, sempre eren propietaris dels telers amb els que treballaven, aquests mai pertanyien als empresaris seders. Molts cops tenien més d'un teler, dos i fins i tot 3, tenir-ne 4, 5 o 6 era poc habitual⁹⁹³.

A l'empresa de Bartomeu Miró, en no ser propietaris dels mitjans de producció, els teixidors tenien molta menys autonomia i l'empresari podria exercir un control molt més gran sobre ells. Veiem que Bartomeu Miró també havia practicat el sistema del "treball a domicili" contractant mestres assalariats per treballar per compte d'ell. En tenir suficient capacitat econòmica i en disposar d'un bon nombre de telers, els prestava als artesans perquè

⁹⁹² AHPB: Bernat Montserrat, *Manual*, 159/33.

⁹⁹³ EDLER DE ROOVER, F: *L'arte della seta a Firenze...*, pàg. 55.

treballessin al seu domicili a compte del mercader.

El 1459 Bartomeu Miró havia contractat directament a l'aprenent Francesc Ferrer⁹⁹⁴ per a treballar a la seva companyia. Al seu contracte no s'indicava a quin mestre assistiria ni quines tècniques concretes aprendria. Francesc començaria la seva estada com un aprenent més, i acabaria sent un treballador a sou. Sembla que Francesc Ferrer assistiria a Miró en tot el que calgués i al llarg dels anys que passaria al servei de la companyia es convertiria en un treballador qualificat, com ho demostra l'elevat salari que rebria després d'uns anys. La durada del seu contracte també havia estat més llarga de l'habitual en els contractes fets per part de Bartomeu Miró, 7 anys, com tampoc la joventut de l'aprenent. L'aprenent serviria directament a Bartomeu Miró en l'ofici de "l'art de la seda", que el mercader feia a casa seva durant el temps que durés l'aprenentatge. Bartomeu Miró es comprometia a donar feina a l'aprenent per que aprengués l'art de la seda tant bé com li fos possible i segons la voluntat de Francesc Ferrer. Segurament assignaria un mestre, potser Francesc de Jacobo, per que formés a l'aprenent. Durant el temps que havia durat el contracte Bartomeu Miró oferiria a Francesc Ferrer el menjar i la beguda. A més a més l'aprenent guanyaria un veritable salari mentre estigués al servei de la companyia, com si es tractés d'un treballador qualificat. En total, durant els 7 anys que treballaria per Miró, aquest li pagaria 152 lliures, el salari més alt entre els contractes analitzats. La suma que rebria Francesc Ferrer aniria augmentant progressivament, com hem observat que era habitual als contractes d'aprenentatge. Finalment el guany que obtindria durant els darrers anys seria molt elevat. Durant els tres primers anys Miró li pagaria 16 lliures i 10 sous, i després d'aquests tres anys, 5 lliures i 10 sous més. El quart any li pagaria 25 lliures, el cinquè any 30 lliures, el sisè any 35 lliures i el setè, 40 lliures.

Més endavant, Bartomeu Miró i Nicolau de Mediona havien contractat com a procurador de la seva companyia al mercader Pere de Muntreial, quan aquest va finalitzar el seu contracte amb la Societat de les Sedes (on havia estat sots - administrador entre el maig i l'agost de 1456⁹⁹⁵). El 1460, Pere de Muntreial, com a procurador de la botiga de draps de seda de la companyia, dirigida per Nicolau de Mediona, havia venut una partida de robes de seda per un valor de 15 lliures a Jaume Fiveller, un cavaller establert a Barcelona⁹⁹⁶.

Anys més tard, sabem que el fill de Bartomeu, Gaspar Miró, també s'havia dedicat al negoci

⁹⁹⁴ AHPB: Honorat Saconamina, *Manual*, 166/17. 14 de febrer de 1459.

⁹⁹⁵ Veure apartat "Societat de les Sedes", pàg. 330.

⁹⁹⁶ AHPB: Nicolau de Mediona, *Manual*, 163/11. 2 d'abril de 1460.

seder. A través d'un contracte del 25 de febrer de 1473, en que Bartomeu havia actuat com a procurador del seu fill en el lloguer d'una casa que aquest tenia, sabem que era Gaspar era fill i l'hereu universal de Bartomeu Miró i de la seva dona Joana⁹⁹⁷.

També havia estat mercader i va continuar fent negocis amb alguns seders. El 1473, a través del seu pare, Gaspar havia venut al teixidor de draps de seda barceloní Joan Sòcies, un torn de fusta amb tots els seus arreus apte per filar i tòrcer seda⁹⁹⁸. Al teixidor se li prohibia vendre o prestar el torn. Joan Sòcies havia de pagar en 6 mesos les 6 lliures que faltaven de les 8 lliures que li havia costat el torn sota pena de 50 sous. Finalment el 5 d'abril de l'any següent, Gaspar Miró va rebre la suma que faltava i els 50 sous per la tardança.

Joan Sòcies era un mercader que vint anys abans havia après l'ofici de teixidor de seda amb el mestre de domassos i setins Pere Ferrer⁹⁹⁹. Però podem veure que, tot i ser un seder especialitzat en teixir aquest tipus de teles, feia tots els processos del treball de la seda, des de les fases inicials de filar i tòrcer la seda. A través d'altres exemples de seders barcelonins que havien comprat torns, podem deduir que la divisió de les fases del treball de la seda a Barcelona no estava gaire desenvolupada, ja que els mateixos teixidors també feien servir torns per filar i tòrcer la seda¹⁰⁰⁰. A Gènova les eines fetes servir per a les fases inicials del treball de la seda, com els torns, pertanyien als empresaris seders, que les llogaven per un temps determinat. Aquestes eines (torns), servien successivament a les operacions de filat i de torsió. Es llogaven amb el taller on es trobaven i de vegades fins i tot amb el lloguer. Els seders podien tenir nombroses màquines a les seves botigues i llogar-les a diferents artesans¹⁰⁰¹.

Havíem vist com Bartomeu Miró utilitzava el sistema del treball a domicili amb els mestres seders vinculats a la seva companyia. Els proporcionava matèries primeres, eines i contractava aprenents que assistirien als mestres que treballaven per a ell. Joan Sòcies també formaria part d'aquest procés i estaria subordinat al mercader Gaspar Miró que volia assegurar-se que el teixidor tingués el torn a casa i no el revengués o donés a altres.

A diferència de la Societat de les Sedes, que com hem vist recorria a treballadors a domicili, no hi havia una clara divisió del treball entre els artesans coordinats per la companyia de

⁹⁹⁷ Gaspar havia llogat la casa a Joan Mangut, patró de nau de Biscaia per 20 sous a l'any. (AHPB: Esteve Soley, *Manual*, 222/4).

⁹⁹⁸ AHPB: Esteve Soley, *Manual*, 222/4. 5 de maig de 1473.

⁹⁹⁹ Veure apartat "Mestres i aprenents", pàg. 60.

¹⁰⁰⁰ Veure capítol : "El procés de fabricació de la seda", pàg. 31.

¹⁰⁰¹ HEERS, J : *Gènes....*, pàg. 243-244.

Bartomeu Miró. Sembla ser que uns mateixos treballadors feien les diferents fases del treball de la seda.

A més de la mencionada casa al carrer de sota de mossèn Janer, Bartomeu Miró tenia una casa pròpia amb taller i botigues obertes al carrer. Aquesta casa, on el mercader vivia amb la seva família, estava ubicada al carrer de Gaselm major, situat al quarter de Mar.

VI.1.3 LA CASA I L'OBRAJOR DE BARTOMEU MIRÓ

A través de l'inventari dels seus béns, que data del 25 d'agost de 1463¹⁰⁰², veiem que a casa de Bartomeu Miró també s'hi treballava la seda. En referir-se al porxo, s'indica que allà hi havia un torn amb setze corones amb els seus fusos plens de seda groga i un teler per teixir damasquí al qual hi havia al voltant de catorze canes de seda teixida.

La casa tenia dues botigues, un celler, un porxo, un escriptori, la cambra major, menjador, una cambra petita davant del menjador, cuina, rebost, i una "cambra de la companya". No s'indicava que la casa tingués pisos, per la qual cosa és possible que es tractés d'un pis únic.

A gairebé totes les estances de la casa de Bartomeu Miró hi havia objectes relacionats amb el treball tèxtil i en concret la sederia.

ESCRITORI

Objectes relacionats amb el treball tèxtil

- 1 sac amb 2 lliures i mitja d'ordits
- 8 llançadores de teixidor

Objectes relacionats amb els negocis

- 1 tinter de plom de pes de 7 o 8 lliures
- 1 capsa de fusta en la que hi ha algunes "aytes de cloure lettres"
- 2 caixons plens de monedes amb algunes e scupertes
- 1 saquet entorn 4 lliures de diners menuts
- 1 sac amb 100 reals mallorquins *vel circa*
- 1 capseta amb 4 florins d'or
- 1 banqueta de llautó amb 4 croats de moneda barcelonesa
- 1 capseta petita amb un florí i mig d'or
- 1 capseta en q havia 4 carderoles de or amb un tros d'or de pes de dos florins o entorn amb un tap de corretja d'or
- 1 bossa de cuir amb un ducat venecià amb XII pitxols
- 4 florins d'or
- 1 segell bo

¹⁰⁰² AHCB: Consellers. *Inventaris*. Citat a BATLLE, C: "Las bibliotecas de los ciudadanos de Barcelona en el siglo XV" a *Livre et lecture en Espagne et France sous l'Ancien Régime*, París, ADFP, 1981, pàg. 23 i 30. Assenyala també que aquest inventari es va fer a causa d'uns deutes que el mercader havia contret en l'exercici del càrrec d'administrador del blat de la ciutat.

Mobles

- 1 canelobre de llautó de dues candeles
- 1 caixó major que els damunt dits amb armaris amb son pany i clau

Contenidors

- 1 cabàs petit ple de goma amb una castanya de vidre

Estris de la casa

- 7 culleres d'argent
- 1 martell

Joies i guarniments

- 2 robins
- 1 turquesa
- 1 corretja amb perxa de seda verda amb caps i platons d'argent daurat¹⁰⁰³

Llibres i escrits

- 1 llibre de comptes¹⁰⁰⁴
- 1 llibre en paper de quatre cartes anomenat *De Contemplacionis*
- 1 altre llibre escrit en paper de poc valor

Armes

- 1 basalart

CAMBRA MAJOR

Matèria prima i peces tèxtils confeccionades

- aproximadament 3 canes de cotonina
- una lliura de tota flat¹⁰⁰⁵
- una rova de pes de XX lliures amb el seu piló¹⁰⁰⁶

Mobles

- 1 llit de 5 posts amb bancs, i màrrega plena de palles.
- 2 matalassos amb cobertes de fustani blau i blanc i sotanes de tela blava.
- 1 travesser de plomes.
- 1 cortinatge del dit llit de tela negra amb obratges de brocs amb una imatge al mig.
- 1 bancal d'àlber amb llistes de tres cases en el qual no fou trobat res.
- 1 estrado davant del llit de tres cases amb un traspontí de sobre groc i vermell

¹⁰⁰³ S'indica que era penyora d'un barber.

¹⁰⁰⁴ "Llibre anomenat Llibre major en lo qual lo dit Bartomeu té los comptes de tots sos afers es lo dit libre en paper de forma mayor cubert de cuyro de vadell vermell ab sa civella e corretja al mig en lo qual libre ha LXXVI cartes scrites. Comença en la primera pagina lo libre començant dilluns que tenim XVIII de agost de l'any M CCC LXII e fineix la darrera pertida qui és de Nicolau Oller a VI de agost any dessus dit".

¹⁰⁰⁵ Manat, feix.

¹⁰⁰⁶ Peça de fusta massissa damunt la qual va muntada la debanadora.

- 2 posts de confits
- 1 cobertor de cofre de llargària de 4 canes aproximadament.
- 1 cofre pla amb el seu pany i clau
- 1 llit de repòs encaixat, nou amb sa màrrega, matalàs i travesser tot bo
- 1 vànova plana mitjancera i un coixí de ploma.
- 1 caixeta amb el seu pany i clau
- 1 cofret fretat
- 1 cofre gran bossellat, nou amb el seu pany i clau
- un tapís bo sobre el dit cofre;
- dos coixins de ploma;
- un altre cofre semblant del dit, nou e bossellat amb pany i clau
- un tapís qui està sobre el dit cofre.
- una capsa gran pintada de brocat, en la qual una corretja de seda verda amb tres caps
- 6 sivelles amb plantes, barres e caps i sivelles d'argent daurat.
- una corretja estreta amb perxa de seda violada al cap i malla d'argent daurat amb botonadura, tota d'argent daurat.
- dos llençols de lli de 4 teles.
- un eixaló vermell sotil.
- una clotxa¹⁰⁰⁷ de bruneta¹⁰⁰⁸ sotil.
- una vànova prima sotil.
- una capsa gran pintada de brocat,
- un altre cofre d'obra de València amb el seu pany i clau
- 1 canelobre de llautó d'una candela.
- 1 canelobre de quatre candeles de llautó que penja enmig de la cambra.

L'estrado contenia roba de casa i altra roba, llençols, camises, tovalloles. Els altres tres cofres també contenien roba de casa, roba d'home, de dona, tovalloles, matèria prima de cotonina.

Contenidors

- 1 barral de vidre amb coberta de palla de teneo de 3 corters.

Roba de casa

- 3 llençols de lli de 4 teles
- 6 tovalles de llargària de dues canes
- un cobertor de cofre de llargària de 4 canes aproximadament
- roba de bruneta amb perfils de marts folrada de burell
- un tapís de poc valor.
- un tapís bo de diversos colors.
- un tapís bo sobre el cofre;
- dos coixins de ploma;
- un cobertor de seda groga i vermella amb sotana de barres blaves i blanques, ja usat
- dues canes o al voltant de drap blau
- un tapís que està sobre el dit cofre.
- dos llençols de lli de 4 teles.
- una vànova prima sotil.

¹⁰⁰⁷ Espècie de corpinya de color negrós, túnica.

¹⁰⁰⁸ Roba de llana tenyida, generalment de color fosc.

- dos coixins de paraments amb cobertes d'holanda blava amb guarniment de seda verda
- unes tovalles escacades de llargària d'una cana i mitja,
- un tapís sobre el dit cofre d'álber.
- una estora de paret de llargària de dues canes i mitja *vel circa*.

Vestits

- una clotxa de drap negre folrada de drap negre.
- un mantó de mesclat de la terra.
- una clotxa de bruneta.
- dues carmanyoles de grana;
- un barret de agulla negre;
- un caperó¹⁰⁰⁹ de grana;
- un caperó de drap negre;
- una gramalla amb ales de bruneta amb un caperó de molada;
- altre caperó sotil de dol;
- una capa de mescla;
- una clotxa de mescla de drap de la terra;
- un gonell de drap de bruneta folrat de pell negre ab mars a l'entorn;
- un saió¹⁰¹⁰ de domàs lleonat folrat de blanquet, (el qual té com a penyora per 4 florins);
- una gramalla de dol vella amb un caperó;
- un eixaló¹⁰¹¹ vermell sotil.
- una clotxa de bruneta sotil.

Vestits d'home

- 2 camises d'home
- una roba de home de blau folrada de drap vell;

Vestits de dona

- 2 camises de dona
- una coberta de coixí;
- lliguers de dona
- mitja cota de dona negre mitjancera;
- una roba de dona de drap de bruneta mitjancera,
- una cota de dona sotil negre.

¹⁰⁰⁹ Cobrecap que s'usava antigament, era alt i acabat en punta, i de vegades s'estenia per avall formant una espècie de capeta que cobria les espatlles i l'esquena.

¹⁰¹⁰ Peça de vestit que cobria el cos del coll fins més avall de la cintura i era ampla i sense botons.

¹⁰¹¹ MAINAR, J: *El noble català*, Barcelona, 1976, pàg. 59. L'eixaló era un cobertor de la part superior del llit, de llana vermella, decorat amb alguns treballs i imatges. Els eixalons eren uns frisos que envoltaven les cortines corredisses dels quatre costats del llit, sostingudes per unes barres de ferro encaixades en unes barres travesseres que reposaven en quatre pilars col.locats a cada costat del llit. Moltes vegades es feia conjuntar la tela de les cortines del llit amb les de la paret de la cambra. GUAL CAMARENA a *Vocabulario del comercio medieval*, Tarragona, 1968, pàg 459, defineix aquest tipus de tela com un drap de la ciutat francesa de Chalons-sur-Marne, que a l'Edat Mitjana exporta a Europa els seus teixits grocs, vermells, blaus, blaus foscs, verds, morats, marrons, listats, "pers", estamforts, amb figures pot ser tapissos o cortines, de colors, d'estambre, i "xaló d'Alsayne", ... "no sería raro que se hubieran imitado fuera de Chalons, dada la fama de sus tejidos, que de nombre propio pasaron a común, chalón, exalón, jalón". Es confeccionaven amb ells gamalles, gonelles, cotes, capes, "redondels", i "cossets".

- un gipó de drap de dona alba amb mànegues de setí alba
- una cota de dona sotil negra.

Vestits d'esclaus

- una gramalla de mescla d'esclava;

Joies i guarniments

- corretja de seda verda amb tres caps e sis sivelles amb plantes, barres, caps i sivelles d'argent daurat
- una corretja estreta amb perxa de seda violada al cap i malla d'argent daurat amb botonadura, tota d'argent daurat.

Armes

- dues espases d'una mà, antigues.

Aliments

- avellanes e ametlles i altra fruita que estaven en una caixeta
- dos posts de confits

Objectes religiosos

- unes beates velles.
- un far domèstic de vidre.

MENJADOR

Objectes relacionats amb el treball tèxtil

- 12 peces de llisos¹⁰¹² de teixidors

Objectes relacionats amb el treball de la seda

- 2 bancs de clavillar seda contenint algunes restes de seda.
- 1 caixeta petita contenint eines de plom per fer draps de seda

Matèria prima i peces confeccionades de seda

- 7 sorts de seda crua torta i filada que estimaren pesava entorn de 22 lliures.
- 10 sorts de seda negra tintada quasi tanta com l'anteriorment dita.
- una sort de seda blava entorn d'una lliura.
- una sort de cardassos tintats de molts colors de pes de 2 lliures *vel circa*.
- dues sorts de seda encanonada vermella de pes de 6 roves neta.
- dues sorts de seda negra encanonada vermella de pes entorn 8 roves.
- una tela ordida de vellut morat de pes de 4 roves.
- moltes altres sedes, així en troques, com a canons¹⁰¹³ de diversos colors.
- entorn de 10 roves de seda en diverses canons que estaven dins un paner
- sacs amb trossos de teles de seda i de cànem

¹⁰¹² Lliç: peça del teler que serveix per a separar els fils de l'ordit per introduir entre ells la trama. (SANTOS VAQUERO, A: *La industria...*, pàg. 603).

¹⁰¹³ "Canó": tros de canya que serveix com a rodet per embolicar-hi fil els teixidors o les cosidores.

Al menjador hi havia una major quantitat de matèria prima de seda i també de peces confeccionades, possiblement s'hi emmagatzemava la seda, i també hi havia algunes eines menors per al treball de la seda.

Objectes relacionats amb el comerç de la botiga

- dues balances petites amb pesos de florins i reials.
- unes balances petites trencades
- dues balancetes petites més
- un altre parell de balances

Mobles

- dues taules plegadisses (una d'elles de fusta de roure de Flandes i l'altra d'àlber)
- quatre cadires de barber
- dues cadires plegadisses
- un bancal de dos armaris en el qual hi havia
- una caixa de navegar amb pany i clau,
- caixa amb vànoves,
- un cobertor amb decoració vegetal
- capsa amb una catifa nova decorada,
- un balanci,
- dos canelobres de llautó,
- una caixa contenint la una altra taula d'àlber i un armari contenint diversos objectes

Roba de casa

- uns "draps de pinzell", un dels quals amb la història de sant Cristòfol.
- vànova siciliana nova decorada amb barres i roses.
- un altre cobertor decorat amb figures animals.

Vestits

- un eixaló vermell decorat amb ratlles,
- un altre eixaló amb motius florals,
- roba d'Andreu Miró¹⁰¹⁴.

Armes

- dues ballestes
- ballestes per decorar la sala
- una espasa d'una mà nova

Llibres i escrits

- comptes de sedes, de forments e deutes.
- 5 llibres "larchs en que son continuats los comptes que té la muller del dit Miró de la seda".
- llibre de Boeci *De consolacione*, en pla cobert de posts de cuir verd

¹⁰¹⁴ Devia ser un familiar del seder, podria tractar-se del seu fill, l'inventari no ho precisa.

- dos llibres grans "en los quals no ha res stat",
- dos volums de la Bíblia, en pla, coberts de posts de cuir vermell amb quatre tancadors
- llibre *Flors sanctorum* , escrit en paper i amb coberta de cuir vermell.

"CAMBRA PETITA QUI TREU CAP AL DIT MENJADOR"

Objectes relacionats amb el treball tèxtil

- llisos podrits
- molts llisos podrits

Objectes relacionats amb el treball de la seda

- gran sort de roquets de fusta fer vellutat.

Matèria prima i peces confeccionades de seda

- una tela de seda crua de Llevant,
- un cistell amb una lliura i mitja de seda morada
- 6 roves de seda negra en troca.
- 12 lliures de seda torta i filada d'Almeria i de Llevant.
- una savalla de Palma amb aproximadament sis arroves de seda groga crua i diversos canemàs i altres fustanis.

Matèria prima i peces confeccionades d'altres materials

- 4 arroves de cardaç cuit,
- 1 lliura i mitja, aproximadament, de fil d'estopa i lli en cabdells,
- 1 sac contenint una arrova de lli d'Alexandria,
- 2 trossos de tela d'Alemanya d'aproximadament deu canes de llarg

Mobles

- llit petit amb cinc posts i bancs i màrrega de palla amb dos matalassos amb coberta de fustany, un amb barres blaves i blanques, i l'altre amb grogues i vermelles.
- un travesser ple de ploma amb dos coixins albans sense coberta,
- un bancal davant del llit "de dues cases" en el que hi havia: un cofre d'àlber amb pany bossellat contenint un cademat amb la seva clau, un canelobre de Flandes de sis candeles, una cadira plegadissa, un altre cofre d'àlber pla amb pany i clau ferrat als caps en el que hi havia: un cofre antic d'àlber contenint la roba de vestir de l'abans esmentat Andreu
- un altre cofre trencat amb fresquets de poc valor,
- un cofre obra de València de color verd i blanc amb pany i que contenia una gran vànova.
- un arribanc de dues caixes amb molts una coixí de ploma amb una "gran sort de roquets de fusta per fer vellutat".
- un arribanc de dues caixes

Contenidors

- una bacinera de llautó plana

Roba de casa

- un llençol de tres teles de lli,
- 5 parells de cortines negres decorades "ab galants del temps antich",
- un parell de llençols de lli de quatre teles,
- una vànova, al voltant d'una lliura de cardaç,
- dos parells de llençols d'estopa de quatre teles,
- unes tovalloles de genesta grans,
- 6 parells i mig de llençols de lli de quatre teles,
- 2 tovalles de genesta,
- unes tovalles barrades de blau de sis canes de llarg,
- un altre conjunt de tovalles, de draps de lli.
- un coixí de ploma

Objectes religiosos

- dos rastres de paternòsters de canonets rodons de corall,

CUINA

Mobles

- un armari buit
- un bancal vell de tres caixes amb uns mesuradors de vi.

Estris de la casa

- un poal de coure gran,
- una olla de coure gran,
- dues paelles, un ast de ferro,
- unes graelles
- un poal de coure amb nanses,
- una cassola de coure,
- un fogó de ferro
- una conca amb dues nanses,
- 2 plats d'estany grans i un altre petit,
- una olla de coure
- una pastera amb guarniment,
- un torter de carn salada,
- 4 morters de pedra (dos grans i els altres dos més petits),
- un morter de coure amb maneta,
- 2 conques de coure,
- 5 talladors de fusta,
- 10 escudelles
- 8 plats

Estris per fer la neteja

- una cassa per fer bugades

EL REBOST

Mobles

- 1 canelobre antic

Estris de la casa

- una alfabra gran i dues de petites,
- 6 gerres d'oli buides,
- una gerra amb una mica d'oli,
- dos sedassos
- unes tovalles de pastar,
- una cistella de canyes
- dos trespols
- un espiell
- una post de pastar
- una senalla de palma gran
- un sedàs¹⁰¹⁵ foradat.

PORXO

Objectes relacionats amb el treball tèxtil

- un torn amb setze corones amb els seus fusos plens de seda groga
- un altre per teixir damasquí al qual hi havia al voltant de catorze canes de seda teixida.

“CAMBRA DE LA COMPANYYA”

Objectes relacionats amb el treball tèxtil

- un ordidor de seda amb mitja peça de seda negra

No hi havia especialització entre els ordidors que s'utilitzaven per a teixir diferents tipus de teixits de seda. Depenent del tipus de teixit que es confeccionava l'ordit tenia una quantitat determinada de fils. Cada tipus de teixit de seda tenia una quantitat diferent de fils als canons i a les voltes. El número de fils s'obtenia multiplicant el número de voltes pel doble del dels canons. Per fer un ordit per teixir domàs calien 40 canons de 90 voltes (és a dir 80 canons per 90 voltes) que donaven 7200 fils que calien per fer un ordit de domàs o un ordit de ras doble. Els ordits per al domàs (igual que els de tafetà) acostumaven a ser llargs, d'entre 50 i 75 braços.

El setí vellutat necessitava 4800 fils de l'ordit (60 canons per 80 voltes). El ras simple necessitava 5600 fils (80 voltes per 60 canons), i el tafetà menys que la resta (4160 fils, 80

¹⁰¹⁵ ALCOVER MOLL: *Diccionari...*: "sedàs": teixit més o menys clar de cerres de fil de seda.

canons per 52 voltes).

Per fer velluts es necessitaven dos ordits, un de 1880 fils (47 voltes per 40 canons) i un ordit de pèl amb la meitat de fils (23 voltes per 40 canons, 920 fils)¹⁰¹⁶.

Mobles

- un llit amb màrrega, cinc posts i banc.
- 2 matalassos amb cobertes de canemàs blanc i blau amb sotanes de canemàs gros
- un travesser
- 2 flassades
- un traspuntí blau
- un vairat¹⁰¹⁷ blanc i negre,
- una caixa
- una altra caixa vella amb una vànova de fustani
- un cofre ferrat
- un bancal trencat
- 3 bancs de quatre petges

Estris de la casa

- una bóta,
- una pollera,
- una premsa,
- una estora,
- una sella de rossí.

Roba de casa

- dos llençols
- una flassada blanca,
- una flassada blanca de llana,

CELLER

Estris de la casa

- dues bótes, una de set i l'altra de sis somades,
- 4 bótes de amb vi,
- 8 carretells.

UNA DE LES BOTIGUES DE L'ENTRADA

Objectes relacionats amb el treball tèxtil

- un fil de pes de quatre lliures
- 7 puntes de teixir draps de seda
- un drap encarat amb son guarniment
- un cofre bossellat d'àlber contenint alguns llisos¹⁰¹⁸ podrits

¹⁰¹⁶ EDLER DE ROOVER, F.: *L'arte della ...*, pàg. 50-51.

¹⁰¹⁷ Literalment: "vayrat". ALCOVER MOLL: *Diccionari català-valencià-balear*, tradueix veirat per objecte de diferents colors o un cobertor de diferents colors.

¹⁰¹⁸ ALCOVER MOLL: *Diccionari...*: "lliç": cadascun dels fils que van col·locats paral·lelament en el teler per deixar passar la trama.

Objectes relacionats amb el treball de la seda

- un plegador de vellut
- una taula llarga amb un drap a sobre
- unes premses de premsar draps
- 2 caixes per teixir vellut
- unes caixes de teixir setí
- un teler de domàs

En aquesta cambra també vivien tres esclaus, dos "de nació de moros", un de tretze anys i l'altre de cinquanta i un esclau negre de vint-i-dos anys aproximadament.

El procés del teixit de la seda era molt més complex que el de les altres fibres i requeria eines més complexes i especialitzades a cada tipus de eixit.

Per la varietat de tipus de teixits de seda a l'hora de confeccionar-los hi havia moltes varietats d'amplada de fils, fils més o menys pesats i torçats, de textura més o menys atapeïda.

A l'hora de fer els dibuixos o dissenys en els teixits de seda n'hi havia prou estrenyent més alguns dels fils de la cadena (fet que donava ratlles al llarg), o multiplicar durant cert temps els fils de la trama, (el que produeix ratlles a l'amplada).

Els teixits sumptuosos de seda, com el setí, el domàs o el vellut exigien telers especials i més cars. El vellut exigia dues cadenes alineades sobre el mateix teler. El tipus de vellut més comú només té tres fils de trama, però els velluts més rics tenen fins a 6 fils de trama.

Els teixits que eren encara més luxosos, com els domassos, necessitaven telers de mida més reduïda¹⁰¹⁹. Generalment la seva amplada superava el metre i cadascuna de les lligadures que contenien tenia 40 pues¹⁰²⁰.

Aquests telers especials per teixir domàs o vellut els mestres els podien usar només amb l'ajuda d'un assistent que havia d'estirar els fils que controlaven el dibuix del teixit. Eren els anomenats telers "de llaços o a l'estirada", molt més complexos que els tradicionals de lliç. Els telers de llaços necessitaven dues persones per al seu funcionament, el teixidor i l'estirador. Aquest darrer estava situat a la part alta del teler estirant a cada passada els fils de l'ordit d'acord amb el dibuix predeterminat. Rebia aquest nom a causa del sistema d'arcades i cordes que el formava¹⁰²¹. Els telers per teixir vellut eren més econòmics que els

¹⁰¹⁹ HEERS: *El trabajo en la Edad Media*, Buenos Aires, 1967, pàg. 72-73.

¹⁰²⁰ NAVARRO, G: "El arte de la seda...", citat, pàg. 27.

¹⁰²¹ SANTOS VAQUERO, A: *La industria...*, pàg. 622.

de domàs, que costaven uns 25 florins i els que servien per teixir setins vellutats, que costaven entre 25 i 30 florins.

Per a fer un teixit de vellut els mestres necessitaven dos telers i l'ajut d'un altre treballador. Per fer teixits de domàs brocat es necessitava el doble de temps que per a fer un teixit de domàs monocrom. Els setins vellutats tenien un teixit a base de ras a sobre del qual el pèl de vellut apareixia intermitent sobre la superfície per a formar un dibuix i només necessitaven un ordit , no dos com en el cas del vellut simple. Tots els setins vellutats eren monocroms i el dibuix al pèl del vellut ressaltava bé sobre el fons de ras del mateix color ¹⁰²².

Mobles

- una escala llarga i sis posts,
- una cadira de barber,
- un armari movedís de dues cases contenint llisos podats

Estris de la casa

- quatre calders
- una conca gran amb tres peus
- una pala de coure,
- 4 portadors
- una gerreta
- un sac amb una tortera ¹⁰²³ i mitja de civada,
- dues mitges bótes ferrades per la part de mig,
- un bací i un plat d'estany,
- un sac de fuster tallat.
- una romana
- un ferrament
- una senalla ¹⁰²⁴ amb cinc lliures de vidriol ¹⁰²⁵.

Productes emmagatzemats

- dos sacs de forments contenint al voltant de cinc roves de forment de Granollers,
- un sac d'ordi amb aproximadament dues roves,
- un carretell ple de cendra mares,
- un sac amb sou de gala picada,
- un saquet de grana,

Llibres i escrits

- un *Llibre d'Hores* en pergamí escrit en castellà amb cobertes de domàs negre i amb tancadors de plata, i s'especifica que el dit llibre Bartomeu Miró el tenia com a penyora per un deute de dos florins.

¹⁰²² EDLER DE ROOVER, F.: *L'arte della ...*, pàg. 55-61.

¹⁰²³ ALCOVER MOLL: *Diccionari...*: "tortera": recipient o motlle per fer coques.

¹⁰²⁴ Recipient fet de palma o espart més ample de boca que de baix quasi tan alt com ample de boca que serveix per contenir i transportar terra, i comestibles.

¹⁰²⁵ Nom vulgar per anomenar certs sulfats metàl·lics. (vitriolo)

A l'entrada estava situat l'obrador i la botiga on es venia la seda, ja que també hi havia objectes propis d'un comerç (monedes, balances, llibres de comptes), i matèria prima de seda i alguna altra fibra tèxtil, com el lli.

Veiem que hi havia eines especials per a la confecció de teixits de seda de vellut, domàs i setí. Segurament la casa de Bartomeu Miró era el centre de la producció sedera de la seva companyia i a l'obrador de l'entrada hi treballaven els mestres contractats, com Francesc de Jacobo i els aprenents que els assistien.

A través de les eines per al treball tèxtil podem deduir que a casa de Bartomeu Miró, a diferència de la casa de Jaume de Viladecans, no es feien les fases inicials del treball de la seda. No hi trobem cap torn, filosa, debanadora i altres eines per preparar la fibra per ser teixida, sinó eines destinades a teixir (ordidor, telers, llisos, bancs de clavillar seda, premses de premsar draps i parts de telers).

Segurament a la casa- taller de Bartomeu Miró la seda arribava ja filada, possiblement per part d'artesanes i artesans que la subministraven a la companyia del seder- mercader.

Tot i així, podem deduir que també s'hi tenia la seda, com ho mostra la presència de matèries tintòries, com el vidriol.

La seda filada s'hi emmagatzemava i es teixia. Pel tipus d'eines que hi havia podem veure que a la casa de Bartomeu Miró s'elaboraven teles de seda de més envergadura que simples vels. Algunes de les eines eren especials per elaborar teixits de seda més complexos, com eren el vellut o el setí ("roquetes de fusta per fer vellutat", un plegador de vellut, caixes per teixir vellut, caixes de teixir setí, un teler de domàs).

Al document de 1457 en que Bartomeu Miró havia contractat els dos mestres seders genovesos que havien estat fets presoners pel govern de la ciutat, s'indicava que aquests portaven eines per treballar al seu ofici, probablement Bartomeu Miró es va quedar aquestes eines quan els dos seders van passar a treballar al seu servei, ja que a partir de l'inventari dels béns de la seva casa veiem que tenia telers diferents per fer teixits de vellut, setí i domàs.

Les eines més complexes per al treball de teixits sumptuosos, com el vellut, el domàs o el setí es van desenvolupar a les ciutats italianes, Lucca, Florència, Gènova i Venècia. La tècnica de la fabricació d'aquests telers especials i molt preuats es guardava en secret, fins al punt que encara cap al 1450 els magistrats de la ciutat de Gènova reconeixien que a la ciutat

només hi havia dues persones capaces de fabricar aquest tipus de telers complexos satisfactòriament¹⁰²⁶.

Probablement a través de la circumstància de l'arribada a la ciutat d'aquests dos mestres genovesos, a Barcelona van arribar aquests telers especials suposant d'aquesta manera un avenç tecnològic en la manufactura sedera a la ciutat.

Pel tipus d'objectes que s'hi troben, una de les botigues de la casa sembla haver estat destinada al negoci del comerç de cereals al qual també es dedicava el mercader- seder.

En aquesta botiga hi havia eines i recipients, hi havia quatre calders, una conca gran amb tres peus, una pala de coure, quatre portadors, una gerreta, i la mercaderia : un sac amb una tortera¹⁰²⁷ i mitja de civada, dues mitges bótes ferrades per la part de mig, un bací i un plat d'estany, una escala llarga i sis posts, un sac de fuster tallat.

Generalment les cases burgeses de la baixa edat mitjana tenien un nombre limitat de cambres, aquest depenia de la riquesa dels habitants. Les més freqüents eren les d'aspecte modest i capacitat reduïda. Les cases normalment tenien una planta baixa, de vegades amb un pati o un hort, i un pis i de vegades fins i tot dos pisos i una certa especialització per cambres. A l'inventari citat no s'assenyala com estaven distribuïdes les cambres de la casa, ni si la casa disposava d'un o més pisos, però pel fet de no fer referència en cap moment a un pis superior podria tractar-se d'una casa amb una sola planta. A l'entrada s'indica que hi havia el porxo i es fa referència a dues botigues on el mercader desenvoluparia la seva activitat.

La impressió general que ofereix la casa és d'un benestar considerable, contrastant amb la descripció de la casa de Jaume de Viladecans. Hi abunden les teles luxoses (en part relacionades amb l'ofici del mercader), tapissos ricament decorats, cortinatges, armes decoratives, cofres, armaris, tot tipus de tovalles, i també és significatiu que en referir-se a gairebé tots els objectes inventariats de la casa s'afegeixi un adjectiu que denota el bon estat en el que aquest es trobava , de bona qualitat o nou.

Encara que la majoria dels vestits i la roba de casa eren de materials modestos, lli o drap, hi havia alguns vestits o parts de vestits de seda (hi trobem un saió de domàs lleonat folrat, un gipó de dona de drap blanc amb mànigues de setí blanc). La seda era usada també per la roba de casa (cobertor de seda groga i vermella, guarniment de seda en coixins). Igual que dels vestits, de la majoria de la roba de casa s'afegia que era de bona qualitat o nova.

¹⁰²⁶ HEERS: *El trabajo en la Edad Media*, Buenos Aires, 1967, pàg. 73.

¹⁰²⁷ ALCOVER MOLL: *Diccionari...*: "tortera": recipient o motlle per fer coques.

L'inventari de Bartomeu Miró ens proporciona una altra dada rellevant sobre la feina i l'entorn de Bartomeu Miró. Al menjador del mercader s'indica que hi havia "sinch llibres larchs en que son continuats los comptes que té la muller del dit Miró de la seda". Detall que ens permet saber que la dona del mercader estava dedicada plenament als negocis mercantils, en concret al negoci seder i que portava els comptes d'aquesta tasca.

De l'inventari destaca el fet que a totes les habitacions de la casa els objectes i mercaderies relacionades amb l'ofici seder estaven barrejades amb els objectes de la vida quotidiana del mercader, mostrant la seva importància i la seva relació directa amb la vida de Bartomeu Miró i la del seu entorn familiar.

VII. OFICIS ESPECIALITZATS DELS SEDERS

VII.1. ELS BRODADORS D'OR I DE SEDA

La tècnica del brodat ja tenia una tradició a tota la Corona d'Aragó durant la baixa edat mitjana, i hi havia diversos artesans dedicats a brodar teixits al servei de la Cort, de l'Església i d'altres persones benestants. Els encàrrecs de la Cort que rebien els brodadors eren portats generalment per armers reials que donaven les instruccions als brodadors. Amb l'augment de les comandes reials a partir del segle XIV es van crear tallers especialment per fer-se'n càrrec¹⁰²⁸.

El que es necessitava pel brodat eren principalment agulles, i un bastidor de fusta. Eren eines senzilles i barates, a diferència dels materials que es feien servir, fils de seda, or plata, teles de seda. A més a més el brodat de peces complexes requeria moltes hores de feina que suposaven un cost addicional per als clients. Mentre peces menors, com cintes, coixins, bosses, es podien fer fàcilment a domicili i per un sol brodador o brodadora, les teles més grans (com mantells, casulles, frontals, capes o tapissos) requerien més espai i més artesans que hi treballessin. Per aquest motiu es van crear nombrosos tallers reials de brodat, que asseguraven el pagament dels materials i els salaris dels brodadors¹⁰²⁹.

Els brodadors usaven habitualment bastidors de fusta en que col·locaven les peces i les estiraven. Il·lustracions de l'època mostren peces situades a bastidors més grans que elles i a brodadors estirant d'un fort fil col·locat en torn al bastidor. Aquest fil especial era el bramant o soga. Els bastidors tenien l'avantatge d'oferir millors condicions per treballar els brodats, ja que podien tenir diferents mides i eren molt manejables. Es col·locaven damunt de cavallets i eren gairebé com taules. La iconografia també mostra brodadors que guardaven els fils i altres objectes per al seu treball a cistells. No existien carrets pel fil, però s'han trobat fibres de seda enrotllades a pals de fusta. Els brodadors usaven teles, folres, ornaments, fils, cintes o galons, agulles, agulles de cap, estisores, entre d'altres¹⁰³⁰.

A més de la casa reial, la major part dels treballs dels brodadors estava destinat a l'ús eclesiàstic (vestits per altars, casulles, flocadures, cordons) per confraries, esglésies,

¹⁰²⁸STANILAND, K: *O. Cit.*, pàg. 28.

¹⁰²⁹STANILAND, K: *O. Cit.*, pàg. 9.

¹⁰³⁰STANILAND, K: *O. Cit.*, pàg. 32.

capelles, monestirs, convents. També feien brodats als vestits de nobles i ciutadans¹⁰³¹.

Trobem abundant documentació referent als broadors d'or i de seda al llarg de tot el segle XV.

VII.1.1 JAUME COPÍ

Un broador bastant actiu a finals del segle XIV i inicis del XV havia estat Jaume Copí. El broador havia iniciat la seva activitat a finals del segle XIV. Al principi, a la documentació se'n feia referència com a “obrer de fil d'or i de perles” i en altres “obrer d'or i de seda¹⁰³²”. Durant aquests anys la seva activitat va estar vinculada a la casa reial on rebia encàrrecs i cobrava un salari i els vestits¹⁰³³. Entre el 1408 i el 1411 va fer el brodat per a la capella de la Casa de la Ciutat de Barcelona i el pal·li per a la processó de Corpus. Durant les dècades finals del segle va fer nombrosos brodats per diversos membres de la casa reial, peces de mobiliari (cortines, draps murals, dossers, o a vestits), els motius eren principalment escuts heràldics i motius vegetals. El 1379 també havia brodat uns vestits per al germà de la reina, Bernat de Fortià.

El 1413 la confraria dels Sants Gabriel i Simó de l'ofici de teixidors i paraires de draps de llana de Vic li havia encarregat un drap de seda damasquina¹⁰³⁴ de color verd i brodat amb *caixell* d'imatges i amb vuit signes de la confraria. El drap estaria destinat per l'obra del sepeli dels cossos dels confreres difunts. En total la peça havia costat 68 lliures i 15 sous¹⁰³⁵. Jaume Copí havia mort abans de 1417. Un document d'aquest any es referia al seu fill, que també es deia Jaume i també havia estat “obrer d'or i de seda”¹⁰³⁶.

El 1423, Jaume Copí fill, havia brodat un drap d'atzeituní blau amb deu signes reials i 2

¹⁰³¹ Àgata, dona del broador de fil d'or i de seda Guillem de Colunya i procuradora del seu marit, havia venut al notari barceloní Pere Rubei, uns vestits brodats, un eixaló vermell, una cana de sevastre (a la part superior d'or i a l'inferior de seda vermella), i dues mànigues de drap de damasquí brodades de diverses flocadures de plata, per un preu total de 15 lliures i 8 sous (AHPB: Joan Nadal, *Manual*, 54/20. Document del 9 d'abril de 1415).

¹⁰³² Jaume Copí és designat així a un document de 1404 en què nomena procurador a Francesc Ladreni, causídic de Barcelona. (AHPB: Bartomeu Eiximeno, *Manual*, 43/9. 4 de novembre de 1404).

¹⁰³³ Des del 1384 Jaume Copí tenia el títol de “broador de casa de la senyora duquessa” Violant de Bar i del senyor rei i des del 1391 de “cambrer i broador de casa de la senyora reina”. (DURAN i SANPERE, A: *Barcelona....*, pàg. 315).

¹⁰³⁴ La damasquina és un tipus de teixit semblant al domàs en el dibuix i en l'obra, però més senzill. També designava un tipus de teixit de seda i or i plata amb flors d'or i plata o únicament de seda que es fabricava a Venècia (DÁVILA, R.M; DURAN, M; GARCÍA, M: *Diccionario histórico de telas...*, pàg. 72)

¹⁰³⁵ AHPB: Bartomeu Guamir, *Manual*, 100/2. Document del 23 de març de 1413.

¹⁰³⁶ AHPB: Pere Pellisser, *Manual*, 68/10. 31 d'agost de 1417. Jaume Copí, era nomenat hereu universal de Caterina, la seva mare, dona de Jaume Copí, els dos difunts.

signes dels evangelistes Sant Marc i Sant Mateu, i un frontal del dit atzeituní amb dos signes dels evangelistes Sant Marc i Sant Joan pel convent dels frares predicadors de Barcelona¹⁰³⁷. El drap l'havien venut a Jaume Copí per a fer els signes.

VII.1.2 ANTONI SADURNÍ I LA SEVA FAMÍLIA

Una de les famílies de brodadors més destacades del segle havien estat els Sadurní. El pare de la família era Miquel Sadurní, i com els seus fills Francesc i Antoni havia estat brodador¹⁰³⁸. El 1446 Miquel i Francesc havien contractat un brodador venecià, Domènec Gil per a treballar al taller d'Antoni¹⁰³⁹. Domènec Gil es comprometia a treballar en el seu ofici al servei d'Antoni o de qualsevol altre brodador que aquest li designés. El brodador venecià prometia obrar bé i lleialment, sense fugir, ni sortir del territori de Barcelona sense permís d'Antoni i a canvi rebria un salari de 20 florins d'or, a raó de dos florins al mes.

Antoni Sadurní havia estat un dels brodadors més actius del segle. El 1458 va ser nomenat brodador de la Generalitat, any del qual data el frontal brodat de Sant Jordi¹⁰⁴⁰. A l'inventari que descriu l'obra figuraven com a col·laboradors seus en el brodat de la peça un brodador venecià, Domènec Gil, i un pintor savoia, Antoni de Lloisia, junt amb el seu pare Miquel i el seu germà Francesc Sadurní. Segurament es tractava d'un taller familiar, ja que Francesc Sadurní també havia tingut una destacada activitat com a brodador. Altres obres importants que van ser encarregades al taller dels Sadurní havien estat la brodatura de les imatges de la Mare de Déu, sant Antoni de Pàdua i sant Bernardí per a uns mercaders (1463), un pal·li brocat d'or, que el rei Pere IV ofería a l'església de Ripoll (1465), una casulla, alba, amit, cinyell i maniple i un parament d'or brodat de seda per manament del rei (1466).

Per la Seu de Barcelona, Antoni Sadurní havia brodat diverses robes. En 1463 el bisbe li havia encarregat brodar una casulla de dues capes, dues dalmàtiques, un pali, una tovallola, i una gramalla de drap de brocat carmesí. En total Antoni Sadurní havia cobrat 725 lliures per

¹⁰³⁷ AHPB: Guillem Andreu, *Manual*, 74/3. 26 d'octubre de 1423. Quan es va signar el contracte Jaume Copí, ja era mort, i el prior del convent, Arnau de Corts havia pagat pels brodats als tutors del testament del brodador.

¹⁰³⁸ A l'apartat "Mestres i aprenents", pàg. 53, ens hem referit a un contracte d'aprenentatge signat en 1405 per part del brodador Miquel Sadurní (AHPB: Bernat Nadal, *Manual* 58/35. 14 de novembre de 1405).

¹⁰³⁹ AHPB: Pere Devesa, *Manual*, 155/5. 17 d'octubre de 1446.

¹⁰⁴⁰ DURAN I SANPERE, A: *Barcelona...*, vol. II pàgs, 97-100.

la seva feina¹⁰⁴¹.

El 1494 Antoni Sadurní havia fet unes vestidures pel monestir i convent de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron. El prior i procurador del monestir, Jaume Vidal li havia pagat 12 lliures per dues canes de brocat carmesí ras per l'obra dels sants del monestir¹⁰⁴².

En 1461 Antoni Sadurní havia lliurat un esclau al seu germà Francesc. Com a contrapartida aquest li havia donat tres casulles de drap de seda damasquina, brodades d'or amb caps d'àngels d'or fi, i sense fresadura¹⁰⁴³.

Un altre familiar seu era Miquel Guillem, anomenat Sadurní. Era el nebot de Francesc i d'Antoni, que havien actuat com a fermances en els seus capítols matrimonials on es declaraven oncles seus, i fill d'un altre brodador, Pere Guillem. El 1478 Miquel Guillem havia pactat amb els beneficiats de l'església de l'Espluga de Francolí l'obra d'una franja brodada d'una capa amb les imatges de sant Pere, sant Pau, sants Abdó i Senén, santes Tecla i Eulàlia, amb els corresponents tabernacles embotits d'or. Poc després, el 1479 es comprometia a brodar amb or i sedes els dos ganfarons per a l'església de Sant Martí Sarroca la imatge de la Mare de Déu a una banda i de sant Bartomeu a l'altra amb el coltell del martiri i el diable encadenat als seus peus i brodar els senyals del senyor del lloc, un cérvol i del senyor del castell un seny o campana amb sedes fines damunt un camp d'or. El monestir de frares predicadors de Barcelona també li havia encarregat un brodat pel qual Miquel Guillem havia rebut 6 lliures¹⁰⁴⁴. El 1494 Miquel Guillem Sadurní havia rebut un altre encàrrec per part de la parròquia de Sant Jaume de Barcelona per fer un brocat ras amb fresadures i una casulla de domàs blanc de l'església de Sant Jaume¹⁰⁴⁵.

El 1497 Miquel Sadurní va rebre 34 lliures com a pagament de la plata i dels treballs que va fer a un vestit d'or o de brocat per a l'hospital de Sant Sever¹⁰⁴⁶ de Barcelona¹⁰⁴⁷.

¹⁰⁴¹ AHPB: Bartomeu Masons, *menor, Manual*, 214/7. 29 de gener de 1463.

¹⁰⁴² AHPB: Narcís Gerard Gil, *Manual*, 235/5. 14 de febrer de 1494.

¹⁰⁴³ L'esclau, de nom Martí, tenia 13 anys. (Document del 1 d'abril de 1461. AHPB: Honorat Saconamina, *Manual*, 166/20).

¹⁰⁴⁴ AHPB: Galceran Balaguer, *Manual*, 241/6. 16 de febrer de 1481.

¹⁰⁴⁵ AHPB: Miquel Fortuny, *Manual*, 249/10. 27 de març de 1494.

¹⁰⁴⁶ L'Hospital de Sant Sever va funcionar entre 1412 i 1939 al carrer de la Palla de Barcelona.

¹⁰⁴⁷ AHPB: Dalmau Ginebret, *Manual*, 219/30. 21 de novembre de 1497.

VII.1.3 ALTRES BRODADORS

Les confraries també feien bastants encàrrecs als brodadors. El brodador de fil d'or Antoni Baruta havia fet un brodat en drap d'or per la confraria de Sant Joan per 9 lliures i 1 sou¹⁰⁴⁸. Gran part del treball dels brodadors era per vestits i ornaments eclesiàstics. A finals del segle, el 1491, els brodadors Simó Petit i Vicenç Armengol havien rebut un encàrrec d'Agnès Romeua, la prioressa del monestir de Santa Maria de Jonqueres de Barcelona per brodar una casulla de vellut carmesí, per la fresadura d'or i altres necessaris al brodat de la casulla. Els dos brodadors havien cobrat 58 lliures i 15 sous pel seu treball¹⁰⁴⁹. Vicenç Armengol també va brodar una casulla de setí verd per adornar la capella de Sant Pacià de la Catedral de Barcelona¹⁰⁵⁰.

Tant els preveres i canonges de Barcelona, com d'altres poblacions dels voltants encarregaven treballs als brodadors barcelonins. En 1426, Francesc Guerau va brodar dues fresadures, una capa i una casulla per al rector del castell de Rajadell a la diòcesi de Vic¹⁰⁵¹. Per la Seu de Vic, el brodador Joan Bertran havia confeccionat el 1408 dues casulles amb estoles i mànigues¹⁰⁵². Una de les casulles era blanca i l'altra verda amb fresadures de drap d'atzeituní, i brodades de color negre. El brodador havia lligat els vestits amb fil d'empalomar¹⁰⁵³. El mateix any, 1408, Joan Bertran havia brodat una capa pel canonge de la Seu de Barcelona. Aquest li havia pagat 132 lliures pel drap d'atzeituní blau amb imatges i obratges fets pel brodador¹⁰⁵⁴.

Anys més tard, Joan Bertran també havia fet una fresadura d'or amb diverses imatges de sants que li havia encarregat un habitant de Vallmoll (Tarragona) per l'església d'aquest

¹⁰⁴⁸ AHPB: Berenguer Alemany, *Manual*, 91/1. 4 de març de 1405. Els col·lectors i procuradors de la confraria havien pagat la suma a la vídua i als hereus del brodador.

¹⁰⁴⁹ AHPB: Pere Triter, *Manual*, 239/10. 16 d'agost de 1491.

¹⁰⁵⁰ El prevere de la catedral Guillem Clariana li va pagar 11 lliure i 8 sous pel brodat. (AHPB: Esteve Soley, *Manual*, 222/11. 20 de març de 1499).

¹⁰⁵¹ Francesc Guerau va rebre 22 lliures per al seu treball (AHPB: Bernat Pi, *Manual*, 113/27. Document del 14 d'octubre de 1426).

¹⁰⁵² AHPB: Bernat Nadal, *Manual*, 58/41. 10 de maig de 1408. Francesc Friol, canonge de Vic havia comprat els vestits a través de Pere Rimbau, rector de l'església parroquial de Sant Andreu de Tona, qui els havia pagat al brodador a través de Berenguer Joan, prevere beneficiat a l'església de Santa Maria del Mar de Barcelona.

¹⁰⁵³ El fil d'empalomar era un tipus de fil més gruixut que el que es feia servir habitualment per a cosir roba (Alcover Moll). Aquesta dada mostra com es presentaven els teixits brodats, que per la seva delicadesa calia que fossin tractats amb especial cura. Se'ls guardava en draps i de vegades es feien servir també teles encerades per tal de repel·lir la humitat. Els brodats es col·locaven en bosses de cuir o a baguls si eren peces grans (STANILAND, K: *O. Cit.*, pàg. 32).

¹⁰⁵⁴ ACB: Julià de Roure, *Manual*, 422. 27 de gener de 1408.

poble¹⁰⁵⁵. El 1438, Joan Bertran havia pagat 27 lliures i 10 sous per una clotxa de vellut vellutat morat brocada en or¹⁰⁵⁶. Deduïm que havia comprat aquesta peça per brodar-la i vendre-la posteriorment.

El brodador d'or i de seda Francesc Clar havia rebut l'encàrrec de brodar una casulla de drap damasquí de seda per la capella de Sant Martí de l'església de Solsona. El brodador havia cobrat per la seva feina i per la flocadura i el filat de la casulla 50 lliures i 50 sous¹⁰⁵⁷.

Per la ornamentació de l'altar major de l'església de Santa Maria del Mar de Barcelona, el 1435, es van encarregar diverses obres a brodadors de la ciutat. Antoni Puigmitjà havia brodat un vestit de drap de seda damasquí blanc. En ocasions els brodadors podien cobrar en espècie. Així, els preveres beneficiats d'aquesta església, Bernat Arimbau i Gabriel Fàbregues havien pagat la feina d'Antoni Puigmitjà. De les 9 lliures, 16 sous i 3 diners, que havia cobrat, 5 lliures, 13 sous i 9 diners eren en metàl·lic i la resta en forma de 5 unces i mitja de fil d'or fi i filat¹⁰⁵⁸.

Els dos preveres també havien encarregat una fresadura i uns brodats per una casulla de drap de seda blanca damasquinada per l'altar major de l'església al brodador d'or i de seda Joan Pere¹⁰⁵⁹. Un any més tard el mateix Joan Pere havia rebut un altre encàrrec per part de la confraria de pellissers per brodar un drap¹⁰⁶⁰. Molt interessant, detallada i ben descrita és aquesta feina que van encarregar a Joan Pere per honrar el patró de la confraria. Hauria de brodar un sant Bartomeu gran amb mantell d'or fi i gonella de seda. També brodaria un diable als peus de sant Bartomeu. Els prohoms de la confraria estipulaven que el paviment hauria de ser de seda i la cadena amb que estaria tancat el diable d'or fi i de seda. A més a més faria un tabernacle d'or fi on estaria col·locada la imatge i els finestratges de seda. Els pilars del tabernacle també serien d'or fi i els 6 angles entorn del tabernacle de seda. A més a més faria 8 senyals de fil d'or i d'argent. Tota aquesta feina Joan Pere l'hauria de fer segons el patró que li havien donat. El brodador es comprometia a treballar en l'obra a partir del

¹⁰⁵⁵ AHPB: Joan Nadal, *Manual*, 54/22. 30 d'abril de 1426.

¹⁰⁵⁶ El brodador prometia pagar el preu de la clotxa en un termini de quatre mesos. (AHPB: Pere Devesa, *Manual*, 155/3. 2 de juny de 1438).

¹⁰⁵⁷ AHPB: Bernat Pi, *Manual*, 113/40. 3 de març de 1435.

¹⁰⁵⁸ AHPB: Bernat Pi, *Manual*, 113/40. 4 de març de 1435.

¹⁰⁵⁹ Diversos mercaders de la ciutat havien venut teles de seda als dos preveres per al guarniment de l'altar. Així, el mateix any el mercader Gabriel Carmau els havia venut per 110 sous una cana i dos pams i tres quarts de drap de seda blanca damasquinada. Al mercader Joan Dandica li havien comprat 4 canes de drap de seda blanca damasquinada i una cana i mitja de drap de seda ras carmesí per 28 lliures i 12 sous. La vídua del mercader Bernenguer Gibert, Constança els havia venut 13 unces i dos quarts de fil d'or a raó de 14 sous i 6 diners per unça, 1 lliura i 16 sous pel preu de la seda i 11 sous pel preu de fer cordons i 15 sous per fer la flocadura, que en total havia costat 10 lliures 6 sous i 9 diners.

¹⁰⁶⁰ AHCB: Fons Notarial, *Contractes*, IX. 2. 20 de juliol de 1436.

proper 1 d'agost i fins un any i mig després. Quan hagués acabat l'obra la donaria als consols dins d'un drap d'or. La confraria de pellissers proporcionaria a Joan Pere l'or i la seda i les altres coses necessàries per la seva feina i li pagaria 140 florins d'or d'Aragó. En el moment de signar el contracte, 45 florins, quan estigués mig acabada, altres 45 florins i quan estigués acabada del tot, els 45 florins restants.

L'altre gran destinatari dels treballs dels brodadors era la casa reial. El brogador d'or i de seda Vicenç Armengol havia rebut, el 1496, un encàrrec per fer un brodat per la reina Isabel¹⁰⁶¹. Va cobrar 47 lliures i 5 sous pel preu de la seda usada en la feina i el treball invertit. Per fer el brodat Vicenç Armengol va invertir 21 marcs i 5 unces de plata. El mateix dia l'escrivà reial havia pagat 45 lliures i 13 sous al brogador Simó Petit preu de la seda i els jornals per brodar una peça també per la reina, a més Simó Petit havia rebut 21 marcs de plata que havia esmerçat per fer la peça.

¹⁰⁶¹ AHPB: Pere Triter, *Manual*, 239/16. Documents del 22 de juny de 1496.

VII.2 ELS MERCERS

L'ofici de mercers estava relacionat amb oficis especialitzats, com els de "perxers" o "passamaners". Es defineixen com a venedor de cintes, agulles i altres menuderies de la indumentària, si bé també eren artesans ja que algunes de les coses que venien les confeccionaven ells mateixos en els seus obradors. Els mercers estaven organitzats al voltant de l'antiga confraria de Julians Mercers Vells, dedicada a la venda dels objectes de seda. Al segle XV la Confraria de Sant Julià estava formada per gran varietat d'oficis, mercers, barreterers, corretgers, cinters, i altres, encara que el nom de la confraria era "Sant Julià de mercers"¹⁰⁶².

Els Julians estaven constituïts des de 1392 al voltant de l'ofici de passamaners, que es considerava que tenia un origen molt antic. Als passamaners se'ls van anar afegint altres oficis: bossers, corretgers, tireters i guanters (1434), capellers i naipers (1455), cinters (1472), pinters, boneters i cordoners (1478), tenidors de teles, rosariers, mercers i altres¹⁰⁶³.

Tenien la seva capella a la gran església del convent de Sant Agustí¹⁰⁶⁴. Tot i que disposaven d'aquesta capella, els confreres es reunien molt sovint a la plaça del Blat o de l'Àngel pel fet de ser un lloc més cèntric. S'hi reunien els dies de festa gremial i des d'allà partien a les processons i altres festes¹⁰⁶⁵.

El gremi dels Julians va mantenir una separació d'oficis i cadascun d'ells s'havia regit per les seves pròpies ordenances, sobretot a l'hora de concedir el títol de mestre¹⁰⁶⁶.

¹⁰⁶² El 1477 els procuradors de la confraria havien estat: Joan Xanxo (mercer), Pere Bo (barreter), Simeó Simón (corder) i Guillem Vilell (corretger). [AHPB: Joan Fluvià, *Manual*, 225/3, 11 de setembre de 1477]. El 1480 els procuradors van ser Pere Borga (naiper), Joan Morell (armer), Guillem Girart (capeller) i Joan de Talamanca (cinter). [AHPB: Joan Fluvià, 225/3, 12 de setembre de 1480]. En 1488 havien estat, de nou, Pere Borga (naiper), Francesc Olius (mercer), i Joan Xanxo (també mercer), de nou. [AHPB: Joan Fluvià, 225/4, 23 d'abril de 1488]. El 1493 Joan Xanxo tornava a ser procurador, també ho eren Simó Dorno (guanter), Arnau Vidal (mercer), Joan Torres (barreter) i Joan Carrió (cinter). [AHPB: Joan Fluvià, *Manual*, 225/5, 14 d'agost de 1493].

¹⁰⁶³ DURAN I SANPERE, A: *Barcelona i la seva història*, Barcelona, 1973., pàg. 354.

¹⁰⁶⁴ Va ser enderrocat al segle XVIII per construir-hi la Ciutadella.

¹⁰⁶⁵ DURAN I SANPERE, A: "La Cofradía de San Julián y sus gremios" a *Barcelona, Divulgación Histórica*, V, 1948., pàg. 78-79. Finalment el 1554 els Julians van acabar ocupant una casa de la plaça del Blat, que havia estat propietat d'un dels seus associats i estava situada en un dels racons de la plaça que s'unia amb el carrer de la Fonteta, a través d'una bòveda. Des de llavors aquesta casa va ser la casa gremial. pàg. 80: Al segle XVII va tenir una divisió en el si del gremi i els "botiguers de teles" es van quedar amb la capella de la confraria i tots els seus ornaments i també amb la casa petita que tenien a la plaça de l'Àngel amb tots els llibres gremials. En canvi, els "Julians Mercers Vells" es van apropiat de la més gran de les cases. Al primer grup predominava la confraria i al segon el gremi.

¹⁰⁶⁶ Com que els mercers només eren venedors no havien de fer un examen complicat per convertir-se en mestres. Al segle XVII per demostrar la seva destresa havien de doblegar un cartró de 30 pintes de boix i un

El 16 de gener de 1392 a les ordenances inicials de la confraria dels Julians s'havia establert que cada fadrí que no estigués amb algun confrare que tingués una tauleta o vengués merceria de qualsevol altra manera a la ciutat de Barcelona, hauria de pagar a la confraria un diner tots els dissabtes. En cas de no fer-ho hauria de pagar una penalització de 10 sous cada vegada que incomplís. Quan algun jove o fadrí volgués parar o tenir botiga o taula o fer feina per sí mateix en l'ofici de mercer, hauria de pagar a la confraria 20 lliures per la seva entrada. En cas de no fer-ho, la penalització seria de 50 lliures. Els oficis que formaven part de la confraria de Sant Julià tenien prohibit tenir taula o obrador i fer feina a la porta el dia del sant patró de la confraria, sota una pena de 20 sous¹⁰⁶⁷.

En 1409, davant la presència d'algunes persones que amb tauletes i garbells portaven a vendre merceria per la ciutat, la qual cosa suposava un gran dany pels mercers que pagaven i ajudaven a sostenir els càrrecs de la confraria, es va ordenar que cap persona de la ciutat ni de fora d'ella pogués anar per la ciutat amb tauleta (ni portant a les mans la merceria), sense previ permís per vendre la merceria en taules o botigues. Si pagaven a la confraria tindrien permís de vendre la seva merceria en taules o botigues. Per obtenir el grau de mestre, es requeria, a més a més, passar l'examen de l'ofici i haver treballat com a mercer durant quatre anys¹⁰⁶⁸.

Més endavant es van promulgar altres regulacions per l'ofici. En 1434 s'havia prohibit als mestres mercers tenir al seu obrador un aprenent o fadrí que havia assistit un altre mestre i encara no havia passat el temps que havia promès que treballaria amb ell. El mestre que incomplís amb aquesta norma, hauria de pagar 10 sous, la meitat per la reina o el veguer i l'altra meitat per la confraria. El 1447 la confraria havia fixat en 10 sous la multa per a qualsevol confrare que falsifiqués alguna obra¹⁰⁶⁹.

A diferència dels teixidors de seda, les peces que confeccionaven els mercers eren menors. Els mercers es dedicaven a la venda de productes menors i de valor escàs, cintes, trossos de teles, i també objectes relacionats amb el tèxtil (agulles de cap, agulles per cosir) i altres tipus d'objectes, que no sempre feien ells mateixos. Aquests productes que elaboraven i venien acostumaven a ser corretges, tires, cintes, perxes, com la partida venuda en 1405 pel

drap de 500 agulles de cosir. Si l'aspirant era estranger, a més a més se li demanava que sabés doblegar un manoll de fil blanc o de color dels que arribaven de Lyon i una peça de tela de bocaram negre o de color (DURAN i SANPERE, A: "La Cofradía de San Julián ..., pàg. 81).

¹⁰⁶⁷ AHCB: *Fons gremial especial/ Julians mercers de teles*. 04-01.

¹⁰⁶⁸ AHCB: *Fons gremial especial/ Julians mercers de teles*. 04-01.

¹⁰⁶⁹ AHCB: *Fons gremial especial/ Julians mercers de teles*. 04-01. 15 de setembre de 1447.

mercer Pere de Grau al porter reial Mateu Caro. Es tractava de dues grosses, és a dir dotze dotzenes de tires i corretges vermelles i una dotzena de banderes, a raó d'11 sous la grossa. La partida estava destinada a quatre ciutadans barcelonins amb motiu de la festa de recepció de Martí, rei de Sicília, i havia costat 31 sous¹⁰⁷⁰.

Normalment compraven a mercaders els productes i matèria primera que elaboraven i venien. Ja a finals del segle, el 1483, el mercer Gabriel Galter havia comprat al mercader Antoni Dahe una quantitat important de productes pel seu ofici, sedes, canemàs i altres teles¹⁰⁷¹. Els mercers també venien els seus productes els uns als altres, el mercer Joan Vendrell havia comprat a la botiga del mercer Joan Çaquanell merceria per 7 lliures i 5 sous per mercadejar amb ella¹⁰⁷². La partida li havia costat 126 lliures, 11 sous i 3 diners i el mercer prometia pagar-la meitat en els propers quatre mesos i la part restant en els sis mesos següents. Els mercers també treballaven i comerciaven amb vels, com el mercer Francesc Spano, que a finals de segle havia comprat al botiguer Leonard Pera 19 maços¹⁰⁷³ de vels de Sicília per “ofici seu i per usar-los” per 38 lliures¹⁰⁷⁴. Però també trobem l'exemple del mercer barceloní Arnau de Terrades que en 1406 havia venut a Pere Palou, mercer de Girona uns draps de seda per 101 lliures. Les teles eren molt sumptuoses, es tractava de dues peces brodades d'or que havien costat 78 lliures i una peça de drap d'or imperial de 23 lliures¹⁰⁷⁵.

¹⁰⁷⁰ AHPB: Bernat Nadal, *Manual*, 58/34. 21 de maig de 1405.

¹⁰⁷¹ AHPB: Joan Mateu, *Manual*, 224/3. 27 de febrer de 1483.

¹⁰⁷² AHPB: Antoni Benet Joan, *Manual*, 259/40. 17 de desembre de 1499.

¹⁰⁷³ Maç: manoll.

¹⁰⁷⁴ Prometia pagar la meitat en tres mesos i l'altra meitat en altres tres mesos. (AHPB: Pere Triter, *Manual*, 239/16. 3 d'agost de 1496).

¹⁰⁷⁵ AHPB: Bernat Sans, *Manual*, 87/4. 30 d'agost de 1406.

VII.2.1 L'INVENTARI DEL MERCER JOAN FRANCESC

L'inventari del mercer Joan Francesc de 1460 fet per part del clavari de Barcelona a instància del mercer Antoni Sala i del mercader Gabriel Oliver, fiadors de Joan Francesc en la compra d'unes flassades, mostra una casa amb botiga, rebotiga, una "casa de dalt", una cambreta sobre el carrer, un terrat, i una cuina¹⁰⁷⁶. La casa estava situada a la davallada de la Cort. O sigui al lloc on hi havia el mercat de la seda

Aquest inventari ens dóna molta informació sobre la merceria. A continuació citem només els objectes que hi havia a la casa del citat Joan Francesc relacionats amb l'ofici.

A l'entrada de la casa hi havia la botiga amb els mobles corresponents, on el mercer treballaria en el seu ofici, guardaria els productes destinats a la venda i portaria els comptes del seu negoci, així com els productes destinats a la venda i les eines del mercer:

- una taula plegadissa a manera de caixa amb 4 petges
- un banquet petit amb 4 petges
- un bancal groc de dues cases, en una de les quals estaven els llibres de comptes del mercer

A la mateixa botiga hi havia diversos objectes relacionats amb el seu ofici:

- 3 debanadores de canya sense peu
- una caixeta petita amb dues dotzenes d'agulles de drap i de seda entaulats
- 2 plec d'agulles d'apuntar draps
- "tornets de falchó", "cascavells de falchó"
- en un armari hi havia 2 dotzenes de corretges de dona de 2 caps i de 3 caps entaulades

Era força habitual aprofitar també el carrer per exposar els productes¹⁰⁷⁷, així Joan Francesc tenia posades davant de la botiga dues taules on exposava la mercaderia que venia: bosses

¹⁰⁷⁶ AHCB: *Consellers*, 1C. IX - 8, *Inventaris*.

¹⁰⁷⁷ Generalment velers, seders, cinters, o mercers, venien els productes que feien als seus obradors i botigues o a taules i perxes que instal·laven davant de les botigues per exposar-hi els seus productes i en determinats dies col·locaven aquestes taules als mercats (Ja hem indicat a l'apartat dedicat al seder Miquel de Roda (veure pàg. 166), que a un tram del carrer Especiers s'organitzava un mercat setmanal amb parades on es venien productes de seda). A la llarga aquestes parades davant les botigues van causar problemes d'organització i els consellers van haver d'intervenir per tal de regular la seva distribució.

Davant el nombre creixent de persones que posaven taules, barres, i perxes amb productes davant de les seves botigues i obradors, i no respectaven les normatives en quant a les seves mides i separacions, el 1496 els consellers van promulgar una ordenança. Van establir que cap taula de cap artesà no podria tenir més de 5 pams i mig d'alçada. Les taules, perxes o barres no podrien sortir de la paret cap al carrer més de dos pams i mig i entre les taules de veí i veí no podria haver-hi més d'un pam i mig i no podrien tenir porticons que sortissin més de mig pam fora de la taula o de les botigues. (AHCB: *Consellers, Documents diversos d'obreria*, 1C.XIV.27).

d'home, i de dona, capells, tiretes de veta de seda, agulles de cosir (drap i seda), naips, estoigs, cordons, corretges, didals, estisores de tallar bosses. Algunes d'aquestes peces eren de seda i altres feien referència directa al treball de la seda (agulles de seda):

- 4 bosses amb cordons de fil amb flocs de seda
- 3 bosses de tiretes de veta¹⁰⁷⁸ de seda reforçada de diferents colors de 3 pams de llarg
- uns bossa amb vetes de seda de diferents colors d'un pam de llarg
- 23 agulles de dona entre de drap i de seda entaulats

A la rebotigueta el mercer hi tenia altres mobles per guardar la mercaderia, armaris que contenien ferros, pintes de pentinar, baines, etc) i també una tauleta “per portar merceria per la vila”, que mostra que els mercers no venien únicament els seus productes a la seva botiga o davant d'ella, sinó també al carrer de forma ambulant.

A la cambra situada sobre la botiga, entre altres mobles, hi havia robes de vestir (capells de dona, i una capsa pintada de dona amb tres gandalles de seda de fadrina blava i lleonades, entre d'altres robes), no sabem si es tractava dels vestits dels habitants de la casa, o si eren encàrrecs, o si estaven a la venda. A la mateixa cambra hi havia una caixa petita llarga amb pany i sobrepany de pi que contenia un tenidor o canastreta de Flandes per tenir-hi vels.

¹⁰⁷⁸ Teixit en forma de cinta, fabricat amb lligat de plana, o excepcionalment de sarja, que serveix per a lligar, embenar o rivetejar; per extensió, qualsevol treneta usada com a lligam.

VII.2.2 L'INVENTARI DEL MERCER JOAN DE CASADEVALL

També l'inventari del mercer Joan de Casadevall, encara que posterior, de principis del segle XVI, mostra el tipus de feina i els productes que amb els que treballaven els mercers¹⁰⁷⁹. A casa seva hi trobem una quantitat interessant de teles i fibres de seda.

Al menjador hi havia:

- 4 canes i 3 pams de vellut verd
- 2 pams i mig de vellut morat
- mitja cana de vellut negre amb llistes verdes per les vores
- un tros de vellut negre amb llistes vermelles, verdes i blanques que tira 4 canes, 6 pams i mig
- un tros de vellut negre que tira una cana, un pam i un quart
- 4 pams i un quart de setí negre amb les vores verdes i al mig de les llistes un filet groc
- 2 canes, 6 pams de tafetà negre doble

A la cambra major també s'hi trobaven diverses teles de seda:

- 2 canes, 2 pams i un quart de domàs negre de les mostres grans
- un pam de domàs negre de les obres grans
- una cana de setí negre fi
- una cana, 6 pams, un quart de setí negre fi
- 3 canes, 6 pams i mig de setí blau fosc de Bruges
- 2 canes de setí vermell amb les vores morades i grogues de Bruges
- 1 tros de setí blanc de Bruges, 2 canes i 7 pams
- 1 cana i 4 pams de setí morat
- 1 cana, 3 pams, i un quart de setí groc de Bruges
- una peça de setí verd de Bruges: 6 canes, 5 pams i 3 quarts
- 3 quarts de setí carmesí
- 2 canes, 7 pams i mig de setí negre de Bruges
- 3 pams i un quart de vellut negre
- 7 pams i un quart de setí burell de Bruges
- 2 canes i un pam de setí negre fi
- 3 pams i mig de setí verd de Bruges
- 5 canes, 6 pams i 2 quarts de setí carmesí de Bruges
- una peça de setí blau de Bruges que tira 11 canes i 2 pams
- 2 dotzenes de teles de seda

També hi havia nombroses eines relacionades amb el treball de la seda i el seu ofici de mercer:

- 10 corrioles de fusta entre petites i grans
- 3 dotzenes de tisores petites
- 13 parells de raspalls negres curts
- 3 tenalles petites de ferro
- 5 compassos petits
- 1 lliura i 9 sous de ferrets
- 2 compassos mitjans

¹⁰⁷⁹ AHCB: Fons Notarial, *Inventaris*, I. 27. Inventari de Casadevall, mercer, 1524, 17 folis.

- 97 didals de llautó gros
- 4 didals senars
- 6 lliures i 8 sous d'agulles rodones de veler
- 2 quintars de cistet de nissa per tenyir

I altres eines i telers relacionats amb l'ofici de mercer¹⁰⁸⁰.

Com veiem, a la casa hi havia moltes teles i peces de seda de tot tipus: setins, velluts, tafetans, domassos de diferents colors. D'alguns setins s'indicava que eren de Bruges. Sembla ser que el mercer no elaborava aquestes teles sinó que probablement les emprava per elaborar els productes que venia. No hi trobem telers, torns o altres eines per a treballar la seda. Junt amb les teles de seda el mercer tenia gran quantitat d'objectes de diferent tipus propis del seu ofici (agulles de cap, filferros, cordes, papers, fils).

Per la quantitat i varietat d'utensilis que hi havia, molts d'aquests estarien destinats a la venda a artesans de la seda (velers, perxers), i també a altres artesans (sabaters, blanquers, o barreterers). A l'inventari del mercer s'enumeren eines pel treball tèxtil en general (corrioles, tisores, raspalls, tenalles, compassos, didals, agulles), per perxers (ferrets de perxer), barreterers (agulles per fer barrets), blanquers (agulles de blanquer).

¹⁰⁸⁰ teles d'Alemanya, fil cuit de sabater, cordes, papers, filferro, fil de llautó, capsa amb ferros de sabater, balances, 12 agulles per fer barrets, 2 lliures i 10 sous d'agulles de blanquer, 5 lliures i un sou d'agulles grosses d'embalar, 2 lliures i 2 sous d'agulles de cosir. Agulles: 19 milers i mig d'agulles de 12 unces i 4 milers i mig de les dites agulles, 4 milers de 13 unces; 30 milers i mig d'agulles de 10, 6 milers d'agulles de 6, un miler de 12; 3 milers i 100 de 4 lliures; una dotzena: 7 milers d'agulles de cap de 4 lliures; una dotzena de 9 milers de 21 lliures; 4 dotzenes de 5 milers i mig d'agulles de cap de 8 lliures; 5 dotzenes: un miler d'agulles de cap de 6 lliure (entre d'altres).

VII.3 ELS CINTERS

Un altre ofici relacionat amb la sederia i que també va formar part de la confraria dels Julians va ser el dels cinters. Comparat amb altres oficis de la seda, els productes que elaboraven els cinters eren molt més senzills. Sembla ser que els cinters, de manera similar als mercers confeccionaven ells mateixos els les cintes de seda (i també d'altres materials) i les venien. Com hem vist entre els velers barcelonins entre els cinters tampoc hi havia una clara especialització en el tipus de material que treballaven, un mateix cinter podia elaborar cintes de seda, lli, llana, cuir i altres materials.

A través de l'inventari d'un cinter barceloní del segle XV, Pere Joan de Morros, podem veure alguns objectes i eines relacionats amb l'ofici que tenia a casa seva. Per mitjà d'aquests objectes i eines podem observar el tipus de feina que s'hi feia al seu taller¹⁰⁸¹.

Entre els vestits, els objectes i els mobles familiars, en una cambra al costat de la cuina, el cinter tenia algunes eines per al seu ofici, fils diversos, fibres de diferents materials i també teles de seda:

- Unes tenalles petites
- Ferros de cintes velles
- Un pentinador de tela d'Holanda
- Un torn de filar llana sense pua
- Un cabdell de fil d'apuntar
- Un plec petit de trossos de grana de setí i vellut
- Un estadal¹⁰⁸² de seda blanca
- Un paner de verga amb trossos de lli i vels de la filla del difunt
- 2 trossos de filempua
- 3 vels d'obra blanca
- 4 cabdells de lli
- Una cinta de vellut per dona

El 1481 Pere Joan de Morros havia rellogat per tres anys les taules d'un corretger, Guillem Vilell, que les tenia per raó de compra a Francesc Gallart, vidrier. Les taules estaven situades al costat de la plaça del Blat i el cinter pagava 23 lliures, 5 sous i 15 diners de lloguer anual¹⁰⁸³. Durant les darreres dècades del segle XV Pere Joan de Morros havia signat nombrosos contractes d'aprenentatge, en només set anys havia contractat nou aprenents. Per

¹⁰⁸¹ AHCB: Fons Notarial: *Inventaris*, I.17. Inventari del 9 de gener de 1493.

¹⁰⁸² Estadal: mesura longitudinal de 3,34m (Alcover Moll).

¹⁰⁸³ AHPB: Antoni Joan, *Manual*, 187/39. 2 de novembre de 1481.

tant, durant aquest temps estaria assistit per més d'un aprenent a la vegada¹⁰⁸⁴.

Pere Joan de Morros també tenia negocis amb altres cinters i seders. El 1488 junt amb el seder Climent Vidal havia signat un contracte de procuració amb un altre cinter, Pere Portuguès, per rebre or i plata i altres tipus de béns que aquest tenia a casa seva¹⁰⁸⁵.

Observem que al seu taller el cinter feia cintes de seda (setí, vellut, filempua), a més a més de lli i llana. També feia les operacions de filar i pentinar les teles que elaborava. A la casa a més a més hi trobem un objecte específic del seu ofici: ferros de cintes.

Hem trobat altres referències a aquest tipus d'eines, en 1492 el cinter Joan de Robia havia comprat certa quantitat d'aquests ferros de cintes a un buidador¹⁰⁸⁶ de Lleida, Antoni Costa per 4 lliures i 18 sous¹⁰⁸⁷.

Els cinters venien els productes que fabricaven a les seves botigues i els diumenges i dies festius penjaven les cintes al porxo. Així ho indicava el contracte de lloguer d'una casa i botiga per part d'un cinter. A més a més de l'establiment el llogater rebria una perxa on els dies festius podria penjar les cintes que elaborés a la seva botiga¹⁰⁸⁸.

A part de la venda directa de peces que feien als seus obradors i botigues, com altres artesans de la seda, els cinters també venien els productes indirectament a través de mercaders. El cinter Joan de Cardona havia venut un conjunt sense especificar al mercader Joan Pi i a la seva dona Clara per un valor de 40 lliures per mercadejar amb ell¹⁰⁸⁹.

Però, igual que els mercers, no sempre confeccionaven ells mateixos les cintes, també les compraven ja fetes a altres artesans¹⁰⁹⁰. També revenien cintes fabricades per altres cinters, com el cinter Joan Despriu, àlies Bistayo i la seva dona Coloma, que en 1499 havien comprat a la botiga de Constança, vídua del cinter Joan Armanys, certa quantitat de cintes i altres coses. Pel seu preu, 58 lliures, 2 sous i 9 diners, devia tractar-se d'una partida important¹⁰⁹¹.

¹⁰⁸⁴ Entre els cinters, destaca també a Alfons Crespo, qui en menys de cinc anys havia contractat 6 aprenents, arribant a tenir més d'un aprenent al seu taller a la vegada.

¹⁰⁸⁵ AHPB: Joan Fluvià, *Manual*, 225/4. 15 d'abril de 1488.

¹⁰⁸⁶ Alcover Moll: Buidador: qui tenia per ofici la fabricació de canons i campanes (sembla que també feien altres objectes metàl·lics, en aquest cas ferros de cintes).

¹⁰⁸⁷ AHPB: Joan Fluvià, *Manual*, 225/5 . 7 de novembre de 1492. El cinter promet pagar 10 sous el mateix mes i la resta en pagaments de 10 sous al mes fins pagar la quantitat total.

¹⁰⁸⁸ AHPB: Joan Fluvià, *Manual*, 225/1. 19 de gener de 1469. El cinter, Alfons Xanxis, havia llogat una casa situada a prop de la plaça del Blat i el preu havia estat de 3 lliures i 10 sous.

¹⁰⁸⁹ AHPB: Joan Fluvià, *Manual*, 225/3 . 16 d'agost de 1480.

¹⁰⁹⁰ Així, el cinter Joan de Talamanca havia comprat uns materials pel seu ofici a l'assaonador Lluçia Folgues per 35 lliures.(AHPB: Joan Fluvià, *Manual*, 225/4. 18 de maig de 1487).

¹⁰⁹¹ AHPB: Joan Fluvià, *Manual*, 225/6. 8 d'octubre de 1499. El matrimoni de cinters havien pagat la suma total el 23 de desembre de 1500.

El mateix any, un altre cinter, Bartomeu Aldebó també havia comprat cintes per 8 ducats¹⁰⁹² a Llorenç Folgueres i a la dona d'aquest, Isabel, que es dedicaven al mateix ofici¹⁰⁹³.

Destaquem que sovint es tracta de parelles que treballen en aquesta professió. En ocasions també venien peces a clients de fora de Barcelona. Damià Anglès, un cinter de la ciutat havia venut una partida de productes a un donzell de la vegueria de Vilafranca, Gabriel Icart, valorada en 27 lliures¹⁰⁹⁴.

¹⁰⁹² Ducat: Moneda d'or i argent de diversos valors. En un document de 1489 s'establia en 24 sous el valor d'un ducat (Alcover Moll).

¹⁰⁹³ AHPB: Joan Fluvià, *Manual*, 225/6. 11 d'octubre de 1499. El matrimoni havia contractat un procurador, el causídic Vicenç Alexandre per demanar en nom seu les cintes que havien fet per Bartomeu Aldebó.

¹⁰⁹⁴ AHPB: Joan Fluvià, *Manual*, 225/4. 10 de novembre de 1489.

VII.4 ELS PERXERS

Els perxers, a diferència dels passamaners, també teixien en telers i estaven especialitzats en la fabricació de teixits llargs i estrets de seda, passamans, galons, cintes, llistes de seda i altres teixits propis de la passamaneria. S'anomenaven perxes les parts de tela, especialment de seda, que s'incorporaven a corretges, cinturons, o bosses de pell.

A través d'un contracte d'aprenentatge de 1415 podem veure quin tipus de treballs feien els perxers a inicis del segle. El seu treball s'assemblava bastant al dels mercers o dels cinters. El contracte d'aprenentatge amb el perxer Gabriel d'Eixerica descriu les feines que formaven part d'aquest ofici: l'elaboració de perxes, flocadures, guarnir bosses, i fer *cordes de choa*, entre d'altres¹⁰⁹⁵. En alguns casos uns mateixos artesans eren designats com a perxers i com a seders en diferents documents¹⁰⁹⁶.

Les seves feines no estaven gaire definides, i sovint no elaboraven els productes que venien a les seves botigues, també en compraven ja fetes a mercaders, botiguers o altres artesans seders. Com el perxer Francesc Vidal que a finals de segle havia comprat a la botiga del draper Jaume Boxeda unes teles de drap de grana¹⁰⁹⁷. El perxer Pere Dies havia comprat una peça de seda cobrecaps acolorada de València al mercer Joan Sala per 7 lliures i 15 sous¹⁰⁹⁸. El mateix dia, Joan Sala havia venut una altra peça de seda a un altre perxer, Joan Dossa. També es tractava d'un drap de seda acolorat de cobrecap de València de 15 canes de llarg i el preu (a raó de 15 sous per cana) era de 7 lliures i 10 sous¹⁰⁹⁹.

Un perxer destacat de mitjans del segle XV havia estat Diego d'Àvila, a qui la documentació presentava com a perxer i seder a la vegada A més a més de la seda, Diego d'Àvila també treballava amb lli. En 1458, un teixidor de velles de seda i lli de la ciutat, Pau Cases, i la seva dona, Isabel, li havien comprat 24 lliures i 3 unces de fil de lli per l'ofici de Pau. La tendència

¹⁰⁹⁵ AHPB: Jaume de Trilla, *Manual*, 53/3. 7 de setembre de 1415. A València els capítols fundacionals del gremi de perxers i teixidors de llistes de seda de 1519 detallaven les peces que elaboraven: llistes de camisa, llistes per a coixins, llistes de cortinatges, vànoves, capçals de llit i cenyidors. (NAVARRO G: "El arte de la seda...", pàg. 25)

¹⁰⁹⁶ Com Guillem Bunyola, que era designat com a seder, però també feia perxes de seda. (Veure apartat "Mestres i aprenents", pàg. 60).

¹⁰⁹⁷ AHPB: Joan Fluvià, *Manual*, 225/5. 11 d'octubre de 1492.

¹⁰⁹⁸ Pere Dies prometia pagar la peça de seda en els propers quatre mesos. (AHPB: Antoni Joan, *Manual*, 187/21. 27 de desembre de 1461).

¹⁰⁹⁹ Joan Dossa també prometia pagar tot l'import en un termini de 4 mesos. El mateix dia Joan Sala havia venut dues dotzenes de cobrecaps al giponer Nicolau Calceter pel preu de 3 lliures. (AHPB: Antoni Joan, *Manual*, 187/21).

observada a principis del segle XV, quan els mateixos artesans treballaven diferents tipus de fibres, continuava present. En aquest cas, els dos artesans, el perxer i el veler treballaven tant la seda com el lli¹¹⁰⁰.

A la segona meitat del segle, a partir dels anys 60, observem una presència molt major d'artesans d'arts menors vinculades a la seda, com són els oficis descrits, si els comparem amb el nombre de teixidors de vels o velers. Veiem diferents professionals que sovint recorrien a artesans del mateix ofici o afins per comprar matèries primeres, productes manufacturats o eines per a l'ofici, i com les seves relacions laborals també s'estenien a altres àmbits, ja que sovint els mateixos compradors i venedors llogaven o venien cases els uns als altres. També observem una proximitat geogràfica entre aquests artesans.

Com podem veure les competències dels perxers no estaven gaire delimitades, una circumstància que es va mantenir fins que es van promulgar les ordenances específiques per aquest ofici, l'any 1505¹¹⁰¹. Tot i que tenim documentats perxers des d'inicis del segle, veiem que la seva activitat era considerada molt minoritària, ja que els mateixos consellers en la promulgació de les ordenances manifestaven que feia poc temps que aquest ofici s'havia introduït a la ciutat¹¹⁰². Aquesta afirmació es deuria a que, com hem vist, l'ofici no estava gens delimitat i les competències dels perxers es confonien amb les dels altres oficis propers. Per aquesta raó, per regular l'ofici i establir-ne els criteris d'admissió els consellers van promulgar unes ordenances.

En les mateixes ordenances es creava la confraria dels perxers, i els confreres podien escollir l'església, monestir o capella que preferissin per establir-se. La reunió dels membres de la confraria tindria lloc en la vigília de l'Assumpció de la Verge Maria, al mes d'agost. Durant aquesta reunió els confreres escollirien dos majorals que canviarien cada any.

La principal funció dels majorals seria la de vetllar pel bon compliment de l'ofici i en cas que algun confrere hagués falsificat alguna obra, els majorals serien els encarregats de determinar la seva autenticitat. Si trobaven que l'obra era defectuosa la podrien cremar i imposar a l'infractor una pena de 100 sous, cada vegada que fos declarat culpable. Quan els dos majorals deixessin el càrrec havien de retre comptes de la seva administració en presència

¹¹⁰⁰AHPB: Bernat Pi, *Manual*, 113/57. 26 d'octubre de 1458.

El mateix any, Diego d'Àvila havia pagat 20 lliures a Isabel, dona de Nicolau Fàbregas, draper ciutadà de Barcelona, salari que li devia pel temps que va estar a casa del perxer (no s'especifica si com a aprenenta o serventa). (AHPB: Bernat Pi, *Manual*, 125/10. 9 de gener de 1454).

¹¹⁰¹AHCB: Consell de Cent, *Registre d'Ordinacions*, 1B. IV-12. Document del 22 de novembre de 1505.

¹¹⁰² "Com poch temps ensa sia introduït en la present/ ciutat lo art o officí dels perxers lo qual con-/ fereix molt a la confirmació e augmentació de la / cosa publica de la dita ciutat...".

dels dos nous majorals i dels confreres, sota pena de 20 sous.

Durant aquestes reunions anuals també es nomenaria un ajudant que recaptaria els diners recollits els dissabtes i altres almoines de la confraria. Aquest ajudant també hauria de donar tot el que hagués recaptat i donar-ne compte.

Les ordenances descrivien en que consistia l'ofici de perxer i quines eren les seves competències. Reconeixien que l'ofici englobava diverses tècniques:

1. fer perxes de seda obrats
2. perxes de vellut llisos
3. perxes d'or tirat i altres

Per aquest motiu, hi havia perxers que sabien fer tots aquests tipus de perxes, i altres que només sabien fer una d'aquestes tipologies. Els consellers van establir que els perxers només poguessin exercir a la ciutat, el seu terme i territori, les tècniques que coneixien, de les que s'haguessin examinat i les que haguessin aprovat. Si el perxer s'havia examinat de totes les tècniques i les havia aprovat, podria exercir-les totes. En cas que algun perxer volgués examinar-se d'una o dues de les tècniques de fer perxes, ho podria fer i els majorals de la confraria ho haurien d'acceptar, encara que no s'examinés de totes les tècniques.

Es va establir que cap persona pogués exercir el dit ofici de perxer sense que fos examinat i trobat suficient en l'exercici del dit ofici pels majorals. Qui volgués ser examinat havia de pagar 20 sous. Després d'examinar-se per poder exercir l'ofici, a més a més calia ser confrare de la dita confraria. Per formar part de la confraria havien de pagar una matrícula de 5 sous i una quota anual de 4 sous i 4 diners.

El requisit per ser admès a l'examen de perxer era practicar el dit ofici durant quatre anys amb un mestre examinat. En cas que algú hagués practicat el dit ofici fora de la ciutat durant quatre anys, o menys, aquest temps li seria reconegut. Cap perxer podria acceptar al seu servei ni donar feina a algun fadrí que estigués a casa d'un altre perxer, sense el permís d'aquest, sota pena de 100 sous.

VII.5 ELS BATIFULLERS

Les primeres ordenances relatives a l'ofici dels batifillers daten de 1462. Aquestes feien referència als exàmens que havien de passar els artesans que volguessin establir un obrador i als drets d'admissió que devien pagar a la caixa de l'ofici, 20 sous els batifillers nacionals i 40 els estrangers. El 1472 es van publicar altres ordenances de l'ofici que especificaven qui podria ser examinat de l'ofici, i es prohibia l'accés als antics esclaus¹¹⁰³.

Els batifillers treballaven or i plata fins a convertir-lo en pa d'or. Les fines làmines de fulles d'or s'obtenien fonent monedes d'or i usant també una mica de plata. Cada 10 dies o cada dues setmanes fonien unes 12 o 13 monedes¹¹⁰⁴. Aquestes monedes es posaven en una bosseta de badana¹¹⁰⁵ posada damunt d'una enclusa que es picava amb una maça i s'obtenien làmines o pans d'or. Quan la planxa obtinguda emplenava la bossa, es dividia en quatre parts i es tornava a començar la feina per a cada fragment, fins a emplenar una altra vegada la bosseta amb una nova planxa, cada vegada més prima. Els pans d'or de gruix adient es podien convertir en tires i després en fils per a tapisseries, brocats, i per als brocats i la passamaneria.

Aquestes fines làmines s'ajuntaven amb fils de seda per elaborar fils d'or que eren usats per nombrosos teixits de seda. Al segle XIV el fil d'or s'obtenia a partir d'una part interna feta amb fil de seda o de lli al voltant del qual s'embolicava un estret budell d'animal, i al voltant d'aquest, un fil d'or o de plata. Però als teixits de seda dels segles XV i XVI l'estrat mitjà del budell havia desaparegut i l'estreta franja d'or i plata envoltava directament la part central formada pel fil de seda. Aquesta operació es feia a mà, enrotllant els fins filaments d'or o de plata al voltant d'un nucli de fils de seda. Ja tampoc s'usaven fils de lli sinó només fils de seda per la part interna que s'emblanquien amb sulfat per fer fils de plata i amb tint groc per l'or. El fil metàl·lic s'adheria millor al fil de seda que al de lli¹¹⁰⁶.

La fabricació del fil d'or era una feina especialitzada, i fins i tot millor remunerada que la feina dels broadors. Era imprescindible que s'utilitzessin fils de qualitat ja que el resultat

¹¹⁰³ CAPMANY, A.: *O. Cit.*, pàg. 123.

¹¹⁰⁴ EDLER DE ROOVER, F: *O. Cit.*, pàg. 88.

¹¹⁰⁵ Pell assaonada de be o d'ovella (Alcover Moll).

¹¹⁰⁶ DURAN i SANPERE, A: "El oro y sus industrias", a *Barcelona, Divulgación Histórica*, IX, 1959, pàg. 173-175.

podia ser desastrós si les fibres perdien ràpidament la seva brillantor¹¹⁰⁷.

A Barcelona els batifillers feien els fils d'or per que fossin usats en els draps d'or (brocats, domassos, setins) i pels brodats d'or i de plata. Aquests fils també eren usats pels oripellers. També els argenters filaven fils d'or¹¹⁰⁸. Malgrat que a Barcelona no es van fabricar teixits amb fil d'or, fins més tard, i per part de mestres arribats d'Itàlia o València, a mitjans del segle XIV els batifillers ja eren abundants a la ciutat, però cal destacar que els productes que elaboraven també estaven destinats a altres oficis, com el dels oripellers¹¹⁰⁹.

A altres llocs, com Florència, on la manufactura de draps d'or estava tant desenvolupada, l'activitat dels batifillers no cobria les necessitats del mercat¹¹¹⁰. La seva activitat estava limitada per part dels empresaris seders que controlaven tot el procés de fabricació dels teixits de seda. Depenien d'aquests, que els proporcionaven la matèria primera i no tenien possibilitats de vendre teixits de seda perquè això hagués entrat en competència amb els seders, però els principals negocis de batifillers tenien brocats teixits per ells mateixos.

Tenint en compte que treballaven amb materials molt cars, com monedes d'or i de plata, dedicar-se a l'ofici de batifiller requeria tenir prou capital per invertir en la compra de la matèria primera.

A Barcelona els alts costos de la producció també van ocasionar dificultats als batifillers. A finals de segle un batifiller de la ciutat, Salvador Filipot s'havia posat al servei d'uns altres artesans com a treballador assalariat¹¹¹¹. Prometia al barber Antoni Martorell i la seva dona Joana que durant un any treballaria a casa d'ells en el seu ofici de batifiller batent or i plata per l'obra de filar. El matrimoni contractant proveiria al batifiller amb carbó i ferraments necessaris per a batre or i plata i es quedarien amb el que Salvador hagués produït. Salvador Filipot es comprometia a no treballar en el seu art ni directa ni indirectament per cap altra persona durant aquest any. Durant aquest temps el matrimoni contractant li donaria l'allotjament, les eines i la matèria primera per al seu ofici, però el batifiller es proveiria ell mateix de menjar, beguda i del que tingués necessitat. A més a més, prometia tornar tot l'or i

¹¹⁰⁷ STANILAND, K: *O. Cit.*, pàg. 16.

¹¹⁰⁸ L'argenter Rafael Comes havia contractat una aprenenta, Tecla, a qui ensenyaria l'ofici de filar or durant 7 anys. El mestre li pagaria 20 sous a l'any durant els tres primers anys i 7 lliures durant els restants 4 anys (17 de maig de 1492. Antoni Palomeres, *Manual*, 207/18.).

¹¹⁰⁹ El 1378 degut al gran soroll que feien els batifillers, que en aquesta època estaven situats a la plaça del Rei, el rei Pere el Cerimoniós va donar ordre perquè no destorbessin els oficis de la capella del Palau Reial. (DURAN i SANPERE, A: "El oro...", pàg. 173).

¹¹¹⁰ El 1427 a Florència només hi havia una botiga que produïa or i plata filats. Trenta anys després el nombre de negocis que feien fils metàl·lics va anar augmentant fins arribar a sis, dels quals tres eren companyies i els altres tres negocis individuals. (EDLER DE ROOVER, F: *O. Cit.*, pàg. 88).

¹¹¹¹ AHPB: Galceran Balaguer, *Manual*, 241/7. 5 de novembre de 1481.

la plata que li proporcionessin durant l'any que treballaria a casa d'Antoni Martorell, sense cap deflació ni disminució. En cas de perdre l'or o la plata, tant si era accidentalment com intencionadament, prometia pagar igualment tot el seu valor. A canvi del seu treball Salvador Filipot rebria una paga de 10 sous al dia. En total la suma seria de 40 lliures per tot el temps que passaria treballant al servei del matrimoni. Per elaborar la matèria primera li havien facilitat 12 peces d'or i de plata. A més a més disposaria d'obrador amb carbó, ferraments i altres mitjans per la seva feina. En cas que Salvador superés la producció prevista, tampoc no podria treballar per a cap altra persona, només per al matrimoni contractant fins que hagués passat l'any de durada del contracte, sempre i quan durant aquest any li donessin més or i plata per treballar. En cas que el barber i la seva dona no li donessin les 12 monedes per fer el seu treball, més endavant li haurien de pagar aquesta suma. Salvador Filipot es comprometia a complir amb els termes del contracte sota pena de 100 lliures i li feia de fiadora la seva mare Brígida.

Segurament el batifuller no tenia mitjans per establir el seu propi obrador per pagar el carbó, les eines i la matèria primera per endavant i hauria de llogar el seu treball a un barber i a la seva dona, dels quals dependria econòmicament. Aquests, traurien profit del treball del batifuller a canvi de facilitar-li un salari, eines, matèria primera i l'allotjament. No sabem si hi havia alguna relació professional de la dona del barber amb l'ofici de filadora d'or.

Un exemple similar va ser un contracte posterior, de 1513, entre el mercader Antoni Planes, el batifuller Jaume Planes i la dona del sabater Pere Costa, filadora d'or. A través del qual podem veure les relacions de treball que s'establien entre els batifillers i els filadors d'or. El sabater pagaria al mercader Antoni Planes 250 lliures i a canvi d'aquesta quantitat el mercader li lliuraria a ell i la seva dona (l'encarregada de filar l'or), matèria primera per a treballar en el seu ofici. El mercader estava obligat a lliurar al sabater i la seva dona quatre o cinc peces o batedures d'or a l'any, i així faria cada any, fins que arribés a les 250 lliures. A més a més, Antoni Planes es comprometia a pagar al final de cada any del que sobrés a casa seva de les 250 lliures, després de lliurar-li les 4 o 5 batedures d'or. S'haurien de repartir la meitat del guany a parts iguals de les quatre o cinc peces o batedures i del fil procedent d'aquestes que s'hagués elaborat. Aquest guany, segons l'experiència d'Antoni Planes, seria d'unes 12 a 15 lliures per cadascuna de les peces. La meitat del guany seria per a Antoni Planes ("per al seu treball i bona indústria"). Jaume Planes, batifuller d'or i de plata, era i seria l'encarregat de fer les batedures per Antoni Planes. En cas que el batifuller o un dels oficials que treballaven per

a ell emmalaltissin o morissin, o per algun altre motiu justificat, Jaume Planes no pogués fer la feina que habitualment feia, aquest podria disminuir la feina i fer menys de les dites 4 o 5 batedures, prorratejant el guany. En cas que Pere Costa volgués cobrar les 250 lliures i el guany d'aquestes, abans que hagués passat un any, Antoni Planes no hauria de donar-li la quantitat fins passats dos mesos després de l'any, i així cada any després del temps que Pere Costa deixés de prestar servei. Les dites 250 lliures se les podria quedar Antoni Planes, ja que aquest es podria trobar al final de cada any amb alguna suma de fil d'or o de peces en poder del mestre qui les farà i així tindria de marge aquests dos mesos per donar sortida a aquestes peces. Al cap d'un any, dos o tres i després dels dos mesos acordats, Pere Costa podria reclamar les 250 lliures i el guany derivat d'aquestes, i Antoni Planes li hauria de pagar les 250 lliures i la meitat del guany. Antoni Planes hauria de donar compte del guany obtingut durant el temps que hagués tingut les 250 lliures¹¹¹².

Aquest contracte és un bon exemple per veure el funcionament del negoci batifuller. El mercader Antoni Planes era qui comprava i proporcionava la matèria primera, el batifuller Jaume Planes i els oficials que l'assistien feien les làmines del pa d'or i la dona de Pere Costa, la filadora d'or, s'encarregava de convertir les làmines en fil d'or. Degut a l'alt valor del material amb el que treballaven, el marit de la filadora hauria de pagar un dipòsit per a la matèria primera que el mercader els lliuraria. Les 250 lliures es destinarien a la compra de l'or del qual Jaume Planes obtindria 4 o 5 peces a l'any. En aquest contracte també podem observar que Antoni Planes feia d'empresari que organitzava la producció, connectant els diferents artesans que participaven en el procés productiu. Ell s'ocuparia de proporcionar l'or al batifuller, que li lliuraria les peces que hagués elaborat amb aquest or, i posteriorment el mateix mercader donaria les peces a la filadora d'or i el seu marit. Aquests al seu torn li lliurarien el producte manufacturat al mercader i ell se n'ocuparia de la seva comercialització, repartint el guany obtingut amb el sabater i la seva dona. No s'indica que el batifuller participés dels beneficis de l'empresa, possiblement el mercader li pagava en funció de la feina feta.

Sembla que Jaume Planes treballava al servei del mercader de qui rebia el material i a qui el retornava un cop manufacturat. El cas de la filadora i el seu marit era diferent ja que encara que el mercader els donava el material i aquests li proporcionaven el producte del seu treball, actuaven com a socis capitalistes en el negoci i a la vegada ella participava amb el

¹¹¹² DURAN i SANPERE, A: "El oro...", pàg. 175-177. i *Barcelona i la seva història...*, pàgs. 350-352. Document del 5 d'agost de 1513.

seu treball obtenint un benefici dels diners invertits i de la feina feta. La inversió que havien fet servia com a garantia, ja que posteriorment recuperaven la quantitat.

Observem que els batifillers que recorrien a socis capitalistes perquè els proporcionessin capital, eines i/o matèria primera (làmines d'or o monedes) no eren casos aïllats¹¹¹³.

Progressivament el nombre de batifillers va anar augmentant i unint-se a altres oficis similars van acabar formant un gremi¹¹¹⁴.

¹¹¹³ Duran i Sampere també recull l'exemple d'un batifiller de Sevilla establert a Barcelona, Benet de Colis, qui en 1460 havia format una societat per 3 anys amb l'argenter barceloní Antoni Cristià. Durant aquest temps el batifiller no podria treballar per cap altre al Principat ni al regne de València sota pena de 2 florins d'or d'Aragó. Benet prometia fondre dues batedores al mes, i a canvi l'argenter li pagaria 6 florins d'or d'Aragó. El batifiller hauria de viure i treballar a la botiga d'Antoni Cristià i a canvi de l'allotjament hauria de pagat 25 sous al mes. En cas que estigués malalt no guanyaria res. (DURAN i SANPERE, A: Barcelona..., vol. II, pàg. 350).

¹¹¹⁴ DURAN i SANPERE, A: "El oro...", pàg. 177.

VII.6 ELS TEIXIDORS DE DRAPS DE RAS I DE SENYALS

Els draps de ras eren uns tapissos luxosos en forma de domassos. El ras és un tipus de tela de seda llisa, suau, fina i molt brillant, de revers mat, de més cos que el tafetà i menys que el vellut. El seu ordit és fi i sortint i la trama, més gruixuda, està oculta. Els rasos que tenen or o plata han de tenir la seva trama d'or o plata fina i l'ordit de seda. La seva trama ha de ser de seda fina i crua, sense barrejar altra seda tenyida en cru. Els treballs del ras es feien afegint nous ordits o trames. El ras té diferents varietats, destaquen el ras adomassat, lligament derivat del ras o setí, usat principalment per mantells de cotó o fil, el ras brocat és una tela d'or o plata tramada amb un torçat senzill de seda. La varietat de ras doble no té revers¹¹¹⁵.

Els draps de senyals també eren uns teixits de luxe, de llana, seda o fins i tot vellut als que s'incrustaven escuts o emblemes (senyals). Acostumaven a utilitzar-los els reis o els nobles per adornar les seves cases o per la seva indumentària¹¹¹⁶.

Sovint aquest dos oficis estaven vinculats. Però mentre que els teixidors de draps de ras, feien teixits sencers amb fils de seda i or, els teixidors de draps de senyals es limitaven a la decoració dels draps afegint-hi brodats.

L'ofici de teixidor de draps de senyals ja era conegut a Barcelona durant el segle XIV¹¹¹⁷. A finals d'aquest segle estava establert a Barcelona un mestre teixidor designat com a "mestre de draps de senyals", Pere Domènec. Aquest mestre havia format part del Consell de Cent el 1391 i hi tenia el càrrec d'oïdor de comptes. El consell li va encarregar la confecció d'uns draps amb senyals heràldics¹¹¹⁸. Pere Domènec havia rebut en 1404 un encàrrec per brodar

¹¹¹⁵ DÁVILA, R.M; DURAN, M; GARCÍA, M: *O. Cit.*, pàg. 164 - 165.

¹¹¹⁶ MUTGÉ VIVES, J: "Artesanos barceloneses al servicio de Alfonso el Benigno (1327-1336)", pàg. 411. Alfons el Beningne va contractar alguns d'aquests artesans. El 1331 li va pagar a Martí Fabre 27 sous sobre l'impost pel preu de diverses teles que li havia encarregat per la reial casa. A l'any següent li va pagar certa quantitat "per draps de senyals qu'el senyor rey ne manà comprar a obs de la seva cambra, com anà a les nocces de l'infant En Pere, comte de Ribagorça e d'Empúries".

¹¹¹⁷ DURAN i SANPERE: *O. Cit.* pàg.329: Pere Safont era anomenat mestre de draps de senyals o draps pintats que el 1359 havia rebut l'encàrrec de fer una coberta de drap verd amb senyals reials per als cofres del rei. La documentació del segle XIV cita altres mestres de draps de senyals, Pere Riambau (1375), Pere Forès (1387), Pere de Bosquets, Francesc Nicolau, Bernat Pellisser, i Joan Sastre.

¹¹¹⁸ DURAN i SANPERE: *O. Cit.*, pàg. 327 -328. Pere Domènech va fer uns draps de quatre canes de llarg, estimats a 26 sous la cana. Els consellers li van pagar també 3 lliures i 6 sous per un drap vermell amb senyals en substitució d'un drap que havia ornat el pont de la platja a l'arribada del rei Martí el 1397. Aquest draps la gent de la galera del rei s'havia endut, de manera que van haver d'encarregar de nou aquests draps que els consellers de la ciutat havien prestat a particulars i comunitats religioses. Els consellers també li van pagar a Pere Domènec 10 lliures i 4 sous per un drap de llana de sis canes de llargada amb un senyal de Pi al mig i un

dos draps de 3 canes cadascun per l'audiència reial. El mestre hi va fer tres signes al mig i altres onze signes en forma de creu i va rebre 6 lliures per cada drap¹¹¹⁹.

La presència de teixidors de draps de ras era bastant menys freqüent. A inicis del segle XV trobem les primeres referències a aquest ofici. Bernat Campins va teixir el 1414 un drap destinat a la capella de la Casa de la Ciutat i pocs anys després la Generalitat li va encarregar un altre drap amb escuts, destinat a la cambra nova del consell. Poc després, Bartomeu Oriol, "mestre bancaler i teixidor de draps de ras", havia rebut comandes de fer bancals per a la Generalitat. El 1432 havia rebut una comanda per part de la confraria dels paraires de Barcelona per fer unes portaleres. És el primer mestre barceloní a qui es fa referència com a mestre de draps de ras. Per les característiques de l'obra que havia fet, i a diferència dels mestres que havien rebut encàrrecs al llarg del segle XIV, se'l pot considerar un mestre tapisser. A partir d'una pintura que representés les històries de la Resurrecció de Jesús i de la vida de Sant Antoni, el mestre Oriol havia d'interpretar aquestes escenes teixint-les a les cortines. Per tant no es tractava d'afegir uns brodats menors, sinó de teixir unes cortines de tapís amb escenes. Per aquesta obra el mestre Oriol havia cobrat 30 lliures¹¹²⁰. Els draps de ras eren peces de gran luxe molt preuades i demandades per part de la reialesa. Com hem indicat en parlar del desenvolupament de la sederia autòctona a mitjans del segle, les autoritats municipals van afavorir i subvencionar uns mestres procedent d'Arràs, amb la voluntat d'impulsar aquesta manufactura a la ciutat.

El primogènit de la corona, Joan d'Aragó havia encarregat en 1468 un tapís amb un camp verd amb 4 signes, 2 regnes per al servei de taula del rei. La peça l'hauria d'elaborar el teixidor de draps de ras i de senyals Joan Albareda¹¹²¹.

senyal de la ciutat a cada cap, en compensació d'un drap semblant perdut en la mateixa ocasió.

¹¹¹⁹ En primer lloc el protonotari del rei va vendre el drap a Pere Domènec i després quan aquest el va elaborar li va pagar per la feina feta. (9 de desembre de 1404. AHPB: Joan Despujol, *Manual*, 101/1)

¹¹²⁰ DURAN i SANPERE: *O. Cit.* pàg. 330-332.

¹¹²¹ AHPB: Bartomeu del Bosc, *Manual*, 199/14. 5 de febrer de 1468.

El mateix Joan Albareda va vendre en 1441 unes teles a Rafael Ferrer, tresorer del rei per 10 lliures i 3 sous. Les teles eren per les filles del rei Maria i Elionor (AHPB: Honorat Saconamina, *Manual*, 166/5. 14 de juny de 1441).

Anys abans, el mestre de draps de ras havia signat un contracte atípic, a través del qual acordava convertir en muller la seva esclava Margarida de gènere dels turcs, que no aportava dot, però el futur marit li havia assignat un esponsalici de 15 lliures. (AHPB: Narcís Bru, *Manual*, 141/3. 30 d'agost de 1439).

VIII. ELS SEDERS ESPECIALISTES BARCELONINS. ELS VELLUTERS

Al llarg de la primera meitat del segle no trobem cap seder barceloní que fos mestre en les tècniques de teixir domassos, setins, brocats o velluts. A partir de la segona meitat del segle trobem alguns teixidors de draps d'or (brocats, setins o domassos) barcelonins, però les referències a la seva activitat són molt escasses. Pel que feia als velluters a finals del segle en trobem més referències que als teixidors de setins o domassos.

L' inventari d'un velluter dels primers anys del segle XVI, de 1511, Sebastià Auxapí, ens permet conèixer els productes i les eines amb les que treballava un velluter de finals del segle XV¹¹²². El velluter vivia en una casa llogada al mossèn Anell, pagant pel preu del lloguer 5 lliures a l'any. La casa estava situada al carrer anomenat la Davallada dels Lleons. Les eines i les teles estaven repartides per tota la casa.

A l'entrada tenia dos porxos on estaven situades la majoria de les eines per al treball de la seda:

- Un parell de cadires per plegar vellut
- Un cep de debanar seda
- 5 peus de debanadores : 3 de ferro i 2 de fusta
- 2 debanadores petites
- 6 llances amb ferros
- un ordidor de seda
- una trescanadora per la dita seda

En un altre porxo de la casa el velluter tenia altres cinc telers amb totes les seves eines, dels quals dos eren per teixir vellut i els altres tres per teixir seda.

A la casa hi havia algunes teles de vellut teixides:

- En un teler: una tela de vellut de 14 canes sense pèl de 21 unces de pes
- En un altre teler: una tela de 45 canes i 8 lliures de pes aproximadament
- Un saió de contral guarnit de vellut negre ja usat
- Un saió guarnit de vellut, 2 capetes de vellut amb tiretes o vores de seda
- Un gipó de vellut lleonat

¹¹²² AHCB: Fons Notarial, *Inventaris*, I.24. Inventari de 1511.

- Una caixa de vellut negre
- Una peça de vellut negre de 8 canes i 6 pams
- Un tros de vellut negre de 6 canes i 5 pams

El velluter no es limitaria al teixit de vellut, al seu obrador el també tenia altres tipus de teixits de seda:

- 8 lliures de seda de setí tenyida negra
- 7 canes de trama de la mateixa seda
- Una peça de tafetà doble de 9 canes i 3 pams
- 5 canes de tafetà que té el notari del testament i de l' inventari a raó de 23 sous per cana, per pagar el cost del testament i de l' inventari

També hi trobem matèria primera de seda:

- 10 lliures i mitja de seda blanca torta
- 3 lliures de seda blanca en madeixa
- 2 lliures i 9 unces de seda blanca
- 2 lliures i mitja de seda
- Seda negra lleonada burella de 2 lliures i mitja
- Seda negra
- Una lliura i mitja de seda negra de vellut negre

Sembla ser que Sebastià Auxapí feia totes les fases del treball de la seda. A la casa on vivia trobem eines per diferents processos del treball de la seda. Per a les fases inicials hi havia debanadores, ceps per debanar seda. Hi havia seda en madeixes, sense elaborar, però també torta (no es cita cap torn, però possiblement també s'hi fes el procés de tòrcer la seda). Pel que feia a les fibres d'altres materials a la casa del velluter només hi havia 3 lliures i mitja de fil de filar de lli i estopa.

Per a teixir hi havia llances amb ferros, un ordidor, una trescanadora, telers per diferents tècniques (dos normals per a teixir seda i 2 especials per a teixir vellut), amb totes les seves eines; i cadires per plegar vellut. La majoria de teles que hi havia eren de vellut, però també n'hi havia de setí i tafetà.

Podem veure que entre els seders especialistes barcelonins de finals del segle XV, tampoc hi

havia sempre una divisió del treball. Uns mateixos artesans feien les diferents fases del treball, des de tòrcer i de banar fins al teixit final. A través de l' inventari veiem que la situació de Sebastià Auxapí era bastant modesta, ni tan sols era propietari de la casa on vivia i no tenia prou diners per pagar les despeses per al seu testament i inventari, havent de pagar amb teles al notari.

Un dels primers velluters barcelonins que hem trobat havia estat Francesc Figuerola, que en 1457 havia comprat a l'empresari Joan d'Aguilar un teler apte per teixir vellut¹¹²³. Aquest velluter també havia tingut negocis amb el mestre de draps de seda luquès, Llàtzer Nicolau de Nigri, a qui devia una suma de diners¹¹²⁴.

Ja a finals del segle, trobem altres dos seders que també teixien velluts, Antoni del Ferro i Antoni Mateu. Al maig de 1488 Antoni Mateu, havia venut a Antoni del Ferro, velluter, un teler per teixir seda. El velluter havia pagat una part del preu en metàl·lic, 5 lliures, i l'altra part en espècie mitjançant dos pams i mig de vellut negre. Antoni de Ferro hauria de lliurar la tela de vellut al llarg del mateix mes de maig i pagar la suma en metàl·lic el mes de juliol¹¹²⁵. Antoni Mateu també sabia teixir vellut, havia après a teixir velluts, velluts vellutats i també setins. En 1461 havia signat un contracte durant un any i mig per aprendre aquestes tècniques amb el mestre venecià Francesc de Jacobo¹¹²⁶.

Un any després, en 1489, Antoni del Ferro havia venut al mercader Jaume Rull, un teler del que es precisava que era apte per a teixir velluts senars¹¹²⁷ amb tots els seus forniments i amb 12 canes ordides de vellut negre¹¹²⁸. El preu havia estat 11 lliures. Aquesta quantitat superava el cost mitjà que havien tingut els telers per teixir velluts¹¹²⁹. Al segle XV a Florència el seu

¹¹²³ Veure apartat "El mercader i empresari seder Joan d'Aguilar", pàg. 321. (AHPB: Honorat Saconamina, *Manual*, 166/17. 3 de juny de 1457).

¹¹²⁴ Al document no es detalla a què corresponia el deute, només la quantitat : 11 lliures, 4 sous i 2 diners. (21 d'abril de 1456. AHPB: Nicolau de Mediona, *Manual*, 163/9). Al document figuraven com a fiadors de Francesc Figuerola, Rafael de Rapallo i Manuel Vasi, genovesos teixidors de draps de seda, i Bernat Bages i Joan Lluçà, teixidors de draps de lli, ciutadans de Barcelona.

¹¹²⁵ VOLTES BOU, P: "El establecimiento y el utillaje", pàg. 46 (AHPB: Miquel Fortuny, *Manual*, 249/3. 14 de maig de 1488).

¹¹²⁶ AHPB: Bartomeu Costa, *major*, *Manual*, 175/14. 3 de desembre de 1460.

¹¹²⁷ Es tractava d'un tipus de velluts més complexos que els velluts normals i els velluts dobles. Els velluts senars tenien 22 lligadures (els velluts en tenien 21 i els velluts dobles 20 lligadures). (NAVARRO, G: "El arte de la seda en el Mediterráneo...", pàg. 25).

¹¹²⁸ AHPB: Antoni Joan, *Manual*, 187/49. 25 de febrer de 1489.

¹¹²⁹ Fins i tot un teler que s'havia venut al segle següent a Barcelona havia tingut un preu més baix. En 1535 el velluter Jeroni Barrubo havia venut un teler per teixir vellut al també velluter Antoni Italiano de Cremona. El teler tenia dues parts de llisos, dos parells de caixes i dos plegadors i havia costat 8 lliures (VOLTES BOU, P: "El establecimiento y el utillaje", pàg. 47).

preu oscil·lava entre 6 i 8 florins (4-6 lliures barcelonines)¹¹³⁰. A València dos telers per teixir vellut amb tots els seus components, s'havien venut en 1485 per 7 lliures¹¹³¹.

Jaume Rull havia pagat el teler a Antoni del Ferro en espècie, mitjançant la venda de 3 lliures i 7 unces de seda “crua de vels”, el preu de la qual era 11 lliures. Aquesta forma de pagament amb matèria primera de seda, fa pensar que Rull ja abans de comprar el teler es dedicava a la sederia. El mercader havia comprat el teler perquè volia dedicar-se a la manufactura de draps de vellut i per aquest motiu el mateix dia havia contractat un velluter per que teixís al seu servei¹¹³². El teixidor de draps de vellut, Bartomeu Bertran, hauria de confeccionar per Jaume Rull les 10 canes de vellut negre ordides que li havia comprat a Antoni del Ferro. Jaume Rull hauria de proveir de menjar i beguda a Bartomeu Bertran durant el temps que trigués en teixir les 10 canes, i a més a més donar-li un parell de sabates, un bonet senar i un parell de camises “raonables”. Bartomeu Bertran, que tenia 18 anys, es comprometia a teixir bé i lleialment les 10 canes i sense dilació.

A més del contracte per obra que havia establert amb Jaume Rull per teixir les dites 10 canes, Bartomeu Bertran havia signat el mateix dia un altre contracte amb el mercader. Es comprometia a teixir 58 canes de vellut de color blau, que començaria a teixir quan hagués acabat de teixir les altres 10 canes de vellut negre. Bartomeu es comprometia a teixir les 58 canes en un any, a més prometia fer-ho “sine fraude et degastacione et dolo et fraude ad cognitione magistrorum velutorum”. A canvi, el mercader es comprometia a pagar-li 24 lliures (aproximadament 2 lliures i mitja per cada cana) i donar-li durant aquest any menjar i beguda. Segurament la durada del contracte i el temps que es necessitava per teixir 58 canes de vellut coincidien. Quan els teixidors cobraven en funció de la quantitat teixida, els pagaments variaven en funció del temps dedicat i de l'habilitat requerida per fer una feina. A Florència per exemple s'estimava que calia un mes per teixir una quantitat aproximada de tafetà (50 braces) i 6 mesos per fer la mateixa quantitat de brocat. Per tant, Bartomeu Bertran trigaria gairebé el doble de la mitjana de temps necessari per teixir brocat. També el salari que

¹¹³⁰ Molt més cars eren els telers per teixir vellut de pèl sobre pèl, que costaven entre 30 i 35 florins (22-26 lliures). (EDLER DE ROOVER, F.: *O. Cit.*, pàg. 55-61).

¹¹³¹ NAVARRO, G: *Los Orígenes...*, pàg. 106. El mateix preu havien tingut un teler venut pel velluter Gaspar Guanyador al notari Joan Montfort i també a Aparicio Martínez. Un preu similar també havia tingut un teler per teixir vellut venut a Barcelona en 1535 pel velluter Jeroni Barrubo al també velluter Antoni Italiano de Cremona. El teler tenia dues parts de llisos, dos parells de caixes i dos plegadors i havia costat 8 lliures.

¹¹³² AHPB: Antoni Joan, *Manual*, 187/49. 25 de febrer de 1489.

rebria Bartomeu s'allunyava molt dels salaris que rebien els teixidors de brocats florentins, que al voltant de 1460 guanyaven uns 130 florins per any (més de 97 lliures). El salari que Jaume Rull prometia pagar-li s'aproximava més als salaris que podria rebre una teixidora de tafetà, el tipus de teixidors menys remunerat, uns 27 florins (unes 20 lliures), en tot un any¹¹³³. Un altre velluter de finals del segle havia estat Simó Botell. En 1474 en una venda de censal al donzell Manel de Corbera, Simó Botell havia posat com a garantia un conjunt de teles de vellut i setí, segurament elaborades per ell mateix¹¹³⁴. El conjunt, venut en encant públic, estava format per: un drap de vellut negre de 9 canes i mitja, un tros de vellut morat de dues canes, una peça de setí negre de 9 canes i 6 peus i mig, una altra peça de setí negre de 8 canes i 6 peus, i una peça de setí argentat de 13 canes i un peu. El 1490, Botell havia venut un conjunt de sedes, sense detallar-ne si eren teles manufacturades o matèria primera, a Jaume Sans, també seder i corredor d'orella per al seu ofici per 3 lliures i 13 sous. El mateix dia, el seder i corredor d'orella es comprometia a pagar el que quedava d'una partida de teles comprada a la botiga del mercader Jordi Ros, 3 lliures, 5 sous i 8 diners¹¹³⁵. Possiblement en tots dos casos es tractava de peces confeccionades i Jaume Sans seria un seder més dedicat a la venda de teles de seda que no a la confecció.

A partir de mitjans del segle també trobem més sovint referències a seders, i teixidors de draps de seda als contractes d'aprenentatge amb mestres barcelonins fet menys freqüent a principis del segle¹¹³⁶. Tot i així a partir de la segona meitat del segle havien estat molt més nombroses les referències a oficis menors (com cinters, perxers, o mercers), respecte als teixidors de vels o de seda.

Durant les crisis del segle XV van mancar diners per fer inversions productives en la indústria local. La situació de la sederia després de la guerra civil no en va ser una excepció, la manca d'inversions de capital, d'estímuls tècnics i socials va acabar amb les iniciatives de concentració i augment de producció sedera que s'havien donat als anys centrals del segle.

¹¹³³ DE ROOVER, R: *O. Cit.*, pàg. 188.

¹¹³⁴ AHPB: Antoni Joan, *Manual*, 187/33. 12 d'octubre de 1474. Uns anys més tard Simó Botell havia venut al mateix Manuel de Corbera un violari de 86 sous a l'any. Com a garantia Simó Botell havia venut 8 canes i mitja de setí negre i 7 canes i mitja de domàs negre, valorades en 36 lliures. (AHPB: Antoni Joan, *Manual*, 187/39. 13 de març de 1481). Un any després, el 12 d'octubre de 1475, Simó Botell, havia retornat a Manuel de Corbera les 70 lliures per les quals li havia venut les 7 lliures i 10 sous de censal mort. Manuel de Corbera havia retornat a Simó Botell, les teles que aquest havia dipositat com a garantia de pagament, entre aquestes es trobaven diversos teixits de vellut i de setí (AHPB: Antoni Joan, *Manual*, 187/34).

¹¹³⁵ AHPB: Pere Triter, *Manual*, 239/9. 20 de juliol de 1490.

¹¹³⁶ El 1461 Joan Ganyador, designat com a seder havia contractat l'aprenenta Vicenta per a assistir-lo durant 3 anys. (AHPB: Antoni Joan, *Manual*, 187/20). El 1465 Daniel Jordà, que també seder havia contractat Eulàlia per a ensenyar-li el seu ofici durant 5 anys. (AHPB: Joan Fluvià, *Manual*, 225/1).

Aquesta indústria en vies de desenvolupament des de feia molt pocs anys no era prou forta per resistir el cop de la guerra civil.

Després de la guerra la situació no va ser gaire diferent de la que hi havia a inicis del segle. Els aprenents que s'havien format al costat dels velluters, teixidors de domassos i setins italians, s'havien en convertit en mestres d'aquestes arts. Però eren minoria davant els mercers, brodadors, cinters, perxers i altres artesans seders menors que treballaven de forma independent. La producció d'aquest tipus de peces de seda no havia disminuït, al contrari, el nombre d'artesans i artesanes dedicats a aquests oficis havia augmentat respecte a inicis del segle, com també el consum dels productes que elaboraven.

Les ordenances de l'ofici dels velluters de Barcelona es van promulgar en 1547 i havien tingut per objectiu regular els fraus que s'havien detectat en l'exercici d'aquest ofici. Les mateixes ordenances especificaven com un dels fraus la venda de velluts de pèl i mig com si fos de dos pèls, i els d'un pel com si fos d'un pèl i mig, alguns amb trama de filadís, i altres amb trama de cotó. Un altre dels fraus era la manca de marca en el teixit. Les ordenances dels velluters enumeraven els següents teixits: velluts, rasos, domassos, tafetans dobles i senzills.

Les ordenances establien que calia escollir dos Prohoms per dirigir i administrar el gremi, i imposar penes als infractors. Ningú podria exercir l'ofici ni tenir botiga o obrador sense haver estat examinat pels Prohoms, després d'haver finalitzat el seu aprenentatge i estat com a oficial a casa d'un mestre aprovat. En cas de no trobar l'aspirant hàbil en tots els teixits de l'art, només se li donaria llicència per teixir aquells tipus de teles que hagués demostrat que sabia teixir. Totes les teles de seda, tant les fabricades a Barcelona, com les importades, abans d'entrar a casa del mercader, havien de ser vistes pels Prohoms, i si no complien amb la marca i llei, podien estripar-les en tres trossos, adjudicant un a la reial hisenda, i els restants dos als jutges. Si eren de bona qualitat, els havien de posar un segell de plom fi com a senyal que havien estat reconegudes. Totes les qüestions que s'originessin sobre la seda, tant en madeixa, com obrada, s'havien de determinar pels Prohoms amb el consell dels perits de l'ofici. Les ordenances també establien la forma i l'amplada de les pintes, el tir de les peces, senyals de les vores per distingir la qualitat de la roba. Els Prohoms tenien a més a més el poder d'anar a qualsevol hora a registrar els telers i les botigues¹¹³⁷.

L'únic teixidor de draps d'or barceloní que hem documentat a la primera meitat del segle, va

¹¹³⁷ CAPMANY, A.: *Memorias históricas...* Tom I, tercera part, pàg. 68-68.

ser, Julià Martí, mort el 1443¹¹³⁸.

Més endavant trobem altres seders de la ciutat que coneixien aquestes tècniques, com Pere Ferrer i Joan Feixes, que havien iniciat la seva activitat a mitjans del segle. El 1459 Pere Ferrer, mestre en teixits de domàs i setí, havia signat un contracte de treball per un any i mig amb Joan Feixes, també teixidor de domàs i setí. Els dos seders havien acordat que Joan Feixes estaria un any teixint setí i el mig any restant domàs. La compensació que li pagaria el mestre es fixava en tres sous per a cada cana de setí i set sous i sis diners per a cada cana de domàs¹¹³⁹. Com a teixidor especialitzat el seu contracte també incloïa la clàusula per la qual es comprometia a treballar en exclusiva per a Pere Ferrer i en cas que fes qualsevol feina que no fos autoritzada pel mestre, hauria de retornar totes les hores que hi hagués dedicat.

A la darrera dècada del segle tenim documentat un altre seder barceloní que teixia draps de setí. En 1492 el seder Joan Mascardell havia posat com a garantia de pagament d'un violari dues canes de setí verd, i també eines per al seu ofici: 5 peces de llisos per obrar setí ras i altres sedes¹¹⁴⁰.

¹¹³⁸ Coneixem la presència d'aquest seder gràcies a un document en el que el seu pare i hereu, Joan Martí, mestre de cases, havia nomenat procurador al seu altre fill, Joan, batifuller de plata, per que li fes d'àrbitre en la disputa que tenia amb Caterina, la vídua de Julià Martí. (AHPB: Pere Devesa, *Manual*, (155/4). 29 d'octubre de 1443

¹¹³⁹ AHPB: Bernat Montserrat, *Manuale comune*, 159/33. 1 de setembre de 1459.

¹¹⁴⁰ AHPB: Antoni Joan, *Manual*, 187/54. 17 d'agost de 1492. Joan Mascardell havia venut a Joana, vídua de Pere Llull, ciutadà, 20 sous anuals de renda de violari.

IX. CONCLUSIONS

La bibliografia publicada fins ara ha considerat que la manufactura sedera a Barcelona havia estat molt secundària a l'època que estudiem, sobretot si la comparem a altres centres. Després d'haver consultat un volum considerable de documentació, sobretot de fonts notariales, (més de mil volums de protocols), podem confirmar que les referències al treball de la seda no són molt nombroses, és a dir que la producció local no va ser molt rellevant. Es va limitar gairebé exclusivament a peces menors, com vels, cinturons, cintes, perxes o gandalles (aquestes darreres exclusivament elaborades per dones) i altres complements del vestit, i es va mantenir bastant estable al llarg de tot el segle XV. Trobem nombrosos contractes que mostren que els sumptuosos vestits de seda per al consum eclesiàstic, nobiliari i de la casa reial, eren brodats per artesans barcelonins, però no tenim cap constància de que aquestes teles fossin teixides pels seders barcelonins. No hem trobat cap contracte de compra venda de grans vestits de seda per part de seders, ni tampoc documentem encàrrecs per confeccionar teixits d'aquest tipus. La manufactura sedera de Barcelona no va arribar en cap moment a satisfer les demandes locals, i les peces majors es van importar d'altres centres productors. Així ho mostra també el fet que durant la primera meitat del segle trobem nombrosos contractes d'importació de teixits de seda, sobretot d'Itàlia.

Tot i així, al llarg del segle XV hem trobat nombrosos artesans barcelonins que s'havien dedicat a la sederia, velers, teixidors de vels, brodadors, però no podem saber amb certesa el volum de les seves produccions. En aquest sentit, confirmem el que s'ha publicat al respecte fins ara. De tota manera aquesta tesi ha servit per posar nom a un nombre d'artesans desconeguts que s'havien dedicat d'una manera o altra a la manufactura sedera.

A través dels artesans que s'hi havien dedicat, i els contractes d'aprenentatge i de treball signats, veiem que llarg del segle XV el volum de producció de la sederia barcelonina no havia augmentat, a inicis del segle trobem bastants velers mentre que cap a finals del segle són molt més freqüents els professionals dedicats a oficis menors relacionats amb la sederia, com els cinters, o els mercers.

Dels 432 treballadors dedicats a la sederia a Barcelona que hem trobat al segle XV, 351 eren

homes i 41 dones. També constatem que 40 mestres seders especialistes eren forans (d'aquests, 34 eren italians, tres valencians, un seder de Toledo i dos teixidors de draps de ras de la ciutat d'Arràs). Entre aquests artesans no hem inclòs als aprenents ni els oficials, ja que no tenim constància que haguessin completat la seva formació i que s'haguessin quedat a Barcelona per treballar en aquest ofici.

No trobem una gran diferència en el nombre d'artesans seders homes de la primera meitat del segle respecte a la segona, mentre a la primera meitat en trobem 194 artesans diferents, a la segona 157¹¹⁴¹.

Tal i com hem vist amb els contractes d'aprenentatge, és significativa la gran diferència entre el nombre de velers de la primera meitat del segle, 70 (un 36%), en canvi a la segona meitat només en trobem 25 (un 16%). Veiem que progressivament el seu nombre va anar disminuint, però el de seders es va mantenir pràcticament igual (33 a la primera meitat del segle i 26 a la segona).

A la primera meitat gairebé tots els artesans seders que trobem eren velers, i les professions estaven menys repartides, però a la segona meitat del segle observem una major repartició dels diferents oficis. A inicis del segle XV, sobretot trobem velers, i brodadors, més endavant són més freqüents els velluters, perxers, cinters, i mercers.

El nombre d'artesans dedicats a alguns oficis especialitzats de la sederia, com els mercers, augmenta a partir de mitjans del segle, i a partir dels anys 60 comencem a trobar cinters, que a les darreres dècades del segle van ser molt nombrosos. Els teixidors de draps de ras i de senyals van ser més nombrosos durant la primera meitat del segle (12) que a la segona (només un).

Els seders barcelonins amb oficis especialitzats, com els velluters o els teixidors de draps d'or, comencen a aparèixer a partir de mitjans del segle, però només hem documentat 5 velluters i 4 teixidors de draps d'or (un dels quals havia treballat abans de 1443).

Per tant podem concloure que al llarg de tot el segle es va mantenir el nombre d'artesans dedicats a la sederia, però a mesura que va avançar el segle van anar apareixent noves professions relacionades amb el treball de la seda, com els cinters o els velluters.

També hem de destacar que durant el primer quart de segle, fins als anys 30 aproximadament, trobem un nombre molt alt d'artesans dedicats a diferents oficis relacionats amb la sederia, 126 en total.

¹¹⁴¹ Veure gràfics n°4 i 5 a l'apèndix, pàg. 425 i 426.

A part d'un estudi quantitatiu, que ens dóna una visió de conjunt, també hem procurat fer un anàlisi més detallat d'alguns seders destacats, de les seves famílies, obradors i negocis. Aquest estudi ha estat facilitat per l'anàlisi d'alguns inventaris, com el de la vídua de Gaspar Domènec, de Gabriel Ballester, de Bartomeu Miró i de Jaume de Viladecans¹¹⁴², i també el testament de Miquel de Roda. La localització i l'estudi detallat d'aquestes fonts ens han permès conèixer l'entorn d'aquests seders: els seus obradors, els tipus d'eines amb les que treballaven i també veure la continuïtat dels seus negocis en mans de les seves famílies. De la mateixa manera, per mitjà dels inventaris d'altres artesans que treballaven la seda (com els mercers, els velluters o els cinters), hem pogut veure les eines que usaven o amb quines matèries primeres treballaven, de manera que comprovem que alguns també usaven altres fibres, a més de la seda; finalment podem saber quin tipus de peces elaboraven.

Una de les aportacions de la present tesi ha estat precisament l'anàlisi dels citats inventaris que ens ha permès entrar als obradors dels artesans. A través d'aquests inventaris veiem que a Barcelona es feia el procés del filat, del debanat, del torçat, el tint, l'ordissatge i el teixit. En els 8 inventaris que hem analitzat (dos de teixidors de vels, un de la vídua d'un seder, dos de mercers, un d'un velluter, un d'un cinter i un d'un empresari seder) no hem trobat cap referència a la cria de cucs de seda, o a moreres. Únicament hem trobat eines relacionades amb les fases posteriors del treball de la seda, el que ens fa corroborar que la matèria primera devia venir d'importació. Segons els mateixos inventaris i alguns contractes d'aprenentatge que indiquen les tècniques que els mestres ensenyarien als aprenents, veiem que durant el segle XV a Barcelona no hi havia una especialització en diferents fases del treball. Un mateix seder o veler filava, debanava, torçava, ordia i teixia. Cal destacar que en aquests casos es tractava de tallers – botigues familiars, que era el model de producció predominant durant a la ciutat durant aquest segle. Durant tot el segle no hem trobat cap filador ni torcedor de seda barceloní, únicament un filador i torcedor de seda italià¹¹⁴³. En canvi, els únics artesans especialitzats en una fase concreta que hem documentat, són els tintorers, hem trobat alguns exemples de seders – tintorers¹¹⁴⁴. Però segurament molts teixidors de vels i seders feien ells mateixos aquest procés. Més endavant, a mitjans de segle, algunes empreses sederes introduirien una major divisió del treball basada en la especialització en les diferents fases de

¹¹⁴² Aquest darrer transcrit a VOLTES BOU, P: "El establecimiento y el utillaje de los antiguos sederos barceloneses" a *Cuadernos de Historia Económica de Cataluña*, 1968-1969.

¹¹⁴³ El genovès Baltasar de Maiolino.

¹¹⁴⁴ Com el seder i tintorer barceloní d'inicis del segle XV, Gabriel d'Arqués o els dos seders i tintorers Pere Falcó i Pere Ferrer, que també havien treballat als primers anys del segle.

la producció, però serien casos aïllats, la majoria dels artesans seders feien totes les fases de la producció. Hem vist que alguns seders i teixidors de vels, com Jaume de Viladecans feien tots els processos del treball de la seda filaven, debanaven, rentaven, i després teixien la seda, mentre que d'altres compraven la fibra de seda ja filada a mercaders empresaris i només feien els processos finals del teixit. Per exemple Bernat Montllor venia seda en brut a diversos artesans de la ciutat i Joan Ros que havia estat veler també ho feia actuant com a mercader. En ocasions els velers compraven teles ja manufacturades als mercaders i només se n'encarregaven de vendre-les a les seves botigues (és el cas de Simó Llor i Leonard Gomis).

D'altra banda al llarg de tot el segle continuem trobant contractes de compra – venda de fibra de seda importada de diferents llocs (del mar Caspi, Granada, Jaén, València, Sicília, Calàbria), els seders i teixidors de vels compraven aquesta matèria primera habitualment a mercaders i corredors de la ciutat. La matèria primera i la distribució dels productes de seda a principis del segle sovint eren controlades per mercaders i empresaris autòctons, però en aquesta activitat també hi havien participat mercaders de fora. Normalment la importació de matèries primeres es feia a través mercaders i corredors barcelonins i en canvi, els mercaders estrangers s'ocupaven de la importació de teixits ja manufacturats, els teixits de seda eren venuts sobretot per italians.

Hem donat exemples puntuals de l'activitat d'importació, exportació i redistribució de seda en brut i de peces elaborades, però ens manquen dades per poder donar xifres sobre el volum del negoci vinculat al comerç de la seda, tant sobre la importació de matèria primera, com sobre la importació de teixits de seda manufacturats.

Per tant podem concloure que a Barcelona, malgrat l' intent que va tenir lloc a mitjans del XV d'introduir el conreu de moreres, la producció de la fibra de seda no es va desenvolupar, ja que encara a finals de segle la fibra de seda era importada¹¹⁴⁵.

Segurament els velers i teixidors de seda barcelonins trobaven més fàcil i pràctic recórrer als mercaders per comprar el fil per no haver de dedicar-se a les primeres fases de la cria del cuc, del debanant, de descruar i rentar el fil i així agilitzaven la seva producció limitant-se al teixit de la seda.

¹¹⁴⁵ En canvi, al segle següent, trobem un exemple que mostra que els seders barcelonins ja no havien d'importar la fibra de seda de llocs tan llunyans. A través del llibre de comptes de Jaume Ferrer, seder de finals del segle XVI, veiem que aquest utilitzava moreres de voltants de Barcelona (en 1587 havia pagat 40 lliures a Miquel Joan Bastida de Sant Andreu del Palomar, per l'ús de 240 moreres). ACB, Capítol de la Catedral, III. Procures, 3. Llegats de llibres extravagants. Comptes de companyies, comerciants, etc.(1268-1864). Llibre de Comptes d'en Jaume Ferrer, seder (1535-1600).

Pel que fa a la transmissió dels coneixements i els diferents tipus de treballadors que hi intervenien, i les formes i les condicions del seu treball, la manca d'ordenances durant el segle XV feia que les característiques de l'aprenentatge en la sederia a Barcelona fossin molt heterogènies. No hi havia ni limitacions en la durada, ni sobre el sexe de l'aprenent, ni un nombre màxim d'aprenents que podrien assistir un mestre al mateix temps. Hi havia aprenents de tota condició assistint mestres de diferents oficis que treballaven amb la seda (nens i també nenes, nois, noies, fins i tot joves majors de 20 anys). De tota manera, la gran majoria dels aprenents dels contractes que hem analitzat eren nens.

Els contractes d'aprenentatge és un dels temes que ha merescut especialment el nostre interès. En conjunt hem analitzat 207 contractes d'aprenentatge signats per mestres seders homes i 35 per mestres sederes dones. Tot i la gran varietat de contractes hi ha una tendència a contractar aprenents nens i nenes molt joves i per llargs períodes de temps. S'ha observat que en cap cas els artesans que contractaven aprenents per que els ajudessin en el desenvolupament de les seves tasques, eren designats com a mestres seders, sinó com a "velers", "teixidors de vels" o "teixidors de draps de seda". El paper predominant d'aquests tipus de contractes es devia sobretot als importants avantatges econòmics que oferia, degut als seus baixos costos, sent una força de treball gratuïta o només pagada en la manutenció.

Els mestres seders es beneficiaven de la manca de regulacions i normes comuns que limitessin la durada de l'aprenentatge, podent tenir treballadors durant 8, 9 i fins i tot 10 anys, a qui només havien d'alimentar.

La manca d'organització fa que hi hagi una gran diversitat entre els contractes, nens de 6 anys i també nois de més de 20; aprenentatges de menys d'un any de durada, i altres de 12 anys. Salaris molt definits pagats per part dels mestres al costat de contractes en els quals els aprenents només rebrien una petita suma en acabar l'aprenentatge i de contractes en els que els pares havien de pagar per la instrucció que els fills rebrien.

Però alguns, els menys, rebien veritables salaris repartits en sumes creixents. El més habitual era que els mestres només donessin menjar, beguda, vestit i calçat als aprenents.

No hi havia diferències en el tracte rebut pels aprenents i les aprenentes. Les aprenentes que eren remunerades pels seus serveis no eren casos aïllats, tant si assistien mestres homes com dones; el salari que rebien els aprenents i les aprenentes tampoc diferien en funció de la durada dels contractes, l'edat o el compliment de les clàusules. Es tractava d'una conjuntura bastant flexible, amb una gran heterogeneïtat de característiques contractuals.

A la segona meitat del segle hem trobat més contractes d'aprenentatge que a la primera. Un 62% dels 207 contractes amb mestres seders, homes, que hem analitzat van ser signats després de 1450 i sobretot als anys 80 i 90 (els contractes signats durant les dues darreres dècades del segle sumen un 32% del total). La major part van ser fets per part de mestres cinters, perxers, mercers, o brodadors. En canvi, al llarg de la primera meitat del segle no trobem mestres cinters que contractessin aprenents, trobem pocs mercers i perxers, brodadors en canvi documentem sobretot velers o teixidors de vels.

En alguns contractes, el temps de l'aprenentatge s'organitzava i les tasques es repartien durant l'estada, aquests documents tenen un major interès e el context d'aquesta tesi. Al marge dels casos més habituals i quantificables en que els aprenents només rebien la manutenció i els vestits o bé una suma en acabar l'aprenentatge, també veiem casos que particulars que es diferenciaven de la resta, com per exemple alguns aprenents que havien rebut telers en acabar l'aprenentatge, o als quals els mestres es comprometien a ensenyar a llegir i a escriure, o fins i tot un aprenent a qui el seu mestre prometia tractar amb amor i caritat. Són casos que surten de la norma i de les fórmules establertes i ens aproximen a relacions laborals més enllà dels percentatges dels casos més freqüents.

També ens hem interessat especialment en el treball femení. En quant a les sederes barcelonines, degut a la manca d'un gremi que limités amb estatuts i ordenances la seva presència, veiem que podien treballar de forma autònoma. La documentació s'hi referia com a mestres, i també podien seguir amb l'ofici després de la mort del marit, tant si aquest havia estat seder, com si havia tingut un ofici diferent. Un cop haguessin enviduat es podien quedar amb les eines del marit i continuar-hi treballant. També podien treballar com a sederes independents dones solteres o casades. A l'activitat de mestres sederes encarregades de tallers, s'afegia la continuïtat de les dones de seders realitzant diverses tasques als tallers dels seus marits. Aquesta activitat de les dones a la manufactura era la més freqüent, però alhora la més difícil de documentar, ja que quedava emmarcada dins l'àmbit del treball familiar. En el cas dels tallers familiars i dels tallers dirigits per dones, no sabem exactament de quines fases de la producció s'ocupaven elles, però és possible que fessin totes les tasques relacionades amb el treball de la seda.

Malgrat que algunes publicacions han recollit documentació referent a l'activitat de sederes independents, manca un estudi de conjunt sobre les sederes barcelonines als segles XIII i XIV, que permetria observar realment quina havia estat l'evolució del treball femení en

aquest sector i les diferències respecte al segle XV, si bé en l'estat actual de les investigacions creiem que la presència de dones va anar disminuint. Al llarg del segle XV a Barcelona les dones soles al càrrec d'un taller (com les vídues o dones casades amb el marit dedicat a un altre ofici) progressivament disminuirien en importància davant la presència de tallers dirigits per mestres seders homes.

El nombre de dones dedicades a la sederia disminueix dràsticament a partir de la segona meitat del segle, de les 41 dones dedicades al treball de la seda a Barcelona al segle XV que hem trobat, 31 eren de la primera meitat del segle, i 10 de la segona, sense incloure les sederes que havien treballat a tallers familiars i algunes vídues de seders i velers que van continuar dedicant-se al negoci familiar, com Marquesa, la vídua de Jaume de Viladecans o Angelina, la vídua del seder Gaspar Domènec¹¹⁴⁶.

Quan va començar a desenvolupar-se una manufactura especialitzada cap a mitjans del segle XV, a la vegada que apareixia una organització més estricta de la producció i una major divisió del treball (com podem veure a partir de l'exemple d'algunes empreses sederes que hem estudiat), la participació de les dones en aquestes empreses sembla ser que va concentrar-se més aviat en les fases inicials del treball: el filat. Seguint les estructures productives de les empreses sederes de l'època a altres llocs, les dones no hi participaven com a teixidores. Però la presència de dones dirigint tallers va continuar. A diferència de la manufactura llanera, les pròpies limitacions del desenvolupament de la sederia a Barcelona (manca d'estatuts i un desenvolupament a menor escala), van facilitar que a la ciutat es mantingués una producció sedera independent. Al llarg de tot el segle XV continuem trobant tallers familiars, i teixidors i teixidores de vels, seders i sederes, brodadors i brodadores, etc.

Al contrari del que s'ha publicat sovint, les mestres sederes no només tenien nenes aprenentes, sinó també nens i nois, fins i tot en ocasions instruïen a nois aprenents que ja tenien alguns coneixements de l'ofici. Hem trobat 5 aprenents nens i nois que havien assistit a mestres dones, dels quals un era un jove a qui la mestra ensenyaria l'ofici d'ordir i teixir, i un altre procedia de l'estranger. També hem trobat un oficial a qui la seva mestra pagaria un salari de 5 florins cada mig any.

Si entrem en els contractes laborals, observem que a Barcelona, malgrat haver-hi un escàs desenvolupament i un nombre bastant reduït d'artesans dedicats a la sederia, hi havia una gran varietat de tipus de contractes, i de relacions de treball que s'establien en la manufactura

¹¹⁴⁶ Veure gràfics n° 7 i 8 a l'apèndix, pàg. 427.

i la comercialització de la seda. A més a més de la varietat d'oficis relacionats amb la sederia (mercers, perxers, velers, etc.), no tots els artesans tenien organitzada la seva producció i els seus negocis de la mateixa manera.

En el nostre estudi, a més dels seders i teixidors de velers de seda hi hem inclòs els diferents artesans especialitzats que havien treballat amb la seda, com els mercers, els cinters, els perxers, els batifillers, els teixidors de draps de ras i de senyals i velluters.

A inicis del segle XV no hem trobat cap artesà a Barcelona que fos teixidor de draps d'or, brocats, setins, domassos o velluts, excepte uns pocs mestres italians que havien treballat a la ciutat. Més endavant, als anys 50 i 60 trobem força contractes d'aprenentatge i de treball amb mestres seders estrangers que havien transmès els seus coneixements a treballadors autòctons, no obstant trobem escasses mostres de l'activitat d'aquests darrers. Només hem trobat uns pocs teixidors de draps d'or, quatre i uns quants velluters. Aquests artesans sempre van ser poc nombrosos fins a finals del segle XV. En canvi, al segle XVI els velluters havien desbancat en importància als teixidors de velers i tafetans, havien passat a teixir en poc temps molts tafetans i a tenir botigues de velers de seda, d'aquesta manera els teixidors de velers de seda van quedar arraconats¹¹⁴⁷.

El tema dels mestres seders italians a Barcelona també ha estat tractat a l'obra de Carrère qui en cita 16 mestres diferents. A part d'aquests, n'hem pogut documentar alguns d'altres Joan de Lucca, Antoni Figatelli, Rafael de Rapallo, Aleix de Francisco, Jaume de Rec, Leonard Donat, els tres mestres seders a casa de Miquel de Roda, Francesc de Santo Ilario, Pascinius de Bartomeu (aprenent de Florència) i Rafael Spindola (aprenent de Gènova), Joan Gervasi (aprenent de Gènova), Joan Solaço un teixidor de draps de seda originari de Bergamo, seder venecià Jacobo de Zani.

La gran majoria d'aquests artesans havien treballat als anys 50, tot i que també documentem algun mestre anterior. A través de la recerca als protocols notariais dels anys 70, 80 i 90 del segle XV, no hem pogut trobar cap dada de la seva activitat posterior als anys 60¹¹⁴⁸.

Encara que a partir de la segona meitat del segle el nombre d'artesans altament especialitzats

¹¹⁴⁷ En unes ordenances per als teixidors de velers del segle XVI es fa referència a que anteriorment a la ciutat els teixidors de velers de seda i de tafetans havien estat més rics i nombrosos però que en poc temps els velluters havien canviat aquesta situació. Fins i tot el document alertava que si no es remeiava ràpidament aquesta situació els teixidors de velers haurien de marxar cap a una altra ciutat. Per aquest motiu els prohoms de la ciutat van establir que ningú que no fos examinat no pogués vendre velers ni de cotó ni de seda, sota pena de 50 sous. A la present ordinació tampoc s'inclouen els mercaders de la ciutat, que exportaven fora de la ciutat les robes teixides. (AHCB: Fons Notarial, *Companyies*, IX.6).

¹¹⁴⁸ Fet que confirma l'afirmació de Carrère sobre el fet que l'afluència dels mestres italians s'havia donat fins a l'esclat de la guerra civil. (CARRÈRE, C: *O. Cit.*, vol. II, pàg. 398).

(teixidors de velluts, de draps d'or, de brocats, de domassos) va augmentar respecte a la primera meitat del segle, aquests artesans, que havien fet el seu aprenentatge al costat de mestres estrangers, sempre van ser poc nombrosos. L'arribada de mestres seders estrangers i la difusió dels seus coneixements tècnics entre els artesans de la ciutat a partir de la dècada de 1450 va permetre que progressivament augmentés també el nombre de mestres barcelonins especialistes en diferents tècniques del treball de la seda. Tot i així, a les darreres dècades del segle trobem alguns velluters i teixidors de domassos i setins barcelonins, 9 en total. Una altra raó per l'escàs desenvolupament de la manufactura sedera especialitzada a finals del segle, és el fet que a diferència dels aprenents que assistien mestres seders barcelonins, dels quals un 48% procedien de Barcelona ciutat, només un 27% dels aprenents que havien assistit a mestres seders estrangers eren barcelonins, mentre que un 42% eren originaris d'altres llocs de la corona d'Aragó, i un 31% de l'estranger. De cap dels aprenents que procedien de l'estranger tornem a trobar notícies després del seu aprenentatge, és possible que haguessin marxat de la ciutat, un cop completada la seva formació. Dels aprenents que havien assistit a mestres seders forans només tornem a trobar notícies de tres d'ells, de Gabriel Picó, teixidor de draps de seda, d'Antoni Mateu, teixidor de velluts, vellutats i setins, i d'Antoni Cabanyes, teixidor de draps de domàs. Dels restants 23 aprenents que havien assistit a mestres seders forans a mitjans del segle XV no tornem a trobar cap referència.

Malgrat la pressió que a mitjans del segle exercien els grans mercaders i empresaris, mantenint sota el seu control i influència a la majoria d'artesans dedicats a la sederia, també hi va haver seders especialistes que van poder mantenir la seva autonomia treballant en els seus propis tallers i contractant aprenents i seders assalariats.

Junt amb els coneixements tècnics i les millores tecnològiques que va aportar l'arribada de seders italians va tenir lloc el desenvolupament d'empreses sederes organitzades per part dels mercaders – seders, amb una estructura més complexa cap a mitjans del segle XV, caracteritzada per una producció a major escala i que abastava totes les fases de la producció sedera, inclòs el comerç. Sembla ser, a partir de l'estudi que hem fet sobre els empresaris seders Bartomeu Miró i Joan d'Aguilar, que inicialment s'havien dedicat al comerç d'altres productes, i que un cop havien tingut prou guanys van expandir els seus negocis cap a la sederia.

Altres seders en alguns contractes també eren designats amb l'ofici de mercaders, encara que no es dedicaven al gran comerç, únicament eren botiguers (com Miquel de Roda). Un mateix

artesà apareix als documents amb diferents oficis (seder - botiguer, seder-mercader, o seder-tintorer). En canvi els mercaders-seders empresaris, com els citats anteriorment, eren grans mercaders, que organitzaven xarxes productives i empreses amb diversos treballadors assalariats, que podien treballar al taller de l'empresari o als seus propis domicilis. D'altra banda estaven els mercaders-seders que havien fet el procés invers, passant de seders a mercaders, com havia estat el cas de Fernando Rodríguez i de Joan de Viladecans, aquest procés el veiem sobretot a partir de la segona generació dels fills dels velers (Joan de Viladecans, Simó Batlle, i els fills de Fernando Rodríguez). Encara que alguns d'aquests empresaris eren bastant actius i proporcionaven grans quantitats de fibra de seda als artesans que habitualment recorrien a ells, segurament de vegades aquests emprenedors també intervenien posteriorment en la producció i la venda dels teixits ja manufacturats, però no sempre era així, ja que molts dels velers tenien botigues a l'entrada dels seus tallers. Hem vist que així era en el cas de Jaume de Viladecans, (sabem que a diferència d'altres teixidors, feia tot el procés del treball de la seda i per aquest motiu possiblement no havia de recórrer als mercaders seders) qui venia teles de seda directament a la seva botiga - obrador.

Miquel de Roda també havia estat un seder independent amb la seva botiga, i ell mateix es podria considerar un mercader seder emprenedor que venia teles a una escala relativament gran, com també Fernando Rodríguez, que hem vist que prospera en el seu negoci i passa de fabricant de sedes a mercader que no limita la seva activitat al comerç de la seda.

El fet que trobem un major nombre de seders a les primeres dècades del segle, recolza la visió donada en els articles citats que destaquen que aquesta manufactura havia patit una davallada al llarg del segle XV. Però, tot i així, a les primeres dècades del segle (sobretot fins als anys 30) encara trobem bastants artesans seders, però també veiem que durant aquests anys la majoria eren conversos, que havien continuat la tradició d'aquesta manufactura del segle anterior. A les dècades centrals del segle, dels anys 30 als 70 aproximadament, el nombre d'artesans dedicat al treball de la seda havia disminuït significativament, fins arribar les darreres dues dècades, quan com ja hem indicat, trobem més artesans dedicats a diferents oficis seders¹¹⁴⁹.

La tesi ha procurat ampliar i completar la informació existent sobre el tema. Confirmem que l'afirmació de Claude Carrère¹¹⁵⁰ pel que fa als mestres seders estrangers a Barcelona és

¹¹⁴⁹ Veure gràfic nº 6 a l'apèndix, pàg. 426.

¹¹⁵⁰ CARRÈRE, C: *O. Cit.*, pàg. 398.: "La indústria de la seda a Barcelona, implantada gràcies a una mà d'obra immigrada, rica en coneixements tècnics, però pobra en mitjans financers (com es normal entre els menestrals

correcta, més enllà de 1465 no trobem mestres seders estrangers a Barcelona, ni aprenents estrangers.

L'aportació principal de la nostra tesi ha estat el volum dels contractes d'aprenentatges estudiats, signats per diferents artesans seders al llarg de tot el segle (tant homes com dones), dels quals n'hem trobat un considerable nombre (ha estat de llarg la tipologia contractual més abundant). També hem documentat i analitzat nombrosos contractes de treball que no havien estat tractats pels estudis precedents. S'han ampliat les dades sobre els treballadors de la seda tant des d'un punt de vista quantitatiu, analitzant un major nombre d'artesans, com qualitatiu, aprofundint en l'estudi de l'entorn i la producció d'alguns d'ells. Una altra aportació que creiem significativa és l'esmentat estudi dels inventaris. Tot plegat ens apropa a la història del treball d'uns artesans que empren diferents tècniques totes elles relacionades amb la sederia.

En canvi, sobre els diferents tipus d'empreses sederes no hem pogut aportar dades significatives, sobretot de les empreses de mitjans del segle XV, al marge de les ja estudiades companyies de la Societat de les Sedes, de Bartomeu Miró o de Simó Llor, sobre les quals hem pogut trobar escasses novetats, més enllà d'un estudi de conjunt. No obstant sobre altres societats i empreses, i especialment de la primera meitat del segle XV, les aportacions de dades inèdites han estat més significatives.

Aquesta tesi s'ha centrat fonamentalment en la manufactura de la seda, i en els diferents tipus de treballadors que hi intervenien, altres temes com el comerç i el consum de seda només s'han citat indirectament, motiu pel qual considerem que caldria fer-ne un anàlisi aprofundit. També seria interessant fer un estudi centrat en la sederia a Barcelona al segle XIV, i de la mateixa manera, seguir investigant la situació de la sederia a inicis del segle XVI per observar els canvis que es van produir amb la promulgació de les ordenances de l'ofici, i si com sembla ser, durant el segle XVI la manufactura sedera a Barcelona va tenir un desenvolupament més important.

que abandonen llur pàtria), exigint al començament importants capitals per a la compra de primera matèria i material i per als salaris d'operaris molt qualificats, tingué des de l'origen una estructura netament capitalista, imposada per la seva natura i les seves circumstàncies. L'abundància dels contractes manifestats en diversos anys, l'afluència contínua de tècnics i aprenents fins a la guerra civil, proven que la iniciativa dels mercaders fou coronada per un èxit que dissortadament no ens és possible de mesurar. Certament la guerra civil sembla que va interrompre aquest procés”.

X. FONTS DOCUMENTALS I BIBLIOGRAFIA

X.1. FONTS DOCUMENTALS

Arxiu Històric de Protocols Notarials de Barcelona (AHPB):

Joan Eiximenis: 29/8, 29/9
Pere de Pujol: 33/4
Berenguer Ermengol: 34/2, 34/9
Francesc de Pujol: 38/6, 38/7, 38/8,
Bartomeu Eiximeno: 43/8, 43/9, 43/10, 43/11, 43/12.
Berenguer Escuder: 46/9, 46/10, 46/11, 46/12, 46/13, 46/14, 46/15
Arnau Piquer: 50/8, 50/9, 50/10, 50/11, 50/12
Arnau Lledó: 51/5, 51/6, 51/7
Jaume de Trilla: 53/4, 53/5, 53/6, 53/9, 53/15,
Joan Nadal: Manuals 54/11, 54/12, 54/13, 54/14, 54/15, 54/16, 54/17, 54/18, 54/19, 54/20,
54/21, 54/22, 54/23, 54/24
Pere Granyana: 56/7, 56/8, 56/9, 56/10, 56/11, 56/12, 56/13, 56/14, 56/15, 56/16, 56/17,
56/18, 56/19, 56/20, 56/21, 56/22
Antoni Coscó: 57/1
Bernat Nadal: Manuals 58/24, 58/25, 58/26, 58/27, 58/28, 58/29, 58/30, 58/31, 58/33, 58/34,
58/35, 58/36, 58/37, 58/38, 58/41, 58/44, 58/45, 58/46, 58/47, 58/48, 58/64, 58/65, 58/66,
58/67, 58/68
Francesc Fuster: Manuals 59/2, 59/3, 59/4,
Pere Claver: 60/8, 60/9
Pere de Pou: 61/1, 61/2
Joan Parellada: 63/1
Pere de Bruguera: 64/2
Joan de Pericolis: Manuals 66/2, 66/4, 66/5, 66/7, 66/8,
Jaume de Carrera: 67/2, 67/3
Pere Pellisser: 68/5, 68/6, 68/7, 68/8, 68/9, 68/10, 68/11, 68/12, 68/13, 68/14, 68/15, 68/16,
68/17
Pere de Folgueres, *menor*: 69/9, 69/10, 69/11, 69/12, 69/13, 69/14
Guillem Andreu: Manuals 74/1, 74/2, 74/3,
Antoni Estapera: 76/1, 76/2, 76/3, 76/4, 76/5
Bartomeu Castellví: 77/1
Pere Brines: 78/1, 78/2, 78/3
Tomàs de Bellmunt: Manuals 79/2, 79/3, 79/4, 79/5, 79/6, 79/7, 79/18
Guillem Donadeu: 80/2
Mateu Ermengol: 82/1, 82/2, 82/3, 82/4
Bernat Sans: 87/1, 87/2, 87/3, 87/4, 87/5,
Anònims del segle XV: Manual de comandes 88/12
Francesc de Manresa: 90/1, 90/2, 90/3, 90/4, 90/5
Berenguer Alemany: *Manuals* 91/1, 91/2,
Pere Ponç: 92/1, 92/2
Gabriel Terrassa: *Manuals* 93/1, 93/2, 93/3, 93/4, 93/5, 93/6, 93/7, 93/8, 93/9.

Pere Joan Martí: 94/1
Joan de Vilagaià: 95/1
Bernat d'Esplugues: 96/1
Tomàs Vives: 98/5, 98/6, 98/7, 98/8, 98/9
Bartomeu Guamir: 100/1, 100/2, 100/3, 100/4, 100/5
Joan Despujol: 101/1
Gerard Basset: 103/5, 103/6, 103/7, 103/8, 103/9
Joan Ferrer: 104/1, 104/2, 104/3, 104/4, 104/5
Jaume Isern: 105/1, 105/2, 105/3, 105/4, 105/5, 105/6, 105/7,
Antoni Brocard: 106/1, 106/2, 106/3, 106/4, 106/5, 106/16, 106/17, 106/18, 106/19, 106/20.
Joan Franc, major: *Manuals* 107/1, 107/2, 107/3, 107/4, 107/5, 107/6, 107/7, 107/8 107/18,
107/19, 107/20, 107/21, 107/22, 107/23, 107/24, 107/25, 107/28, 107/29, 107/30, 107/31,
107/32.
Francesc Bernat: 109/1, 109/2,
Francesc Barau: 111/1, 111/2, 111/3, 111/4, 111/5, 111/6, 111/7, 111/8
Simó Carner: *Manuals* 112/1, 112/2, 112/3, 112/4, 112/5.
Bernat Pi: *Manuals* 113/1, 113/2, 113/3, 113/4, 113/5, 113/6, 113/7, 113/8, 113/9, 113/18,
113/19, 113/20, 113/21, 113/22, 113/26, 113/27, 113/28, 113/29, 113/30, 113/40, 113/41,
113/42, 113/43, 113/44, 113/48, 113/49, 113/50, 113/51, 113/52, 113/53, 113/54, 113/55,
113/56, 113/57, 113/58.
114/1
Joan de Moles: 115/1, 115/2,
Antoni Oliver: 117/1
Pere Agramunt: 118/1, 118/2
Joan Bages: 119/1, 119/2
Pere Soler: 120/1, 120/2, 120/3, 120/4, 120/5, 120/6, 120/7,
Gabriel de Casesnoves: 121/1
Pere Rifós: 122/1, 122/2, 122/3, 122/4
Joan Renui: *Manuals* 123/1, 123/2, 123/3, 123/4, 123/5, 123/15, 123/16, 123/17, 123/18,
123/19
Pere Roig: 124/1, 124/2, 124/3, 124/4, 124/5, 124/12, 124/13, 124/14, 124/15, 124/16
Vicenç Bofill: 125/1, 125/2, 125/3, 125/4, 125/5, 125/6, 125/7, 125/8, 125/9, 125/10, 125/11
Marc Canyís: 127/1, 127/2, 127/3
Antoni d'Illes: 128/1, 128/2, 128/3
Pere Castelló: 129/1
Bernat Mateu: 130/1, 130/2,
Joan Balcebre: 131/1, 131/2, 131/3,
Llorenç de Casanova: 132/1, 132/2
Francesc Ferrer: 133/1, 133/2, 133/3, 133/4, 133/5.
Guillem Jordà major: 134/1, 134/2, 134/3, 134/5, 134/17, 134/18, 134/19, 134/20, 134/21
Pere Bartomeu Valls: 135/6, 135/7, 135/8, 135/9, 135/10,
Pere de Casanova: 136/1, 136/2
Pere de Puig: 137/1, 137/2, 137/3 137/4, 137/5
Rafael de Bruguera: 138/1, 138/2,
Joan Pedrol: 139/1, 139/2, 139/3, 139/4,
Pere Creixell: 140/1
Narcís Bru: *Manuals* 141/1, 141/2, 141/3, 141/4, 141/5, 141/6, 141/7, 141/8, 141/9, 141/10.

Bartomeu Agell: 142/2, 142/3, 142/4, 142/5, 142/6, 142/7, 142/8, 142/9, 142/10, 142/11, 142/12, 142/13
 Nicolau Safont: 143/5, 143/6, 143/7, 143/8, 143/9
 Salvador Punyera: 144/1, 144/2
 Joan Ubac: Manuals 145/1, 145/2, 145/3, 145/4, 145/5, 145/6
 Ferrer Verdaguer: 146/1, 146/2, 146/3, 146/4, 146/5
 Antoni de Banyaloca: 148/1
 Joan Girard: 149/1, 149/2
 Bartomeu Masons: *Manual d'assegurances marítimes* (150/3)
 Bernat Noves: *Manuals* 152/1, 152/3, 152/4, 152/5.
 Antoni Vinyes: 154/39, 154/40, 154/41, 154/42, 154/43, 154/49, 154/50, 154/51, 154/52, 154/53
 Pere Devesa: 155/1, 155/2, 155/3, 155/4, 155/5, 155/6, 155/7,
 Jaume Coma: 156/1, 156/2, 156/3, 156/4, 156/5
 Bartomeu Fangar: 157/4, 157/5, 157/6, 157/7, 157/8
 Bernat Montserrat: *Manuals* 159/1, 159/2, 159/3, 159/4, 159/5, 159/6, 159/7, 159/8, 159/9, 159/10, 159/11, 159/12, 159/13, 159/14, 159/15, 159/16, 159/17, 159/18, 159/19, 159/20, 159/21, 159/22, 159/23, 159/24, 159/25, 159/26, 159/27, 159/28, 159/29, 159/30, 159/31, 159/32, 159/33.
 Antoni Parera: 161/1, 161/2, 161/3
 Bernat Batlle: 162/1
 Nicolau de Mediona: *Manuals* 163/1, 163/2, 163/3, 163/4, 163/5, 163/6, 163/7, 163/8, 163/9, 163/10, 163/11, 163/12, 163/13, 163/14, 163/15, 163/16.
 Pere Pau Pujades: 164/1
 Antoni Vilanova: *Manuals* 165/1, 165/2, 165/3, 165/4, 165/5, 165/6, 165/7, 165/8, 165/9, 165/10, 165/11, 165/12, 165/13, 165/14, 165/15, 165/16, 165/17, 165/18, 165/19, 165/20, 165/21, 165/22, 165/23, 165/24, 165/25, 165/26, 165/27, 165/29, 165/30, 165/31, 165/32, *Manual d'assegurances marítimes* (165/93). *Inventaris* 165/91, 165/92, 165/93, 165/94
 Honorat Saconamina: *Manuals* 166/1, 166/2, 166/3, 166/4, 166/5, 166/7, 166/8, 166/9, 166/10, 166/11, 166/12, 166/13, 166/14, 166/15, 166/16, 166/17, 166/18, 166/19, 166/20, 166/21.
 Mateu de Tesarac: 167/1
 Pau Guardiola: 168/1, 168/2
 Francesc Cerdà: 169/1, 169/2, 169/3, 169/9
 Francesc de Moles: 170/1, 170/2, 170/3, 170/4
 Joan Brujó: 171/1, 171/11, 171/12, 171/13, 171/14,
 Francesc Terrassa: 174/9, 174/10, 174/11, 174/12, 174/13
 Bartomeu Costa major: *Manuals* 175/1, 175/2, 175/3, 175/4, 175/5, 175/6, 175/7, 175/8, 175/9, 175/10, 175/11, 175/12, 175/13, 175/14, 175/15, 175/31, 175/32, 175/33, 175/34, 175/35, 175/38, 175/39, 175/40, 175/41, 175/42, 175/43, 175/44, 175/45, 175/46, 175/47, 175/48, 175/49, 175/50, 175/51, 175/52, 175/53, 175/54, 175/55, 175/56, 175/57, 175/58, 175/59, 175/60, 175/61, 175/65, *Inventaris* 175/90, 175/91.
 Miquel Abella: 176/6, 176/7, 176/8,
 Miquel Ferran: 177/4, 177/5, 177/6, 177/7, 177/8
 Francesc Matella: 179/4, 179/5, 179/6, 179/7, 179/8
 Joan Ginebret: 180/1
 Esteve Mir: Manuals: 181/1, 181/2, 181/3, 181/4, 181/5, 181/10, 181/11, 181/12, 181/13, 181/14, 181/15, 181/16,

Antoni Martí Baster: 184/1
 Antoni Joan: Manuals: 187/7, 187/8, 187/9, 187/10, 187/11, 187/12, 187/13, 187/14, 187/15, 187/16, 187/17, 187/18, 187/19, 187/20, 187/21, 187/22, 187/23, 187/24, 187/25, 187/26, 187/27, 187/28, 187/29, 187/30, 187/31, 187/32, 187/33, 187/34, 187/35, 187/36, 187/37, 187/38, 187/39, 187/40, 187/41, 187/42, 187/43, 187/44, 187/45, 187/47, 187/48, 187/49, 187/50, 187/51, 187/52, 187/53, 187/54, 187/55, 187/56,
 Bernat Miquel: 188/1
 Nicolau Bernat: 189/1, 189/2
 Pere Pasqual: 191/1, 191/2, 191/3, 191/4, 191/5, 191/6, 191/7, 191/8, 191/9, 191/10, 191/11, 191/12, 191/13, 191/14,
 Antoni Ricard: 192/1
 Pere Bastat: 193/1, 193/2, 193/3, 193/4, 193/5, 193/6, 193/7, 193/8, 1939
 Gaspar Canyís: 194/4, 194/5, 194/6, 194/7, 194/8
 Antoni Miquel: 195/1, 195/2
 Jaume Mas: 196/1, 196/2, 196/3, 196/4, 196/5
 Bartomeu Sallent: 197/1
 Bartomeu del Bosc: 199/14, 199/15, 199/16, 199/17, 199/18,
 Pere Figuerola: 200/1, 200/2, 200/3, 200/4
 Joan Guerau: 201/1
 Gabriel Devesa: 202/1, 202/2, 202/3, 202/4
 Bartomeu Requesens: 203/21, 203/22, 203/23, 203/24, 203/25
 Jaume Barús: 204/1, 204/2, 204/3, 204/4
 Miquel Reig: 205/1, 205/2
 Joan Sallent: 206/1
 Antoni Palomeres: 207/4, 207/5, 207/6, 207/7, 207/8, 207/9, 207/10, 207/11, 207/12, 207/13, 207/14, 207/15, 207/16, 207/17, 207/18, 207/19, 207/20, 207/21, 207/22, 207/23
 Pere Tarafa: 208/6, 208/7, 208/8, 208/9, 208/10
 Joan Fogassot: 209/1, 209/2
 Marc Busquets, *major*: 210/1, 210/2, 210/3, 210/4, 210/5,
 Mateu Safont: 211/1, 211/2, 211/3, 211/4
 Miquel Franquesa: 212/1, 212/2, 212/3, 212/4, 212/5, 212/12, 212/13, 212/14, 212/15, 212/16, 212/17, 212/19, 212/20, 212/21
 Bartomeu Masons, *menor*: 214/5, 214/6, 214/7, 214/8, 214/9, 214/10, 214/11, 214/12, 214/13, 214/14,
 Guillem Jordà *menor*: 216/4, 216/5, 216/6, 216/7, 216/8, 216/14, 216/15, 216/16, 216/17, 216/18, 216/19, 216/20, 216/21, 216/22, 216/23, 216/34, 216/35, 216/36, 216/37, 216/38
 Joan Mayans: 218/1
 Dalmau Ginebret: 219/3, 219/4, 219/5, 219/6, 219/7, 219/13, 219/14, 219/15, 219/16, 219/28, 219/29, 219/30, 219/31, 219/32,
 Pere Guillem Travesset: 220/1, 220/2, 220/3
 Joan Mates: 221/5, 221/6, 221/7, 221/8, 221/9
 Esteve Soley: 222/1, 222/2, 222/3, 222/4, 222/5, 222/6, 222/7, 222/8, 222/9, 222/10, 222/11,
 Joan Mateu: 224/1, 224/2, 224/3, 224/4, 224/5
 Joan Fluvià: 225/1, 225/3, 225/4, 225/5, 225/6
 Antoni Mas menor: 226/1
 Pere Vicenç de Mediona: 227/1
 Joan Miravet: 228/1
 Esteve Ponç: 230/1, 230/2, 230/3, 230/4,

Esteve Malet: 231/1
Esteve Comelles: 232/1
Francesc Romeu: 233/1, 233/2
Andreu Mir: 234/2, 234/3, 234/4, 234/5, 234/6
Narcís Gerard Gili: 235/1, 235/2, 235/3, 235/4, 235/5, 235/10, 235/11, 235/13,
Bartomeu Costa menor: 236/1, 236/2, 236/3
Bartomeu Sumes: 237/1
Lluís Jorba: 238/1, 238/2, 238/3,
Pere Triter: 239/1, 239/2, 239/3, 239/4, 239/5, 239/6, 239/7, 239/8, 239/9, 239/10, 239/11,
239/12, 239/13, 239/14, 239/15, 239/16, 239/17, 239/18, 239/19, 239/20, 239/21, 239/22,
239/23, 239/24, 239/25, 239/55
Galceran Balaguer: 241/1, 241/2, 241/3, 241/4, 241/5, 241/6, 241/7, 241/8, 241/9, 241/10,
241/11, 241/12, 241/13, 241/14,
Ciprià Boadella: 242/1, 242/2
Francesc Nicolau de Moles: 243/3, 243/4, 243/5, 243/6
Jaume Vilar: 245/1, 245/2, 245/3, 245/4, 245/5
Joan Marc Miquel: 246/16
Bartomeu del Bosc menor: 248/1, 248/2
Miquel Fortuny: 249/1, 249/2, 249/3, 249/4, 249/5, 249/6, 249/7, 249/8, 249/9, 249/10,
249/11, 249/12, 249/13, 249/14, 249/15, 249/16, 249/17
Rafael de Riudor: 251/1
Pere Benet Jornet: 252/1
Marc Busquets menor: 255/9, 255/10, 255/11, 255/12, 255/13
Bartomeu Torrent: 256/1, 256/2, 256/3, 256/4, 256/5
Joan Vilana: 257/2
Antoni Benet Joan: 259/36, 259/37, 259/38, 259/39, 259/40,
Lluís Carles Mir: 261/4, 261/5, 261/6, 261/7, 261/8,
Antoni Simó Fonoll: 265/6, 265/7, 265/8, 265/9, 265/10
Domènec Ferrís: 270/1
Joan Canyelles: 273/2
Jeroni Paqual: 274/5

Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona (AHCB):

Fons Notarial: *Inventaris*: I.3, I.13, 4, 1,

Contractes: IX.3

Companyies, IX.6, IX.7, IX.12. *Assegurances marítimes*: IX.13,

Consell de Cent: *Llibres del Consell*: 1B.I-07 (1321-1322), 1B.I-11 (1330-1331), 1B.I-11
(1357-1358), 1B.I-27 (1395-1398),

Registre de Deliberacions: 1B.II-007 (1450-1452), 1B.II-023 (1476-
1477), 1B.II-033 (1495-1497), 1B.II-034 (1497-1499),

Registre d'Ordinacions: 1B.IV-02 (1394-1399), 1B.IV-05 (1397-1437),
1B.IV-11 (1481-1499), 1B.IV-12 (1499-1510)

Clavaria: 1B.XI-30/31, 34, 41/42

Notularum: 1B.XIV-3.

Fogatges: 1B.XIX.

Consellers

Miscel·lània: 1.C.V.-4 (1413-1430); 1.C.V.-5 (1431-1793).

Consolats: 1C.V-7.

Documentació Jurídica i econòmica: 1.C.V-10 (1331-1489).

Documentació diversa, sobretot referent a la indústria tèxtil i al comerç: 1.C.V-12/1, 12/2, 12/3, 12/4, 12/5, 12/6 (1283-1714).

Documents diversos d'obreria, segles XIV-XV: 1C.XIV-4, 5, 6, 8, 27.

Fons Gremial General: Caixa Ll-M, 6. Mercers.

Caixa S-V, 8: Velers, Velluters, etc.

Fons Gremial Municipal: M3 (Mercers Vells), Caixa 14.

Arxiu Capitular de Barcelona (ACB):

Bernat de Vilarúbia, *Llibre de testaments*, 1300-1339, n° 42.

Gabriel de Canyelles, *Manual*, 1400-1402, n° 271; 1428, n° 292.

Julià de Roure, *Manual*, 1407-1408, n°422.

Lluís Carles Mir, *Manual*, 1491-1492, n°570.

Capítol de la Catedral, III. Procures, 3. Llegats de llibres extravagants, Comptes de companyies, comerciants, navegants, individus, etc. (1268-1864).

BIBLIOGRAFIA

- ANDERSON, B.S; ZINSSER, J.P: *Historia de las mujeres. Una historia propia*, vol. I, Barcelona, 2007 (original del 1988)
- ASENSIO SALVADÓ, E.: “El gremio de tejedores de Barcelona a finales del siglo XIV” a *VII Congreso de Historia de la Corona de Aragón*, vol II, Barcelona, 1962.
- AURELL, J: *Els mercaders catalans al 400. Mutació de valors i procés d'aristocratització a Barcelona (1370-1470)*, Lleida, 1996.
- AURELL I CARDONA, J: *La cultura del mercader en la Barcelona del segle XV*, Barcelona, 1998.
- BATLLE, C: *La crisis social y económica de Barcelona a mediados del siglo XV*, 2 vols., Barcelona, 1973.
- BATLLE, C: “Noticias sobre la mujer catalana en el mundo de los negocios (siglo XIII)” *El trabajo de las mujeres en la Edad Media hispánica*, Madrid, 1988
- BATLLE, C: “Las bibliotecas de los ciudadanos de Barcelona en el siglo XV” a *Livre et lecture en Espagne et France sous l’Ancien Régime*, París, ADPF, 1981.
- BATLLE i GALLART, C; VINYOLES i VIDAL, T: *Mirada a la Barcelona medieval des de les finestres gòtiques*, Barcelona, 2002.
- BAUCCELLS i REIG, J: *L'estament dels aprenents dels segles XIII i XIV segons els contractes notarials de Barcelona*, Estudios Históricos y Documentos de los Archivos de Protocolos, VI, 1978.
- BERNIS, C: *Trajes y modes en la España de los Reyes Católicos, volum I, Las mujeres*, Madrid, 1978.
- BONNASSIE, P: *La organización del trabajo en Barcelona a finales del siglo XV*, Barcelona, CSIC, 1975.
- BORAU i MORELL, C.: *Cinc-cents anys d'indumentària a Catalunya*, Barcelona, 1992.
- BORAU i MORELL, C: “La indumentària catalana i les seves connexions amb Itàlia durant el Període Italo-gòtic (c 1340-1400)” a *XIV Congresso di Storia della Corona d’Aragona*, Cagliari, 1997.
- BOULNOIS, L.: *La ruta de la seda. Dioses, guerreros y mercaderes*, Barcelona, 2004.
- BRAUDEL, F: *Civilización material, economía y capitalismo*. Tom II: "Los juegos del intercambio", Madrid, 1984.

- BUSSAGLI, M: *La seta in Italia*, Roma, 1986.
- CAMÓS CABRUJA, Ll: "Los fosos de la ciudad al servicio de la producción sedera barcelonesa a mediados del siglo XV", *Divulgación Histórica de Barcelona*, IV, 1947.
- CAMÓS CABRUJA, Ll: "Dos genoveses, maestros de brocados, cautivos en Barcelona", a *Barcelona, Divulgación Histórica*, V, 1948.
- CAPMANY, A.: *Memorias históricas sobre la Marina, el Comercio y Artes de la antigua ciudad de Barcelona*, Toms I i III., Barcelona, 2001 (reedició, obra editada originalment entre 1779-1792).
- CARRERAS CANDI: *Geografía General de Catalunya. Ciutat de Barcelona*, Barcelona.
- CARRÈRE, C: *Barcelona entre 1380 i 1462. Un gran centre econòmic en època de crisi*, Barcelona, 1978.
- CARRÈRE, C: "Structures et évolution des entreprises pre-industrielles: le cas de Barcelone au bas Moyen Age" a *Studi in Memoria di Federigo Melis*, vol. III, 1978.
- CIPOLLA, C. M.: *Historia económica de la Europa preindustrial*, Crítica, Barcelona, 2002.
- COLL JULIÀ, N: "Compañías mercantiles barcelonesas del siglo XV y su estrato familiar" a *Revista d'Estudis Històrics i Documents dels Arxius de Protocols (EHDAP)*, nº9, 1981.
- COMAS, M., MUNTANER, C. SANCHO, M. i VINYOLES, T. : "Elles no només filaven: producció i comerç en mans de dones a la Catalunya baix medieval", *Recerques*, n.56, 2008.
- COMPANYS, J.V: "El procés de teixir la seda" a *El món de la seda i Catalunya*, Barcelona, 1991.
- CRIPPA, F: "Il torcitoio circolare da seta: evoluzione, machine, superstiti, restauri" en *Quaderni Storici*, 73 (1990).
- COULON, D: *Barcelone et le grand commerce d'orient au Moyen Âge : un siècle de relations avec l'Égypte et la Syrie-Palestine : ca. 1330-ca. 1430* , Madrid, 2004.
- CUADRADA, C: "Les dones en el treball urbà (segles XIV-XV)", CSIC, N°29, Barcelona, 1999.
- DALE, M. K. : "The London Silkwomen of the Fifteenth Century", *The Economic History Review*, Vol. 4, N°3, (Oct. 1933).
- DÁVILA CORONA, R.M; DURAN PUJOL, M; GARCÍA FERNÁNDEZ, M: *Diccionario histórico de telas y tejidos*, Junta de Castilla y León, Salamanca, 2004.
- DEMO, E: *L'anima della città. L'industria tesile a Verona e Vicenza (1400-1550)*, Milano, 2001.

- DE ROOVER, R: *The Rise and Decline of the Medici Bank, 1397-1494*, Cambridge (Ma), 1963.
- DEL TREPPO, M: *Els mercaders catalans i l'expansió catalano-aragonesa del 400*, Barcelona, 1976.
- DINI, B: "L'industria serica in Italia. Seccoli XIII-XV", pàgs. 91-123 a *La seta in Europa, secoli XIII-XX, Atti della Ventiquattresima Settimana di Studi*, 4-9 maggio 1992, serie II, Istituto di Studi Economici Francesco Datini, Prato.
- DUBY, G. i PERROT, M., *Historia de las mujeres en Occidente. Edad Media*, Madrid: Taurus, 1992.
- DURAN I SANPERE, A: *Barcelona i la seva història*, 3 volums, Barcelona, 1973.
- DURAN i SANPERE, A: "La Cofradía de San Julián y sus gremios" a *Barcelona, Divulgación Histórica*, V, 1948.
- DURAN i SANPERE, A: "El oro y sus industrias", a *Barcelona, Divulgación Histórica*, IX, 1959.
- EDLER DE ROOVER, F.: *L'arte della seta a Firenze nei secoli XIV e XV*, Biblioteca storica Toscana, Firenze, 1999.
- EQUIP BROIDA: "Actividad de la mujer en la industria del vestir en la Barcelona de finales de la Edad Media" a *El trabajo de las mujeres en la Edad Media hispánica*, Madrid, 1988.
- *Els fons documentals de l'arxiu del Col·legi de l'Art Major de la Seda de Barcelona: els Gremis de Velers, Velluters, Perxers i el Col·legi de l'Art Major de la Seda de Barcelona (1533-1999)*, Barcelona, 2007.
- *Escuela Téxtil del Colegio del Arte Mayor de la Seda.*, Valencia, 1998.
- FERRER i MALLOL, M.T.: "Els italians a les terres catalanes (segles XII-XV)" a *Anuario de Estudios Medievales*, Barcelona, 1980.
- FERRER I MALLOL, M. T.: "El llibre de comptes d'un notari barceloní del segle XV. Nicolau de Mediona", *Estudis Castellonencs*, N° 93, 1994-1995.
- FERRER i MALLOL, M.T.: "Esclaus i lliberts orientals a Barcelona als segles XIV i XV", a FERRER i MALLOL, M- T i MUTGÉ i VIVES, J: *De l'esclavitud a la llibertat. Esclaus i lliberts a l'Edat Mitjana*, CSIC, 2000.
- GARCÍA SÁNZ, A i MADURELL MARIMÓN, J.M: *Societats mercantils medievals a Barcelona*, II volums, Barcelona, 1986.
- GARCIA SANZ, A i FERRER MALLOL, M.T: *Assegurances i canvis marítims medievals*

a Barcelona, Barcelona, 1983.

- GEREMEK, B: *L'artisanat parisien aux XIIIè- XVè siècles. Étude sur le marché de la main-d'oeuvre au moyen âge*, Paris, 1968.
- GIMPEL, J: *La revolución industrial en la Edad Media*, Madrid, 1981.
- GONZÁLEZ MARÍN, F: "El cuc de la seda i el cultiu de la morera" a *El món de la seda i Catalunya*, Terrassa, Museu Tèxtil-Diputació de Barcelona, 1999.
- GUAL CAMARENA, M.: "Para un mapa de la indústria tèxtil hispana en la Edad Media" a *Anuario de Estudios Medievales*, Instituto de Historia Medieval de España, 1967.
- GUAL CAMARENA, M: *Vocabulario del comercio medieval*, Tarragona, 1968.
- HEERS, J: *Gênes au XV siècle. Activité économique et problèmes sociaux*, Paris, 1961.
- HEERS: *El trabajo en la Edad Media*, Buenos Aires, 1967.
- HEERS, J: *Occidente durante los siglos XIV y XV. Aspectos económicos y sociales*, Barcelona, 1976.
- HEERS, J: *Esclavos y sirvientes en las sociedades mediterráneas durante la Edad Media*, València, 1989.
- *Histoire mondiale de la femme. L'occident des celtes à la Renaissance* (vol II), dir. Pierre Grimal, Paris: Nouvelle Librairie de France, 1966.
- IRADIEL, P; NAVARRO ESPINACH, G: "La seda en Valencia en la Edad Media", *España y Portugal en las rutas de la seda; diez siglos de producción y comercio entre oriente y occidente*, Barcelona, 1996.
- LADERO QUESADA, M.A: "La producción de seda en la España medieval. Siglos XIII-XVI" a *La seta in Europa, secoli XIII-XX, Atti della Ventiquattresima Settimana di Studi*, 4-9 maggio 1992, serie II, Instituto di Studi Economici Francesco Datini, Prato.
- LÓPEZ AMO, F: "Productes derivats del capoll de seda" a *El món de la seda i Catalunya*, Terrassa, Museu Tèxtil-Diputació de Barcelona, 1999.
- MADURELL MARIMON, J.M: "El arte de la seda en Barcelona entre judíos y conversos" a *Sefarad*, XXV, Madrid, 1965.
- MAINAR, J: *El moble català*, Barcelona, 1976.
- MARANGES I PRAT, I: *La indumentària civil catalana: segles XIII-XV*, Barcelona, IEC. 1991.
- MARTÍN RODRÍGUEZ, F. P: "La industria de la seda en Almería (siglos XV y XVI)" a *Las Actas del Coloquio Almería entre Culturas, siglos XIII-XVI*, Almería, 1990, vol. I, pàg.

385-397.

- MARTÍN i ROS, R.M: "Peces artístiques tèxtils a la Catalunya del segle XV" a *Catalunya a l'època de Colom (1450-1506)*. Textos de l'exposició celebrada al Saló del Tinell i del cicle de conferències, Barcelona, tardor de 1992.
- MASSA, P: "L'arte genovese della seta nella normativa del XV e del XVI secoli" a *Dall'espansione allo sviluppo: una storia economica d'Europa*, Torí, 2005.
- MASSA, P: "La economía del siglo XV. Los presupuestos de la expansión de Europa" (a MASSA, P; BRACCO, G; GUENZI, A; DAVIS, J.A; FONTANA, G.L; CARRERAS, A: *Historia económica de Europa (siglos XV-XX)*, Crítica, Barcelona, 2003).
- MISKIMIN, H. A : *The Economy of Early Renaissance Europe, 1300 - 1460*, 1969.
- MITJÀ, M: *Dos documentos notariales del siglo XV, testimonio de los primeros ensayos del tejido de la seda en Barcelona*, Barcelona, 1954.
- MOLÀ, L: *The silk industry of Renaissance Venice*, Baltimore, 2000.
- MOLÀ, L: "L'attività artigianale e mercantile a Venezia nel tardo Medioevo" a *Lucca e Europa degli affari seccoli XV –XVII : convegno internazionale di studi organizzato a conclusione delle manifestazioni per il Cinquecento di fondazione della Banca del monte di Lucca: Lucca1-2 dicembre1989*, Lucca, 1990.
- MOLÀ, L: *La seta in Italia dal Medioevo al Seicento dal baco al drappo*, Venecia, 2000.
- MOLÀ, L: "L'industria della seta a Lucca nel tardo Medioevo: emigrazione della manodopera e creazione di una rete produttiva a Bologna e Venezia" a *La seta in Europa, seccoli XIII-XX, Atti della Ventriquatresima Settimana di Studi*, 4-9 maggio 1992, serie II, Istituto di Studi Economici Francesco Datini, Prato.
- MOLAS RIBALTA, P: *Los gremios barceloneses del siglo XVIII. La estructura corporativa ante el comienzo de la Revolución Industrial*, Madrid, 1970.
- MORRAL i ROMEU, E; SEGURA i MAS, A: *La seda a Espanya. Llegenda, poder i realitat*, Barcelona, 1991.
- MORRAL i ROMEU: "Del cuc a la tela" a *El món de la seda i Catalunya*, Terrassa, Museu Tèxtil-Diputació de Barcelona, 1999.
- MUTGÉ VIVES, J: *La ciudad de Barcelona durante el reinado de Alfonso el Benigno (1327 - 1336)*, CSIC, Madrid - Barcelona, 1987.
- MUTGÉ VIVES, J: "Artesanos barceloneses al servicio de Alfonso el Benigno (1327-1336)", a *Aragón en la Edad Media*, nº19, 2006, Homenaje a la profesora María Isabel

Falcón, pàg. 411 - 412.

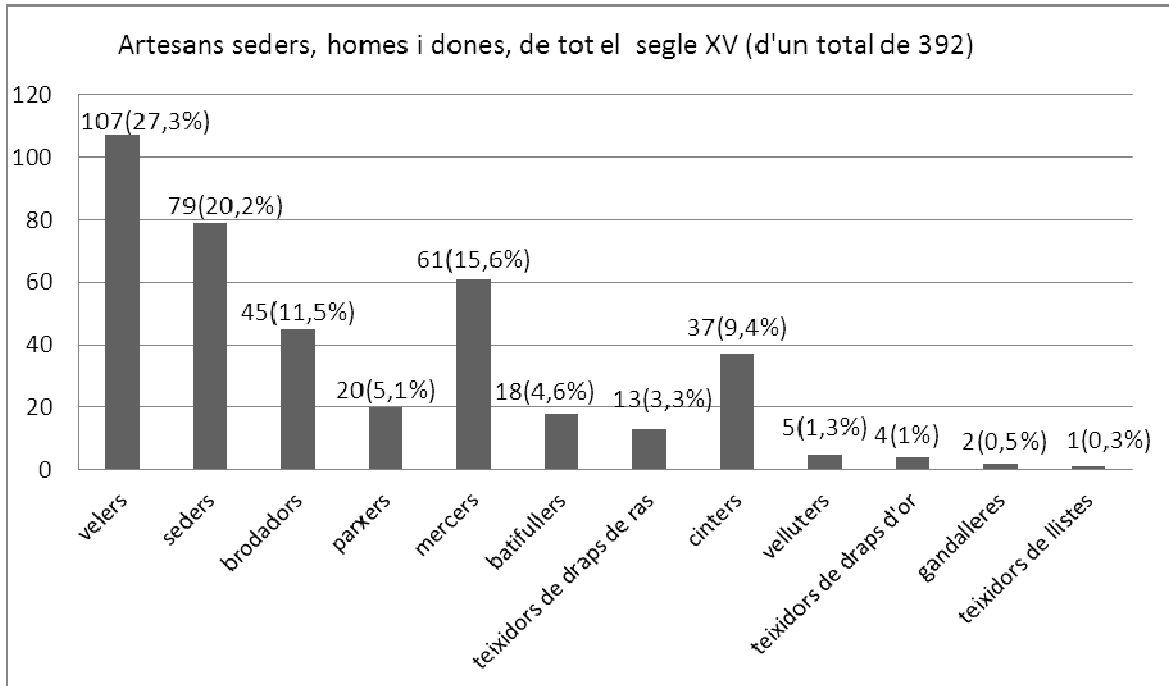
- NAVARRO ESPINACH, G: "Los protagonistas del comercio: oficios e identidades sociales en la España Bajomedieval" a XVI Semana de Estudios Medievales de Nájera y Tricio (1-5 de agosto de 2005), *El comercio en la Edad Media*, Logroño, 2006
- NAVARRO, I a *La actitud del mercader barcelonés frente a la muerte a través de los testamentos: 1250-1350*, Barcelona, 1985.
- NAVARRO ESPINACH, G: *El despegue de la industria sedera en la Valencia del siglo XV*, València, 1992.
- NAVARRO ESPINACH, G: *Los orígenes de la sedería valenciana, siglos XV-XVI*, València, 1999.
- NAVARRO ESPINACH: "El arte de la seda en el Mediterráneo medieval" al seminari *Técnicas y ritmos del trabajo en el Mediterráneo Medieval*, 2001.
- PERNOT, F.: *La ruta de la seda*, Barcelona, 2007
- PETTI BALBI, G: "La presenza lucchese a Gènova in età medioevale" a *Lucca e Europa degli affari seccoli XV –XVII*. Convegno internazionale di studi organizzato a conclusione delle manifestazioni per il Cinquecentenario di fondazione della Banca del monte di Lucca : Lucca 1-2 dicembre 1989 : atti a cura di Rita Mazzei e Tommaso Fanfani, Lucca, 1990.
- PIN i PLANELLS, M.: "En la història" a *El món de la seda i Catalunya*, Barcelona, 1991.
- PIRENNE, H: *Historia económica y social de la Edad Media*, México-Buenos Aires, 1939.
- RIU RIU, M : "Aportación a la organización gremial de la industria téxtil catalana en el siglo XIV" a *VII Congreso de Historia de la Corona de Aragón*, vol. III, Barcelona, 1962.
- SALADRIGAS CHENG, S: "Los tejidos en Al-Andalus: siglos IX-XVI. Aproximación técnica" a *España y Portugal en las rutas de la seda. Diez siglos de producción y comercio entre Oriente y Occidente*, Barcelona, 1996.
- SALICRÚ i LLUCH, R: "La coronació de Ferran d'Antequera: l'organització i els preparatius de la festa", *Anuario de Estudios Medievales* , nº 25 (1995), 699- 759.
- SALICRÚ i LLUCH, R: *El tràfic de mercaderies a Barcelona. Segons els comptes de la lleuda de Mediona (febrer de 1434)*, Barcelona, 1995.
- SÁNCHEZ MARTÍNEZ, M: "La seda a la Catalunya medieval" dins *El món de la seda i Catalunya*, Terrassa, Museu Tèxtil-Diputació de Barcelona, 1999.
- SANTOS VAQUERO, A: *La industria textil sedera de Toledo*, Cuenca, 2010

- SEGURA I MAS, A: "La ruta de la seda" a *El món de la seda i Catalunya*, Barcelona, 1991.
- SOLDANI, M. E: *Uomini d'affari e mercanti toscani nella Barcellona del Quattrocento*, CSIC, Barcelona, 2010.
- STANILAND, K: *Artesanos medievales. Bordadores*, Madrid, 2000.
- SULLEROT, E.: *Historia y sociología del trabajo femenino*, Barcelona: ed. Península, 1988.
- TOGNETTI, S: *Un'industria di lusso al servizio del grande commercio. Il mercato dei drappi serici e della seta nella Firenze del Quattrocento*, Biblioteca Storica Toscana, Florència, 2002.
- TORRELLA NIUBÓ, F: *Gremios y cofradías*, Terrassa, 1961.
- TORRELLA NIUBÓ, F: "Comercio textil mediterráneo de la Corona de Aragón con los países infieles en la primera mitad del siglo XV" a *IV Congreso de Historia de la Corona de Aragón, Actas y Comunicaciones*, vol. II, Barcelona, 1970.
- VERLINDEN, C.: *L'Esclavage dans l'Europe médiévale*, vol. I, Bruges, 1955-1971.
- VICENS VIVES, J: *Manual de historia económica de España*, Barcelona, 1955.
- VINCENT, C.: *Des charités bien ordonnés. Les confréries normandes de la fin du XIIIè siècle au début du XVIè siècle*, Paris, 1988.
- VINYOLES, T: *Les barcelonines a les darrerries de l'Edat Mitjana (1370-1410)*, Barcelona, 1976.
- VINYOLES, T: *Història de les dones a la Catalunya medieval*, Vic, 2005.
- VOLTES BOU, P: "El establecimiento y el utillaje de los antiguos sederos barceloneses" a *Cuadernos de Historia Económica de Cataluña*, 1968-1969.
- VOLTES BOU, P: "Les associacions de seders medievals barcelonins" a *Anuario de Estudios Medievales*, V, Barcelona, 1968.
- VOLTES BOU, P: *Notas sobre el personal de los talleres sederos de Barcelona (siglos XIV-XVIII)*, Bilbao, 1971.
- VOLTES BOU, P: "Las compras regias de sederia desde Alfonso "El Benigno", hasta Alfonso "El Magnánimo", a *Barcelona, Divulgación Histórica*, IX, 1959.
- WOLFF, P; MAURO, F: La época del artesanado (siglos V-XVIII) , vol. II, a *Historia general del trabajo*, dirigida per Louis-Henri Parias, Madrid, 1965.
- YANTE, J-M.: "L'emploi: concept contemporain et réalités médiévales" a *Le travail au Moyen Âge. Une approche interdisciplinaire*, Louvain-la-Neuve, 1990.

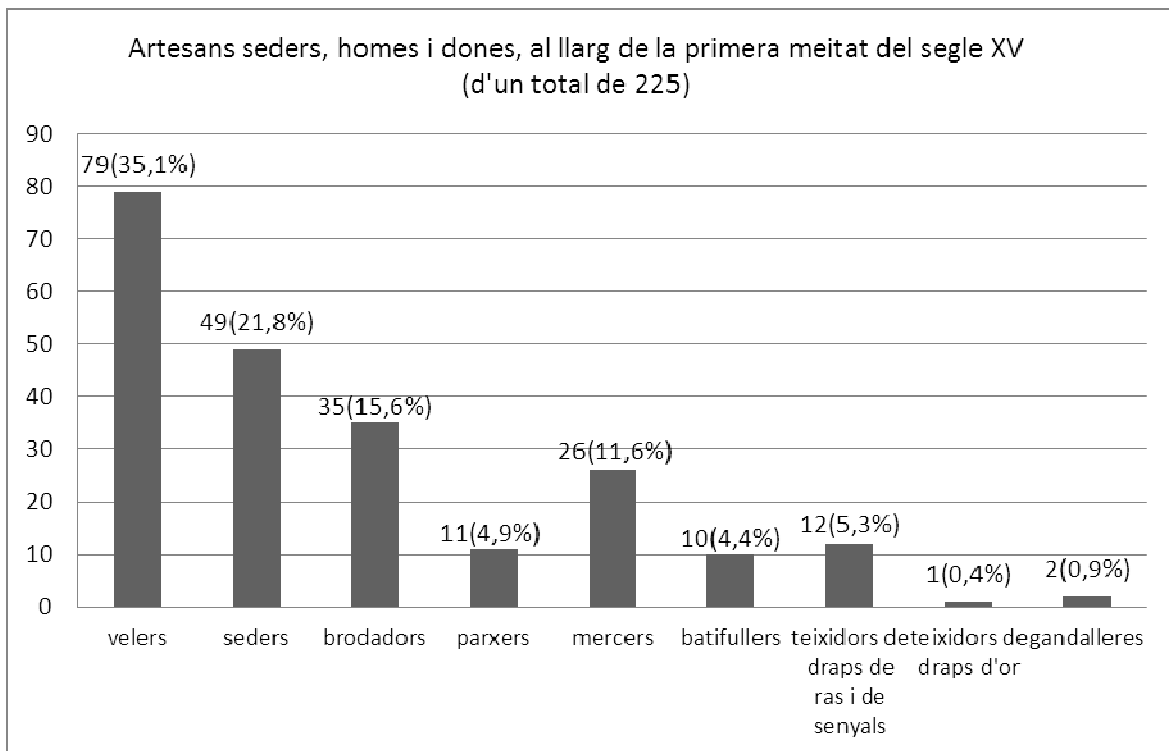
XI. APÈNDIX

XI.1 GRÀFICS

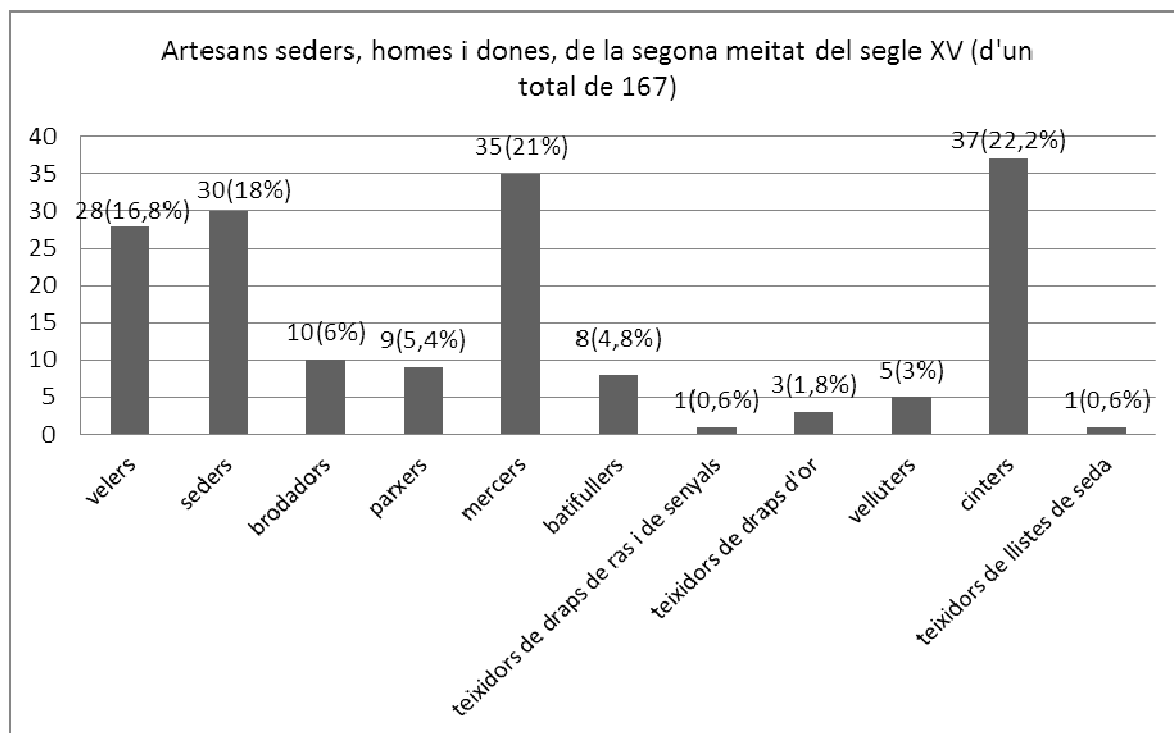
Gràfic nº 1

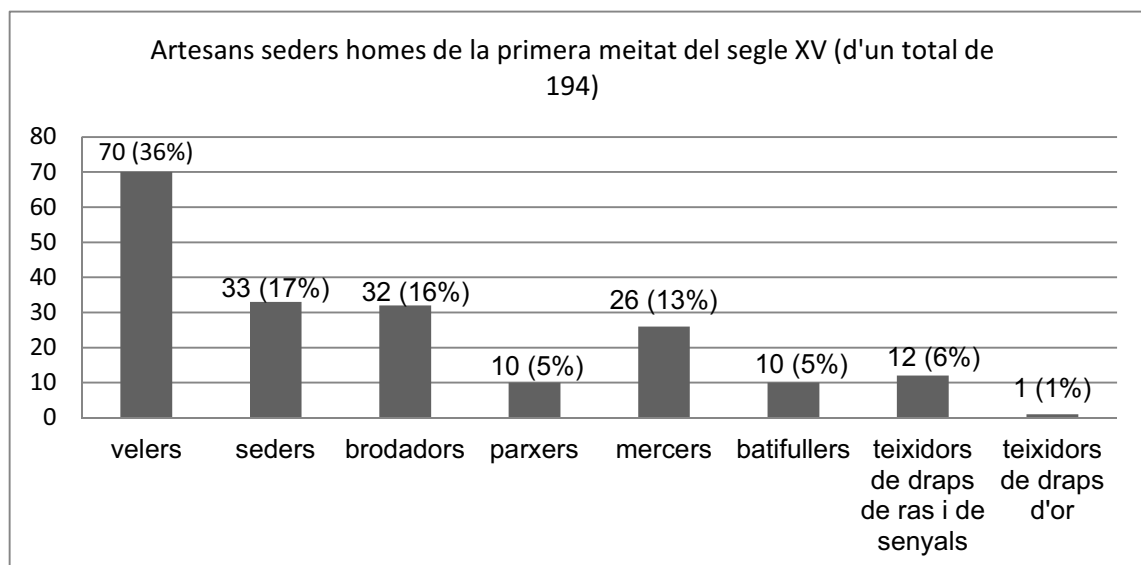
Gràfic nº2

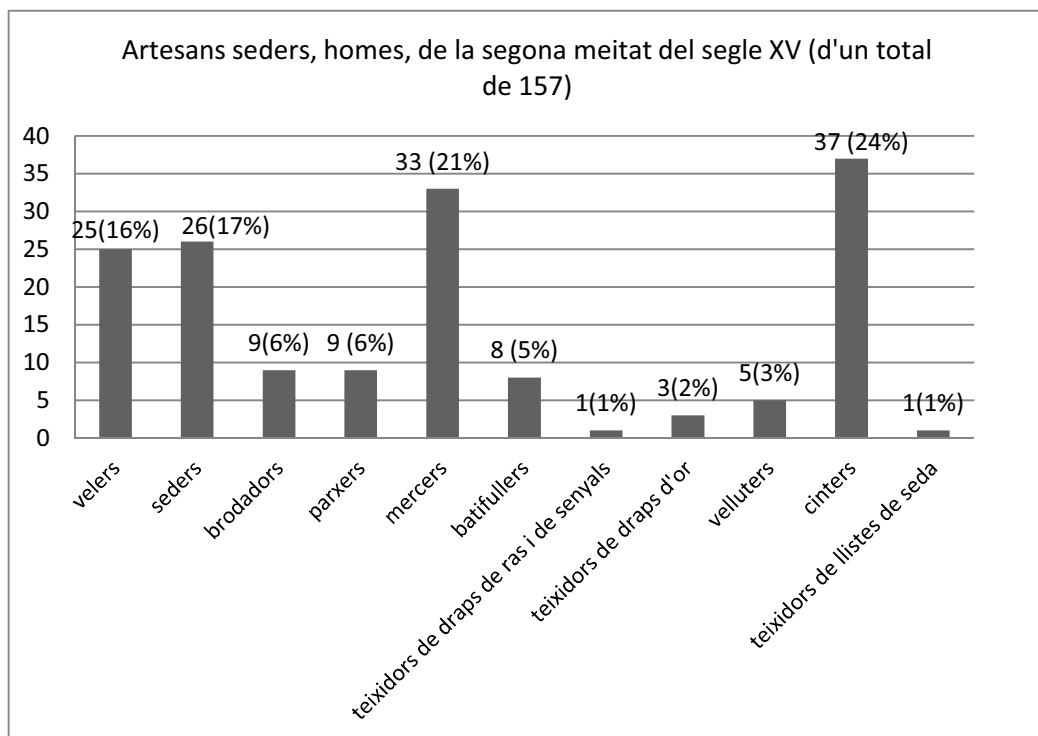
Gràfic nº3

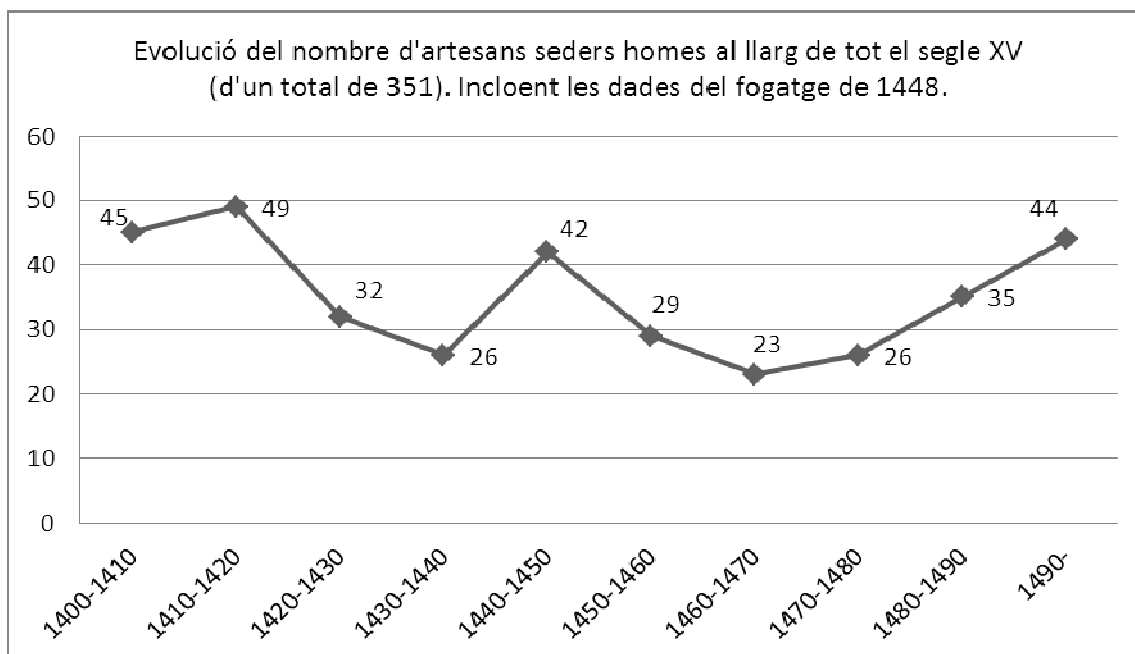
Gràfic nº4

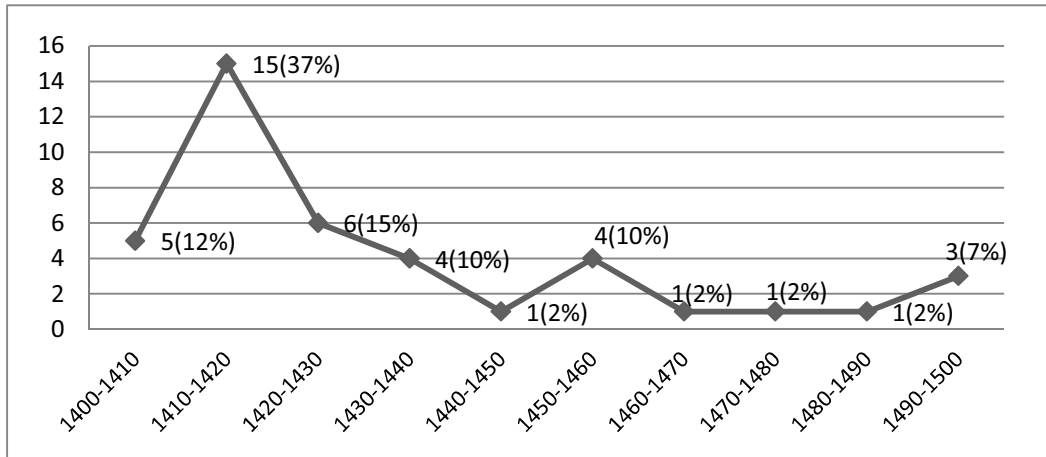
Gràfic n° 5

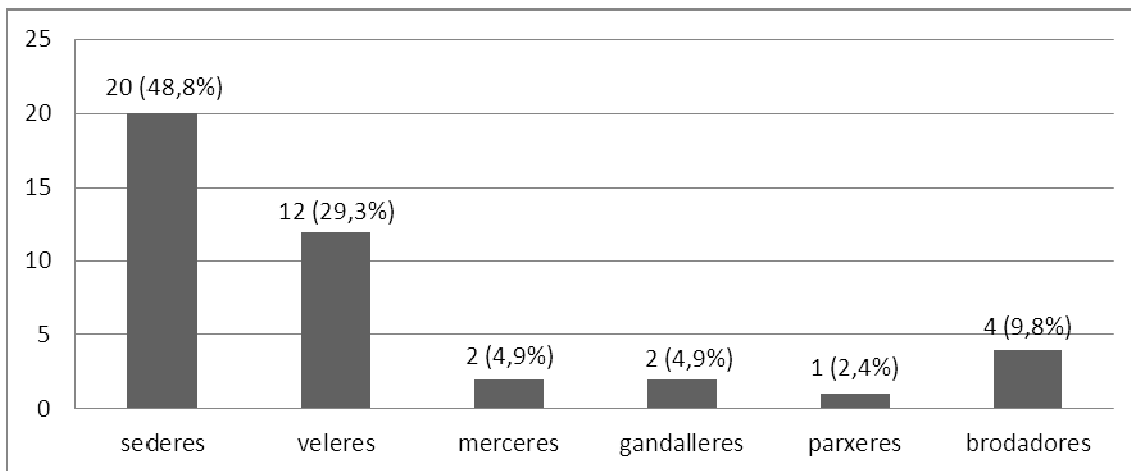
Gràfic n°6

Gràfic n°7: Evolució del nombre de dones sederes al llarg del segle XV

Gràfic n°8: Diferents oficis de les sederes barcelonines al llarg de tot el segle XV

X.4 REGESTOS

1

17 d'agost de 1378.

Blanca, vídua de Simó Gerald, de la parròquia de Santa Eulàlia de Provençana, a la diòcesi de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge per que la seva filla Eulàlia, d'11 anys, assisteixi durant 4 anys a Joaneta, dona del pintor Xanxo Longuares, ciutadà de Barcelona, en el seu ofici de cosidora d'or i de seda. L'aprenenta promet no faltar al servei sota pena de 100 lliures, la meitat per la mestra i l'altra meitat per al rei o veguer. La mestra promet alimentar-la, vestir-la i calçar-la.

AHPB: Berenguer Ermengol (34/9).

2

2 de setembre de 1378.

Elisenda, de 14 anys, filla de Simó Gerald, difunt i de la seva vídua Blanca, de la parròquia de Santa Eulàlia de Provençana, a la diòcesi de Barcelona signa contracte d'aprenentatge per assistir durant 5 anys a Joaneta, dona del pintor Xanxo Longuares, ciutadà de Barcelona, en el seu ofici de cosidora d'or i seda. L'aprenenta promet no faltar al servei sota pena de 10 lliures, la meitat per la mestra i l'altra meitat per al rei o veguer. La mestra promet alimentar-la, vestir-la i calçar-la.

AHPB: Berenguer Ermengol (34/9).

3

24 de maig de 1394.

Constança, filla de Caterina, que va ser esclava de Pere Ferrer, difunt, mercader ciutadà de Barcelona, ara lliberta, habitant de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge amb Gerarda, teixidora de vels, dona de Pere d'Olivella, ciutadà de Barcelona per assistir-la en el seu ofici durant 3 anys. La mestra promet alimentar-la, vestir-la de llana i lli i calçar-la.

AHPB: Pere de Bruguera (64/2).

4

24 de febrer de 1398.

Francesc Gibert, mercader convers ciutadà de Barcelona, i Bernat Terrades, convers teixidor de vels, ciutadà de Barcelona, formen societat per un any per exercir l'ofici de Bernat. Francesc inverteix 100 florins en la societat i mentre durés la societat Bernat hauria de treballar personalment en el dit ofici. Els 100 florins es dividirien en tres parts: dues parts serien per Bernat i una tercera de Francesc.

AHPB: Jaume de Trilla (53/4).

5

4 de juny de 1398.

Miquel Gomis, paraire convers, ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge

per que el seu fill Pere Font, àlies Gomis, de 13 anys, l'assisteixi en el seu ofici de teixir durant 4 anys. El mestre promet donar-li menjar, beguda, i calçat.

AHPB: Jaume de Trilla (53/4).

6

10 de març de 1399.

Guillem Oliver i Joan Oliver, el seu fill, teixidors de vels conversos, ciutadans de Barcelona, signen contracte de treball per 2 anys amb Francesc Gibert, convers ciutadà de Barcelona, per fer vels. Guillem faria vels grossos de seda i Joan vels prims de seda. Prometen treballar per Francesc Gibert i cap altre durant aquest temps, sota pena de 10 lliures. Guillem rebrà 20 diners per cada vel i Joan 2 sous per cada vel d'obra plana i 2 sous i 2 diners per cada vel amb caps obrats. Els dos velers haurien de treballar a casa seva i Francesc els proporcionarà canonets i tela ordida.

AHPB: Jaume de Trilla (53/4).

7

22 de gener de 1400. Barcelona

Francesc Burguès, teixidor de vels de seda, ciutadà de Barcelona reconeix haver rebut d'Antoni Sala, mercader, ciutadà de Barcelona les 12 lliures i 6 sous, que aquest li devia.

AHPB: Tomàs de Bellmunt (79/2)

8

16 de febrer de 1400. Barcelona

Jaume Sala, corredor d'orella, ciutadà de Barcelona signa contracte d'aprenentatge per 4 anys amb Ramon d' Avinyó, corredor d'orella ciutadà de Barcelona, per que el seu fill Jaume, de 13 anys, assisteixi al fill de Ramon, Joan d' Avinyó en el seu ofici de teixidor de vels de seda, lli, cotó i li ensenyi a crespar, estufar, i ordir vels. En acabar l'aprenentatge Ramon d' Avinyó promet que pagarà a Jaume Sala 55 sous, a més de calçar-lo i alimentar-lo.

AHPB: Tomàs de Bellmunt (79/2)

9

6 de novembre de 1400.

Jaume de Prades, cavaller, vicealmirall del Regne de Sicília, reconeix deure a Joan Bo, mercader ciutadà de Barcelona, 6600 sous barcelonins pel preu de vellut atzeituní, i altres draps de seda que li havia comprat.

AHPB: Joan Nadal (54/11).

10

17 de novembre de 1400.

Bernat Cisa, Francesc Pujada, Bartomeu Salt i Raimon de Pla, paraires ciutadans de Barcelona, reconeixen a Rafael Soldani, mercader florentí, ara habitant de Barcelona que li

deuen 68 lliures i 15 sous pel preu d'uns draps de seda de grana vermella que havien rebut d'ell per raó del seu ofici.

AHPB: Joan Nadal (54/11).

11

15 de gener de 1401. Barcelona

Miquel Gralla, teixidor de vels, ciutadà de Barcelona i Constança, la seva dona, reconeixen a Francesc i Arnau Sala, germans, mercaders, ciutadans de Barcelona, que han rebut d'ells 100 lliures en comanda. Prometen retornar la suma posant com a garantia tots els seus béns mobles i immobles.

AHPB: Pere Pellisser (68/4)

12

18 de març de 1401. Barcelona

Instrument de "pau final" entre Francesc Castanyer i Burguès Castanyer, teixidors de vels de seda conversos ciutadans de Barcelona (d'una part), i Gabriel Carinyena i Miquel Gralla, teixidors de vels de seda conversos, ciutadans de Barcelona (de l'altra part). En cas d'incompliment s'estableix una pena de 100 lliures barcelonines (la meitat per al veguer i la restant per a Bernat Ferrer, cap de l'escrivania de Barcelona).

AHPB: Pere Pellisser (68/4)

13

10 de juny de 1401

Antoni Font, obrer de guix, ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge per que el seu fill Antoni, de 10 anys, assisteixi durant 8 anys al mestre Domingo Aznar, brodador, ciutadà de Barcelona. El mestre promet donar-li menjar, beguda, vestit i calçat i en acabar l'aprenentatge una gramalla nova, una caputxa, calces de drap de llana de 16 sous la cana del color que escollís l'aprenent, i un parell de sabates. El 4 de setembre de 1402 el document va ser cancel·lat per voluntat de les parts.

AHPB: Pere Granyana (56/7).

14

1 de setembre de 1401.

Ferrer de Gualbes, àlies Perayada, de 18 anys, convers, que abans de la seva conversió es deia Lobell Ysach, promet a Jaume de Pou, teixidor de vels, ciutadà de Barcelona, que treballarà amb ell durant dos anys i mig exercint el seu ofici de "vels i caps de seda". Jaume de Pou li haurà de pagar per cada parell de caps 7 diners i per cada vel comú 14 diners.

ACB: Gabriel Canyelles (271)

9 de gener de 1402.

Guillem Ros, mariner, ciutadà de Barcelona, procurador de la senyora Bernarda de Sorribes, dona de Raimon Girant, flequer, ciutadà de Barcelona, reconeix que Jaume de Marges, seder, ciutadà de Barcelona li ha pagat 6 lliures pel lloguer d'una casa situada al carrer dels Especiers.

AHPB: Berenguer Escuder (46/10).

31 de gener de 1402.

Francisca, dona de Joan de Guido, que havia estat mariner, ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge per que Violant, la seva filla de 5 anys, assisteixi durant 12 anys a Eulàlia, vídua d'Arnau Canyelles, causídic ciutadà de Barcelona, en el seu ofici de sedera. La mestra promet alimentar-la, vestir-la i calçar-la.

AHPB: Berenguer Escuder (46/10).

9 de març de 1403.

Eulàlia, vídua d'Antoni Fuster, que havia estat teixidor de vels de seda, i Bernat de Mirambell, de 18 anys, fill seu, prometen a Joan Castell, teixidor de vels de seda, ciutadà de Barcelona, i germà d'Eulàlia, que marxaran cap al regne de Mallorca durant 5 anys i que durant aquest temps no retornaran al Principat, sota pena de 50 lliures.

AHPB: Pere de Pou (61/1).

14 d'abril de 1403.

Francesc Sanant, de 19 anys, convers, teixidor de vels, signa contracte d'aprenentatge amb Berenguer de Soler, teixidor de vels per fer vels al seu servei durant 6 mesos. Durant els primers 3 mesos farà vores de vels i els restants 3 mesos teixirà.

AHPB: Bernat Sans (87/2).

7 de juny de 1403.

Francesc Sunyer, de 20 anys, convers, ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge amb Isabel, dona de Domènec Sevil, ciutadà de Barcelona, per a assistir-la durant 1 any en el seu ofici de teixidora de vels. Isabel promet ensenyar-li a ordir i teixir, i alimentar-lo, vestir-lo i calçar-lo i donar-li dues camises, i dues bragues de drap de lli.

AHPB: Francesc de Manresa (90/1).

20 de juliol de 1403.

Guillem Ros, mariner, ciutadà de Barcelona com a procurador general de Bernarda de Sorribes, dona de Ramon Girant, flequer, reconeix que Jaume de Mergens, seder convers, li ha pagat 6 lliures pel lloguer d'una casa al carrer dels Especiers.

AHPB: Berenguer Escuder (46/11).

29 de desembre de 1403.

Joan Soler, convers, teixidor de vels, ciutadà de Barcelona, reconeix a Jaume Alós, convers, corredor d'orella, ciutadà de Barcelona, que li déu 112 sous barcelonins pel preu de 3 lliures i un quart d'unça de fil d' Almeria que li havia comprat per raó del seu ofici.

AHPB: Bartomeu Eiximeno (43/9).

21 d'octubre de 1404.

Bernat Ça Vall, fill de Bernat Ça Vall, notari, ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge per que Bernadó Ça Vall, el seu fill de 13 anys assisteixi a Miquel de Roda, botiguer i seder, ciutadà de Barcelona, originari de València, durant 4 anys. El mestre promet alimentar, vestir i calçar l'aprenent, i en acabar el contracte fer-li un vestit complet de drap de llana nou.

AHPB: Joan Nadal (54/15).

4 de març de 1405.

Francesca vídua d'Antoni Baruta, brodador de fil d'or, ciutadà de Barcelona, reconeix als procuradors de la confraria de Sant Joan que li han pagat 9 lliures i 1 sou pel preu d'un drap d'or fet per l'obra de la confraria.

AHPB: Berenguer Alemany (91/1).

22 d'abril de 1405.

Giramon de Colunya, del Roine, brodador, ara habitant de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge per assistir durant 1 any a Joan Bertran, brodador, ciutadà de Barcelona. El mestre promet alimentar-lo i pagar-li 38 florins d'or d'Aragó.

AHPB: Bernat Nadal (58/33).

15 de març de 1406.

Pere Teixidor, moliner ciutadà de Barcelona signa contracte d'aprenentatge per que la seva filla Blanquina de 12 anys, assisteixi durant 4 anys a Joaneta, teixidora de vels, dona

d'Arnau de Canyada, ciutadà de Barcelona. La mestra promet donar-li menjar i beguda i un cot o aljuba de drap de llana nova, i el darrer any d'aprenentatge, una altra aljuba de drap de llana de 14 sous la cana.

AHPB: Pere Brines (78/1).

26

1 d'abril de 1406.

Gaspar d'Altiguier, teixidor de draps de seda procedent de Florència ara habitant a Barcelona, reconeix al mestre Andreu, brodador ciutadà de Florència ara habitant de Barcelona que li devia un florí i promet retornar-lo.

AHPB: Pere Brines (78/1).

27

19 d'abril de 1406.

Joan de Sant Joan, convers, teixidor de vels, ciutadà de Barcelona, reconeix a Bernat Anglès, mercader ciutadà de Barcelona, que li déu 17 lliures i 12 sous pel preu de certa quantitat de fil d'Almeria que li havia comprat pel seu ofici.

AHPB: Joan Ferrer (104/1).

28

10 de maig de 1406

Elisenda, vídua de Guillem Martorell, de la parròquia de Pontons, signa contracte d'aprenentatge per que la seva filla Saurina, de 13 anys assisteixi durant 3 anys a la mestra Joana, teixidora de vels, vídua de Ramon Company, ciutadà de Barcelona. La mestra li donarà menjar, beguda, vestit i calçat i 21 florins (7 florins a l'any). El 28 de maig de 1406 el document va ser cancel·lat per voluntat de les parts.

AHPB: Pere Granyana (56/9)

29

28 de juliol de 1406.

Pere Fuster, convers, sabater, ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge per que Joanet, el seu fill d'11 anys, assisteixi durant 4 anys a Guerau de Maçanet, teixidor de vels convers, ciutadà de Barcelona. El mestre promet alimentar-lo, vestir-lo i calçar-lo i pagar-li 3 florins d'or d'Aragó.

AHPB: Joan Ferrer (104/1).

30

22 de gener de 1408.

Germà Tesso, mercer, ciutadà de Gènova, del comtat de Sanoya, reconeix a Joan Letingau de Bala a Alemanya, mercer, que li déu 94 lliures pel preu de diverses coses i mercaderies que li havia comprat pel seu ofici de mercer a Barcelona.

AHPB: Joan Nadal (54/16).

31

27 de gener de 1408.

Joan Bertran, brodador, ciutadà de Barcelona, reconeix que Pere Guillem Jofre, canonge, li ha pagat 132 lliures pel preu d'una capa de drap d'atzeituní blau amb imatges.

ACB: Julià de Roure (422).

32

10 de maig de 1408.

Joan Bertran, brodador, ciutadà de Barcelona, reconeix a Berenguer Joan beneficiat de l'església de Santa Maria del Mar de Barcelona, que li ha pagat el preu de dues casulles amb estoles, una blanca i l'altra verda amb fresadores de drap d'atzeituní brodades de color negre .

AHPB: Bernat Nadal (58/41).

33

12 de desembre de 1408.

Joana, vídua del mestre Joan de Miglloc, que havia estat argenter, ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge per que Pericó de Miglloc, fill seu de 13 anys, assisteixi durant 3 anys a Pere Bonet, mercer, ciutadà de Barcelona. El mestre es compromet a alimentar-lo, vestir-lo i calçar-lo i pagar-li 33 sous.

AHPB: Joan Parellada (63/1).

34

25 d'abril de 1409.

Antoni Olzina, cortiner, ciutadà de Barcelona reconeix que Gerard de Sanatüja, procurador del senyor Jaume d'Aragó, li ha pagat 125 lliures, 2 sous i 6 diners que li devia pel preu de 450 draps d'or filat.

AHPB: Bernat Pi (113/1).

35

10 de setembre de 1409.

Bernat Soler, cirurgià, ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge per que el seu fill Francesc, de 13 anys, assisteixi durant 6 anys a Bernat Castellar , batifuller ciutadà de Barcelona. [No s'indica la compensació].

AHPB: Antoni Estapera (76/4).

14 de desembre de 1409.

Marc de Salmons, seder convers, ciutadà de Barcelona, reconeix a Joan de Renat, mercader ciutadà de Barcelona que li déu 80 lliures de moneda barcelonina per raó de certa quantitat de seda que li havia comprat pel seu ofici. Promet pagar aquesta quantitat al llarg del proper mes de febrer.

AHPB: Francesc de Manresa (90/4)

1 d'abril de 1410.

Joan Alemany, pintor, ciutadà de Barcelona, signa contracte per 8 anys amb la teixidora de vels Maria, per que Eufrasina, la seva filla de 7 anys l'assisteixi en el seu ofici de teixidora de vels. La mestra es compromet a alimentar i vestir a l'aprenenta i a donar-li una gramalla de drap del color que l'aprenenta vulgui.

AHPB: Francesc de Manresa (90/4)

19 de juliol de 1410.

Pere Alfons, de 21 anys, oriünd de Setúbal, al regne de Portugal, signa contracte d'aprenentatge per assistir durant un any a Martí de Vallès, brodador, ciutadà de Barcelona. El mestre promet alimentar, vestir i calçar l'aprenent.

AHPB: Antoni Estapera (76/4).

8 d'agost de 1410.

Miquel de Roda, botiguer i Miquel Guillem, ciutadans de Barcelona, nomenen procurador a Berenguer de Roda, botiguer, menor de dies, ciutadà de València, germà de Miquel per demanar, exigir i rebre en nom seu tots els béns i quantitats que se'ls deguessin.

AHPB: Francesc Fuster (59/2).

25 de febrer de 1411.

Andreu Verdera, flassader, ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge per que la seva filla Antònia, assisteixi durant 4 anys en el seu ofici a Saurina, teixidora de vels, dona de Jaume Carner, fiveller, ciutadà de Barcelona. La mestra promet alimentar, vestir i calçar l'aprenenta i donar-li una cota de drap de la terra.

AHPB: Simó Carner (112/1).

8 de març de 1411.

Pere Martorell, de 14 anys, fill de Guillem Martorell, difunt, de Sant Feliu de Constantí, al camp de Tarragona, signa contracte d'aprenentatge amb Pere Bonet, mestre de draps de senyals, per a assistir-lo en el seu ofici durant 5 anys. El mestre promet alimentar-lo, vestir-lo i calçar-lo i en acabar els 5 anys donar-li una túnica, un caperó, unes calces i unes sabates.

AHPB: Bernat Nadal (58/46).

9 de juny de 1411.

Berenguer Soler, convers, teixidor de vels ciutadà de Barcelona, reconeix que déu a Joan Xanxo, convers, teixidor de vels, ciutadà de Barcelona, 35 sous pel preu de vels que li havia comprat pel seu ofici.

AHPB: Jaume de Trilla (53/9).

14 de desembre de 1411.

Llorenç de Moragues de la parròquia de Sant Esteve de la Garriga, signa contracte d'aprenentatge per que la seva filla Joaneta, de 14 anys assisteixi durant 5 anys a Saurina, teixidora de vels, dona de Jaume Carner, fiveller, ciutadà de Barcelona. La mestra promet donar-li menjar, beguda, vestit i calçat.

AHPB: Simó Carner (112/1).

25 de juny de 1412

Francesc Clar, brodador ciutadà de Barcelona, nomena procurador a Berenguer Oris per demanar en nom seu tots els béns i les quantitats, que li deguessin, tant instruments i escriptures, com robes i brodats.

AHPB: Gabriel Terrassa (93/3).

24 de gener de 1413.

Blasco Vicenç, de 18 anys, procedent de Lisboa, signa contracte d'aprenentatge per 4 anys amb Francesc Clar, brodador, ciutadà de Barcelona, per a assistir-lo en el seu ofici de brodador. El mestre promet alimentar-lo, i en acabar l'aprenentatge fer-li un vestit complet de drap de llana nou.

AHPB: Gabriel Terrassa (93/3).

23 de març de 1413.

Jaume Copí, brodadador d'or i seda, ciutadà de Barcelona, reconeix haver rebut 30 lliures de les 68 lliures i 15 sous que li devia la confraria dels Sants Gabriel i Simeó de l'ofici de teixidors i paraires de draps de llana de Vic, per raó d'un drap de seda damasquí de color verd i brodat amb caixell d'imatges i amb 8 signes de la dita confraria, fet per l'obra dels sepelis dels cossos dels confreres de la dita confraria.

AHPB: Bartomeu Guamir (100/2).

18 d'agost de 1413.

Francesc Rossiners, del lloc de Durfort, de la diòcesi de Vic, signa contracte d'aprenentatge per que la seva neboda Violant, de 8 anys, assisteixi durant 7 anys a Agnès, teixidora de vels, dona de Berenguer Vidal, frener, ciutadà de Barcelona. La mestra promet donar-li menjar, beguda, vestit i calçat.

AHPB: Simó Carner (112/1).

15 de setembre de 1413.

Pascasi Frare, de 20 anys, fill de Joan Frare, difunt, que havia estat agricultor a Moncofar, València, signa contracte d'aprenentatge per 3 anys amb Gabriel d'Arqués, convers, seder i tintorer, ciutadà de Barcelona, per a assistir-lo en el seu ofici. El mestre promet alimentar-lo i pagar-li 36 florins d'or d'Aragó.

AHPB: Bartomeu Guamir (100/3).

16 de novembre de 1413.

Berenguer de Vilaragut, cavaller domiciliat al regne de València i que ara viu a Barcelona i Joan Álvarez de Espejo, donzell de la casa del dit noble reconeixen a Domenico de Monelli, mercader florentí ciutadà de Barcelona, que li deuen 375 florins d'or d'Aragó, 2 sous i 9 diners per raó de diversos draps de seda damasquins i d'or de diversos colors que li havien comprat.

AHPB: Marc Joan (114/1).

20 de novembre de 1413.

Ramon Vidal, teixidor de vels de lli de la Vall de Pures de l'arquebisbat de Saragossa, signa contracte d'aprenentatge per que el seu fill Bartomeu, de 7 anys, assisteixi durant 9 anys a Joan Figuera, brodadador, ciutadà de Barcelona. El mestre promet alimentar-lo, vestir-lo i calçar-lo.

AHPB: Pere Granyana (56/15).

19 de gener de 1414.

Antònia dona d'Arnau d'Olianort, seller, ciutadà de Barcelona, reconeix a Leonard de Sos, que li ha pagat 7 florins d'or i 4 sous i 3 diners per 20 canes de franja ampla de seda de color verd i negre per la festa, que Leonard li havia comprat per la coronació del rei.

AHPB: Joan Franc (107/3).

19 de gener de 1414.

Gabriel de Xerica, mestre de perxes de seda, ciutadà de Barcelona, signa àpoca a Leonard de Sos per 14 florins d'or d'Aragó que li devia per 10 cordes de fil d'or i de seda vermella i grana amb flocs i lligadures que li havia comprat per la festa de la coronació del rei.

AHPB: Joan Franc (107/3).

19 de gener de 1414.

Clara, dona de Pere Miró, mercader, ciutadà de Barcelona, signa àpoca a Leonard de Sos per 6 florins i 2 sous per fils d'or que li havia comprat per la festa de la coronació del rei.

AHPB: Joan Franc (107/3).

19 de gener de 1414.

Jaume Porcell, tintorer, ciutadà de Barcelona, signa àpoca de 40 florins i mig per 11 canes i mitja de pa d'or de grana i una cana i un pam de pa d'or de Colònia a raó de 4 florins per cana que li havia comprat per la festa de la coronació del rei.

AHPB: Joan Franc (107/3).

19 de gener de 1414.

Francesc Costa, argenter, ciutadà de Barcelona, reconeix a Leonard de Sos, que li ha pagat a la Taula de Canvis de Barcelona 75 florins d'or i 2 sous per adesar, adobar i daurar llargament una sella de la reina per la festa de la coronació del rei.

AHPB: Joan Franc (107/3).

19 de gener de 1414.

Joana, dona de Francesc Costa, argenter, reconeix haver rebut de Leonard de Sos 9 florins, 5 sous i 6 diners per uns perxes de fil d'or i de fil de carmesí, els quals un cop fets

pesaren 23 unces a raó de 4 sous per unça, per guarnir el fes, les regnes, i els gambals del cavall del rei per la festa de la coronació del rei.

AHPB: Joan Franc (107/3).

57

19 de gener de 1414.

Galda, dona de Garcia de Torres, escriptor de lletra rodona, ciutadà de Barcelona, reconeix a Leonard de Sos que li ha pagat a la Taula de Canvis o per voluntat de Miquel de Roda, mercader ciutadà de Barcelona, 10 florins d'or d'Aragó per raó de 10 cordes de seda blanca per una sella de la mula de la reina, i 6 florins per fer unes cordes de seda blanca i de fil d'or per la festa de la coronació del rei.

AHPB: Joan Franc (107/3).

58

19 de gener de 1414.

Francesca, vídua de Marc Solelles, que havia estat mariner, ciutadà de Barcelona, reconeix a Leonard de Sos que li ha pagat en nom de Miquel de Roda, mercader a la Taula de Canvis de Barcelona, 11 florins per les regnes i capçanes i per uns gambals de seda blanca i de fil d'or per la senyora reina. El conjunt pesa 28 unces i mitja a raó de 4 sous per unça, i 10 florins i 4 sous per fer 4 pams de perxes de seda de grana i de fil d'or per 4 parells d'esperons, per 12 sous per la festa de la coronació del rei.

AHPB: Joan Franc (107/3).

59

20 de gener de 1414.

Miquel de Roda, seder i mercader reconeix a Leonard de Sos, que li ha pagat a la Taula de Canvis 230 florins d'or i 9 sous i 5 diners que li devia per raó de: 21 unces i 13 arquès de seda carmesina per fer certes robes que el senyor rei havia manat fer per la seva coronació i de la senyora reina, a raó de 15 sous per unça, en total 29 florins, 6 sous i 10 diners; 29 unces, 6 arquès de seda de grana a raó d'11 sous per unça, per 29 florins i 4 sous; 44 unces i 10 arquès de seda blanca a raó de 8 sous i 6 diners la unça: 33 florins, 7 sous i 10 diners; 27 unces de seda groga a raó de 8 sous i 4 diners la unça, en total: 20 florins i 5 sous; 6 unces de tots els colors que van ser enviades al rei, a raó de 8 sous i 6 diners per unça: 4 florins i 6 sous; 20 unces i 4 arquès de seda negra a raó de 7 sous per unça: 12 florins, 9 sous i 9 diners; 12 unces de seda vermella i verda a raó de 8 sous per unça: 9 florins i 4 sous; 1 caixa de fil d'or i de grana de pes de 54 unces a raó de 18 sous i 6 diners per unça: 90 florins i 10 sous.

AHPB: Joan Franc (107/3).

60

20 de gener de 1414.

Joaneta, vídua d'Antoni Català, que havia estat cuirasser, reconeix a Leonard de Sos, que li ha pagat 12 florins per 6 lliures i 7 unces de fil negre, verd i vermell, a raó de 8 sous i

6 diners la lliura, en total 56 sous per fer 114 canes de cordons per la festa de la coronació del rei.

AHPB: Joan Franc (107/3).

61

20 de gener de 1414.

Berenguer de Lauro, botiguer, reconeix a Leonard de Sos, que li ha pagat 39 florins, 1 sou i 8 diners per 3 peces de tafetans negres que pesen 3 lliures i 2 quarts i mig a raó de 7 lliures la lliura per la festa de la coronació del rei.

AHPB: Joan Franc (107/3).

62

20 de gener de 1414.

Domènec Mannelli, mercader, ciutadà de Barcelona, reconeix a Leonard de Sos, que li ha pagat 4 florins per 2 pams de vellut carmesí ras a raó de 16 florins la cana per la festa de la coronació del rei.

AHPB: Joan Franc (107/3).

63

20 de gener de 1414.

Pere Palomar, ciutadà de Barcelona, reconeix a Leonard de Sos, que li ha pagat 121 florins, 8 sous i 6 diners per una caixa i mitja de fil d'or de Grècia a raó de 7 florins i mig per cana per la festa de la coronació del rei.

AHPB: Joan Franc (107/3).

64

23 de gener de 1414.

Antònia, dona de Joan Bertran, mestre de cases, ciutadà de Barcelona, reconeix a Leonard de Sos, que li ha pagat per indicació seva a Miquel de Roders, mercader ciutadà de Barcelona a la Taula de Canvis de la ciutat 2 florins i 1 sou per fer 55 canes, 6 pams de veta de seda negra i vermella a raó de 5 diners la cana per la festa de la coronació del rei.

AHPB: Joan Franc (107/3).

65

6 de febrer de 1414.

Jaumeta, filla de Bonanat Pelegrí, difunt, que havia estat sabater, ciutadà de Barcelona i d'Elisenda, la seva vídua, signa contracte d'aprenentatge per assistir durant 3 anys a Margarida, dona de Bartomeu Oliver, obrer ciutadà de Barcelona, en el seu ofici de guarnir bosses. La mestra promet donar-li menjar, beguda, vestit i calçat.

AHPB: Francesc Barau (111/2).

3 de març de 1414.

Joan Salvador, corredor de pells ciutadà de Barcelona, reconeix que Leonard de Sos, li ha pagat 100 lliures, 2 sous i 4 diners que li devia per una peça d'atzeituní vellutat brocat d'or que tira 7 canes a raó de 26 florins la cana i 5 lliures per la bala a raó d'un sou per lliura.
AHPB: Joan Franc (107/4).

5 de març de 1414.

Jaume Copí, brodador ciutadà de Barcelona, reconeix que Leonard de Sos, li ha pagat 161 lliures, 11 sous i 3 diners per un drap de seda blanca de damasquí brocat d'or d'11 canes i 6 pams a raó de 25 florins la cana.
AHPB: Joan Franc (107/4).

5 de març de 1414.

Domènec Mannelli, mercader ciutadà de Barcelona, reconeix que Leonard de Sos, li ha pagat 2397 lliures, 11 sous i 9 diners per diverses robes de seda (draps de vellut vellutat, brocats, velluts).
AHPB: Joan Franc (107/4).

4 de maig de 1414.

Pere Lafor, mercader ciutadà de Barcelona reconeix a Leonard de Sos que li ha pagat 204 lliures, 7 sous i 2 diners per diverses robes de seda.
AHPB: Joan Franc (107/4).

30 de juny de 1414.

Joan Jordi, de 16 anys, fill de Joan Jordi, difunt, sabater, habitant de la parròquia de Sant Pere de Riudebitlles, de la diòcesi de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge per assistir durant 4 anys a Gonzalo Alfonso, brodador, ciutadà de Barcelona. El mestre promet alimentar, vestir i calçar l'aprenent.
AHPB: Francesc Barau (111/2).

27 de gener de 1415.

Guillem Siurana, cosidor, ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge per

que el seu fill Gabriel, de 12 anys, assisteixi durant 3 anys a Bernat Huguet, teixidor de vels de seda, ciutadà de Barcelona. El mestre promet alimentar-lo, vestir-lo i calçar-lo.

AHPB: Jaume de Trilla (53/5).

72

31 de gener de 1415.

Antoni Barberà, de 18 anys, mercer d'Igualada, es compromet a estar treballant un any al servei de Galceran Sestrada, mercer ciutadà de Barcelona. El mestre promet donar-li menjar i beguda i 10 florins d'or d'Aragó.

AHPB: Jaume de Trilla (53/5).

73

3 de febrer de 1415.

Joan Torrent, de 15 anys, fill de Pascasi Torrent, moler ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge per assistir durant 5 anys a Salvador Garau, brodador, ciutadà de Barcelona. El mestre promet alimentar-lo, vestir-lo i calçar-lo i en acabar li donarà 3 canes de drap de llana, una túnica o cota, un parell de calces, caputxa i un gipó nou.

AHPB: Joan Franc (107/5).

74

20 de febrer de 1415.

Joan Baget, sastre, veí de València, signa contracte d'aprenentatge per que Joanet, el seu fill de 14 anys, assisteixi durant 4 anys a Berenguer Soler, teixidor de vels de seda, ciutadà de Barcelona, en el seu ofici. El mestre promet donar-li menjar, beguda, vestit i calçat.

AHPB: Jaume de Trilla (53/5).

75

25 de febrer de 1415.

Pere Llimona, teixidor de vels, ciutadà de Barcelona, reconeix que déu 18 lliures a Berenguer Soler, teixidor de vels, ciutadà de Barcelona, pel preu d'uns vels que li havia comprat pel seu ofici. Pere reconeix a Berenguer, que tenia en comanda seva 7 dotzenes de bosses, 2 dotzenes d'agulles, valorades en 16 lliures.

AHPB: Jaume de Trilla (53/5).

76

2 de març de 1415.

Marc d'Avinyó, seder, ciutadà de Barcelona, reconeix a Pere Baulet, ganiveter ciutadà de Barcelona, hereu de la senyora Eulàlia, difunta, que havia estat la dona de Bernat Joan, garbellador, i germana de Pere Baulet, que li ha pagat 26 sous i 4 diners que li devia la senyora Eulàlia pel preu de certa quantitat de seda que havia comprat a Marc d'Avinyó.

AHPB: Jaume de Trilla (53/5).

77

11 de març de 1415.

Pere Ripoll, corredor d'orella, ciutadà de Barcelona, reconeix a Joan de Viladecans, teixidor de vels, ciutadà de Barcelona que li ha pagat 15 florins (8 lliures i 15 sous) pel preu de l'usdefruit d'una casa que li havia llogat al lloc anomenat d'en Raurich.

AHPB: Jaume de Trilla (53/5).

78

4 d'abril de 1415.

Manuel de Oso, de 19 anys, fill de Bertran de Oso, difunt, que havia estat sastre i de la senyora Clara, la seva vídua, signa contracte d'aprenentatge per assistir durant 32 anys a Miquel de Gralla, teixidor de vels, ciutadà de Barcelona. El mestre promet alimentar-lo, vestir-lo i calçar-lo i pagar-li 20 florins d'or d'Aragó, 10 florins a l'any.

AHPB: Jaume de Trilla (53/5).

79

1 d'agost de 1415.

Joan Torrent, mercader de vels, ciutadà de Barcelona, reconeix a Pere Marquet, teixidor de vels, ciutadà de Barcelona, que ha rebut d'ell i té en comanda 14 lliures i 8 sous.

AHPB: Jaume de Trilla (53/5).

80

13 d'agost de 1415.

Antoni Grina, de 14 anys, fill d'Antoni Grina, difunt, que havia estat aixaveguer de Blanes, i de la senyora Beneta, la seva vídua signa contracte d'aprenentatge per assistir durant 6 anys a Bernat Campins, mestre de draps de senyals, ciutadà de Barcelona.

AHPB: Joan Reniu (123/1).

81

7 de setembre de 1415.

Pere Carreres, giponer, ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge per que la seva filla Mandina, assisteixi durant 4 anys al mestre Gabriel d'Eixerica, perxer, ciutadà de Barcelona, en el seu ofici de fer perxes, flocadures, guarnir bosses, fer cordes de cua. El pare paga 4 florins per l'aprenentatge de la seva filla, un florí al començament del contracte i els restants 3 al principi de cada any.

AHPB: Jaume de Trilla (53/5).

82

22 d'octubre de 1415.

444

Sibil·la, vídua de Domènec Barber, habitant de sant Celoni, de la diòcesi de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge per que el seu fill Nicolau de 6 anys assisteixi durant 10 anys a Auric Eumini, brodador, ciutadà de Barcelona. El mestre promet alimentar, vestir i calçar l'aprenent.

AHPB: Francesc de Manresa (90/5).

83

23 d'octubre de 1415.

Francesc Marc, mestre de cases, ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge per que Joaneta, la seva filla de 13 anys, assisteixi durant 4 anys a la mestra Saurina, teixidora de vels, dona de Jaume Carner, fiveller, ciutadà de Barcelona. La mestra promet donar-li menjar, beguda, vestit i calçat.

AHPB: Simó Carner (112/2).

84

19 de novembre de 1415.

Joan Garró, mercader, ciutadà de Barcelona, fill i hereu universal de Joan Garró, difunt, que havia estat mercader ciutadà de Barcelona, havia venut a Joan de Llobera, mercader ciutadà de Barcelona, peces de draps de seda, brocats, vellutats, i atzeitunins.

AHPB: Bernat Pi (113/9).

85

19 de desembre de 1415.

Joan Ropit, de 14 anys, fill de Berenguer Ropit, difunt, mercader ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge amb Pere Ça Grau, mercer ciutadà de Barcelona, per assistir-lo durant 6 anys en el seu ofici. El mestre promet donar-li el menjar i la beguda. [El 31 de juliol de 1416 el document va ser cancel·lat per voluntat de les parts].

AHPB: Joan de Pericolis (66/4).

86

26 de febrer de 1416.

Bonanat de Pulcropodio, veí de València, reconeix a Burguès Castanyer, teixidor de vels, ciutadà de Barcelona, que li ha pagat la quantitat que li devia per la compra de certa quantitat de seda (al document no s'indica ni la quantitat ni el preu).

AHPB: Francesc Fuster (59/2).

87

6 d'abril de 1416.

Maria vídua de Joan Aymerich, que havia estat mercer, ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge per que la seva filla Isabel, assisteixi durant 5 anys, a Martí Bertran i a Narcisa, la seva dona, teixidors de vels de sedassos.. Els mestres prometen alimentar, vestir i calçar l'aprenent i en acabar l'aprenentatge vestir i calçar-la de nou.

AHPB: Joan de Pericolis (66/4).

88

16 de juliol de 1416.

Gabriel Manós, batifuller d'or i plata, fill de Francesc Manós, pescador, ciutadà de València, promet a Joan Goteris, batifuller d'or i plata, que estarà amb ell durant un any per a assistir-lo en el seu ofici. El mestre promet alimentar-lo, i pagar-li 14 florins d'or d'Aragó, la meitat en el moment de signar el contracte i l'altra meitat en acabar.

AHPB: Simó Carner (112/2).

89

31 de juliol de 1416.

Joan Ropit, fill de Berenguer Ropit, difunt, mercader ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge amb Pere Ça Grau, mercer ciutadà de Barcelona, per assistir-lo durant 4 anys en el seu ofici. El mestre promet donar-li el menjar i la beguda i el calçat.

AHPB: Joan de Pericolis (66/4).

90

27 d'agost de 1416.

Antoni Picanyes, fill de Galceran Picanyes, corredor ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge amb Pere Ça Grau, mercer ciutadà de Barcelona, per assistir-lo durant 4 anys en el seu ofici. El mestre promet donar-li el menjar i la beguda i el calçat.

AHPB: Joan de Pericolis (66/4).

91

9 d'octubre de 1416.

Pere Fuster, cosidor ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge per que Joan García, el seu nebot i fill de Joan García, difunt, que havia estat coraler, assisteixi durant 4 anys a Miquel Domènec, teixidor de vels de seda, ciutadà de Barcelona. El mestre promet donar-li menjar, beguda, vestit i calçat i 6 florins d'or d'Aragó.

AHPB: Francesc Fuster (59/2).

92

11 de febrer de 1417.

Antoni Vallès, guixer, ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge per que Bartomeu el seu fill de 12 anys, assisteixi per 6 anys a Jaume Busquets, mestre de draps de senyals. El mestre promet alimentar-lo, vestir-lo i calçar-lo i pagar-li 13 florins d'or d'Aragó.

AHPB: Pere de Folgueres, menor (69/10).

5 de març de 1417.

Miquel de Roda, seder, ciutadà de Barcelona, reconeix haver rebut dels marmessors de Gerard de Palaciol, difunt, ciutadà de Barcelona, 52 sous que li devien per dos cordons i flocadura que van fer servir pel pali del difunt i que van obtenir de l'obrador de Miquel de Roda.

AHPB: Pere Granyana (56/18).

23 d'abril de 1417. Barcelona

Joan de la Roca, mestre de perxes d'or i de seda, ciutadà de Catània al regne de Sicília, i que havia estat custodi del palau de la Reina a Barcelona, i ciutadà d'aquesta ciutat, reconeix haver rebut les 11 lliures que li devien Agnès, vídua del brodador Antoni Carinyena. Joan de la Roca mana a Agnès que faci les accions i mesures que calgui contra Miquel de Galliners, abans corredor d'animals, ciutadà de Barcelona, i ara teixidor de vels i perxes d'or i de seda, habitant de Saragossa (al regne d'Aragó) per les 11 lliures que Miquel de Galliners havia rebut en comanda de Joan de la Roca com a dipòsit el 14 de maig de 1412.

AHPB: Francesc Ferrer (133/1)

1 de juny de 1417.

Antònia, vídua de Jaume Sala, mestre de cases, ciutadà de Barcelona, i Berenguer Sala, mestre de cases, signen contracte d'aprenentatge per que Gabriela, d'11 anys la filla d'Antònia i neboda de Berenguer, assisteixi durant 6 anys a la mestra Saurina, teixidora de vels, dona de Jaume Carner, fiveller. La mestra promet donar-li menjar, beguda, vestit i calçat.

AHPB: Simó Carner (112/3).

1 de juliol de 1417.

Pere Llopis, giponer, ciutadà de Barcelona signa contracte d'aprenentatge per que la seva filla Beneta, assisteixi durant 2 anys a Blanquina, esposa de Salvador Malet, paraire ciutadà de Barcelona en el seu ofici de fer gandalles i altres peces d'or i seda . La mestra li donarà menjar i beguda.

AHPB: Marc Canyís (127/1).

9 d'agost de 1417.

Joan Bertran, corredor d'orella, ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge per que el seu fill Manuel, d'11 anys, assisteixi durant 4 anys a Joan Ferrer, teixidor de vels,

ciudadà de Barcelona. El mestre promet donar-li menjar beguda, vestit i calçat.
AHPB: Pere Roig (124/1).

98

3 de febrer de 1418.

Isabel, vídua de Pere de Comasola, agricultor, ciudadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge per que Agustina, la seva filla, de 9 anys, assisteixi durant 6 anys en el seu ofici a Isabel, dona de Gabriel Ferrer, batifuller, ciudadà de Barcelona. Durant aquest temps Isabel ensenyarà a Agustina el seu ofici de fer gandalles. La mestra promet donar-li menjar, beguda, vestit i calçat, i en acabar els 6 anys donar-li 18 lliures, en cas de marxar abans li donarà la quantitat prorratejada.

AHPB: Pere Granyana (56/19).

99

16 de febrer de 1418.

Gabriel Ferrer, batifuller, ciudadà de Barcelona, lloga una casa que té a Cristòfol Domènec, teixidor de vels ciudadà de Barcelona. La casa té botiga amb dos portals exteriors, i està situada al Call major al lloc anomenat de Sant Domingo. El preu és de 48 lliures, 16 lliures a l'any.

AHPB: Pere Granyana (56/19).

100

10 de novembre de 1418.

Pere Ricart, paraire de draps de llana, ciudadà de Barcelona, i Filipa, la seva dona, signen contracte d'aprenentatge per que Rafael, el seu fill, assisteixi durant 10 anys en el seu ofici a Jaume Busquet, mestre de draps de senyals, ciudadà de Barcelona. El mestre promet alimentar, vestir i calçar l'aprenent i en acabar vestir-lo de nou amb una gramalla, una caputxa, un parell de sabates i un gipó nou.

AHPB: Pere de Folgueres, menor (69/10).

101

4 de febrer de 1419.

Jaume Bosch, mercader de Calaf, al comtat de Cardona, signa contracte d'aprenentatge per que el seu fill Pere Bosch, de 12 anys, assisteixi durant 3 anys i mig al mestre Sancho Garcia, mercer, ciudadà de Barcelona. El mestre promet alimentar, vestir i calçar l'aprenent i en acabar l'aprenentatge donar-li una túnica de drap de 14 sous la cana.

AHPB: Pere Rifós (122/4).

102

6 de febrer de 1419.

448

Joan Castanyer, major de dies, Joan Castanyer, menor de dies, i Bonanat Castanyer, teixidors de vels, ciutadans de Barcelona, fan donació *intervivos* a Burguès Castanyer, germà seu.

AHPB: Jaume de Trilla (53/6).

103

7 de març de 1419.

Lluís de Santa Fe, àlies Roure, fill de Jaume de Santa Fe, i de la senyora Coloma, difunta, de Saragossa, signa contracte d'aprenentatge per assistir durant 2 anys i mig a Berenguer Castanyer, teixidor de vels, ciutadà de Barcelona en el seu ofici de teixir vels. El mestre promet alimentar-lo, vestir-lo i calçar-lo i pagar-li 10 florins d'or d'Aragó.

AHPB: Jaume de Trilla (53/6).

104

21 de març de 1419.

Jaume de Prades, paraire, ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge per que Violant, la seva filla, assisteixi durant 7 anys a Joan Ferrer àlies Cabrit, teixidor de vels, ciutadà de Barcelona. El mestre promet alimentar-lo, vestir-lo i calçar-lo i pagar-li 15 florins d'or d'Aragó.

AHPB: Jaume de Trilla (53/6).

105

24 d'abril de 1419.

Joan Ros, sastre ciutadà de Barcelona, i Violant la seva dona, signen contracte d'aprenentatge per que el seu fill Joan Carrió, assisteixi durant 4 anys, a Berenguer Castanyer, teixidor de vels, ciutadà de Barcelona. El mestre promet alimentar-lo, i cada any fer-li un sac de drap de llana i un gipó i l'últim any donar-li 5 florins d'or d'Aragó.

AHPB: Jaume de Trilla (53/6).

106

7 de juliol de 1419.

Jaume de Truyols de l'Alcanar a la diòcesi de Tarragona, signa contracte d'aprenentatge per que Blanquina, la seva filla, assisteixi durant 6 anys a la dona de Francesc Garriga, ciutadà de Barcelona, en l'ofici de la dona i el del sogre de Francesc, el treball de la seda.

AHPB: Jaume de Trilla (53/6).

107

27 de juliol de 1419.

Marquesa, dona de Llorenç Forment, mercader, ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge per que el seu fill Jaume Pal·ladi de 12 anys assisteixi durant 8 anys al mestre

Jaume Busquets, mestre de draps de senyals, ciutadà de Barcelona. El mestre promet alimentar, vestir i calçar l'aprenent i pagar-li 10 florins d'or d'Aragó.

AHPB: Pere de Folgueres, menor (69/11).

108

25 d'agost de 1419.

Joan Vila, fill de Jordi Vila, forner, ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge per assistir durant 3 anys a Bernat Domènech, mestre de draps de senyals, ciutadà de Barcelona. El mestre promet alimentar, vestir i calçar l'aprenent i en acabar donar-li 3 canes de drap de llana de 14 sous la cana.

AHPB: Pere de Folgueres, menor (69/11).

109

24 de setembre de 1419.

Constança, dona d'Andreu Cirerols, difunt, ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge per que Brígida, la seva filla de 8 anys, assisteixi durant 6 anys a la mestra Agnès, teixidora de vels, dona de Berenguer Vidal, frener, ciutadà de Barcelona. La mestra promet donar-li menjar, beguda, vestit i calçat, i una cota i una túnica de llana

AHPB: Simó Carner (112/3).

110

30 de setembre de 1419.

Gabriel Manoli, fill d'Antoni Manoli, macip de ribera ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge amb Jaume Busquets, mestre de draps de senyals, ciutadà de Barcelona, per assistir-lo durant 5 anys. El mestre promet alimentar, vestir i calçar l'aprenent i en acabar donar-li 15 florins d'or d'Aragó. [El 25 de març 1420 el document va ser cancel·lat per voluntat de les parts].

AHPB: Pere de Folgueres, menor (69/11).

111

13 de novembre de 1419.

Francesc Sitjar de Sabadell i Francesca, la seva dona, signen contracte d'aprenentatge per que la seva néta Eulàlia, de 12 anys, assisteixi durant 6 anys a Saurina, teixidora de vels, dona de Jaume Carner, fiveller, ciutadà de Barcelona. La mestra promet donar-li menjar, beguda, vestit i calçat.

AHPB: Simó Carner (112/3).

112

13 de novembre de 1419.

Jaume Martí, mesurador d'oli ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge per que la seva filla Elionor, d'11 anys assisteixi durant 5 anys a Constança, dona de Joan Rossell, seder ciutadà de Barcelona, en el seu ofici de sedera i gandallera. La mestra promet donar-li menjar, beguda, vestit i calçat i en acabar l'aprenentatge donar-li 15 lliures.
AHPB: Bernat Mateu (130/2).

113

4 de desembre de 1419.

Guillem Bofill, espaser ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge per que el seu fill Joanet, d'11 anys, assisteixi durant 8 anys a Jaume Busquets, mestre de draps de senyals, ciutadà de Barcelona. El mestre promet alimentar, vestir i calçar l'aprenent i pagar-li 10 florins d'or d'Aragó.
AHPB: Pere de Folgueres, menor (69/11).

114

22 de gener de 1420. Barcelona

Pericó Jaume, fill de Manuel Jacob, mestre en medicina, convers, ciutadà de Barcelona, signa contracte amb Guillem Badorch, teixidor de vels convers per a assistir-lo en el seu ofici durant 3 anys. El mestre es compromet a donar-li el menjar i el vestit.
AHPB: Francesc Ferrer (133/1)

115

20 d'abril de 1420.

Daniel Valloriola, seder ciutadà de Barcelona, reconeix que ha rebut de Pere de Vallseca, de la casa del rei, 200 florins d'or d'Aragó (110 lliures), que té al seu obrador. Daniel promet que les 110 lliures es dedicaran al seu ofici de sederia i que informará a Pere de Vallseca de tot guany que tingui i li donarà la meitat d'aquest.
AHPB: Jaume de Trilla (53/6).

116

12 de setembre de 1420.

Antònia, de 18 anys, vídua d'Antoni Dies, que havia estat revenedor, ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge per 5 anys amb Clara, filla de Pere Cornellà, difunt, que havia estat notari a Tàrrega, per a assistir-la en el seu ofici de brodar bosses i fer gandalles. La mestra promet donar-li menjar, beguda, vestit i calçat.
AHPB: Jaume Isern (105/2).

117

12 de maig de 1422.

Miquel Gralla, teixidor de vels, ciutadà de Barcelona, reconeix a Jaume Presseguer,

prevere, rector de Rajadell, que va ser procurador de Beatriu, difunta, dona del noble Arnau de Cervelló, que li ha pagat les 38 lliures i 10 sous que Beatriu li devia pel preu de certes peces de teles d'alcandores i certs vels que en vida havia comprat al veler.

AHPB: Bernat Pi (113/20).

118

10 de novembre de 1422.

Antoni Coll, corredor d'orella, ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge per que el seu fill Manuel, d'11 anys, assisteixi durant 4 anys i mig a Joan Ferrer àlies Cabrit, corredor en el seu ofici de teixidor de vels de seda i cotó. El mestre es compromet a donar-li menjar, beguda, vestit i calçat.

AHPB: Joan Pedrol (139/1).

119

24 d'abril de 1423.

Francesc Sard, mercader, ciutadà de Barcelona, i Leonard Donat de la Gallina, mestre de draps d'or i de seda formen societat.

AHPB: Pere Roig (124/3).

120

24 d'abril de 1423.

Leonard Donat de la Gallina, per manament especial nomena procurador a Francesc Sard, mercader, per recuperar i demanar en nom seu tots els béns que li deguessin.

AHPB: Pere Roig (124/3).

121

26 d'octubre de 1423.

El prior del convent de Frares Predicadors de Barcelona, el germà Arnau e Corts, reconeix que els tutors del testament del brodador Jaume Copí, li han pagat el preu d'uns drap que havien venut a Jaume Copí per que hi adaptés uns signes. En un drap d'atzeituní blau havia de fer 10 signes reials i 2 signes dels evangelistes sant Marc i sant Mateu, i a un frontal del dit atzeituní, 2 signes dels evangelistes sant Marc i sant Joan.

AHPB: Guillem Andreu (74/3).

122

9 de febrer de 1424.

Antònia, vídua de Pere Sabater, frener, ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge per que el seu fill Bartomeu de 9 anys, assisteixi durant 9 anys a Leonard Donat de la Gallina, mestre de draps d'or i de seda en el seu ofici de sederia. El mestre li donarà menjar i beguda i 76 florins, els tres primers anys: 15 florins i els 6 anys restants : 61

florins. Si l'aprenent deixava el servei abans de finalitzar-lo, la mare hauria de pagar tota la suma.

AHPB: Joan Pedrol (139/2).

123

30 de març de 1424.

Joan de Miravall, mariner, ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge per que d'Antoni, fill seu de 8 anys, assisteixi durant 10 anys a Bernat Domènech, mestre de draps de senyals, ciutadà de Barcelona. El mestre promet donar-li menjar, beguda, vestit i calçat i en acabar l'aprenentatge fer-li un gipó i una caputxa nous.

AHPB: Joan Reniu (123/3).

124

16 de maig de 1424.

Gastó de Pravia, de la vila de Pau, al comtat de Bearn al regne de França, signa contracte d'aprenentatge amb Leonard de la Gallina, mestre de draps d'or i de seda, oriünd de Lucca, ara ciutadà de Barcelona, per a assistir-lo en el seu ofici durant dos anys i mig. Gastó es compromet a no treballar en el principat de Catalunya en l'ofici que li ensenyarà el mestre sense la seva llicència sota pena de 50 lliures, la meitat per Leonard i la meitat per l'oficial del regne.

AHPB: Jaume Isern (105/3).

125

4 d'octubre de 1424.

Pere Vilar, de 16 anys, fill d'Andreu Vilar, difunt, que havia estat assaonador ciutadà de Lleida, signa contracte d'aprenentatge per assistir durant 6 anys a Berenguer Martorell, batifuller, i oripeller, ciutadà de Barcelona, El mestre li donarà menjar i beguda i 70 florins d'or d'Aragó.

AHPB: Joan Ubac (145/2).

126

13 d'octubre de 1424.

Berenguer de Roda, botiguer, ciutadà de Barcelona, i Joan de Mallorca, teixidor de draps de terçanells i de vels de seda, habitant de València signen contracte per que Joan de Mallorca treballi durant un any per Berenguer teixint draps de terçanells i vels de seda i altres coses del seu ofici. A canvi rebria 36 florins d'or d'Aragó i el menjar i la beguda.

AHPB: Jaume Isern (105/3).

127

13 de novembre de 1424.

Antoni Rosar, dauer ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge per que el

seu fill Ferrer, de 19 anys, assisteixi durant 23 mesos a Ferrer de Vilamajor, teixidor de vels. El mestre li donarà menjar, beguda, vestit i calçat.
AHPB: Joan Pedrol (139/2).

128

22 de novembre de 1424.

Pere Vilar, de 15 anys, fill d'Andreu Vilar, difunt, que havia estat assaonador de pells ciutadà de Lleida, signa contracte d'aprenentatge per assistir durant 4 anys a Pere Feixes, batifuller, ciutadà de Barcelona. El mestre promet alimentar-lo, vestir-lo i calçar-lo i pagar-li 15 florins d'or d'Aragó, en acabar l'aprenentatge.
AHPB: Pere Creixell (140/1).

129

2 d'agost de 1425.

Jaume Toledano, de 16 anys, fill d'Alfons Toledano, difunt i de Clara, la seva dona, oriünds de Toledo, signa contracte d'aprenentatge per assistir durant 2 anys a Gabriel d'Arqués, tintorer, ciutadà de Barcelona. El mestre l'alimentarà, vestirà i calçarà i en acabar l'aprenentatge li farà un sac i una clotxa de drap de llana de 20 sous per cana.
AHPB: Joan Ubac (145/2).

130

7 d'agost de 1425.

Isabel, dona de Galceran Sembres, vidrier, ciutadà de Barcelona, procuradora general del seu marit, signa contracte d'aprenentatge per que el seu fill Llorenç assisteixi durant 7 anys a Joan Díez, batifuller, ciutadà de Barcelona. El mestre promet alimentar, vestir i calçar l'aprenent.
AHPB: Joan Ubac (145/2).

131

12 de març de 1426.

Jaume Togoni, mercader florentí, ciutadà de Barcelona, reconeix que Miquel de Roda, mercader, ciutadà de Barcelona li ha pagat per part de la Reina, les 57 lliures, 9 sous i 6 diners que li devia pel preu d'11 canes de drap damasquí de color burell que li havia comprat el 14 de juny de 1425 per la Reina, a raó de 5 lliures, 4 sous i 6 diners per cana.
AHPB: Joan Reniu (123/4).

132

12 de març de 1426.

Miquel de Roda, seder, ciutadà de Barcelona, reconeix a Miquel de Roda, mercader, ciutadà de Barcelona, que en nom de la Reina, li ha pagat les 38 lliures, 3 sous i 4 diners que li devia pel preu d'uns perxes, flocadures, terçanells i altres teles que li havia comprat l'1 de febrer de 1426 per adornar la mula de la Reina.

AHPB: Joan Reniu (123/4).

133

3 d'abril de 1426.

Huguet Senglar, mercer, oriünd de la ciutat de Roders, del ducat de Guiana, i Joan Copí Duytret, mercer, del regne d'Alemanya, formen una societat per un any. Huguet inverteix en la societat 50 florins d'or d'Aragó i 3 sous barcelonins i Joan Copí, 8 florins i 5 sous. Amb aquestes sumes prometen mercadejar i negociar en el seu ofici de merceria comprant, venent i negociant el millor que poden. Del guany comú de la societat pagaran el menjar i el vestit i calçat. Es repartiran tots els guanys de la societat a parts iguals. Si durant l'any que duraria la societat algun dels dos socis volgués deixar la societat hauria de donar a l'altre 10 florins. Al final del contracte podran recuperar el capital invertit.

AHPB: Gabriel Terrassa (93/5).

134

8 d'abril de 1426.

Guillem Julià, fill de Guillem Julià, difunt del lloc de Bot signa contracte d'aprenentatge per assistir durant 2 anys a Antoni Espunya, perxer, o mestre de perxes. El mestre promet alimentar-lo, vestir-lo i calçar-lo i en acabar l'aprenentatge donar-li un teler pel seu ofici amb tots els seus aparells i forniments. [El contracte va ser cancel·lat per voluntat d'Antoni Espunya]

AHPB: Antoni de Banyaloca (148/1).

135

30 d'abril de 1426.

Bernat Gasol, de Vallvall, pertanyent a l'arquebisbat de Tarragona, com a marmessor i executor del testament de Pere Duch del mateix lloc paga a Joan Bertran, brodador ciutadà de Barcelona, 15 lliures i 8 sous que quedaven per pagar de les 27 lliures i 10 sous del preu d'una fresadura d'or amb imatges de sants, per una casulla que Pere Duch havia manat fer al seu testament per l'església del lloc de Vallvall.

AHPB: Joan Nadal (54/22).

136

2 de juliol de 1426.

Pere Salmons, sastre, habitant de la vil·la de Martorell, de la diòcesi de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge per que la seva filla Antònia, d'11 anys assisteixi durant 7 anys a Caterina, gandallera i sedera, dona d'Antoni Corts, perxer, ciutadà de Barcelona. La mestra promet donar-li menjar, beguda, vestit i calçat i 25 florins d'or d'Aragó. També s'acordava que si després de 5 o 6 anys Antònia trobava un marit podria deixar el servei i la mestra prometia donar-li els 25 florins.

AHPB: Gerard Basset (103/5).

137

27 de juliol de 1426.

Berenguer Soler, teixidor de vels, ciutadà de Barcelona, reconeix que Miquel de Roda, mercader, li ha pagat per part de la Reina, 7 lliures i 19 sous que li devien pel preu de dos flocats que va fer per la Reina.

AHPB: Joan Reniu (123/5).

138

9 d'agost de 1426.

Berenguer Conesa, fill de Bernat Conesa, difunt del castell de Constantí, al camp de Tarragona, i de la seva vídua Constança, signa contracte d'aprenentatge per assistir durant 3 anys a Guillem Baldrich, mestre de draps de senyals. El mestre promet alimentar, vestir i calçar l'aprenent i donar-li una cota de drap del color que l'aprenent volgués.

AHPB: Joan Reniu (123/5).

139

14 d'agost de 1426.

Joan de Carrió, fill de Pere Carrió, difunt, que havia estat torner a Tudela, Navarra, i de Violant, signa contracte d'aprenentatge amb Antoni Corts, seder, per assistir-lo durant un any i mig en el seu ofici. El mestre promet alimentar, vestir i calçar l'aprenent i pagar-li 35 florins d'or d'Aragó.

AHPB: Ferrer Verdaguer (146/2).

140

14 d'octubre de 1426.

Francesc Guerau, brodador, ciutadà de Barcelona, reconeix que Jaume Presseguer, prevere, que havia estat rector del castell de Rajadell, a la diòcesi de Vic, li ha pagat 6 lliures, 6 sous i 6 diners que quedaven per pagar de les 22 lliures que li devia pel preu de dues fresadures i una capa i una casulla que li havia venut.

AHPB: Bernat Pi (113/27).

141

18 de novembre de 1426.

Bartomeua, dona de Berenguer Mora, difunt, que havia estat paraire de draps de llana, ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge per que la seva filla Bartomeua, de 10 anys, assisteixi a Llúcia, vídua d'Esteve Canell, que havia estat sastre, ciutadà de Barcelona en el seu ofici de fer gandalles, i perxes de seda. (Al document no s'indica la

durada que tindria l'aprenentatge).
AHPB: Antoni de Banyaloca (148/1).

142

8 de febrer de 1427.

Jaume Ruiz, de 17 anys, fill de Joan Ruiz, de la ciutat de Jaén, al regne de Castella, signa contracte d'aprenentatge per assistir durant 4 anys a Leonard Donat de la Gallina, mestre de draps d'or i de seda, ciutadà de Barcelona. El mestre es compromet a donar-li menjar, beguda, vestit i calçat.

AHPB: Narcís Bru (141/7).

143

3 de març de 1427.

Joan d'Andrea, mercader florentí, ciutadà de Barcelona, ven a Joana, dona de Jaume Setantí, mercader ciutadà de Barcelona, un censal mort per 1050 lliures de moneda barcelonina. Com a garantia de pagament posa 8 masses amb 200 peces de terçanells de diferents colors, una peça de drap de seda vellutat carmesí amb camp d'or de 4 pams d'amplada i 12 canes de llarg; una altra peça tota de drap de seda de vellut vellutat carmesí brocada d'or de 4 canes d'amplada i 15 canes i mitja de llarg, una altra peça de drap de seda atzeituní vellutat lívida brocada d'or. [Va ser cancel·lat el 28 de gener de 1428 per voluntat de Jaume de Tomàs, mercader florentí, ciutadà de Barcelona, procurador de Joan d'Andrea].

AHPB: Bernat Pi (113/27).

144

10 de juliol de 1427.

Miquel Martí, de 15 anys, fill de Joan Martínez, de València, signa contracte d'aprenentatge pe assistir durant 2 anys a Joan Soler, brodador, ciutadà de Barcelona.[Falta el full de continuació del document].

AHPB: Joan de Vilagaià (95/1).

145

5 de setembre de 1427.

Leonard Donat de la Gallina, mestre de draps d'or i de seda nomena procuradora general a la seva dona Joaneta.

AHPB: Narcís Bru (141/1).

146

31 d'octubre de 1427.

Joan Prats, de 19 anys, fill de Francesc des Prats, sastre ciutadà de Tarragona, signa contracte d'aprenentatge per assistir durant 3 anys i mig a Joan Castanyer, teixidor de vels ciutadà de Barcelona. El mestre promet alimentar-lo i pagar-li 15 florins pel primer any, 15

457

per al segon i 15 florins per al mig any restant.
AHPB: Narcís Bru (141/1).

147

5 de novembre de 1427.

Elvira, vídua de Ramon Ballester, que havia estat teixidor de vels, i Bernat Ballester, el seu fill, teixidor de vels, reconeixen a Bernat de Montllor, mercader, que li deuen 58 lliures, 19 sous i 10 diners.

AHPB: Narcís Bru (141/1).

148

27 de desembre de 1427.

Joan d'Avinyó, seder, claver d'aquest any (1428) de la confraria de santa Trinitat de Barcelona, reconeixen a Lluís de Ribesaltes, mestre en medicina, Antoni Leonard, corredor d'orella i Bernat Montllor, mercader, majorals de Bernat Baró àlies Martí, sastre, i Joan Cabrit, teixidor de vels, almoners d'aquest any de la confraria, que té en comanda una caixa amb la dita almoïna.

AHPB: Narcís Bru (141/1).

149

2 de gener de 1428.

Manuel de Coll, teixidor de vels, fill d'Antoni Coll, corredor d'orella, ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge per assistir durant 3 anys a Elvira, vídua de Ramon Ballester, que havia estat teixidor de vels, en el seu ofici de teixir vels. Elvira promet ensenyar el seu ofici a Manuel i a proporcionar-li menjar i beguda, calçat i a pagar-li 30 florins barcelonins, cada mig any 5 florins i en acabar altres 5 florins.

AHPB: Narcís Bru (141/1).

150

15 de gener de 1428.

Antoni Batlle, de 15 anys, fill de Joan Batlle, difunt, de la vil·la d'Horta, de la castellania d'Amposta, signa contracte d'aprenentatge per 4 anys amb Gabriel Sagrau, mercer, ciutadà de Barcelona.

AHPB: Joan de Pericolis (66/7).

151

20 de gener de 1428.

Joan Andreu, paraire ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge per que el seu fill Jaume assisteixi durant 5 anys a Bernat Ça Cot, teixidor de vels de sedassos.

AHPB: Narcís Bru (141/1).

152

31 de gener de 1428.

Francesc Tosinghi, mercader florentí, ciutadà de Barcelona, ven a Bernat de Perdinellas, mercader de Saragossa, uns draps d'or i de seda.

AHPB: Bernat Pi (113/29).

153

15 de març de 1428.

Joan Esglésies, coraler, ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge per que Jaume, el seu fill assisteixi durant 5 anys a Gabriel d'Arqués, tintorer. El mestre promet alimentar, vestir i calçar l'aprenent.

AHPB: Joan Ubac (145/4).

154

14 de juny de 1428.

Ramon Sala, de la diòcesi d'Urgell, signa contracte d'aprenentatge per que el seu fill Joan, assisteixi durant 4 anys a Antoni Sala, mercer ciutadà de Barcelona. El mestre promet alimentar-lo, vestir-lo i calçar-lo.

AHPB: Jaume Isern (105/6).

155

18 de juny de 1428.

Vicenç de Sant Pere, trompeta, ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge per que Isabel, la seva filla de 10 anys, assisteixi durant 6 anys a Caterina, dona de Bernat Rubei, mercer, en el seu ofici de sederia i de fer bosses i altres serveis. La mestra promet alimentar, vestir i calçar l'aprenent.

AHPB: Jaume Isern (105/6).

156

21 de juny de 1428.

Miquel Gralla, teixidor de vels, reconeix que déu 50 lliures a Bernat de Montllor per preu de seda que li havia comprat per raó del seu ofici de teixidor de vels.

AHPB: Narcís Bru (141/1).

157

17 de juliol de 1428.

Joan Tolosa, cuirasser, ciutadà de Barcelona, reconeix que Joan Canyolli, mercader de Lucca, habitant de Barcelona, li ha donat una peça de drap de seda atzeituní vellutada carmesina brocada d'or de 14 canes i mitja de llarg, que li ha venut per en nom de de Pau

Melià, mercader de Lucca, habitant de Londres per fer corretges pels ducs de Bedford, regents de la reina de França.

AHPB: Bernat Pi (113/29).

158

20 de juliol de 1428

El mercader florentí Francesco Tosinghi fa assegurar una partida de draps d'or i de seda carregades per Jaume Martí al port de Pisa carregades a la nau de Joan del Buc per portar-les a Barcelona consignades a Guillem i Francesc des Prats. El risc començaria en sortir la nau del port de pisa i acabaria en descarregar els draps d'or i de seda al port de Barcelona. La partida estava assegurada en 1550 lliures.

AHPB: Bartomeu Masons (150/3)

159

8 d'octubre de 1428.

Joan de Viladecans, teixidor de vels nomena procurador a Bernat Costeges, causídic ciutadà de Barcelona, per demanar en nom seu totes les quantitats que li deguessin.

AHPB: Narcís Bru (141/1).

160

22 de novembre de 1428.

Joan Pere, teixidor de vels ciutadà de Barcelona, i la seva dona Joaneta reconeixen que deuen a Joan Canyolli, mercader de Lucca, habitant de Barcelona, 13 lliures, 3 sous i 9 diners pel preu de 38 canons de seda d'escuma que li havien comprat per raó del seu ofici. Prometen pagar tota la suma en els propers 4 mesos.

AHPB: Bernat Pi (113/30).

161

13 de juny de 1429.

Leonard Donat de la Gallina, mestre de draps d'or i de seda i la seva dona Joana paguen 15 lliures que queden de les 30 lliures del preu d'una casa que havien comprat al barber Bartomeu Merla.

AHPB: Narcís Bru (141/1).

162

1 de juliol de 1429

Els mercaders ciutadans de Barcelona, Pere i Nicolau Gual havien assegurat 300 pells de boquines (pells de boc adobades) i 3 mig cofins, dins els quals hi havia un fardell de seda, 1 fardell de fil d'Almeria i robes de vestir carregades per Nicolau de Cervelló o altre per ell al Grau de València, a la barca de Nicolau Sitjar per portar a Barcelona. El risc començaria en sortir les barques del Grau de València i duraria fins 24 hores després de baixar la primera

ancora al port de Barcelona. La partida estava valorada aproximadament en 150 lliures. Assegurada per Bernat Proa per 100 lliures.

AHPB: Bartomeu Masons (150/3)

163

7 de juliol de 1429

Els mercaders florentins Galvano de Salviati i Giovanni Ventura havien fet assegurar una partida de seda de quantitat indeterminada i de qualsevol tipus carregada per Manoto de Bardi i Jaume Ventura a la platja de Grau de València a la nau de Nicolau Marí per portar a Pisa. El risc començava quan la nau hagués fet vela al port de València i acabava en ser descarregada la seda a terra al port de Pisa. Però els asseguradors no se'n farien càrrec del risc de barataria, que el patró se n'anés amb la seda. La partida estava assegurada en 200 lliures (100 per part de Joan de Torralba i altres 100 per part de Gabriel Diumer).

AHPB: Bartomeu Masons (150/3)

164

25 d'agost de 1429.

Leonard Donat de la Gallina, mestre de draps d'or i de seda contracta a Joan Gros per a treballar al seu servei. El mestre li pagarà 16 sous i 6 diners. Acorden que Joan Gros podrà tornar a la seva terra quan vulgui, però no podrà fer perxes de seda a Barcelona ni al Principat sota pena de 50 lliures.

AHPB: Narcís Bru (141/1).

165

4 de setembre de 1429

Pere Marquet, mercader ciutadà de Barcelona, major de dies, havia fet assegurar una partida de cotons i sedes i altres robes i mercaderies carregades per Pere Marquet, fill seu o una altre per ell, a Messina a la nau de Nicolau Salvador per portar a Barcelona. El risc començaria en fer escala la nau a Palerm i duraria fins que hagués descarregat a Barcelona i fins 24 hores després de baixar la primera ancora. La partida s'estimava en 250 lliures aproximadament. Els asseguradors eren Gabriel Diumer amb 100 lliures, Pere Ferrer amb 50 lliures i Bernat Proa amb 50 lliures.

AHPB: Bartomeu Masons (150/3).

166

9 de setembre de 1429.

Elvira, vídua de Ramon Ballester, que havia estat teixidor de vels i Bernat Ballester, el seu fill, reconeixen que deuen a Ferrer Vilella mercader ciutadà de Barcelona 11 lliures per raó del que havien comprat per al seu ofici.

AHPB: Narcís Bru (141/1).

461

24 de setembre de 1429.

Ferrer de Vilamajor, teixidor de vels ciutadà de Barcelona, reconeix que déu a Joan Ros, mercader ciutadà de Barcelona 55 lliures, 15 sous i 10 diners pel preu de fil de seda que li havia comprat pel seu ofici.

AHPB: Narcís Bru (141/1).

17 d'octubre de 1429

El mercader florentí Fantino de Medici assegura una caixa amb draps d'or i de seda que Francesco de Bardi, mercader florentí carregaria al port de Pisa per portar a Cadis. La galera que transportaria la caixa faria escala a Barcelona i Xàbia. En partir del port de Xàbia començaria el risc, que duraria fins que els draps s'haguessin descarregat al port de Cadis. El valor dels draps era de 700 lliures barcelonines però els asseguradors havien arriscat un total de 450 lliures (300 per part de Galvano de Salvatis per sí i per Giovanni Ventura, i 150 per part de Francesco Tosinghi).

AHPB: Bartomeu Masons (150/3)

19 d'octubre de 1429.

Joan Vidal, fill de Joan de l'Aguila, ciutadà de Saragossa, signa contracte d'aprenentatge per assistir al mestre Leonard Donat de la Gallina, mestre de draps d'or i de seda en el seu ofici de seder. El mestre promet alimentar-lo, vestir-lo i calçar-lo i pagar-li 7 florins. [Al contracte no s'indica durant quant de temps durarà l'aprenentatge].

AHPB: Narcís Bru (141/1).

5 de desembre de 1429.

Miquel Gralla, teixidor de vels, reconeix a Joan Cendra, cotoner, que li déu 32 lliures per una quantitat de fil de seda que Bernat de Montllor li havia venut per al seu ofici.

AHPB: Narcís Bru (141/1).

17 de desembre de 1429.

Pere Manent, de 16 anys, fill de Bernat Manent, agricultor de la parròquia de Mollet, i de la senyora Eulàlia, signa contracte d'aprenentatge per assistir durant 2 anys a Berenguer Martorell, batifuller, ciutadà de Barcelona. El mestre promet alimentar l'aprenent i pagar-li 18 florins d'or d'Aragó (el primer any: 6 florins pel calçat i el vestit i el segon any: 12 florins).

AHPB: Joan Ubac (145/5).

172

12 de gener de 1430.

Ferrer de Vilamajor, teixidor de vels, reconeix que déu a Bernat de Montllor, 60 lliures, 8 sous i 11 diners per un fil de seda i lli que li havia comprat.

AHPB: Narcís Bru (141/1).

173

26 de gener de 1430.

Leonard Donat de la Gallina, mestre de draps d'or i de seda signa contracte de treball amb Joan Gros, seder, habitant de Barcelona, originari de Nàpols, per que pugui treballar a casa seva. Joan faria perxes i perxes vellutats i treballaria a casa de Leonard. Els dos seders es dividirien el guany dels perxes vellutats a parts iguals.

AHPB: Narcís Bru (141/1).

174

3 de febrer de 1430.

Bonanat Vicenç, de 14 anys, teixidor de vels, fill de Simó Vicenç, difunt ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge per assistir durant 22 mesos a Bernat Ça Cot, teixidor de vels, ciutadà de Barcelona. El mestre promet donar-li menjar, beguda, vestit i calçat i un gipó nou de fustani, i en acabar l'aprenentatge un altre gipó nou i una cota de drap nou.

AHPB: Narcís Bru (141/1).

175

10 d'abril de 1430.

Miquel Gralla, teixidor de vels, nomena procurador a Eduard de Vallseca, assaonador de forments, ciutadà de Barcelona, per demanar en nom seu i rebre de la tresoreria de la reina Maria les quantitats que li degué la reina.

AHPB: Narcís Bru (141/1).

176

17 de maig de 1430.

Miquel Gralla, teixidor de vels, ciutadà de Barcelona, reconeix que Fernando Rodríguez, seder ciutadà de la mateixa ciutat li ha pagat 16 sous que li devia.

AHPB: Narcís Bru (141/1).

177

29 de maig de 1430.

Elvira, vídua de Ramon Ballester, que havia estat teixidor de vels, i el seu fill Bernat

Ballester, teixidor de vels, nomenen procurador Joan Todó.
AHPB: Narcís Bru (141/1).

178

10 de juliol de 1430.

Gabriel Gralla, teixidor de vels, ciutadà de Barcelona, fill de Miquel Gralla, reconeix que déu 55 sous a Pere de Sant Joan, i promet pagar-los sense dilació.
AHPB: Narcís Bru (141/1).

179

11 de juliol de 1430.

Antoni Bovins, mercer ciutadà de València, reconeix que déu 96 sous per preu de diverses robes a Berenguer Soler, teixidor de vels,
AHPB: Narcís Bru (141/1).

180

11 de juliol de 1430.

Francesc de Gualbes, mercer, ciutadà de Tarragona, reconeix que déu a Berenguer Soler, 30 sous pel preu de diverses robes per al seu ofici.
AHPB: Narcís Bru (141/1).

181

31 de juliol de 1430.

Joan Curat, de 20 anys, fill d'Antoni Curat, difunt, que havia estat mercader a Boxena, al regne de Sicília, signa contracte d'aprenentatge per assistir durant 4 anys i mig a Joan Díez, batifuller, i oripeller, ciutadà de Barcelona. El mestre promet alimentar-lo, vestir-lo i calçar-lo.
AHPB: Joan Ubac (145/5).

182

24 d'agost de 1430.

Angelina, filla d'un mestre de medicina, signa contracte d'aprenentatge per assistir durant 6 anys a Constança, brodadora. La mestra promet alimentar-la i donar-li vestit de llana.
AHPB: Narcís Bru (141/1).

183

29 d'agost de 1430.

Berenguer Soler, i Ferrer de Vilamajor, teixidors de vels reconeixen a Bartomeu

Llimona, draper, que tenen en comanda seva 10 lliures que prometen pagar sense dilació.
AHPB: Narcís Bru (141/1).

184

31 d'agost de 1430.

Elvira, vídua de Ramon Ballester, que havia estat teixidor de vels, i Antoni Coll, corredor d'orella, i Manuel, fill seu, nomenen a Berenguer Soler, teixidor de vels, i Pere Llimona, mercader ciutadà de Barcelona àrbitres de les seves accions.

AHPB: Narcís Bru (141/1).

185

9 d'octubre de 1430.

Simó Batlle, teixidor de vels, reconeix que déu a Berenguer Soler, teixidor de vels, 17 lliures pel preu de vels que li havia comprat i promet pagar-ho en terminis de 6 mesos.

AHPB: Narcís Bru (141/1).

186

12 d'abril de 1431.

Caterina, vídua de Francesc Comes, agricultor de València, ara habitant de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge per que Caterina, la seva filla assisteixi durant 4 anys a la mestra Eulàlia, teixidora de vels. La mestra promet donar-li menjar, beguda, vestit i calçat.

AHPB: Guillem Andreu (74/3).

187

16 de maig de 1431.

Gabriel Miró, botiguer, ciutadà de Barcelona, reconeix a Miquel de Alosio, que li ha pagat 41 sous i 3 diners barcelonins per 3 pams de drap de seda vellutat que li havia comprat pel vestit de Francina, dona del seu fill Gabriel de Alosio.

AHPB: Guillem Andreu (74/3).

188

16 de maig de 1431.

Dalmau Ça Carrera, mercader, ciutadà de Barcelona, reconeix a Miquel de Alosio, que li ha pagat 15 lliures i 10 sous per peces de cobrecaps i gandalles i draps de seda i 3 colls que havia comprat per Francina.

AHPB: Guillem Andreu (74/3).

189

16 de maig de 1431.

Cristòfol Domènec, teixidor de vels, ciutadà de Barcelona, reconeix a Miquel de Alosio, ciutadà de Barcelona que li ha pagat les 11 lliures que li devia pel preu de vels de lli i seda amb or i sense or que li havia comprat per Francina.

AHPB: Guillem Andreu (74/3).

190

16 de maig de 1431.

Úrsula, vídua de Bernat Lligalbé, reconeix a Miquel de Alosio que li ha pagat 6 lliures i 12 sous: 4 lliures i 8 sous per una corda d'or i seda i 2 lliures i 4 sous pel preu d'una corretja de seda per trobigueres de seda que li havia comprat per Francina.

AHPB: Guillem Andreu (74/3).

191

16 d'octubre de 1434.

Miquel de Roda, botiguer, ciutadà de Barcelona, reconeix a la senyora Elionor, dona de Joan de Mitjavila, ciutadà de Barcelona, tutora d'Agnès, filla i hereva de Jaume de Mitjavila, difunt, que li ha pagat 28 sous que li devia pel preu d'una gandalla de collets blava crepada, 14 lliures i un pam i mig de tela de Romania, a raó de 3 sous el pam, 4 sous i 6 diners; i una trena tota d'or amb fulla d'argenteria, 3 sous i 6 diners.

AHPB: Marc Canyís (127/3).

192

19 de gener de 1435.

Pere Arig, agricultor de Sant Vicenç dels Horts, signa contracte d'aprenentatge per que la seva filla Maria, de 9 anys, assisteixi durant 7 anys a Diego d'Àvila, mestre de perxes de seda. El mestre promet alimentar, vestir i calçar l'aprenenta i pagar-li 20 lliures: el primer any li pagaria 10 sous, el segon 15 sous, el tercer 30 sous, el quart 45 sous, el cinquè 80 sous i el sisè 100 sous. Aquests diners servrien com ajuda a Maria per casar-se.

AHPB: Gabriel Terrassa (93/8).

193

21 de febrer de 1435.

Joan Pelegrí, de 17 anys, oriünd de Sariñena, al regne d'Aragó, fill de Joan Pelegrí, signa contracte d'aprenentatge per assistir en el seu ofici durant 2 anys i mig al mercer i bossier ciutadà de Barcelona Joan Eiximeno. El mestre es comprometia a donar-li menjar, beguda, vestit i calçat.

AHPB: Gabriel Terrassa (93/8).

194

3 de març de 1435.

Francesc Clar, brodador d'or i de seda, ciutadà de Barcelona, reconeix a Francesc Especier, mercader ciutadà de Barcelona, que li ha pagat 50 lliures, i 15 sous que li devia per

un drap damasquí de seda que havia brodat per una casulla per la capella de Sant Martí de l'església de Solsona.

AHPB: Bernat Pi (113/40).

195

4 de març de 1435.

Antoni Puigmitjà, brodador d'or i de seda, ciutadà de Barcelona, reconeix a Francesc de Pla, Francesc de Llobet i Hug d'Aguilar, mercaders, que li han pagat 9 lliures, 16 sous i 3 diners per brodar un vestit de drap de seda damasquina blanca per l'altar major de l'església de Santa Maria del Mar de Barcelona. Li han pagat 5 lliures, 13 sous i 9 diners en metàl·lic i les restants 4 lliures, 2 sous i 6 diners en forma de fil d'or (5 unces i mitja de fil d'or filat).

El mestre promet alimentar, vestir i calçar l'aprenent i en acabar vestir-lo de nou.

AHPB: Bernat Pi (113/40).

196

7 de març de 1435.

Joan Pere, brodador d'or i de seda, ciutadà de Barcelona, reconeix a Francesc de Pla, Francesc de Llobet i Hug d'Aguilar, mercaders, que li han pagat 12 lliures i 5 sous que li devien per una fresadura i uns brodats fets a la casulla de drap de seda damasquinada feta per l'altar major de l'església de Santa Maria del Mar.

AHPB: Bernat Pi (113/40).

197

7 de març de 1435.

Gabriel Carmau, mercer ciutadà de Barcelona, reconeix a Francesc de Pla, Francesc de Llobet i Hug d'Aguilar, mercaders, que li han pagat 110 sous que li devien pel preu d'una cana i 2 pams i 3 quarts de drap de seda blanca damasquinada per al vestiment de l'altar major de la dita església.

AHPB: Bernat Pi (113/40).

198

7 de març de 1435.

Joan Dandica, mercer, ciutadà de Barcelona reconeix a Francesc de Pla, Francesc de Llobet i Hug d'Aguilar, mercaders, que li han pagat 28 lliures i 12 sous per 4 canes de drap de seda ras carmesí que li havien comprat per l'obra de l'altar major de l'església.

AHPB: Bernat Pi (113/40).

199

9 de març de 1435.

Constança, vídua de Berenguer Gibert, mercader ciutadà de Barcelona, reconeix a

Francesc de Pla, Francesc de Llobet i Hug d'Aguilar, mercaders, que li han pagat 13 lliures, 9 sous i 9 diners pel preu de 13 unces i dos quarts de fil d'or a raó de 14 sous i 6 diners la unça. Un lliura i 16 sous són pel preu de la seda i 11 sous pel preu d'uns cordons, 15 sous per fer la flocadura per al vestit de l'altar major de la dita església.

AHPB: Bernat Pi (113/40).

200

9 de març de 1435.

Gabriel Miró, botiguer, ciutadà de Barcelona, reconeix a Francesc de Pla, Francesc de Llobet i Hug d'Aguilar, mercaders, que li han pagat 40 sous pel preu de mitja cana de drap de seda blanca damasquina que li havien comprat per l'altar major de la dita església.

AHPB: Bernat Pi (113/40).

201

20 d'octubre de 1435.

Joan d'Andrea, mercader florentí, ciutadà de Barcelona, ven a Lluís Setantí en encant públic unes peces de drap d'or i de seda per valor de 1400 lliures. Són la garantia de pagament d'un censal mort.

AHPB: Bernat Pi (113/41).

202

4 de desembre de 1435.

Capítols matrimonials entre Gaspar de Roda, mercader, ciutadà de Barcelona, fill de Berenguer de Roda, seder, ciutadà de Barcelona i de Simona, la seva dona, i Joana, donzella, filla de Miquel Llucià Conomines, difunt que havia estat mercader i la seva vídua Margarida.

AHPB: Bernat Pi (113/41).

203

8 de setembre de 1435

Bernat Cabrit, veler, habitant de Barcelona, fill de Dalmau Cabrit, teixidor de vels, ciutadà de Barcelona, signa contracte amb Antoni Albert, teixidor de vels habitant d'Empúries per a assistir-lo en el seu ofici de veler per dos anys. El mestre hauria d'ensenyar-li el seu ofici, donar-li el menjar i la beguda i 20 florins d'or d'Aragó.

AHPB: Pau Guardiola (168/1)

204

20 de juliol de 1436.

La confraria de pellissers de Barcelona encarrega una obra al brodador Joan Pere. Joan Pere brodarà un drap amb un Sant Bartomeu amb mantell d'or fi. Els cònsols de la

confraria pagaran a Joan Pere l'or i la seda, i els jornals, 140 florins d'or d'Aragó, abans d'iniciar l'obra 45 florins, quan estigués mig acabada altres 45 florins i quan estigués acabada del tot els restants 45 florins.

AHCB: Fons Notarial, IX.2.

205

27 de juliol de 1436.

Societat entre Gabriel Brunet, i Joan Pere brodadors d'or i de seda, ciutadans de Barcelona. La companyia es crea per 5 anys i cadascun dels socis treballarà a casa seva. Cada soci haurà d'informar l'altre de qualsevol encàrrec que rebí i que superi els 10 florins, i haurà de pagar a l'altre soci la meitat del guany obtingut. En cas que algun d'ells tingués necessitat d'ajuda de l'altre, aquest li hauria de prestar l'ajuda. Hauran de complir l'acordat sota pena de 10 lliures, de les quals un terç seria pel jutge i els dos terços restants per l'altra part.[El 29 de desembre de 1437 la societat va ser cancel·lada per voluntat de les parts].

AHCB: IX. Notarial. Companyies, IX.7.

206

8 de juny de 1437

El botiguer Miquel de Roda, ciutadà de Barcelona, contracta com a aprenent a Cristòfol Givó, de Berga durant un any a fi d'ajudar-lo a la seva botiga i en tot allò lícit i honest.

AHPB: Nicolau Mediona (163/1)

207

25 de juny de 1437

Marc d'Avinyó, seder ciutadà de Barcelona, convers, ven un esclau negre de Munt de Barques de 5 anys, batejat al prevere Pere Roig, de l'església de sant Martí del castell d'Altafulla per 48 lliures.

AHPB: Nicolau Mediona (163/1).

208

13 de febrer de 1438.

Pere Bages, fuster, ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge per que Joan, fill seu de 13 anys, assisteixi durant 5 anys a Antoni Corts, perxer, ciutadà de Barcelona. El mestre promet ensenyar-li el seu ofici de perxer i també a llegir i a escriure. Li donarà menjar, beguda i un any fer-li una túnica o cota de drap nou, fer-li dues camises noves, un parell de calces noves, una túnica nova, un altre any fer-li una túnica nova, dues camises i un parell de calces tot nou.

AHPB: Joan Brujó (171/1).

2 de juny de 1438.

Joan Bertran, brodador ciutadà de Barcelona, reconeix a Antoni Tallander, ciutadà de Barcelona que li déu 27 lliures i 10 sous pel preu d'una clotxa de vellut vellutat morat brocat d'or i promet pagar-la en 4 mesos.

AHPB: Pere Devesa (155/3).

18 d'agost de 1438.

Miquel de Roda, seder, es nomenat procurador de Nicolau Sabater, teixidor de la ciutat de Tortosa, per l'herència de Caterina i Isabel, les filles de Joan Sabater, sabater ciutadà de Tortosa.

AHPB: Nicolau de Mediona (163/2).

9 de febrer de 1439.

Gabriel des Puig, corredor d'orella signa contracte d'aprenentatge per que Isabel, la seva filla de 7 anys, assisteixi en el seu ofici al teixidor de vels Joan Prats durant 6 anys. El mestre li donaria menjar, beguda, vestit i calçat i 8 florins en acabar l'aprenentatge. El pare hauria de pagar les medicines i els metges que necessités la nena.

AHPB: Narcís Bru (141/3).

23 de maig de 1440.

Companyia comercial de Joan d'Aguilar mercader ciutadà de Barcelona i Joan d'Aguilar el seu oncle, procedent de Cardona. L'objectiu de la companyia es el comerç de draps.

AHCB: IX. Notarial. Companyies, IX.7.

30 de juny de 1440.

Arnau Guasch, de la parròquia de Sant Vicenç de Sarrià, signa contracte d'aprenentatge per que el seu fill Bernat, de 8 anys, assisteixi durant 9 anys a Antoni Corts, perxer, ciutadà de Barcelona. El perxer promet ensenyar-li lletres i donar-li menjar, beguda, vestit i calçat i en acabar una túnica de drap de 15 sous la cana. En cas de morir abans que l'aprenent completi l'aprenentatge, el mestre manifesta la voluntat que els seus hereus donin la túnica a Bernat.

AHPB: Pere Devesa (155/3).

214

6 d'agost de 1440.

El mestre teixidor de vels Manuel de Coll contracta al teixidor de vels Bernat Balerna de 20 anys, per treballar al seu servei durant un any. El mestre es comprometia a pagar-li un total de 12 florins, repartits en quatre pagaments de 3 florins cada 3 mesos. En acabar el contracte, Manuel de Coll li donaria a més a més quatre parells de sabates i tres canes de vels.

AHPB: Narcís Bru (141/3).

215

5 de setembre de 1440.

Gabriel Cases, teixidor de vels, ciutadà de Barcelona signa contracte d'aprenentatge per que el seu fill Pau assisteixi durant un any a Joan des Pla, teixidor de vels, ciutadà de Barcelona. El mestre li donaria menjar, beguda, i el dia de Nadal 8 florins i una clotxa de drap de llana.

AHPB: Narcís Bru (141/3).

216

13 d'octubre de 1440.

Contracte de societat entre els teixidors de vels Manuel Des Coll i Alfons Porta. El contracte es va establir per 5 anys i cadascun dels socis hi havia invertit 30 florins d'or. Les dues parts es repartirien els guanys.

AHPB: Joan Pedrol (139/3).

217

11 de novembre de 1440.

Joan de Llobera, paraire, ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge en nom de la seva neboda Isabel, filla de Joan Prora, difunt, torner, per que assisteixi durant 10 anys a Simó Castell, teixidor de vels ciutadà de Barcelona i a la seva dona Clara. El matrimoni promet donar a Isabel menjar, beguda, vestit i calçat i 45 florins d'or d'Aragó.

AHPB: Joan Pedrol (139/3).

218

13 de maig de 1441.

Fernando Rodríguez, seder, ciutadà de Barcelona, contracta per dos anys al seder Lucenci Bellcaire, de 17 anys, fill d'un sastre de València. Fernando Rodríguez es

471

comprometia a donar menjar i beguda i una remuneració de total de 30 florins, 15 florins a l'any.

AHPB: Joan Pedrol (139/3).

219

24 de novembre de 1441

Joan de Vilamarí, teixidor de vels, ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge per que la seva filla Elionor assisteixi durant 4 anys a la mestra Francina, sedera, dona de Pere de Guimerà, coraler, ciutadà de Barcelona. La mestra es compromet a ensenyar-li "el seu ofici de fer gandalles de tota obra que la mestra sap" i treballar, seda, or i altres coses. El pare alimentarà i vestirà la filla.

AHPB: Narcís Bru (141/4).

220

16 de maig de 1443.

Constança, de 12 anys, filla de Nicolau Server, ciutadà de Lleida, signa contracte per assistir a Francesc Ballester, teixidor de vels. El mestre li ensenyaria a rentar i adobar vels. Gràcia (la seva mare) i la senyora Rafaela dona de Lluís Gort, sastre, ciutadà de Barcelona, germana seva fan de fiadores al contracte. El mestre es compromet a donar-li menjar, beguda, vestit de llana i lli i en acabar l'aprenentatge, 26 florins.

AHPB: Narcís Bru (141/4).

221

31 de març de 1445.

Jaume Salvat, fill de Bernat Salvat, de Berga signa contracte per assistir durant 5 anys a Antoni Sala, mercer, ciutadà de Barcelona. El mestre promet alimentar-lo i pagar-li 14 florins d'or d'Aragó, el primer any: 2 florins a l'any els primers tres anys; el quart any: 3 florins; i el cinquè any: 5 florins.

AHPB: Pere Devesa (155/4).

222

10 d'octubre de 1446.

Bartomeua, vídua de Miquel de Roda, seder, ciutadà de Barcelona, Jaume Sala, mercader, ciutadà de la dita ciutat i Angelina, la seva dona i filla dels dits conjugues, venen a Pere Espiells un censal mort per 71 sous i 6 diners de renda anual. El mateix dia Bartomeua posa com a garantia del censal un pali damasquí blanc brodat amb escenes de la Nativitat amb brodatures i fullatges amb el seu frontal o tovalló amb fils d'or i seda; una tovallola amb escenes de l'Evangeli de drap vellutat carmesí brocada amb brodatures de fils d'or i plata. El preu de les teles de seda és de 55 lliures.

AHPB: Antoni Joan (187/7).

17 d'octubre de 1446.

Domènec Gil, brodador venecià, promet a Antoni Sadurní, brodador ciutadà de Barcelona que li servirà a ell o als brodadors que Antoni Sadurní vulgui per encàrrec de Miquel i Francesc Sadurní, pare i germà d'Antoni respectivament. Promet treballar al seu servei en el seu ofici de brodador bé i lleialment. A canvi Antoni li pagaria 20 florins de Perpinyà, a raó de 2 florins al mes. Domènec promet no sortir del territori de Barcelona sense permís d'Antoni.

AHPB: Pere Devesa (155/5).

16 d'abril de 1448

Constança, muller del difunt teixidor de vels, ciutadà de Barcelona, Ferrer de Vilamajor i Simó Llor, teixidor de vels, ciutadà de Barcelona reconeixen deure al mercader ciutadà de Barcelona, Bernat de Molló 100 lliures barcelonines per preu d'una certa quantitat de seda que li havien comprat amb la finalitat de comercialitzar-la d'acord amb el seu ofici. Prometen pagar la quantitat deguda el primer dia de mes i comprometen tots els seus béns.

AHPB: Antoni Vilanova (165/14).

30 de maig de 1448.

La teixidora de vels de seda, cotó i lli, Brígida, vídua de Pere Joan, causídic de la ciutat, contracta Eufrasina, de 14 anys, filla d'Antoni Riera, cirurgià, per a assistir-la en el seu ofici durant 4 anys. La mestra es comprometia a ensenyar-li el seu ofici de teixidora de vels de seda, cotó i de lli i a proporcionar-li menjar, beguda, vestit i calçat durant els anys que duraria l'aprenentatge. No s'estableix que l'aprenentatge rebria cap remuneració addicional.

AHPB: Vicenç Bofill (125/9).

18 de juny de 1448.

Jofre Vives de 18 anys, procedent d'Oriola, fill de Guillem Vives, difunt, seder, promet estar durant 2 anys amb el mestre Leonard, mestre de draps de ras, ciutadà de Barcelona. El mestre Leonard promet ensenyar el seu ofici de draper de ras tant bé com li fos possible al seu deixeble i oferir-li pa i aigua durant el temps que durés l'aprenentatge i pagar-li 10 florins d'or.

AHPB: Vicenç Bofill (125/9)

23 de gener de 1449

Jaume de Viladecans, reconeix a Agnès, la seva dona, filla de Miquel Gralla, teixidor de vels i de Constança, la seva dona, difunta, que li ha pagat les últimes 110ll que quedaven per pagar de la seva dot, de la qual va firmar debitori a l'instrument en poder del notari Rafael Bru a data de 13/1/1431.
AHPB: Bartomeu Costa (175/4)

228

6 de maig de 1449

Pagament de la herència de la dot materna. El teixidor de vels Jaume de Viladecans paga la dot de la seva mare Francesca als seus fills Joan de Viladecans, seder, i Francesc de Viladecans, teixidor de vels, dividint-la en parts iguals.
AHPB: Bartomeu Costa (175/5)

229

19 de novembre de 1449.

Rafael Esquella, botiguer ciutadà de Barcelona i la seva dona Clara reconeixen que deuen a Joan d'Aguilar i al seu fill Joan, 106 lliures, 3 sous i 3 diners pel preu d'unes teles que havien comprat als mercaders per vendre-les a la seva botiga.
AHPB: Honorat Saconamina (166/11).

230

16 de gener de 1450

Antoni Busot, sastre, ciutadà de Barcelona, signa un contracte d'aprenentatge amb el teixidor de vels Jaume de Viladecans, pel qual es compromet que el seu fill Pere, d'11 anys, estarà a prop del teixidor per a aprendre el seu ofici. La durada de l'aprenentatge s'estipula en 3 anys, durant els quals l'aprenent haurà d'assistir el mestre en el seu ofici i en tot allò que aquest li manés. El mestre es compromet a alimentar i calçar el seu deixeble durant el temps que durarà l'aprenentatge. El pare de l'aprenent dóna plena potestat al mestre sobre l'aprenent en cas de que aquest incomplís amb els seus deures d'aprenent o en cas de fuga.
AHPB: Bartomeu Costa (175/5)

231

23 de novembre de 1450.

Salvador Bonanat, seder, ciutadà de Barcelona reconeix haver rebut del mercader Gaspar de Muntmany 70 lliures barcelonines, és a dir 40 lliures que Joan Taverner, sastre, la seva muller Angelina, el seu fill Joan Taverner, mercader i la dona d'aquest, Joana, li devien a Gaspar Muntmany per raó de 50 draps comprats per part d'ells a Gaspar de Muntmany, segons consta a l'instrument datat el 6/5/1448.
AHPB: Antoni Vilanova (165/18).

232

7 de desembre de 1450

Època de l'instrument de venda d'una botiga i obrador per part del seder Fernando Rodríguez al sastre Bernat Alemany. La botiga obrador estava situada a Barcelona al lloc anomenat d'en Durfort i el preu s'estableix en 46 lliures.

AHPB: Bartomeu Costa (175/6)

233

4 de març de 1451

El teixidor de vels Miquel Gralla reconeix haver rebut de Jaume de Viladecans, també teixidor de vels, que havia sigut marit de la seva filla difunta, Agnès, i era el seu hereu universal, els 50 sous que la seva filla li havia deixat en el seu testament.

AHPB: Bartomeu Costa (175/6)

234

4 de març de 1451

Pedro de Poç, del regne de Portugal, signa contracte d'aprenentatge per assistir durant 2 anys al mercer Antoni Sala. El mestre promet donar-li menjar i beguda i 12 florins.

AHPB: Antoni Joan, Manual (187/7).

235

8 de març de 1451

El mercader Joan Martí ven una esclava tàrtara de nom Margarita de 20 anys al veler Simó Llor. Reconeix haver rebut del veler 45 lliures pel pagament de la dita esclava.

AHPB: Bartomeu Costa (175/6)

236

30 d'abril de 1451

Constança, dona del notari ciutadà de Barcelona, Joan Girgós, reconeix haver rebut del seu pare, el teixidor de vels Jaume de Viladecans, una túnica de drap negre i una gonella de "drap de bristo", que la seva difunta mare i muller de Jaume de Viladecans, Agnès, li havia deixat en el seu testament.

AHPB: Bartomeu Costa (175/6)

237

30 d'abril de 1451

El veler Jaume de Viladecans reconeix haver rebut de la seva dona Marquesa les 60 lliures que corresponen a la seva dot.

AHPB: Bartomeu Costa (175/6)

238

18 de juny de 1451

El mercader Bartomeu Rodríguez, fill del seder Fernando Rodríguez, el teixidor de vels Bartomeu Redó i el forner Pere Ram nomenen procurador a Pere Domènech, corredor d'animals per las seus tractes amb Rafael Ferrer i Bernat Prora, habitants de Perpinyà.

AHPB: Bartomeu Costa (175/6)

239

8 de juliol de 1451

Rafael Esquella, botiguer i la seva dona Clara reconeixen deure als mercaders Joan d'Aguilar i Joan d'Aguilar 194 lliures, 11 sous i 7 diners per raó de certes teles que li havien comprat. Acorden pagar li 15 lliures per al present mes de juliol, altres 15 lliures per al mes d'agost i així seguint fins pagar la quantitat total. Com a garantia de pagament s'ofereix el dot i l'esponsalici de Clara.

AHPB: Honorat Saconamina (166/12)

240

20 de juliol de 1451

Joan d'Aguilar nomena procurador al mercader Nicolau Creixells amb qui conviu per encarregar-se dels seus afers amb el seu gendre Antoni Cases gendre seu i marit de la seva filla Beneta Beatriu, propietària de 2 censals.

AHPB: Honorat Saconamina (166/12)

241

3 d'agost de 1451

Jaume de Viladecans, veler ciutadà de Barcelona, deixa la seva casa al seu fill Joan de Viladecans, seder. La casa junt amb tot el que conté passarà a ser propietat de Joan de Viladecans després de la mort del seu pare. La casa estava situada a la plaça de la Trinitat, al lloc anomenat d'en Raurich.

AHPB: Honorat Saconamina (166/12)

242

5 d'agost de 1451

Matrimoni entre Jaume de Viladecans, teixidor de vels, ciutadà de Barcelona i Marquesa, vídua de Manuel Prats, teixidor de vels de Barcelona.

Marquesa aporta una dot de 70 ll. Jaume de Viladecans fa carta dotal de les dites 70ll a la

seva futura muller. Marquesa promet pagar les 70ll 15 dies abans de la celebració del matrimoni. Per part de Jaume de Viladecans actua com a testimoni Jaume Costa, teixidor de vels i per part de Marquesa, Pere Mas, de la vila de Sant Vicenç.

AHPB: Bartomeu Costa (175/55)

243

28 d'agost de 1451

Urbano Tanquerio, mestre de draps d'or, plata i seda, de la ciutat de Gènova, resident a Barcelona, reconeix a Joan D'Aguilar i Joan D'Aguilar, mercaders, ciutadans de Barcelona, que els déu 85 lliures, 8 sous i 10 diners que aquests li van donar. Promet retornar la suma de la manera que vulguin els mercaders.

AHPB: Honorat Saconamina (166/12)

244

31 d'agost de 1451

Joan Estela, mercader ciutadà de Barcelona i Angelina la seva muller venen al mercader de la mateixa ciutat Guillem Popo una casa amb 2 obradors amb totes les seves pertinences. La casa està situada a sobre del lloc anomenat Guillem Mas.

AHPB: Honorat Saconamina (166/12)

245

31 d'agost de 1451

Joan Estela reconeix a Guillem Popo que li ha pagat totes les 550 lliures per les quals li havia venut la casa i els 2 obradors.

AHPB: Honorat Saconamina (166/12)

246

31 d'agost de 1451

Joan Estela, mercader ciutadà de Barcelona reconeix a Guillem Popo, mercader ciutadà de Barcelona, que li ha pagat totes les 550 lliures per les quals li havia venut la casa i els 2 obradors amb entrades i sortides que té a Barcelona al carrer de Jaupí.

AHPB: Honorat Saconamina (166/12).

247

31 d'agost de 1451.

Joan Estela, mercader ciutadà de Barcelona i Angelina la seva muller, venen al mercader de la mateixa ciutat Guillem Popo una casa amb 2 obradors amb totes les seves pertinences. La casa està situada a sobre del carrer anomenat Gimnàs i junt al carrer de Jaupí.

AHPB: Honorat Saconamina (166/12).

11 de setembre de 1451.

Caterina, vídua del mercer Joan March, reconeix als mercaders Joan d'Aguilar que els déu 16 lliures barcelonines restants de les 40 lliures i 4 diners que li devien com a preu de diverses teles que li havien comprat. El pagament es faria de 4 lliures cada mes. Caterina posa com a garantia de pagament del deute el seu dot i esponsalici.

AHPB: Honorat Saconamina (166/12).

13 de setembre de 1451.

Jaume de Bonleuguer d'Arres a la província de la Picardia, al regne de França, signa contracte d'aprenentatge per que el seu fill Esteve assisteixi durant 6 anys a Pere Barut, mercer, ciutadà de Barcelona. El mestre promet donar-li menjar, beguda, vestit i calçat.

AHPB: Antoni Joan (187/7).

17 de desembre de 1451

Jaume Jofre, seder i la seva dona, Isabel reconeixen deure a Joan Barch 15ll i 8 s per 22ll de seda calabresa (14s per lliura de seda) que aquest els avia venut per raó del seu ofici. Prometen pagar la meitat el proper mes i l'altra meitat els mesos següents.

AHPB: Miquel Ferran (177/5).

28 de febrer de 1452

Capítols matrimonials del seder Guillem Bunyola, originari de Mallorca, però actualment ciutadà de Barcelona, i Elionor, vídua de l'argenter Francesc Serra. S'estipula que Elionor viurà a casa del seder i que li aportarà una dot de 200 lliures, i el seder per part seva aportarà un esponsalici de la mateixa quantitat.

AHPB: Bartomeu Costa (175/6)

13 de març de 1452

Elionor, vídua del bracer Antoni Briader, ciutadà de Vic, signa un contracte amb el teixidor de vels Jaume de Viladecans, pel qual es compromet que la seva filla Constança, de dotze anys estarà com a aprenenta amb el veler durant 8 anys per aprendre l'ofici de rentar vels. El veler es compromet a mantenir l'aprenenta i en acabar l'aprenentatge pagar-li 13 lliures i una túnica de llana.

El document va ser cancel·lat el 31 de març del mateix any.

AHPB: Bartomeu Costa (175/6)

253

20 de juliol de 1452

Antoni Galí, paraire de draps de llana, ciutadà de Barcelona i la seva dona Eulàlia reconeixen als mercaders Joan d'Aguilar, pare i fill, que els deuen 77 lliures, 15 sous i 2 diners, com a preu de diverses teles que li havien comprat. Acorden pagar 8 lliures per cada mes d'agost, setembre, octubre i novembre i per desembre 45 lliures, 10 sous i 2 diners. Eulàlia posa com a garantia del pagament la seva dot i esponsalici.

AHPB: Honorat Saconamina (166/13)

254

4 de setembre de 1452

Joan Domènec, botiguer ciutadà de Barcelona, i la seva dona Violant, reconeixen a Joan d'Aguilar mercader ciutadà de la dita ciutat que li deuen 61 lliures i 10 sous pel preu de diverses teles que li havien comprat per mercadejar per raó del seu ofici.

AHPB: Honorat Saconamina (166/13).

255

27 de febrer de 1453

El frare Bernat Miró fa àpoca de pagament de 29 lliures i 18 sous a Joan de Viladecans per 9 canes de drap de seda de damasquí negre que li havia comprat. Les restants 10 lliures i 2 sous que completen les 40 lliures ja les havia pagat.

AHPB: Honorat Saconamina (166/14).

256

5 d'abril de 1453.

Antoni Pinyol, paraire de draps de llana, signa contracte d'aprenentatge per que la seva filla Elionor de 10 anys assisteixi durant 6 anys a la mestra Angelina, sedera, vídua de Mateu Maldà, sastre. La mestra promet alimentar l'aprenenta.

AHPB: Pere Soler (120/7).

257

13 d'abril de 1453.

Saurina, vídua de Jaume Bramona, que havia estat botiguer ciutadà de Barcelona i Pere de Busquets, botiguer, ciutadà de Barcelona i familiar seu, reconeix que déu a Joan d'Aguilar i al seu fill Joan, mercaders ciutadans de Barcelona, 541 lliures, 17 sous i 6 diners pel preu de diverses teles d'Alemanya i de Brabant que els havien comprat per raó del seu ofici.

AHPB: Honorat Saconamina (166/14).

258

30 d'abril de 1453.

Rafael Spindola, major de 21 anys, procedent de Gènova i habitant de Barcelona, es compromet a assistir al mestre seder Llätzer de Lucca en el seu ofici durant 5 anys. El mestre l'alimentaria i li pagaria 100 florins d'or d'Aragó (55 lliures barcelonines), 15 florins per al primer any, 20 per al segon, tercer i quart i els restants 25 per al cinquè any.

AHPB: Honorat Saconamina (166/14).

259

17 de maig de 1453.

Joan Grasset, mercer ciutadà de Barcelona i la seva dona Maria, reconeixen que deuen a Joan d'Aguilar, mercader ciutadà de la dita ciutat i al seu fill Joan 107 lliures i 10 sous pel preu de 700.000 agulles de cap que li havien comprat pel seu ofici.

AHPB: Honorat Saconamina (166/14).

260

18 d'octubre de 1453

Bartomeu Mir, tapisser ciutadà de Barcelona, signa un contracte amb el brodadador d'or i seda Jaume Oromir pel qual es compromet que el seu fill Joan de 8 anys estaria amb el brodadador durant 8 anys a fi d'aprendre el seu ofici i servir-lo en tot allò que fos necessari. Jaume Oromir es compromet a ensenyar durant aquest període el seu ofici al deixeble el millor possible i a proveir-lo durant aquest temps de menjar, beguda, vestit i calçat i en acabar el temps d'aprenentatge a regalar-li un vestit nou.

AHPB: Bernat Montserrat (159/24).

261

29 d'octubre de 1454

Daniel Coll, sastre ciutadà de Barcelona, signa un contracte d'aprenentatge amb el teixidor de vels Simó Llor, pel qual es compromet que el seu fill Gabriel de 7 anys estarà 9 anys amb el veler com a aprenent . Simó Llor es compromet a ensenyar el seu ofici a Gabriel i també a alimentar-lo, vestir-lo i calçar-lo durant aquest període.

AHPB: Bartomeu Costa (175/9)

262

3 de juliol de 1455.

Joan Pelet, de la ciutat de Castres del vescomtat de la Marca al regne de França, signa contracte d'aprenentatge per assistir durant 3 anys a Jaume Costa, mercer, ciutadà de

Barcelona. El mestre promet donar-li menjar, beguda, vestit i calçat.
AHPB: Antoni Joan (187/11).

263

1 d'agost de 1455.

Pere Domínguez, de Santa Coloma de Queralt, signa contracte d'aprenentatge per que el seu fill Pere, de 12 anys assisteixi durant 6 anys al mercer Antoni Borges, ciutadà de Barcelona. El mestre es compromet a donar-li menjar, beguda, vestit i calçat i en acabar l'aprenentatge vestir i calçar-lo de nou i donar-li una ballesta, una llança i una espasa i promet ensenyar-li lletra i a escriure.

AHPB: Miquel Reig (205/1).

264

3 de setembre de 1455.

Contracte d'aprenentatge entre Francesc de Jacobo de Venècia, teixidor de draps de seda, i Bartomeu Desmàs, de Mallorca. El mestre ensenyarà a l'aprenent a teixir un drap de vellut, un de vellutat i un de setí, i l'aprenent l'assistirà fins que hagués après a teixir els tres tipus de teles. Per demostrar que ha après a teixir aquests tipus de teles Bartomeu Desmàs haurà de teixir tot sol un drap de cada tipus de 20 canes de llarg. A canvi de la formació Bartomeu pagaria al mestre 18 lliures. El mestre també li ensenyarà els patrons per teixir vellutats. Bartomeu Desmàs treballaria al, servei del mercader Bartomeu Miró, que és qui pagaria les 18 lliures al mestre seder per la formació i donaria el menjar i la beguda a Bartomeu Desmàs.

AHCB: IX. Notarial. Companyies, IX.6.

265

28 d'octubre de 1455.

Pere Badia, fill de Jaume Badia, agutzil del rei, signa contracte d'aprenentatge per assistir durant 4 anys a Manuel d'Estol, veler ciutadà de Barcelona, en el seu ofici de teixir vels. El mestre promet donar-li menjar i beguda.

AHPB: Antoni Joan (187/11).

266

6 de desembre de 1455

Antoni Riera, ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge per que la seva filla Eufrasina, de 14 anys, assisteixi durant 4 anys a la mestra Brígida, vídua de Pere Joan, causídic de la ciutat de Barcelona teixidora de vels de seda, cotó i lli. La mestra es compromet a alimentar i vestir l'aprenenta.

AHPB: Vicenç Bofill (125/10).

267

23 de desembre de 1455.

481

Francesc de Jacobo, mestre de draps de seda venecià es compromet a ensenyar a teixir a Martí Ruiz, ciutadà de Saragossa 3 draps de seda d'una llargària de 20 canes (buscar) barcelonines, 1 de setí i 1 altra de vellut i la restant de vellutat (buscar diferència entre vellut i vellutat). El preu, 18 lliures ja ha estat pagat al mestre seder.

El 27 de febrer de 1456 el document va ser cancel·lat.

AHPB: Nicolau Mediona (163/9).

268

17 de gener de 1456

Nicolau Mercader, de 19 anys, fill de Joan Mercader de la vila de Susa, es compromet a romandre per un període de 4 anys prop de Rafael Reynaldo de la vila d'Endora, prop de Gènova, habitant de Barcelona, mestre de draps de seda i de damasquí, a fi d'assistir-lo en la confecció del seu ofici i en tots aquells afers honestos i lícits de que el mestre tingui necessitat. Es compromet no deixar el mestre fins que aquest li donés permís per fer-ho. Es compromet a retornar al mestre totes les hores que faltés al treball per raó de fuga, malaltia o altres. Rafael accepta Nicolau com a "deixeble i servent". Es compromet a mantenir el deixeble i a pagar-li 60 lliures i 10 sous i una túnica de llana del color que escollís el deixeble.

AHPB: Nicolau Mediona (163/9)

269

19 de gener de 1456.

Antoni Ferrer, obrer ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge per que el seu fill Joan, de 9 anys assisteixi durant 6 anys al teixidor de vels Gabriel Franc en el seu ofici. El mestre li donaria menjar i beguda i en acabar l'aprenentatge un teler i una pinta.

AHPB: Bernat Montserrat (159/28).

270

25 de gener de 1456.

Bartomeu de Natre, de 16 anys, originari de la ciutat de Terramunda al comtat de Flandes es compromet a assistir en el seu ofici al mestre de draps de seda Joan de Bergamo, originari de la Llombardia i habitant de Barcelona, durant 4 anys i mig. El mestre li proporcionaria menjar i beguda i 40 florins prorratejats en pagaments d'11 sous pagats cada sis mesos.

AHPB: Nicolau de Mediona (163/9).

271

9 de febrer de 1456.

El mestre seder Domenico de Antonio de Vetoli de Luca contracta Antoni Cabanyes, de 20 anys, originari de la parròquia de Palou de la diòcesi de Barcelona, fill del difunt Pere

Palou per 5 anys per a assistir-lo en el seu ofici i servir-lo en tot allò que fos necessari. No es detalla la compensació que rebria el deixeble. Els representants i fiadors d' Antoni Cabanyes són 2 pagesos de la mateixa parròquia, Antoni Bou i Gilabert de Cabanyes.
AHPB: Nicolau de Mediona (163/9).

272

28 de febrer de 1456

Pere Moles de 23 anys, fill de Domènec Moles, mestre de cases, ciutadà de Barcelona es compromet d'estar 2 anys i mig a partir del proper dia 1 de febrer a casa de Joan de Bergamo, procedent de Llombardia i habitant de Barcelona, mestre de draps de seda per assistir-lo en l'exercici del seu ofici i servir-lo de dia i de nit a ell i casa seva en tot allò que honesta i lícitament el mestre li manés.

Joan de Bergamo es compromet que en els dits 2 anys i mig ensenyarà a Pere Moles a fer draps de setí, vellut, i de vellutat i altres draps de seda i de brocat. Afegeix que li pagarà 25 florins a raó d'11 sous per florí, dels quals li seran pagats 5 florins cada mig any.

AHPB: Nicolau Mediona (163/9)

273

28 de febrer de 1456

Guillem Borqui, de 22 anys, originari de Langres, del regne de França, es posa a servei de Joan de Bergamo, mestre seder originari de Llombardia per un temps de tres anys, a partir del dia 1 de març, a fi d'assistir-lo en el seu ofici i servir-lo a ell i casa seva en tot allò lícit i honest de que el seder tingués necessitat. 27 florins, a raó de 9 florins per any.

AHPB: Nicolau Mediona (163/9)

274

12 de juny de 1456

Nicolau de Petra Sancta, habitant de Barcelona, paga a Bartomeu Miró, mercader ciutadà de Barcelona, 100 lliures que devia pagar en compensació de la fuga de l'esclau de Miró, Mateu, que havia treballat al servei de Nicolau durant el temps estipulat per al servei que el tintorer havia de fer per a Miró. D'aquestes 100 lliures, a Miró li corresponen 80 i al veguer de la ciutat 20.

AHPB: Nicolau Mediona (163/9)

275

12 de juny de 1456

Baltasar de Maiorino, filador, Jacob de Galiana, Joan de Serravall, aprenents i Llätzer de Nigri de Luque, mestre de draps de seda, habitants de Barcelona, reconeixen a Bartomeu Miró que han donat al veguer de la ciutat 100 lliures per a l'alliberament de Nicolau de Petrasancta, tintorer de seda.

AHPB: Nicolau Mediona (163/9)

276

14 de juny de 1456

El teixidor de vels barceloní Simó Llor i el mercader valencià Leonard Gomis, formen una societat.

AHPB: Bartomeu Costa (175/62).

277

19 de juny de 1456.

Companyia entre Simó Llor, teixidor de vels, ciutadà de Barcelona i Leonard Gomis, mercader, ciutadà de València. Leonard inverteix 100 lliures en la companyia i Simó 25 lliures i la feina que farà a casa seva teixint vels. El guany obtingut es dividiria en 2 parts iguals en els 2 anys que duraria la companyia. Simó, a més a més hauria de vendre totes les coses que Leonard li enviaria des de València.

AHCB: Notarial. Companyies, IX.7.

278

28 de juny de 1456

Llàtzer Laletzo, originari de Rodes es compromet per un període de 3 anys a estar a casa del mercader ciutadà de Barcelona, Joan Estela (Giovanni Stella), governador, rector i administrador de la "Societat de les Sedes" que actua a Barcelona, a raó d'assistir en el dit ofici de la confecció de les sedes i es compromet a assistir a Joan Estela i a la dita societat en tot allò lícit i honest de que tingués necessitat de dia i de nit. Joan Escala es compromet a nomenar Llàtzer doctor en l'art de les sedes i es compromet a pagar-li un total de 16 lliures 10 sous repartits en pagaments cada tres mesos.

AHPB: Antoni Vilanova (165/30)

279

1 de juliol de 1456

Pere de Montevirido, originari de Gènova, seder es compromet a assistir a Joan Estela en el dit ofici de la confecció de les sedes i es compromet a assistir a Joan Estela i a la dita societat en tot allò lícit i honest de que tingués necessitat de dia i de nit. El genovès Pere de Montevirido, pare de seda signa un contracte amb el mercader ciutadà de Barcelona, Joan Estela, rector i governador de la societat de les sedes, que operava a la plaça de Llull de Barcelona, per a treballar en el seu ofici de seder i assistir a la dita societat en tot allò que fes falta. Durant l'any que es compromet treballar per a la societat de les sedes, Pere de Montevirido es compromet a romandre fidel, sol·lícit, legal i a treballar per a la dita societat de dia i de nit. També es compromet a no abandonar la dita societat abans que transcorregués el temps per al qual s'acordava la durada del contracte sense permís de Joan Estela. Si així fes dona plens poders a Joan Estela per a fer-lo agafar i retornar a la feina i es compromet a retornar totes les hores que degués. La penalització que es compromet a pagar

per tota falta que cometés és de 25 lliures barcelonines.

Per part seva Joan Estela accepta Pere de Montevirido com a mestre de la dita societat i es compromet a pagar-li un sou de 30 lliures per a l'any que hi treballaria. Aquestes trenta lliures se li pagarien cada 3 mesos.

AHPB: Antoni Vilanova (165/30).

280

16 de juliol de 1456.

La botiguera de seda Francesca, vídua d'Arnau Fabra contracta com a aprenenta Elionor, de 8 anys, filla de Francesc Capella, apotecari de Montblanc, per a assistir-la durant 8 anys. Durant aquest temps la botiguera de seda li ensenyaria el su ofici de sedera i se'n ocuparia de la seva manutenció i vestit. Durant els darrers cinc anys la mestra li pagaria una quantitat de 10 lliures.

AHPB: Vicenç Bofill (125/11)

281

3 de setembre de 1456.

Francesc Prats, mercader de Perpinyà, oncle de Joan Sentmenat, fill de Bartomeu Sentmenat, mercader de Perpinyà (en el moment de signar-se el contracte és absent, està a Sicília), signa contracte en nom del seu nebot per que assisteixi durant 2 anys al mestre seder Gaspar d'Arqués. El mestre es compromet a donar-li menjar i beguda.

AHPB: Nicolau de Mediona (163/9).

282

18 de setembre de 1456

Constància, muller de Ferrer de Vilamajor, teixidor de draps de seda, nomena procurador Simó Llor, teixidor de vels, gendre seu per encarregar-se de la cerca de l'esclava de Constància. Aquesta esclava, Erina, venuda a Constància per un període de 5 anys, va fugir de casa seva al cap de 2 dies de ser-hi.

AHPB: Bartomeu Costa (175/62)

283

19 de novembre de 1456

Constància, muller de Ferrer de Vilamajor, teixidor de vels, nomena procuradors Gabriel Oller, conductor de naus i Guillem de Tolosa, mercader napolità, per encarregar-se de la recuperació de l'esmentada esclava.

AHPB: Bartomeu Costa (175/62)

284

27 de novembre de 1456

485

Joan Dalmau, teixidor de draps de seda i de lli, que va ser esclau del mercader ciutadà de Barcelona Miquel Benet, rep de Joana, donzella, filla del tintorer ciutadà de Barcelona 25 lliures i li dóna un escreix de 12 lliures i 10 sous.

AHPB: Bernat Montserrat (159/29).

285

9 de febrer de 1457

El mercader Joan Ferrer reconeix deure al mercader Bartomeu Miró 31 lliures, 2 sous i 9 diners barcelonesos per raó de 8 canes, mig pam i mig drap de seda o domàs negre que li havia comprat a fi de vendre a raó de 76 sous per cana. Els mercaders acorden que el pagament es faria en 8 mesos a raó de 5 sous per mes.

AHPB: Bernat Montserrat (159/29).

286

18 de febrer de 1457

Gaspar Vendrell, revenedor i la seva muller Beatriu, reconeixen deure a Bartomeu Miró 5 lliures i 10sous per una cana i 1 pam de drap de seda o vellut verd, a raó de 5 lliures i 4 sous per cana a fi de mercadejar amb aquests teixits. Acorden fer el pagament en 4 mesos.

AHPB: Bernat Montserrat (159/29)

287

5 de març de 1457

Pere Ferrer, causídic ciutadà de Barcelona, reconeix al mercader Bartomeu Miró que li déu 21 lliures i 3 sous d'un total de 30 lliures i 30 sous per preu de 2 canes i 4 pams de drap de seda o vellut verd a raó de 5 lliures i 4 sous per cana i 8 lliures, i també per 32 canes de drap de lli cru a raó de 5 sous per cada cana, que Pere Ferrer havia comprat a Bartomeu Miró per vendre.

AHPB: Bernat Montserrat (159/29)

288

8 d'abril de 1457

Jacobus de Galiano i Maffius de Vonali, mestres seders venecians reconeixen que deuen a Francesca, dona de l'hostaler ciutadà de Barcelona, Jaume Peris 65 sous per raó de l'allotjament i l'alimentació que se'ls prestarà. Es comprometen a pagar 21 sous i 8 diners per cadascun dels propers mesos de maig, juny i juliol.

AHPB: Antoni Vilanova (165/32)

289

27 d'abril de 1457

486

Rafael de Rapallo, teixidor de draps de seda habitant de Barcelona promet pagar a Rafel de Montleo, peixater, habitant de la mateixa ciutat 5 lliures barceloneses, per raó d'un llit que aquest li va fabricar i promet pagar-li al llarg del mes de juliol altres 2 lliures i 10 sous.

AHPB: Antoni Vilanova (165/34)

290

18 de maig de 1457

Noffri deli Ali, mercader florentí resident a Barcelona reconeix al mercader Jacobo Verugalli, mercader de la mateixa ciutat, que li ha venut certs draps de seda i or que Noffri deli Ali li havia venut en un contracte anterior.

AHPB: Honorat Saconamina (166/17)

291

23 de maig de 1457.

Cristòfol Macip, fill del sastre ciutadà de Barcelona Francesc Macip, signa contracte d'aprenentatge per assistir durant 2 anys a la mestra Violant Castanyera, teixidora de vels. La mestra li donarà menjar i 8 florins i mig (93 sous i 6 diners) i 11 sous per comprar-se una capa.

AHPB: Jaume Barús (204/1).

292

3 de juny de 1457

Francesc Figuerola, teixidor de draps de seda de Barcelona reconeix a l'hereu de Joan D'Aguilar, Joan D'Aguilar, que li déu 12 lliures i 7 sous, resta del contracte signat entre els dos. El dia del contracte paga 13 sous per al present mes.

AHPB: Honorat Saconamina (166/17).

293

14 de juliol de 1457.

Simó Batlle teixidor de vels de Barcelona nomena procurador al seu fill Simó Batlle, seder per vendre les seves mercaderies en nom seu.

AHPB: Pere Bastat (193/4).

294

27 de març de 1458

El mercader de Milà, Jaume Litta fa assegurar 2 farcellets de seda i una bala de grana carregats per Alberto Litta (germà de Jaume) als Alfacs de Tortosa per portar-los a la nau de Pere Mir cap a Gènova o Saona o qualsevol altre lloc de la ribera de Gènova. El risc començaria en ser carregades les mercaderies a la nau i duraria fins que la nau hagués arribat al port de Gènova, Saona o qualsevol altre lloc de la ribera de Gènova. La partida estava

assegurada en 200 lliures (50 per part de Nicolau Viastrosa, 50 per Pere Viastrosa, 50 per Bernat Oliver i 50 per Cebrià Falcó).

AHPB: Antoni Vilanova (165/93)

295

2 d'agost de 1458.

Capítols signats entre Jaume de Far, mercader, ciutadà de Barcelona i Baltasar Maiolino, mestre de draps de seda, ciutadà de la dita ciutat. Els capítols es refereixen a l'art de la seda [S'indica que estan a la cèdula del manual, però s'han perdut].

AHPB: Honorat Saconamina (166/ 18).

296

30 d'octubre de 1458

Bartomeu de Castellnou, teixidor de draps de seda, que viu amb el mestre seder florentí Domènec de Biaso, reconeix que deu al mercader Bartomeu Miró 5ll i 9 sous que el mercader va pagar per ell al mestre seder Francisco de Venècia, amb qui Castellnou va viure anteriorment i tenia un deute contret.

AHPB: Bernat Montserrat (159/31)

297

29 de novembre de 1458

Arnau Guillem de Cervelló de la baronia d'Àger reconeix al mercader ciutadà de Barcelona Rafel Oller que li deu 107 lliures per raó de 60 nusos i 2 pams de drap de seda i vellut violat i quatre canes de drap de seda vellutat a raó de 30 sous per cana.

AHPB: Bernat Montserrat (159/31)

298

3 d'abril de 1459

Francesc de Jacobo, mestre de draps de seda florentí, nomena procurador seu a Bernat Montllor, causídic de la ciutat, per fer-se càrrec de tots els seus afers.

AHPB: Nicolau Mediona (163/10).

299

5 d'abril de 1459.

Pascinus de Bartomeu, de 17 anys, originari de Florència, signa contracte d'aprenentatge per assistir durant 18 mesos a Aleix de Francisco, mestre de draps de seda oriünd de Florència. El mestre es compromet a donar-li menjar, beguda i 18 florins d'or d'Aragó, un florí cada mes i 2 reials.

AHPB: Marc Busquets, *major* (210/1).

300

2 de juliol de 1459

Domènec de Lucca, teixidor de draps de seda de Lucca, nomena procuradora seva la seva dona Isabel a fi d'encarregar-se de tots els seus afers.

AHPB: Nicolau Mediona (163/10)

301

22 d'agost de 1459.

Lluís Riboll, de 18 anys, fill d'Antoni Riboll, mercader de Balaguer, signa contracte d'aprenentatge per a assistir durant 3 anys i mig a Francesc de Jacobo de Venècia, teixidor de draps de seda. El mestre li donaria menjar, beguda i 42 florins, el primer any: 8 florins, el segon: 10 florins, el tercer: 14 florins, i el mig any restant altres 10 florins.

AHPB: Nicolau de Mediona (163/10).

302

24 d'octubre de 1459.

Angelina, muller de Gabriel Gralla, teixidor de vels, reconeix a Joan de Viladecans, corredor d'orella, que li ha pagat tots els 50 sous que Agnès, la seva madrastra, que fou muller de Jaume de Viladecans, difunt li havia deixat al seu testament.

AHPB: Bartomeu Costa (175/13).

303

24 d'octubre de 1459.

Joana, vídua de Miquel Gralla, reconeix a Joan de Viladecans corr. d'orella que li ha pagat els 50 sous que li va deixar al seu testament.

AHPB: Bartomeu Costa (175/13).

304

3 de desembre de 1459

Constància, muller de Ferrer de Vilamajor, ven a Joan Soler, hostaler de Besalú, de la diòcesi de Girona una esclava de nom Marina de nació búlgara i de 26 anys d'edat per 40 lliures barcelonines.

AHPB: Bartomeu Costa (175/15)

305

13 de febrer de 1460.

Pere Ginestar, fill de Jaume Ginestar, difunt, que havia estat cosidor, ciutadà de Barcelona, i Francina, la seva dona, signa contracte d'aprenentatge per assistir durant 3 anys

a Joan de Viladecans i a la seva dona Blanquina, en el seu ofici de fer vels. El mestre promet alimentar-lo, vestir-lo i calçar-lo i calçar-lo de nou en acabar l'aprenentatge.

AHPB: Jaume Mas (196/1).

306

3 de març de 1460.

Martí Destalnatre, fill de Joan Destalnatre, de Castro Urdiales a Biscaia, major de 17 anys, signa contracte d'aprenentatge per assistir durant 3 anys a Martí Lobat, cinter ciutadà de Barcelona. El mestre promet alimentar-lo, vestir-lo i calçar-lo.

AHPB: Miquel Abella (176/6).

307

17 de març de 1460.

Pau Vila, sastre, ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge per que el seu fill Jeroni, de 13 anys, assisteixi durant 4 anys a Joan de Viladecans, corredor de la Llotja, ciutadà de Barcelona i a la seva dona Blanquina en el seu ofici de fer vels. . El mestre promet alimentar-lo, vestir-lo i calçar-lo i en acabar l'aprenentatge vestir-lo de nou bé i decentment.

AHPB: Jaume Mas (196/1).

308

2 d'abril de 1460

Jaume Fiveller, soldat establert a Barcelona, paga el que deu a Pere de Muntreial, mercader, i procurador d'una botiga de draps de seda, dirigida pel notari Nicolau de Mediona, per raó d'unes robes de draps de seda que va rebre de la dita botiga de seda d'un valor de 15 lliures.

AHPB: Nicolau Mediona (163/11)

309

13 de maig de 1460

Joan Fage, forner, ciutadà de Barcelona, signa un contracte d'aprenentatge per al seu fill Joan Benet de 18 anys amb el teixidor de seda Francesc de Jacobo. La durada del contracte s'estableix en 2 anys. El mestre seder es compromet a ensenyar a l'aprenent el seu ofici de teixir vellut i setí. El pare de l'aprenent es compromet a alimentar , vestir i calçar el fill durant el període d'aprenentatge i el mestre no li dóna cap compensació.

AHPB: Bartomeu Costa (175/13).

310

23 de maig de 1460

El teixidor de draps de seda, Jaume de Lucca, originar i de la vil·la de Xanari, del ducat de Gènova, es compromet a assistir en el seu ofici al teixidor de draps de seda Baltasar Santjust, habitant de Barcelona, durant un període d'un any i mig. Jaume de Lucca es compromet a no exercir el seu ofici sense permís del mestre, també es compromet a que durant l'any i mig que durés el contracte no treballaria amb cap altre teixidor de Barcelona en aquest ofici, i que si ho fes hauria de pagar una multa de 10 lliures barcelonines. Baltasar Santjust es compromet a proporcionar menjar, beguda i vestit a Jaume de Lucca i en tot allò de que tingués necessitat. La compensació que Jaume de Lucca rebria seria la meitat de tota la feina que fes per a Baltasar de Santjust.

AHPB: Nicolau Mediona (163/11)

311

17 de juliol de 1460

Gaspar d'Arques, seder ciutadà de Barcelona nomena procurador a Bernat Montllor, causídic ciutadà de Barcelona per a fer-se càrrec de tots els seus afers.

AHPB: Nicolau Mediona (163/11).

312

25 d'agost de 1460.

Joan Davendayo, de 16 anys, cinter, fill de Rodrigo de Laris, difunt, que havia estat escrivà a Durango, Biscaia, signa contracte d'aprenentatge per assistir durant un any a Martí Lobar, cinter. El mestre promet alimentar-lo, vestir-lo i calçar-lo i pagar-li 12 florins (un florí al mes). [El 31 de maig de 1462 el contracte va ser cancel·lat per voluntat de les parts].

AHPB: Miquel Abella (176/6).

313

25 d'agost de 1460.

Perutxo d'Atzaburu, de 16 anys, fill de Joan Peris d'Atzaburu, difunt, que havia estat cinter a Durango, signa contracte d'aprenentatge per assistir durant un any a Martí Lobar, cinter, ciutadà de Barcelona. El mestre promet alimentar-lo, vestir-lo i calçar-lo i pagar-li 12 florins (un florí al mes). [El 31 de maig de 1462 el contracte va ser cancel·lat per voluntat de les parts].

AHPB: Miquel Abella (176/6).

314

27 de setembre de 1460.

Gabriel Gralla, major de dies, mercader ciutadà de Barcelona i Gabriel Gralla, menor de dies, teixidor de vels, ciutadà de Barcelona, el seu nét i fill de Miquel Gralla, difunt, que havia estat teixidor de vels, ciutadà de Barcelona, i de la seva dona Joana, reconeixen a Francina, donzella, esposa de Gabriel Gralla, nét, i filla de Francesc Martí, giponer, ciutadà

de Barcelona i de Constança, la seva dona, que li ha pagat 161 lliures i 11 sous de les 220 lliures que el seu pare li havia donat com a dot.

AHPB: Esteve Mir (181/13).

315

3 de desembre de 1460

Antoni Mateu, de 20 anys, fill de Bartomeu Mateu, flequer ciutadà de Barcelona, es contracta com a aprenent per al seder Francesc de Jacobo, teixidor de draps de seda per aprendre l'ofici de teixir draps de seda, velluts negres i setins de qualsevol color. Es compromet a servir al mestre en tot allò que aquest li requerís per un període d'un any i mig. El mestre es compromet a pagar al deixeble 30 florins d'or, el primer any 15 i els restants 15, l'any següent. Per l'alimentació del deixeble, el mestre es compromet a pagar-li 12 diners.

AHPB: Bartomeu Costa (175/14).

316

7 de gener de 1461

Antoni Corçà, de la vil.la de Cervera es compromet a romandre a casa de Francesc de Jacobo, teixidor de draps de seda, habitant de Barcelona, per un període de tres anys a fi d'ajudar-lo en el seu ofici de teixir draps de seda, domassos i setins. El primer any s'estableix que teixirà domàs i el segon i el tercer draps de seda, domassos i setins. També es compromet a seguir tots els manaments honests i lícits del mestre. Per a l'alimentació i el manteniment del deixeble durant aquest període el mestre es compromet a lliurar 70 lliures al deixeble, pagant 12 lliures durant el primer any en iguals mensualitats, el segon any, 24 lliures, també en iguals mensualitats, i el tercer any, 34 lliures. Finalment en acabar els tres anys, el mestre es compromet a pagar al deixeble altres 10 lliures.

AHPB: Bartomeu Costa (175/14).

317

6 de març de 1461

Constància, vídua de Ferrer de Vilamajor, veler, ciutadà de Barcelona, nomena procurador universal seu a Simó Llor, teixidor de vels, gendre seu.

AHPB: Bartomeu Costa (175/14).

318

10 de març de 1461

Sibil·la, habitant de Barcelona, vídua de Leonard Mir, giponer, ciutadà de Balaguer, signa un contracte d'aprenentatge per un període de 5 anys per a la seva filla Aldonça d'11 anys a casa de Joan Garcia, teixidor de vels i la seva muller Isabel. Es compromet que la filla assistirà i servirà sense demanar res a canvi al matrimoni en tot allò honest i lícit de que tinguessin necessitat en el seu ofici de teixidor de vels i a casa seva, i es compromet a

retornar totes les hores que l'aprenenta degué als contractants, tant per causa de fuga, com de malaltia o altres causes. El matrimoni contractant, per la seva banda, a més a més d'allotjar, alimentar, vestir i calçar la noia, es compromet a pagar 25 florins, és a dir 13 lliures i 25 sous, per a la seva dot, quan l'aprenenta hagués finalitzat el seu servei.

AHPB: Nicolau Mediona (163/11).

319

1 d'abril de 1461.

Antoni Sadurní, brodador ciutadà de Barcelona, promet a Francesc Sadurní, brodador, ciutadà de la mateixa ciutat i germà seu que li donarà un esclau seu de nom Martí de 13 anys, que ja li havia venut de fet. Com a contrapartida Francesc promet donar-li 3 casulles de drap de seda damasquí, brodades d'or amb caps d'àngels d'or fi sense fresadura.

AHPB: Honorat Saconamina (166/20).

320

8 d'abril de 1461.

Llorenç Aparici de la ciutat de València es posa al servei del teixidor de draps de seda Rafael de Rapallo per 2 anys i mig per tal d'assistir-lo i aprendre el seu ofici. Durant aquest temps es compromet a viure a casa del mestre. El teixidor de draps de lli ciutadà de Barcelona, Antoni Vilabella fa de fiador de Llorenç Aparici. Rafael de Rapallo promet ensenyar el seu ofici tant bé com li fos possible. Durant aquest temps el mestre li proporcionaria menjar i beguda, és a dir pa i aigua segons les costums barcelonines i per tot aquest temps li pagarà una suma de 20 florins d'or o 13 lliures i 5 sous.

AHPB: Honorat Saconamina (166/20).

321

13 d'abril de 1461.

Els velers Cristòfol Domènec i Pere Bosch, ciutadans de Barcelona, nomenen arbitres a Joan de Casasaja, mercader ciutadà de Barcelona i Joan de Sant Jordi, notari, ciutadà de la mateixa ciutat en la concòrdia que signen sota pena de 100 lliures.

AHPB: Honorat Saconamina (166/20).

322

7 de maig de 1461.

Joan de Cardona, comte reconeix al mercader barceloní, Gabriel Miró, que li deu 456 lliures i 6 sous com a preu de diversos draps d'or i de seda que aquest li havia venut.

AHPB: Honorat Saconamina (166/20).

323

22 de maig de 1461.

Bernat Alcover de Grenyena, de la vegueria de Cervera, signa contracte d'aprenentatge per que la seva filla Vicenta, assisteixi durant 3 anys a Joan Ganyador, seder, ciutadà de Barcelona. El mestre promet alimentar, vestir i calçar a l'aprenenta i pagar-li 15 florins d'or d'Aragó (el primer any: 4 florins, el segon: 5 i el tercer 6 florins).

AHPB: Antoni Palomeres (207/8).

324

8 de juny de 1461.

Antoni Serena, fill de Pere Serena de Monistrol de Montserrat, signa contracte d'aprenentatge per assistir durant 4 anys a Domènec Abella i Lluís García, cinters, ciutadans de Barcelona. Els mestres prometen alimentar-lo, vestir-lo i calçar-lo.

AHPB: Antoni Palomeres (207/8).

325

26 de setembre de 1461.

Joan Solaço, teixidor de draps de seda de la ciutat de Bergamo, reconeix a Antoni Lluís Popolesco, estudiant, fill d'Antoni Popolesco, corredor d'orella, ciutadà de Barcelona, que ha rebut d'ell i té en comanda 7 lliures i 16 sous, que promet tornar sense dilació. Té en comanda uns mobles que pertanyen a Antoni Popolesco, entre els quals té molts claus grans i mitjans i grossos per als telers.

AHPB: Pere Bastat (193/7).

326

27 de desembre de 1461.

Pere Dies, perxer, ciutadà de Barcelona, reconeix deure a Joan Sala, mercader, ciutadà de Barcelona, 7 lliures i 15 sous pel preu d'una peça de seda de cobrecaps de València que li havia comprat.

AHPB: Antoni Joan (187/21).

327

27 de desembre de 1461.

Joan Dossa, perxer, ciutadà de Barcelona, reconeix deure a Joan Sala, mercader, ciutadà de Barcelona 7 lliures i 10 sous pel preu de 15 canes de drap de seda acolorada de cobrecaps de València a raó de 10 sous la cana que li havia comprat per raó del seu ofici i per mercadejar.

AHPB: Antoni Joan (187/21).

328

29 de desembre de 1461.

Pere Gerard, corredor d'orella i Joana, la seva dona, reconeixen deure a Francesc de Vall, cavaller menor de dies 7 lliures i 14 sous pel preu d'una peça de seda de cobrecaps de València de color lívid que li havien comprat per mercadejar.

AHPB: Antoni Joan (187/21).

329

31 de maig de 1462.

Antoni Saurí, assaonador de pells, ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge per que el seu fill Damià, de 15 anys, assisteixi a Antoni Sadurní, brodador durant 3 anys. El mestre promet donar-li menjar i beguda i l'últim any una túnica i un parell de sabates.

AHPB: Bartomeu Masons, menor (214/6).

330

28 de gener de 1463.

Bartomeu Mir, tapiner, ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge per que el seu fill Joan, assisteixi a Antoni Sadurní, brodador durant 2 anys. El mestre promet donar-li menjar i beguda i 22 florins (12 lliures i 2 sous).

AHPB: Bartomeu Masons, menor (214/7).

331

29 de gener de 1463.

Joan, bisbe de Barcelona, reconeix que déu a Antoni Sadurní, 300 lliures de les 725 lliures que li havia de pagar per uns vestits i paraments d'església.

AHPB: Bartomeu Masons, menor (214/7).

332

12 de març de 1463.

Joan Despla, teixidor de vels, ciutadà de Vic, reconeix que déu a Marquesa, vídua de Jaume de Viladecans, veler, ciutadà de Barcelona, 5 lliures i 6 sous del preu d'uns vels que li havia comprat.

AHPB: Miquel Abella (176/8).

333

9 de maig de 1463

Joan Amat, teixidor de draps de lli de Cervera signa contracte d'aprenentatge per que el seu fill Antoni de 14 anys assisteixi en el seu ofici a Gabriel Galter, mercer ciutadà de Barcelona durant 3 anys i mig. El mestre li donaria menjar, beguda, vestit i calçat.

AHPB: Jaume Barús (204/4)

334

24 d'octubre de 1463

Gabriel Perers, formenter, ciutadà de Barcelona, nomena procuradors a Jaume i Joan Batlle, velers i a Simó Batlle, seder, tots ells germans i cunyats seus.

AHPB: Pere Bastat (193/8).

335

16 de novembre de 1465

Eulàlia, vídua del paraire, ciutadà de Barcelona, Joan Coll, signa un contracte d'aprenentatge amb el teixidor de draps de seda, Gabriel Picó, pel qual es compromet que la seva filla Margarida de 16 anys servirà el teixidor en tots els seus manaments lícits i honestos durant un període de quatre anys.

AHPB: Bartomeu Costa (175/62)

336

9 de desembre de 1465

Eulàlia, de 12 anys, filla d'Esteve Mates, mercader, ciutadà de Barcelona, i de la senyora Salvadora, que havia estat la seva difunta dona, signa contracte d'aprenentatge per 5 anys amb Daniel Jordà, seder, ciutadà de Barcelona, per a assistir-lo en el seu ofici. El mestre promet alimentar-la, vestir-la i calçar-la i l'últim any donar-li una cota, una gonella, i un pordomàs de drap de 16 sous la cana.

AHPB: Joan Fluvià (225/1).

337

8 d'octubre de 1466.

Pere Serra, fill de Pere Serra de Sanatüja, difunt, i de Joana, la seva vídua, signa contracte d'aprenentatge per assistir durant 6 anys a Pere Grasset, mercer, ciutadà de Barcelona. El mestre promet alimentar-lo, vestir-lo i calçar-lo i en acabar l'aprenentatge vestir-lo de nou.

AHPB: Antoni Joan (187/26).

4 de desembre de 1466.

Joana Bonanda, habitant de Barcelona, vídua de Jaume Bonanat, difunt, que havia estat pare de draps de llana, ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge per que la seva filla Caterina, quan Joana hagués mort, assisteixi durant 4 anys a Isabel, dona de Joan García, teixidor de vels, ciutadà de Barcelona, en el seu ofici de teixir vels. Isabel promet alimentar, vestir i calçar a l'aprenenta i vestir i calçar-la de nou en acabar l'aprenentatge.

AHPB: Antoni Palomeres (207/7).

3 d'agost de 1467.

Joan Mas, fill de Pere Mas, difunt, pare de draps de llana, ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge per assistir en el seu ofici durant 4 anys i mig al mestre Fernando Alfonso, mercer, ciutadà de Barcelona. El mestre promet alimentar, vestir i calçar l'aprenent.

AHPB: Joan Fluvià (225/1).

30 de setembre de 1467.

Jaume de Viladecans, teixidor de vels, ciutadà de Barcelona, promet portar de la ciutat de València cap a Barcelona mercaderies per valor de 120 lliures en compensació de les mercaderies que portarà des de Barcelona cap a València. Li fa de fiadora Blanquina, la seva mare, dona de Joan de Viladecans, el seu pare, absent de Barcelona i Gabriel Gralla, teixidor de vels ciutadà de Barcelona.

AHPB: Esteve Mir (181/16).

7 d'octubre de 1467.

Jaume de Viladecans, teixidor de vels, ciutadà de Barcelona promet a Joan, primogènit i lloctinent general d'Aragó i Sicília que els propers 4 mesos portarà les mercaderies citades.

AHPB: Esteve Mir (181/16).

17 de novembre de 1467.

Joan de Vallterra, àlies Navarro, brodador ciutadà de Barcelona reconeix a Antoni Sadurní, brodador ciutadà de Barcelona, que li déu 10 florins (5 lliures i 10 sous), per tot el temps que Joan havia estat a casa d'Antoni assistint-lo en el seu ofici durant 2 anys.
AHPB: Esteve Soley (222/3).

343

11 de gener de 1468.

Maurici Sala, assaonador, ciutadà de Menorca, signa contracte d'aprenentatge per que el seu fill Bernat, d'11 anys, assisteixi durant 6 anys al mestre Jaume Costa, mercer, ciutadà de Barcelona. El mestre promet alimentar, vestir i calçar l'aprenent.
AHPB: Joan Fluvià (225/1).

344

5 de febrer de 1468.

Joan Albareda, mestre de draps de ras i de senyals, ciutadà de Barcelona, reconeix a Miquel Sala, notari, que li ha pagat 51 sous pel preu d'un tapís d'estam amb un camp verd amb quatre signes, dos regnes que li havia venut pel servei de taula del senyor rei.
AHPB: Bartomeu del Bosc (199/14).

345

24 de febrer de 1468.

Joan Ardèvol, de 15 anys, fill de Francesc Ardèvol, difunt, que havia estat cosidor a Cervera, i de la seva dona Maria, signa contracte d'aprenentatge per assistir durant 5 anys a Antoni Sadurní, brodador ciutadà de Barcelona. El mestre promet alimentar-lo, vestir-lo i calçar-lo.
AHPB: Esteve Soley (222/3).

346

16 de juliol de 1468.

Jaume Joan, fill de Pere Joan de Torrefeta, de la diòcesi d'Urgell, signa contracte d'aprenentatge per assistir durant 2 anys a Jaume Costa, mercer, ciutadà de Barcelona. El mestre promet pagar-li 10 florins d'or d'Aragó i donar-li el calçat i el vestit.
AHPB: Antoni Joan (187/27).

347

11 de gener de 1470.

Gil Fontanet, fill de Joan Fontanet d'Ivorra i de la senyora Violant, els dos difunts, signa contracte d'aprenentatge per assistir durant 5 anys a Alfons Sanchis, cinter ciutadà de

Barcelona. El mestre promet alimentar-lo, vestir-lo i calçar-lo i en acabar vestir-lo de nou.
AHPB: Antoni Joan (187/29).

348

19 de gener de 1469.

Mitxo de Noto, cosidor, ciutadà de Barcelona, lloga al mestre Alfons Xanxis, cinter, ciutadà de Barcelona, l'empriu d'una botiga que té en propietat a Barcelona, a la plaça del Blat, i una perxa que té davant de la botiga per que els diumenges i festius pugui tenir al porxo de la botiga les cintes que faci a la botiga. El preu del lloguer és de 3 lliures i 10 sous per tot el temps.

AHPB: Joan Fluvià (225/1).

349

4 de setembre de 1470.

Pere de Belloch, corredor de pelfa, ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge per que el seu fill Llorenç, assisteixi durant 4 anys a Joan Grasset, mercer ciutadà de Barcelona. El mestre promet alimentar-lo, vestir-lo i calçar-lo i en acabar vestir-lo de nou amb una capa de 20 sous la cana del color que el deixeble escollís, i donar-li calçat, un gonell, i una clotxa de 20 sous..

AHPB: Antoni Joan (187/30).

350

23 d'agost de 1471.

Joan Rosella, habitant de Santpedor, signa contracte d'aprenentatge per que Bernat, el seu fill, de 12 anys, assisteixi durant 3 anys a Joan Silleró, cinter ciutadà de Barcelona. El mestre promet alimentar-lo, vestir-lo i calçar-lo i fer-li una gonella, un gipó, dues camises, i un parell de calces.

AHPB: Bartomeu del Bosc (199/17).

351

12 de novembre de 1471.

Arnau Guillem, pastor de mules, habitant de Barcelona ven a Gaspar Domènec, seder, ciutadà de Barcelona, un pati a casa seva situada a prop de la plaça de Sant Just. El preu és de 3 lliures.

AHPB: Bartomeu del Bosc (199/17).

352

11 de maig de 1472.

Antoni Pujol de Sabadell estableix un contracte amb el teixidor de draps de seda Gabriel Picó, per al qual es compromet que el seu fill natural Bartomeu de anys assistirà el

seder en el seu ofici i en tot allò de que aquest tingués necessitat durant un període de 6 anys. No s'especifica el que cobrarà l'aprenent.

AHPB: Bartomeu Costa (175/23).

353

4 de gener de 1473.

Pere Bonivern, seder, ciutadà de Barcelona, reconeix deure a Joan Guixar, ciutadà de Barcelona 6 lliures de la resta del preu d'un torn de filar seda, que li havia comprat.

AHPB: Joan Miravet (228/1).

354

25 d'abril de 1473.

Clara, de 14 anys, filla de Pere Pugas, agricultor, ciutadà de Barcelona, i de la senyora Maria, difunta, que havia estat la seva dona, signa contracte d'aprenentatge per assistir durant 5 anys a Francesc Vilanova, teixidor de vels, ciutadà de València. El mestre promet alimentar-la, vestir-la i calçar-la i en acabar l'aprenentatge calçar-la de nou i pagar-li 6 florins.

AHPB: Esteve Soley (222/4).

355

5 de maig de 1473.

Joan Sòcies, teixidor de draps de seda, ciutadà de Barcelona, reconeix que déu a Gaspar Miró, mercader, ciutadà de Barcelona, 6 lliures, restants de les 8 lliures del preu de la compra d'un torn de fusta amb tots els seus arreus i apte per filar i tòrcer seda. Gaspar havia comprat el torn a través de Bartomeu Miró, mercader, ciutadà de Barcelona, pare seu. Joan Sòcies prometia pagar en 6 mesos sota pena de 50 sous.[El 5d'abril de 1474 el document va ser cancel·lat per voluntat de Joan Piquer, mercader, ciutadà de Barcelona, procurador de Gaspar Miró].

AHPB: Esteve Soley (222/4).

356

8 de novembre de 1473.

Arnau Vidal, fill d'Arnau Vidal, corredor d'orella, ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge per assistir durant 3 anys a Joan Vibrant, mercer, ciutadà de Barcelona. El mestre promet alimentar-lo, i donar-li 15 florins.

AHPB: Antoni Joan (187/32).

357

12 de maig de 1474.

500

Simó Llor, teixidor de vels, deixa tots els seus béns a la seva filla Beatriu de 16 anys.

AHPB: Bartomeu Costa (175/23).

358

13 de juny de 1474.

Bernat Maries, sabater, ciutadà de Barcelona, ven per 5 anys a Garcia d'Espinosa, cinter, ciutadà de Barcelona, l'usdefruit de la casa i de les taules que té a la plaça del Blat. El preu és de 60 lliures (12 lliures a l'any).

AHPB: Antoni Sans (218/1).

359

28 d'octubre de 1474.

Pere Andreu, mestre de cases, ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge per que Francesc Andreu, el seu fill d'11 anys, assisteixi durant 8 anys a Joan Grasset, mercer ciutadà de Barcelona. El mestre promet alimentar-lo, vestir-lo i calçar-lo i ensenyar-li o fer que li ensenyin lletres.

AHPB: Antoni Joan (187/33).

360

5 d'agost de 1475.

Joan Sanctes, fill de Roderic de Sanctes, difunt, que havia estat paraire, ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge per assistir durant 3 anys a García d'Espinosa, cinter ciutadà de la dita ciutat. El mestre promet alimentar-lo, vestir-lo i calçar-lo i l'últim any vestir-lo de nou.

AHPB: Manual, 187/34.

361

4 d'abril de 1476.

Capítols fets entre Miquel Sadurní, brodador, ciutadà de Barcelona, i Joan Guinot, mestre de cases, ciutadà de Barcelona per una obra feta per Guinot a casa de Miquel Sadurní, que està situada al carrer dels Canvis Vells.

AHPB: Narcís Gerard Gili (235/1).

362

28 de setembre de 1476.

Jaume García, de 15 anys, fill de Joan García, difunt procedent d'Almansa, al regne de Castella, signa contracte d'aprenentatge per assistir durant 4 anys a Jaume Aguilar, batifuller, ciutadà de Barcelona. El mestre promet alimentar-lo, vestir-lo i calçar-lo i en acabar l'aprenentatge calçar-lo de nou .

501

AHPB: Antoni Palomeres (207/12).

363

29 de març de 1477

Lluís de Torres, fill de Pere de Torres de Jaén, signa contracte d'aprenentatge per assistir durant un any al mestre cinter ciutadà de Barcelona, Alfons Crespo. El mestre es compromet a donar-li menjar i beguda i en acabar l'aprenentatge, 6 florins d'or.

AHPB: Joan Fluvià (225/3).

364

17 d'abril de 1477.

Antoni Costa, fill d'Antoni Costa, difunt, que havia estat mariner a Sant Feliu, i de Violant, la seva vídua, signa contracte d'aprenentatge per assistir durant 4 anys a Jaume Ric, batifuller. El mestre promet alimentar-lo, vestir-lo i donar-li 22 florins per al vestit i el calçat (els tres primers anys 4 florins a l'any, i al final: 10 florins).

AHPB: Antoni Joan, *Manual*, 187/35.

365

23 de juliol de 1477

Felip Montserrat de Sanoya, de 14 anys, fill de Pere de Sanoya, difunt que havia sigut cosidor, ciutadà de Barcelona i de la seva dona Joana, signa contracte d'aprenentatge per assistir durant 2 anys al mestre cinter Alfons Crespo. El mestre li donaria menjar, beguda, vestit i calçat i l'últim any: un gipó gonell, un mantó i una capa i calces i sabates i una capa.

AHPB: Joan Fluvià (225/3).

366

27 d'agost de 1477.

Rafael Merles, fill de Rafael Merles, difunt, que havia estat balancer, ciutadà de Barcelona, i de la seva vídua Caterina, signa contracte d'aprenentatge per assistir durant 4 anys i mig a Pau Fort, cinter, ciutadà de Barcelona. El mestre promet alimentar-lo, vestir-lo i calçar-lo i l'últim any vestir-lo de nou amb un parell de camises, un parell de sabates, una capa, i un saió de drap bo del color que volgués.

AHPB: Antoni Joan, *Manual*, 187/35.

367

13 d'octubre de 1477.

Nicolaua, dona d'Antoni Madela, difunt, que havia estat blanquer, ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge per que el seu fill Antoni, de 12 anys, assisteixi

durant 4 anys i mig al mestre Joan de Salamanca, cinter ciutadà de Barcelona. El mestre promet alimentar-lo, vestir-lo i calçar-lo i l'últim any vestir-lo de nou amb calçat nou, camisa, saió, capa i bonet.

AHPB: Antoni Joan, *Manual*, 187/35.

368

13 d'octubre de 1477.

Mateu Seller, fill de Joan Seller, agricultor de la diòcesi de Colònia a l'imperi alemany, signa contracte d'aprenentatge per assistir a Joan Vibrant, mercer. Li fa de fiador, Auric Haller, mercader de la ciutat de Colònia, oncle seu. El mestre promet alimentar-lo, vestir-lo i calçar-lo i l'últim any vestir-lo de nou

AHPB: Antoni Joan, *Manual*, 187/35.

369

7 de novembre de 1477.

Arnau Roca, mercader de Santa Coloma de Queralt, signa contracte d'aprenentatge per que el seu fill Joan, assisteixi durant 5 anys a Joan Grasset, mercer ciutadà de Barcelona. El mestre promet alimentar-lo, vestir-lo i calçar-lo.

AHPB: Antoni Joan, *Manual*, 187/35.

370

22 de novembre de 1477.

Joan Paladones, fill de Pere Paladones, difunt de la ciutat de Salamanca, i de la seva vídua Caterina, signa contracte d'aprenentatge per assistir durant 3 anys i mig a Martí Bondia, cinter, ciutadà de Barcelona. El mestre promet alimentar-lo, vestir-lo i calçar-lo i l'últim any vestir-lo tot de nou de drap de 33 sous la cana.

AHPB: Antoni Joan, *Manual*, 187/35.

371

29 de novembre de 1477.

Leonard Mutge prevere beneficiat a l'església de Sant Miquel de Cruïlles de la diòcesi de Girona signa contracte amb Blanquina, vídua del seder Fernando Rodríguez a través del qual una parenta seva, Caterina, filla de Pere de Bellapart difunt de la parròquia de Vallfogona, de 13 anys. La noia estaria al servei de Blanquina per un temps que no s'especifica i rebrà per part de Blanquina la manutenció i en finalitzar l'aprenentatge li pagarà 9 ll.

AHPB: Bartomeu Costa (175/27).

372

27 de març de 1478.

Antoni Ramis, de 15 anys, fill de Pere Ramis, mariner, ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge per 6 anys amb Miquel Guillem àlies Sadurní, brodador, ciutadà de Barcelona, per a assistir-lo en el seu ofici. El mestre es compromet a alimentar-lo, vestir-lo i calçar-lo i a pagar-li 10 lliures a l'any.

AHPB: Narcís Gerard Gili (235/2).

373

7 d'abril de 1478.

Pere Bonivern, seder, ciutadà de Barcelona, reconeix que déu a Francesc Falcó, mercader ciutadà de Barcelona, 8 lliures i 6 sous pel preu de 5 lliures i 6 unces i mitja de seda manganell de Calàbria, a raó de 30 sous per lliura, neta de tara. Pere Bonivern havia comprat la seda per usar-la per raó del seu ofici.

AHPB: Narcís Gerard Gili (235/2).

374

6 de juny de 1478.

Francesc Jover, corredor de pelfa, ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge per que el seu fill Guillem Jover, de 12 anys, assisteixi durant 4 anys a Llorenç de Belloch, mercer, ciutadà de Barcelona. El mestre promet alimentar-lo, vestir-lo i calçar-lo.

AHPB: Antoni Joan (187/36).

375

1 de juliol de 1478.

Antoni Marimon, paraire de draps de llana, ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge per que el seu fill Felip, de 10 anys, assisteixi durant 8 anys a Antoni Sadurní, brodador, ciutadà de Barcelona. El mestre promet alimentar, vestir i calçar l'aprenent.

AHPB: Esteve Soley (222/5).

376

3 d'agost de 1478.

Joana, dona de Benet Bertran, flassader, ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge per que Benet Bertran, el seu fill d'11 anys, assisteixi durant 4 anys i mig a Llorenç Folgueres, cinter, ciutadà de Barcelona, en el seu ofici. El mestre promet alimentar-lo, vestir-lo i calçar-lo.

AHPB: Galceran Balaguer (241/3).

377

27 d'agost de 1478.

Antoni Guasch, de 14 anys, fill de Pere Guasch (difunt) de l'illa de Menorca signa contracte d'aprenentatge per assistir durant 4 anys al cinter Alfons Crespo. El mestre li donaria menjar, beguda, vestit i calçat i l'últim any un vestit nou.

AHPB: Joan Fluvià (225/3).

378

4 de novembre de 1478.

Joan Rossell, de Solsona, signa contracte d'aprenentatge per que el seu fill Joan, assisteixi durant 5 anys a Pere Grasset, mercer, ciutadà de Barcelona. El mestre promet alimentar-lo, vestir-lo i calçar-lo.

AHPB: Antoni Joan (187/36).

379

31 de desembre de 1478.

Sibil·la, vídua de Berenguer Gaçanell, de Bellveí, a la diòcesi d'Urgell, designa contracte d'aprenentatge per que el seu fill Joan, assisteixi durant 4 anys a Jaume Costa, mercer, ciutadà de Barcelona. El mestre promet alimentar-lo, vestir-lo i calçar-lo i pagar-li 2 florins a l'any, l'últim any pagar-li 3 florins d'or d'Aragó.

AHPB: Antoni Joan (187/36).

380

20 de setembre de 1479.

Joan Vallès, de Santa Maria de Gandesa, de la diòcesi de Tortosa, signa contracte d'aprenentatge per que Bartomeu Vallès, el seu fill de 9 anys, assisteixi durant 8 anys a Pere Borges, mercer, ciutadà de Barcelona. El mestre promet alimentar-lo, vestir-lo i calçar-lo i durant 3 mesos fer que un mestre li ensenyés a llegir i a escriure, Pere Borges pagaria el sou del mestre que li ensenyaria a llegir i a escriure.

AHPB: Galceran Balaguer (241/4).

381

11 d'octubre de 1479.

Isabel, dona de Joan García de la ciutat de Sevilla, del regne de Castella, signa contracte d'aprenentatge per que el seu fill Bernardí assisteixi durant 4 anys al cinter Alfons Crespo. El mestre donaria a l'aprenent menjar, beguda, vestit i calçat i l'últim any: un vestit

nou.

AHPB: Joan Fluvià (225/3)

382

15 d'octubre de 1479.

Simó Llor, teixidor de vels, ciutadà de Barcelona signa contracte d'aprenentatge per que el seu fill Joan, de 10 anys, assisteixi durant 6 anys a Joan Batlle, teixidor de vels, ciutadà de Barcelona. El mestre promet alimentar-lo, vestir-lo i calçar-lo i en acabar l'aprenentatge calçar-lo de nou .

AHPB: Antoni Palomeres (207/13).

383

14 de gener de 1480.

Antònia, vídua de Pere Aviana, mestre de cases, ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge per que el seu fill Joan , assisteixi durant 4 anys a Pere Taroya, cinter, ciutadà de Barcelona. El mestre promet alimentar-lo, vestir-lo i calçar-lo i en acabar l'aprenentatge vestir i calçar-lo de nou.

AHPB: Antoni Joan (187/37).

384

1 de febrer de 1480.

Guillem Ballester, teixidor de vels, ciutadà de Barcelona, reconeix que déu a Pere Baró, mercader ciutadà de València, 13 lliures i 16 sous de moneda valenciana, per preu de certes robes que Joan Ballester, fill de Guillem li havia comprat en nom del seu pare, i per raó del seu ofici.

AHPB: Pere Guillem Travesset (220/3).

385

28 de febrer de 1480.

Joan Rossell, de 17 anys, fill de Joan Rossell, del lloc de Pla, del camp de Tarragona, i de la senyora Maria, la seva dona, signa contracte d'aprenentatge per 4 anys amb Miquel Guillem àlies Sadurní, brodador, ciutadà de Barcelona, per a assistir-lo en el seu ofici. El mestre es compromet a alimentar, vestir i calçar a l'aprenent, i l'últim any a vestir-lo de nou de broquer.

AHPB: Narcís Gerard Gili (235/3).

386

20 de març de 1480.

Joan Membrat, brodador, de 18 anys, fill de Bernat Membrat, que havia estat apuntador de Perpinyà, i ara era ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge per 1 any amb Miquel Guillem àlies Sadurní, brodador, per a assistir-lo en el seu ofici. El mestre

es compromet a alimentar l'aprenent i a pagar-li 22 sous.
AHPB: Narcís Gerard Gili (235/3).

387

13 de maig de 1480.

Francesc Olius, paraire de draps de llana, ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge per que el seu fill Nicolau, d'11 anys, assisteixi durant 6 anys a Antoni Sadurní, brodador, ciutadà de Barcelona. El mestre promet alimentar-lo, vestir-lo i calçar-lo i en acabar l'aprenentatge vestir-lo de nou amb calces, un saió i un mantó o capa.

AHPB: Marc Busquets (210/5).

388

16 de juliol de 1480.

Joan Ramis, fill d'Alfons Ramis, de Valladolid, signa contracte d'aprenentatge per assistir durant 4 anys i mig a Pere Joan de Morros, cinter, ciutadà de Barcelona. El mestre promet alimentar-lo, vestir-lo i calçar-lo i en acabar l'aprenentatge vestir-lo de nou.

AHPB: Guillem Jordà menor (216/18).

389

16 de juliol de 1480.

Antoni Asamort, hostaler, ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge per que Macià, el seu fill, de 13 anys, assisteixi durant 4 anys a Pere Joan de Morros, cinter, ciutadà de Barcelona. El mestre promet alimentar-lo, vestir-lo i calçar-lo i en acabar l'aprenentatge vestir-lo de nou.

AHPB: Guillem Jordà menor (216/18).

390

16 d'agost de 1480.

El cinter Joan de Cardona ven un conjunt de mercaderies sense especificar al mercader Joan Pi i a la seva dona Clara per un valor de 40 lliures per mercadejar amb ell.

AHPB: Joan Fluvià (225/3).

391

16 d'agost de 1480.

Isabel, vídua del bracer ciutadà de Barcelona Joan Sastre, signa contracte d'aprenentatge per que el seu fill Mateu de 10 anys assisteixi durant 6 anys al cinter Alfons Crespo. El mestre es compromet a donar a l'aprenent menjar, beguda, vestit i calçat i l'últim any: un vestit nou.

507

AHPB: Joan Fluvià (225/3)

392

6 d'octubre de 1480.

Isabel, vídua de Benet Moner, que havia estat calafat al castell de Càller, signa contracte d'aprenentatge per que el seu fill Mateu, de 13 anys assisteixi durant 4 anys al cinter Alfons Crespo. El mestre li donaria menjar, beguda, vestit i calçat i l'últim any: un vestit nou.
AHPB: Joan Fluvià (225/3).

393

7 de desembre de 1480.

Joan Segura, de 20 anys, fill de Pere Segura, difunt, que havia estat agricultor a Vilafranca del Penedès i la seva dona Eulàlia, signa contracte d'aprenentatge per assistir durant 1 any al mestre Pere Joan de Morros, cinter, ciutadà de Barcelona. El mestre promet alimentar-lo, i pagar-li 9 lliures i 8 sous.
AHPB: Galceran Balaguer (241/5).

394

16 de febrer de 1481.

Miquel Guillem, àlies Sadurní, reconeix haver rebut 6 lliures del prior de l'orde dels frares predicadors, pel preu d'un brodat que havia fet pel monestir.
AHPB: Galceran Balaguer (241/6).

395

10 de març de 1481.

Pere del Bosch, ciutadà de Barcelona, reconeix a Joan Benet Maians, mercader ciutadà de Barcelona, que li déu 19 lliures, 5 sous i 2 diners per 2 canes i 2 pams de setí negre a raó de 6 florins d'or d'Aragó la cana; una cana i 1 pam de setí carmesí a raó de 8 florins d'or la cana.
AHPB: Narcís Gerard Gili (235/3).

396

13 de març de 1481.

Simó Botell, teixidor de draps de seda, ciutadà de Barcelona, ven a Manuel de Corbera, donzell domiciliat a Barcelona un violari per 86 sous anuals. Com a garantia Simó Botell posa unes teles de setí i domàs per valor de 36 lliures.
AHPB: Antoni Joan (187/39).

397

29 de maig de 1481.

Joana, dona de Bernat Bertran, flassader, ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge per que Bernat, el seu fill, de 12 anys, assisteixi durant 2 anys i mig a Pere Joan de Morros, cinter ciutadà de Barcelona. El mestre promet alimentar, vestir i calçar l'aprenent i pagar-li 5 lliures i 10 sous en acabar l'aprenentatge.

AHPB: Galceran Balaguer (241/6).

398

30 de maig de 1481.

Eulàlia, vídua de Bernat Cros, que havia estat barber a Granollers, signa contracte d'aprenentatge per que el seu fill Bernat, assisteixi durant 6 anys a Antoni Braquet, mercer ciutadà de Barcelona. El mestre promet alimentar-lo, vestir-lo i calçar-lo.

AHPB: Antoni Joan (187/39).

399

16 de juny de 1481.

Pere Llobregat, de 18 anys, de Forja signa contracte d'aprenentatge per assistir durant 3 anys a Pere Joan de Morros, cinter, ciutadà de Barcelona. El mestre promet alimentar, vestir i calçar l'aprenent i pagar-li 7 lliures i 3 sous (el primer any: 1 lliura i 13 sous; el segon any: 1 lliura i 13 sous; el tercer any: 2 lliures i 4 sous i en acabar : 1 lliura i 13 sous).

AHPB: Galceran Balaguer (241/6).

400

11 d'agost de 1481.

Sancho Sant Joan, cinter de Durango, signa contracte d'aprenentatge per assistir durant 1 any a Pere Joan de Morros, cinter ciutadà de Barcelona. El mestre promet alimentar, vestir i calçar l'aprenent i pagar-li 12 lliures i 10 sous i una capa de drap negre encarregada pel mestre a un sastre i escollida pel deixeble. El contracte es fa a través de la confraria de mercers.

AHPB: Galceran Balaguer (241/6).

401

3 de setembre de 1481.

Joan Català, fill de Joan Català, ciutadà de Tortosa, signa contracte d'aprenentatge per assistir durant 4 anys a Llorenç Folgueres, cinter, ciutadà de Barcelona. El mestre promet alimentar-lo, vestir-lo i calçar-lo i l'últim any donar-li calçat nou i vestit nou:

509

camisa, saió de 12 sous, i capa bruneta de 20 sous.
AHPB: Antoni Joan (187/39).

402

11 d'octubre de 1481.

Alfons Romeu, de 20 anys, procedent de Sevilla, al regne de Castella, signa contracte d'aprenentatge amb Berenguer Rius, batifuller, ciutadà de Barcelona, per a assistir-lo en el seu ofici durant 2 anys. El mestre promet alimentar-lo, i a pagar-li 300 lliures amb les quals s'hauria de vestir i calçar.

AHPB: Bartomeu Requesens (203/25).

403

2 de novembre de 1481.

Guillem Vilell, corretger ciutadà de Barcelona, lloga per 3 anys a Pere Joan de Morros, dues taules que té al costat de la plaça del Blat. El preu és de 23 lliures i 5 sous (7 lliures i 15 sous a l'any).

AHPB: Antoni Joan (187/39).

404

5 de novembre de 1481.

Salvador Filipot, batifuller, ciutadà de Barcelona, promet sota pena de 100 lliures que treballarà al servei d'Antoni Martorell, barber ciutadà de Barcelona i de Joana la seva dona. El contracte durarà 1 any, i Salvador Filipot treballarà a casa del barber batent or i plata per l'obra de filar. El matrimoni contractant es comprometia a donar-li el carbó i els ferraments necessaris per batre or i plata. El batifuller promet que durant el temps que durés el contracte no treballaria per cap altre i que es proveiria ell mateix de menjar i beguda. El salari que rebria seria de 10 sous al dia, i hauria de retornar al matrimoni contractant l'or i la plata, 12 peces d'or i plata, que li proporcionessin durant el contracte.

AHPB: Galceran Balaguer (241/7).

405

1 de desembre de 1481.

Joan Dalmonasser, oriünd del regne de Castella, signa contracte d'aprenentatge per assistir durant 3 anys i mig a Alonso Gutiérrez, cinter, ciutadà de Barcelona. El mestre promet donar-li menjar, beguda, vestit i calçat i en acabar vestir i calçar-lo de nou de drap bo.

AHPB: Dalmau Ginebret (219/14).

406

510

5 d'agost de 1482.

Constança, vídua de Jaume Balaguer, que era agricultor, ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge per que el seu fill Joan, d'11 anys, assisteixi durant 6 anys a Pere Joan de Morros, cinter, ciutadà de Barcelona, sota pena de 10 lliures. El mestre promet alimentar-lo, vestir-lo i calçar-lo i en acabar vestir i calçar-lo de nou.

AHPB: Galceran Balaguer (241/8).

407

9 de gener de 1483.

Antoni Calvo, de 18 anys, fill de Joan Calvo, difunt, que havia estat agricultor a Calatayud, i d'Agnès, també difunta, signa contracte d'aprenentatge per assistir durant 3 anys i mig a Pere Joan de Morros, cinter, ciutadà de Barcelona. El mestre promet alimentar-lo, i pagar-li 17 florins (el primer any: 3 florins; el segon: 4 florins; el tercer: 5 florins; i el mig any restant: 5 florins).

AHPB: Galceran Balaguer (241/9).

408

4 de febrer de 1483.

Guillem Vilell, corretger, ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge per que el seu fill Gaspar assisteixi durant 5 anys a Alonso Gonteris, cinter, ciutadà de Barcelona. El mestre promet alimentar-lo, vestir-lo i calçar-lo i l'últim any vestir-lo de nou amb camisa, gonell, capa, calces i calçat nous.

AHPB: Antoni Joan (187/41).

409

27 de febrer de 1483.

Gabriel Galter, mercer, ciutadà de Barcelona, reconeix a Antoni Dahe, mercer, ciutadà de Barcelona, que li déu 126 lliures, 11 sous i 3 diners pel preu de certa quantitat de sedes, canemàs i altres teles que li havia comprat per raó del seu ofici.

AHPB: Joan Mates (224/3).

410

2 de maig de 1483.

Joan Julià, de 18 anys, fill de Bernat Julià, del lloc de Palau, al comtat del Rosselló i de la seva dona Joana, signa contracte d'aprenentatge per assistir durant 1 any i mig, en complement dels 4 anys que havia promès estar amb Pere Taroya, cinter i corretger, ciutadà de Barcelona. El mestre promet alimentar-lo, vestir-lo i calçar-lo.

AHPB: Antoni Joan (187/41).

411

2 de juny de 1483.

Violant, vídua de Gabriel Ballester, que havia estat pintor, ciutadà de Barcelona, nomena hereu universal a Miquel Gralla, de 17 anys, teixidor de vels, ciutadà de Barcelona, fill de Gabriel Gralla, teixidor de vels, que havia estat ciutadà de Barcelona i ara captiu en mans de sarraïns.

AHPB: Galceran Balaguer (241/10).

412

30 de setembre de 1483.

Lluís Roca, mercader ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge per que el seu fill Joan, assisteixi durant 4 anys a Antoni Braquet, mercer, ciutadà de Barcelona. El mestre promet alimentar-lo, vestir-lo i calçar-lo i l'últim any vestir-lo de nou.

AHPB: Antoni Joan (187/42).

413

16 d'octubre de 1483.

Joan Belloch, donzell domiciliat a Barcelona, ven a Melcior Sunyer, ciutadà de Barcelona, un violari. Com a garantia posa 2 hàbits de vellut negre, l'un pla i l'altre setí, un brial de setí verd, amb barreja de vellut negre; i una gonella de vellut carmesí. El preu total és de 55 lliures.

AHPB: Narcís Gerard Gili (235/4).

414

25 d'octubre de 1483.

Simó Botell, seder, reconeix a Sebastià Pons, canviador, ciutadà de Barcelona, que li déu 35 lliures pel preu de 20 lliures de seda manganella que li havia comprat per raó del seu ofici. Promet pagar la meitat del preu en els propers 4 mesos i la meitat restant al llarg dels propers 6 mesos.

AHPB: Pere Triter (239/1).

415

9 de desembre de 1483.

Joan Fuster, fill de Joan Fuster, i de Caterina la seva dona, de la ciutat de Castella a la diòcesi d'Orsa, a l'imperi Alemany signa contracte d'aprenentatge per assistir durant 3 anys a Joan Vibrant, mercer i guanter, ciutadà de Barcelona. El mestre promet alimentar-lo, vestir-lo i calçar-lo i vestir-lo de nou l'últim any.

AHPB: Antoni Joan (187/42).

512

416

22 de desembre de 1483.

Jaume Lledó i Vicenç Lledó, el seu fill, seders, ciutadans de Barcelona, reconeixen a Sebastià Pons, canviador ciutadà de Barcelona, que li deuen 43 lliures i un sou pel preu de 23 lliures i 11 unces de seda manganella que li havien comprat per raó del seu ofici. Prometen pagar la meitat en els propers 4 mesos i l'altra meitat en els propers 8 mesos.
AHPB: Pere Triter (239/1).

417

15 de juny de 1484.

Esteve Bulumbur, de 17 anys, fill d'un llancer de Laqueitio, a Biscaia. signa contracte d'aprenentatge per assistir durant 3 anys a Pere Joan de Morros, cinter ciutadà de Barcelona. El mestre promet alimentar-lo, i donar-li 18 florins d'or d'Aragó, el primer any: 4 florins; el segon: 5 florins; i el tercer: 9 florins.
AHCBC: Notarial. Companyies, IX.3. i AHPB: Galceran Balaguer (241/12).

418

25 de juliol de 1484.

Guillem de Puigrodon, del lloc de Guàrdia d'Urgell, signa contracte d'aprenentatge per que la seva fillastra Maria, assisteixi durant 8 anys a Bernat Sala, mercer ciutadà de Barcelona i a la seva dona Paula. El mestre promet alimentar-la, vestir-la i calçar-la els primers 4 anys i els darrers quatre anys: donar-li menjar i beguda, i 10 florins pel vestit i el calçat.
AHPB: Antoni Joan (187/43).

419

15 de març de 1485.

Joan Miquel Mercasano, fill de Joan Mercasano, difunt, que havia estat mercader a València, i de la seva dona Caterina Francesca, signa contracte d'aprenentatge per assistir durant 3 anys i mig a Pere Joan Morros, mestre cinter en el seu ofici. El mestre promet donar-li menjar i beguda i 21 florins (11 lliures i 11 sous), el primer any: 4 florins, el segon: 5 florins, el tercer: 6 florins i el mig any restant: 6 florins.
AHPB: Galceran Balaguer (241/14).

420

8 de juny de 1485.

513

Joan Senyen, de 16 anys, fill de Miquel de Senyen, mercader de Calatayud al regne d'Aragó signa contracte d'aprenentatge per assistir durant 3 anys al teixidor de vels de seda ciutadà de Barcelona Galceran de Tagamanent. El mestre li donaria menjar, beguda, vestit i calçat i en acabar l'aprenentatge, 6 lliures.

AHPB: Lluís Jorba (238/1).

421

3 d'octubre de 1485.

Agustí Font, mariner, ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge per que Joan Font, el seu fill, de 12 anys, assisteixi al mestre Joan Ferrer, mercer, ciutadà de Barcelona. El mestre promet donar-li menjar, beguda, vestit i calçat i ensenyar-li lletres i a escriure i a comptar i restar.

AHPB: Antoni Joan (187/45).

422

14 d'octubre de 1485.

Cristòfol Bosch, de 16 anys, fill de Cristòfol Bosch (difunt, que havia estat llibreter) i de Mandina, signa contracte d'aprenentatge per assistir en el seu ofici al teixidor de vels de seda Galceran de Tagamanent durant 3 anys. El mestre li donarà menjar, beguda, vestit i calçat. La mare de l'aprenent i la seva àvia Violant fan de fiadores.

AHPB: Lluís Jorba (238/1).

423

18 de març de 1486.

Andreu de la Mata, de 17 anys, fill de Joan Ramo, sastre de Calatayud, signa contracte d'aprenentatge per 4 anys i mig amb Miquel Dies, batifuller, ciutadà de Barcelona. El mestre promet donar-li menjar i beguda i 20 florins a l'any.

AHPB: Miquel Fortuny (249/1).

424

2 d'abril de 1487.

Joan de Lligalbé, fill de Bernat Lligalbé d' Ontinyena al regne d'Aragó i pertanyent a la diòcesi de Lleida signa contracte d'aprenentatge per assistir durant 3 anys a Joan Rossell, mercer, ciutadà de Barcelona. El mestre es compromet a donar-li menjar, beguda, vestit i calçat. El 12 de gener de 1488 el document va ser cancel·lat per voluntat de Joan Rossell.

AHPB: Antoni Joan (187/47).

425

18 de novembre de 1487.

Llorenç del Castanyet, de la ciutat d'Ax del regne de França, per voluntat del frare Miquel de l'orde dels carmelites i Guillem Cingós, agricultor ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge amb Margarida, mercera, vídua de Jaume Costa, mercer, ciutadà de

Barcelona. El contracte no indica el salari que rebria l'aprenent.
AHPB: Joan Fluvià (225/4).

426

20 d'abril de 1488.

Joan Roger, agricultor, ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge per que el seu fill Antoni Roger de 10 anys assisteixi durant 6 anys a Margarida, mercera, vídua de Jaume Costa, mercer, ciutadà de Barcelona. La mestra es compromet a ensenyar-li el seu ofici de mercera i també a llegir i a escriure. Antoni Roger rebria menjar, beguda, vestit i calçat.
AHPB: Joan Fluvià (225/4)

427

29 d'abril de 1488.

Domènec Galceran, fill de Joan Galceran de la ciutat de Flix, signa contracte d'aprenentatge per assistir en el seu ofici durant 2 anys i mig a Mateu Dandoli, teixidor de draps de seda, ciutadà de Barcelona, originari de Florència. El mestre li donaria menjar i beguda.
AHPB: Joan Fluvià (225/4).

428

9 de setembre de 1488.

Bernat Bonivern, sastre ciutadà de Barcelona, i Caterina Elionor, la seva dona reconeixen que deuen 3 lliures i 8 sous a Jeroni Rajola, mercader, ciutadà de Barcelona, pel preu de 2 lliures de seda neta de tara que li havien comprat a través de Guillem Vicenç, corredor d'orella, ciutadà de Barcelona.
AHPB: Bartomeu Masons, menor (214/13).

429

22 de setembre de 1488.

Llorenç Folgueres, mestre cinter, contracta al cinter Mateu Benet Coll durant 6 mesos. El mestre es comprometia a fer que Mateu "treballés or" durant 3 dels mesos que duraria el contracte. Mateu rebria el menjar i la beguda per part de Llorenç i un salari d'onze sous mensuals.
AHPB: Antoni Joan (187/49).

430

3 de desembre de 1488.

Joan Ros, ciutadà de Barcelona, lloga per 3 anys a Margarida, mercera, vídua de Jaume Costa, una casa que té al carrer de la Dagueria a Barcelona. El preu s'estableix en 3 lliures a l'any.

515

AHPB: Joan Fluvià (225/4).

431

6 de febrer de 1489.

Capítols matrimonials del mestre Joan Armanys, cinter, ciutadà de Barcelona, (fill de Joan Armanys de Guissona i de la seva dona Joana) amb Constança, donzella, filla de Pasqual Brunet, mestre d'aixa, ciutadà de Barcelona i Constança, la seva dona. La núvia aporta un dot de 60 lliures barcelonines.

AHPB: Joan Fluvià (225/4).

432

24 de febrer de 1489.

Margarida, vídua de Jaume Costa, mercer, lloga a Francesc Olms, mercer, l'usdefruit d'una habitació per 5 anys. Li lloga tota la casa, excepte una habitació que està al costat de la casa del mestre Joan Armanys, cinter. La casa és propietat de Margarida i està davant de la cúria del veguer. El preu és de 12 lliures a l'any.

AHPB: Joan Fluvià (225/4).

433

17 d'octubre de 1489.

Joan Roger, agricultor, ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge amb Joan Armanys, cinter, per que Francesc Roger, el seu fill de 12 anys l'assisteixi. El mestre promet alimentar, vestir i calçar a l'aprenent i l'últim any vestir-lo de nou.

AHPB: Joan Fluvià (225/4).

434

15 de gener de 1490.

Antoni Roig, sucrer, ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge per que Antoni, el seu fill natural, de 13 anys, assisteixi durant 8 anys a Pere Bou, mercer, ciutadà de Barcelona. El mestre es compromet a alimentar-lo, vestir-lo i calçar-lo i l'últim any vestir i calçar-lo de nou, i l'últim any donar-li 10 lliures.

AHPB: Antoni Palomeres (207/17).

435

22 d'abril de 1490.

Climent Damià, de Martorell, signa contracte d'aprenentatge per que el seu fill Jaume Damià, de 12 anys, assisteixi durant 5 anys a Rafael Bages, teixidor de seda, lli i cotó, ciutadà de Barcelona, sota pena de 25 lliures barcelonines. El mestre promet alimentar-lo, vestir-lo i calçar-lo i en acabar l'aprenentatge vestir-lo de nou .

AHPB: Miquel Fortuny (249/5).

436

7 de maig de 1490.

Joan de Salazar, mercader de Bilbao, reconeix deure a Jaume Ponç, seder, ciutadà de Barcelona, 4 lliures i 8 sous, que restaven de les 10 lliures i 10 sous del preu d'una lliura i mitja de seda negra prima, a raó de 5 sous per unça i una lliura i 8 unces de seda prima de diferents colors, a raó de 6 sous per unça.

AHPB: Miquel Fortuny (249/5).

437

28 de setembre de 1490.

Margarida, vídua del mercer Jaume Costa, mercer, lloga a Ambrosi Bensans, mercer ciutadà de Barcelona, l'usdefruit de la casa que té davant la cúria del veguer. El preu és de 12 lliures a l'any.

AHPB: Joan Fluvià (225/4).

438

13 de maig de 1491.

Pere Feliu, agricultor de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge per que el seu fill Bernat, assisteixi durant 6 anys i mig a Martí Desterall, cinter, ciutadà de Barcelona. El mestre promet alimentar-lo, vestir-lo i calçar-lo i l'últim any vestir-lo de nou.

AHPB. Antoni Joan, Manual, 187/51.

439

17 d'octubre de 1491.

Pere de Toledo, fill de Francesc de Segovia, giponer, signa contracte d'aprenentatge per assistir durant 3 anys a Martí Ruiz, cinter, ciutadà de Barcelona. El mestre es compromet a alimentar-lo, vestir-lo i calçar-lo i l'últim any vestir i calçar-lo de nou, amb saió, capa, calces i sabates.

AHPB: Antoni Palomeres (207/18).

440

28 d'abril de 1492.

Àngel Marimon, de 15 anys, fill d'Antoni Marimon, difunt, que havia estat paraire de draps de llana, ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge per assistir durant 2 anys a Martí Ruiz, cinter, ciutadà de Barcelona. El mestre es compromet a alimentar-lo, vestir-lo i calçar-lo i pagar-li 12 florins, el primer any 5 florins i el segon any, 7 florins.

AHPB: Antoni Palomeres (207/18).

441

30 d'abril de 1492.

Gabriel Vila, paraire, ciutadà de Barcelona, ven a Guillem Navarro, mestre cinter, ciutadà de Barcelona, l'usdefruit de la casa que té a Barcelona a la plaça de les Cols. El preu és de 10 lliures a l'any.

AHPB: Joan Fluvià (225/5).

442

11 d'octubre de 1492

Francesc Vidal, perxer, ciutadà de Barcelona, reconeix que déu a Jaume Boxeda, draper, ciutadà de Barcelona, 11 lliures, 17 sous i 6 diners per 2 canes i 3 pams de drap de grana que havia comprat a la seva botiga. Promet pagar la suma en 6 mesos.

AHPB: Joan Fluvià (225/5).

443

7 de novembre de 1492.

Debitori signat per Joan de Robia, cinter, habitant de Barcelona a Antoni Costa, buidador, habitant de Lleida per 5 lliures menys 2 sous per raó d'uns ferros de cintes per al seu ofici. Promet pagar 10 sous cada mes fins que hagués pagat la suma total de 4 lliures i 18 sous.

AHPB: Joan Fluvià (225/5).

444

6 d'abril de 1492.

Andreu Alemany, signa contracte d'aprenentatge per assistir durant 3 anys, a Pere de Morales, batifuller. El mestre promet alimentar-lo, vestir-lo i calçar-lo.

AHPB: Antoni Joan (187/53).

445

17 d'agost de 1492.

Joan Mascarell, seder, ciutadà de Barcelona, ven a Joana, vídua de Pere Llull, ciutadà de Barcelona, un violari per 20 sous anuals de renda. Com a garantia posa dues canes de setí verd, cinc peces de llisos d'obrar setí ras i altres sedes.

AHPB: Antoni Joan (187/54).

446

10 d'octubre de 1492.

Joan Sòcies, teixidor de draps de seda, ciutadà de Barcelona, reconeix que déu a Isabel, vídua d'Antoni Elies, que havia estat mercader ciutadà de Barcelona, 6 lliures pel preu de 3 lliures de seda que li havia comprat per mercadejar.

AHPB: Antoni Joan (187/54).

447

19 de gener de 1493.

Joan Rourich, fill de Gabriel Rourich, difunt, ciutadà de Tarragona, signa contracte d'aprenentatge per assistir durant 5 anys a Gabriel Biulayga, batifuller, ciutadà de Barcelona. El mestre promet donar-li menjar i beguda i 5 florins d'or d'Aragó a l'any.

AHPB: Antoni Palomeres (207/18).

448

13 de febrer de 1493.

Germà Navarro, fill de Miquel Navarro, cirurgià ciutadà de Barcelona, i la seva dona Eulàlia, signa contracte d'aprenentatge per assistir durant 4 anys a Joan Ayna, mercer i guanter. [No s'indica la compensació que rebria].

AHPB: Antoni Joan (187/54).

449

25 de febrer de 1493.

Antoni Mas, teixidor de vels i Elionor, la seva dona, reconeixen a Pere Grosso i Melcior Mollet, mercaders ciutadans de Barcelona, que els deuen 13 lliures i 17 sous pel preu de 3 lliures i 11 unces i mitja de seda en canó neta de tara. Prometen pagar 3 lliures i 10 sous el proper mes de març, al maig altres 3 lliures i 10 sous i al juny les 3 lliures i 7 sous restants.

AHPB: Lluís Carles Mir (261/4)

450

20 d'agost de 1493.

Pere Bellit, barber, ciutadà de Barcelona signa contracte per 6 anys amb Margarida, vídua de Jaume Costa, per que Rafael, fill seu de 9 anys aprengui el seu ofici de mercera. La mestra es compromet a alimentar-lo, calçar-lo i vestir-lo, i l'últim any vestir-lo de nou.

AHPB: Joan Fluvià (225/5).

451

9 de setembre de 1493

Antoni Jordi, de 14 anys, fill de Pere Jordi, teixidor de cotó de Mallorca, signa contracte d'aprenentatge per assistir durant 2 anys a Rafael Bages, teixidor de vels de seda, ciutadà de Barcelona. El mestre promet alimentar-lo, vestir-lo i calçar-lo.

AHPB: Miquel Fortuny (249/9).

452

21 de setembre de 1493.

Dimas de Recasens, cavaller domiciliat a Barcelona, i la senyora Elionor, la seva

dona, tutors de caterina, la seva filla, paguen 44 lliures i 6 sous que devien a Jaume Boxeda, draper, per raó d'uns draps de llana i seda que havien comprat a la seva botiga.

AHPB: Joan Fluvià (225/5).

453

4 de novembre de 1493.

El noble Antoni de Cardona, cavaller, i criat del senyor rei, reconeix a Pantaleó Italià, mercader genovès, que li déu 50.000 maravedís de moneda castellana pel preu d'uns draps de seda que li havia comprat. Promet pagar abans de 8 mesos sota pena de 100 lliures.

AHPB: Pere Triter (239/12).

454

14 de gener de 1494.

Jaume Auric, sastre de Valls, signa contracte d'aprenentatge per que el seu nebot Gabriel Gatell, assisteixi durant 6 anys i mig a Antoni Salamanca, cinter, ciutadà de Barcelona. El mestre promet alimentar-lo, vestir-lo i calçar-lo i en acabar l'aprenentatge vestir-lo de nou.

AHPB: Antoni Benet Joan (259/36).

455

14 de febrer de 1494.

Antoni Sadurní, brodador, ciutadà de Barcelona, reconeix a Jaume Vidal, prior i procurador del monestir i convent de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, a la diòcesi de Barcelona, que li ha pagat 12 lliures pel preu de 2 canes de brocat carmesí ras usat per l'obra dels sants de l'església d'aquest monestir.

AHPB: Narcís Gerard Gili (235/5).

456

19 de febrer de 1494

Antoni Millas, agricultor de Guissona, signa contracte d'aprenentatge per 4 anys i mig amb Joan Armanys, cinter, ciutadà de Barcelona, per a assistir-lo en el seu ofici. El mestre es compromet a alimentar-lo, vestir-lo i calçar-lo i a vestir-lo de nou l'últim any de drap nou de vuitè.

AHPB: Joan Fluvià (225/5).

457

27 de març de 1494.

Els obrers de la parròquia de Sant Jaume de Barcelona, reconeixen a Miquel Guillem àlies Sadurní, brodador ciutadà de Barcelona, que ha brodat per l'església de Sant Jaume un brocat ras amb fesadures i una casulla de domàs blanc, i prometen pagar-li per la seva feina sense dilació, sota pena de 100 sous. [Al document no s'indica la quantitat que li deuen al

brodador].

AHPB: Miquel Fortuny (249/10).

458

3 d'abril de 1494.

Joan Segarra, teixidor de lli, ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge per que Joan, el seu fill, assisteixi durant 6 anys i mig a Andreu Rigolet, cinter ciutadà de Barcelona. El mestre promet alimentar-lo, vestir-lo i calçar-lo i en acabar l'aprenentatge vestir-lo de nou amb drap de 18 sous la cana.

AHPB: Antoni Benet Joan (259/36).

459

5 d'abril de 1494.

Miquel Joan Martí, fill de Bartomeu Martí, difunt que havia estat pellisser, ciutadà de València i de Elvira, la seva vídua, signa contracte d'aprenentatge per assistir durant 5 anys a Antoni Sadurní, brodador ciutadà de Barcelona. El mestre promet donar-li menjar, beguda, vestit i calçat i vestir -lo i calçar-lo de nou en acabar el contracte.

AHPB: Esteve Soley (222/9).

460

11 d'abril de 1494.

Andreu de Viana, cinter de 15 anys, fill de Martí de Viana, sastre del regne de Navarra, signa contracte per dos anys i mig amb el mestre cinter Joan Armanys per a assistir-lo en el seu ofici. El mestre es compromet a alimentar-lo i a pagar-li 16 florins d'or d'Aragó.

AHPB: Joan Fluvià (225/5).

461

24 de maig de 1494.

Joan Font i Bernat Mahull, mercaders ciutadans de Barcelona venen en encant públic a Joan Gerona i Nicolau Julià, mercaders ciutadans de Barcelona, una partida de draps de vellut, domàs i setí per valor de 700 lliures. és la garantia d'un censal mort.

AHPB: Pere Triter (239/13).

462

16 d'octubre de 1494.

Félix Martorell, prevere, ciutadà de Barcelona, oncle de Pere Fresch d'11 anys, signa contracte d'aprenentatge per que aquest assisteixi durant 5 anys a Antoni Sadurní, brodador, ciutadà de Barcelona. El mestre promet alimentar, vestir i calçar l'aprenent i en acabar vestir-lo de nou.

AHPB: Esteve Soley (222/5).

463

16 d'octubre de 1494.

Eulàlia, vídua de Joan Fons, que havia estat rajoler, de la parròquia de Sant Boi de Llobregat, signa contracte d'aprenentatge per que Joan Fonts, el seu fill de 12 anys assisteixi en el seu ofici durant 8 anys a Miquel Sadurní, brodador, ciutadà de Barcelona. El mestre promet alimentar-lo, vestir-lo i calçar-lo.

AHPB: Pere Triter (239/14).

464

20 de desembre de 1494.

Mateu Ferrer, mercader, ciutadà de Barcelona, lloga per 3 anys a Joan Salvador, teixidor de draps de seda, ciutadà de Barcelona, l'usdefruit d'una casa amb botiga amb sostre que té sota casa seva al carrer de la Riera de Sant Joan. El propietari promet no usar la botiga durant aquest temps, à no ser que la necessiti. El preu s'estableix en 35 sous a l'any.

AHPB: Joan Fluvià (225/5).

465

7 de febrer de 1495.

Guillem Postomi, candeler i Antoni Postomi, fill seu, mercer, ciutadans de Barcelona, reconeixen a la senyora Margarida, vídua del mestre Ambrosi Bensano, que havia estat mercer, que li deuen 41 lliures, 7 sous i 5 diners de la merceria que li havien comprat.

AHPB: Joan Fluvià (225/5).

466

27 de febrer de 1495.

Gerard Regolf, clergue beneficiat de sant Mateu i sant Marc a l'església de Santa Maria del Mar lloga per 3 anys a Miquel Sadurní una botiga situada a la cantonada que va des del carrer de Basea fins al carrer del Mar, la botiga està situada cap a la plaça del Blat. El preu del lloguer és de 18 sous per tot el temps.

AHPB: Narcís Gerard Gili (235/5).

467

6 de març de 1495.

Joan de Garbí, carnisser, ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge per 6 anys amb el mestre cinter Joan Armanys, per que Miquel el seu fill, de 10 anys, assisteixi al cinter en el seu ofici. El mestre es compromet a alimentar, vestir i calçar a l'aprenent i l'últim any vestir-lo de nou.

AHPB: Joan Fluvià (225/5).

468

2 de maig de 1495.

Bartomeu Aldebó, cinter de la vila de Torra, habitant de Barcelona, dona plena potestat per que l'aprenent Pere Rull, de 13 anys, fill de Joan Rull, de la vila de Torra, nebot seu assisteixi durant 7 anys al mestre Joan Carrió, cinter, ciutadà de Barcelona. El mestre promet alimentar, vestir i calçar a l'aprenent i l'últim any vestir-lo de nou.

AHPB: Joan Fluvià (225/5).

469

15 de maig de 1495.

Joan Fabregat, paraire de draps de llana d'Alcover, signa contracte d'aprenentatge per 4 anys amb Llorenç Folgueres, cinter ciutadà de Barcelona, per que Gabriel Fabre, germà seu de 15 anys l'assisteixi en el seu ofici de cinter. El mestre promet alimentar, vestir i calçar l'aprenent i l'últim any vestir-lo de nou.

AHPB: Joan Fluvià (225/5).

470

7 de setembre de 1495.

Bernat Mahull, mercader ciutadà de Barcelona com a procurador de Joan Font, mercader ciutadà de Barcelona reconeix que ha rebut d'Antoni Raimon Cornet, mercader ciutadà de Barcelona una partida de draps de seda (velluts, domassos, i vellutats), per valor de 675 lliures. És la garantia d'un censal mort.

AHPB: Pere Triter (239/15).

471

30 de novembre de 1495.

Jaume Morell, de 14 anys, fill de Simó Morell, del lloc de Passanant de la vegueria de Cervera signa contracte d'aprenentatge per 4 anys per assistir al mestre cinter Guillem Navarro. El mestre es compromet a alimentar-lo, vestir-lo i calçar-lo i l'últim any vestir-lo de nou.

AHPB: Joan Fluvià (225/5).

472

13 de gener de 1496.

Anna Morales, brodadora de capes, procedent de Sòria, al regne de Castella, ara habitant de Barcelona, reconeix als canonges de la Seu de Barcelona que li han pagat 20 lliures que li devien pel preu d'un drap per una capa que va fer pel capítol de la Seu de Barcelona.

AHPB: Dalmau Ginebret (219/28).

473

21 de gener de 1496.

Francesc Costa, mercer, ciutadà de Barcelona, lloga per 5 anys a Margarida Costa, vídua, mare seva, una casa amb dos portals que donen a la via pública, situada al lloc anomenat "Sota Palau". El preu del lloguer és de 22 lliures (4 lliures a l'any).

AHPB: Miquel Fortuny (249/13).

474

27 de gener de 1496.

Esteve Tronc, fill de Bartomeu Tronc, difunt, que havia estat cinter, ciutadà de Lleida, signa contracte d'aprenentatge amb Guillem Navarro per assistir-lo durant 4 anys en el seu ofici. El mestre es compromet a alimentar-lo, vestir-lo i calçar-lo i l'últim any vestir-lo de nou.

AHPB: Joan Fluvià (225/6).

475

12 de juny de 1496.

Pere Ferran, agricultor de Valls, ara resident a Barcelona, signa contracte d'aprenentatge amb Margarida, vídua d'Ambrosi Bensa, que havia estat botiguer, ciutadà de Barcelona, per que Margarida, la seva filla de 10 anys l'assisteixi. La mestra es compromet a alimentar-la, vestir-la i calçar-la i l'últim any vestir-la de nou amb una gonella i una clotxa.

AHPB: Joan Fluvià (225/6).

476

22 de juny de 1496.

Vicenç Armengol, brodador ciutadà de Barcelona, reconeix Lluís de Sant Àngel, escrivà del rei, que li ha pagat 47 lliures i 5 sous que li devia pel preu de la seda i pel seu treball per un brodat fet per la senyora reina, en el que va dedicar 21 marcs, i 5 unces i 15 argents d'obra argenteria.

AHPB: Pere Triter (239/16).

477

22 de juny de 1496.

Simó Petit, brodador ciutadà de Barcelona reconeix a Lluís de Sant Àngel, escrivà del rei, que li ha pagat 45 lliures i 13 sous pel preu de seda, i de la seva feina per brodar una peça per la reina.

AHPB: Pere Triter (239/16).

478

11 de juliol de 1496.

Caterina, vídua de Nicolau Juncosa, que havia estat mariner, ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge per que el seu fill Pere, de 16 anys, assisteixi durant 2 anys a Jaume de Rec, perxer genovès, habitant de Barcelona. El mestre promet alimentar-lo i pagar-li 10 sous cada mes. En cas que el mestre volgués treballar durant el temps que durés l'aprenentatge al regne de València, al regne d'Aragó o al principat de Catalunya, l'aprenent l'hauria de seguir allà on anés. En total pagaria a l'aprenent 12 lliures (10 sous al mes).

AHPB: Antoni Simó Fonoll (265/6).

479

3 d'agost de 1496.

Leonard Pera, botiguer, ciutadà de Barcelona, reconeix que déu a Francesc Spano, mercader, ciutadà de Barcelona, 38 lliures pel preu de 19 maços de vels de Sicília que li ha comprat pel seu ofici.

AHPB: Pere Triter (239/16).

480

16 d'agost de 1496.

Jaume Enric, oripeller, ciutadà de Barcelona, a partir de l'1 de novembre de 1497 lloga per 3 anys a Francesc Palou, teixidor de draps de seda ciutadà de Barcelona, una casa que té a Barcelona, sota del palau del rei, al lloc anomenat de la Tapineria, a l'angle d'un lloc que va cap a la plaça e l'Oli. El preu del lloguer és de 42 lliures, 14 lliures a l'any.

AHPB: Joan Fluvià (225/6).

481

18 d'agost de 1496.

Jaume Joan, de 15 anys, fill de Pere Sumes, difunt, fuster, i de la senyora Joana, la seva vídua, signa contracte d'aprenentatge per assistir durant 3 anys i mig a Miquel Sadurní, brodador ciutadà de Barcelona. Li fan de fiadors la seva mare Joana, i el seu germà Miquel Sumes, fuster. El mestre promet donar-li menjar i beguda.

AHPB: Pere Triter (239/17).

482

11 d'octubre de 1496.

Bartomeu Solelles, mercader, ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge per que el seu fill Joan, assisteixi durant 3 anys a Joan Çaquanell, mercer ciutadà de Barcelona. El mestre li donarà menjar i beguda i el pare el vestirà i calçarà.

AHPB: Antoni Benet Joan (259/38).

483

10 de novembre de 1496

Lluís de Ivorra, donzell menor de la vegueria de Cervera, reconeix deure a Jaume Boxeda, botiguer, ciutadà de Barcelona 12 lliures, 14 sous i 11 diners per raó d'uns draps de llana i seda que havia comprat a la seva botiga. Promet pagar en 15 dies 15 ducats d'or i la resta el proper Nadal.

AHPB: Joan Fluvià (225/6).

484

10 de novembre de 1496.

Benedicta, dona d'Alfons Goteric, cinter, ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge per 4 anys amb el mestre Joan Armanys, per que Joan el seu fill de 13 anys assisteixi al mestre en el seu ofici. El mestre es compromet a alimentar, vestir i calçar a l'aprenent, i l'últim any a vestir-lo de nou.

AHPB: Joan Fluvià (225/6).

485

28 de desembre de 1496.

Joana, vídua de Joan Ros, que havia estat teixidor de draps de llana, signa contracte d'aprenentatge per que la seva filla Miquela assisteixi la mercera Margarida, vídua del mercer Jaume Costa, durant 8 anys. La mestra es compromet a alimentar, vestir i calçar l'aprenent i l'últim any donar-li un mantell, una gonella i una cota i 7 lliures barcelonines.

AHPB: Joan Fluvià (225/6).

486

30 de gener de 1497.

Francesc Garriga, mercader, habitant de Falset, signa contracte d'aprenentatge per que Pere, el seu fill, assisteixi durant 3 anys a Rafael Trinxer, teixidor de vels, ciutadà de Barcelona. El mestre li donarà menjar i beguda.

AHPB: Antoni Benet Joan (259/38).

487

18 d'abril de 1497.

El mercader Jaume Serra accepta pagar un deute de 75 lliures contret pel batifuller Climent Peonell a canvi que el batifuller treballi al seu servei fins a retornar-li la suma.

AHCB: Fons Notarial, IX.2.

488

11 de juny de 1497.

Antoni de Linares, donzell domiciliat a Barcelona reconeix a Guillem Navarro, cinter que li ha pagat els 50 sous del preu del lloguer d'una botiga situada a prop de la cúria del veguer.

AHPB: Joan Fluvià (225/6).

489

5 de setembre de 1497.

Esteve Mateu, batifuller, ciutadà de Barcelona, reconeix a Isabel, vídua d'Antoni Elies, mercader, que li ha retornat dues peces de seda crua , i altres robes que li havia venut com a garantia de pagament d'un violari.

AHPB: Pere Triter (239/18).

490

13 de setembre de 1497.

Mateu Oro, de 16 anys, signa contracte d'aprenentatge per 4 anys i mig amb el cinter Jaume Armanys, per a assistir-lo en el seu ofici de cinter. El mestre es compromet a alimentar, vestir i calçar a l'aprenent, i l'últim any a vestir-lo de nou.

AHPB: Joan Fluvià (225/6).

491

13 de juny de 1498.

Lluís Pere, brodador, o botiguer, ciutadà de Barcelona, reconeix a Francesc Gerard, ciutadà de Barcelona, que ha rebut d'ell i té en comanda una capsa de fusta amb 4 dotzenes de brodats de sedes i 3 dotzenes de seda de diferents colors. El seu valor és de 13 lliures i 7 sous. Promet vendre-ho el millor possible.

AHPB: Bartomeu Masons, menor (214/14).

492

12 de març de 1499.

Arnau de Peremilles, de 18 anys, fill d'Arnau de Peremillas, de Sant Bert, a Gascunya al regne de França i de la seva dona Maria, signa contracte d'aprenentatge per assistir durant 1 any a Miquel Riera, mercer, ciutadà de Barcelona. El mestre promet alimentar-lo, i en acabar l'aprenentatge vestir i calçar-lo.

AHPB: Esteve Soley (222/11).

493

20 de març de 1499.

Vicenç Armengol, brodador d'or i de seda, ciutadà de Barcelona, reconeix que Guillem Clariana, prevere beneficiat a la Seu de Barcelona, li ha pagat 11 lliures i 8 sous per fer una casulla de setí verd per adornar la capella de Sant Pacià de la Catedral.

AHPB: Esteve Soley (222/11).

494

22 de juny de 1499.

Beneta, vídua de Pere Bo, barreter, ciutadà de Barcelona, lloga per 3 anys a Llorenç Rabeix, mercader ciutadà de Barcelona, una casa amb botiga al lloc anomenat lo Ferregmal, a l'inici de la plaça del Rei. El preu és de 12 lliures, 4 lliures a l'any.

AHPB: Joan Fluvià (225/6).

495

31 d'agost de 1499.

Joan Font i Bernat Mahull, mercaders ciutadans de Barcelona, reconeixen a Geronimo de Negro, mercader genovès, ciutadà de Barcelona, que li deuen 900 lliures barcelonines de la resta del preu d'uns draps de seda que li havien comprat per la seva botiga, situada al carrer de l'Argenteria de Barcelona.

AHPB: Pere Triter (239/22).

496

2 de setembre de 1499.

El mestre brodador Miquel Sadurní, contracta al brodador Lluís Tinet, de 18 anys, per que l'assisteixi en el seu ofici. Lluís Tinet es compromet a pagar 3 lliures i 10 sous per la formació que rebria, 15 sous i 10 diners el mes de setembre present i els restants 15 sous i 10 diners el mes següent.

Narcís Gerard Gili (235/10).

497

1 d'octubre de 1499.

Antoni Joan Celma, fill d'Alfons Celma, teixidor de draps de seda, ciutadà de València, signa contracte d'aprenentatge per 4 anys amb Joan Armanys, cinter, per aprendre el seu ofici. El mestre es compromet a alimentar, vestir i calçar a l'aprenent, i l'últim any a vestir-lo de nou.

AHPB: Joan Fluvià (225/6).

498

528

8 d'octubre de 1499

Joan Despriu, àlies Bistayo, cinter, ciutadà de Barcelona, i Coloma, la seva dona, reconeixen a la senyora Constança, vídua de Joan Armanys, que havia estat cinter, ciutadà de Barcelona, que li deuen 58 lliures, 2 sous i 9 diners per unes cintes i altres coses que havien comprat a la seva botiga. [El document va ser cancel·lat el 23 de desembre de 1500, quan tota la suma va ser pagada].

AHPB: Joan Fluvià (225/6).

499

11 d'octubre de 1499.

Llorenç Folgueres, cinter, ciutadà de Barcelona i Isabel, la seva dona nomenen procurador a Vicenç Alexandre, causídic de la ciutat de Barcelona per demanar els 8 ducats que els devia Bartomeu Aldebó, cinter, per unes cintes que li havien fet.

AHPB: Joan Fluvià (225/6).

500

8 de novembre de 1499.

Antoni Balaguer, fill de Joan Balaguer, difunt, que havia estat agricultor d'Arbeca, a la diòcesi de Lleida, signa contracte per 3 anys i mig amb Joan Carrió, cinter, ciutadà de Barcelona, per a assistir-lo en el seu ofici. El mestre es compromet a alimentar, vestir i calçar a l'aprenent, i l'últim any a vestir-lo de nou.

AHPB: Joan Fluvià (225/6).

501

17 de desembre de 1499.

Joan Vendrell, mercer, ciutadà de Barcelona, reconeix deure a Joan Çaquanell, mercer, ciutadà de Barcelona, 7 lliures i 5 sous per preu de diversa mercaderia que havia comprat a la seva botiga per mercadejar.

AHPB: Antoni Benet Joan (259/40).

502

18 de març de 1500.

Miquel de Mur, de 15 anys, fill d'Aetus de Mur, difunt, donzell d'areny del comtat de Ribagorça signa contracte d'aprenentatge per assistir durant 8 anys a Miquel Sadurní, brodador. El mestre promet alimentar, vestir i calçar l'aprenent i en acabar vestir-lo de nou.

Narcís Gerard Gili (235/11).

503

13 d'abril de 1500.

Llorenç Rabeix, mercer, lloga a Joan Labe, mercer, ciutadà de Barcelona per 12 anys, 2 mesos i mig una casa al lloc anomenat lo Ferregmal, excepte una botiga que està

529

llogada a Llorenç Rabeix per Beneta, vídua de Pere Bo, barreter. El preu del lloguer és de 8 lliures, 16 sous i 8 diners.

AHPB: Joan Fluvià (225/6).

504

11 de maig de 1500.

Francesc Babau, de 20 anys, fill d'Andreu Babau, mercader de Vilafranca del Penedès, signa contracte d'aprenentatge per 4 anys amb Miquel Sadurní, brodador ciutadà de Barcelona. El mestre promet alimentar, vestir i calçar l'aprenent i en acabar vestir-lo de nou de llana, calces, calçat, camisa, tot nou.

Narcís Gerard Gili (235/11).

530

XI.5 TRANSCRIPCIONS

1

27 de març de 1406.

Francesc d' Orto, seder, ciutadà de Barcelona, reconeix que déu a Arnau Roger, corredor d'orella, ciutadà de Barcelona, que li déu 6 lliures i 7 sous pel preu de certa quantitat de seda que li havia comprat per raó del seu ofici i per usar-la. Promet pagar les 6 lliures i 7 sous abans del proper 27 d'abril.

AHPB: Pere Brines (78/1).

Die sabbati vicesima septima die mensis marcii anno predicto/ [*Interlineat*: Fuit cancellatum seguens instrumentum de voluntate dicti Arnaldi Rogerii die sabbati septima/ mensis Augusti anno a Nativitate Domini M^o CCCC^o Sexto presente testes Bernardo de Fabrica et Anthonio Company/ scriptores Barchinone/.

Ego Ffranciscus de Orto sederius ciuis Barchinone confiteor et recognosco vobis Arnaldo Rogerii/ curritori auris ciui eiusdem ciuitatis quod debeo vobis sex librarum et septem solidos mo-/ nete barchinonense de terno racione et pro precio certe quantitatis serici quam a vobis emi, habui/ et recepi [*interlineat*: racione dicti mei officii et causa utendi eodem]. Et ideo renunciando excepcione peccunie etcetera convenio et bona fide promitto vobis quod dictas sex libras et septem solidos solvam vobis hunc ad vicesi-/ mam sextam diem mensis aprilis proxime venturi sine missione aliqua etcetera/ promitto vobis quod restituam, solvam et emendabo omnes missiones etcetera/ super quibus missionibus etcetera. Et pro hiis complendis etcetera. Obligo me personaliter/ et omnia bona etcetera et iuro/.

Testes Matheus de Ortis et Anthonius Company scriptores Barchinone/.

2

24 de novembre de 1406.

Pere Falcó, seder, ciutadà de Barcelona i Pere Ferrer, seder ciutadà de la mateixa ciutat, formen societat per tres anys per dedicar-se al seu ofici de tintorers. Es comprometen a dividir-se els guanys a parts iguals mentre durés la societat, i a ser fidels i lleials. Acorden complir amb les condicions sota pena de 20 lliures (la meitat per l'altra part, que no incomplís i l'altra per al veguer o un altre oficial).

AHPB: Pere Brines, Manual (78/1).

Ego Petrus Falchó, sederius, ciuis Barchinone ex una et ego Petrus Ferrarii, sederius/ ciuis dicte ciuitatis pertibus ex altera gratis etcetera facimus, inhimus et contrahimus inter/ nos societate a presenti die ad tres annos primo et continue venturos duraturam/ sic pro durante dicta societate inter nos laborabimus et negociabimur prout melius et/ utiliter potuerimus et

poterit uterque nostrum in dicto officio nostro tinctu-/ rarie et dividemus inter nos equis pertibus totum id quod ad manus nostras re-/ vere ratione dicti officii durante dicta societate [*interlineat*: dedistis logerio hospicii et aliis missio-/nibus in accione dicti officii nostri appartinerit facere et sustinere]. Et dicemus et scribemus unus alter de/ omnibus veritate et aliis nos habuerimus inter nos ad iuncte fideliter atque bene in-/ tegratur tamen quod si alter nostrum forsam infirmaretur habeat providi in omnibus/ et necessariis de denariis dicte societatis item quod nostrum non possit opera-/ re in misi in hospicio in quo regetur dicta nostra societas [*interlineat*: nec recedere ab hac/ activitate sive voluntate alterius]. Et hec omnia/ promittimus unus nostrum alter ad iuncte accende et complere sub pena viginti-/ librarum barchinone de qua pena medietas parte nostrum predicta tenenti et observanti/ adquiratur et altera medietatis vicario Barchinone vel alii eucumque officiali/ qui de hiis fecerit exequucione que pena tociens committatur quociens et/ qua pena conusta etcetera. Et pro hiis complendis tenendis etcetera obliga-/ mus unus nostrum alter ad iuncte omnia bona etcetera. Et iuramus/ Testes Bernardus de Fabrica et Anthoni Company, scriptores Barchinone.

3

30 de març de 1408.

Margarida, dona de Llop Armer, ciutadà de Barcelona, que primer va estar casada amb Joan Aguller, difunt, signa contracte d'aprenentatge per que la seva filla Caterina, de 8 anys, assisteixi durant 8 anys a Maria, sedera, dona de Berenguer Genovès, beiner. La mestressa promet alimentar, vestir de llana i lli i calçar l'aprenenta i els darrers tres anys donar-li dos draps nous de 13 sous per cana.
ACB: Julià de Roure (422)

Ego Margarita, uxor Luppi Armerii, cuius Barchinone, que primo fui uxor Johannis/ Aguillerii, quòndam cuius dicte ciuitatis, gratis et ad octo annos primo et continue venturos/ qui currere incipient prima die mensis aprilis proxime venturi affirmo vobiscum domina Ma-
ria [*interlineat*: sederia], uxor Berengarii Jenoves baynerii cuius Barchinone, Caterinam filiam comunem michi/ et dicto quòndam primo viro meo in etate octo annorum vel inde circa constitutam causa adiscendi offi-/ cium vestrum de cedereria et alii pro serviendo vobis in omnibus mandatis vestris licitis et honestis/ iuxta posse promittens vobis quod dicta filia mea per Totum dictum tempus morabit vobiscum/. Et quod non recedet a vobis etcètera. Quod si fecerit etcètera, dono vobis plenum posse etcètera promitto/ eciam vobis quod dicta filia mea per totum dictum tempus erit bona et fidelis etcètera. Et in fine/ dicti temporis emendabit omnes dies etcètera. Et si quid mali etcètera et pro hiis etcètera ffideiubendo/ in hiis pro dicta filia mea obligo bona mea etcètera. Renunciando etcètera iuro etcètera. Ad hec ego dicta/ Maria, quod làudans predicta et convenio et promitto vobis dicte Margarite quod ego per Totum dictum tempus providebo dictam filiam vestram in comestione et potu, vestitu et calciatu/ lane, lini et sotularium et in ultimis tribus annis in duam ipsam panno novo alicuius/ coloris valoris terdecim solidorum barchinonenses de pro canam et colam ipsam sanam et/ infirmam ad usum et consuetudinem Barchinone et docebo tibi dictum meum/ officium sederie prout melius adiscere poterit [et colam ipsam sanam/ et infirmam ad usum et consuetudine Barchinone: *tatxat*]et omnia alia faciam et complebo/ ad quod iuxta predicta

tenear. Et pro hiis etcètera obligo bona etcètera hec/ igitur etcètera fiant duo instrumenta etcètera./

Testes Michaelis Poch, mercator, Vincencius Juliani, Johannes/ de la Porta, curritor auris, ciuis etcètera Guillelmus Andree, escriptor/ Barchinonensis.

4

27 de juny de 1422.

Joan Bertran, brogador d'or, ciutadà de Barcelona, reconeix a Joan Canyolli, mercader de Lucca, habitant de Barcelona, que li déu 14 lliures i 6 sous pel preu d'una peça de drap de seda anomenat "baldaquí", brocat d'or, que ha rebut del mercader per raó del seu ofici i per usar-lo.

[El 28 de desembre de 1423 el document va ser cancel·lat per voluntat de Joan Canyolli].

AHPB: Bernat Pi (113/20).

[Interlineat: Die jovis XXIII die/ mensis decembris anno a Nativitate Domini M^oCCCC^oXXIII^o fuit cancellatum seguens instrumentum de voluntate/ Johannes Canyolli, presentibus testibus Simone Muntells, peyerio, ciue et Galcerano Anguera, scriptore/].

Johannes Bertrandi, brogador auri ciuis Barchinone confiteor et recognosco vobis/ Johanni Canyolli mercatori de Lucha, cui Barchinone/ quod debeo vobis/ quatordecim libris et sex solidos barchinonenses de terno racione et pro/ precio cuiusdam pecie panni cirici vocati baldoquini brocati auri/ quam a vobis emi, habui et recepi racione officii/ mei et causa utendi eodem et ideo renunciando etcetera promitto solvere vobis/ hic per totum mensem augusti proxime venturi dampno etcetera, credatur etcetera, obligo/ me personaliter et bona etcetera, iure etcetera, hec igitur etcetera./

Testes Bernardus Isern, Raymundus Cardona, ponderatores pensi/ regalis ciues et Ffilipus Miralpeix, scriptor habitator Barchinone./

5

19 de febrer de 1438.

Bernat Miró, mercader ciutadà de Barcelona signa un contracte amb Beatriu, donzella filla del difunt ciutadà de Barcelona, Andreu Gironès, pel qual es compromet que Maria, filla de Ramon Miró, difunt, neboda seva de 10 anys estarà com a aprenenta amb Beatriu a fi d'aprendre el seu ofici de sedera. La durada del contracte d'aprenentatge s'estipula en 6 anys. Beatriu es compromet a vestir, calçar amb llana i lli, i alimentar a Maria durant aquest temps i al final del període d'aprenentatge pagar-li 8 florins d'or aragonesos.

Die mercuris XVIII februarii anno predicto (1438)

Ego Bernardus Miró, mercator ciuis Barchinone, gratis ad sex annos primo/ venturos qui currere incipiant die prima marcii proxime venturi affirmo/ Beatrici, donicelle filie Andree Geronés, quondam ciuis Barchinone, Maria filiam Ray-/ mundi Miró, quondam, loci de Bonastre, nepotem meamsive neboda, in etate decem/ annorum constitutam eam adistendi

officium vestrum de sedera et alios sirvendi/ vobis in omnibus mandatis vestris licitis et honestis die noctuque iuxta posse/ sive promitteo vobis dare operam cum effectu omni exepcione remota quod/ dicte Maria per dictum tempus non recedet a vobis seu a vestro servicio absque licencia/ et permissu vestrisubique emendavit vobis omnes dies et horas quas racione fuge,/ infirmitatis aut alios a vobis son a vestro servicio absens fuerunt simul cum/ omnio domino et missione que inde feceritis super quibus et pro his obligacione/ bona mea et iuro etcetera ad hec ego dicta Beatrix acceptans dictam Ma-/ riam in discipulam convenio et promitto vobis dicto Bernardo Miró quod per dictum tempus/ sex annorum providebo ipsam in cibo et potu vestiti et calciatu lane/ et lini ad mei noticiam et alia colam ipsam sanam et egia ad usum et consuetudine/ Barchinone et in fine dicti temporis dabo tibi pro solidata octo florenos auri aragonum/ et dictam artem tibi docebo ut melius adistendi poterit et pro his obligacione bona/ mea et immo.

Testes Anthonius Gonet, cortigiarius et Anthonius Pont, agricul-/ tor impositionis cuius Barchinone.

6

6 d'octubre de 1440.

El seder barceloní Berenguer de Roda, i Joan de Toledo, teixidor de draps d'or i de seda, i de veleria i de perxes formen societats en la que Berenguer de Roda aporta el capital inicial i Joan de Toledo el seu treball. Els dos socis acorden repartir-se els guanys a parts iguals.

Die jovis VI° octobris anno predicto/

Instrumentum capitulorum factorum et firmatorum per Beren-/ garium de Roda, sederium ciuem Barchinone ex una parte et Johannem/ de Toledo, texturem pannorum auri et sirici et de veleria de/ perxes ex altera parte quequidem capitula sunt tenore seguente:/

Capitols fets e concordats e correns de diyous a VI de octubre/ de l'any Mil CCCC^o XXXX° e sent en apers continus e corrents/ fermen companyia en Berenguer de Roda seder e en Johan de/ Toledo texidor en obrar totes e sengles condicions de textits de draps/ d'or e de seda e de veleria e perxes en totes guises a ells sabens/ fer e mil profitosos en aquesta forma que totes les necessitats/ per a les dites coses a ffer lo damunt dit Berenguer de Roda bestraurà/ e lo dit Johan executarà de obrar e lo profit mig per mig/ a cascun. Es entès que la despesa de menyar e de beure pach/ lo dit Johan a coneguda del senyer en Cristòfol [*espai en blanc*], argenter/ e si per aventura en res lo dit Berenguer de Roda e Johan de Toledo/ eren en contesa des res que ara per lavors e lavors per ara/ volen ells ensemps que lo dit Cristòfol sia jutge.

7

15 de març de 1445.

Bernat Vives procurador del seu pare, reconeix a Rafael Oller que li deu 30 lliures i 15 sous de la resta del preu de 3 bales de seda que li havia comprat. Promet pagar la dita suma en els propers vuit mesos.

AHPB: Antoni Vilanova (165/17).

Bernardus Viveri procurator predictus dicti domini patris mei prout constat/ per instrumentum inde factum in possessione dicti notarii XV die mensis Marcii/ Anno a Nativitate Domini M^o CCCC^o XL° V^o et eciam nomine meo proprio confiteor et recognosco vobis/ Dicto venerabili Rafaeli Ollari presenti quod debeo vobis triginta libras et/ quindecim solidos barchinonenses racione reste et firmamenti compoti trium/ balenorum cirici quod compotum fuit inter me dictis novibus et vos firmatum/ et ideo renunciando etcetera novibus predictis et utroque nomine insolium promitto ipsas/ vobis dare et solvere a die presenti ad octo menses primo venturos/ sine etcetera salarium procuratoris est intus dictam ciuitate quod extra/ decem solidos barchinonenses ultra quos etcetera missiones etcetera damna/ etcetera credatur etcetera novibus predictis et utroque nomine insolium obligo bona/ mea mobilia et immobilia etcetera renunciando etcetera et volo quod super hiis possitis et valeatis me dictis novibus convenite coram quibuscumque curiis quibus/ volueritis etcetera iuro et cetera hec igitur et cetera. / Testes proxime dicti./

8

7 de febrer de 1448.

Magdalena, vídua del mercader ciutadà de Barcelona, Gabriel Carman, reconeix haver rebut de Bartomeu de Medici, mercader florentí, 56 lliures, 6 sous i 6 diners per raó de 9 canes i 6 pams de vellut vellutat blau i 10 canes i 6 pams de vellut de grana que per voluntat d'ella havia venut a Lluç Carman, que viu amb ella i Gabriel Arbúcies, mercader ciutadà de Barcelona.

AHPB: Honorat Saconamina (166/9).

Die mercurii septima die mensis february anno Cadragesimo/ predicto Magdalena, uxor venerabili Gabrielis Carman, quondam, mercatoris ciuis Barchinone/ confiteo et recognosco vobis venerabili Bartholomeo de Medici, mercatori florentino predicti quod/ dedistis et solvistis michi numerando quinquaginta sex libris/ sex solidos et sex denarios barchinonenses de terno racione illarum nonem cannarum et sex/ palmorum [*interlineat: panni*] de vellut vellutat blau et decem cannarum et sex palmorum/ de vellut de grana, quem pannorum de voluntate mea tradidistis et/ vendistis unam Lucham Carman, meum comorante Gabrieli Arbussiorum/ mercatori cui Barchinone volo tamen quod per hoc apoche instrumento quo fiat per inde unum/ aliquo in aliquo seu aliquibus contractibus inter vos et dictum Lucam/contracto quamvis racione etcetera renunciando.

Testes Gabrieli de Listrossi mercator florentinus, Raphael Ledo/ sucrerius ac Johannes Mayans, notarius ciues Barchinone.

9

27 de juny de 1449.

Joan d'Aguilar, mercader reconeix haver rebut de Gaspar Martí, mercader ciutadà de Barcelona, 129 lliures 1 sou i 4 diners que li devia per un conjunt de teixits de seda, setí, domàs i vellut.

AHPB: Honorat Saconamina (166/11).

Johannes d'Aguilar, mercator ciuis Barchinone confiteor et recognosco vobis/ Gaspari Mertini, mercatori ciui dicte ciuitatis predicti quod modo subscripto/ dedistis et solvistis michi omnes illas centum viginti novem/ libras, unum solidum et quatuor denarios barchinonenses quas vos michi/ debebatur certis de causis et pro quibus quindecim et XXVIII librarum I solidum et/ quatuor denarios vos dedistis et tradidistis michi pro inhacione seu/ securitate earum de res sequentes [tatxat: de quibus] primo tres cannas, quinque/ palmos et unum quart velluti carmesí item quinque cannas et/ duos quarts de cetí carmesí item octo cannas de domesquí leo-/ nat item tres cannas et quatuor palmos de domesquí negre/ item septem cannas quatuor palmos et trium quarts de domesquí/ morat item sex cannas quinque palmos et trium quarts de vellut/ vert item et septem cannas et unum palmum de vellut morat/ ex quibus rebus de voluntate vestra vendidi hec que securitur/ scilicet tres cannas quinque palmos de vellut carmesí, item tres cannas et/ sex palmos de cetí carmesí item septem cannas septem palmos et trium quarts/ de domesqui leonat item duas cannas et duos palmos de domesquí/ nigre item septem cannas et quatuor palmos de domesqui morat/ precio centum quinque librarum octo solidorum et octo denariorum barchinonenses quas penes/ me in solutum prorata dictarum CXXVIII II I s VIII denariorum et/ ex quibus rebus pro tuicione mea per vos michi tradidistis, vendistis tamen/ proxime dictis restarunt penes me res sequentes primo una cana duos palmos/ et unum quart de cetí carmesí item unam canam unum palmum et duos/ quarts de domesqui negre item sex cannas quinque palmos et tres quarts/ de vellut vert item et septem cannas et unum palmum de vellut morat que/ res de voluntate vestra tradidi venerabili Johanni Çes Avasses mercatori ciui dicte/ ciuitatis qui pro vobis michi dedit et solvit numerando viginti tres/ libras duodecim solidos et novem denarios dicte monete michi restanti/ ad complementum dictarum CXXVIII librarum I solidum VII denariorum et ideo renunciando/ cum etcetera fiat utrique nostrum unum instrumentum etcetera./
Testes proxime dicti./

26 d'abril de 1452.

Joan de Viladecans, ciutadà de Barcelona i Joan de Bergamo, d'origen llombard signen un contracte per al qual el segon es compromet sota una pena de cinc-centes lliures barceloneses a treballar a casa de Joan de Viladecans durant un període de quatre anys, que començarien a comptar a partir del primer dia de treball a casa de Joan de Viladecans. S'estableix que Joan de Viladecans determinaria amb qui treballaria Joan de Bergamo i aquest només podria treballar amb aquestes persones i amb ningú més. De la mateixa manera únicament Joan de Viladecans podria determinar on treballaria Joan de Bergamo. Durant aquests quatre anys Joan de Bergamo hauria de confeccionar draps de seda. També s'acorda que Joan de Bergamo no podria demanar protecció no de la Reina, ni del primogènit, ni del governador de Catalunya, ni de qualsevol oficial, ni eclesiàstic, ni seglar, sota pena d'haver de pagar les dites cinc-centes lliures. D'aquestes cinc-centes lliures la meitat correspondria al rei o a l'oficial que faria execució d'això i l'altra meitat per a Joan de Viladecans. Joan de Bergamo es compromet a no ensenyar el seu ofici de teixidor de draps de seda a ningú durant el dit període de quatre anys sota la pena esmentada. El preu de la cana de setí s'estableix en 5 lliures i 6 diners i Joan de Viladecans no podria demanar-ne més, per la cana de vellut guanyaria 14 lliures i per la de vellutat 18 lliures i no en

podria demanar més sota pena de 100 lliures. Durant els quatre anys que duraria el contracte, Joan de Viladecans es compromet a donar allotjament a Joan de Bergamo. Si per alguna raó Joan de Bergamo no volia o no podia segur treballant per Joan de Viladecans durant aquests quatre anys, aquest el podria acomiadar, però Joan de Viladecans li haurà de proporcionar allotjament i menjar durant un mes. Joan de Bergamo es compromet a donar a Joan de Viladecans tot el guany i profit que pogués aconseguir treballant en el seu ofici durant els quatre anys que duraria el contracte sota pena de 100 florins d'or i que no ensenyaria a ningú l'ofici de teixir draps de seda sota pena de 500 lliures barcelonines. Dels guanys que Joan de Viladecans obtindria de la venda dels draps de seda, a Joan de Bergamo li lliuraria un 15%. També acorden que si durant un mes Joan de Viladecans no podia donar feina a Joan de Bergamo, per manca de seda o per algun altre motiu, Joan de Bergamo no treballaria per ningú durant aquest temps sota l'esmentada pena. Mentre Joan de Viladecans proporcionés a Joan de Bergamo les eines i la matèria primera per treballar, aquest no podria fer-ne ús per treballar per cap altre persona sense permís de Joan de Viladecans.

AHPB: Pere Soler (120/5)

Die mercuri XXVI^a Aprilis Anno a Nativitate Domini M^o CCCC^o LII°

Instrumentum capitulorum firmatorum inter Johannes de Viladecans, ciue Barchinone ex/ una parte et Johannes de Bergamo, lombardum ex parte altera et fuit tenoris/ següent:

Capitols fets concordats e firmats entre en Johan de Viladecans/ ciutadà de Barchinona, de una part e Johan de Bergamo lombart de la/ ciutat de Bergamo de la part altra.

Al full següent:

E primerament es concordat entre les dites parts que lo dit Johan de Bergamo/ se obliga sots pena de cinchcentes lliures Barchinonenses que ell en spay de quatre anys/ primer vinents los quals comensaran lo jorn que ell comensaran de fer feina/ en casa del dit Johan de Viladecans o alla hon lo dit Johan de Viladecans on volra/ o elegira o ab aquells que lo dit Johan de Viladecans volra o ab altri/ ni ab neguna persona del món o en neguna part del món [borrós]/ quatre anys ço és de draps de seda sots obligació sa plena de sots bens/ mobles e immobles hauts e havedos permetent lo dit Johan de Bergamo/ que les dites coses no allegara guiatge ni sobre / de la Senyora Reyna ni de son primogenit ni del Governador de Cathal-/ lunya ni del qual sevol official axi eclesiastic com seglar d'aço havent po-/ der e si ho feya vol que sia tengut en la dita pena de les dites/ cinchcentes lliures de las quals encars que sia comesa la meytat sia del/ senyor Rey o de aquell oficial qui de aço execució farà, e l'altra part/ al dit Johan de Viladecans e ho jura.

Testes Anthonius Roig et Gaspar Vila, sutoris et Gabriell Balest/ cotonerius.

Item mes avant promet lo dit Johan de Bergamo que durant los dits quatre anys ell/ no mostrarà lo dit offici de fer los dits draps de seda a alguna persona o persones sots/ la dita pena sens licencia e voluntat del dit Johannes de Viladecans de la qual licen-/ cia age a parer per carta publica presa per notari de Barchinona.

Testes predicti

Item mes avant se obliga lo dit Johan de Bergamo [tatxat: de obrar que lo dit Johan de Viladecans]/ de obrar la cana del setí a rahó de V lliures, VI diners la cana e que non gos demanar més avant/ sots pena de cent lliures de la dita moneda e lo vellut haia obrar a raó de XIII lliures la/ cana e lo vellutat a raó de XVIII sous la cana e que non puscha demanar ni haver més/ avant sots penes de les dites cent lliures.

Testes predicti

Item lo dit Johan de Viladecans promet al dit Johan de Bergamo de donar loch/ al dit Johan

de Bergamo durmirà durant lo dit temps dels dits IIII anys mentra/ farà feyna ab lo dit Johan de Viladecans e per açó attendre e complir que/ obliga sos béns e ho jura./

Item més avant es content lo dit Johan de Bergamo que si cars era que lo/ dit Johan de Viladecans no volia obrar dels dits draps de seda per no voler ho o per no haber si bé o per qualsevol altra rahó durant los dits IIII anys lo dit/ Johan de Bergamo es content que lo dit Johan de Viladecans li do comiat o avia-/ ment emperò per que lo dit Johan de Bergamo hage algun endressament lo/ dit Johan de Viladecans li haga a donar a menjar e beure en casa sua/ per spay de hun mes ho li hage a fer la messió a coneguda del dit Johan de Viladecans e per açó attendre e complir lo dit Johan de Viladecans ne obliga/ al dit Johan de Bergamo tots sos béns mobles e immobles hauts e havedors e/ ho jura.

Testes predicti

Item mes avant jura lo dit Johan de Bergamo de dar al dit Johan de/ Viladecans tota endressada e tot guany que puxa e de esser bo e leyal [*tatxat*:al dit]/ en lo dit offici e de fer lo tan bo nich hage en Barchinona sots pena / de cent florins d'or d'Aragó e açó tot per augmentar e profitar al dit Johan/ de Viladecans. E que no gos endressar ni dar camí ni ensenyament a neguna/ persona com ne porà fer dels dits draps de seda sots pena de D lliures barchinonines./

Testes predicti

Item mes avant lo dit Johan de Viladecans es content que d'aço que nostre senyor/ Déu hi donarà de guany en los dits draps de seda de dar al dit Johan de/ Bergamo lombard XV per centenar. Et si cars es que per falta de seda o per altra/ cars lo dit Johan de Viladecans no podrà dar recaptació de feyna sperant que lo dit/ Johan de Viladecans li hage a fer la messió un mes mentre lo dit Johan de/ Bergamo no faria feyna. E si cars és que restave més avant del dit mes,/ lo dit Johan de Viladecans no li sie tengut de baiuli res ni ell non gos fer entre/ tant fer a negu ni dar endressament sots la proper dita pena.

Testes predicti

Item més avant son concordades les dites parts que mentre que lo dit Johan de/ Viladecans mena lo forniment necessari a fer los dits draps e eynes per tant/ que lo dit Johan de Bergamo no puga fer feyna ni endressar a negun ni a neguna/ en res del dit offici ab negun e ho jura. E açó sots pena de cent lliures barchinonines fins/ a tant lo dit Johan de Viladecans ho hage mes apunt ni apres més ho ho apunt sens licencia/ del dit Johan de Viladecans de la qual licencia haga a perer ab carta publica presa per notari de Barchinona/. Et ideo nos dicte pertes laudantes et approbantes etcetera.

Testes Anthonius Roig et Gaspar Vila, sutores et Gabriel Ballester cotonerius, ciues Barchinone.

26 de març de 1453.

Baltasar de Maiolino, mestre de teixir, filar i tòrcer seda i Domènec de Lucca, mestre de draps d'or, de plata i de seda habitants de Barcelona, rebent d'Urbano Tanquerio i de Caterina, muller de Galceran Dusay, difunt ciutadà de Barcelona, procuradora de lliure i general administració, legítimament constituïda amb l'honorable Joan Galceran Dusay, ciutadà de la dita ciutat, fill seu, el primer dia de la mateixa venda consta a l'instrument en possessió del notari el dia 7 de mes de maig de 1451 i per 3 anys, durant els quals tindrien casa. Venen a Joan D'Aguilar i Joan D'Aguilar el seu fill, tot l'usdefruit i

tota comoditat que durant el dit temps tinguessin en la dita casa situada al lloc anomenat lo pla d'en Llull. S'estableix que el preu total seria de 60 lliures, a raó de 20 lliures per any i que els pagaments es farien cada mig any. El pagament el farien Joan D'Aguilar i Joan D'Aguilar el seu fill i si en acabar el temps del lloguer hi hagués cap desperfecte en la casa també se'n farien càrrec.

AHPB: Honorat Saconamina, Manual (166/14).

Baltasar Migelino magister trahendi, filandi et torsendi sedes et Dominicus de Lucca/ magister pannorum auri, argenti et cerici habitatores Barchinone habentes de infrascriptus dominum/ Urbano Tanquerio magistro pannorum auri, argenti et cerici [*interlineat.*: vendicione] ab honorabili domina Caterina/ uxor honorabili Galcerani Dusay, quondam ciue Barchinone procuratrice cum libera et generali administracione/ legitime constituta ab honorabilis Johanne Galcerano Dusay, ciue dicte ciuitatis eius filio primo de/ ipsa vendicione plene constat instrumento inde recepto in possessione notarius infrascripti septima die mensis/ maddi anno a Nativitate Domini M^o CCCC^o L^oI^o.

Idcirco gratis etcetera a septima die men-/ sis maddi proxime venturi ad tres annos et nunc primo et continue venturos per quod tempus/ nos habemus tenere hospicium infrascriptum vendimus et ex causa vendicionis concedimus vobis/ honorabili Johanni d'Aguilar et Johanni d'Aguilar mercatori ciuibus dicte ciuitatis totum/ usum fructum ac comoditate illius hospicii quod vos titulo predicto per totum dictum tempus ha-/ bemus et possidemus in dicta ciuitate in loco vulgariter dicto pla del Lul et/ ante ac sens propie regum molendinorum regalum et tenetur per certos duos ad/ certum censum quod licet anno solvendum certo termino per me dictus Galceranus Dusay/ solvere tenetur sive dampno e missione vestrorum hanc naque etcetera simus etcetera per-/ tinentes vobis tradere possessiones etcetera vel vos etcetera preterea cedimus vobis iura etcetera/ quibus iuribus etcetera quod nos enim etcetera precium est per totum dictum tempus trium annorum/ sexaginta librarum barchinonenses de terno ad racione viginti librarum pro quolibet anno que/ quod precium solvere habeatis dicto honorabili Johanni Galcerano Dusay del medio in/ medium annum sine dampno e missione vestri et vestrorum renunciando etcetera. Dando etcetera/ in super promittimus vobis quod dictus honorabilis Galceranus Dusay non ahicet vos a predictis/ nos vobis venditis racione majoris minoris vel consumlis precii nec racione vendi-/ cionis perpetualis nec temporalis nec racione proprii usus nec ex quacumque alia racione/ imo faciemus vos here etcetera obligo meum insolium bona etcetera renunciando etcetera iuramus/ etcetera ad hec nos dicti Johannes D'Aguilar et Johannes D'Aguilar laudamus/ predicta etcetera convenimus et promittimus vobis dictis Baltasari et Dominico quod nos solven-/ dum precium dicto honorabilis Johanni Galcerano Dusay modo superium enarrato et quod in fine dicti/ temporis restituemus sibi dictum hospicium in aliquo non deteriorato culpa mei obligo/ uterque meum insolium bona etcetera renunciando etcetera iuramus etcetera hec igitur etcetera ffiant etcetera./

Ad hec ego dictus Johannes Galceranus Dusay laudans predicta etcetera convenio et/ promitto vobis dictis Johanni et Johanni D'Aguilar quod cartam predictam non faciam vel ultima aliquo/ iuro etcetera.

Testes predicti.

Jaume de Zani, mestre de draps de seda de la ciutat de Venècia, resident a Barcelona promet al mestre de draps de seda Antoni de Luca, habitant de Barcelona, que elaborarà 2 peces de drap de seda de vellut o vellutat perfectament, "com aquelles que venien de Gènova o Venècia" i que residirà a casa seva fins que haurà elaborat les dites peces. Es compromet a no marxar ni faltar al servei del mestre fins que haurà elaborat les dites dues peces i que mentre resideixi a la ciutat i al principat de Catalunya no treballarà amb cap persona dedicada al seu ofici, excepte Antoni de Lucca. Es compromet a complir amb el dit sota pena de 25 lliures barcelonines. Per la seva banda, Antoni de Lucca promet pagar 8 sous i quatre diners per cada cana de vellut i 11 sous per cada cana de vellutat i pagar-li per tant com treballés i promet oferir-li llit a casa seva mentre treballés per ell però únicament això.

AHPB: Honorat Saconamina (166/14).

Jacobus de Zani, magister panni cerici, ciuitatis Vanecie nunc vero Barchinone/ residens gratis etcetera convenio et bona fide promitto vobis magistro Anthonio/ de Luca, magistro panni cerici habitator dicte ciuitatis presenti quod ego operabo/ vobis duas pecias panni cerici de vellut seu vellutati bene et ita bene/ perfectas sicut illas que venerunt de ciuitate Janue vel Vanecie et etiam/ promitto vobis quod morabor vobiscum usque quo habuero perfectas dictas duas pecias/ et quod non recedam a vobis seu servicio vestro absque vestri licencia seu permissu/ quod si fecero dono vobis licencia et plenum possessione me capiendi et captum in possessione vestra/ reducendi et cogendi me ut faciam vobis dictas duas pecias cerici et iusque promitto/ vobis quod si ego morabo in predictae ciuitate vel principatu Cathalonie ego non/ laborabo cum aliquo de dicto meo officio nisi vobiscum. Et hec faciam et facere promitto/ sum pena XXV librarum barchinonensis ternum/ curie etcetera que tocians comittatur quociens etcetera qua soluta etcetera nichilominus etcetera obligo/ bona etcetera iuro etcetera. Ad hec Ego Anthonius de Luca predictus laudans predictam etcetera promitto/ tibi dicto Jacobo quod dabo tibi pro faciendo qualicet cannam de vellut octo solidos et quatuor/ denarios barchinonenses et pro qualicet cannam de vellutat undecim solidos eiusdem monetarum in continentum/ cum habueris lavoratum scilicet tantum quantum lavoraveris et tenebo te in domo meo/ et dabo tibi lectum et non ultra obligo bona etcetera iuro etcetera hec igitur etcetera ffirmato virique etcetera/ .

Testes Andreas Soller , Nicholaus Crexells, mercatores, habitatores et Johannes/ Mathei, notarius ciuis Barchinone.

13

5 d'abril de 1453.

Jaume Avella, de 20 anys, procedent de València i ara habitant de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge amb Antoni Figatelli, mestre de draps de seda habitant de Barcelona per servir-lo i assistir-lo en el seu ofici i en tots els seus manaments lícits i honestos. Antoni Figatelli es compromet a ensenyar el seu ofici de teixidor de draps de seda el millor que pugués al seu deixeble i durant els 5 anys que duraria l'aprenentatge li proporcionaria la manutenció i el vestit i el calçat necessaris.

AHPB: Honorat Saconamina (166/14)

Jacobus Avella, oriundus ciuitatis Valencie nunc vero Barchinone residens gratis etcetera a

die/ presenti qua hoc presentis confititur instrumentum ad quinque annos primo et continue venturos me/ affirmo vobiscum Anthonio Figatelli, magistro pannorum cerici habitator Barchinone causa servien-/ di vobis in addistendi dictum vestrum officium et aliis serviendi vobis in omnibus mandatis vestris licitis/ et honestis promittens vobis quod per totum dictum tempus ero vobis bonus, fidelis et legalis omne/ bonum vobis perquirendo omneque dampnum pro meis viribus evitando et quod per totum dictum/ tempus morabor vobiscum et non recedam a vobis et non recedam a vobis seu servicio vestro absque vestri licencia/ in possessione vestro reducendi et cogiendi ut serviam vobis per dictuum tempus et quod in fine/ dicti temporis emendabo vobis et vestris omnes dies et horas quibus a vobis seu servicio vestro/ absens fuero tam racione fuge infirmitatis quod alia culpa mei quod siquis meli vel damni/ vobis seu bonis vestris fecero id vobis restituere promitto sine etcetera dampna/ etcetera credatur etcetera obligo bona etcetera iuro etcetera major ego dictus Jacobus XX annorum/ renunciando etcetera ad hec ego Anthonius Figatelli predictus laudans predicta etcetera et/ acceptans te dictum Jacobum Avella in discipulum meum convenio et promitto tibi/ quod docebo tibi dictum meum officium prout melius potero et in ipsum adistere volueris/ et quod providebo te per totum dictum tempus in co po vestitu et calciatu ad mei/ noticia et quod colam te panum et aguam per totum dictum tempus ad usum et consue-/ tudine Barchinone obligo bona etcetera iuro etcetera hec igitur etcetera fiat virique etcetera/.

Testes Johannes Mathei notarius et Johannes Raphael Fexes, scriptor habitatores/ Barchinone.

14

3 de setembre de 1454.

El barber Pere Ribes signa un contracte per al qual el seu fill Sebastià de 13 anys estaria com a aprenent a prop del brodador d'or i seda Joan Pere durant un període de 5 anys per a aprendre el seu ofici. Durant el període d'aprenentatge el mestre es compromet a ensenyar al deixeble el seu ofici i a donar-li menjar, beguda, vestit i calçat.

AHPB: Antoni Vilanova (165/26).

Die martis III^a dicte mensis Septembris anno predicto/

Petrus Ribes, barbiconçor ciuis Vici, pater et legitimus administrator Sabestiani/ filii mei in etate XIII anni constituti gratis etcetera a ffeste beate Marie presentis mensis/ septembris ad quinque annos tunch primo et a continue venturos, mitto et afirmo vobiscum/ Johanne Petri, brodatore auri et cirici ciue dicte ciuitatis dictum filium meum causa addis-/ tendi officium vestrum et aliis pro serviendo vobis in omnibus mandatis vestris licitis et honestis pro-/ mittens me facturare etcetera et a servicio vestro non recedet absque vestri licencia et permissu/ quod si facerit dono vobis possessione quod possitis ipsum ubique inveneritis capere etcetera et cogere/ etcetera et emendavit dies etcetera. Et si quid mali etcetera pena est centum/ solidos barchinonenses ternum curie etcetera que tociens etcetera qua soluta etcetera nichilominus etcetera/ missiones etcetera damna etcetera credatur etcetera obligo ipsum filium meum personaliter/ etcetera et omnia bona mea mobilia et immobilia etcetera renunciando etcetera iure etcetera ad hec ego dictus Johannes/ Petri laudans predicta acceptansque dictum Sabestianum in discipulum meum promitto/ ipsum docere officium meum iuxta possessione et providere ipsum in comestione potu, vestitu et calcia-/ tu bone

et decente ad mei noticia et alii colam ipsum sanum et consuetu-/ dinem Barchinone obligo bona mea mobilia et immobilia etcetera hec igitur etcetera fiat dono etcetera.
Testes Petrus Folch et Petrus Pi, scriptores habitatores Barchinone.

15

23 de desembre de 1454

Baltasar Maiolino, mestre de filar i teixir seda, habitant a Barcelona i la seva muller Martina reconeixen a Joan i Joan D'Aguilar, el seu fill, que els deuen 21 lliures, 13 sous i 3 diners de moneda barcelonina per raó d'uns béns mobles que li havien venut aquests per fer la seva feina. També deuen el lloguer de la casa situada al pla d'en Llull on fan els dits draps de seda. Prometen pagar aquest deute el dissabte vinent, en 8 dies: 11 sous i així cada 8 dies 11 sous fins pagar la quantitat total de 21 lliures 13 sous i 3 diners. Com a garantia del pagament es posa la dot i l'esponsalici de la dona de Baltasar Maiolino, Martina.
AHPB: Honorat Saconamina (166/15).

Balthasar Maiolino, magister filandi et torsendi ciuis Janue, nunc Barchinone residens/ et Martina uxor eius confiteor et recognosco vobis honorabili Johan et Johan D'A-/ guilar mercatori ciuibus Barchinone [*interlineat*: quod debemus vobis] viginti una libris, terdecim solidos et tres denarios/ monete Barchinonense iam racione certorum bonorum mobilium per vos ad opus mei emptorum/ quoam eciam racione illius pertis logeri quod vobis solvere tenebar illius hospicii in quo dicti/ panni cete fiebant quod est in platea Llulli dicte ciuitatis et ideo renunciando etcetera/ promittimus vobis solvere hoc videlicet modo videlicet a die sabbati primo venienti/ ad octo dies undecim solidos et sic deinde de octo in octo diebus undecim solidos/ usque ad integram solucionem dictarum viginti unus librarum terdecim solidarum et trium/ denariorum sue etcetera salarium procura quod qualicet die qua laborare contur-/ get in ius decem et extra quindecim etcetera ultra quos restituere promittimus non firmis etcetera sub pe-/ na centum solidorum tercium curie etcetera dicte pertis vobis etcetera quaquidem pena etcetera/ obligo bona et utriusque insolium etcetera renunciando etcetera et ego dicta Martina certifi-/ cata bene velleyanti etcetera et auctentice etcetera et doti etcetera et firmo scrip-/ tura tercii in libro terciorum curie honorabili vicarii Barchinone ciui etcetera iuro etcetera.

Testes Lazaro de Nicolau de Negro et Franciscus Figuerola textores/ panni cete ac Johannes Sunyer scriptori, habitantes Barchinone.

16

23 de desembre de 1454.

Baltasar Maiolino i la seva dona Martina reconeixen a Joan D'Aguilar i Joan D'Aguilar, el seu fill, que els han donat una túnica de dona de drap violat de grana sense folradura, una gonella vermella de grana folrada de tela negra amb "perfil de roseus" i altres teles.

AHPB: Honorat Saconamina (166/15).

Baltasar Maiolino et Martina uxori eius predicti confiteor et recognosco vobis Johanni/ et

Johanni d'Aguilar mercatori ciuibus Barchinone quod dedistis et restituistis nobis/ in presencia notarius et testium tunicam unam femineam panni violat de grana/ sens folradura una gonella vermella de grana forrada de tela negra/ ab perfil de roseus un pordomas de velut negre forrat de drap vio-/ lat etcetera facius apocam etcetera.

Testes proxime dicti et Vicencius Brull mercator habitatores Barchinone.

29 de novembre de 1455.

El mercader Bartomeu Miró contracta a l'aprenent Gabriel Picó per que assisteixi durant tres anys al mestre Francesc de Jacobo procedent de Venècia, mestre de draps de seda.

AHPB: Bernat Montserrat (159/27)

Die sabbati XXVIII^a mensis novembris anno a Nativitate/ Domini Millesimo CCCC^o L^oV^o/ Bartholomeus Miró, mercator ciuis Barchinone, procurator ad hec legitime cons-/ titutus ad Anthonio Pichó, mercatore ville Uldecone, diocesis Dertuse ut constat/ de ipsam curacione plene instrumento publico inde facto Dertuse vicesima sexta men-/ sis iunii proxime lapsi clausque per distertum Anthonium Giner auctoritate regia notarius publi-/ cum Dertuse et ego Gabriel Pichó, filius dicti Anthonii Pichó asserens me vicesima/ iuramenti per me inferius prestiti etatem quatordecim annorum plenarie exce-/ ssise gratis et dictis novibus a prima die mensis decembris ad tres annos/ et medium tunc primo venturos mittimus et affirmamus scilicet me dictum Ga-/ [brielem Pichó vobiscum Ffrancisco de Jacobo de Vanecia, magistro pannorum cerici/ nunc moram trahente in dictam ciuitatem Barchinone presente causa scilicet adicendi/ dictum vestrum officium in ciuitate Barchinone et aliis pro serviendo vobis scilicet in eadem/ ciuitate tum et non in aliis pertibus in omnibus vestris mandatis licitis et nocte dieque/ et promittentes ipsis novibus scilicet ego dictus procurator quod dabo operam cum effectu et/ quod per totum dictum tempus ipse Gabriel stabit vobiscum et ego idem Gabriel stabo/ vobiscum et infra dictum tempus a servicio vestro stando tamen et habitando in dicta/ ciuitate et non in aliis pertibus non recedam absque vestri licencia et/ quod si fecerit et fecero dictis novibus damus vobis plenum possessione quod vos vestra propria/ auctoritate et sine licencia et possitis me dictum Gabrielem ubique capere et captum et/ cogere et emendabit et emendabo dies et siquid mali missiones cre-/ datur et pro maiori misione predictorum damus vobis fide venerabilis Ffranciscum Arboli/ mercatore eiusdem ville Uldecone qui nobiscum dictis novibus et sine novis de predictis/ firmavit teneatur etcetera ad hec ego dictus Ffranciscus Arboli, fide predictus suscripiens/ in me sponte hac fide promittovobis quod in casu quod dictus Gabriel Pichó, infra/ dictum tempus a servicio vestro recessit ego incontinenti cum requisitus fuero ipsum/ omnis propriis missionibus per quiram et eum in vestro possessione tomabo ut serviat vobis/ per ipsum tempus et aliis de predictis omnibus per ipsum vobis supra promissis cum eo et/ sive eo firmiter tenebor eaque obli dictis novibus tam primus quod fide et quilibet/ insolius scilicet ego dictus procurator bona dicti principalis mei et ego dictus Gabriel me/ personaliter et bona mea et ego dictus fide bona mea renunciando omnes benefificio no-/ narum constitutionem et ego dictus Gabriel benefificio minoris etatis et/ ego dictus fide legi et alii legi et iuri et iuramus hec igitur et ad/ hec ego dictus Ffranciscus de Jacobo de Vanecia, laudans predictum acceptansque te/ dictum Gabrielem Pichó in discipulum meum promitto

sub virtute iuramenti subscripti/ fideliter et legaliter predictum meum officium et eciam patrons et de aliis omnibus ipsi officio/ meo et eciam quod per dictum tempus providebo te in cibo et potu, vestitu et calciatu/ condecenter ad mei noticiam et eciam colam te panum et aguam ita quod tu tenearis michi/ emmendare dies seu tempus per quod eris infirmus et hec omnia predicta promitto facere intus dictam/ ciuitatem Barchinone et non in alia perte sine dampna credatur obligo bona mea iur-/ hec igitur ffiant duo.

Testes Johannes Castelló, causidicus ciuis, Andreas Miró, mercator et Stephanus/

18

9 d'abril de 1457.

Nicolau Creixells, mercader ciutadà de Barcelona nomena procurador Simó Calaf, coraler, ciutadà de la mateixa ciutat, a fi de fer-se'n càrrec de tots els béns, diners i mercaderies que li deu Joan Estela, l'administrador i governador de la "Societat de les Sedes".

AHPB: Antoni Vilanova (165/32).

Die martis VIII^a mensis Augusti anno predicto (1457)

Nicolaus Crexells, mercator ciuis Barchinone, constituo et ordino vos Simonem Calaff, corale-/ rium ciue dicte ciuitatis presentem procuratorem meum ad petendum, exihendum et renunciandum per me et nomine meo omnes/ et singulas peccunie quantitates que michi debentur per Johanem Stela, mercatore ciue dicte/ ciuitatis tanque gubernatorem et administratorem "Societats de les Sedes"/ que per operum recta et administrata fuit in ciuitate Barchinone in anno/ Domini M^o CCCC^o L^oVI^o.

Rovem solidate michi debite illius temporis quo in dicta societate/ steti nichilominus omnes et singulas alias peccunie quantitates res, merces et bona quo/ michi debitur seu debebuntur etcetera. Ubique per quascumque personas quibuscumque rovibus,/ iuribus, titulis sive cartis instrumenta et apochas sive cessiones firmi. Item/ ad lites largomodo cum posse substituendi.

Testes discretus Anthonius Mertinus Basterii, notarius ciuis et Petrus Folch, scriptor Barchinone.

19

29 d'abril de 1458.

El mercader Joan Estela nomena procurador al també mercader Nicolau Creixells a fi de recuperar per a ell i en nom seu totes les mercaderies i béns que li pertanyessin a la ciutat de València.

AHPB: Antoni Vilanova (165/32).

Johannes Stela, mercator, ciues Barchinone constituo et ordino vos Nicholaum/ Crexells, mercatorem ciuem dicte ciuitatis presentem procuratorem/ meum certum et specialem videlicet ad petendum, exhigendum, recipiendum, recuperandum et/ habendum per me et nomine meo omnes et singulas peccunie quantitates res/ merces bona debita mutua ditas

deposita cambra recambra instrumenta et/ alia quelibet iura que michi debentur et pertinet seu pertinebunt in ci-/ vitate et regno Valencie per quascumque personas universitates cor-/ pora seu collegia quibuscumque rationibus iuribus, titulis sive causis/ et de receptis apochas alberana atque fines diffinitiones et cessiones firmi/ item ad utendum franquitatibus et immunitatibus michi et aliis/ ciuibus Barchinone concessis et concedendis et excusandum res et/ merces meas etcetera et cartam mee franquitatis hostendum etcetera et/ randum in animam meam quod omnes res et merces quas vos dicetis et/ procurabitis fore meas sunt vel erunt mee proprie aut aliorum conci-/ [illegible] item largomodo etcetera promittens et cetera./

Testes Petrus Folch et Jacobus Puigneros, scriptores habitatores/ Barchinone.

20

28 de maig de 1456.

Joan Ferruç, perxer, signa contracte per treballar al servei de Diego d'Àvila, perxer per retornar un deute de 13 lliures i 10 sous que seu oncle Nicolau Ferruç, també perxer havia contret amb Diego d'Àvila.

Johannes Ferruç, perxerius degens Barchinone, attendens Nicho-/ laum Faruç perxerium ciuem Barchinone avunculum meum teneri et/ obligatum fore cum scriptura tercii vobis Diago D'Àvila, perxerium/ ciue dicte ciuitatis in terdecim librarum X solidos caussis et rationibus in dicto/ instrumento debitori ad quod me refero attendens inque vos dictum/ Nicholaum Faruç fecisse detineri in carceribus comunibus dicte ciui-/ tatis virtute cuiusdam retroclami per vos contra ipsum factis ab quod/ ad huc conetis cum certum securitatis attendens inque dictum Nicholaum/ non habere peccunias nec alium modum cum quibus possit satisfacere/ attendens inque ego precibus et amore dicti Nicholay fuit conventum/ inter me et a vos conventum sine novacione derogacione/ primi contractus illius remaneat in illo pacto/ et iure in quo nunc est idcirco volens convenio ad implere gratis/ etcetera a prima die mensis augusti a die terdecim menses primo et continue/ venturos afirmo me vobiscum Diagono D'Àvila perxerio ciuii/ dicte ciuitate causa operando, exercitando officium meum/ et vestrum in domo vestra promittens vobis quod per totum dictum/ tempus ero vobis hobediens, sollicitus et intentus omne comodum vobis/ et domini vestre etcetera. Et quod durante dicto tempore non recedam a vobis seu a servi-/ cio vestro sine licencia etcetera. Et si fecero quod dono vobis plenum/ posse quod possitis ubique me capere et captum in vestrum servicium/ adducere et nichilominus restituum et emendabo omnes missiones/ super quibus missionibus etcetera et pro hiis obligo me personaliter et omnia/ bona mea etcetera. Et iuro etcetera vos vero teneamini michi providere in/ cibo et potu per totum dictum tempus ad usum et consuetudinem Barchinonense/ et dare pro qualibet parxe de unius cane de quingentis filis ultra duos/ solidos sex denarios et de qualibet cana de parxe de [interlineat: trecentis et] de quadringentis filis unum solidum/ sex denarios. Ad hec ego Diago D'Àvila./

Testes honorabili Gabriel Cardona, Martinus Fabri parator et Petrus de Johan/ Morer, sartor.

26 de juny de 1456.

Bartomeu Bruguera, fill de Bartomeu Bruguera, teixidor de draps de llana, ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge per assistir durant un any a Guillem Bunyola, seder ciutadà de Barcelona en el seu ofici de perxer i servir-lo a ell i a la seva dona en tot el necessari. A canvi del seu treball, Bartomeu rebria per cada cana de parxe que fes 12 diners i el menjar i la beguda.

AHPB: Antoni Joan, Manual, 187/13.

Ego Bartholomeus Bruguera, filius Bartholomei Bruguera/ textoris [*interlineat*: pannorum lane] ciuis Barchinone gratis a festo Sancti Johannis proxime lapsi/ ad unum annum primo et continue venturum afirmo/ me vobiscum Guillermo Bunyola, sederio ciui Barchinone/ causa addistendi officium de perxer et alii seruiendi/ vobis et domini vestre in omnibus necessari, licitis et honestis/ promettens vobis quod per totum dictum tempus ero vobis/ [*interlineat*: fidelis: *tatxat*]/ humilis, fidelis, sollicitus et intentus omne comodum perquirendo/ et omne dampnum pro viribus evitendo. Et quod durante dicto/ tempore non recedam a vobis seu servicio vestro sine voluntate/ vestra prius per me [*interlineat*: a vobis] obtenta. Et si fecero dono vobis/ plenum posse quod possitis me ubique capere et captum/ in vestrum servicium adducere et nichilominus emendabo/ vobis omnes et singulas missiones et super quibus/ missionibus [*interlineat*: et pro his obligo me personaliter et omnia bona mea et cetera] salvo tamen quod vos tenemini/ michi dare pro qualibet cana de parxe tam lato quod stricto/ duodecim denarios et providere in cibo et potu per totum dictum tempus/. Ad hec ego Guillelmus Bunyola sederius laudans et cetera conve-/ nio et promitto vobis dicto Bartholomeo Bruguera quod ego/ docebo vobis dictum officium prout cum poteris addiscere et dabo pro/ qualibet cana de parxe tam lato quod stricto duodecim/ denarios et providebo in cibo et potu sine omne dilacione et cetera. Et/ solvam omnes missiones et cetera super quibus et cetera et pro hiis/obligo omnia bona mea et cetera. Et iuramus./

Testes Bernardus Sala [*interlineat*: tiraterius] et Petrus Guillelmus Traverset, scriptor Barchinone/ degentes.

28 de juny de 1456.

El governador de la Societat de les Sedes, Joan Estela, contracta al rodi Llàtzer de Laletzo de 18 anys per a treballar per a la Societat de les Sedes durant 3 anys a partir del proper dia 1 de juliol del mateix any. Llàtzer de Laletzo estaria al servei de la societat com a aprenent durant aquest temps i Joan Estela es comprometia a alimentar-lo durant aquests tres anys. L'aprenent també rebria un sou de 16 lliures i 10 sous en total, repartits en pagaments cada 3 mesos.

AHPB: Antoni Vilanova (165/30).

Lazarus Lalezo, oriundus ciuitatis Rodarum asserrens me virtute iuramenti a me/ inferius presenti, etatem decem octo annorum plenarie excessisse et quo ad hec curato-/ rem non habere aut habere volle gratis etcetera a prima die mensis iulii primo/ venturi ad tres annos primo et continue venturos et completos promitto stare/ vobiscum venerabili Johanne Stela, mercatore ciue Barchinone, gubernatore, rectore et/ administratore Societatis de les Sedes, que operantur in dicta ciuitate Barchinone/ causa addistendi officium operandi dictas sedas et aliis pro seruiendo vobis in omnibus/ mandatis vestris licitis et promittens vobis et seu ipsi societati bonus, legalis/ humilis, sollicitus et intentus noctu dieque et a servicio vestro seu ipsius societatis/ non recedam absque vestri licencia et permissu quod si fecero dono vobis plenum/ possessione quod possitis me ubique inueneritis capere etcetera et cogere etcetera promitto/ eciam emendare dies etcetera et si quid mali etcetera pena est centum solidos/ Barchinonenses ternum curie etcetera que tociens etcetera qua etcetera nichilominus etcetera missio-/ nes etcetera damna etcetera credatur etcetera obligo me personaliter quod bona mea/ mobilia et immobilia etcetera renunciando etcetera et legi etcetera iure etcetera ad hec ego dictus Johannes/ Stela laudans predicta acceptansque te dictum Latare in discipulum meum et/ seu dicte Societatis promitto docere te dictum officium de les sedes pro ut/ addistere volueritis et poteritis et promitto quod predictum tempus providere te in comestiorum et potu et dare tibi pro solidata sexdecim libras et decem solidos quod pro toto/ tempore scilicet de tribus in tribus mensibus prout habebis de necessario et hec/ promitto facere sine damno et missiones triis obligo bona mea mobilia et immobilia etcetera/ iure etcetera hec igitur etcetera fiant duo etcetera.

Testes Johannes Berengarius Tora, mercator ciuis, Petrus Folch, et/ Petrus Pi, scriptores Barchinonenses.

1 de juliol de 1456.

El genovès Pere de Montevirido, "perator" de seda signa un contracte amb el mercader ciutadà de Barcelona, Joan Estela, rector i governador de la societat de les sedes, que operava a la plaça de Llull de Barcelona, per a treballar en el seu ofici de seder i assistir a la dita societat en tot allò que fes falta. Durant l'any que es compromet treballar per a la societat de les sedes, Pere de Montevirido es compromet a romandre fidel, sol·licit, legal i a treballar per a la dita societat de dia i de nit. També es compromet a no abandonar la dita societat abans que transcorregués el temps per al qual s'acordava la durada del contracte sense permís de Joan Estela. Si així fes dona plens poders a Joan Estela per a fer-lo agafar i retornar a la feina i es compromet a retornar totes les hores que degués. La penalització que es compromet a pagar per tota falta que cometés és de 25 lliures barcelonines. Per part seva Joan Estela accepta Pere de Montevirido com a mestre de la dita societat i es compromet a pagar-li un sou de 30 lliures per a l'any que hi treballaria. Aquestes trenta lliures se li pagarien cada 3 mesos.

AHPB: Antoni Vilanova (165/30).

Die jovis prima die mensis iulii anno a Nativitate Domini/ M° CCCC° L°VI°

Petrus de Montevirido, oriundus ciuitatis Janue, perator officii de sedes/ gratis et ad prima die presentis et subscripti mensis/ iulii ad unum annum primo et continue venturum pro et completum promitto/ stare vobiscum venerabili Johannes Stela, mercatore ciue dicte

ciuitatis, rectore et/ gubernatore Societatis de les Sedes, que michi operamur in presenti ciuitate/ Barchinone in platea vulgariter dicta d'en Llull, causa laborandi et operandi/ in dicto officio et aliis seruiendo in dicta societate in omnibus officium ipsum tamquibus/ promittens vobis vobis dicto nomine quod per totum dictum tempus ero vobis et seu ipsi societati bonus,/ fidelis, legalis, sollicitus et intentus die noctu dieque omne comodum perquirendo omneque/ dampnum pro viribus evitando et infra dictum annum a vobis seu a dicta societate/ non recedam absque vestri licentia et promissu quod si fecero dono vobis plenum/ possessione quod possitis me ubique invenire poteritis capere etcetera et cogere etcetera et etiam/ promitto emendare dies etcetera et si quid mali etcetera pena est viginti quinque/ libre Barchinonensis ternum curie etcetera que tociens etcetera qua soluta etcetera nichilominus etcetera/ missiones etcetera damna etcetera credatur etcetera obligo me personaliter et bona mea/ mobilia et immobilia etcetera renunciando etcetera iure etcetera. Ad hoc ego dictus Johannes Stela laudans/ predicta acceptansque vos dictum Petrus de Montevirido in magistrum dicte societatis/ promitto vobis dare et solvere pro salario et solidata dicti anni triginta libras/ solvendas vobis de tribus in tribus mensibus et hec promitto facere sine etcetera/ damna etcetera credatur etcetera obligo bona mea mobilia et immobilia etcetera iuto etcetera/ hec igitur etcetera fiant duo etcetera./ Testes honorabili Galceranus Salzet alies Carbó, cuius, Petrus Folch et Petrus Peret/ scriptores Barchinone./

24

30 d'agost de 1456.

Catalina, vídua de Pere Arnau, que havia estat pintor, ciutadà de Barcelona, signa contracte d'aprenentatge per que Joan Arnau, el seu fill assisteixi durant 6 anys a Antoni Sala, mercer, ciutadà de la dita ciutat. El mestre promet ensenyar-li el seu ofici el més bé possible, bones costums, a llegir i a escriure. Durant tot el temps que durés l'aprenentatge el mestre donaria menjar, beguda, vestit i calçat a l'aprenent i 12 florins.

AHPB: Antoni Joan, Manual, 187/13.

Ego Cathalina, uxor Petri Arnau pintoris quondam cuius Barchinone/ gratis et cetera a prima die mensis septembris proxime lapsi ad sex annos primo/ [*interlineat*: venturos] dabo operam cum effectu quod Johannes Arnau, filium meum stabit/ vobiscum Anthonio Sala, mercerio, causa addiscendi officium vestrum/ et alii serviet vobis, uxor et domine vestre in omnibus necessariis, licitis/ et honestis promittens vobis quod per predictum tempus dictus Johannes erit vobis/ obediens sollicitus et intentus omnes comodum perquirendo et omnes dampnum/ per viribus evitando. Et quod durante dicto tempore non recedet a vobis nec a domo/ vestra sine licentia et voluntate vestris primus obtentis etcetera. Et si dictus Johannes/ recedet a vobis dono plenum posse quod ubique ipsum inveneritis possitis/ vestra propria auctoritate et sine fathica alterius curie et captum in vestrum servicium/ adducere. Et quod in fine dicti temporis emendabit omnes dies quibus absens/ vestro servicio fuerit. Et nichilominus solvet et ego solvam vobis/ omnes et singulas messiones sumptus dampna et interesse quas/ et que vos et vestri facietis et suscribitis et cetera super quibus missionibus/ et cetera. Et pro hiis obligo omnia et singula bona mea et cetera salvo/ et retento quod vos teneamini ipsum Johanne instruere in bonis moribus/ et docere officium vestrum prout capacitas sua addiscere poterit et docere legere et scribere/ et providere per totum dictum tempus in cibo et potu et dare per

calciatu et vestitu/ duodecim florenos. Ad hec ego Anthonius Sala mercerius cuius Barchinone/ laudans approbans ratificans et cetera convenio et promitto vobis dicte domine/ Cathaline quod ego instruam dictum Johannem filium vestrum in bonis moribus/ et docebo officium meum et docere legere et scribere et providebo ipsum in/ cibo et potu et dabo duodecim florenos et cetera./

Testes Jacobus Viriader, causidicus, Ffranciscus Coll, parrochie Sancte Marie de Bitulona.

25

13 de maig de 1457.

Antoni Pinyol, paraire de draps de llana signa un contracte amb Angelina, vídua del sastre Mateu Maldà per que aquesta ensenyés el seu ofici de sedera a Elionor, filla d'Antoni Pinyol. L'aprenenta, de 10 anys, estaria al servei de la sedera 6 anys, durant els quals la mestra es comprometia a ensenyar-li el seu ofici tant bé com li fos possible i a alimentar l'aprenenta.

AHPB: Pere Soler (120/7).

Die veneris XIII^a Maddi Anno a Nativitate/ Domini Millessimo CCCC^o L^o Septimo Noverint universi quod ego Anthonius [*tatxat*: Cendra] Pinol, perator/ pannorum lane cuius Barchinone a XV die presentis mensis ma-/ ddi ad sex annos de inde venturos et continue futuros afirmo/ vobiscum domine Angeline uxor Mathei Maldà quondam sartoris cuius jam dicte/ ciuitatis Elionoram, filiam meam etatis decem annorum vel [*interlineat*: inde] circa/ causa addistendi [*tatxat*: dictum] officium sederie et alii serviendi vobis in omnibus/ mandatis vestris licitis et honestis promittens vobis quod dabo operam/ cum effectum quod dicta filia mea non recedet a dicto vestro servicio sine vostra/ licencia et voluntate nisi in caso collocacionis matrimonii ipsius [*interlineat*: quod si fecerit vobis] et quod/ emendabit vobis omnes dies per quos fuit absens a dicto vestro servicio/ vel servitute et [*interlineat*: emendabo vobis] omnia dampna quod deus a vertat [*interlineat*: dicta Elienor filia mea] facerit in bonis/ vestris [*interlineat i tatxat*: emendabo] et quod durante dicto tempore ego teneam inducere dictam Elienorem/ filiam meam hoc autem afirmamentum facio ego dictus Anthonius Pinol/ [*interlineat*: vobis dicte domine Angeline]/sub pacto, forma et condicione quod vos teneamini docere dicte Elieno-/ re dictum officium sederie [*interlineat*: inque vobis possibile erit] et providere eam in cibo et poti per totum/ dictum tempus sanam et infirmam secundum ordinationes Barchinonenses. Ad hec/ ego dicta Angelina acceptans dictum affirmamentum convenio et promitto/ vobis dicto Anthonio Pinol quod docebo [*tatxat*: vobis] dicte Elienore filie vestre/ dictum officium sederie in quod michi possibilie fuerit et providebo dictam filiam/ vestram Elienorem per totum dictum tempus in cibo et potu secundum predictam/ ordinationem Barchinonensem et quod his complendis obligo vobis et vestris omnia bona etcetera./

Testes firme Anthoni Pinoll, Guillermus Rabos, cirurgicus cuius et/ Anthonius Cursà, scriptor Barchinonensis/.

Testes firme domine Angeline, Johannes Serra sabaterius et Johannes/ Albanell, sartor.

3 de juny de 1457.

*Francesc Figuerola, teixidor de draps de seda, ciutadà de Barcelona, reconeix a Joan d'Aguilar, hereu de Joan D'Aguilar que li deu 15 lliures i 8 sous pel preu d'un teler amb el seu forniment, apte per elaborar draps de seda i de vellut. El teler va ser comprat per 9 unces de seda que Francesc Figuerola li va vendre. El dia que es signa el document es paguen 3lliures i 17 sous per 3 mesos i així cada 3 mesos es pagarien altres 3 lliures. Fan de fiadors Rafael de Rapallo i Manuel Vasi, genovesos teixidors de draps de seda, Bernat Bages i Joan Luçà, teixidors de draps de lli, ciutadans de Barcelona
AHPB: Honorat Saconamina (166/17)*

Die mercuris tercia mensis junni/ anno a Nativitate Domini M° CCCC° L°VII°/
Franciscus Figarola, textor pannorum cirici cuius Barchinone confiteor et recog-/ nosco vobis heredi honorabili Johannis D'Aguilar quondam cuius dicte ciuitatis et Johanni D'A-/ guilar, mercatori cuius Barchinone quod debeo vobis quindecim libras et octo solidos Barchinonensis/ racione et pro precio unus taler cum suo fornimento apti ad faciendum sive ad/ operandum pannos cirici [*interlineat*: et de vellut] et pro precio novem unciarum cirici vendi per me a vobis/ emptarum. Habitus et receptus in presente ciuitate ad opus mei officii et causa utendi eodem./ Et ideo renunciando etcetera solvere videlicet a die presenti ad tres menses tres libras et decem/ septem solidos barchinonenses et sic deinde de tribus in tribus mensibus alias tres libras/ Et vestris realiter per solute sive etcetera salorum michi est in presenti ciuitate Barchinone/ quinque et extra et undecim solidos etcetera damna etcetera super quibus etcetera ffide Raphael/ de Rapallo et Manuel Vasi [*textores: tatxat*] Januensi textores pannorum cirici, Bernardus Bages/ et Johannes Luça, textores pannorum lini ciues Barchinone qui mecum et sine meam/ teneantur vobis et vestris quilibet eorum in sua pertentur. Ad hec nos etcetera pena/ [*illegible*] firmamus iuris etcetera L solidos tercim curie etcetera quem tociens etcetera nichilominus etcetera obligo/ bona cuiusquibus vestrum pro parte sua quilibet nostrum fideiussorem/ et ego dictus principalis in toto etcetera necnon specialiter et expresse dictum telerium/ et omnia fornimenta eiusdem dando vobis terciam vendendi etcetera fiant/ large et pro his facimus et firmamus scriptura tercii in libro terciorum/ curie honorabili vicarii Barchinone etcetera iuramus et hoc igitur etcetera./
Testes firme dictum Ffranciscii Figarola et Johannes Luça/ discretus Johannes Mathei notarius cuius, Johannes Barescullo et/ Ffranciscus [*forat*] scriptores Barchinone./ Testes fine dictorum Raphaelis Rapallo et Manuellis Vasi, Raphaelis Vidal, botiguerius et Johannes Mathei./ Testes fine dicti Bernardus [*forat*] qui fui IIII junii Benedictus Bayona et [*forat*]/ scriptores.

13 d'abril de 1458.

Antoni Populescho, corredor d'orella i Leonardo Imperialis mercader genovès resident a Barcelona reconeixen a Angelina vídua de Joan d'Aguilar, i a Joan d'Aguilar

marmessors del testament en presència d'Hug Gerald d'Aguilar, fill seu, que els han venut uns draps de seda, una peça de drap de seda vellutat, dels quals Antoni Populescho farà venda en encant públic per un valor de 400 lliures.

AHPB: Pere Bastat (193/5).

Anthoni Populescho curritor auris et Lehonardus Imperialis mercator Januensis/ Barchinone residens habens recognicione ius locum et tesignem a dicto Anthonio/ Populescho de pannis ciriceis infrascriptis cum instrumento inde recepto in possessione/ Petri Bastat notarii infrascripti XXIII die januarii proxime lapsi confiteor et recognosco vobis/ honorabile domine Angeline uxori honorabili Johannis Aguilar quondam ciuis Barchinone et/ Johanni Aguilar mercatori ciui Barchinone curatoribus testamentoris honorabili Be-/ cerando Oliverii thesaurario et consiliario serenissime domine Regine Aragonum ad/ hac ciuitate absente et insolim in eius ausencia seu deffectu persone et bonorum/ Hugueti Gerald d'Aguilar adulti filii comunis vobis dicte domine Angeline et/ dicto honorabili viro vestro et dicto eciam Hugueto Geraldo d'Aguilar adulto et de-/ distis restituistis et tradidistis nobis bene etcetera pannos ciricos qui seguntur per/ videlicet quandam peciam panni cirici de avellutat etcetera vide vendi XV octobris/ proxime lapsi de quibus quidem pannis ciricis superius designatis ego dictus Anthonius/ Popolescho feceram vendicione vobis tanque plus dantibus et offerentibus in en-/ cantu publico ementibus nomine predicto et ad opus dicti adulti ac de peccunia et/ bonis suis et dicto eciam adulto et suis et quibus vellet precio videlicet CCCC libris/ cum instrumento inde recepto in possessione Petri Bastat notarius infrascripti XV die octobris/ proxime lapsi et ideo renunciando etcetera apocha et fine etcetera volentes predictum vendi-/ cionis instrumentum esse cassum et cetera.

Testes Jacobus Olius et Ffranciscus Guerau, scriptores habitatores Barchinone/.

28

1 de setembre de 1459.

El mercader Joan Sòcies, habitant de Barcelona, es compromet a assistir al mestre de draps de seda, domàs i setí, Pere Ferrer, ciutadà de Barcelona, durant un període de dos anys i mig. Es compromet a restar durant aquest temps amb el seder i a no obrar pel seu compte sense autorització del mestre, i si ho feia es compromet a retornar els dies al mestre. Joan Sòcies renuncia a rebre cap benefici del seder per al període que estarà com a aprenent amb ell. Pel seu compte Pere Ferrer es compromet a alimentar i a vestir Joan Sòcies i a ensenyar-li a teixir domàs i setí de la millor manera que pugués. El seder es compromet a pagar a l'aprenent 35 florins d'or, repartits en pagaments de cada mig any.

AHPB: Bernat Montserrat (159/33).

Johannes Sòcies, mercator, habitator Barchinone, gratis et a prima die/ mensis septembris primo venturi ad duos annos et medium tunc/ primo et continue venientes, mitto et affirmo me vobiscum Petro Fer-/ rari, magistro seu textore pannorum de ceda scilicet de domàs e de/ cetí, ciue Barchinone, causa adistendi dictum vestrum officium et aliis pro seruiendo/ vobis in omnibus mandatis vestris licitis etcetera nocte dieque etcetera promittens/ vobis quod per totum dictum tempus stabo vobiscum et ero vobis bonis fidelis etcetera/ per qui rendo omne comodum etcetera et quod infra dictum tempus a vobis seu a vestro/ servicio non recedam

ne operabo cum alio misi vobiscum absque vestri licencia/ quod si fecero dono vobis plenum possessione quod vestra propria auctoritate etcetera possitis/ me ubique capere etcetera et captum etcetera et cogere etcetera emendabo dies etcetera et si quid/ mali etcetera missiones etcetera credatur etcetera obligo me personaliter bona/ mea et renuncio beneficium [*falta fragment del full*] / XXII annis iure [*falta fragment del full*]/ laudans predicta acceptansque [*falta fragment del full*]/ promitto providere vos dictum Johannes Sòcies [*tatxat*: in discipulum meum provinientis] cibo et/ potu et docere dictum meum officium scilicet de taxir domas et cetí bene et/ legaliter ut melius potero et vos adicere volueritis ita quod habeatis a tirar/ per unum annum scilicet lo primer any et dare et solvere vobis per totum tempus/ triginta quinque florenos currentes quos solvam vobis de medio/ ad medium annum id quod veniet pro prorata dictorum triginta quinque/ florenorum et predicta promitto facere et attendere sine omni dilacione/ etcetera missiones etcetera credatur etcetera obligo bona mea etcetera iure etcetera/ hec igitur etcetera fiant duo instrumentam etcetera. Testes Johannes Frexes, textor pannorum cerici scilicet domàs/ et cetí, Raphael Fabregues et Benedictus Bayona, scripto-/ res barchinonenses.

29

1 de setembre de 1459.

El mestre seder Pere Ferrer contracta al teixidor de draps de seda, domàs i setí Joan Feixes per un període d'un any i mig per que treballi per a ell. Durant aquest temps Joan Feixes es compromet a no treballar sense l'autorització de Pere Ferrer, en cas de fer-ho es compromet a tornar els dies treballats a Pere Ferrer. Es determina que el contractat durant un any teixirà setí i per mig any domàs. Pere Ferrer es compromet a pagar a Joan Feixes tres sous per cada cana de setí i set sous i sis diners per cada cana de domàs. AHPB: Bernat Montserrat (159/33)

Johannes Fexes, textor pannorum cerici scilicet domàs et cetí, habitator Bar-/ chinone gratis etcetera a prima die mensis septembris primo venturi/ promitto stare vobiscum dicto Petro Ferrari causa textandi pan-/ nos cerice per unum annum et medium dicta die primo venturos scilicet/ per dictum unum annum cetí et per dictum medium annum domàs. Et quod in-/ fra ipsum tempus a vobis non recedat ne operabo cum alio absque vestri/ licencia quod si fecero dono vobis possessione quod vestra propria auctoritate etcetera pos-/ sitis me ubique capere etcetera et captum etcetera et cogere etcetera emendabo dies/ etcetera et si quid mali etcetera missiones etcetera credatur etcetera obligo me/ personaliter et bona mea etcetera renunciando beneficio minoris eta-/ tis minor vigintiquinque annis, maior viginti uno annis/ et omni alii iuri etcetera iure etcetera hec igitur etcetera ad hec ego dictus Petrus/ Ferrari laudans predicta promitto dare et solvere vobis dicto Johanni/ Fexes pro vestro labore ad rationem trium solidorum pro qualibet canna de/ cetino et ad rationem septem solidorum et sex denariorum pro qualibet canna/ de domàs. Ita quod in quolibet die sabbati solvam de toto id quod/ feceritis sine etcetera dampna etcetera credatur etcetera obligo bona mea etcetera/ iure etcetera hec igitur etcetera fiant duo etcetera.

Testes Johannes Sòcies, Raphael Fabregues et Benedictus/ Bayona, predicti.

24 de desembre de 1459.

Domenico de Lucca i la seva muller Isabel reben en comanda de Bartomeu Miró un teler de fusta apte per teixir domàs amb tots els seus arreus i components per elaborar i fer drap de domàs. Es comprometen a retornar el teler sense cap dany posant com a garantia la dot i l'esponsalici de la dona, Isabel.

AHPB: Bernat Montserrat (159/33)

Die lune XXIII^a mensis decembris anno/ a Nativitate Domini M^o CCCC^o Nono
Dominicus de Luca, textor pannorum serice, cuius Barchinone et Isabel, eius uxor, confitemus et recognoscimus vobis venerabilis Bartholomeo Miró, mercatori cui dicte/ ciuitatis presenti, quod habuimus et recepimus ac tenemus in vestra comanda/ quoddam taler fustis abtum per teixir domàs cum omnibus suis erreus/ et pertinentibus ad laborandum seu faciendum dictum pannum de domasquí./ Et ideo renunciando etcetera promittentes uterque vestrum insolium dictum taler for- nitum de suis arreus ut est dictum restituere vobis vel vestris aut cui/ volueritis in continenti cum et ubique a vobis vel vestris fuerimus requisiti/ et seu alter nostrum fuerit requisitus sine etcetera damna etcetera credatur/ etcetera obligo uterque nostrum insolium bona nostra etcetera renunciando beneficio novarum/ constitutionem etcetera et ego dicta Isabel cerciorata etcetera renunciando valleyano etcetera et auctentice et quo ad obligacione bonorum dicti viri mei doti et/ sponsalicio meis etcetera iuro etcetera hec igitur etcetera.

Testes Jacobus de Galiano, textor pannorum serice, cuius et Stephanus/ Poncii scriptor Barchinone.

14 de febrer de 1459.

Francesc Ferrer, originari d'Igualada es compromet a estar al servei del mercader Bartomeu Miró durant 7 anys per assistir-lo en l'ofici de "l'art de la seda", que el mercader feia fer a casa seva i de servir-lo en tots els seus manaments lícits i honestos durant el temps que durés l'aprenentatge. L'aprenent, major de 16 anys es compromet a ser fidel i legal durant el temps que servís al mercader i a no faltar a la feina sense permís del mercader. En finalitzar el contracte es comprometia a retornar totes les hores que faltés a la feina tant per raó de fuga, com de malaltia. Bartomeu Miró accepta Francesc Ferrer com a servent i promet donar-li feina amb la finalitat de fer-li aprendre el dit ofici de l'art de la seda tant bé com li fos possible i segons la voluntat de Francesc Ferrer. Durant el temps que durés el contracte Bartomeu Miró oferiria a Francesc Ferrer menjar i beguda, és a dir pa i aigua, segons les costums barcelonines. Per als tres primers anys li pagaria 16 lliures i 10 sous, i el darrer d'aquests anys 5 lliures més i 10 sous, el quart any 25 lliures, el cinquè any 30 lliures, el sisè any 35 lliures i el setè, 40 lliures.

AHPB: Honorat Saconamina (166/18).

Franciscus Ferrer oriundus ville Iguarate gratis etcetera a die presenti qua/ hoc presens vobiscum instrumento ad septem annos primo et continue ven- turos me affirmit vobiscum venerabili Bartholomeo Miró, mercator ciue Barchinonensis/ causa addistendi officium de arte de seda, quos vos fieri facitis in do- mo vestra et alii serviendi vobis in omnibus mandatis vestris licitis et honestis/ promittens vobis quod per totum dictum tempus ero vobis bonus, fidelis et legalis/ omne bonum etcetera. Et quod non recedam a vobis seu servicio vestro absque vestri/ licencia seu permissu quod si fecero dono vobis licencia et plenu/ possessione quod possitis me capere etcetera. Et quod in fine dicti temporis emen- dabo vobis et vestris omnes dies et horas quibus a vos seu servicio vestro ab- sens fuero tam ratione fuge, infirmitatis quam alia culpa mea. Et/ si quid mali vel dani vobis sero bonis vestris fecero id vobis solvere/ promitto sine etcetera dana etcetera credatur etcetera obligo bona etcetera iuro/ etcetera major XVI annis renunciando etcetera. Ad hec ego Bartholomeus Miró/ predictus laudans predicta etcetera et acceptans te dictum Franciscum Ferrer in/ servitorem meum promitto tibi quod dabo operam cum effectum ad faciendum tibi/ docere dictum officium de arte de seda pro ut melius potero et cum ipsum addistere/ volueris et quod providebo te per totum dictum tempus in cibi et potu egola- te panum et aguam Et dabo vobis quod ubi per solidata in tribus primis annis/ sexdecim libris et decem solidos barchinonensis scilicet quod licet annorum quinque libris et decem/ solidos item in quarto anno XXV libras dicte monete et in quinto anno/ XXX libris et in sexto anno XXXV libris et in septimo anno et ultimo/ quadraginta libris dicte monete. Sine etcetera danna etcetera credatur/ etcetera obligo bona et cetera iuro et cetera ffiant utrusque etcetera hec igitur et cetera/.

Testes Johannes Balaguer et Gabriel Iranso, scriptores Barchinone/.

32

3 de març de 1460.

Joan Vidal Samsó, corredor d'orella, ciutadà de Girona, signa un contracte d'aprenentatge amb el teixidor de vels Simó Llor pel qual el veler es compromet a ensenyar el seu ofici al fill de Joan Vidal, Bernat, de 15 anys. La durada de l'aprenentatge s'estableix en dos anys, durant els quals Simó Llor haurà d'alimentar, vestir i calçar Bernat. Bernat es compromet a assistir el seu mestre en tots els seus mandats licits i honestos tant en el seu ofici de teixir vels, com en tot allò de que el mestre tingui necessitat.

AHPB: Bartomeu Costa (175/13).

Dicta die (3/3/1460)

Ego Johannis Vithalis Samsó, curritor auris, ciuis Gerunde, gratis etcetera/ a prima die presentis mensis marci a duos annos primo et continue/ venturos convenio et promitto vobis Simoni Llor, textori velorum, ciuis Barchinone/ presente et Bernardus Samsó, filius meus, in etatis XV annorum vel/ inde circa, constitutus stabit et morabitur vobiscum causa adistendi/ vestrum officium de texir et alius serviendi vobis et domini vestre in omnibus/ mandatis vestris etcetera promittens vobis etcetera et in fine dicti temporis etcetera/ et predicta facere et complere promitto sine dilacione etcetera quodque restituam/ omnes et singulas missiones etcetera super quibus etcetera et pro hiis obligo bona etcetera/ renunciants legi sive iuri dicent

quod qui factum promittit etcetera et omni alii/ iuri etcetera et iuro etcetera vos vero dictus Simon Llor, habeatis et teneamini [*interlineat*: promitto] instru-/ ere dictum filium meum in officio vestro de texir necnon providere/ eiusdem in cibo et potu, satium et grotum ad usum et consuetudine Barchinonense/ et in caligis et sotularibus tamen. Ad hec ego dictus Simon Llor, predictus/ laudans et acceptans predicta etcetera.

Testes Johannes Martra, giponerius et Alfonsus Prera, pellerius,/ ciues Barchinone.

4 de juny de 1460

Pere Verguet, de 20 anys, fill del sarguer Valentí Verguet, ciutadà de Barcelona, es posa al servei del venecià habitant de Barcelona Francesc de Jacobo teixidor de draps seda per un període de 2 anys i mig. El mestre seder es compromet a ensenyar durant aquest període al seu deixeble a teixir domàs i setí. Especifica que ja al començament del segon any d'aprenentatge el deixeble haurà après a teixir correctament domàs i setí. El mestre es compromet a pagar al deixeble un total de 30 florins, repartits en vuit el primer any, dotze el segon i deu el mig any restant, i també a proporcionar-li aliment.

AHPB: Bartomeu Costa (175/13).

Die mercurii IIII^a die iunii anno predicto (1460)

Ego Petrus Verguet, filius Valentini Verguet, sorguerii ciuis Barchinone, asens in hiis/ et in expressis consensu et voluntate dicti propriis mei hiis presentis et in fortus firmantur pressentes/ in dicti iutamenti per me in fortus prestanti me etate XX annorum excessisse per firmam/ validam et soleminem stipulacionem, convenio et promitto vobis Ffrancisco de Jacobo, vanecià, textori/ pannorum ciricis, habitantur Barchinone quod a decima [*interlineat*: die] mensis maddii proxime/ preterita ad duos annos et medium [*interlineat*: proxime et continue sequentes] morabor vobis causa adistendi officium vestrum de textor/ draps damasquins et setins et omnia ad dictum officium meum et alius ad serviendi vos in/ omnibus mandatis vestris licitis et honestis die noctuque iuxta meum posse promittens vobis quod per totum dictum/ tempus a vestro servicio non recedam absque vestris licencia et promissi quod si fecero dano vobis plenti/ posse quod possitis me capere et in vestrum servicium redire et in fine dicti temporis emendabo vobis omnes/ dies quos a vestro servicio absens fuero, tam racione fuge, infirmitatis, quod aliis motivo restituum solvam/ et emendabo vobis si quid mali vel dampni in bonis vestris intulero sine dilacione et/ promittens restituere missiones super quibus et ut de predictis omnibus et singulis vobis dilisencius/ sit dono vobis ffideiussionis dictum Valentinum Verguet, patrem meum, et Bernardum/ de l'Ala, mercatorem, ciuis Barchinonem, qui meum et sine me teneantur ad hec meo dictum/ Valentinum Verguet et Bernardus de l'Ala, fideiussores qui supra scripientes in nos omne/ dicte ffideiussionis promittibus vobis dicto Ffrancisco de Jacobo quod cum dicto principali meo in fine tene-/ bimus vobis in omnibus et singulis per ipsum vobis supra promissis et quod hiis complendis ego/ dictus Petrus Verguet principalis obliguo persona mea et omnia Totum principalis quod fide nos/ omnia bona mea et cuiuslibet Nostrum insolium mobilia et immobilia [*interlineat*: renunciando] et iuramus. Ad hec ego/ dictus Ffranciscus de Jacobo laudans predicta promitto tibi dicto Petro Verguet quod docebo tibidictum/ officium meum de texir draps domesquins e setins de meum aptum lo teler exceptat lo patró e hoc/ infra dictum tempus dictorum duorum annorum et medii et in

principio senundum annii faciam vos teixire/ bene, decenter prout decet dictos pannos domesquins e setins et infra dictum tempus providebo vos/ in cibo et potu panum et aguam ad usum et consuetudinem Barchinone necnon dabo vobis pro solidata/ dicto tempore [*interlineat*: triginta florenos] videlicet in primo anno octo florenos, in secundo anno duodecim florenos/ et in medio anno restanti decem florenos sine dilacione et cetera, promittens restituere missiones et/ super quibus vero. Et pro hiis obligo bona et cetera et iuro/.

Testes firme dictorum Petrum Varguet et Valentinum Varguet, et Ffrancisci de Jacobo Bartholomeus/ de Ribes custos portalis Sancti Ceverii et Johannes Benedictus Fages, textor pannorum de sedes/ testes firmi dictus Bernardus de l'Ala Anthonius Lonch, apothecarius et Bartholomeus Costa, escriptor Barchinone qui firmi/ V junii anno predicto/.

34

6 de maig de 1461.

Joan Lopitaler, sastre habitant de Barcelona, ven al mercader ciutadà de la dita ciutat, Gabriel Miró, dues peces de vellut negre de 32 canes i 7 pams de llarg i 7 canes de setí negre venecià per un preu de 140 lliures.

AHPB: Honorat Saconamina (166/20).

Johannes Lopitaler sartor habitator Barchinone gratis etcetera vendo vobis/ venerabili Gabrieli Miró, mercatori ciui Barchinone et vestris etcetera duas pecias vellut/ nigri longitudinis triginta duarum cannarum et septem palmorum et/ septem cannas cetini nigri veneciani quas vobis tradidi etcetera cedens/ iura etcetera quibus iuribus etcetera ego enim etcetera precium est/ centum quadraginta libre barchinonensis renunciando etcetera dando etcetera in super/ promitto vobis teneti de emicione etcetera obligo bona etcetera iuro etcetera hec/ igitur etcetera.

35

4 de maig de 1461.

Manuel de Corbera, donzell domiciliat a Barcelona ven al botiguer ciutadà de Barcelona Miquel Piquer una peça de vellut vellutat carmesí brodada d'or de 30 canes i 2 pams i mig de llarg i una altra peça de vellut vellutat de color morat brodada d'or de 30 canes i 2 pams i mig de llarg per 310 lliures i 1 sou, comercialitzat a raó de 24 florins d'or d'Aragó per cana. Bernat Joan, corredor de felpa i Leonard d'Imperial, mercader genovès fan d'intermediaris venent les peces a Miquel Piquer.

AHPB: Honorat Saconamina (166/20).

Manuel de Corbaria donicellus Barchinone domiciliatus gratis etcetera/ mediante curritore infrascripto vendo vobis venerabilis Michele Piquer botiguerio/ ciui Barchinone presenti et

vestris quandam peciam panni [*interlineat*: cerici] velluti vellutati car-/ mesini brocati auri longitudinis tresdecim cannarum duorum palmorum/ et medii et quandam alicui peciam panni [*interlineat*: cerici] velluti vellutati morati brocati/ auri longitudinis tresdecim cannarum duorum palmorum et meddi quas/ vobis jam tradidi cedens iurarum iuribus iuribus [repetit] et cetera ego [*illegible*]/ precium est trecente decem libris et unus solidus barchinonenses ad rationem/ viginti quatuor florenorum auri Aragonum pro qualicet canna/ mercantiliter et ideo renunciando etcetera dono etcetera in super promitto facere habere/ et teneri de eniccione obligo bona etcetera iuro etcetera hec igitur etcetera ad hec ego Bernardus/ Johannis curritor phelpe publicus et iuratus dicte ciuitatis Barchinone/ facio fidem quod de voluntate dicti honorabilis Manuelli de Corbaria et eciam venerabilis/ Lehonardi d'Imperial mercatoris januensis Barchinone degentis vendidi vobis/ dicto Michaeli Piquer predictus duas pecias tanquam plus dandi et offerenti in/ encanti publico precio supra dicto./
Testes Ffranciscus Bartholomeus del Bosch ciuis Ilerde et Jo-/ hannes de Sort scriptor habitator Barchinone/.

36

19 de maig de 1461.

Joan Lopitaler, sastre habitant de Barcelona, ven al mercader de la dita ciutat, Gabriel Miró, 30 canes i 6 pams de drap de seda, vellut negre per 39 lliures.
AHPB: Honorat Saconamina (166/20).

Die martis XVIII^a mensis madii anno predicto

Johannes Lopitaler sartor habitator Barchinone gratis etcetera vendo vobis/ venerabili Gabrieli Miró, mercatori ciui Barchinone et vestris etcetera tresdecim cannas/ et sex palmos [velluti: *tatxat*] panni cerici veluti nigri quod vobis tradidi/ cedens etcetera quibus etcetera ego enim etcetera precium est XXX VIII/ lliures barchinonenses renunciando etcetera in super promitto vobis teneri de eniccione/ obligo bona etcetera iuro etcetera hec igitur etcetera Testes predicti.

37

2 de juliol de 1461.

L'obrer Salvador Ferrer signa un contracte d'aprenentatge amb Gabriel Brunet, brodador d'or i de seda, pel qual es compromet que la seva filla Margarida estarà com a aprenenta per servir al brodador durant un període de tres anys. Gabriel Brunet es compromet a alimentar i a vestir l'aprenenta segons les costums de Barcelona, i en finalitzar el període d'aprenentatge pagar a l'aprenenta 8 lliures barceloneses i 2 túniques noves de vestir.
AHPB: Bernat Montserrat (159/33).

Salvator Ferrari, faber, ciuis Barchinone, pater et legitimus administratore Margarite, filie mee/ et domine Eulalie, uxori mee gratis etcetera. A die que fuit prima presentis mensis iulii ad/ tres annos tunc primo et continue venturos mitto et afirmo vobiscum Gabriele Brunet/

brodatore auri et cerici, ciue dicte ciuitatis dictam Margaritam, filiam meam pro pedisseca et/ aliis seruiendi vobis in omnibus mandatis vestris licitis etcetera, nocte dieque etcetera promittens vobis dare/ operam cum effectu etcetera quod dicta filia mea per totum dictum tempus non recedet absque vestri/ licencia etcetera quod si fecerit dono vobis possessione quod possitis eam cogere etcetera et emendabit dies / etcetera et si quid mali etcetera missiones etcetera credatur etcetera. Et in casu quo a servicio vestro/ recederet promitto meis propriis missionibus ipsam filiam meam in possessione vestro tornare etcetera/ ut seruiat vobis etcetera obligatione mea etcetera renunciando etcetera, iure etcetera hec igitur etcetera. Ad hec/ ego dictus Gabriel Brunet laudans acceptansque dicta Margarita in pedissecam/ meam promitto ipsam providere per totum dictum tempus in cibo et potu, vestitu et calciatu conde/ center et aliis colam ipsam sanam et egran ad usum et consuetudine Barchinone et/ in fine dicti temporis dabo et solvam eidem filie vestre seu pro ea vobis dicto eius patri pro soli-/ data tocius dicti temporis octo lliuras Barchinoneneses et eciam in duam ipsam tunc de vestibus/ novis ad mei noticiam et in casu quo infra ipsum tempus quod absit dicta filia vestra/ decederet tunc solvam vobis pro prata temporis tunc elapsi ad rovem dictarum octo librarum/ pro omnibus ipsis tribus annis et per dictam promitto facere et attendere etcetera sine omni/ dilacione etcetera dampna etcetera credatur etcetera obliigo bona mea etcetera iuri etcetera hec igitur/ ffiant duo instrumenta.
 Testes Andreas Casanoves, curritor auris, ciuis, Stephanis Malet et/ Stephanis Poncii scriptores Barchinone.

12 d'octubre de 1475.

Simó Botell, teixidor de draps de seda ciutadà de Barcelona retorna a Manuel de Corbera, donzell domiciliat a la mateixa ciutat, les 70 lliures per les quals li havia venut 7 lliures i 10 sous de censal mort. Manuel de Corbera havia retornat a Simó Botell, les teles que aquest havia dipositat com a garantia de pagament, entre aquestes es trobaven diversos teixits de vellut i de setí.

AHPB: Antoni Joan, Manual, 187/34.

Ego Manuel de Corbaria, donicellus in ciuitate Barchinone domiciliatus/ confiteor et recognosco vobis Simoni Botey, textor pannorum circicum, cui dicte ciuitatis/ quod restituistis et tradidistis michi voluntati mee omnes illas septuaginta/ librarum quorum precio vendidistis michi et meis septem librarum X solidos anuales/ rendales de censuali mortuo [*interlineat*: medio instrumento recepto in possessione notarii infrascripti a XII^a octobris anno M^oCCCC^oLXXV^o]. Et ideo et cetera gratis et dono et solvo/ diffino et remitto vobis et vestris omnem accionem questionem petticionem et demandas./

Testes Johannes Dardarich, boterius et Petrus Planiols, scutiffer.

Ego Simoni Botey, textor pannorum circicum cui Barchinone confiteor et recognosco/ vobis Manueli de Corbaria, donicello domiciliato in ciuitate Barchinone/ quod restituistis et tradidistis michivoluntati mee pannos circicum sequentis:/ primo una peça de velut negre que tire en torn nou canes i miga,/ item un tros de velut morat tire en torn dues canes, item una peça/ de setí negre que tira nou canes i sis pams i mig, item una altra peça de setí/ negre que tira VIII canes i VI palms, item un altre peça de setí ar-/ gentat que tire XIII canes, un palm que bona foreunt per me/ venditarum pro securitate cuiusdam censualis mortui medio instrumento/ recepto in possessione notarii infrascripti die presentis et subscribo. Et ideo et

cetera/.

Testes predicto

39

29 de gener de 1476.

Cristòfol Guixana, cinter , promet treballar al servei del cinter García Espinosa, ciutadà de Barcelona, fins que li hagués pagat 3 lliures i 10 sous que li déu.

AHPB: Antoni Joan, Manual, 187/34.

Die lune XXVIII^a predicti mensis januarii anno/ a Nativitate Domini Millesimo CCCC^o LXXVI°/

Christofolis Guixana, cinterius convenio et bona fide promitto/ sub virtute iuramenti et homagii infra prestandorum García/ Spinosa, cinterio ciui Barchinone stabit vobiscum causa operandi in suo/ officio de cinter tantum et tandium quovisque solverit eidem Garcia/ tres librarum X solidos quas sibi debet usque in presente diem ratione reste compoti/ in quo compoto intervenerunt Johannes Greset, Franciscus Vincencii/ magister curis et Johannes Gomis, proceres anno presente confratrie Sancti/ Juliani merceriorum ciuitatis Barchinone. Et eciam solvet omnes missionis/ cartellagi et compositione gubernatoris Cathalonie et alia/ accione dicti capicionis debiti et si contrarium fecerit tornabit se intus dictos/ carceres convenes dicte ciuitatis non guidatus nec assecuratus sed sicuti nunc est./

40

22 de juny de 1479.

Antoni Vilanova, botiguer de Solsona, com a procurador de Pere Soler fuster, signa un contracte d'aprenentatge per que, Eufrasina, filla de Pere Soler i de la seva muller Joana, de 8 anys estigui com a aprenenta amb el mestre Martí de Franchmunt, celler i la seva muller Antònia durant un període de 10 anys a fi d'aprendre l'ofici de sedera que tenia Antònia.

Durant el període d'aprenentatge el matrimoni es compromet a alimentar, vestir i calçar Eufrasina i en finalitzar el període d'aprenentatge a pagar-li un total de 10 lliures barcelonines. La sedera es compromet també a ensenyar el seu ofici a l'aprenenta el millor que pugués.

AHPB: Francesc Romeu (233/2).

Die martis XXII^a junii anno predicto

Ego Anthonius Vilanova, botiguerius habitator ville Solsonae/ procurator [*interlineat*: et actum] ad hec specialiter constitutus a Petro Soler, fusterio,/ Francisco Coromines, peratore, Joane Puig de Ponç, habitatoribus/ dicte ville Solsonae, tutoribus et suo casu curatoribus per honorabile/ curiam abbacialem dicte ville datis et assignatis personis et bonis/ filiorum et filiarum comunem Jacobi Solà, quondam, peratoris et domine Jo- anne, illius uxoris viventis prout de ipsa procuracione et actoria/ plene constat instrumento recepto in possessione distreti Saldonii Palosii/ auctoritate regia et eciam revendissimi domini

administratoris/ perpetui monasterii beate Marie dicte ville, notarii publici/ eiusdem ville seu disterti Bernardi Societats, presbiteri et notarius sui/ XI^a die presentis mensis iunii dictis nomine et auctoritate affirmo/ vobiscum magistro Martino de Franchmunt, cellerio et Anthonie/ coniugibus, Eufrasinam, donicellam, filiam dictorum Jacobi/ Solà et Joanne, eius uxoris etatis octo annorum, vel inde/ circa ad tempus decem annorum qui currere incipient/ die presenti et infrascripta causa serviendi vobis/ et eciam addistendi officium vestri dicte Anthonie de cedere/ promitens dicti novibus quod dicta Euffrasina erit vobis bone,/ fidelis et legalis et serviet vobis per dictum tempus/ de die et de nocte iuxta eius possessione in omnibus mandatis/ vestris licitis et honestis et primo recedet a vobis quod si fecerit/ dono vobis plenum possessione ipsam capiet dicti promitere vobis pro domine/ novem et annorum quod dicte Euffrasine emandabit vobis/ omnes dies et horas quibus cause fuge, infirmitatis vel aliis/ absens fuerit a servicio vestro simul cum omnibus dampnis, missionibus/ exercendi et cetera. Et pro hiis obligo bona dicte tutele/ bona mea autem propria in intendo in aliquo obligacione/ iuro et cetera. Ad hec nos dicti Martinys Franchmunt et/ Anthonia eius uxor accipientes te dicta Euffrasina in pedicte-/ cam nostram promittimus te providere per dictum tempus in cibo et/ potu, vestitu et calciatu et tenebimus te panum et aguam ad usum/ et consuetudine Barchinone et ego dicta Anthonia/ docebo tibi meum officium de cedere bene et diligenter prout potero/ et in melius ad dicte volueris et in fine dicti temporis nos dicti/ conjuges dabimus et solvemus eodem pro solidata dictum temporis/ decem libras barchinonenses. Et pro hiis obligamus bona nostra et/ utriusque nostrum insolium mobilia et immobilia et renunciamus et cetera in/ eamus et cetera intelligatur tamen quod firmi et casu quo dicta Eufra-/ sina infra dictum tempus forsan [interlineat: cum] viro [interlineat: cum] bene vellet et de facto] maritum/ eciam non completo tempore in tali casu possit recedere/ a dicto servicio et solvi habeamus nos dicti conjuges pro totum dictum/ soldare eodem Euffrasine dicte tempore quod extererit nobiscum et cetera/ presenti instrumento in aliquo non obstante/.

Testes sunt Joannes de la Perdina et Joanes Berenguer/ Pelliparii ciues Barchinone.

41

23 de març de 1481.

Manuel Simon, botiguer, ciutadà de Barcelona signa un contracte amb el teixidor de vels de seda, Gabriel Costa, pel qual es compromet que el seu fill Bartomeu de 15 anys estarà com a aprenent amb el seder per aprendre el seu ofici durant un període de 3 anys. Gabriel Costa es compromet a alimentar, vestir i calçar Manuel Simon durant aquest temps. AHPB: Bartomeu Costa (175/30).

Die veneris XXIII^a marcii/ anno predicto

Ego Manuel Simon, botiguerius ciuis Barchinone, promito vobis Gabrieli Costa,/ textoris vélorum cericis, ciuis dicte ciuitatis, dare operam cum effectum omni/ excepcione remora, quod Barthomeus, filius meus, in etate XV annorum/ constitutus a presenti die qua hec possens conficitur instrumentum ad tres/ annos primo et continue venturos morabitur vobiscum causa/ adistendi officium vestrum de texidor et altres ad sirviendum vos in omnibus/ mandatis vestris licitis et honestis die noctuque iuxta sum possessione/ et infra dictum tempus a servicio vestro non recedet absque vestri licencia/ et permissu quod si

fecerit dono vobis plenam possessione quod possitis/ ipsum capere et in vestrum servicium redire. Et in fine dicti temporis emendabit/ omnes dies quos a vestro servicio absens fuerit, tam ratione fugue,/ infirmitatis, quod aliis necnon si quid mali vel damni in bonis/ vestris intulerit sine dilacione promitto restituere missiones etcetera/ super quibus etcetera. Ad hec ego Gabriel Costa laudans/ predicta promitto infra dictum tempus, dictum Bernardum in dicto officio/ infra dictum tempus instruere et infra dictum tempus ipsum providebo/ in cibo et potu, panum et aguam ad usum et consuetudine barchinonense/ ipsumque in duam et calciabo bene et decete ad mei cognicionem./ Et pro hiis obligo bona mea etcetera et iure etcetera. Ad hec ego Bernardus/ Simon laudans predicta pro mi complere omnia predicta etcetera obligo bona/ et personam etcetera.

Testes Bernardus Fabregues, beneficiatus in sede et Stephanus Salvardenya,/ perator ciues Barchinone, quo ad firmi dictorum Gabrielis Costa et Bernardi/ Simon, testes vero.

42

14 de juliol de 1485.

Martí de Burgos, cinter, ciudadà de Barcelona, signa contracte de treball per un any amb Gerard Burguès cinter, ciudadà de Barcelona per assistir-lo en el seu ofici.

AHPB: Antoni Joan (187/44).

Ego Martinus de Burgos, cinterius ciuis Barchinone a festo Sanctum Jacobi et Cucuphatis mensis iulii ad unum annum primo venturum/ presento, afirmo [*interlineat*: et mitto me] vobiscum Geraldo Burgues, cinterio cui Barchinone causa addistendi, laborandi et exercendi officium vestrum et alie serviendi vobis, uxori et familie vestre in omnibus necessariis licitis et ho-/ nestis promittens vobis quod totum tempus ero vobis obediens, patiens, sollicitus et intentus/ omne commodum perquirendo et omne dampnum pro viribus evitando et quod durante dicto/ tempore non recedet a vobis seu servicio vestro sine licencia, voluntate vestris primo/ pettitis et obtentis quod si fecero possitis me capere et capitum penes vos tornare/ et in fine dicti temporis emendabo omnes dies quibus a vestro servicio absens fuero et/ nichilominus emendabo vobis omnes et singulas missiones suptus dampna et interesse/ quos quas et que vos et vestri facietis et sustinebitis quoquomodoindicio et extra/ indicium etcetera, superquibus missionibus suptibus dapnis etcetera. Sub pacto forma et condicione/ quod vos habeatis michi dare pro solidate unius anni [*espai en blanc*] libris et sub pacto et condi-/ cione quod vos non teneamini dare de dictis [*espai en blanc*] librarum usque complementum annum aliquid de solidata/ tamen quod vos nec uxori vestre non faciatis tedios nec cercare rumores tales quod darent/ michi causam et recedere a domo vestra et hoc et cum testibus bone fame et conservacione/ honeste et pro hiis obligo vobis et vestris omnia bona mea et me personaliter mobilia et immobilia/ habita et habenda. Ad hec ego Geraldus de Burgues accipo vos Martinum/ de Burgos in discipulum et promitto providere in cibo et potu et dabo pro solidate/ decemocto librarum cum quod si fueritis infirmus tenebo vos in domo cum expensis vestris et/ in fine dicti temporis solvam vobis dictas XVIII librarum sine omni videlicet dilacione/ etcetera cum restitutione omnium missionum etcetera superquibus missionibus/ etcetera. Et pro hiis obligo vobis et vestris omnia bona mea mobilia et iuro/.

Testes Anthonius Benedictus Johannis scriptor Barchinonensis et Gregorius Gil, cinterius.

14 de maig de 1488.

Antoni del Ferro, seder, ciutadà de Barcelona, reconeix a Antoni Mateu, seder, ciutadà de Barcelona, que li déu 5 lliures i 2 pams i mig de vellut negre pel preu d'un teler per teixir seda que li havia comprat. Promet pagar el vellut al llarg del mes de maig i les 5 lliures al mes de juliol.

AHPB: Miquel Fortuny (249/3).

Ego Anthonius de Ferro, cederius ciuis Barchinone, gratis etcetera confiteor et/ recognosco vobis Anthonio Mathei, cederio cui dicte ciuitatis quod debeo vobis quinque libras monete barchinonense et duos palmos et medium velluti nigri pretextu cuiusdam teler per/ de cirico per me a vobis empto, habito et recepto dicto precio per tali qualis est. Et ideo renunciando etcetera/ convenio et promitto vobis quod dictas quinque libras et duos palmos et medium velluti nigri dabo/ et solvam vobis Johanni modum scilicet dictum: vellut per totum presentem et infrascriptum mensem/ madii et residuas quinque libras per totum mensem iulii proxime venturi sine aliqua videlicet dilacione et solvere omnes missiones et super quibus michi credatur et pro hiis obligo vobis/ et vestris specialiter et expresse dictum teler generaliter autem omnia bona mea et renuncio/ omnibus guidaticis et renuncio foro meo proprio et ipsius fori privilegio et submittens foro et/ jurisdictioni honorabili vicarii Barhinone in quem etcetera et pro hiis etcetera facio et firmo scripturam/ tercii in libro terciorum curie dicti honorabili vicarii Barchinone et obligando per me persona et omnia bona mea etcetera juro et cetera.

Testes Paulus Bach apothecarius, et Benedictus Saborit, scudellerius ciues Barchinone.

12 de desembre de 1488.

Pere Ponç, paraire de draps de llana, menor de dies, ciutadà de Barcelona i Margarida la seva dona, reconeixen a Antoni Mateu, teixidor de draps de seda, ciutadà de Barcelona, que li deuen 18 lliures, 7 sous i 6 diners, per raó de 7 lliures, una unça i mitja de seda negra de veta a raó de 3 lliures per cada lliura que li havien comprat pel dit preu. Prometen pagar aquesta suma el proper mes d'abril sota pena de 50 sous.

AHPB: Miquel Fortuny, Manual, 249/3.

[*Interlineat*: Die jovis XVIII^a mensis/ novembris anno LXXXVIII^a/ fuit cancellatum debitorium instrumentum de voluntate/ subscripti Anthonii Mathei/ eoque dixit se recepisse subscriptos predicto IIII libras VII solidos VI. Presentibus Philipo de Leri causidico et Petro Jacobi mercator/ ciuibus Barchinone.].

Die veneris XII^a mensis decembris anno predicto/

Nos Petrus Poncii perator pannorum lane minor dierum ciuis Barchinone et Margarita eius/ uxor confitemus et recognoscimus vobis Anthonio Mathei textori pannorum cirici cui dicte ciuitatis quod debi- mus vobis decemocto libras septem solidos et sex denarios monete

barchinonense ratione sex/ librarum unus uncie et medie cede nigre de vetaria ad ratione trium librarum per qualibet libra quam/ a vobis emuimus, habuimus et recepimus dicto precio per tali qualis est et ideo renunciando et con-/ venimus et promittimus vobis quod dictas decem octo libras septem solidos et sex denarios dabimus et sol-/ vemus vobis vel cum voluntate hanc et per totum mensem aprilis proxime venturi sine aliqua dilacione/ est salarium procuracione scilicet in ius quinque et extra decem ultra quod salarium promittimus solvere/ omnes missiones super quibus credatur est pena L solidarum quo comitatur/ due pertes vobis et residua tertia pers officiali et pro hiis obligamus vobis omnia bona/ nostra et utrusque nostrum insolium etcetera, renunciamus etcetera, ponatur large renunciaciones necessa-/ rias et facimus et firmamus scripturas tercii in libro terciorum curie vicarii Barchinone/ obligo persona et omnes bona nostra et utrusque nostrum insolium etcetera iuramus et cetera. /

Testes firme dicti Petri Poncii qui firmavit ipsa die fuit honorabili Petrus Guiller-/ mus Martina donicellus domiciliatus in parrochie Sancti Martini de Teyano./

45

10 d'octubre de 1488.

Bernat Bonivern, sastre ciutadà de Barcelona, ven a Miquel Ibàñez, seder ciutadà de València, ara habitant de Barcelona, un torn apte per filar seda amb tots els seu arreus i components necessaris per filar i amb fusos quadrats, botonets, postets i rodets i totes les eines amb banc i clavilla, martell i tenalles. El preu és de 15 lliures.

AHPB: Antoni Joan (187/49).

Ego Bernardus Bonivern, sartor ciuis Barchinone, gratis etcetera vendo vobis honorabili Michaeli Yvanyes/ sederio ciue Valencie hunc habitator Barchinone, quendam tornum/ abtum per filar sede ab tots los hereus que són mester al filar e tots los hereus que són mester/ en ffranger ço és fornit de fusos quadrats, botonets, bassinets, bonetets, postetes e tots quants/ rodets té en cassa e totes les aynes sobre que es del dit torn banch e clavilla martell e tenalles/ compliment de vadriets e només hanc itaque etcetera sic melius dici potest et cedens/ vobis et vestris omnia iura omnesque acciones reales et quibus iuribus et accionibus/ predictis etcetera ego emi factor procuratorem etcetera dicendis et mando tenere etcetera. Precium est/ quindecim librarum monete barchinonense [*interlineat*: quod precium solvere habeatis in festo omnique sanctrum]. Et ideo etcetera dando etcetera in super convenio et promitto/ vobis etcetera quod tenebor vobis et vestris etcetera pro hiis obligo vobis et vestris omnia/ bona mea mobilia et immobilia et cetera et iuro.

46

25 de febrer de 1489.

Bartomeu Bertran, signa contracte amb Jaume Rull per teixir en un any 58 canes de vellut de color blau. A canvi rebria 24 lliures i menjar i beguda.

563

AHPB: Antoni Joan (187/49).

Ego Bartholomei Bertran, textor pannorum de veluts gratis affirmo me vobiscum/ Jacobo Rull, mercatori cui Barchinone ad texendu quinquaginta octo canas veluti de bla-/ vorum colorum quas voluitis quas incipiam facere textitis illas decem vobis texire sub/ pacto et condicione quod habetis unum annum [*interlineat*: facere seu providere] continue et textitis ipsas LVIII canas bene et legaliter sine/ fraude et degastacione et dolo et fraude ad cognicione magistrorum velutorum/ quibus factis vos habeatis michi solvere viginti quatuor librarum. Ad hec ego Jacobus/ Rull convenio et promitto tibi Bartholomeo Bertran quod ego solvam vobis XXIII librarum textitis/ per vos dictas LVIII canas veluti et providebo vos per unum annum in cibo et potu sine/ dilacione, excusacione, etcetera. Et nichilominus restituam vobis omnes missiones etcetera/ superquibus missionibus etcetera. Et pro hiis parts obligamus unus alti omnia/ bona mea mobilia et immobilia habuta et habenda/.

Testes Johannes Soler, quistor et Anthonius Benedictus Johannis, scriptor Barchinone./

47

25 de febrer de 1489.

Bartomeu Bertran, de 18 anys, teixidor de draps de velluts signa contracte amb Jaume Rull per teixir les 10 canes de vellut negre que Jaume Rull havia comprat a Antoni del Ferro. Durant el temps que teixís, Jaume Rull l'hauria de proveir de menjar i beguda, vestit i calçat.

AHPB: Antoni Joan (187/49).

Ego Bartholomeus Bertran, textor pannorum veluts convenio et bona fide promitto/ per firmam et valida stipulacionem vobis Jacobo Rull quod ego texiami vobis illas decem/ canas veluti nigri quas vos emistis ab Anthonio del Ferro cum pacto et con-/ dicione quod vos habeatis tantum quantum tardo ad ipsas texendas habeatis providere me/ in cibo et potu et ultra hoc habeatis michi dare unum par caligarum verdes cau-/ nables et unum bonetum senar et unum par de camisses rahonables et duo paria/ sotularum et dictas decem canas texian bene et legaliter et diverta ad alia usque sine te-/ xide sine dilacione et pro hiis obligo vobis et vestris omnia bona mea et sum mi-/ nor XXV annis maior de decemocto convenio et promitto vobis non allegare bene-/ ficio minoris etatis et iuro etcetera. Et ego Jacobus Rull, promitto vobis [*interlineat*: Bartholomeo] Bertran textor/ dictis X canis valuti dabo vobis predicta que vobis dare debeo sine omni videlicet/ excusacione. Et pro hiis obligo vobis et vestris omnia bona mea etcetera et iuro. / Testes predicti.

48

25 de febrer de 1489.

Antoni del Ferro, seder i velluter ciutadà de Barcelona ven a Jaume Rull, mercader ciutadà de Barcelona un taler apte per teixir velluts senars amb tots els seus arreus i components i 10 canes ordides de vellut negre. El preu del teler és d'11 lliures.

AHPB: Antoni Joan (187/49).

Ego Anthonius del Ferro, sederius et valuterius ciuis Barchinone, gratis vendo vobis Jacobo/ Rull, mercatori ciui Barchinone unum talerium abtum a texir veluts senars cum/ omnibus suis furmentis cum decem canas orditas de velut negre./ Hanc itaque vendicionem et etcetera super melius dici potest etcetera quibus iuribus et accionibus etcetera. Ego emi facio/ et constituo vos et vestros etcetera precium est undecim librarum quas solvere/ habeatis de presenti recepto dicto taler cum suis fornimentis et ideo etcetera dando/ et remitando vobis etcetera in super convenio et promitto vobis etcetera. Et pro hiis obligo vobis et vestris omnia/ bona mea etcetera et iuro./

Testes Johannes Soler, questor ciuis et Anthonius Benedictus Johannis/ scriptor.

49

25 de febrer de 1489.

Antoni del Ferro, reconeix que Jaume Rull li ha pagat les 11 lliures pel preu del teler i de la tela ordida. Li ha pagat amb 3 lliures i 7 unces de seda crua de vels pel preu de les 11 lliures.

AHPB: Antoni Joan (187/49).

Item in alio instrumento ego Anthonius del Ferro ciuis Barchinone confiteor et recognosco vobis honorabili Jacobo Rull/ mercatori ciui Barchinone quod solvistis michi omnes illas undecim librarum quarum precio vendistis/ michi quendam teler aptum ad texendum veluts cum tela de velut ordida/ cum suo forniment medio instrumento die presenti quas solvistis michi hoc/ modo videlicet quod pro ipsas vendistis tres libras VII unces circicis crua de vels crua precio undecim librarum et ideo etcetera/.

Testes predicti.

50

1 d'abril de 1490.

Pere Ponç, paraire de draps de llana, menor de dies, ciutadà de Barcelona, i la seva dona Margarida, reconeixen a Antoni Mateu, teixidor de draps de seda ciutadà de Barcelona, que li deuen 13 lliures, i 8 sous per raó de dues peces de seda cuïta de 30 canes i mitja de llarg, a raó de 8 sous la cana, que li havien comprat. Prometen pagar 4 lliures els propers dos mesos i les restants 9 lliures i 8 sous al llarg del mes de setembre.

AHPB: Miquel Fortuny (249/5).

[*Interlineat: Die jovis XVIII^a mensis/ novembres anno L^o XXX^oVIII^a/ fuit cancellatum*

debi-/ torium instrumentum de voluntate/ subscripti Anthonii Mathei/ eoque diòxid se recepisse subscriptos predicto IIII libras VII solidos VI presentibus Philipo de Leri causidico et Petro Jacobi mercator/ ciuitatibus Barchinone].

Die veneris XII^a mensis decembris anno predicto nos Petrus Poncii perator pannorum lane minor dierum ciuis Barchinone et Margarita eius/ uxor confitemus et recognoscimus vobis Anthonio Mathei textori pannorum cirici cui dicte ciuitatis quod debi-/ mus vobis decemocto libras septem solidos et sex denarios monete barchinonense ratione sex/ librarum unus uncie et medie cede nigre de vetaria ad racione trium librarum per qualibet libra quam/ a vobis emuimus, habuimus et recepimus dicto precio per tali qualis est et ideo renunciando et con-/ venimus et promittimus vobis quod dictas decemocto libras septem solidos et sex denarios dabimus et sol-/ vemus vobis vel cum voluntate hanc et per totum mensem aprilis proxime venturi sine aliqua dilacione/ est salarium procuracione scilicet inius quinqué et extra decem ultra quod salarium promittimus solvere/ omnes missiones super quibus credatur est pena quinquaginta solidorum can quo comitatur/ due pertes vobis et residua tertia pers officiali et pro hiis obligamus vobis omnia bona/ nostra et utrusque Nostrum insolium et cetera renunciamus et cetera ponatur large renunciaciones necessa-/ ries et facimus et firmamus scripturas tercii in libro terciorum curie vicarii barchinone/ oblige persona et omnes bona nostra et utrusque Nostrum insolium et cetera iuramus et cetera.

Testes firme dicti Petrus Poncii qui firmavit ipsa die fuit honorabili Petrus Guiller-/ mus Martina donicellus domiciliatus in parrochie sancti Martini de Teyano.

51

20 de juliol. de 1490.

Jaume Sans, seder i corredor d'orella, ciutadà de Barcelona, reconeix a Simó Botell, velluter, ciutadà de Barcelona, que li déu 3 lliures i 13 sous pel preu d'unes sedes que havia comprat per raó del seu ofici.

AHPB: Pere Triter (239/9).

Jacobus Sans, predictus, confiteor et recognosco vobis Simoni Botell, velluterio, cui dicte ciuitatis/ presenti quod debeo vobis tres libras et terdecim solidos barchinonenses, racione reste cirici per me/ a vobis empte, habute et recepte ad opus officii mei et causa utendi eodem. Renuncio/ solvere vobis mercantiliter et de plano hoc modo: scilicet medietatem hunch ad viginti dies/ proxime venturos et restantes medietatem hunc ad quadraginta dies proxime venturos sine/ ffiat cum scilibus salario procuris pena de non fare ius etcetera et scriptura tercii et iuramento/ hec igitur./

52

13 de juny de 1491.

Joan Sòcies, teixidor de draps de seda, ven a Isabel, vídua del mercader Antoni Elies, 20 madeixes de seda valenciana crua de 7 lliures i 2 unces de pes per 12 lliures.

AHPB: Antoni Joan, Manual, 187/51.

566

Item in alio instrumento [*interlineat*: ego] dictus Johannes [*interlineat*: Sòcies] vendo vobis domine Isabeli mediante Bartholomeo/ Vitalis curritore phelpe primo vint madexes de seda valenciana en/ mada crua, pesa VII lliures dues unces inducens vos in possessionem corporalem/ per tradicionem quam presenti vobis facio cedens vobis et vestris omnia iura omnes/ acciones reales et personales, mixtas et cetera. Quibus iuribus et accionibus predictis/ et cetera ego enim facio et cetera. Precium est duodecim librarum. Et ideo et cetera dando et remittendo et cetera/ in super convenio et cetera. Quod tenebor vobis et pro hiis obligo vobis/ et vestris omnia et singula bona mea mobilia et immobilia habita et habenda/. Et iuro et cetera. Ad hec ego [*tatxat*: Bartholomeus Vitalis], Anthoni Strada/. Item in alio instrumento dictus Johannes Socies firmavit apocha de dictis/. Testes predicti.

53

16 d'agost de 1491.

Simó Petit i Vicenç Armengol, brodadors, ciutadans de Barcelona, reconeixen a la senyora Agnès Romeua, prioressa del monestir de Santa Maria de Jonqueres de Barcelona, que els ha pagat 58 lliures i 15 sous per brodar una casulla de vellut carmesí i també per una fresadura d'or al brodat de la dita casulla.

AHPB: Pere Triter (239/9).

Simó Petit et Vincencius Armengol, brodatoris ciues Barchinone confitemus et recognoscimus vobis Reverende/ domine Agneti Romeua, priorisse Monasteri Beate Marie de Jonqueres ciuitate/ Barchinone quod per modum infrascriptum dedistis et solvistis nobis quinquaginta octo/ libras et quindecim solidos barchinonenses pro laboribus nostris cuiusdam casulle velluti/ carmesini per nos facte et brodate pro vobis et pro fresadura auri et aliis in brodando dictam/ casullam necessariis predictas autem quinquaginta octo libras solvistis nobis hoc modo/ scilicet quod ex ipsis michi dici et scribi fecistis in tabula cambii seu depositorum dicte ciuitatis Barchinone/ triginta libras et restantes vigintiocto libras et quindecim solidos ad complementum dictarum/ LVIII librarum XV solidorum michi dedistis et solvistis michi numerando per manus Petri Oliver, mercators/ ciuis Barchinone. Renunciando etcetera./

Testes discretus Narcissus Geraldus Gili, notarius et Bartholomeus Feu curritor/ auris ciues Barchinone/.

54

7 de gener de 1500.

Joan Gervasi de la ciutat de Gènova, signa contracte d'aprenentatge per assistir durant 9 mesos a Jaume de Rec, perxer genovès, habitant de Barcelona. L'aprenent promet sota pena de 20 lliures que durant el temps del contracte no ensenyarà l'ofici a ningú. El mestre promet donar-li menjar i beguda i pagar-li 6 lliures.

AHPB: Antoni Palomeres (207/23).

567

Dicta die [*interlineat* : martis] VII^a mensis januarii anno predicto M^o Quingentesimo/
Ego Johannes Gervasi ciuitatis Jabenensi, in ducatu Sente, gratis ad novem/ menses proxime
venturos qui currere incipiant die presenti affirmo et stare promitto/ vobiscum Jacobo de
Recho januensi perxerio habitatore Barchinone his presenti causa/ adistendi officium
vestrum de perxer de sedes et aliis serviendi vobis et domini/ vestre in omnibus mandatis et
quod non recedam a vobis absque licencia et permissu/ vestris et restituam omnes dies et
horas et simul cum omnibus dampnis et quod/ nichilominus promitto sub pena XX librarum
quod durante dicto tempore non docebo/ alicui dictum officium. Et pro hiis obligo me
personaliter et omnia bona etcetera. Et ego/ dictus Jacobus de Recho, perxerius, accepto et
promitto per dictum tempus providere in cibo/ et potu et docere dictum officium meum prout
melius potero et dabo tibi pro solidata quinque/ ducatos auri valentes VI llibrarum et pro hiis
obligo bona etcetera et iuro et cetera./
Testes discretus Sebastianus Salva, rector de Ulzinellis et Johannes Palomeres/ notarius ciuis
Barchinone ac Petrus de Furió, magister de listes, habitator dicte/ ciuitatis.

ALTRES ARTESANS SEDERS
(no citats al text)

NOM I OFICI	CONTRACTE	DATA I SIGNATURA
Antoni Molins, brodador de fil d'or i de seda, ciutadà de Barcelona	Reconeix a Pere de Calpena, sabater, ciutadà de Barcelona que ha rebut en comanda seva 33 sous	9/1/1403 Joan Eiximenis 29/9
Marc d'Avinyó, seder ciutadà de Barcelona	Ven a Ramon Senoya de Vilafranca del Penedès i als seus una esclava tàrtara de nom Mateua de 24 anys per 43 lliures	21/6/1403 Ferrer de Manresa 90/2
Berenguer Ça Plana, brodador ciutadà de Barcelona	Reconeix a Bernat Prats, fuster de Perpinyà que té en comanda seva 9 lliures, 19 sous que promet pagar sense dilació	5/8/1406 Berenguer Alemany 91/1
Antoni Buçot, teixidor de vels, ciutadà de Barcelona	Rep plens poders del mercader Arnau Sala per demanar a Gonzalo Tranxer, coraler, ciutadà de Barcelona que pagui els 22 sous que deu al mercader per una comanda	25/10/1406 Arnau Lledó 51/5
Joan de Castellnou, mercer, ciutadà de Barcelona	Lloga una casa que pertany a Sibil·la, dona de Mateu Armengol, difunt, notari, ciutadà de Barcelona per 2 anys per 7 lliures i 4 sous a l'any	6/9/1408 Ferrer Manresa 90/3
Jaume Ferrer, teixidor de vels de seda ciutadà de Barcelona	Signa contracte d'aprenentatge per que el seu fill Jaume Ferrer de 10 anys estigui amb Pere Lopis juponer durant 5 anys per aprendre el seu ofici	17/10/1409 Francesc de Manresa 90/4
Clareta, filla de Pere Sagrau, difunt mercer, ciutadà de Barcelona	Nomena procurador a Francesc Sagrau, mercader ciutadà de Barcelona, fill del mercer difunt Berenguer Sagrau, per rebre i exigir en nom seu tots els béns mobles i immobles de la seva herència	28/7/1410 Simó Carner 112/1
Francesc Clar, Martí Basques i Pere Olles, brodadors, ciutadans de Barcelona d'una part, i Joan Bertran, i Nardo des Poch	Signen pau perpetua sota pena de 100 lliures	3/3/1411 Gabriel Terrassa 93/2

Jaume de Belloch, mercer, ciutadà de Barcelona i Isabel la seva filla i dona de Francesc Sagrau, mercer, ciutadà de Barcelona	Reconeixen a Pere Sagrau, mercader, ciutadà de Barcelona, fill de Francesc Sagrau de Vic, difunt que els ha pagar 250 lliures de les 368 lliures que els devia	4/9/1411 Simó Carner 112/1
Joan Tamarit, convers, veler, ciutadà de Barcelona	Nomena procurador a Bonanant Tamarit, pare seu, corredor d'orella per demanar en nom seu tots els béns que li deguessin	23/6/1413 Gabriel Terrassa 93/3
Álvaro Castella, brodador, ciutadà de Barcelona	testimoni d'Antoni Cisa, flequer, ciutadà de Barcelona	22/8/1413 Francesc Barau 111/2
Ágata, dona de Guillem de Colunya, brodador, ciutadà de Barcelona	Nomena procurador a Jaume Isern, notari, ciutadà de Barcelona per demanar en nom seu els 115 florins d'or d'Aragó, i els 7 sous i 4 diners que li devia Guillem Ritxeram, patró de nau, ciutadà de Londres	23/11/1414 Francesc Barau 111/3
Salvador Garau, brodador	Ven a Francesc de Proraclara, mercader 50 sous en censal mort.	11/1/1415 Joan Franc, major 107/5
Constança, teixidora de vels, habitant de Barcelona	Nomena procurador a Pere Janer, causídic de la ciutat	16/1/1415 Francesc Barau 111/3
Pascasi Frare, seder, habitant de Barcelona	Nomena a Guillem Vicenç, corredor d'orella, ciutadà de Barcelona procurador seu per demanar en nom seu tots els béns que li deguessin a Barcelona	25/3/1415 Joan Franc, major 107/5
Jaume Soler, brodador, ciutadà de Barcelona i el seu nebot Jaume Cortés	Signen pau final amb Gollart de Melcior, adroguer, ciutadà de Barcelona sota pena de 50 lliures	9/6/1416 Joan de Pericolis 66/4
Berenguer Ça Plana, brodador, ciutadà de Barcelona	Signa contracte d'aprenentatge amb Joan Birbal, seller, ciutadà de Barcelona per que el seu fill Berenguer aprengui l'ofici d'aquest	3/1/1419 Francesc Barau 111/4

Pere Ferran, Nicolau Martí i Galceran de Sant Feliu, tots seders ciutadans de Barcelona	Venen un violari i Constança, vídua de Guillem Pere Dusay per 80 sous	1/2/1420 Francesc Ferrer 133/1
Joan Moner, mestre de perxes de seda, ciutadà de Barcelona	Reconeix a Antoni Mas, cotoner, ciutadà de Barcelona que li ha pagat les 9 lliures i 15 sous pel lloguer d'un hospici	4/1/1421 Pere Granyana 56/21
Blanca, vídua de Burguès Badorch, teixidor de draps de seda	Paga a través de Iolanda, vídua de Joan de Pallars 100 florins d'or pel seu dot a Antoni Mayans, mercader de Perpinyà	26/10/1422 Bernat Noves 152/1
Paula, filla d'Andreu Bixard, brodador, difunt, i de la seva dona Agnès	Pagament de 50 lliures del dot pel seu casament amb Joan Percoch, fuster	18/7/1426 Pere de Puig 137/3
Clara, vídua de Gabriel de Prades, seder, ciutadà de Barcelona	Ven al mestre Francesc de Besalú, físic, ciutadà de Barcelona hipoteca la casa per un censal mort per 7 lliures i 10 sous per 5 anys	26/10/1426 Francesc Ferrer (133/2)
Joan Vilanova, brodador, ciutadà de Barcelona	Nomena procurador a Guillem Vidal, moneder, ciutadà de Barcelona	3/2/1427 Francesc Barau 111/5
Lluís Bonipar, mercer, ciutadà de Barcelona originari d'Alcover	Fa una donació "inter vivos" de tots els seus béns mobles i immobles a Joan Francesc, bossar, ciutadà de Barcelona	6/5/1428 Francesc Barau 111/5
Pascasi Batlle, mercer, habitant de Barcelona	Reconeix a Antoni Batlle i Pascasi Batlle, germans, mercers, oncles seus que ha rebut d'ells tots els béns que li havia deixat el seu pare	4/6/1428 Joan de Pericolis 66/7
Francesc de Pou, teixidor de vels ciutadà de Barcelona	Ven una esclava d'origen búlgar anomenada Margarida de 40 anys per 12 lliures a Bernat Martí	20/1/1438 Nicolau de Mediona 163/1

Guillem de la Mora, teixidor de draps de seda ciutadà de Barcelona	La seva dona, Antònia signa època de rebuda d'una deixa testamentària	5/4/1438 Nicolau de Mediona 163/2
Ferrer Ça Cot, teixidor de vels, ciutadà de Barcelona, fill de Bernat Ça Cot, teixidor de teles de sedassos	Reconeix que la seva mare Clara li ha pagat 11 lliures de la quantitat de béns que li devia del seu dot	15/10/1438 Narcís Bru 141/3
Pau de Costa, mestre de draps de ras, ciutadà de Barcelona	Reconeix que deu 9 lliures i 18 sous al sastre ciutadà de Barcelona Guillem Jaume	12/8/1439 Narcís Bru 141/3
Melcior Fexes, batifuller d'or i plata, ciutadà de Barcelona	Compra un esclau tàrtar, Joan, de 22 anys a Bartomeu Foguet, torner per 70 lliures	7/3/1440 Narcís Bru 141/3
Gabriel Cases, veler ciutadà de Barcelona	Té en comanda de Nicolau Poyo, mercader ciutadà de Barcelona, 12ll, 3s i 10d.	6/9/1440 Nicolau de Mediona 163/3
Antoni Carbó, perxer	Nomena procurador al seu nebot, Joan Carbó, també perxer	13/5/1441 Joan Pedrol 139/3
Pere Bou, perxer, ciutadà de Barcelona	reconeix a Fernando Rodríguez, seder, ciutadà de Barcelona, que té en comanda i dipòsit del seder 11 lliures	10/1/1443 Joan Pedrol 139/3
Joan March, mercer, ciutadà de Barcelona	Paga les 60 lliures i 10 sous al sastre Joan March que li devia d'una comanda	13/3/1447 Vicenç Bofill 125/8
Arnau Badia, teixidor de vels ciutadà de Barcelona	Junt amb Guillem Arnau (corredor d'orella) i Jaume March (netejador) reconeixen que deuen 6ll i 12s a Joan Albó, mercader	13/9/1447175/3
Jaume de Dilmen i Antoni de Borges, mercers, ciutadans de Barcelona	Són nomenats administradors de la confraria de mercers de Sant Julià	10/6/1448 Vicenç Bofill 125/9
Joan de Colunya, mercer, ciutadà de Barcelona	Ven esclava al mercer Joan Sancho	28/5/1451 Miquel Ferran 177/5

Genís Aymerich, mercer, ciutadà de Barcelona	Compra agulles de cap a Bernat Cisa, mercader	4/3/1457 Esteve Mir 181/10
Manuel Çabata, mercer	Nomena procurador a Bartomeu Pelach, agricultor	21/10/1458 Antoni Joan 187/17
Joan Mas, perxer, i Antònia, la seva muller	Venen a Caterina, muller de Pere Morató un violari	15/1/1459 Antoni Joan 187/17
Pere Bosch, teixidor de vels ciutadà de Barcelona	Ven un esclau de 18 anys de nom Antoni Jaume a Benanant Simó, corredor d'orella	28/1/1457175/10
Pere Bosch, teixidor de vels	Ven un esclau de 25 anys a Francesc Martí juponer	30/6/1458175/11
Martí de Santpol, seder ciutadà de València	reconeix haver rebut 7lliures barcelonines per raó d'un canvi que Jaume Noya, teixidor de draps de lli, ciutadà de Barcelona havia rebut del seder.	24/3/1460 Nicolau de Mediona 163/11
Bernat Costa, teixidor de vels de seda ciutadà de Barcelona	reconeix haver rebut de Bonanat Amorós, pellisser ciutadà les 22 lliures, que faltaven de les 77 lliures que la senyora Griselda, muller del veler i filla de Bonanant Amorós havia aportat com a dot del matrimoni.	28/4/1461175/14
Enric Bonell, cinter, ciutadà de Barcelona	Marmesor i executor testament de Guinot Bonell, germà seu	3/12/1465225/1
Jaume Vall, teixidor de vels ciutadà de Barcelona	Àpoca de rebuda d'un deute de 22ll, 19s i 2 d que li ha pagat Andreu Mir, notari	27/2/1472175/22
Joan Benet Novella, seder, ciutadà de Barcelona	Deixa a Joan Bayona, prevere beneficiat de la Catedral de Barcelona un censal d'11 sous sobre un tros de terra que Joan de Mitjavila, ciutadà de Barcelona tenia als afores del portal de Sant Pau de Barcelona	24/3/1473 Joan Fluvià 225/2
Domènech Llombard de Calsinaya, seder i Isabel, la seva dona	Venen per mitjà del seu procurador, Francesc Joan de Calsinaya, causídic de la ciutat un usdefruit al notari Francesc Safont i la seva dona Aldonça	6/5/1475175/25
Llorenç Vilanova, teixidor de vels ciutadà de Barcelona	Nomena procurador Arnau Domènec, llibreter, ciutadà de Mallorca	18/8/1475175/25

Miquel de Sevilla, mestre cinter, ciutadà de Barcelona	Compra a Susanna, muller i procuradora de Joan Muntaner, mercader, l' usdefruit per 3 anys d'un empriu al carrer de la Dagueria de Barcelona per un preu de 18 lliures (6 lliures a l'any).	26/5/1479 Joan Fluvià 225/3
Jaume Costa, mercer, ciutadà de Barcelona i Pere Mascort mercer, ciutadà de Barcelona	Bernat Tort, militar té arrendada una propietat de Jaume Costa a la parròquia de Sarrià i li paga 7 lliures en concepte d'aquest arrendament	15/12/1479 Joan Fluvià 225/3
Bartomeu Massana, cinter, ciutadà de Barcelona	Nomena procurador Antoni Lluch, assaonador ciutadà de Barcelona	5/9/1493 Joan Fluvià 225/5
Joan Colunya, mercer, ciutadà de Barcelona i Joan Colunya, barreter, fill seu	Compra l'usdefruit de la casa de Pere Camps, apotecari ciutadà de Barcelona per 5 anys per 65 lliures. La casa estava situada al carrer de la Bòria	17/2/1494 Joan Fluvià 225/5
Joan Roig, cinter, habitant de Barcelona	Nomena procurador al seu pare Pere Roig de la vil·la de Torra de la diòcesi d'Urgell	22/12/1495 Joan Fluvià 225/5
Lluís Rabeix , mercer, ciutadà de Barcelona	Lloga a Joan Labe, mercer, ciutadà de Barcelona una casa que té a Barcelona per 2 anys, 2 mesos i mig per 8 lliures 16 sous i 8 diners. Situada a lloc anomenat lo Freginal al cap de la plaça del Rei excepte una botiga que està llogada a Lluís Rabeix per part de Beneta, vídua de Pere Bo, barreter, ciutadà de Barcelona	13/4/1500 Joan Fluvià 225/5
Agnès, muller de Joan Tranxer, teixidor de vels ciutadà de Barcelona	Reconeix deure 2ll, 19s i 9d a Jaume Peres preu de certa quantitat de fils que li havien comprat per raó del seu ofici	17/10/1469 (175/21)
Pere Rovira brodador	Testament de la seva vídua Elisenda	13/12/1421. (111/18)
Jaume Ribera àlies Soler, brodador	Testament	25/9/1422 (113/28)
Antoni Busquets mestre de draps de senyals	Testament de la seva dona Maria Rossell.	22/10/1431. Francesc Barau, <i>Primus Liber ultimarum voluntatum</i> , 111/18.
Galceran Altamir Seder	Capítols matrimonials amb Joana Salat	13/9/1447 Guillem Jordà major, 134/71.

Andreu Forcadell seder	Testament.	25/6/1503. Antoni Simó Fonoll, <i>Manual de testaments</i> , 265/22.
Pere Rigau seder	Testament.	22/10/1515. Joan Marc Miquel, <i>Liber secundus testamentorum</i> , 246/23.
Ferrer des Pujol teixidor de vels	Fogatge de 1448. Illa d'en Gralla	AHCB: 1B. XIX-7.
Jaume Andreu teixidor de vels	Fogatge de 1448. Illa d'en Gralla	AHCB: 1B. XIX-7.
Llorenç Carrió teixidor de vels	Fogatge de 1448. Illa d'en Gralla	AHCB: 1B. XIX-7.
Gispert Ventós teixidor de vels	Fogatge de 1448. Illa d'en Palles, calderer, darrere la Trinitat	AHCB: 1B. XIX-7.
Gaspar de Mur teixidor de vels	Fogatge de 1448. Illa de la Trinitat	AHCB: 1B. XIX-7.
Bonanant Porta teixidor de vels	Fogatge de 1448. Illa de la Trinitat	AHCB: 1B. XIX-7.
Miquel Prats teixidor de vels	Fogatge de 1448. Illa de Pere Marquet a la part dreta de la Trinitat	AHCB: 1B. XIX-7.
Bernat Prats teixidor de vels	Fogatge de 1448. Illa de l'església de Santa Maria del Pi	AHCB: 1B. XIX-7.
Pere Cardona Veler	Fogatge de 1448. Illa de l'església de Santa Maria del Pi	AHCB: 1B. XIX-7.
Gabriel Vidal perxer	Testament de Gabriel Vidal	4/11/1489. Narcís Gerard Gili, 235/17
Andreu Vidal, perxer germà de Gabriel Vidal	Testament de Gabriel Vidal	4/11/1489. Narcís Gerard Gili, 235/17
Climent Vidal, perxer fill de Gabriel Vidal	Testament de Gabriel Vidal	4/11/1489. Narcís Gerard Gili, 235/17
Gabriel Sa Vila Mercer	Fogatge de 1448. . Illa de la font de Santa Anna. Quarter del Pi	AHCB: 1B. XIX-7
Antoni d'Oriola Mercer	Fogatge de 1448. Illa de d'en Bagur al Raval	AHCB: 1B. XIX-7.
Bartomeu Grau Cinter	Testament de la seva vídua, Damiana Ragassol.	23/10/1484. Pere Pasqual, <i>Manual de testaments</i> , 191/73.
Joan Lleonard Que fa draps de ras	Fogatge de 1448. Illa del Palau Reial Menor.	AHCB: 1B. XIX-7.
Gaspar Fadernes batifuller	Fogatge de 1448 Illa entre la porta Ferrissa i el portal de Santa Anna	AHCB: 1B. XIX-7.
Joan Brodador brodador	Fogatge de 1448. Illa de Pere Bayona, procurador de la cambra apostòlica. Quarter del Pi	AHCB: 1B. XIX-7.
Antoni de Castret, brodador	Signa pau amb el brodador Francesc Clar davant veguer sota pena de 50 lliures	9/11/1405 (82/3)

ciudadà de Barcelona		
Francesc Fabra, seder, ciudadà de Barcelona i la seva dona Violant	Venen a Florència vídua de Dalmau Cartellà, que havia estat botiguer un llit, un taulell de fusta, un armari de dues cases i un bugader per 81 sous	14/8/1479 (207/14)
Pau Carbonell, cinter, ciudadà de Barcelona	Reconeix a la seva dona Elisabet que li ha pagat les 60 lliures del seu dot	25/9/1498 (261/8)
Berenguer Baldrich, mestre de draps de senyals	Reconeix que déu al seu germà Guillem, també teixidor de draps de senyals, 6 lliures, 6 sous i 6 diners que promet pagar en 6 mesos	28/5/1426 (123/4)
Daniel Soler, teixidor de vels, ciudadà de Barcelona	La seva germana Celestina, dona de Guillem Ballester, teixidor de vels, el nomena procurador per portar les seves lletres i ocupar-se de tots els seus afers	20/11/1434 (142/4)
Pere Campins, i Joan Pont, mestres de draps de senyals	Pere Campins reconeix que ha rebut en dipòsit de Joan Pont 7 lliures i 14 sous	29/1/1438 (123/19)
Simó Falcó, seder, ciudadà de Barcelona	Lloga per 3 anys una casa que pertany a Francesca, dona de Pere Compra paraire de la dita ciutat. El preu és de 6 lliures a l'any.	18/9/1400 (58/25)
Pere Vilanova, teixidor de vels de seda, ciudadà de Barcelona	Reconeix que la seva dona Francina li ha pagat les 50 lliures del seu dot	7/9/1494 (256/5)
Ramon Escalles, teixidor de <i>llestes de seda</i>	Lloga per 5 anys l'usdefruit d'una casa amb hort, situada a prop de la plaça de Camprodó i cap al carrer dels Ollers Blancs. El preu de la casa que pertany a Eulàlia, vídua de Gabriel Muntsó, corredor d'orella, és de 13 sous i 6 diners a l'any	12/3/1500 (207/23)
Joan Gomar, difunt que havia estat "obrer d'or i de seda", brodador	Ha dotat l'altar de Santa Maria de l'església de sant Just de Barcelona.	11/7/1436 (103/8)
Just Ferrer, batifuller d'or	Paga 18 florins d'or d'Aragó a Arnau de Rosset, blanquer, que li devia pel preu de certes corretges que havia rebut d'ell	25/5/1420 (137/1)
Bartomeu Ferriça, mercer, ciudadà de Barcelona	Resol la societat que tenia amb un altre mercer per raó de merceria	7/12/1402 (79/4)
Rafael des Puig,	Junt amb el sastre Joan Llobet signa pau	26/12/1412 (100/2)

seder ciutadà de Barcelona	perpètua amb Joan de Pujalt, Arnau Lambert (barbers), i Joan Gilabert (cosidor), sota pena de 50 lliures.	
Francesc Sala, perxer ciutadà de Barcelona	Ven casa a través de Bernat Riera fuster, procurador seu. La casa està situada al costat de l'hospital de la Santa Creu	27/3/1422 (146/1)
Pere Mates, mercer ciutadà de Barcelona	Lloga per 5 anys a Bernat Rubei, també mercer l'usdefruit de la casa amb obrador que té a Barcelona a prop del castell del veguer. El preu és de 5 lliures a l'any	26/9/1418 (122/4)
Romeu de Cutigis, seder, ciutadà de Barcelona	Ven a Pere Escola, agricultor ciutadà de la dita ciutat una parcel·la de terra amb vinya plantada amb arbres de diferents tipus que té a Sant Vicenç de Sarrià. El preu és d'11 lliures	15/4/14.30 (141/1)
Climent Guixar, teixidor de draps de seda, ciutadà de Barcelona	Nomena procurador a Llorenç Joanat, barber, ciutadà de Barcelona	4/1/1468 (199/14)
Pere Gracià, convers, seder, ciutadà de Barcelona	Antoni Ferrer de la parròquia de Sanat Pere de Vilamajor i Francesc Prora, de la parròquia de Sant Julià del Fou, diòcesi de Barcelona prometen que no faran mal al seder ni directa ni indirectament i en cas que algú li volgués fer mal, li notificaran sota pena de 25 lliures.	12/4/1402 (94/1)
Bernat Llança, teixidor de vels de seda, ciutadà de Barcelona	Reconeix a Pere de Torres, causídic ciutadà de Barcelona que té en possessió seva una cota de malla de llautó que Guillem Ponç, canviador ciutadà de Barcelona li va vendre per 3 florins d'or d'Aragó i 4 sous.	25/2/1403 (94/1)
Francesc Barceló, teixidor de draps de seda	Junt amb el notari Joan Fluvià, presta a Jaume Costa, botiguer 14 lliures per 40 sous de violari.	14/10/1496 (187/29)
Arnau Fabra, seder, ciutadà de Barcelona	Ven a Angelina, vídua de Berenguer Hospital, ciutadà de Barcelona i als seus una esclava russa, Maria, de 12 anys pel preu de 53 lliures	16/4/1437 (169/1)
Ramon Bonet, seder convers, ciutadà de Barcelona	Procurador d'Antònia, conversa, vídua d'Arnau Massana, difunt, convers, ciutadà de Barcelona	13/6/1401 (56/7)
Jaume Vallès, seder convers, ciutadà de Barcelona	Paga a Ramon Ortigues, de Sant Vicenç dels Horts els 55 sous que li devia	19/11/1411 (53/9)

ÍNDIX ANTROPONÍMIC DE SEDERS I SEDERES

- Abella, Domènec, *cinter*, 63, 66, 494 (doc.324).
- Agnès, dona de Berenguer Vidal, frener, ciutadà de Barcelona, *teixidora de vels*, 124, 130, 136, 141, 438 (doc.47), 450 (doc.109).
- Aguilar, Jaume, *batifuller*, 66, 501 (doc.362).
- Aldebó, Bartomeu, *cinter*, 97, 379, 523 (doc.468), 529 (doc.499).
- Alfonso, Fernando, *mercer*, 66, 497 (doc.339).
- Alfonso, Gonzalo, *brodador*, 64, 145, 442 (doc.70).
- Altiguier, Gaspar d', de Florència, *teixidor de draps de seda*, 178, 179, 291, 292.
- Andreu, mestre, de Florència, *brodador*, 178, 179, 291, 434 (doc.26).
- Angelina, vídua de Mateu Maldà, *sastre, sedera*, 124, 126, 130, 132, 137, 142, 479 (doc.256).
- Anglès, Damià, *cinter*, 379.
- Anna Morales, *brodadora*, 121, 523 (doc.472).
- Antònia, dona de Martí de Francmunt, mestre seller, *sedera*, 125, 126, 130, 133, 134, 137, 142, 559 (doc.40).
- Antònia, dona de Joan Bertran, *sedera*, 161, 441 (doc.64).
- Antònia, muller d'Arnau Olianort, seller, ciutadà de Barcelona, *sedera*, 160, 439 (doc.51).
- Ardit, Abraham Isaac, *teixidor de vels jueu*, 63, 74, 86.
- Armanys, Joan, *cinter*, 67, 77, 97, 106, 107, 378, 516 (doc. 431, 432,433), 520 (doc.456), 521 (doc.460), 522 (doc.467), 526 (doc.484), 528 (doc.497), 529 (doc.498).
- Armengol, Vicenç, *brodador*, 367, 369, 524 (doc.476).
- Arqués, Gabriel d', *seder i tintorer*, 64, 80, 81, 393, 438 (doc.48), 454 (doc.129), 459 (doc.153).
- Arqués, Gaspar d', *seder*, 65, 182, 235, 485 (doc.281), 491 (doc.311).
- Auxapí, Sebastià, *velluter*, 390, 391, 392.
- Avinyó, Joan d', *teixidor de vels*, 62, 63, 74, 80, 81, 86, 430 (doc.8), 458 (doc.148).
- Àvila (o Àguila), Diego, *mestre de perxes de seda*, 65, 90, 91, 151, 380, 466 (doc.192), 545 (doc.20).
- Ayna, Joan, *mercer i guanter*, 67, 519 (doc.448).
- Aznar, Domingo, *brodador*, 63, 74, 83, 431 (doc.13).
- Badorch, Guillem, *teixidor de vels*, 64, 451 (doc.114).
- Bages, Rafael, *teixidor de seda, lli i cotó*, 67, 72, 77, 516 (doc.435), 519 (doc.451).
- Baldrich, Guillem, *mestre de draps de senyals*, 64, 75, 83, 456 (doc.138).
- Balerna, Bernat, *teixidor de vels*, 147, 471 (doc.214).
- Ballester, Bernat, *teixidor de vels* (fill de Ramon Ballester), 224, 225, 226, 234, 458 (doc.147), 461 (doc.166), 463 (doc.177).
- Ballester, Francesc, *teixidor de vels*, 65, 81, 87, 186, 472(doc.211).
- Ballester, Gaspar, *teixidor de vels de seda*, 220-222.
- Ballester, Guillem, 65, 76, 88, 224, 225, 506 (doc.384).
- Ballester, Joan, *mercer*, 225, 236, 238.
- Ballester, Pere, *teixidor de vels convers*, 236.
- Ballester, Ramon, *teixidor de vels de seda convers*, 124, 127, 225, 226, 234, 458 (doc.147 i 149), 461 (doc.166), 463 (doc.177), 465 (doc.184).
- Barberà, Antoni, *mercer, oficial*, 105, 443 (doc.72).
- Barut, Pere, *mercer*, 65, 478 (doc.249).
- Baruta, Antoni, *brodador de fil d'or*, 367, 433 (doc. 23).
- Batlle, Joan, *teixidor de vels*, 65, 78, 85, 97, 223, 245, 458 (doc.150), 496 (doc.334), 506 (doc.382).
- Batlle, Simó, *seder*, 186, 223, 406, 465 (doc.185), 487 (doc.293), 496 (doc.334).

Beatriu, filla d'Andreu Gironès, ciutadà de Barcelona difunt, *sedera*, 124, 128, 130, 137, 142, 533 (doc.5).
 Bellcaire, Lucenci, *seder*, 147, 186, 471 (218).
 Joan de Bergamo, de Llombardia i habitant de Barcelona, *mestre de draps de seda*, 217, 278, 280, 283, 284, 286, 294, 295, 296, 297, 298, 309, 311, 333, 482 (doc.270), 483 (doc.272, 273), 536 (doc.10).
 Bertran, Bartomeu, *velluter*, 393, 563 (doc. 46 i 47).
 Bertran, Joan, *brodador*, 63, 86, 158, 161, 367, 368, 433 (doc.24), 435 (docs.31, 32), 441 (doc.64), 447 (doc.97), 455 (doc.135), 470 (doc.209), 533 (doc.4).
 Bertran, Martí, *teixidor de vels de sedassos*, 124, 126, 445(doc.87).
 Biaso, Domènec de, de Florència, *teixidor de draps de seda*, 341, 342, 488 (doc.296).
 Blanquina, dona de Salvador Malet, paraire, ciutadà de Barcelona, *gandallera i teixidora d'or i seda*, 124, 125, 130, 136, 141, 447 (96).
 Bondia, Martí, *cinter*, 66, 85, 503 (doc.370).
 Bonet, Pere, *mercer*, 63, 74, 435 (doc.33).
 Bonet, Pere, *mestre de draps de senyals*, 64, 74, 83, 437 (doc.41).
 Bonivern, Pere, *seder*, 38, 56, 500 (353), 504 (373).
 Borges, Antoni, *mercer*, 65, 70, 75, 84, 481 (263).
 Borges, Pere, *mercer*, 67, 70, 76, 505(doc.380).
 Botell, Simó, *seder i velluter*, 56, 394, 508 (doc.396), 512 (doc.414), 558 (doc.38), 566 (doc.51).
 Bou, Pere, *mercer i botiguer*, 67, 76, 516 (doc.434).
 Braquet, Antoni, *mercer*, 66, 509 (doc.398), 512 (doc.412).
 Brígida, vídua de Pere Joan, causídic de la ciutat de Barcelona, *teixidora de vels de seda, cotó i lli*, 124, 126, 127, 130, 137, 142, 481 (doc.266).
 Brunet, Gabriel, *brodador d'or i de seda*, 66, 84, 243, 469 (doc.205), 557 (doc.37).
 Bunyola, Guillem, *seder*, 65, 81, 82, 87, 91, 179, 379, 478 (doc.251), 546 (doc.21).
 Burgos, Martí de, *cinter*, 147, 561 (doc.42).
 Burguès, Francesc, *teixidor de vels convers*, 236, 430 (doc.7).
 Burguès, Gerard, *cinter*, 147, 561 (doc.42).
 Busquets, Jaume, *mestre de draps de senyals*, 64, 74, 83, 86, 446(doc.92), 450 (doc. 107 i 109), 451 (doc.113).
 Antoni Cabanyes, *teixidor de domàs*, 284, 286, 287, 289, 343, 344, 405, 482 (doc.271).
 Campins, Bernat, *mestre de draps de senyals*, 64, 74, 389, 444 (doc.80).
 Cardona, Joan de, *cinter*, 378, 507 (390).
 Carenyena, Gabriel, *teixidor de vels de seda*, 190.
 Carrió, Joan, *cinter*, 67, 77, 97, 369, 523 (doc.468), 529 (doc.500).
 Casadevall, Joan de, *mercer*, 375, 376.
 Cases, Pau, *teixidor de vels de seda i lli*, 380.
 Castanyer, Berenguer, *teixidor de vels*, 64, 190, 236, 237-238, 240, 242, 449 (doc.103 i 105).
 Castanyer, Bonanat, *teixidor de vels*, 237, 449 (doc.102).
 Castanyer, Burguès, *teixidor de vels*, 54, 190, 237, 238, 431 (doc.12), 445 (doc.86), 449 (doc.102).
 Castanyer, Francesc, *teixidor de vels*, 190, 237, 431 (doc.12).
 Castanyer, Joan, *teixidor de vels*, 65, 69, 75, 87, 90, 95, 98, 237, 449 (doc.102), 457 (doc.146).
 Castell, Joan, *teixidor de vels de seda*, 63, 80, 432 (doc.17).
 Castell, Simó, *teixidor de vels*, 65, 78, 234, 471 (doc.217).
 Castellar, Bernat, *batifuller*, 63, 74, 435 (doc.35).
 Caterina, dona d'Antoni Corts perxer, ciutadà de Barcelona, *gandallera i sedera*, 124, 125, 126, 130, 136, 141, 455 (136).
 Caterina, dona de Bernat Rubei, *mercer, sedera i bossera*, 124, 126, 130, 136, 141,

459 (155).
 Clar, Francesc, *brodador*, 64, 158, 368, 437 (docs.44 i 45), 466(doc.194).
 Clara, dona de Pere Miró, mercader, *sedera*, 123, 129, 135, 140, 160, 438 (doc.53).
 Clara, filla de Pere Cornellà, difunt, que havia sigut notari a Tàrrrega, *gandallera, brodadora i bossera*, 124, 128, 130, 133, 134, 136, 141, 451 (doc.116).
 Coll, Manuel de, *teixidor de vels*, 108, 133, 147, 239, 458 (doc.149).
 Coll, Mateu Benet, *cinter*, 147, 515 (doc.429).
 Constança, dona de Joan Rossell, seder, ciutadà de Barcelona, *sedera i gandallera* 124, 125, 130, 141, 450 (doc.112).
 Constança, *brodadora*, 124, 128, 130, 136, 141, 464 (doc.182).
 Copí, Joan, *brodador*, 243, 455 (doc.133).
 Copí, Jaume, *brodador*, 153, 162, 364, 365, 438 (doc.46), 442 (doc.67), 452 (doc.121).
 Corts, Antoni, *seder*, 64, 87, 456 (doc.139).
 Corts, Antoni, *perxer*, 64, 70, 75, 83, 86, 124, 126, 455(doc.136), 469 (doc.208), 470 (doc.213).
 Costa, Gabriel, *teixidor de vels*, 65, 75, 78, 560 (doc.43).
 Costa, Jaume, *teixidor de vels*, 65, 72, 81, 84, 196, 327, 477 (doc.242).
 Costa, Jaume, mercer, 66, 76, 88, 90, 125, 128, 480 (doc.262), 498 (doc.343, 346), 505 (doc.379), 514 (doc.425), 515 (doc.426, 430), 516 (doc.432), 517(doc.437), 519 (doc.450).
 Crespo, Alfons, *cinter*, 66, 76, 85, 88, 377, 502 (doc.363, 365), 505 (doc.377, 381), 507 (doc.391, 392).
 Ça Cot, Joan, *teixidor de vels convers*, 63, 242.
 Ça Cot, Jaume, *teixidor de vels convers, fill de Joan*, 63.
 Ça Cot, Bernat, *teixidor de vels de seda i sedassos convers*, 63, 78, 82, 96, 103, 104, 240, 458 (doc.151), 463 (doc. 174).
 Ça Font, Pere, *teixidor de vels convers*, 230.
 Ça Grau, Pere, *mercer*, 64, 74, 445 (doc.85), 446 (doc.89 i 90).
 Çaquanell, Joan, *mercer*, 67, 85, 372, 525 (doc.482), 529 (doc.501).
 Dalmau, Joan, *llibert, teixidor de draps de seda i de lli*, 154, 155, 486 (284).
 Dandoli, Mateu, originari de Florència ciutadà de Barcelona, *teixidor de draps de seda*, 279, 281, 283, 286, 310, 515 (doc.427).
 Despriu, Joan, àlies Bistayo, *cinter*, 378.
 Desterall, Martí, *cinter*, 67, 517 (doc.438).
 Dies, Pere, *perxer*, 380, 494 (doc.326).
 Díez, Joan, *batifuller*, 64, 83, 454 (130), 464 (181).
 Dies, Miquel, *batifuller*, 67, 88, 514 (doc.423).
 Domènech, Bernat, *mestre de draps de senyals*, 64, 75, 83, 450 (doc.108), 453 (doc.123).
 Domènec, Cristòfol, *teixidor de vels*, 223, 448 (doc.99), 466 (doc. 189), 493 (doc. 321).
 Domènec, Gaspar, *seder*, 168, 182-184, 223, 399, 403, 499 (doc.351).
 Domènech, Miquel, *teixidor de vels de seda*, 64, 446 (doc.91).
 Donat de la Gallina, Leonard, de Lucca, *mestre draps d'or i de seda*, 278, 279, 282, 283, 284, 285, 292-294, 404, 452 (doc.119, 120, 122), 457 (doc.142, 145), 460 (doc.161), 461 (doc.164), 462 (doc.169), 463 (doc.173).
 Dossa, Joan, *perxer*, 380, 494 (doc.327).
 Eixerica, Gabriel d', *mestre de perxes*, 64, 80, 91, 160, 380, 444 (doc.81).
 Eiximeno, Joan, *mercer i bossar*, 65, 75, 80, 466 (193).
 Elisenda, muller d'Andreu López, *sedera*, 121.
 Elvira, vídua de Ramón Ballester, *convers, teixidor de vels de seda, sedera*, 124, 127, 133, 139, 141, 225, 226, 234, 458 (doc.147, 149), 461 (doc.166), 463 (doc.177), 465 (doc.184), 521 (doc.459).
 Espinosa, García d', *cinter*, 66, 85, 150, 501(doc.360).

Espunya, Antoni, *perxer*, 64, 69, 75, 84, 91, 455 (doc.134).

Estol, Manuel d', *veler*, 65, 481 (doc. 265).

Eulàlia, vídua d'Arnau Canyelles que havia estat causídic, ciutadà de Barcelona, *sedera*, 123, 129, 131, 135, 140, 432 (doc.16).

Eulàlia, dona de Bernat Amigó, mestre de cases, ciutadà de Barcelona, *teixidora de vels*, 124, 130, 136, 142, 465 (doc.186).

Eumini, Auric, *brodador*, 64, 75, 445 (doc.82).

Falcó, Pere, *seder i tintorer*, 241, 398, 531 (doc.2).

Feixes, Pere, *batifuller*, 64, 73, 75, 84, 87, 454 (doc.128).

Ferrer, Gabriel, *batifuller*, 124, 126, 448 (doc. 98 i 99).

Ferrer, Joan, *teixidor de vels*, 75, 447 (doc.97).

Ferrer, Joan, *àlies Cabrit, teixidor de vels i corredor d'orella*, 61, 64, 70, 74, 75, 80, 81, 87, 449 (doc.104), 452 (doc.118).

Ferrer, Joan, *mercer*, 66, 70, 514 (doc.421).

Ferrer, Pere, *seder i tintorer*, 74, 241, 396, 398, 531 (doc.2).

Ferrer, Pere, *mestre de draps de seda domàs i setí*, 65, 78, 346, 551 (doc.28 i 29).

Ferro, Antoni del, *velluter*, 392, 393, 562 (doc.43), 564 (doc.47,48), 565 (doc.49).

Ferruç, Joan, *perxer*, 151, 545 (20).

Figatelli, Antoni, *mestre de draps de seda*, 278, 280, 283, 286, 288, 404, 540 (doc.13).

Figuera, Joan, *brodador*, 64, 74, 438 (doc.50).

Figuerola, Francesc, *velluter*, 326, 392, 487 (doc.292), 550 (doc.26).

Filipot, Salvador, *batifuller*, 384, 385, 510 (doc.404).

Folgueres, Llorenç, *cinter*, 67, 92, 147, 379, 509 (doc.401), 515 (doc.429).

Fort, Pau, *cinter*, 66.

Franc, Gabriel, *teixidor de vels*, 66, 75, 84, 87, 91, 186, 482 (269).

Francesc, Joan, *mercer*, 373, 374.

Francesca, vídua d'Arnau Fabra, que havia estat botiguer, *botiguera de seda i altres coses*, 124, 127, 130, 137, 142, 485 (doc.280).

Francesca, vídua de Marc Solelles, mariner, ciutadà de Barcelona, *sedera* 161, 162, 440 (doc.58).

Francina, dona de Pere de Guimerà, coraler ciutadà de Barcelona, *sedera* 124, 125, 130, 137, 138, 142, 143, 472 (doc.219).

Francisco, Aleix de, de Florència, *mestre de draps de seda*, 404, 488 (299).

Galda, dona de García de Torres, escriptor de lletra rodona, ciutadà de Barcelona, *sedera*, 161, 162, 440 (doc.57).

Galiano, Jacobo de, venecià, *seder*, 310, 333, 334.

Galter, Gabriel, *mercer*, 66, 75, 84, 372, 511 (409).

Galliners, Miquel de, *teixidor de vels*, 237, 240, 241, 242, 447 (doc.94).

Ganyador, Joan, *seder*, 66, 88, 494 (doc.323).

Garau, Salvador, *brodador*, 64, 83, 443 (doc.73).

García, Lluís, *cinter*, 66, 496 (doc.324).

García, Joan, *veler*, 66, 76, 125, 446 (doc.91), 497 (doc.338), 501 (doc.362).

García, Sancho, *mercer*, 64, 74, 83, 448 (doc.101).

Gil, Domènec, venecià, *brodador*, 365, 473 (doc.223).

Goteris, Joan, *batifuller d'or i de plata*, 62, 105, 107, 446 (doc.88).

Gralla, Gabriel (2ª generació), *teixidor de vels de seda*, 191-192, 194, 464 (doc.178), 489 (doc.302), 491 (314), 497 (doc.340).

Gralla, Gabriel (4ª generació), *teixidor de vels de seda* 191, 192.

Gralla, Miquel (avi, 1ª generació), *teixidor de vels de seda*, 64, 75, 186, 190-192, 194, 195, 234, 236, 431 (doc.11 i 12), 451 (doc.117), 459 (doc.156), 462 (doc.170), 463 (doc.175,176), 464 (doc. 178), 474 (doc. 227).

Gralla, Miquel (3ª generació), *teixidor de vels de seda*, 62, 65, 69, 84, 98, 190-192, 237.

Gralla, Miquel (5ª generació), *teixidor de vels, rebesnét del primer Miquel Gralla*,

191, 192.
Grasset, Joan, mercer, 66, 70, 76, 84, 326, 480 (doc.259), 499 (doc.349), 501 (doc.359).
Grasset, Pere, mercer, 66, 496 (doc.337), 505 (doc.378).
Grau, Pere de, mercer, 372.
Gros, Joan, de Nàpols, perxer, 292, 293, 461 (doc.164), 463 (doc.173).
Guardiola, Jaume, teixidor de vels, 57.
Guerau, Francesc, brodador, 366, 457 (140).
Guillem, Miquel àlies Sadurní, brodador, 67, 76, 77, 88, 106, 107, 166, 365, 434 (doc.37), 504 (doc.372), 506 (doc.385, 386), 508 (394), 520 (doc.457).
Guillem, Pere, brodador, 366.
Guixana, Cristòfol, cinter, 150, 559 (doc.39).
Gutiérrez, Alonso, cinter, 66, 510 (doc.405).
Huguet, Bernat, teixidor de vels de seda, 64, 74, 443 (doc.71).
Huguet, Pere, teixidor de vels, 186, 197.
Isabel, dona de Domènec Sevil, ciutadà de Barcelona, teixidora de vels, 123, 129, 135, 432 (doc.19).
Isabel dona de Francesc de Pedralbes, ciutadà de Barcelona, brodadora de seda, 124, 136.
Isabel, dona de Gabriel Ferrer, batifuller, ciutadà de Barcelona, teixidora de gandalles, 124, 126, 130, 136, 141, 448 (doc.98).
Isabel, dona de Joan García, teixidor de vels, ciutadà de Barcelona, teixidora de vels, 125, 131, 137, 142, 144, 397 (doc.338).
Isabel, vídua del mercader Antoni Elies, sedera, 54, 518 (doc.446), 527 (doc.489), 566 (doc.52).
Ivanyes, Miquel, seder d'origen valencià i habitant de Barcelona, 38, 39.
Jacobo, Francesc de, de Venècia, teixidor de draps de seda, 280, 281, 283, 284, 286, 298, 302-308, 311, 341, 342, 360, 392, 481 (doc.264, 267), 488 (doc.298), 489 (doc.301), 490 (doc.309), 492 (doc.315, 316), 543 (doc.17), 555 (doc.33).
Joana, vídua de Ramon Company, teixidora de vels, 124, 129, 135, 140, 434 (doc.28).
Joaneta, dona d'Arnau de Canyada, ciutadà de Barcelona, teixidora de vels, 124, 129, 135, 140, 434 (doc.25).
Joaneta, vídua d'Antoni Català, cuirasser, sedera, 161, 440 (doc.60).
Jofre, Jaume, seder, 56, 478 (doc.250).
Johanino, Lluís de, de Venècia, teixidor de draps de seda, 178, 179, 291, 292.
Jordà, Daniel, seder, 66, 84, 496 (doc.336).
Listrossi, Aleix de, florentí, seder, 310.
Lobat, Martí, cinter, 66, 107, 490 (doc.306).
Lucca, Antoni de, seder, 313, 313, 539 (doc.12).
Lucca, Domènec de, teixidor de draps d'or i de seda, 269, 489 (doc.300), 538 (doc.11).
Lucca, Jaume de, procedent de Xanari, al ducat de Gènova, teixidor de seda, 309, 490 (doc.310).
Lucca, Llätzer de, de Lucca, habitant de Barcelona, mestre seder, 280, 281, 311, 480 (doc.258).
Lledó, Jaume, seder, 57, 513 (doc.416).
Lledó, Vicenç, seder 57, 513 (doc.416).
Llimona, Pere, teixidor de vels, 224, 443 (doc.75).
Llor, Simó, teixidor de vels, 65, 75, 96, 97, 144, 235, 245-247, 399, 407, 473 (doc.224), 475 (doc.235), 480 (doc.261), 484 (doc.276,277), 485 (doc.282), 492 (doc.317), 500 (doc.357), 506 (doc.382).
Llorenç, Francesc, teixidor de vels, 236.
Llúcia, vídua d'Esteve Canell, sastre, ciutadà de Barcelona, perxera i gandallera, 124, 130, 134, 136, 141, 456 (doc.141).
Mahir, Isaac, teixidor de vels jueu, 63,80, 228.
Maçanet, Guerau de, teixidor de vels convers, 63, 74, 236, 238, 434 (doc.29).
Maiolino, Baltasar, de Gènova, mestre de teixir, filar i tòrcer seda, 268, 299, 300, 488 (doc.295), 542 (doc.15, 16).
Mallorca, Joan de, procedent de València,

teixidor de draps de terçanells i de vels, 180, 453 (doc.126).
 Manós, Gabriel, *batifuller d'or i de plata*, 105, 107, 446 (doc.88).
 Margarida, vídua de Jaume Costa, *mercer, mercera*, 125, 128, 131, 137, 142, 514 (doc.425), 515 (doc.426, 430), 516 (doc.432), 517 (doc.437), 519 (doc.450), 524 (doc.473).
 Margarida, vídua d'Ambrosi Bensa, difunt botiguer ciutadà de Barcelona, *mercera*, 125, 131, 137, 142, 524 (doc.475).
 Maria, dona de Berenguer Genovès, beiner ciutadà de Barcelona, *sedera*, 124, 129, 135, 140, 530 (doc.3).
 Maria, vídua, *teixidora de vels de seda* 124, 129, 135, 140, 436 (doc.37).
 Martorell, Berenguer, *batifuller i oripeller*, 64, 73, 87, 453 (doc.125), 462 (doc.171).
 Mas, Antoni, *teixidor de vels*, 57, 519 (doc.449).
 Mateu, Antoni, *teixidor de setins, domassos, velluts i vellutats*, 57, 58, 280, 283, 286, 289, 306, 392, 405, 492 (doc.315), 562 (doc.43, 44), 565 (doc.50).
 Membrat, Joan, *brodador*, 106, 107, 506 (doc.386).
 Milà, Joan de, *teixidor de draps d'or*, 310.
 Molins, Francesc, *batifuller*, 65.
 Morales, Pere de, *batifuller*, 67, 81, 150, 518 (doc.444).
 Morros, Pere Joan de, *cinter*, 67, 72, 76, 107, 377, 378, 507 (doc.388, 389), 508 (doc.393), 509 (doc.397, 399, 400), 510 (doc.403, 406), 511 (doc.407), 513 (doc.417).
 Narcisa, dona de Martí Bertran, *teixidor de vels de sedassos, teixidora de vels de sedassos*, 124, 126, 130, 136, 141, 445 (doc.87).
 Navarro, Guillem, *cinter*, 67, 76, 518 (doc.441), 523 (doc.471), 524 (doc.474), 527 (doc. 488).
 Nigri, Llätzer de, de Lucca, *mestre de draps de seda*, 342, 483 (doc.275).
 Olius, Francesc, *mercer*, 370.
 Oliver, Guillem, *teixidor de vels convers*, 230, 430 (doc.6).
 Oliver, Joan, *teixidor de vels convers* (fill de Guillem), 230, 231, 236, 238, 430 (doc.6).
 Oriol, Bartomeu, *bancaler i teixidor de draps de ras*, 389.
 Orto, Francesc d', *seder*, 57, 515 (doc.1).
 Oromir, Jaume, *brodador d'or i de seda*, 65, 73, 75, 480 (doc.260).
 Pere, Joan, *brodador*, 65, 75, 243, 367, 368, 467 (doc.196), 468 (doc.204), 469 (doc.205), 541 (doc.14).
 Pere, Joan, *teixidor de vels*, 58, 71, 460 (doc.160).
 Petit, Simó, *brodador*, 367, 369, 524 (doc.477), 567 (doc.53).
 Petrosancto, Nicolau de, de Gènova, *mestre draps d'or i de seda*, 268.
 Picó, Gabriel, *teixidor de draps de seda*, 66, 76, 79, 145, 281, 286, 289, 308, 405, 496 (doc.335), 499 (doc.352), 543 (doc.17).
 Pla, Joan des, *teixidor de vels*, 65, 98, 471 (215).
 Planes, Jaume, *batifuller*, 385, 386.
 Peonell, Climent, *batifuller*, 150, 526 (doc.487).
 Porta, Alfons, *teixidor de vels*, 186, 243, 471 (216).
 Portuguès, Pere, *cinter*, 378.
 Prats, Joan, *teixidor de vels*, 65, 69, 75, 87, 470 (211).
 Prats, Manuel, *teixidor de vels*, 196, 476 (doc.242).
 Puigmitjà, Antoni, *brodador*, 368, 467 (doc.195).
 Rabeix, Llorenç, *mercer*, 67, 529 (doc.503).
 Rapallo, Rafael de, Gènova, *teixidor de draps de seda*, 278, 280, 286, 312, 404, 486 (doc.289), 493 (doc.320), 550 (doc.26).
 Rec, Jaume de, *perxer*, de Gènova, habitant de Barcelona, 279, 281, 284, 285, 287, 404, 525 (doc.478), 567 (doc.54).
 Reynaldo, Rafael, Endora, a prop de Gènova, *mestre de draps de seda i de damasquí*, 279, 281, 286, 482 (doc.268).
 Ric, Jaume, *batifuller*, 66, 88, 502

(doc.364).
Riera, Miquel, *mercer*, 67, 77, 527 (doc.492).
Rigolet, Andreu, *cinter*, 67, 521 (doc.458).
Rius, Berenguer, *batifuller d'or*, 67, 88, 510 (doc.402).
Robia, Joan de, *cinter*, 378, 518 (doc.443).
Roca, Joan de la, *mestre de perxes d'or i seda*, 241, 447 (doc.94).
Roda, Berenguer de, *seder i mercader*, 166, 168, 176, 180, 181, 236, 436 (doc.39), 453 (doc.126), 468 (doc.202).
Roda, Gaspar de, *seder*, 168, 176, 177, 468 (doc.202).
Roda, Miquel de, *seder, mercader i botiguer*, 15, 23, 62, 63, 74, 87, 164, 166-177, 178, 179, 180, 182, 185, 189, 204, 265, 318, 398, 403, 404, 405, 433 (doc.22), 434 (doc.39), 440 (docs.58,59) 447 (doc.93), 454 (doc.131, 132), 456 (doc.137), 466 (doc.191), 469 (doc.206), 470 (doc.210), 472 (doc.222).
Rodríguez, Fernando, *seder*, 147, 170, 185-189, 193, 219, 226, 235, 405, 463 (doc.176), 471 (doc.218), 475 (doc.232), 476 (doc. 238), 503 (doc. 371).
Ros, Joan, *teixidor de vels i botiguer*, 235, 236, 399, 449 (doc.105), 462 (doc.167).
Rossell, Joan, *seder*, 124, 125, 450 (doc.112).
Rossell, Joan, *mercer*, 67, 85, 514 (424).
Rubei, Bernat, *mercer*, 124, 126, 459 (doc.155).
Ruiz, Martí, *cinter*, 67, 85, 89, 517 (doc.439,440).
Sadurní, Antoni, *brodador*, 65, 73, 76, 84, 88, 106, 108, 364, 473 (doc.223), 493 (doc.319), 495 (doc.329, 330, 331), 497 (doc.342), 498 (doc.345), 504 (doc.375), 507 (doc. 387), 520 (doc. 455), 521 (doc.459, 462).
Sadurní, Francesc, *brodador*, 365, 473 (doc.223), 493 (doc.319).
Sadurní, Miquel, *brodador*, 63, 74, 364.
Sadurní, Miquel, *brodador*, 67, 71, 77, 106, 108, 365, 366, 501 (doc.361), 522 (doc.463, 466), 525 (doc.481), 528 (doc.496), 529 (doc.502).
Sagrau, Gabriel, *mercer*, 64, 458 (doc.150).
Sala, Antoni, *mercer*, 65,75, 88, 372, 459 (doc.154), 475 (doc.234), 520 (doc.454), 548 (doc.24).
Sala, Bernat, *mercer*, 66, 88, 93, 513 (doc.418).
Sala, Jaume, *seder*, 187.
Salamanca, Antoni, *cinter*, 67, 520 (doc.454).
Salamanca, Joan de, *cinter*, 66, 85, 502 (doc.367).
Salmons, Marc de, *seder convers*, 233, 436 (doc.36).
Sanchis, Alfons, *cinter*, 66, 498 (doc.347).
Sans, Jaume, *seder i corredor d'orella*, 394, 566 (doc. 51).
Sant Joan, Joan de, *teixidor de vels convers*, 56, 434 (doc.27).
Santjust, Baltasar, *seder*, 309, 490 (doc.310).
Savila, Domènec, *mercer*, 236.
Sanant, Francesc, *teixidor de vels convers, oficial*, 82, 105, 432 (18).
Santo Ilario, Francesc de, *mestre de draps d'or i de seda*, 291, 404.
Saurina, dona de Jaume Carner, fiveller, ciutadà de Barcelona, *teixidora de vels*, 124, 129, 130, 135, 136, 140, 141, 436 (doc.40), 437 (doc.43), 450 (doc.95), 450 (doc.111).
Senglar, Huguet, *brodador*, 243, 455 (doc.133).
Serravall, Joan de, genovès, *mestre de draps de seda*, 342, 483 (doc.275).
Sestrada, Galceran, *mercer*, 64, 105, 441(doc.72).
Silleró, Joan, *cinter*, 64, 74, 83, 497 (doc.350).
Sòcies, Joan, *teixidor de seda*, 38, 54, 78, 79, 346, 500 (doc.355), 518 (446), 551 (doc.28), 566 (52).
Solaço, Joan, de Bergamo, *teixidor de draps de seda*, 312, 404, 494 (doc.325).
Soler, Berenguer de, *teixidor de vels*, 63, 105, 432 (doc.18)
Soler, Berenguer, *teixidor de vels de seda*, 50, 64, 75, 82, 83, 223-227, 437 (doc.42),

443 (doc.74), 441 (doc.73), 456 (doc. 137), 464 (docs. 179, 180, 183), 465 (docs. 184,185).

Soler, Joan, *brodador*, 60, 70, 457 (doc.144).

Soler, Joan, *teixidor de vels convers*, 55, 236, 433 (doc.21).

Spano, Francesc, *mercer*, 372, 525 (doc.479).

Tagamanent, Galceran de, *teixidor de vels de seda*, 66, 76, 88, 513 (doc.420), 514 (doc.422).

Tanquerio, Urbano, de Gènova, *mestre de draps d'or, plata i seda*, 301, 324, 325, 477 (doc.243), 565 (doc.11).

Taroya, Pere, *cinter i corretger*, 66, 69, 506 (doc.383), 511 (doc.410).

Terrades, Bernat, *teixidor de vels convers*, 241, 429 (doc.4).

Tinet, Lluís, *brodador*, 106, 108, 528 (doc.496).

Toledo, Joan de, *teixidor de draps d'or i de seda*, 180, 181, 534 (doc.6).

Trinxer, Rafael, *teixidor de vels*, 67, 526 (doc. 486).

Úrsula, vídua del ciutadà de Barcelona Bernat de Lligalbé, *sedera*, 121, 466 (doc.190).

Vallès, Martí de, *brodador*, 64, 436 (doc.38).

Valloriola, Daniel, *seder*, 242, 451 (doc.115).

Vallterra, Joan de *àlies Navarro*, *brodador*, 105, 108, 497 (doc.342).

Vasi, Manuel, genovès, *teixidor draps de seda*, 392, 550 (doc.26).

Vendrell, Joan, *mercer*, 372, 529 (doc.501).

Vetoli, Domènec o Domenico de Antonio de, de Lucca, habitant de Barcelona, *mestre de damasquins*, 278, 280, 286, 482 (doc.271).

Viana, Andreu de, *cinter*, 106, 521 (doc.460).

Vibrant, Joan, *mercer*, 66, 69, 500 (doc.356), 503 (doc.368), 512 (doc.415).

Vicenç, Bonanat, *teixidor de vels*, 105, 106, 463 (doc.174).

Vidal, Arnau, *mercer*, 370.

Vidal, Climent, *seder*, 378.

Vidal, Francesc, *perxer*, 380, 518 (doc. 442).

Viladecans, Francesc de, *teixidor de vels*, 195, 474 (doc.228).

Viladecans, Francesc Burguès de, *teixidor de vels de sedassos*, 196.

Viladecans, Joan de (1ª generació), *teixidor de vels*, 193, 194, 195, 444 (doc.77), 460 (doc.159).

Viladecans, Joan de (3ª generació), *seder i corredor de la Llotja*, 62, 66, 76, 81, 145, 193, 194, 195, 217, 219, 223, 226, 293-296, 308, 318, 332, 405, 474 (doc.228), 476 (doc.241), 479 (doc.255), 489 (doc.302, 303, 305), 490 (doc.307), 497 (doc.340), 536 (doc.10).

Viladecans, Jaume de (2ª generació), *teixidor de vels*, 65, 75, 78, 81, 144, 191,192, 193-219, 220, 222, 235, 326, 359, 360, 398, 402, 405, 473 (doc.227, 228 i 230), 475 (doc. 233, 236, 237), 476 (doc. 241, 242), 478 (doc.252), 489 (doc.302), 495 (doc. 332).

Viladecans, Jaume de (nét de Jaume), *teixidor de vels*, 217, 219, 497 (doc. 340, 341).

Vilamajor, Ferrer de, *teixidor de vels*, 65, 75, 84, 144, 235, 236, 245, 246, 247, 453 (doc.127), 462 (doc.167), 463 (doc.172), 464(doc.183), 473(doc.224), 485 (doc.282, 283), 489 (doc. 304), 492 (doc.317).

Vilanova, Francesc, *teixidor de vels ciutadà de València*, 66, 76, 500 (doc.354).

Violant Castanyera, *teixidora de vels*, 125, 128, 131, 137, 142, 487 (doc.291).

Vonali, Maffius de, venecià, *seder*, 310, 486 (doc.288).

Xanxo, Joan, *teixidor de vels de seda*, 223, 369, 437 (doc.42).

Zani, Jacobo o Jaume de, venecià, *seder*, 312, 313, 404, 539 (doc.12).